පදසාධනසන්නය.

දෙවිරජමහාරාමවාසී ශ්‍රීමත් පියදර්ශී මහාස්ථවිරප්‍රණීත

පදසාධනය හා

දිඹුලාගල ශ්‍රීමත් ආනන්ද වනරතන මහාස්ථවිරප්‍රණීත

පදසාධනසන්නය.

පැලියගොඩ

විද්‍යාලංකාර පරිවෙණාධිපති

ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්‍ය්‍ය උපාධ්‍යාය ධුරන්ධර.

රත්මලානේ ධම්කිර්ති ශ්‍රී ධම්මානන්දාභිධාන

කොළඹ හලාවත දෙදිගෑවේ

ප්‍රධාන සඞ්ඝනායකස්ථවිරයන්වහන්සේ විසින්

සංශොධනයෙන් ප්‍රතීසංඛරණයි.

පිරනේනේ

විල්ෆ්‍රඩ් පිරිස් පතිරණ අප්පුහාමි විසින්

සත්‍ය සමුච්චය යන්ත්‍රාලයෙහි

මුද්‍රා පිතයි.

2475

1933

සංඥපනය.

"අථප්‍රවෘත්තිතත්ත්වානාං ශබ්ද එව නිබන්ධනම්
තත්ත්වාවබෝධඃ ශබ්දානාං නාස්ති ව්‍යාකරණාදෘතේ"

ශ්‍රීමතසුගතතථාගත අප සම්මාසම්බුදුරජාණන්වහන්සේ සකලසත්වයා කෙරෙහි පතළ මහාකරුණාවෙන් සාරාසංඛ්‍යකල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි පූරිත පාරමිතානුභාවයෙන් ප්‍රතිලබ්ධ බුද්ධඥානයට විෂය වූ ලෞකික ලෝකොත්තරවශයෙන් ද්විවිධ වූ අර්ථයන් සතරාමරලොකයාගේ පරිඥානය සඳහා අනන්‍යසාධාරණවාග් විලාසයෙන් ප්‍රකාශිත නෛයර්‍යාණික ධර්මදේශනා ලොමේ පාළි නම් වන්නීය. ඒ පාළියට=බුද්ධවචනයට ප්‍රභවස්ථානය බුද්ධඥාන නිඃපත්තිහෙතුභාවයෙන් මාතෘස්ථානතුල්‍ය වූ මෙරට මිණ්ඩිය පිහිටි ජනපදය වූ මගධදේශය බැවින් 'මගධෙසු විදිතො' මිගධඃ, 'මගධෙසු භවො' මාගධඃ=සත්ත්වයා යි තද්ධිතනිර්වචන වශයෙන් පාලිශබ්දය, පාලිශබ්දලක්ෂණය මාගධය යි ද පාලි භාෂාව මාගධී ය යි ද ව්‍යවහාර ය.

මෙසෙයින් මේ පාලිභාෂාව=මාගධීභාෂාව බුද්ධභාෂා ය යි ද පුරාණාචාර්යයන් විසින් සම්මත ය. එසේ වූ මේ සභාවනිරුත්තිභාෂාව පවා ශබ්දලක්ෂණසංඛ්‍යාත ව්‍යාකරණානුකූල ව සංරක්ෂණය කිරීමෙන් ම ත්‍රිවිධසද්ධර්මය යි සම්මත පර්‍යාප්ති ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේධසංඛ්‍යාත ත්‍රිවිධශාසනය සංරක්ෂණය වෙයි යනු ද ආචාර්යසම්මත ය.

මේ සම්මතය පරිදි ත්‍රිවිධශාසනසංරක්ෂණය සඳහා ව්‍යාපෘත වූ ශ්‍රීලඞ්කාද්වීපවාසී මහාවිහාරාධිවාසී ධර්මාචාර්ය උතුමන් අනුරෙන් ශ්‍රෙෂ්ඨතරෙත්තමයා වූ අනුරාධපුර සත්‍යාරාමවාසී වූ ශීලවාරශ්‍රුතාදිගුණාභරණාදී ලෞකිකාලෞකික ගුණරත්නාභරණයෙන් විභූෂිත වූ සම්සන්නශබ්දශාස්ත්‍රසාගරපාරදර්ශී වූ ශබ්දලක්ෂණකරණයෙහි අනන්‍යසාධාරණසාමර්ත්‍යාතිශයයෙන් පරිපූර්ණ අප ඔළුඳුගල්‍යාශ්‍රමාධිවාසී මොග්ගල්ලාන ස්වාමියන්වහන්සේ විසින් විරචිත මාගධශබ්දලක්ෂණ නම් වූ මෙතුන්ගල්‍යාගම ව්‍යාකරණය වනාහිඃ පෙළඳම් රක්ඛා දිණිස ඇති වූ සියලු ශබ්දශාස්ත්‍රඥයින් අතුරෙන් සර්වාතිශායි පූර්ණ අසන්දිග්ධව්‍යාකරණය යයි ප්‍රඥාශ්‍රුතීකාරී උතුමන් විසින් සම්මත ය. සර්වඥීයව්‍යාකරණය අනන්‍යසාධාරණ අභිප්‍රායශුද්ධියෙන් පරිපෝෂිත වූ මෙහි

වැසී වටහා ගත් මුගලන් මාහිමියන්වහන්සේ විසින් මේ ව්‍යාකරණය සම්බන්ධ සූත්‍ර, වෘත්ති, ධාතු, ගණ, ණවාදි, පඤ්චිකා සංඛ්‍යාත අවයවයන් නිමා කළ ඉක්බිති උන්වහන්සේගේ සම්මුඛශිෂ්‍ය ධූතනය වූ දෙවිරුජවිහාරාධිවාසි සකලමාගධශබ්දශාස්ත්‍රපාරදර්ශී වූ අප ප්‍රියදර්ශී මහාසඨවිරයන්වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේගේ මයිලණු වූ රුහුණ දෙළොස්දහස්රට කදැලිවිහාර ග්‍රාම්‍යාධිපති වූ පැණෑති සද්ධම්මකිත්ති මැතිවරයාගේ ආරාධනා පරිදි ආඛ්‍යාතනිපාතානුග්‍රහය සඳහා සූත්‍රානුක්‍රමය හැර ප්‍රයෝගසාධනානුක්‍රම පරිදි මේ පදසාධන නම් වූ ශ්‍රේෂ්ඨතර පරිවාරග්‍රන්ථය කර වදාරන ලද්දේ ය. 'මේ ප්‍රකරණය මෙතෙකල්‍යායනව්‍යාකරණ නැමැති රත්නාකරයට පැමිණෙනු කැමැති ආඛ්‍යාතකයන්ට උපායමාර්ගය සෑ' සි පදසාධනටීකාකාර ශ්‍රීසද්ධම්මබෝධිශ්‍රීවිජයබාහු පරිවෙණාධිපති සද්ධර්මාභරණපරමේශ්වර ත්‍රිපිටකවාග්ගීශ්වරාදිරුවායන් අප නොමගමුවේ ශ්‍රී රාහුල සද්ධර්මරාජමාහිමියන්වහන්සේගේ ප්‍රකාශයෙන් මේ පදසාධන ප්‍රකරණය පිළිබඳ ප්‍රයෝජනමහත්ත්වය සැලකිය හැකි වේ.

"මිනිසුන් කුමක් කිවත් යමෙක් පාණිනීය නොදනී නම් ඒ කිසිවෙක් සංස්කෘත නොදනී" යනාදීන් මහාපණ්ඩිත මෙක්ස්මුලර් තුමා ආදි පාශ්චාත්‍යපණ්ඩිතවරයන් විසින් පවා වර්ණිත මහර්ෂි පාණිනීන් විසින් විරචිත පාණිනීයව්‍යාකරණසාගරයට වරදරාජ වාසීයන් විසින් විරචිත ලඝුසිද්ධාන්තකෞමුදිය ප්‍රවේශොපාය වන්නේ යම්සේ ද,

ශ්‍රී ලඞ්කාද්වීපවාසී පුරාතන මහාපණ්ඩිතවරේණ්‍යයන් විසින් අත්‍යූනතාසම්භාවිත වූ ප්‍රශස්‍යාතිප්‍රශස්ත වූ මුනි චන්ද්‍රගොමීන් විසින් විරචිත චාන්ද්‍රව්‍යාකරණසාගරයට බෞද්ධ ඉතිහාසයෙහි නොමැකෙන කීර්තියක් පිහිටුවා වදාළ නෛසර්ගිකගුණරත්නාකරායමාන දිඹුලාගල භදන්ත මහාකාශ්‍යප සද්ධර්මරත්නාකරයන් වහන්සේ විසින් විරචිත බාලාවබෝධනය ප්‍රවේශොපාය වන්නේ යම්සේ ද,

නොයෙක් පරිවාරග්‍රන්ථයන්ගෙන් හෙබියාවූ ජිනවචනසංරක්ෂණයෙහි ලා මහත් අර්ථයක් සිදුකරන්නාවූ කාත්‍යායන මහාසඨවිරපාදයන්වහන්සේ විසින් විරචිත කච්චායනව්‍යාකරණසාගරයට ධම්මකිත්ති මහතෙරපාණන් විසින් විරචිත බාලයන්ගේ මනදෙළ පුරන්නා වූ බාලාවතාරය ප්‍රවේශොපාය වන්නේ යම්සේ ද,

ශ්‍රී සඞ්ඝරක්ඛිත, ශ්‍රී රාහුලාදි පණ්ඩිතප්‍රකාණ්ඩ සඞ්ඝරාජෝ තතමයන් විසින් අත්‍යර්ථයෙන් සංවර්ණිත වූ අනාකුල වූ සම්‍ය ඞ්ගසම්පූර්ණ වූ නානාමත සම්මිශ්‍රනයෙන් නොකිලිටි වූ අශෙෂ ලක්ෂ්‍යයන් පරිග්‍රහණය කළ හෙයින් අනූන වූ අසිසංක්ලිෂ්ට නොවූ නාතිව්‍යක්තාත වූ ඉතා සුගම වූ අනිශයින් නිත්‍යානු භත වූ ශිෂ්‍යයනට විමතියක් හෝ සැකයක් නූපදවන හෙයින් අසන්දිග්ධ වූ මහාශාබ්දිකයාචීහෞම **මෞද්ගල්‍යායන** මාහිමි යන් විසින් විරචිත මොග්ගල්ලානව්‍යාකරණසාගරයට ඔබ ශිෂ්‍ය වූ **ප්‍රියදර්ශි** යතිතුමාණන් විසින් විරචිත මේ **පදසාධන** නම් ප්‍රකරණය ත් එසේම ප්‍රවෙශොපාය වන්නේ ය.

මහාශාබ්දික මෞද්ගල්‍යායනසූත්‍රකාර **මුගලන්** මාහිමියන් වහන්සේගේ සම්මුඛශිෂ්‍යරතනය වූ මේ පදසාධනප්‍රකරණකාර **ප්‍රියදර්ශි** යතිතුමා පදසාධනප්‍රකරණසම්පාදනයෙහි දී සවකිය ආචාර්‍යවරප්‍රණීත මොග්ගල්ලානවුත්තිපඤ්චිකාගත රූපසාධන ක්‍රම නොගෙන දෙතැනක දී අන්‍යාකාර රූපසාධනක්‍රම සැලැස් විය. එනම්:-

ණාදිකාණ්ඩයෙහි 'කව්වාන කව්වායන කාතියාන' යන පදසාධනයෙහි ද ඒ කාණ්ඩයෙහි ම 'දුතිය තතිය චතුත්ථ' යන පදසාධනයෙහි දැයි යන දෙතැන්හි ය. එයින් 'කව්වාන කව්වායන කාතියාන' යන පදසාධනයෙහි දී මුගලන් මාහිමියන් පිළිගත් මූලප්‍රකෘතිය 'කත' යනු යි. කත නම් **ගාඩෙශවිශ්වාමිත්‍ර** නම් වූ බ්‍රහ්මර්ෂිහුගේ පුත්‍රයකු වාච්‍ය වන ශබ්දයකි. මේ ඍෂිපුත්‍ර නාමය දීඝ කලඝ පටන් පොත්වල 'කත' යි ද 'කති' යි ද පාඨභෙදයකින් යුක්ත ව පවත්නා බැව් පෙනේ. දැනුදු වාවසපතියෙහි හරිවංශයෙන් උද්ධෘත ශ්ලෝක යෙහි 'කතශ්චෙව' යි ඇත; 53 වන තෙළෙනස්වෙනියකින් පෙර මුද්‍රිත හරිවංශයෙහි 'කතිශ්චෙව' යි දක්නා ලැබේ. පාණිනීය වාඤ්ජාදි ව්‍යාකරණකාර උතුමන් විසින් ද ගර්ගාදිගණායත්ත 'කත' යන ප්‍රකෘතිය ම මූලප්‍රකෘතිවශයෙන් සංගෘහීත ය. එ පරිදි පිළිගත් මුගලන්මාහිමියෝ කත යන මූලප්‍රකෘතියෙන් අපත්‍යාර්ථයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට 'කව්ව' යි සාධා * ඉක්බිති අපත්‍යප්‍රත්‍යයාන්ත ඔහු මෙකරෙන් ණානණායනප්‍රත්‍යයන් කිරීමෙන් 'කව්වාන කව්වායන' යි ද කත යන ප්‍රකෘතියෙන් පර ව මේ නිසා ඉරවිත 'කතා ණියො ච' 4(19) † යන ගණසූත්‍රයෙන් අපත්‍යාර්ථයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට 'කාතිය' යි සාධා ඉක්බිති ණානප්‍රත්‍යය කිරීමෙන් කාතියාන යි ද සැදූහ.

---

* කණ්වස්‍යාපත්‍යං කාත්‍යඃ, 'ගර්ගාදිභ්‍යෝ යඤ්' 4.1.105-පා. -2.4.24-වා.

† මේ ගණසූත්‍රය අනික් පොත්වල 'කත්‍ථා ණියෙව් ඝත්‍ථ ඉරිත්‍ථිව' යි මුද්‍රිත ම ඇත. මේ එහි නියම ඉඝිය බැව් සැලකියයුතු යි.

පදසාධනප්‍රකරණකාර යතිතුමා මූලප්‍රකෘතිය වූ භූත යන්න හෝ අපත්‍යප්‍රත්‍යයානත කළුව කෘතිය ප්‍රකෘතීන් හෝ නො ගෙන භූත කතී යන දීපිවිධපාඨයන් අතුරෙන් 'කතී' යන්න පිළිගෙන අපත්‍යාර්ථයෙහි කරන ලද ණ්‍යප්‍රත්‍යය රහිත හුදු කතී යන ප්‍රකෘති ශබ්දයන් පර ව ණානණායනප්‍රත්‍යයන් කොට තකාරසථ ඉකාර ඝට ඝකාර ඊකාර ය පර කල්හි වවඟී ද පුඕරූප ද කොට කළුවාන කළුවායන සී ද එසේ ම ණ්‍යප්‍රත්‍යය රහිත හුදු කතී යන ප්‍රකෘතිශබ්දයන් ණානප්‍රත්‍යය කොට වෘද්ධි ද ඝකාරාගම ද කොට කාතියාන සී ද සාධන කෙළේ ය.

කාතියාන යන පදසාධනයෙහි දී පියදස්සී යතිතුමා ණ්‍යප්‍රත්‍යයානත කෘතිය යන්න ප්‍රකෘතිය වශයෙන් නො පිළිගත් හෙයින් ඒ සඳහා ඝකාරයක් ආගම කරගනු පිණිස පදසාධන වෘත්තියෙහි 'යාගමෙ කාතියානො' සී යොදන ලදි. එය එපරිදි ලියලූ සවදෙඝ විදෙඝ මුගලන්වෘත්තිපොත්වල ද පැවැත එයි. ඒ පිණිස ම 'ඝනා ණ්‍යො ච' 4-(19) යන ගණසූත්‍රය රචනා කළ මුගලන්මාහිමියන්ගේ පදසාධනක්‍රමයට 'යාගමෙ' යන්න කිසි ද හෙතුවකිනු ත් නු වුවමනා හෙයින් මුගලන්වෘත්තියෙහි වූ 'යාඝමෙ' යන්න පදසාධනප්‍රකරණයෙහි ඝසළ නුවණින් යුත් ලිපිකරඝ්‍රමයකැ සි ම සැලකිය යුතු ය.

මෙ පදසාධනක්‍රමයෙහි දී සත්‍යකාර ආනන්දසථවිරතුමා ප්‍රකරණයෙහි වූ පරිදි ව්‍යාඛ්‍යාන කොට ඉක්බිති 'මෙහි මෙසෙ කියන ලද; පඤ්චිකායෙහි වනාහි' යනාදීන් පඤ්චිකාගත ක්‍රම ද පැවසී ය. නමුත් ටීකාකාර මාහිමිතුමාණෝ මේ ගැන කිසි ත් ප්‍රකාශ නො කොළෝ ය. තවද කළුවායන මහාසද්දනීති යන ව්‍යාකරණවල 'කළෙවාති කිර තසමිං ගොත්තෙ ආදිපුරිසො' සී 'කළුව' යනු ම ප්‍රකෘති කොට ගෙන ණානණායනප්‍රත්‍යයන් කිරීමෙන් කළුවාන කළුවායන සී සිද්ධ කොට විශෙෂයෙන් මහාශබ්ද නීතියෙහි 'අඤ්ඤථාපි භවති කාතියානො' සී ද පැවසූහ.

'දුතිය තතිය චතුත්ථ' යන පද මුගලන් මාහිමියෝ 'දුතියස්ස සහ දිසඩ්ඩදිවඩ්ඩා' 3-106 'චතුත්ථතතියානමඤ්ඤතියා' 3-105 යන සූත්‍රද්වයක නිපාතනවිධියෙන් සැදූහ.

පදසාධනප්‍රකරණකාරයතිතුමා 'චතුත්ථදුතියෙසෙඝසං තතිය පඨමා' 1-35 යන එකසූත්‍රනිපාතනයකින් ම සාධන කෙළේ හි. ටීකාකාරමාහිමියෝ මේ සාධනක්‍රමය ගැන හෙතුඤ්ඤතා දක්වී

මින් ඒ සාඛනක්‍රමය ප්‍රයෝගසිද්ධිප්‍රකරණකාර මතරහාපර නාමධෙය මෙධඞ්කර යනිතුමන් විසිගත් පරිදි ද ප්‍රකාශ කොළෝ ය.

මෙයින් පියදස්සී යනිතුවාණන්ගේ මුගලන්වියරණ විසිදිද් හසළ බුද්ධිමත්තය මැනෙවින් සපුට වේ. මුන්වහන්සේ මුගලන් වියරණ පමණක් නොව සපිරිවර සසයින්වියරණ ද, පෙළවිය රණ පමණක් නොව සකුවියරණ ද, එපමණකුත් නොව සාර්‍ථ කථා ත්‍රිපිටකධර්මය ද උද්ග්‍රහණ ශ්‍රවණ ධාරණ චින්තන නිරූප නාදිවශයෙන් සකසා පුරුදුපුහුණු කළ බව ද මේ ප්‍රකරණයෙන් ප්‍රකට වන්නේ ය.

> "රූපසිද්ධියං පනස්ස අඤ්ඤථා රූපනයෝ දස්සිතෝ; න සෝ ගන්තබ්බෝ; අමූලත්තා. නහි තත්‍රාගමාදි මූලමත්ථි. එවම්දිසමඤ්ඤම්පි."

මෙහි අදහස මෙසේ යි:-

රූපසිද්ධියෙහි වනාහි මේ ශ්‍රාවකබුදුහාගේ රූපක්‍රමය අනිත් පරිදි දකින් නොවන් 'නිච්චනත්තිමහි වා' 2.2.33 යන සූත්‍රයෙහි ව ග්‍රහණ යෙන් සියලු විඤ්ඤාණ්ගේ ම පරතල්හි ආන යන ආදේශයක් කොට දක්වන ලදි. ඒ රූපක්‍රමය නො ගත යුතු යි කුමක් නිසාන් ද යත්? මූලක් නැති බව හෙයිනි. ඒ රූපක්‍රමයෙහි ආගමාදි යියි ද මූලයෙක් නො ම ඇති. මෙ බඳු වූ සෙස්ස ද මේසේ මැ යි.

මේ ආදිය බැලීමෙන් ඒ බැව් සපුට වන්නේය.

මේ ආදි නයින් මේ පදසාධනප්‍රකරණකාර පියදස්සී යනිතුමා අනිච්චාරද ශබ්දශාස්ත්‍රාකාර මුගලන්මාහිමියන් ඇසුරු කිරීමෙන් ඉන්ද්‍රියනිප්පාදනයෙහි පවා ප්‍රතිලබ්ධ විශාරදඥානමාහත්ම්‍ය ඇත් තෙකැ යි ප්‍රතීයමාන වේ.

සංඝාතශබ්දලක්ෂණ ව්‍යාකරණ අනුවාදය.

වාගධිශබ්දලක්ෂණ රචයිතාරහු සුදුසු තැන්හි දී මෙහෙයින් සංඝාතශබ්දලක්ෂණයන් අග්‍රගණනය කළහයි කියනාහුත් හේ යුක්තියුක්ත නො වන්නේ නො මේ. දැනට අප අතරෙහි 'පවත්නා පාලිව්‍යාකරණග්‍රන්ථ සංඝාතව්‍යාකරණයන් ගුරුතාදූරෙහි තබාගෙන රචිත යැ යි ඒ ඒ ග්‍රන්ථ සමාලොචනය කරන්නාවුන්ට ම ඒකාන්ත වැටහේන්නේ ය.

1. සම්මොහවිනොදනී සංඝභාවිත්‍යංකරණග්‍රන්ථයන් ත්‍රිපිටකයෙහි – විද්‍යමාන පාලිව්‍යාකරණ රචනාවට පෙරුතුවී රචිත ව පැවතීම්,

2. එම ග්‍රන්ථයන්හෙන් පාලී උගතුන් ව්‍යරණ ඉගෙනීම.

3. පාලි සංස්කෘත භාෂා දෙකින් භාෂාතාත්වය මුත් ප්‍රත්‍යයාගතාත්වයක් හෙතෙමින් විද්‍යමාන නොවීම,

යනාදි හෙතුහු පෙළවියරණැදුරන්ගේ සංස්කෘතව්‍යාකරණානුගමනයට කාරණ වූහ.

කච්චායනව්‍යාකරණය රචනා කළ කසයින්හිමිපාණෝ ආචාර්ය ශබ්දවම්ශයන්ගේ කාතන්ත්‍රව්‍යාකරණය ගුරුකොට ගෙන සඛ්‍යාත පාලිව්‍යාකරණය රචනා කොළෝ ය. ඔබ පාණිනීයාදියන් ඇසුරු නොකෙළේ නොවෙයි යනු ඔවුන්ගේ සූත්‍රයන් හා අර්ථයෙන් පමණක් සමාන වූ ද, අර්ථසවරූප දෙකින් ම සමාන වූ ද සූත්‍රයන් කසයින්වයරණෙහි තිබීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ ය. එහෙත් ඉදුරා අබිමුවෙහි තබාගත්තේ කාතන්ත්‍රය ම ය යි කීමට බොහෝ සුතුකම් ඇත.

මුගලන්ව්‍යරණ සැපයූ මුගලන් මාහිමියෝ අතිප්‍රශස්‍ය බෞද්ධමහාශාබ්දිකයකු වූ මුනිවසුගොම්පාදයන්ගේ වාඤ්ජව්‍යාකරණය ගුරු කොට ගෙන පෙළවියරණට සවල්පමාත්‍ර වූ ද හානියක් නොවන පරිදි පෙළබසට ගැලපෙන සේ තමන් ව්‍යරණ සැපයූහ. උන්වහන්සේත් පාණිනීයාදිය ඇසුරු නොකොළෝ නොවෙති.

කාත්‍යායන පරිවාරග්‍රන්ථයක් වූ බාලාවතාරය රචනා කළ ධම්මකීර්ති මහාසඵවිරපාදයෝ වාඤ්ජපරිවාරග්‍රන්ථයක් වූ මහාකාඤ්ජපමාහිමියන්වහන්සේගේ බාලාවබොධනයෙන් හා ධම්මකිත්තිපාදයන්ගේ රූපාවතාරයෙනුත් ගුරුකම් ගත්හ.

මුගලන් පරිවාරග්‍රන්ථයක් වූ මේ පදසාධන ප්‍රකරණය රචනා කළ ප්‍රියදර්ශීමහාසඵවිරපාදයෝ තමන් ඇදුරුතුමන් ගිය මඟ ම යනුවෝ වාඤ්ජපරිවාරග්‍රන්ථයක් වූ බාලාවබොධනය ම ගුරු කොට ගත්හ.

පදසාධන රචනා සම්බන්ධ.

මේ පදසාධනප්‍රකරණය පොළොන්නරුකාලයට අයත් කළ සුතු ග්‍රන්ථයකි. පියදස්සි යතිතුමන් මුගලන් මාහිමියන්ගේ පාණ්ඩවන ඇසුරු කොට ශබ්දශාස්ත්‍රාදිය ඉගෙන ගත් සම්බුද්ධ ශිෂ්‍යයා බව තමන්වහන්සේ ම පදසාධන නිගමනාඨාවන්හි පවසති. මුගලන්මාහිමියෝ මහාපරාක්‍රමබාහු

රජතුමන් ජීවමානකාලයෙහි ම මුගලන්වියරණ නිපදවූහ. එසෙ සින් පියදස්සි යහිතුමන් ද ඒ කාලයට අයත් විය යුතුය ධර්මාශෝක බාහු රජතුමා ත්‍රිසිංහලය එක්සේසත් කොට අභිෂෙකයට පත් වූයේ ක්‍රිස්තුවර්ෂ 1164 දී ය. කාලක්‍රියා කෙළේ 1197 දී ය. හෙවත් මින් 735 වර්ෂයකින් පූජා යෙහි ය. එහෙයින් මේ පදසාධනප්‍රකරණය රචනා කළ කාලය ඉතා අඩුවශයෙන් සලකතත් මින් හවුරුදු 700 කින් පෙරාතුව ය.

මේ පදසාධනප්‍රකරණය ලිපිදෙසින් යුක්ත ව පවත්නා අතර මිට

පදසාධන සංශොධනය.

පන්සාලිස්වසකට පෙර විද්‍යොදයපරිවෙණාධිපති ව වැඩවසූ ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්‍ය්‍ය අප නික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමඟලාභිධාන සඞ්ඝනායක සාමිපාදයන්වහන්සේගෙන් ලත් උපසම්පදාදිය ඇති රත්මලානේ පරමධර්මවෙනිය පරිවෙණාධිපති ව වැඩවසූ අප වලානේ ශ්‍රී ධර්මානන්දාභිධාන නායකස්ථවිරයන්වහන්සේ සහ පසු කාලයෙහි විද්‍යොදය පරිවෙණාධිපති ව වැඩවසූ ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්‍ය්‍ය අප මහාසංඝරාඡ ශ්‍රී සුමඞ්ගලවරාභිධාන සඞ්ඝනායක ස්ථවිරපාදයන් විසින් ද සංශොධිත ව මෙරට මුද්‍රිත පොත ද බුරුම රට ගණවාචකාචාර්‍ය්‍ය වූ අප ශ්‍රී සීලාචාරාභිධාන ස්ථවිරතුමන් විසින් සංශොධිත ව එරට මුද්‍රිත පොත ද ආධුනිකප්‍රජානුග්‍රහ පිණිස කලක් පැවතිණ. ඒ අතර මිට සමීපකාලක මාතර මහා මහනිඳුපරිවෙණාධිපති අප බඹරුන්දේ ධර්මකීර්ති ශ්‍රී ධර්මාචාර්‍යාභිධාන නායකස්ථවිරයන් විසින් "මේ පොත මුගලන්වියරණ පිළිබඳ පුනරුද්දීපනියක් ඇති මේ කාලයෙහි නැවතත් සංශොධනයකර වදාළොත් මහත් විද්‍යුර්පිතානුග්‍රහයෙක් වේය"යි අයැදනාලදින් ඒ මෑනවැසි පිළිගත් අපි සබරගමුවදෙහිමුද්‍රිතපොත් ද මහනුවර හෙඬිගේ විහාරාධිවාසී අප උඩුවාවල රෙවතස්ථවිරයන්ගෙන් ද මාඹිටිය ගල්ලෙන්විහාරාධිපති අප කුකුල්පනේ වනරතනස්ථවිරයන්ගෙන් ද ගල්කෙමේ විහාරාධිපති අප නාරාපේතියේ රතනපාලස්ථවිරයන්ගෙන් ද ලැබුණු පොත් හා අප විද්‍යාලඞ්කාර පිරිවෙන්හි පොත ද මුගලන්වියරණට ඇතුළත් සෙසු පොත් ද සුදුසුතන්හි කසසින්වියරණ හා සකුවියරණ පිළිබඳ පොත් ද සසඳා බලා ගුරුක්‍රම සම්ප්‍රදායපරිදි සංශොධනය කෙළෙමු.

මේ පොත් අතුරෙන් මෙරට මුද්‍රිත පොත හා බුරුමයෙහි මුද්‍රිත පොත ද, මහනුවර හෙඬිගේ විහාරස්ථ පොත හා ගල්කෙමේ විහාරස්ථ පොත ද, මාඹිටිය ගල්ලෙන්විහාරස්ථ

පොත හා විදුලඬ්කාරපිරිවෙන්සතු පොත ද බොහෝ සෙයින් අන්‍යෝන්‍ය සමානතා ඇතැයි පැවසිය යුතු ය.

පදසාධනප්‍රකාශය.

මේ පදසාධනප්‍රකාරණයෙහි විද්‍යමාන වූ ප්‍රයෝජනමහත්ත්වය සැලකූ දිඹුලාගල පරම්පරාගත අප ආනන්දස්ථවිරයන්වහන්සේ විසින් ආඛ්‍යා නිකායප්‍රකාශනානුග්‍රහ පූර්වක ව **පදසාධනප්‍රකාශය** නම් වූ මේ අතිප්‍රශස්ත ව්‍යාඛ්‍යානය කර වදාරන ලද්දේ ය.

මේ පර මෙබඳු ව්‍යාකරණග්‍රන්ථයනට ව්‍යාඛ්‍යාන නිපදවනු වස් ආරම්භ කරන්නවුන් ශාස්ත්‍රවිෂයෙහි අප්‍රතිහතඥානමහත්ත්වය ඇති උතුමන් ම බැව් පූර්ණ සත්‍යග්‍රන්ථ බැලීමෙහි දී වැටහෙන්නේ ය. මේ අප ආනන්දස්ථවිරයන්වහන්සේ ද එපරිදි ශාස්ත්‍රඥානයෙන් පවුත්තර බුද්ධිමත් උතුමෙකැ යි සැලකිය යුතු ය.

මුන්වහන්සේ සවකීය ආචාර්‍යපාදයන්ගේ කල්‍යාණමිත්‍ර වූ ද ගුරු වූ ද සාරස්ථවිලාසිනිප්‍රඥාවිභා, සුසඳුසිඳුසම්බුද්ධවිචිත්‍රතා යන මුඟලන්පරිවාරග්‍රන්ථයන් රචනා කළා වූ සඞ්ඝරක්ෂිත මාහිමියන්ගෙන් උගත් බැව් පෙනේ.

ආනන්ද යතිතුමාගේ ආචාර්‍යවරයෝ.

ව්‍යාඛ්‍යානකර්තෘ වූ ආනන්ද යතිතුමා දිඹුලාගල වනවාසවෙහෙරැ වැඩවසූ දිඹුලාගල පරම්පරාගත අප **ආරණ්‍යක මෙධඞ්කර** මාහිමියන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍යවරයෙකි. මේ මෙධඞ්කර මාහිමියෝ විනයාචාර්‍ය සමුච්චය නම් විනයසන්නයෙහි කතුතුමාණෝ ය. මුඟලන් වහන්සේ දිඹුලාගල පරම්පරෙන් පැවත ආ **බුද්ධවංස වාග්විලාසාභිධාන** මහාස්ථවිරපාදයන්ගේ ප්‍රධාන ශිෂ්‍යයාණෝ ය. **මහාශාබ්දික මුඟලන්** මාහිමියන් හා ටීකාචාර්‍ය **සෑඟිසුන්** මාහිමියන් ද සමීපයෙහි උගත්හ. **සඞ්ඝරක්ෂිත** මාහිමියන්ගේ ද ශිෂ්‍යයෙකි. කල්‍යාණමිත්‍රයෙකි. සියලු කටයුතුවල සහායයෙකි. තුන්වෙනි **විජයබාහු වක්ක්‍රම** මහරජාණන් විසින් ශාසන ශෝධනයක් හා කනිකාවහක් ද කරවන ලද්දේ මේ දෙදෙනා වහන්සේගේ ප්‍රධානත්වයෙනි. සඞ්ඝරක්ෂිත මහාස්වාමිපාදයන්ගේ ඇවැමෙන් සඞ්ඝරාජපදවියට පත්වූවෝ ද මේ ආරණ්‍යක මෙධඞ්කර මාහිමියෝ ය.

යථොක්ත විජයබාහු රජතුමාගේ අනිජාතපුත්‍ර වූ පියරජහු ඇවැමෙන් ශ්‍රීබුද්ධවර්ෂ 1779 දී දඹදෙණිනුවරැ රාජ්‍යශ්‍රියට පැමිණි **මහපැණවත් කලිකාලසාහිත්‍යසවිහදපණ්ඩිතපරාක්‍රමබාහු** රජතුමන් විසින් කරවන ලද ශාසනශෝධනයෙහි හා දඹදෙණි සඟිකාථිත සඞ්ඝාදනය කිරීමෙහි ද ප්‍රධානත්වය උසුලන ලද්දේ

මේ ආරණ්‍යක මේධඞ්කර මාහිමියන් විසිනි. එහෙයින් ම මුන්වහන්සේ පණ්ඩිතපරාක්‍රමබාහු රජුගේ කාලයෙහි මාහිමි පදමය ඉසුලූ සේක සි පැහැදිලි වන්නේ ය.

පදසාධනසන්නයකාර ආනන්ද යතිතුමා මේ මේධඞ්කර මාහිමියන්ගේ ශිෂ්‍යයා බැව් නිගමනගාථාවන්ගෙන් පැහැදිලි වන්නේ ය. *

මේ ව්‍යාඛ්‍යානකරණයෙන් පසුකාලයෙහි දී මුන්වහන්සේ පරපුරට අයත් වූ වනරතන සහ උපනාමයෙන් ද යුක්ත ව වනරතන ආනන්ද යයි ප්‍රසිද්ධ වූ බැව් තවද්ශ්‍ය යන්ගේ සානිවලින් පෙනේ. ඒ ශිෂ්‍ය යන්ගෙන් වැඩියෙක් ප්‍රසිද්ධියට පැමිණියේ නම් සිදත්සඟරා, සමන්තකූටවණ්ණනා, රසවාහිනී යන ග්‍රන්ථයන් රචනා කළ වෙදෙහ හිමිපාණෝ ය. වෙදෙහසඵච්චපාදයෝ ආනන්ද යතිතුමාණන්ගේ ගුණ වර්ණනාවෙන් උන්වහන්සේ "මහා ගණ ඇතියාහ, අභස්මඩලෙහි හිරු මෙන් ලෝකුස පතළයහ, බුද්ධශාසනයට ජීවිත වැනියහ, මහාකවියහ, මනා පිළිවෙත්හි සාරයහ, ශාස්ත්‍ර සාගරපාරංගතයහ" සි පවසති. මුන්වහන්සේගේ තවත් ශිෂ්‍ය යෙක් වූ ඉඟානම සථවිරපාදයෝ සඞ්ඝරක්ඛිත මාහිමියන්ගේ සම්බඞ්ගවිභාවනාවට ව්‍යාඛ්‍යානය ලියූහ. එසේ ම ඒ අවසන්හි "ආනන්දසථවිරතුමන්ගේ නෙපස නිසා තැවතිඹ්‍යගණයා කිසි විටෙකත් නොම දුටු නොද ඇසූ ග්‍රන්ථයන්ගේ පවා අවි පහළ කිරීමෙහි සමර්ථ බැව්" ද පවසති. මෙසෙසින් පදසාධනසන්‍ය කාර ආනන්දයතිතුමාණන්ගේ ප්‍රඥාපාටවය සවකීය සම්මුඛශිෂ්‍ය යන් විසින් ම මැනවින් වර්ණිත ය.

සන්‍යසෙයි නාඞ්ග.

එහෙයින් ම උන්වහන්සේගේ මේ ව්‍යාඛ්‍යානග්‍රන්ථය අතීශයින් වැදගත් සි ද ඉගෙන ගනු කැමැති ශිෂ්‍යයන්ගේ මනදොළ පිරවීමෙහි අත්‍යර්ථයෙන් පොහොසත් සි ද සලකා ගත හැකි ය.

මෙහි 60 වෙනි පිටෙහි "බහුලාධිකාරා තු ඞවී විසා[illegible]විධා නඤ්ඤාපත්තියමොහිඞ නීච්චා නොා එවමුපරි වාතියමෝ' යි සුඛබදසිද්ධියෙහි කී නෙසින් ද සුඛබදසිද්ධියෙහි ද වෘත්තියෙහි ද

---

* පඤ්ඤාඅඞ්ගි නම් මූලග්‍රන්ථ පිරිවර පොත කරන ලද්දේ ද වනරතන මේධඞ්කර නම් යතිතුමකු දිසිනි ආනන්ද යතිතුමාගේ හා උන්වහන්සේගේ ඇතැම් අදහස් මැනවින් සැසඳේ. එහෙත් උන්වහන්සේ මේ මේධඞ්කර මාහිමියන්ගෙන් මොබ විසූ බවට කරුණු පෙනේ.

අඤ්ඤිනෝ අඛ්‍යස්ස' යන දෙරූපය මුත් 'අඤ්ඤස්ස' යන රූපය නො දැක්වූ හෙයින් ද මෙහි 'අඤ්ඤස්ස' යන රූපය අධිකය යි දත යුතු යි'.

මේ ආදි ව්‍යාඛ්‍යානවිධියෙන් මුන්වහන්සේගේ ව්‍යාඛ්‍යාන කරණය පිළිබඳ තත්ත්වය සලකාගත හැකි වනු පමණක් නොව මෙකල නාමමාත්‍රාවශිෂ්ට වූ සුඝබදසිද්ධිඝණ්ඨි හත්ත්වය ද * සුසඳු සිදුවී යනු පඤ්චිකාටීකාවට ව්‍යවහාරකරන නාමානතරයෙහි සිටින්නා හැඟීමේ සාවද්‍ය බව ද වටහා ගත හැකි ය.

සන්‍ය රචනා සමය.

ආරණ්‍යක මේධඞ්කර මාහිමියන් සඟරාජපදවියට පත්වීමෙන් පූර්වයෙහි මේ සන්‍යය නිපද වූ බැව් නිගමන ගාථාවන්ගෙන් නිශ්චය කළ හැකි ය. එසේ ඇති කල්හි මෙය නිපද වූ කාලය පණ්ඩිත පරාක්‍රමබාහු රජුගේ ශාසනශෝධනයෙන් එපිට බැව් මෙඛඞ්කරමාහිමියන් ගැන ඔට දැක්වුණු කරුණු සසඳා බැලීමෙන් තීරණය කළ හැකි වේ.

ආශ්‍රය.

තවද මේ පදසාධනසන්‍යකාර යතිතුමා විශාරදපාණ්ඩිත්‍යයකින් යුත් අන්‍යතරථෙරතුමකු විසින් අතිසංක්ෂිප්ත ව කළ විරිහසන්‍යය ගුරුහන්ගේ තබා මේ සන්‍යය සම්පාදනය කළ බැව් සැලකිය යුතු ය. ඒ විරිත සන්‍යයෙහි නිසඟීස ඤ්ඤිපනභාවය නිසා ව්‍යාඛ්‍යාන නො කළ තැනක දී මුන්වහන්සේගේ සඛලනමාත්‍රයෙක් විය. එනම් 2:9 පිටෙහි "යං- යමෙක්හිය යන සප්තම්‍යර්ථයෙහි, යතෝ- යනු වේ" යනු හි. මේ ගැන ටීකාකාර මාහිමිතුමා බොහෝ යුක්ති දක්වා ඉක්බිති "අප විසින් දක්වන ලද රූපසාධනක්‍රමය ම සාරවශයෙන් පිළිගත යුතු ය" යනු පැවසීම මේ සන්‍යයෙහි සෙසු තැන්වල පවත්නා සාරවත් ව්‍යාඛ්‍යාක්‍රම නිසා සන්‍යකාරයතිතුමාගේ සඛලනමාත්‍රයෙහි පවා හඳුරන්නන්ගේ සේවාකාර්‍ය ඇති වේ දෝ යන කාලපරිච්ඡේදයෙන් විය යුතු ය. මුන්වහන්සේගේ බොහෝ ව්‍යාඛ්‍යානවිධි ටීකාකාරමාහිමියන් විසින් ටීකාවෙහි ඇතුළත් නොට තිබීම රාහුල්මාහිමියන්ගේ මේ සන්‍යග්‍රන්ථය පිළිබඳ ව තුබූ ගෞරවය හඟවයි.

---

* පාණිනීයට සිද්ධාන්තකෞමුදියත් වාඤ්ඡයට පාණ්ඩිකරණයත් සඛවායන සට රූපසිද්ධියත් යම්සේ නම් මොග්ගල්ලානයට සුසද්දසිද්ධියත් එසේ යි. ප්‍රයොගසිද්ධියත් එබන්දක් හෙයින් මුගලනට එබඳු පොත් දෙකක් පැවැති බැව් පෙනේ.

ආනන්දසථවිරයන්වහන්සේ විසින් කරනලදු සි ව්‍යවහාරයම පැමිණි පදසාධනසත්‍ය දෙකක් ඇත. ඉන්

පදසාධනසත්‍ය දෙකක්.

එකක් නම් මීට සත්විසිවසකට පෙර උගත් දෙඩන්දුවේ ධම්මසෙනමහතා විසින් සංශොධිත ව මුද්‍රිත පොත ය. අනිත අප විසින් සංශොධනයෙන් ප්‍රතිසංස්කාර කළ මේ පොත සි. මේ පොත් දෙක එකම ආවාර්‍යවරයකු විසින් කරන ලදු සි ව්‍යවහාරප්‍රාප්ත නවුදු එය එසේයයි පිළිගැනීමට තරම් වන එක ද හෙතුවකු ත් නැත්තේ ය.

ආනන්ද සථවිරුමාණන්ගේ සත්‍යය කුමක් ද?

ඒ දෙකින් මේ පොතෙහි මූල පටන් අවසානය තෙක් පුරුණ සත්‍යයයෙන් පවත්නා පිළිවෙළ වූ ගැඹුරු තැන් ලිහිල්කොට දැක්වීම, පදවිභාජනයෙන් පමණක් නො වැටහෙන තැන් භාවාර්‍ථය ත් දක්වා පැහැදිලි කිරීම, ව්‍යාකරණ ඉගෙනීමෙහි ප්‍රධාන ප්‍රයෝජනය වූ පදනිඝණ්ඨනිර්ධිය සූත්‍ර දක්වමින් පෙන්වා දීම්, සුදුසු ඛන්ධි ග්‍රන්ථාන්තරයන්හි එන කරුණු ත් ගෙන හැර ලීම, සුගම තැන් සෙසොවින් දක්වා ග්‍රන්ථප්‍රමාණය හැකිතාක් කුඩා කර ලීම ආදි සියලු ව්‍යාඛ්‍යානවර්‍ගයිහු ම එකසේ පවත්නාහු ය. එහෙයින් මේ පොත සත්‍යග්‍රන්ථයක් ලිවීමෙහි සාමර්‍ථ්‍යයෙන් යුත් පණ්ඩිතයෙකුගේ කෘතියකැ සි ද එසින් ම ශාසනාභිවෘද්ධිප්‍රාප්ත ආනන්දසථවිරයන්වහන්සේ විසින් රචිත පදසාධනසත්‍යය නම් මෙය ම යයි ද නිසැක ව එකහෙලා පිළිගත හැකි ය.

පළමු මුද්‍රිත පොතෙහි තත්වය.

මීට පෙර මුද්‍රිත පොත ක්‍රම දෙකකින් යුක්ත ය. එසින් මුල්කොටස සමාප්ත කොට ඇති පිටු දෙකකින් හෙවත් 'වජිරාදිනො ඤානඤාණනා' 4·2 යන සූත්‍රයෙහි මදකින් අවසාන වන්නේ ය. ඒ කොටසෙහි ගුරුවරයකු විසින් ශිෂ්‍යයකුට පදවී කියවන ක්‍රමය විනා පුරාණව්‍යාඛ්‍යාක්‍රම කිසිවක් නැත්තේ ය. අවශ්‍යයෙහි ලියයුතු විස්තරයක් හෝ දුබ්බොධතැන් අදහස් දක්වා සුබොධ කිරීමක් හෝ පදසිද්ධික්‍රම දැක්වීමක් හෝ එහි නැත. ඇත්තේ හුදු පදවීය පමණෙකි. හෙද ආනන්ද සථවිරුමාණන් වැනි උගතෙකුගේ පදවීකථනයක් නොව වරදින්

ගෘහණ වූවකි. මේ සන්නයොටසෙහි ඇති සාවද්‍ය අර්ථකථනයන් මෙය : ශාස්ත්‍රාගම මැනවින් උගත් ආනන්දස්ථවිරයන්වහන්සේ ගේ සත්‍යග්‍රන්ථ යයි පිළිගත් එහෙයින් ම තදනුගත වන. පරිදි පදසාධනය ශුද්ධ කිරීමෙහි යුහුසුළු වූ සත්‍යසහිතපදසාධන ශොධකයන් ලවා මූලග්‍රන්ථය ද දූෂිත කරවන ලදි. එකැවැ ම හෝ වැටහෙන මඳක් දුරවබෝධ වූ හැම තැන්වලදී ම මේ සන්නයොටසෙහි දී නිබෙන අර්ථ විවෙකබුද්ධිය නැතියවුන් මුළාකරවිය හැකි වරදින් ආකුල ය. සුගම වූ බොහෝ තැන් ද නොපිරික්සා වහා අර්ථ කිරීමෙන් ඇති වූ උගතකුගෙන් ඇතිවිය හෝ හැකි තරම් වරදින් ව්‍යාකුල ය. සාරණිය හැඟවීමට තරම් වන උදාහරණ කීපයක් ද මේහි දක්වනු ලැබේ.

සදෙඝව්‍යාඛ්‍යා:- "හි- යම්හෙයකින්, තතෝ- ඒ විශෙෂණයා කෙරෙන්, ජාතා-වූවා වූ ඝණ්ඨිවිභක්තිය, සම්බන්ධං-සම්බන්ධය, වදෙය්‍ය- කියන්නේ ද එහෙයිනි. අඤ්ඤතෝ පන- අනික් විශෙෂ්‍යයා කෙරෙන්, න- ඝණ්ඨිවිභක්ති නොවේ." (පළමු මුද්‍රිත සන්න 30 පිට)

නීවැරදි අර්ථව්‍යාඛ්‍යානය මෙසේ සි:- "කුමක් හෙයින් ද යත්? හි- යම්හෙයකින්, තතෝ ජාතා- ඒ විශෙෂණයා කෙරෙන් වූ නෙළුත් ප්‍රයොග කරන ලද ඝණ්ඨිතොම, සම්බන්ධං-උභයගත සම්බන්ධය, වදෙය්‍ය- කියන්නී ද, අඤ්ඤතෝ- අන්‍ය වූ විශෙෂ්‍යයා කෙරෙන් වූ ඝණ්ඨිතොම, න පන වදෙය්‍ය- උභයගතසම්බන්ධය නො කියන්නී ද එහෙයිනි." (අප විසින් මුද්‍රිත සන්න 44 පිට)

ආනන්දයතිපාදයෝ මෙය උදාහරණයෙන් පැහැදිලි කෙරෙති, "රක්ඛන්ති පුරිසෝ යන මෙහි පරිපාල්‍යපරිපාලනලක්ඛණ සම්බන්ධය යැ. රාජ පරිපාලක යැ; පුරුෂ පරිපාල්‍ය යැ; මේසෙ සම්බන්ධය දර්ශව වුව ද

'දුවෙධා යදිපි සම්බන්ධෝ ඡට්ඨිපපත්ති තු භෙදකා'

යනු හෙයින් විශෙෂණ වූ රජහු කෙරෙන් ඝණ්ඨි වෙයි. විශෙෂ්‍ය වූ පුරුෂයා කෙරෙන් ප්‍රථමා වෙ. කුමක් හෙයින් ද යත්? විශෙෂණයා කෙරෙන් වූ ඝණ්ඨිය වීසින් උභයගතසම්බන්ධය ප්‍රකාශ වන හෙයිනී" සි.

සදෙඝව්‍යාඛ්‍යා:- "සා පනු වේ, සුවාදිතතා- සුවාදි බව හෙයින්, යොනමාණතා ඉතිවා 'යොනමාණතා' 2·159 යන සූත්‍රයෙන්, නීවචං- අවිකල්පමානන්, ආණතා- ආතෝ යනාදෙශ වේ, සාණතා යනු වේ, නෝත්තාභාවෙ- නෝ යනාදෙශ නු වූ ඝණ්ඨියෙහි ද, තථා- එසේවැයි." (පළමු මුද්‍රිත සන්න 47 පිට)

මේ අර්ථකථනය මුද්‍රිත පදසාධනයෙන් "යුවාදිත්‍යා සිසු අා. සානෝ. නොත්තානාවපකෙඛ, 'යොනමානෝ'නි 2.158 වාසී කාරස්ස වවත්‍ථිතවිභාසත්තා නිච්චමානෝ" යන කොටස බැහැර කරමින්මෙහි කරුණු විය.

මෙතැන්හි වුච්චමානා නිවැරදි සම්මූණි අර්ථකථන මෙසේයි:- "සා යනු වේ; යුවාදිත්‍යා- යුවාදි බව හෙයින්, සිසස- සිහට, අා- ආඛ්‍යාතදෙශ වේ. බහුවචනයෙහි සානෝ යනු වේ. නොත්තාහාවපකෙඛ- 'යොනං නොනෙ වා' 2.133 යන සූත්‍රයෙන් නොඋවිය හු වූ පක්‍ෂයෙහි, වාඩිභාරස්ස- වාඩිභාර යා ගෙ වවත්‍ථිතවිභාසත්තා- ව්‍යවස්ථිතවිභාෂා බව හෙයින්, යොනමානොති- 'යොනමානෝ' 2.158 යන සූත්‍රයෙන්, නිච්චං- අවිකල්පයෙන්, අ නෝ- ආනෝ යන ආදෙශ වේ. සානෝ යනු වේ. නෙත්තාහාවපකෙඛ- නෙඋවිය හු වූ පක්‍ෂයෙහි ද, තථා- එසෙ මැයි." (අප විසින් මුද්‍රිත සත්‍ය 70 පිට)

මෙය සුගම් කෙරෙහි ආනඤ්ජිමිපාණෙන්

"යුවාදීන් කෙරෙන් පර වූ ප්‍රථමාද්විතීයා යොවිභක්තීන්ට 'යොනං නොනෙ වා' යි ඔඛල්ප්‍රත්‍යයන් නොනෙ කළ කල්හි, හු වූ පක්‍ෂයෙහි 'යොනමානෝ' යන සූත්‍රයෙන් වන ආනෝ ද විකල්පයෙන් වී නම්, හු වූ පක්‍ෂයෙහි සා සෙ යන අනිෂ්ට ප්‍රසඞ්ගය ද වන්නෙය යන අාසඞ්කායෙන් 'නොත්තානාභාව පකෙඛ' යනාදි කියන ලද 'නෝ' කළ ද 'ආනෝ' කළ ද රූපභෙදයක් නැති බැවින් ප්‍රථමායොහට නිත්‍යයෙන් ආනෝ කරන් ම අාදෙශය ද අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ගය ද නො වෙයි. සානෝ යන එකාරූපය ම වෙයි. ද්විතීයායොහට ද නේව්‍ය හු වූ පක්‍ෂයෙහි නිත්‍යයෙන් ආනෝ කළ කල්හි සානෙ සානෝ යන රූපද්වය වෙයි දත යුතු" යි.

සදෙඛ:- "ඉහ- මේ ගුණවන්තා යන තන්හි, අභිධානසාමත්‍ථියා- අභාර කළ සාමර්ත්‍යයෙන්, ගුණවන්තස්ස ඉති- ගුණවන්තස්ස කියා, චරිතත්ථතාය- චරිතාර්ථබව හෙයින්, අභිධානස්ස- අභිධානයාගේ, අපත්ති- අප්‍රාප්ති නොමෝ, න ච- නැති." (58 පිට)

නිර්දෙඛ:- "ඉහ- මේ ගුණවන්තා යන සුන්හි, අභිධානසාම ත්‍ථියා- අභාර කළ සාමර්ත්‍යයෙන්, අපත්ති- වාදෙශයාගෙ අප්‍රාප්ති නොමෝ, න ච- නොම ඇති. කුමක් හෙයින් ද යත්? ගුණවන්තස්සාති- ගුණවන්තස්ස යන මේ ආදියෙන්,

අවිඛාකස්ස- අවිඛාකස්ස ගෙ, මරිනඛකාය- මිරිනාඛ බව හෙයිනි." (85 පිට)

මෙය මදක් දුරවබෝධ තැනකි. එහෙයින් ආනන්ද හිමි පාණෝ භාවය ද දක්වා එය සුබෝධ කෙරෙති,

"අගහයෝ, මුනයෝ යනාදියෙහි මෙන් අවිඛානසංඛ්‍යයෙන් ලයාහට වා නු වුවමනා වේ ද යත්? අවිඛානය ගුණවනාසස යනාදියෙහි වරිනාඛ බව හෙයින් මේ තැන්හි වාදෙකය වේ ම ය යනු භාවයි" යි.

සදෙඛ:- "ඉඡියමඛානි- ඉඡියමඛා යන සූත්‍රයෙන්, ආපපච්ච යෝ- සන්ලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ අකාරානනයා කෙරෙන් ආප්‍රත්‍යය වේ. සරලොපෙ ච කතෙ- පූජීසවරයා ලොප් කළ කල්හි." (72 පිට)

මේ අවිව්‍යාඛ්‍යානය ද සන්‍යශොඛකයන් ලවා පදසාඛනය පවා දූෂිත කරවී.

නිර්දෙඛ:- "ඉඡියමඛානි- 'ඉඡියමඛා' 3.26 යන සූත්‍රයෙන්, ආපපච්චයෙ- ආප්‍රත්‍යය ද, සරලොපෙ ච කතෙ- සවර ලොප් ද කළ කල්හි." (106 පිට)

සදෙඛ:- "රත්‍යාදීහි- රත්‍තිඛඳාදීන් කෙරෙන්" (50 පිට)

නිර්දෙඛ:- "රත්‍යාදීහි- රත්‍තිආදි ඛඳයන් කෙරෙන් පර වූ" (75 පිට)

සදෙඛ:- "සවිසයෙ- සවකීය වූ පුලලිඟුවිඛයෙහි" (74 පිට)

නිර්දෙඛ:- "සවිසයෙ- සවකීය විඛයෙහි" (110 පිට)

සවිසය නම් කිමැ යි පඬ දෙන ආනන්දඛයනිපාණෝ "මෙහි සවිසය නම් 'ඛොනමෙවි' 2.140 යි එවි හදුළ හෙයින් ප්‍රථමා දවිතියා ඛොවිඛය යි" යි පැවසූහ.

මෙබඳු අවියත්කමින් හා නොසැලකිල්ලෙනු ත් භවගත් සිය ගණන් දෙඛයන්ගෙන් දූෂිත වූ මේ කොටස පෙර ඛී නසින් වෙදෙහ, ගෞතම යන දෙශිඛ්‍යයන්ගේ වැණුමට පාත්‍ර වූ ආනන්දයනිතුමාණන් විසින් ව්‍යාඛ්‍යාත ඛ යි සිතීම කෙතරම් සැහැසිකමක් ද? කෙතරම් අපරීඛාවක් ද?

පළමු මුද්‍රිත පොතෙහි වූ මුල්කොටස මෙසේ ධුවත් එහි ම වූ අඟ කොටස නෙවත් තදුභීතයෙහි 'වඡාදිතො ණානණායන

4.2 යන සූත්‍රයෙහි මඳතැනක පටන් පොතේ අවසානය තෙක් ඉතා වැදගත් පුරාණසන්නයක පිහිටියමහා සියලු ව්‍යාඛ්‍යාන විධීන්ගෙන් ම සමන්විත ය. මුල් කොටසෙහි ආ ශිෂ්‍යයන්ට අවශ්‍ය කියවීමේ ක්‍රමය සම්පූර්ණයෙන් ම එහි නැත. එසේ ම මුල් කොටසෙහි මෙන් දෙගඳුම්හකමක් ද එහි නැත. ඒ කොටස් බලන්නවුනට මෙය නම් පඬිවරයකු විසින් කරන ලද වැදගත් පුරාණසන්නයක කොටසකැ සි එනහෙලා ම වැටහෙන්නේ ය. එනෙසින් ම මෙය අනෙනක් නොව ආනන්දයතිතුමන්ගේ පදසාධනසන්නය වූ අප විසින් සංශොධිත මේ පොතෙහි අවසානභාගය ම යසි සිතිය යුතු ය. පොත් දෙකෙහි ම අවසානභාග සසඳා බැලීමේ දී දෙකක් නැසි බවත් ඇත්තේ එකක් ම බවත් වැටහෙයි.

පොත් දෙකෙහි ප්‍රමාණය.

ප්‍රමාණවශයෙන් බලන කල්හි අප විසින් මුද්‍රිත සන්නය පිටු 303 කින් යුක්ත ය. පළමු මුද්‍රිත සන්නයෙහි ඇත්තේ පිටු 199 යකි. එවිට අප සන්නයෙහි පිටු 104 ක් අධික බැවි පෙනේ. මෙසින් පිටු 72 ක් ම වැඩි වූයේ මුල් සන්න කොටසිනි. මෙසින් පොත් දෙකේ මුල් කොටස් දෙකෙහි එකිනෙකට ප්‍රමාණයෙන් ඇති වෙනස්කම් ද පැහැදිලි වෙයි. මේ වෙනස්කම ඇති වීමට ප්‍රධාන හෙතුව නම් මේ සන්නයෙහි තිබෙන ආනන්ද යතිතුමන් විසින් අවශ්‍යයෙන් විස්තර කළ යුතු කරුණු පිළිබඳ ව කල කිසි ද විස්තරයක් ඒ කොටසෙහි විද්‍යමාන නොවීම යි. ආනන්ද යතිතුමාගේ ඒ විස්තරයන් කෙබඳු දැ යි සංඥපනයෙහි 12, 13, 14 පිටුවලින් බලාගත හැකි ය. පොත් දෙකේ ම අවසාන කොටස් සමාන ව තිබියදීත් පිටු 32 ක් මේ පොතෙහි වැඩි වූයේ පැහැදිලි ලෙස ඇත් කළ යුතු පද ඇත් කොට මුද්‍රණය කිරීම, සූත්‍රයන්ගේ අඛණ්ඩ කෙදීම, පළමු මුද්‍රණයෙහි දී අතහැරීගිය දැ ඇතුළත් කිරීම යනාදි හෙතූන් නිසා යි. ඒ විනා ඒ කොටස් දෙක්හි ප්‍රමාණයෙන් හෝ කරුණුවශයෙන් හෝ පවත්නා අසමාන කමක් නිසා නොවේ.

අලුත් පොත ඇති වූයේ කොහේද?

ඇත්ත වශයෙන් ආනන්දයතිතුමාගේ සන්නයට වඩා අනෙකෙහි වෙනස්කම් ඇත්තේ 'වඤ්ඣදිතෝ' 4.2 යනාදි සූත්‍රයෙහි මඳ තැනක් දක්වා වුවත් මේ දෙක කලක පටන් ම පොත් දෙකක් වශයෙන් පවත්නා බැවි පෙනේ. සුත්තෝකපා කරුණු පිළිබඳ ව පරිකථාකාරි ව සලකා බැලීමෙන් විටහා ගත හැකි හෙතූන්ගෙන් මේසේ කිව්:-

ආනන්දස්ථවිරයන්වහන්සේ විසින් කරන ලද මේ පදසාධන සන්නය ක්‍රමයෙන් පැවතෙන අතර කලක දී ශබ්දශාස්ත්‍රය වඩා නුදන් ගුරුවරයකු කෙරෙන් අවී සියවා ගන්නා ශිෂ්‍යයකු විසින් ඒ සඳහන ලද අවී යථොක්තසථානය දක්වා (මෙතැලත් ඇතැම් ශිෂ්‍යයන් වෙන්) ලියා තැන්පත් කර ගන්නා ලදි. හෙද වැදගත් අවී ලිපියකැ සි සැලකූ කිසිවකු විසින් නැවැත් වූ තැන පටන් අවසානය තෙක් අඩාළ නොවස මේ පුරාණ සන්නයෙන් ලියා පොත සම්පූර්ණ කරන ලදි. එයේ ලියා ගත් කොටස් දෙකකින් යුත් පොත ත් පුරාණසන්නය මෙන් ම ක්‍රමයෙන් පැවත ආයේ ය යනු සි.

කවර කාලයක දී ද?

මේ අලුත් අවී ලිපි කොටස ඇති වූ කාලය නිශ්චය වශයෙන් කිය නො හැකි ය. එසේහත් කරුණු පරීක්ෂා කරන විට මෙය කොටගමුවේ සිරි රහල් මාහිමියන්ගෙන් පසු කාලයෙහි ඇති වූ බැවී සලකා ගත හැකි ය. සිරිරාහල්මාහිමියන්ගේ පදසාධන ටීකාව ඉදිරියෙහි තබා ගෙන ගුරුවරයා විසින් පදසාධනයට අවී කියවා තිබෙන බැව් සිතා ගැනීමට යුතුකම් ඇති හෙයිනි. ඒ අවී කොපියෙහි සූත්‍රයන් ගැන කියවන "අආදයෝ තිහාලීස වණ්ණා යනු වණ්ණසංඥාවිධානසූත්‍ර සි. අආදයෝ යනු සංඥීනිදේශ ප්‍රථමා බහුවචනාන්තපදය; තිහාලීස යනු සංඥීවිශෙෂණ වූ සංඛ්‍යා නිදේශ ප්‍රථමෙකවචනාන්තපදය; වණ්ණා යනු සංඥානිදේශ ප්‍රථමාබහුවචනාන්තපද සි." යනාදිය ග්‍රන්ථයාගේ ලඝුභාවය ම පරමාවී කොට ගත් පුරාණසන්නයන්හි විද්‍යමාන නො වූවත් දැනුත් සූත්‍රයන්ට අවී කියවන ආචාර්යවරයන් විසින් පුරුදු පුහුණු කරවන අවී වාචනාමාර්ගයෙකි. මේ ද මේ කොටස ගුරුවරයා වෙතින් කියවා ගත් අවී ලියා ගැනීමෙන් නිපන් බවට හෙතුවකි. මේ විස්තරය යථොක්ත ආචාර්යවරයා විසින් පදසාධනටීකාවෙන් ගන්නා ලද්දක් සි සිතිය හැකි ය. පදසාධන ටීකාවෙහි දැඩොඩ වූ සියලු සූත්‍රපදයන් ගැන ම මේ විස්තරය දක්වා තිබේ. ඒ ක්‍රමය ගෙන එහි නො එන සුගමපදයන්ට ත් තමන් ඒ විස්තරය කියවා මුළු කොටස ම එසින් යුක්ත කළා සිය හැකි ය. පදසාධනටීකාවෙහි වූ පාළිපාඨය ම, සිංහල කිරීම් විශෙෂයන් අවී කී තැන් ද මෙහි බොහෝ ය.

මේ නිදසුනක් මෙසේ යි:-

පුරාණසන්නය.	පදසාධනසිකා.	අලුත් අර්ථකථාව.
1 සංහිතායං- සංහිතා යෙහි	1 සංහිතායඤ්ඤි සන්ධි සූත්‍රෙ	1 සංහිතායං- සන්ධිසූත්‍ර යෙහි
2 අධිකාරෝ- වැටීම, සබ්බ සන්ධිසූ- සියලු සංහිතා යෙහි ම වේ.	2 අධිකරියතීති අධිකා රෝ; නියුජ්ජති සම්බන්ධති නි අත්ථෝ. සබ්බසන්ධි සූනි සබ්බසූ සන්ධි සූත්‍රෙසූ.	2 සබ්බසන්ධිසූ- සියලු සංහිතා සූත්‍රයන් කෙරෙහි, ...අධිකාරෝ- සම්බන්ධ කිරීම වේ.
3 දීඝෙ- දීඝ කාදෙ සන්ධි	3 දීඝෙනි 'බ්‍යඤ්ජනෙ දිඝ රස්සා' දීඝෙ.	3 දීඝෙ- 'බ්‍යඤ්ජනෙ දිඝ රස්සා' යන සූත්‍රයෙන් දීඝ කළ සන්ධි
4 සද්දෙන- ශබ්දයන්	4 සද්දෙන- නාමෙන	4 සද්දෙන- නම්න්
5 ව්‍යාපකාදිපරතද නෝ- ව්‍යාපකාදි ප්‍රභෙද හෙයින්	5 ව්‍යාපකාදිපරතෙදතෝ නි ව්‍යාපකාදීනං ව්‍යාප කඛපසිලෙසිඝාවෙස සිඝසම්පිකාධාරානං පකාරතොනි අත්ථෝ.	5 ව්‍යාපකාදිපරතෙදතෝ- ව්‍යාපකාදි ප්‍රභෙද හෙයින් හෙවත් ව්‍යාපකා ඔෂ්ඨපශ්ලේෂ සාමීප්‍ය වෙෂධිඝ ප්‍රභෙද හෙයින්
6 යථා- යොමිහක්ඛී න්ට,	6 යථානන්ති පඨමාදුනියා යොමිහත්ථිනං	6 යථා- ප්‍රථමාවිභක්තිය යොමිහක්ඛිංට
7 වුත්තියා එව- ව්‍යා ඛ්‍යාය ම සින් ම	7 වුත්තියායෙවානි සුත්ත පෙත්තෙව.	7 වුත්තියායෙව- සූත්‍රාර්ථ යෙන් ම

මේ කාරණු ගැන සලකා බලන විට කොටස් දෙකින් මිශ්‍රිත පොත සිරිරාහුල් මාහිමියන්ගෙන් මොබ ඇතිවූවකැ සි නිශ්චය කිරීම සුදුසුසඟහට වන්නේ ය.

ලුත් සොත බුදුරජාණ ඒම හා එකි ප්‍රාතිහාර්‍ය.

අලුත් පොත ත් පුරාණපත්‍රයන් යන දෙකම අවුරුදු සියගණනාක් මුළුල්ලෙහි පඨනපාඨනයෙහි හොයෙදීමෙන් ඇතිවූ දෝෂයන් ගෙනුත් අනියාහට ලියා ගෙන ඊමෙහි දී ලිපිකරු වන් ගෙන් ඇතිවූ භ්‍රමයන් ගෙනුත් විශෙෂතයන් අලුත් පොතෙහි මුල් බොවිස අපි හියවූ ආචාර්‍යයාගේ උදානගාථාත්‍රඥතහෙතු වෙන් ඇතිවූ දෝෂයන් ගෙනුත් සැලකිළිවම පැවැතිණ. මේ අතර ධම්මානන්ද මහා මියන් 'ආනන්ද යනිතුන් සළ පදසාධනපුරාණසන්නය'ක් සලසා කොටස් දෙකින් මිශ්‍රවූ

පොත සංශොධිත ම ප්‍රකාශයට පළමුවන ලදි. එහි පොතෙන් තුනෙන් දෙපංගුවක් පමණ පුරාණසන්නයට ඇතුළත් නො වූ වත්, පුරාණසන්නයෙහි එන කිසි ම වැදගත් කරුණක් ඒ කොට සෙහි ඇතුළත් නො වූවත්, පොත ඇති වූ දා පටන් ම පැවත එන අනෙකදෙනෙකුන් ගෙන් ගහණ වූවත් මේ තාක් ම පදසාධනය හදරන්නන්ට බෙහෙවින් උපකාර වූයේ ඒ පොත ය. එහෙත් එය මුද්‍රිත ව පැවතුණු නිසා ම මේ සා වැදගත් ආනන්ද යතිතුමන් විසින් ලියන ලද නියම පදසාධනසන්නය ඉගෙන ගන්නා නවීනයන් අතින් පමණක් නොව උගන්වන ප්‍රවීණයන් අතිනු ත් බොහෝ සෙයින් බැහැර විය. එය ආනන්ද මහාස්ථවිර පාදයන් වහන්සේ විසින් ලියන ලද ව්‍යාඛ්‍යානය සි ප්‍රකට වූ හෙයින් හා තමන් බලාපොරොත්තු වන අර්ථය යම්තමකින් නමුත් එයින් සිදු වූ හෙයිනු ත් ය. එහෙයින් ම මෙපමණ කලක් මේ වැදගත් ග්‍රන්ථය මනාශුද්ධියකින් තබා සාමාන්‍යශුද්ධි යකින් වත් සුඛාන ව මුද්‍රණය වී පරිශීලනය කරන්නන් අතට පත් නො වී ය.

පුරාණසන්නය ශොධනයට හෙතුව.

මේ අතර 'පදසාධනය මනා ශුද්ධියකින් සුඛාතව මුද්‍රණය කළ හොත් මැනවැ' සි මාතර වැලිවේ රියේ මහාමනනිඳ පරිවෙණාධිපති අප බඹරුන්දේ **ධම්මකිත්තිශ්‍රීධම්මාවාසා** භිධාන නායක ස්ථවිරයන් විසින් කරන ලද ආරාධනාව සාදරයෙන් පිළිගෙන එහි ඉඳුණු අපට පුරාණසන්නය මුද්‍රිත ව නො පැවතීම ශබ්දශාස්ත්‍ර දිවුනු වට බලවත් බාධාවක් බැව් වැටහිණ.

එසේ ම "පොතෙහි මහාඝ්‍රර්ථය, ප්‍රයොජනබහුය කෙතරම් වුව ද දැනට පවත්නා මේ අනාථ බව, උගතුන්ගේ අභාවිතය තව කලක් මෙසේ ම පැවතිය හොත් ඉතා නුදුරු වූ ම අනාගතයෙහි දී මේ පොත නෂ්ටප්‍රාය වන්නේ මැනු" යන චිත්තාව බලවත් සේ අප තුළ ඇති විය. "පුරාණාවාසීවරයන්ගේ පොත්පත් ආදි කෘති හැකි තාක් දුරට නො කැඩිය දී රැක ගැන්ම නවීනාවාසීවරයන්ගේ ප්‍රධාන යුතුකම් විය යුතුය" සි සිතට එකඟ ව මේ පිළිගන්නා අපි යථොක්ත චින්තාව විසින් මෙහෙයන ලද්දමෝ මේ පදසාධනපුරාණසන්නය පිළිබඳ සංශොධනයෙහි උදයුක්ත වූමු.

උපකාර වූ පොත්පත්.

මේ සංශෝධනයෙහි දී අප ගලගෙදර ශ්‍රී ධර්මසිද්ධිනයාභිධාන ගුණරත්නාභිධාන මහතුමාගේ ගිරිවිජයසුන්දරාරාමවිහාරයෙහි අනු නායකස්ථවිරයන්වහන්සේගෙන් හා කෝට්ටේ සිරි පැරකුම්බා පරිවෙණාධිපති උපාධ්‍යායගත අප මාදිවෙල මඟඟල ධර්මකීර්ති ශ්‍රී අනවමදර්ශ්‍යභිධාන අනුනායක ස්ථවිරයන්වහන්සේගෙන් ද ගල්කෙමේ විහාරාධිපති අග්ග නාරා ප්පරියේ රතනපාලස්ථවිරයන්ගෙන් හා බුද්දියාගම නොතුරු කඩුපව් පුරාණ රජමහාවිහාරවාසී අප බුද්දියාගම ගුණරතන ස්ථවිරයන්ගෙන් ද ලැබුණු පුරාණපදසාධනසත්‍ය පුස්කොළ පිටපත් හා අප විද්‍යාලඞ්කාරපිරිවෙන්හි පුස්කොළ පිටපත ද මුද්‍රිත පදසාධනසත්‍යය හා විරිතසත්‍යය ද බොහෝ උපකාරී වූ බැවි කිය යුතු ය. මේ හැර නොයෙක් පෙළවියරණපොත් හා සකුවියරණපොත් ද ඇසුරු කිරීමට සිදු විය.

පදසාධන පුරාණසත්‍ය සංශෝධනය.

විරකාලයක් අභාවිතබවට පත්ව තුබූ මුගලන්වියරණ පිළිබඳ පරිවාරග්‍රන්ථයන් කොපමණ දුරට දූෂිත ව පවත්නේ දැයි හැඟවීමට දීඝීවාක්‍ය ලිවීම අනවශ්‍ය ය. පොත් පත්වල තත්ත්වය දන්නා බුද්ධිමතුන් හමුවෙහි එය ප්‍රකට වූවක් හෙයිනි.

'මේ පොතෙහි ශුද්ධිය ඉතා ඕනෑවැ' යි අපේ සිතට පිළි ගැනෙණ පරිද්දෙන් පොත සකස් කිරීමෙහි අපට ඇති විවේක කාලය හා ශක්තිය ද යෙදුවු. පොතෙහි ඔදක් අඩු තුනෙන් දෙපංගුවක් පමණ මීට පෙර කිසි විටෙක ත් මුද්‍රණය නො වූ වක් බැවින් එහි වූ ලිපිකරහුම පවත් සියලු මල ම ඉවත් කරන්ට අපට සිදු විය. මදක් වැඩි තුනෙන් එකපංගුවක් පමණ වූ පොතෙහි අග කොටස මින් පළමු මුද්‍රණය කළ පොතෙහි ඇතු ළත් හෙයින් ශෝධිත වූවකි. එහෙත් මුගලන්ව්‍යාකරණයාගේ පුනරුද්දීපනියේ යම්තම් පවත්ගැනුම් සම්ය වූ එහෙයින් ම මුගලන්වියරණ පිළිබඳ දැනුම බෙහෙවින් ඕන වූ ඒ කාලයෙහි ශුද්ධ කරන ලද මුගලන්වියරණ පිරිවරපොත් මනාශුද්ධියකින් යුක්ත නො වන්නේ නම් හේ පුදුම විය යුත්තක් නො වේ. මතා ශුද්ධියකින් යුක්ත වී නම් හේ ම පුදුමයට කාරණීයකි. එහෙයින් ම ඒ කොටසෙහි ද ශුද්ධ විය යුතු නොයෙක් තැන් අපට හමු ව අපේ ශුද්ධියෙන් සංශෝධිත බවට පත් විය. මේය මුගලන්පඤ්චිකාව මෙන් නෂ්ටප්‍රාය වූ එක

පුස්කොළ පොතකට සිමා වූ එක ම පිටෙහි විසි තිස්පොළොස් අකුරු හා පද පමණක් නොව වාක්‍ය ද අඩාල වූ "ව්‍යාඛ්‍යානාගේ අහොසාලත්‍යයෙන් විරකාලයක් නො හදුළ ශාස්ත්‍රානන්තර නයාකූල වූ ඒ පඤ්චිකාව විභාවෙනු ත් දුර්බෝධ ය" යනාදීන් අභිභාෂාපරමේශ්වර මහාපණ්ඩිවරයන් විසිනු ත් ප්‍රකාශ කළ ගුණ බැව් ඇති පොතක් නො වන හෙයින් මෙහි ගුද්ධිපත්‍රයක් යොදන්නට සිදු නො විය.

පොතෙහි අවසානයට පරිශිෂ්ටසංග්‍රහයක් වශයෙන් පද සාධනයෙහි එන සියලු සූත්‍රයන්ගේ හා සියලු උදාහරණප්‍රත්‍යුදාහරණපදයන්ගේ අකාරාදික්‍රමයෙන් අනුක්‍රමණිකාව සකස් කොට යොදන ලදි. සාධිතෝදාහරණප්‍රත්‍යුදාහරණපදයන්ගේ අකාරාදිය යෙදීමේ සිරිතක් ලක්දිව ව්‍යාකරණ පොත්වල නැති වුවත් මුගලන්ප්‍රකරණයෙහි එය යෙදීමේන් ලත් විපුල ප්‍රයෝජනය අපට ම ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ හෙයින් මෙහි ද යොදන ලදි. සූත්‍ර පමණක් සාධාරණ කොට ගනු කැමැති ශිෂ්‍යයන් සඳහා පදසාධනක්‍රියට සූත්‍ර පිළිවෙළ අප විසින් සංශෝධිත පදසාධනයෙහි පවත්නා බැවින් මෙහි එය නොයොදන ලදි. අපට පොත් පත් සපයා දීමෙන් ආධාර කළ පිනැතියන් නැති විමට මහ පැදි තුබූ පොතක් ආරක්ෂා කර ගැනීමෙන් හා ඒ මාර්ගයෙන් මේ සිද්ධ කළ ධර්මශාස්ත්‍රසංග්‍රහයෙනු ත් ජනිත වන පුණ්‍යඵලයට හිමිකාරයන් විය යුතු සි.

මේ පදසාධනසහිත නම් ශ්‍රේෂ්ඨතර ග්‍රන්ථය, පදසාධනය ඇතුළු වූ මුගලන්විය්‍යාකරණ පිළිබඳ සෙසු පොත් හා සමාන, පාලිභාෂාව පවත්නා හෙක් ම නො කැසී, විද්‍යුර්පින්ගේ ධර්මශාස්ත්‍රඥානවර්ධනයෙහි හා ජිනවචනසංරක්ෂණයෙහි ත් කරුණු වෙමින්, මැනවින් පවත්නේ නම් එ තුමා අපගේ ශ්‍රම සාඵල්‍යයට පමණි.

මේඛවට,

කොළඹ දෙමටගොඩ ධර්මාලංකාර විහාරාධිවාසී පැලියගොඩ විද්‍යාලංකාර පරිවෙණාධිපති ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්‍ය්‍ය උපාධ්‍යායධුරන්ධර **රත්මලානේ ධම්කිර්ති ශ්‍රී ධර්මානන්දනිධාන** කොළඹ ගලාවිහාරාදීන්හිවැසි ප්‍රධාන සඞ්ඝනායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ ය.

L. Sri Dharmananda
C. H. P.

14. 9. 32
පැලියගොඩ දී ය.

ප්‍රසන්නවනා

---

1 සංගිශ්‍රියේ යං ජගදේකනාථං
මොහාගවිව්‍රශ්වනබන්ධභාජම්,
ප්‍රඥුදයාමූර්තිමතෙ නමෝ'සතු
තසෙම ජගද්බාන්ධවබන්ධවෙ නඃ.

2 යං සාධු ශ්‍රැතාපි සහස්‍රශඃඒඃ
ප්‍රධ්‍යෑ න තෘප්තිං සමවාප්නුවන්ති
තසෙම නමෝ මුකතිරසොපලිප්ත-
නවාසිධාමාය සභාං මහාය.

3 වයඃප්‍රමාණං ප්‍රරූඪප්‍රමාණං
යෙෂාං පුරා නෙව භවෙත් ප්‍රමාණම්,
නරාමරාධිශශිඛාභනාවුම්බි-
පදාරවින්දාය නමෝ ගණාය.

4 යඝර්ධිමච්ඡ්‍රාවකමුඛ්‍යභාවං
යථාවිවෙදි භගවාන් බහාෂෙ,
බහුව තන්නාමවිභූෂිතාතමා
යතිශ්වරශ් ශාබ්දිකසාර්වභෞමඃ;

5 මහාපරාක්‍රානතිභූජ විජිත්‍ය
මහාප්‍රභාවෙන මනිං මහිපෙ
විධාය ශුද්ධිං ජිනශාසනස්‍ය
ලඞ්කාං සවිතාං ශාසති නිම්මලඞ්කාම්,

6 විරාජිතෙ මූර්ධනි පුරා පුරාං යො
වරෙ'නුරාධාඛ්‍යප්‍රරෙ සමෘද්ධ්‍යා
විනිඃසෘබුද්ධිර් යමිනාං ගරිෂ්ඨස්
සනූපාද්‍යමාරාම්මලඤ්චකාර;

7 යඃ ඵාලිහාෂාං චිරජීවශක්ති-
පූර්ණාං කුශාග්‍රියමතිඃ ප්‍රවක්‍රෙ
නිරාකුලං මාගධශබ්දශාස්ත්‍ර-
මිනූනමාතන්‍ය නිරස්තශඞ්කම්;

8 යශ්චාථ වෘත්තිං විරචය්‍ය තස්‍ය
තත්පඤ්චිකාං ශාස්ත්‍රනයානිතාං ච
ශුද්ධාං වරිෂ්‍යාං විපුලාඊක්ෂිකා-
මන්‍යාසාධාරණතාං ප්‍රපෙදෙ.

9 භ්‍රාජිෂ්ණු තනමාගධශබ්දශාස්ත්‍ර-
මූචෙවසතරාං සංපූජ්‍යතමූර් යතීශාඃ
ශාත්‍රාවිදුතෘන් විධිවත් ප්‍රණිය
ශ්‍රුත්වාකතෙකාන් පරිවාරභූතාන්.

10 තවිඡබ්දශාස්ත්‍රාඛ්ධිවිවිඡෂොයෙ
ශබ්දාවිචින්තාපටවස්සඛීඃ
ජිඥාසවොඊං ඔටවොභවන්නි
විධිතසවොධ්‍යාපකපාදසෙවාම්,

11 මාගීං විකීර්ෂූගීමනාය තෙෂාං
තස්‍යෙව ශිෂ්‍යොයමිනාං ප්‍රශස්‍යඃ
යථාතථං මාගධශබ්දශාස්ත්‍ර-
සාරාවිදර්ශි ප්‍රියදර්ශිනාමා,

12 විධිත්සුනා බාලහිතං නිජෙන
මනීෂිණා මාතුලතල්ලජෙන
රඹහාවිහාරාධිපනාමිතෙන
ව්‍යාපාරිතඃ 'ඤජ්ජින'නාමකෙන

13 සූත්‍රක්‍රමං නාතිසුබොධහූතං
නිරස්‍ය ලඤ්‍යක්‍රමමාදදානඃ
ග්‍රන්ථං ලඝිෂ්ඨං පදසාධනාඛ්‍යං
ප්‍රෙෂ්ඨං ශිශූනොවිදධෙ වරිෂ්ණූ.

14 දඤ්ඩිනනූජොනතිපයොධිපූරෝ-
ලලාසාය යදාලලනුඩෙඕමුදි සා,
වාඤ්ඡාදධෙ සංග්‍රහිතඤ්ච බාලා-
වබොධනං ඤාශ්‍යපඝඞ්ඝරාජෙඃ,

15 ඤාත්‍යායනාබධාවිව ධර්මකීර්ති
බාලාවතාරස්සුකරාවතාරඃ
වරිවෘතීනි ප්‍රියදර්ශිනාමෙනා
රඤානාතෙඃසමින් පදසාධනාඛ්‍යඃ;

16 මෙධඞ්කරාභිධස්‍ය යතීශ්වරස්‍ය
ශිෂ්‍යොවරියාන් විවෘතාං යදීයාම්
ආනන්දනාම්නා මුනිරාවවක්ෂේ
ව්‍යාඛ්‍යාං විශුද්ධාං නිජභාෂයෛතාම්,

17 තච්ඡ්‍රවාගීශ්වරරාහුලාඛ්‍ය-
යතීන්ද්‍රවයෝ'ඛිලශාස්ත්‍රවේදී
ටීකාං මිතිඤ්චං විතතාන බුද්ධි-
ප්‍රසාදනීති ප්‍රථිතාං ච යස්‍ය.

18 ග්‍රන්ථස්‍යාදුකතාඃ පදසාධනාඛ්‍යෝ
ව්‍යාඛ්‍යා ච ඥානන්දයතිප්‍රණීතා
කාලෙ චිරං ගච්ඡති ලෙඛකානාං
භ්‍රමප්‍රමාදෛර් මලිනීබභූව.

19 ගණේන්ද්‍රවයෝ විරරාජ විද්‍ව-
ල්ලේඛාරවිඳ්‍යසදනෙ හරියාන්
ධම්මාවචිත් තීක්ෂ්ණමතිස් ස ධර්ම-
ලොකාභිධානොා මුනිමානනීයඃ;

20 තස්‍යාග්‍රශිෂ්‍යස් ස කුශාග්‍රබුද්ධි-
රහර්නිශං සංසමරණීයනාම්ා
ශ්‍රීධර්මකීර්තීනිපදග්‍රධර්ම-
රාමාඛ්‍යවාගීශයතීශ්වරොා'භූත්;

21 ආවාසීහාරොඬ්ඩනනෙ විදඞ්ඝ්
සඞ්ඝාග්‍රණීරසති තදග්‍රශිෂ්‍යඃ;
ශ්‍රීධර්මකීර්තීර් ගුණවාන් ස ධර්ම-
නන්දනිධානෙනා'භිමතොා යතීනාම්

22 තාංස්තාන් ප්‍රමාදභ්‍රමජාතනෙකාංශ්
තත්‍රත්‍යදෙශානපනීය සම්‍යක්
ගුරූපදෙශානවලම්බ්‍ය ශුද්ධිං
ග්‍රන්ථො ඊවිනාභූදයායස නිත්‍යෙ.

23 වරෙ මිහාතීර්ථපුරෙ මහාදි-
මන්ත්‍රීන්ද්‍රවිද්‍යාසදනාධිනාථඃ
ශ්‍රීධර්මකීර්තීනිපදග්‍රධර්ම-
රාමාභිධානස්සුධියාං ධුරීණඃ

24 නෙතා යතීන්ද්‍රං දිගි දක්ඛිණස්සං
සහඤාති සප්‍රෙම සමායයාවෙ
ශුද්ධිං විධාතුං **පදසාධනස්ස**
විරාගතාවද්‍යගණං නිරස්‍ය.

25 කිඤ්චාපි සෝ'පි ප්‍රභාවීවභාර
යථාභථඤ්ඤින් **පදසාධනාථම්**,
ආනඤ්ජනාම්නා ග්‍රථිතෙන නෙන
න භාව්‍යමෙතෙන පුරාහතෙන.

26 අසන්නිහෙතෝරිතරස්‍ය හස්‍ය
ව්‍යාඛ්‍යානහාගද්වියමිශ්‍රිතස්‍ය
මුද්‍රාං විධාය ප්‍රකටිකාහස්‍ය
සසම්භාරනා'ස්‍යා විදුෂාං සමූහඃ.

27 නෙතෙතෙව දුබ්බාඩි මලෙරතෙසෝ-
රුනාධිසතෙර් ලිපිකාරජාතේඃ
නෙතාවතෙතෂා සම්‍යියාය ශුද්ධිං-
ශිෂ්‍යාඊදෘන්‍ර් බුධචිත්තහර්ත්‍රි.

28 යදෙවිමෙවාවගණයය භූයසී
ත්‍යජෙදිමාමසාමිතා භවෙන් භූ?
ඉති ස්ම චින්තා සමුදෙති නිත්‍යං
සා චොදයාමාස විශොධනෙ'ස්‍යාඃ.

29 විශොධිතෙෂ ශ්‍රීමති සෞගතෙ'බෙද
බාණාදිසිඩ්ඩෙ මෙගරාජරාශෙෂ
ප්‍රතේත්‍ය සතාං බාලනිතාය වෘද්ධ්‍යෙ
ස්‍යාත්තාං නථා- ශ්‍රීඝනශාසනස්‍ය.

30 අද්‍ය්‍යභවමසමාභිරතෙ'ප්‍රමෙඛ-
මත්‍රාවශිෂ්‍යවං ඝකලිනං යදි ස්‍යාන්
විවෙකිනෙ මන්‍දධියං භිභාවීං
නාඤමාශ්‍රිත්‍යමිහනනි භි සප්‍රමාණම්.

ඉති ශම්

සන්‍යාසහිත

පදසාධනය.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

බුද්ධම්බුජං නමයසිත්වා සද්ධම්මඩුභාජ්නං
ඝුණාමොදපදං සඞ්ඝමධුබබතනිසෙවිතං

මොග්ගල්ලායනාවරියවරඤ්ච යෙන ධීමතා
ඤාතං ලහුමසඤ්ඤිඛමනූනං සද්දලක්ඛණං

ආරභිස්සං සමාසෙන බාලත්ථං පදසාධනං
මොග්ගල්ලායනසද්දත්ථරතනාකරපඩිනිං.

සඤ්ඤූපරිග්ගහෙනෙව ලක්ඛණෙසු සරාදයෝ
ඤ්‍යන්තීති තමෙවාදෙ දස්සයිස්සං විභාගතෝ.

ශාස්ත්‍රාරම්භයෙහි සදුවාරානුරක්ෂණය පිණිස සතුතිපූජාව වූ ඉෂ්ටදෙවතානමස්කාරාදිය දක්වන්නාහු 'බුද්ධම්බුජං' යනාදි ගාථාත්‍රය උපන්‍යාස කළෝ.

එහි පළමුවෙනි ගාථාවෙන් සතුතිපූජාව වූ ඉෂ්ටදෙවතා නමස්කාර සඳහා දැක්වූ ය; දෙවෙනි ගාථාවෙන් ග්‍රන්ථාරම්භ කාරක යන්ට නමස්කාර සඳහා දැක්වූ ය; තුන්වන ගාථාවෙන් ප්‍රකරණාභිධානාභිධේයාදි සඳහා දැක්වූ ය.

මේ මෙහි සමුදායාර්ථ යැ. අවයවාර්ථ කියනු ලැබේ:-

'බුද්ධම්බුජං මොග්ගල්ලායනාවරියවරං ච නමස්සිත්වා පද සාධනං ආරභිස්සං' යි‍නු මෙහි ක්‍රියාකාරකපදසම්බන්ධ කි.

බුද්ධම්බුජං-සම්බුද්ධ නැමැති පදමය ද, මොග්ගල්ලායනාවරිය වරං වංශමහාචාර්‍යයන නම් වූ ආචාර්‍යෝත්තමයා ද, නමස්සිත්වා-වැඳ, පදසාධනං-පදසාධන නම් වූ ප්‍රකරණය, ආරභිස්සං-කියම්. කෙසෙ වූ දී යත්?

අආදයො තිතාලිස වණ්ණා. 1. 1.

ජීනවච්චානුරූපා අකාරාදයෝ නිගහගීහනත්තා නෙවත්තාලී සකඛරා පවෙච්ඡා වණ්ණා නාම හොන්ති. යථා:- අ ආ ඉ ඊ උ ඌ එ ඒ ඔ ඕ ක ඛ ග ඝ ඞ ච ඡ ජ ඣ ඤ ට ඨ ඩ ඪ ණ ත ථ ද ධ න ප ඵ බ භ ම ය ර ල ව ස හ ළ අං ඉති. කාරාදිසඤ්ඤාරෝ උච්චාරණත්ථෝ. 'වණ්ණීයන්ති අත්ථා එතෙහී'ති වණ්ණා. 'අ ආදි-මරියාදාවුච්චාරණා යෙසන්තෙ' අආදයෝ.

සද්ධම්ම-සපයත්‍ථාපනිකනවලෝකොත්තරසද්ධම්මී නාමැති, මධු-ප්‍රෂ්පරසයට, භාජනං-ආධාරවූ, ගුණ-ශීලසමාධ්‍යාදි වූ ගුණ නැමැති, ආමෝද-පුගන්ධයට, පදං-පිහිටවූ, සඞ්ඝ-අෂ්ටායස්‍යීපුද්ගල සඞ්ඝ නැමැති, මධුබබත-භෘඞ්ගයන් විසින්, නිසෙවිතං-සෙවුනා ලද, බුද්ධම්බුජං-සම්බුද්ධ නැමැති පද්මය ද,

ඨිමතා-ප්‍රශස්තවූ බුද්ධි ඇති, යෙන-යම් ආචාර්‍යෝත්තම යක්හු විසින්, ලහුං-අල්පග්‍රන්ථප්‍රතිපත්තිවශයෙන් ලඝු වූ, අසන්දිග්ධං-අනාකුලප්‍රසිද්ධවචනයෙන් කියන ලද හෙයින් සන්දෙහ රහිත වූ, අන්‍වත්ථං-අශෙෂලක්ෂ්‍යය පරිග්‍රහ කළ හෙයින් සම්පූර්ණ වූ, සද්දලක්ඛණං-ශබ්දානුශාසනයෙක්, කතං-කරන ලද ද, (තං) මොග්ගල්ලායනාචරියවරං ච-ඒ මෞද්ගල්‍යායන නම් වූ ආචාර්‍යෝත්තමයා ද, නමස්සිත්වා-වැඳ,

මොග්ගල්ලායන-මෞද්ගල්‍යායන නම් වූ, සද්දත්ථ-ශබ්දශාස්ත්‍ර නැමැති, රතනාකර-රත්නාකරයට, පඨිතිං-මාර්ගයක් බඳු වූ, බාලත්ථං-අව්‍යුත්පන්නජනයා ප්‍රයෝජක කොට ඇති, පදසාධනං-පදසාධන නම් වූ ප්‍රකරණය, සමාසෙන-විස්තාරමධ්‍යමය හැර සංක්ෂෙපයෙන්, (අහං-මම,) ආරභිස්සං-පටන් ගනිම් හෙවත් නියම්.

ලකඛණෙසු-'සරෝ ලොපෝ සරෙ' 1·26 යනාදි එ එ සූත්‍ර ප්‍රදෙශවල්හි දක්වන ලද, සරාදයෝ-සවරාදිසංඥීහු, සඤ්ඤුපරි. ගහහෙතුව-සංඥුපරිග්‍රහයෙන් ම, ඤායන්තීති-දන්නා ලැබෙත් නු සි, තමෙව-ඒ ම සවරාදිසංඥුව, ආදෙ-ප්‍රකරණාදියෙහි, විභාග තො-විභාග හෙයින් හෙවත් වෙන් වෙන් කොට, දස්සයිස්සං-දක්වම්.

අආදයො තිතාලිස වණ්ණා 1·1 යනු වර්ණසංඥාවිධාන සූත්‍ර සි. අආදයො යනු පද යැ තිතාලිස යනු පද යැ වණ්ණා යනු පද සි.

අආදයොනි වත්තතෙ යාව 'බිඳු නිගහීත'න්නි[1·3·] තඤ්ච ඛො 'අත්ථවසා විහතනිච්පරිණාමො'ති සත්තම්‍යන්තමභිසම්බ න්ධියතෙ.

දසාදෙ සරා. 1. 2.

අආදිසඞ්ඛාදිමහි නිද්දිට්ඨා ඔදන්තා දසවණ්ණා සරා නාම හොන්ති. යථා:- අ ආ ඉ ඊ උ ඌ එ ඒ ඔ ඕ. 'සරන්ති-පවත්ත න්තීති සරා.

දසාදෙති වත්තතෙ නීසු වක්ඛමානෙසු.

ජිනවචනානුරූපං- සර්ව්වඥවචනයට සුදුසු වූ, අකාරාදයො- අකාරයා ආදි කොට ඇති, නිගහීතන්තා- නිගහීතයා කෙළවර කොට ඇති, තෙවත්තාලිසක්ඛරා- තෙසාලිසක්පමණ අක්ෂරයො, පවෙඛාං- වෙන වෙන ම, වණ්ණා නාම හොන්ති- වර්ණියො නම් වෙත්. යථා-එ මෙසෙ සි:- අ ආ ඉ ඊ-පෙ-ය ර ල ව ස හ ළ අං ඉති- සරලවසහළඅං යන මොහු සි.

කාත්‍යායනයන් විසින් සංඝකෘතානුසාරයෙන් එ ඔ දෙදෙන දීර්ඝයො ම ය සි ගෙන 'අක්ඛරාපාදයො එකවත්තාලිසං'[1·1·2] සී එක්සාලිස් අක්ෂරකෙනොක් දක්වන ලදහ. එසෙ කීම සෙයෙහා, සොඪී යනාදි ප්‍රයොගයෙහි හ්‍රස්ව එඔකාර පැනෙන බැවින් අයුක්ත නු සි මෙහි හෙසාලිසෙක් දක්වන ලදහු සි.

කකාරාදිසු- කකාරාදීන් කෙරෙහි, අකාරො- අකාර තෙම, උච්චාරණත්ථං- සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. ඒතෙහි-මොවුන් කරණ කොට ගෙන, අත්ථං-අර්ථය තෙම, වණ්ණී යතීති- වර්ණිතා කරනු ලැබෙ නු සි, වණ්ණා- වර්ණියො නම් වෙත්. අ-අකාර තෙම, ආදි-ය සි සෙසී, මරියාදභූතො-හිම් වූයෙ, යෙසං-යම් වර්ණි කෙනකුන්ට ද, තෙ-ඔහු, අආදයො-අආදීහු නම් වෙත්.

'බිඳු නිගහීත'න්නි[1·3]-බිඳු නිගහිතං යන සූත්‍රය, යාව-යම්තාක් ද එතාක්, අආදයොති-අආදයො යනු, වත්තතෙ-වැටෙ. තං ච ඛො-එ අනුවර්ත්තිතප්‍රථමාන්තපදය ද, අත්ථවසා-අර්ථවශයෙන්, විහන්නිච්පරිණාමොති-විහකතිච්පරිණාමය වෙ නු සි, සත්තම්‍යන්තං-සප්තම්‍යන්තයවූයෙ, අභිසම්බන්ධියතෙ-සම්බන්ධ කරනු ලැබේ.

දසාදෙ සරා[1·2] යනු සවරසංඥාවිධානසූත්‍ර සි. දස යනු පද යෙ ආදෙ යනු පද යෙ සරා යනු පද සි.

මෙ මෙ සවණණා. 1. 3.

අආදිසවාදිමෙසු දසසු දෙව දෙව සවණණා නාම හොනති යථාරහමං. යථා:- අආ ඉති, ඉඊ ඉති, උඌ ඉති, එඒ ඉති, ඔඕ ඉති. 'සමානා-සදිසා වණණා' සවණණා; සමානතතසඳව ඨානතො.

ඡ වණණානං හි උපපතතිටඨානානි කණඨතාලුමුධදනත ඔටඨනාසිකාවසෙන. තෙසු අවණණභාවගගහණානං කණෙඨා ඨානං; ඉවණණවවගගයානං තාලු; ටවගගහරළානං මුධා; තවගගලසානං දනතා; උවණණපවගගානං ඔටඨා; එවණණසස කණඨතාලු; ඔවණණසස කණෙඨාටඨා; වකාරසස දනතොටඨා; නිගගහීතසස නාසිකා; ඞඤණනමානං සකටඨානං නාසිකා ච.

දෙව දෙවති වතතතෙ.

අආදිසු- අආදීන් අතුරෙහි, ආදිමහි නිදදිටඨා- ආදියෙහි දක්වන ලද, ඔදනතා-ඔකාරයා කොළුවර කෝට ඇති, දසවණණා-වණියො දසදෙන, සරා නාම හොනති-සවරයො නම් වෙත්. යථා-එ මෙසෙ සි:- අආ-පෙ-ඔඕ යන මොහු සි, සරනති-ය සි සෙ සි, පවතතනතීති-ඔප්‍රධානභාවයෙන් පවතින්ත් හු සි, සරා-සවරයො නම් වෙත්. වකඛමානෙසු තීසු-මතු කියනු ලබන තුන් සූත්‍රයෙහි, දසාසෙති-දසදෙ යනු, වතතතෙ-වැටෙ.

මෙ මෙ සවණණා[1·3] යනු සවණීසංඥවිධානසූත්‍ර සි. දෙව දෙව යනු පද යැ සවණණා යනු පද සි.

අආදිසු-අආදීන් අතුරෙහි, ආදිමෙසු දසසු-ආදියෙහි වූ සවරයන් දසදෙනා අතුරෙහි, දෙව දෙව-දෙදෙනෙක් දෙදෙනෙක්, යථාරහමං-පනතීන්, සවණණා නාම හොනති-සවණියො නම් වෙත්. යථා-එ මෙසෙ සි: අආ ඉති-අආ සි-පෙ-ඔඕ ඉති, ඔඕ යන මොහු සි. සමානා-ය සි සෙයි, සදිසා-සදෘශ වූ, වණණා-වණියො, සවණණා-සමානවණියො නම් වෙත්. සමානතතං ව-සමාන බව ද, ඨානතො-සථාන හෙයිනි.

හි-එසෙ මැ සි, වණණානං-වණියන්ගෙ, උපපතතිටඨානානි-උපපතතිසථානයො, කණඨ-කණඨ යැ, තාලු-තල්ල යැ, මුධ-මුදුන යැ, දනත- දනතයො යැ, ඔටඨ- ඔෂ්ඨදවය යැ, නාසිකා වසෙන-නාසිකාව යැ යන මොවුන්ගෙ වශයෙන්, ඡ-සදෙනෙකි.

තෙසු-එ සථානයන් සදෙනා අතුරෙහි, අවණණ-අවණී යැ, කවගගහානං- කවගී යැ හකාර යැ යන මොවුන්ව, කණෙඨා-කණඨය තෙම, ඨානං හවති-සථාන වෙ. ඉවණණ-

පුබ්බා රස්සෝ. 1. 4.

තෙසෙවව දසසු යෙ දෙව දෙව සවණ්ණා තෙසු යෙ යෙ පුබ්බා සෝ සෝ රස්සසඤ්ඤ හොති. යථා:- අඉ උ ඒ ඔ.

තෙසු සංයොගපුබ්බාව දිස්සන්ති දෙව පන්නකිමා;
දීපෙතුං තස්ස සාධ්‌ත්තං තෙසම්පි ඉධ සඞ්ගහෝ.

'රස්සකාලයොගා තබ්බන්නතාය වා' රස්සා; තථා දීඝා.

ඉධාපි දෙව දෙවෙති වත්තතෙ.

ඉවණ්ණේ යැ. වවග්ගයානං- වවගී යැ යකාර යැ යන මොවුන්ට, තාලු-තල්ල, (ඨානං භවති-ස්ථාන වෙ.) ටවග්ග- ටවගී යැ. රළානං-රෙළු යැ ළකාර යැ යන මොවුන්ට, මුද්ධා- මුදුන, (ඨානං භවති-ස්ථාන වෙ.) තවග්ග-තවගී යැ, ලසානං-ලකාර යැ සකාර යැ යන මොවුන්ට, දන්තා-දන්තයො, (ඨානං භවන්ති- ස්ථාන වෙත්.) උවණ්ණුපවග්ගානං- උවණ්ණේ යැ, පවග්ගී යැ යන මොවුන්ට, ඔට්ඨා-ඔෂ්ඨයො දෙදෙන, (ඨානං භවන්ති- ස්ථාන වෙත්.) එවණ්ණස්ස- එවණ්ණයහට, කණ්ඨතාලු-කණ්ඨය හා තල්ල, (ඨානං භවති- ස්ථාන වෙ.) ඔවණ්ණස්ස- ඔවණ්ණයහට, කණ්ඨොට්ඨං-කණ්ඨය හා ඔෂ්ඨද්වය (ඨානං භවති-ස්ථාන වෙ.) වකාරස්ස-වකාරයහට, දන්තොට්ඨා-දන්තයන් හා ඔෂ්ඨ ද්වය, (ඨානං භවති-ස්ථාන වේ.) නිග්ගහීතස්ස-නිග්ගහීතයහට, නාසිකා-නාසිකා තොමො, (ඨානං භවති-ස්ථාන වෙ) ඞඤ්ඤණන මානං-ඞඤ්ඤණනම යන මොවුන්ට, සකට්ඨානං-තමතමන්ට කී ස්ථාන හා, නාසිකා ච-නාසිකා තොමො ද, (ඨානං භවති-ස්ථාන වේ.)

දෙව දෙවෙති-දෙව දෙව යනු, වත්තතෙ, වෙ.

පුබ්බා රස්සෝ 1.4 යනු හ්‍රස්වසංඥාවිධානසූත්‍ර යි. පුබ්බා යනු පද යැ රස්සෝ යනු පද යි.

තෙසෙවව දසසු-එ ම ස්වරයන් දසදෙනා අතුරෙහි, සවණ්ණා- සමානවර්ණී වූ, යෙ දෙව දෙව- යම් දෙදෙනෙක් දෙදෙනෙක් ඇද් ද, තෙසු- ඔවුන් අතුරෙහි, යො යො- යමෙක් යමෙක් තෙම, පුබ්බා- පූර්‍ව ද, සෝ සෝ- හෙ හෙම හෙ තෙම, රස්ස සඤ්ඤ හොති-හ්‍රස්වසංඥ ඇත්තෙ වේ. යථා- එ මෙසෙ යි:- අඉඋඑඔ- අඉඋඑඔ යන මොනු යි.

පරෝ දීඝෝ. 1. 5.

. . . අආදිසුවාදිහුතස්සු දසසු යෙ දෙව දෙව සවණ්ණා තෙසු යෝ යෝ පරෝ සෝ සෝ දීඝසඤ්ඤ හොති. යථා:- ආ ඊ ඌ ඒ ඕ.

තෙසු- ඒ හ්‍රස්වයන් පස්දෙනා අතුරෙහි, අනන්තිමා- අන්ත යෙහි වූ, දෙව පන- වණ්ණියෝ දෙදෙන වත්‍රාහි, සංයොග පුබ්බිරව-සංයොගයහට පූර්‍ව වූවාහු ම, දිස්සතනි- දක්නා ලැබෙති. තත්‍ථ- ඒ සංයොගවිෂයෙහි, සාධ්‍යත්තං- නිෂ්පන්න බව, දීපෙතුං- ප්‍රකාශ කරනු පිණිස, පෙසමපි-ඒ හ්‍රස්වයන් දෙදෙනාගෙ ද, ඉධ- මේ මෙත්‍රාලක්‍ෂණයෙහි, සඞ්ගහෝ- සංග්‍රහය තෙම, (කතෝ-කරනලදි.)

ඒ හ්‍රස්වයන් පස්දෙනා කෙරෙහි ආදි තුන්දෙන අනියත ප්‍රත්‍යයගයහ. අනන්තිම දෙදෙන සංයොගවිෂයෙහි ම පැනෙන බැවින් නියතප්‍රයොගයෝ සි.

රස්සකාලයොගා-හ්‍රස්වකාලයා හා යෙදීමෙන් හෝ, තබ්බන්ත තාය වා- ඒ හ්‍රස්වකාලය ඇති බැවින් හෝ, රස්සා-හ්‍රස්වයෝ නම් වෙත්.

නිමේෂොන්මේෂයන් අතුරෙන් එක්තරා කාලයක් හා සම වූ කාලය හ්‍රස්ව නමැ. ඒ කාලයෙන් යුක්ත හෙයින් * අහෙතුප චාරයෙන් හෝ 'සෝ අස්ස අත්ථි' යන අර්‍ථයෙන් හෝ හ්‍රස්වකාල යුක්තවණ්ණි ද හ්‍රස්ව නම් වේ. දීඝා- දීඝිකාරයෝ ද, තථා- එසෙ මැ සි. දීඝිකාලයොගයෙන් හෝ දීඝිකාලවත් හෙයින් හෝ දීඝී වෙති සි සෙ සි.

ඉධාපි- මේ මත්‍ර කියන සූත්‍රයෙහි දු, දෙව දෙවති- දෙව දෙව යනු, වත්තතෙ-වැටෙ.

පරෝ දීඝෝ 1.5 යනු දීඝිසංඥාවිධානසූත්‍ර සි. පරෝ යනු පද යැ දීඝෝ යනු පද සි.

අආදිසු- අකාරාදීන් කෙරෙහි, ආදිහුතෙසු දසසු-ආදියෙහි වූ සවරයන් දසදෙනා අතුරෙහි, සවණ්ණා- සමානවණ්ණි වූ, යෙ දෙව දෙව-යම් දෙදෙනෙක් දෙදෙනෙක් ඇද් ද, තෙසු-ඔවුන් අතු රෙහි, යෝ යෝ- යමෙක් යමෙක් තෙම, පරෝ- පර ද, සෝ සෝ-හේ තෙම හේ තෙම, දීඝසඤ්ඤ හොති-දීඝිසංඥ ඇත්තෙ වේ. යථා-ඒ මෙසෙ සි:- ආඊඌඒඕ- ආඊඌඒඕ යන් මොහු සි.

---

* 'යුක්ත හෙයින් හෝ'-හැම.

කාදයෝ බ්‍යඤ්ජනා. 1. 6.

අආදිසු කාදයෝ නිග්ගහීතපරියන්තා තෙතාලිංස බ්‍යඤ්ජනා නාම හොන්ති. යථා:- ක ඛ ග ඝ ඞ ච ඡ ජ ඣ ඤ ට ඨ ඩ ළ ණ ත ථ ද ධ න ප ඵ බ භ ම ය ර ල ව ස හ ළ අං. 'බ්‍යඤ්ජීයන්ති අත්ථෝ එතෙහී'ති බ්‍යඤ්ජනා.

කාදයෝති වත්තතෙ.

පඤ්ච පඤ්චකා වග්ගා. 1. 7.

අආදිසු කකාරාදයෝ මකාරන්තා පඤ්ච පඤ්චකා වග්ගා නාම හොන්ති. යථා:- කඛගඝඞ, චඡජඣඤ, ටඨඩළණ, තථදධන, පඵබභම.

'වජෙජන්ති යකාරාදයෝ'ති වග්ගා.

කාදයෝ බ්‍යඤ්ජනා 1·6 යනු බ්‍යඤ්ජනස්ඤ්ඤාවිධානසූත්‍ර යි. කාදයෝ යනු පද යෑ බ්‍යඤ්ජනා යනු පද යි.

අආදිසු- අකාරාදීන් අතුරෙහි, කාදයෝ- කකාරයා ආදි කොට ඇති, නිග්ගහීතපරියන්තා- නිග්ගහීතයා කෙළවර කොට ඇති, තෙතාලිංස-තෙතිස්දෙන, බ්‍යඤ්ජනා නාම හොන්ති-බ්‍යඤ්ජනයෝ නම් වෙත්. යථා- එ මෙසෙ යි:-

කඛගඝඞ-පෙ-අං යන මොහු යි. එතෙහි- මොවුන් කරණ කොට ගෙන, අත්ථෝ- අර්ථය තෙම, බ්‍යඤ්ජීයන්තීති- ප්‍රකාශ කරනු ලැබෙ නු යි, බ්‍යඤ්ජනා-බ්‍යඤ්ජනයෝ නම් වෙත්.

කාදයෝ ඉති- කාදයෝ යනු, වත්තතෙ-වැටෙ.

පඤ්ච පඤ්චකා වග්ගා 1·7 යනු වර්ගසංඤ්ඤාවිධානසූත්‍ර යි. පඤ්ච යනු පද යෑ පඤ්චකා යනු පද යෑ වග්ගා යනු පද යි.

අකාරාදිසු- අකාරාදීන් අතුරෙහි, කකාරාදයෝ- කකාරයා ආදි කොට ඇති, මකාරන්තා- මකාරයා අන්ත කොට ඇති, පඤ්චකා පඤ්ච- පඤ්චකයෝ පස්දෙන, වග්ගා නාම හොන්ති- වර්ගාක්ෂරයෝ නම් වෙත්. යථා- එ මෙසෙ යි:- කඛගඝඞ-පෙ-පඵබභම්ඤන මොහු යි.

යකාරාදයෝ-යකාරාදීන්, වජෙජන්තීති-දුරු කෙරෙත් නු යි, වග්ගා-වර්ගාක්ෂරයෝ නම් වෙත්.

බිඳු නිගහීතං. 1. 8.

අකාරාදිසු යොයං වණ්ණෝ බිඳුමත්තෝ සෝ නිග්ගහීත සඤ්ඤඃ හොති. 'රස්සසරං නිස්සාය ගහිතමුච්චාරිතං' නිග්ගහීතං.

සඤ්ඤාවිධානං.

සඤ්ඤා වුච්චතෙ. පුරිස උත්තමොං, පඤ්ඤ, ඉන්ද්‍රියං, සති ආර කෙඛා, හොති ඉත්ථි, චක්ඛු ආයතනං, අක්ඛි ආයතනං, ධනමෙම අත්ථි, කුතොං එත්ථාතීධ:

සරෙ ලොපෝ සරෙ. 1. 26.

සරෙ සරෝ ලොපනීයෝ හොති. සරෙතොපසිලෙසිකාධාර සත්තමී; තතෝ වණ්ණකාලව්‍යවධානෙ කාරියං න හොති; එවමසි, කතමා වානන්ද අනිච්චසඤ්ඤා.

අඤ්ඤත්ථාපි සංහිතායමොපසිලෙසිකාධාරෙයෙව සත්තමී.

විධිති වත්තමානෙ,

බිඳු නිගහීතං [1·3] යනු නිග්ගහීතසංඥාවිධානසූත්‍ර යි. බිඳු යනු පද යෑ නිග්ගහීතං යනු පද යි.

අකාරාදිසු- අකාරාදීන් අතුරෙහි, බිඳුමත්තෝ-බිඳුමාත්‍ර වූ, යෝ අයං වණ්ණෝ- යම් මෙ වර්ණයෙක් ඇද්ද, සෝ- හෙතෙම, නිග්ගහීතසඤ්ඤඃ හොති-නිග්ගහීතසංඥ ඇත්තෙ වෙ. රස්සසරං නිස්සාය-හ්‍රස්වස්වරයා නිසා, ගහිතං-ග යි සෙයි, උච්චාරිතං- කියන ලද්දෙ, නිග්ගහීතං- නිග්ගහීත නම් වෙ.

සඤ්ඤාවිධානං.

සඤ්ඤා වුච්චතෙ-සංහිතාකාර්‍ය්‍ය කියනු ලැබෙ.

පුරිස උත්තමෝ-පෙ-කුතොං එත්ථාති- කුතොං එත්ථ යන, ඉධ- මෙහි, (සඤ්ඤා වුච්චතෙ-සංහිතාකාරිය කියනු ලැබෙ.)

සරෙ ලොපෝ සරෙ [1·26] යනු විධිසූත්‍ර යි. නිපද යි.

මෙයින් මතු යම් සූත්‍රයෙක් සංඥාපරිභාෂාදිවශයෙන් වෙසෙසා නොං කියන ලද්දෙ වී නම් එ විධිසූත්‍රය යි දතයුතු.

සරෙ- සවරයා කෙරෙහි, සරෝ- අව්‍යවහිත වූ සවර තෙමෑ, ලොපනීයෝ හොති-ලොප් කටයුතු වෙ. සත්තමී- සරෙ යි

සත්තමීයං පුබ්බස්ස. 1. 14.

සත්තමීනිද්දෙසෙ පුබ්බසෙව විධීති පුබ්බසරලොපො. පුරිසුත්තමෙ, පඤ්චින්ද්‍රියං, සත්තාරකෙඛා, හොඝිත්තෙ, චක්ඛායතනං, අඝිහායතනං, ධනමමඤ්ඤි, කුතෙත්ථ.

පුබ්බිස්ස කාරියවිධානා සත්තමීනිද්දිට්ඨස්ස පරතාවගම්‍ය තෙති පරෙතුපරි වචනම්පි ඝටතෙ.

සො අහං, චත්තාරෙ ඉමෙ, යතො උදකං, පාතෙ එවාකීඩ:

සරෙ ලොපෙ සරෙකී වත්තතෙ.

කියා, ඔපසිලෙසිකාධාරසත්තමී- ඖපශ්ලේෂිකාධාරසප්තමී යැ, තතො- එ හෙයින්, වණ්ණ- වර්ණියක්හු විසින් ද, කාල- කාල යක්හු විසින් ද, ව්‍යවධානෙ- ව්‍යවධානයක් ඇති කල්හි, කාරියං න හොති- සංහිතාකාරිය නො වෙ. කිමසි, කතමා වානන්ද අනිච්චසඤ්ඤුති-කිමසි, කතමා වානන්ද අනිච්චසඤ්ඤු යනාදි ය සි. කිමසි ශබ්ද තැන්හි කිං අසි සී පදවෙහි කළ කල්හි අකාරයා පර වුව ද නිග්ගහීතයා මැද සිටි හෙයින් පූර්වකාරසථ අකාර ලොපය නො වෙයි; සවරයා පරකල්හි නිග්ගහීතයහට 'මයඤ්ඤ සරෙ' 1.44 යන සූත්‍රයෙන් මකාරාදෙශ වෙයි; පර අකාරි මකාර යෙහි සංහිත වෙයි. කිමසි යනු වෙ. කතමා වානන්ද අනිච්ච සඤ්ඤ, යන තැන්හි කතමා වානන්ද සී කියා මැද සැකැප්මක් ඇති ව අනිච්චසඤ්ඤා සී කියන හෙයින් පදයන් දෙදෙනාගෙ උච්චාරණයැ අවිච්ඡින්නව නො පවත්නා හෙයින් මධ්‍යයෙහි විශ්‍රාමකාලයෙක් ඇත් නු සි කල්හු විසින් ව්‍යවහිත නු යි සවර ලොප්යැ නො වේ. අඤ්ඤත්‍රාපි සංහිතායං-යෙසු සංහිතායෙහි ද, ඔපසිලෙසිකාධාරෙයෙව සත්තමී- ඖපශ්ලේෂිකාධාරයෙහි ම සප්තමී සි. *

'ආධෙයෙන සහොපසිලෙසො සංයොගලක්ඛණො අත්ථ අස්සී'ති ඔපසිලෙසිකො, ආධාරො යනු වාක්‍ය සි.

විධිති- විධි යනු, වත්තතමානෙ-වැටෙන්නෙහි,

සත්තමීයං පුබ්බස්ස 1.14 යනු පරිභාෂාසූත්‍ර සි. දීපද සි.

සත්තමීනිද්දෙසෙ- සප්තමීන් දැක්වීමක් ඇති කල්හි, පුබ්බ සෙව-පූර්වයහට ම, විධිති- කාරිය වෙ නු සි, පුබ්බසරලොපො-

---

* ඔපසිලෙසිකාධාරසත්තමී- ඖපශ්ලේෂිකාධාරසප්තමී සි, සියලු.

පරෙ සඞවි. 1. 27.

සරමහා පරො සරො සඞවි ලොපනීයො හොති. සො'හං, චත්තාරොමෙ, යතොදකං, පංතොව. සඞචිති කිං? පඤ්ඤින්ද්‍රියං. අසසාඞිකාරො සබබසඞ්ඝ්‍ර.

පූර්‍වසවරයහට ලොප් වෙ. පුරිසුත්තමෙ පඤ්ඤින්ද්‍රියං-පෙ-කුතොසි යනු වෙ. පුරිස සී කියා තිබෙ සි; උත්තමො සී කියා තිබෙ; පඤ්ඤ සී කියා තිබෙ; ඉන්ද්‍රියං සී කියා තිබෙ;-පෙ-කුතො සී කියා තිබෙ; එත්ථ සී කියා තිබෙ; පුරිස සී කී තැන්හි සකාරසථ අකාර පහ වෙ; පඤ්ඤ සී කී තැන්හි ඤකාරසථ අකාර පහ වෙ; -පෙ-කුතො සී කි තැන තකාරසථ ඔකාර පහ වෙ; සවරයා කෙරෙහි අවසවධාන වූ සවරයහට 'සරො ලොපො සරෙ' 1·26 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. වන්නෙ පූර්‍වයහට ද පරයහට ද අනිය මෙන් පත්තෙහි සපතමීවිභක්තීන් දක්වීමක් ඇති කල්හි 'සත්තමියං පුබබසස' 1·14 යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්‍ථ්‍යයෙන් පූර්‍වසවරයහට ලොප් වෙයි; පර උකාර සකාරයෙහි සංහිත වෙයි; පර ඉකාර ඤකාරයෙහි සංහිත වෙයි; -පෙ-පර එකාර තකාරයෙහි සංහිත වෙයි: පුරිස උත්තමො, පඤ්ඤ ඉන්ද්‍රියං-පෙ-කුතො එත්ථ සි කියා පද බිඳ හැළූ තන්හි සංහිතාකාරිය ව පුරිසුත්තමො, පඤ්ඤින්ද්‍රියං -පෙ-කුතොත්ථ යනු වෙ. මත්තෙහි දු පූර්‍වසවර ලොප් කාරිය මෙ ම නය සි.

මෙ සූත්‍රයෙහි පරෙ යන්නක් නැත ද නො වැටුණ ද පරෙ යනු ලැබෙ සි හඟවනු පිණිස පුබබසස කාරියවිධානා යනු කීහු.

පුබබසස- පූර්‍වයහට, කාරියවිධානා- කාරිය කළ හෙයින්, සත්තමීනිද්දිට්ඨස්ස- සත්තමීන් දක්වන ලද්දහුගෙ, පරතා- පර බව, අවගම්‍යතෙති*-දන්නා ලැබෙ නු සි, පරෙති-පරෙ සී කියා, උපරි-මත්තෙහි, වචනමපි-කීම ද, සටතෙ- යෙදෙ.

සො අහං-පෙ-පාතො එවාති- පාතො එව යන, ඉධ-මෙහි, (සඞ්ඛි වුච්චතෙ- සංහිතාකාරිය කියනු ලැබෙ.) සරො ලොපො සරෙති- සරො ලොපො සරෙ යනු, වත්තතෙ-වැටෙ.

පරෙ සඞවි 1·27 දර්‍ශිපද සි.

---

* පරතාව-පර බව ම, ගම්‍යතෙති. පොත්.

තස්ස ඉදං, තස්ස ඉදං, වාත ඊරිතං, වාත ඊරිතං, සීත උදකං, සීත උදකං, වාම ඌරූ, වාම ඌරූ ඉතීධ: පුබ්බසර ලොපෙ,

සරො වෙති ව වත්තතෙ.

යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා. I. 29.

ලුත්තා සරා පරෙසං ඉවණ්ණුවණ්ණානං එඔ හොනති වා යථාකකමං.

වණ්ණපරෙන සවණ්ණෙණා'පි. 1. 24.

සරමහා- සවරයා කෙරෙන්, පරෙ සරෙ- පරසවර තෙම කිවි- කිසි නැනෙක්හි, ලොපනියො හොන්- ලොප් කාට යුතු වෙ. සො'හං යනාදී වේ. කිවීති-කිවි යනු, කිං-කුමට යැ? පකෘතිඉන්ද්‍රියං යන තැන්හි සවරයා කෙරෙන් පර සවරයහට ලොප් නොවන පිණිස යි.

මේහි සවරයා කෙරෙන් පර සවරයහට 'පරො කිවි' යන සූත්‍රයෙන් ලොප් පත්තෙහි එ ම සූත්‍රයෙහි කිවිග්‍රහණයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙ යි; පූර්‍වසවර ලොප් වේ; පර ඉකාර ඌකාරයෙහි සංහිත වෙ; පකෘතිඉන්ද්‍රියං යනු වෙ. අස්ස- මෙ කිවි ශබ්දයාගෙ, අධිකාරෙ- වැටීම, සබ්බසන්ධිසු-සියලු සංහිතායෙහි ම වෙ.

තස්ස ඉදං, තස්ස ඉදං-පෙ-වාම ඌරූ, වාම ඌරූති-වාම ඌරූ; වාම ඌරූ යන, ඉධ-මෙහි, (සද්ධි වුච්චතෙ-සංහිතාකාරිය කියනු ලැබෙ.) පුබ්බසරලොපෙ-පූර්‍වසවරයහට ලොප් කළ කල්හි, සරො වෙති ව-සරෙ යනු ද වා යනු ද, වත්තතෙ-වැටෙ.

යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා 1.29. යුවණ්ණානං යැ එඔ යැ ලුත්තා යැ යනු පද යි.

ලුත්තා සරා-ලුප්තසවරයා කෙරෙන්, පරෙසං-පර වූ, ඉවණ්ණුවණ්ණානං- ඉවණී උවණී දෙදෙනහට, යථාකකමං- පන්නීන්, එඔ-එකාර ඔකාර දෙදෙන, වා හොනති-විකල්පයෙන් වෙත්.

වණ්ණපරෙන සවණ්ණෙණා'පි 1.24 යනු පරිභාෂාසූත්‍ර යි. වණ්ණපරෙන යනු පද යැ සවණ්ණෙණා යනු පද යැ අපි යනු පද යි.

වණ්ණසද්දෝ පරෝ යසමා තෙන සවණ්ණෝ'පි ගය්හති, සයං වෙති* ඊඋඑනමපි එඛ. තස්සෙදං, නාසිදං, වාතෙරිතං, වාතීරිතං, සීතොදකං. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි 1·33 දීඝෙ සිතූදකං. වූමොරූ, වාමූරූ. ලුත්තෙනති කිං? දස ඉමෙ.

වණ්ණසද්දෝ- වණ්ණශබ්දය තෙම, පරෝ-පර වූයෙ, යසමා-යමක්හු කෙරෙන් ද, තෙන-ඔහු විසින්, සවණ්ණෝ'පි-සමාන වණ්ණ ද, ගය්හති- ගන්නා ලැබෙ සි, සයං වෙති*-තෙමේ ද ගන්නා ලැබෙ නු සි, ඊඋඑනමපි-ඊකාරඋකාර දෙදෙනහට ද, එඔ-එකාරඔකාර දෙදෙන වෙත්. තස්සෙදං යනාදි වෙ. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි-1·33බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සං යන සූත්‍රයෙන්, දීඝෙ-උකාරයහට දීඝ් කළ කල්හි සීතූදකං යනු වෙ.

තස්ස සී කියා තීබෙ සි; ඉදං සී කියා නීබෙ සි; යනාදීන් පදී තබා ගෙන සවරයන් පහ කොට ගෙන පුළුස්වරයන් ලොප් කළ කල්හි ලුපානසවරයා කෙරෙන් පර ඉකාරයහට 'යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් එකාරාදෙශ වෙ; එකාරසකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; තස්සෙදං යනාදි වෙ. නු වූ පසු යෙහි පර ඉකාර සකාරයෙහි සංහිත වේ සි. තස්සිදං යනු වෙ. ලුපානසවරයා කෙරෙන් පර වූ ඊකාරයහට 'වණ්ණපරෙන සවණ්ණෝ'පි' යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් වණ්පරයා විසින් සමාන වණ්ණ ද ගන්නා ලැබෙ සි නියම කළ හෙයින් 'යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් එකාරාදෙශ වෙ සි; එකාර තකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; වාතෙරිතං යනු වෙ. නු වූ පසු යෙහි පර ඊකාර තකාරයෙහි සංහිත වේ සි; වාතීරිතං යනු වෙ. ලුපානසවරයා කෙරෙන් පර වූ උකාරයහට 'යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඔකාරාදෙශ වෙ සි; ඔකාර තකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; සීතොදකං යනු වෙ නු වූ පසු යෙහි බ්‍යඤ්ජනය පර කල්හි පුළු හ්‍රස්ව උකාරයහට 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'1·33 යන සූත්‍රයෙන් දීඝ් ඌකාරයෙක් වෙ සි; ඌකාර තකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; සිතූදකං යනු වෙ. ලුපානසවරයා කෙරෙන් පර ඌකාරයහට 'වණ්ණපරෙන සවණ්ණෝ'පි' යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් වණ්පරයා විසින් සමානවණ්ණ ද ගන්නා ලැබෙ සි නියම කළ හෙයින් 'යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඔකාරාදෙශ වෙ සි; ඔකාර මකාරයෙහි සංහිත

---

* සයං වෙති අවත්වා සං ච රූපනිං වදන්තො ඉදං දස්සෙති:- සංරූපං සද්දනාමසාධාරණං රූපනිං මො-පළිකා.

අතිප්පසඞ්ගබාධකස්ස කච්චිසද්දස්සානුවත්තනතෝ න විකප්ප විධි නියතා; තෙන උපෙතෝති එවමාදිසු විකපෙපා, තාරකිතා දිසු විධි ච න හොති.

වි අකාසි, වි අකාසී, සු ආගතං, සු ආගතංනීධ:

සුවණ්ණාණං වෙති ච වත්තතෙ.

වෙ සි; වාමොරු යනු වෙ. නු වූ පක්ෂයෙහි පර උකාර මකාර යෙහි සංහිත වෙ සි; වාමූරු යනු වෙ.

ලූතෙතති-ලුතෙත යනු, කිං-කුමට ය? දස ඉමෙ යන නැණ්හි අලුප්තස්වරයා කෙරෙන් පර ඉකාරයහට එකාරාදෙශ නො වන ලිඞ්ගිස සි.

මෙහි සවරයා පරකල්හි පූර්වස්වරයහට 'සරෙ ලොපො සරෙ' යන සූත්‍රයෙන් පැමිණි ලොප් ද සවරයා කෙරෙන් පරසවරය හට 'පරෙ කිවී' යන සූත්‍රයෙන් පැමිණි ලොප් ද 'න දෙ වා' 1.28 යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙ සි. පූර්වස්වරයා ලොප් නු වූ හෙයින් ඉකාරයහට එකාරාදෙශ නො වෙ සි; දස ඉමෙ යනු වෙ. අතිප්පසඞ්ගබාධකස්ස-අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ගය වළකන්නා වූ, කච්චිසද්දස්ස-කච්චි ශබ්දයාගෙ, අනුවත්තනතෝ-වැටීම හෙතු කොට ගෙන, විකප්ප විධි-විකල්පය විධිය යන මොහු, න නියතා, නියත නො වෙත්. තෙන-එහෙයින්, උපෙතෝති-උපෙතෝ යන, එවමාදිසු*-මේ ආදියෙහි, විකපෙපා-විකල්පය ද, තාරකිතාදිසු-තාරකිතාදියෙහි, විධි ච-කාරිය ද, † න හොති-නො වේ.

මෙහි උප ඉතෝ යි පදවෙජ්ද කොට පූර්වස්වරයා ලොප් කළ කල්හි ලුප්තාස්වරයා කෙරෙන් පරයහට 'සුවණ්ණාණමෙඕ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් නිත්‍යයෙන් එකාරාදෙශ වෙ සි; එකාර පකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; උපෙතෝ යනු වෙ. තාරකා යි ඉතං යි පදවෙජ්ද කොට පූර්වස්වර ලොප් කොට ලුප්තාස්වරයා කෙරෙන් පරයහට 'සුවණ්ණාණමෙඕ ලුත්තා' යන සූත්‍රයෙන් එකාරාදෙශ පත්තෙහි අනුවෘත්ත කච්ඡ්‍රහණයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙ; පර ඉකාර කකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; තාරකිතං යනු වෙ.

වි අකාසි-පෙ-සු ආගතං ඉති-සු ආගතං යන, ඉධ-මෙහි: සුවණ්ණාණං-සුවණ්ණාණං යනු ද, වෙති ච-වා යනු ද, වත්තතෙ-වැටේ.

---

* උපෙතෝ යන, ආදිසු-සත්‍ය. † විධිය ද-සම්භර.

යවා සරෙ. 1. 30.

සරෙ පරෙ ඉවණ්ණුවණ්ණානං යකාරවකාරා හොනති වා සථාකකමං. අකාරසස දීඝෙ වා්සකාසි. 'වනතරගා වාගමා'ති1·45 යාගමෙ වියාකාසි. සවාගතං, සාගතං. කුවීතෙව: යානීධ.

තෙ අජජ, තෙ අජජ, සො අයං, සො අයං ඉතීධ:

යවා්සරෙ වෙති ව වත්තතෙ.

එඛනං. 1. 31.

යවා සරෙ 1·30. දවිපදයි.

සරෙ පරෙ-සවරයා පර කල්හි, ඉවණ්ණුව ණ්ණානං-ඉවණ්ණ උවණ්ණ දෙදෙනාගට, යථාකකමං-පනතීන්, යකාරවකාරා-යකාර වකාර දෙදෙන, වා හොනති-විකල්පයෙන් වෙත්. අකාරසස-අකාරයගට, දීඝෙ-දීඝ කළ කල්හි, වා්සකාසි යනු වෙ. 'වන තරගා වාගමා'ති1·45-වනතරගා වාගමා යන සූත්‍රයෙන්, යාගමෙ-යකාරාගම කළ කල්හි, වියාකාසි යනු වෙ. සවාගතං සාගතං යනු වෙ.

මේහි සවරයා පර කල්හි ඉවණ්ණයගට 'යවා සරෙ' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් යකාරාදෙශ වෙයි; යකාර වකාරයෙහි බඳ්ධ වෙයි; බ්‍යඤ්ජනයා පර කල්හි පූර්‍ව හ්‍රස්ව අකාරයගට 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'1·33 යන සූත්‍රයෙන් දීඝ ආකාරයෙක් වෙයි; ආකාර යකාරයෙහි සංහිත වෙයි; වා්සකාසි යනු වෙ. නු වූ පක්‍ෂයෙහි සවරයා පර කල්හි ඉවණ්ණයගට 'යවා සරෙ' යන සූත්‍රයෙන් යකාරා දෙශ පත්තෙහි අනුවෘත්ත වාග්‍රහණයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙ. සවරයා පර කල්හි පූර්‍ව සවරයගට 'වනතරගා වාගමා'1·45 යන සූත්‍රයෙන් යකාරාගම වෙයි; යකාරසථ අකාර ලොප් වෙයි; පර අකාර දීඝ ව යකාරයෙහි සංහිත වෙයි; වියාකාසි යනු වෙ. කුවීති-කුවි යනු, එව-වැනේ, යානීධ යන තැන්හි සවරයා පර කල්හි ඉකාරයා හට යකාරාදෙශ නො වන පිණිස යි.

තෙ අජජ-පෙ-සො අයං ඉති-සො අයං යන, ඉධ-මෙහි: යවා සරෙ-යවා සරෙ යනු ද, වෙති ව-වා යනු ද, වත්තතෙ-වැටෙ.

එඛනං 1·31. එකපදයි.

එඔතං යකාරවකාරා හොනති වා සඵර පරෙ යථාක්කමං. ත්‍යජ්ජ, තෝ'ජ්ජ. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි 1.33 දීඝෙ සවායං. සො'යං. ඣවීතෙවඃ ධනම්මත්ථි.

ගො එළකම්නීධ:

සරෙකි වත්තතෙ.

ගොස්සාවඬ්. 1. 32.

සරෙ පරෙ ගොස්ස අවඬාදෙසෝ හොති. ස ච 'ටනුබඬා තෙකවණ්ණා සබබස්සා'නි 1.19 සබබස්සපපසඬෙන,

අත්තාසෙසකි වත්තමානෙ,

ඬනුබඬෙඃ. 1. 18.

ඬකාරෝ'නුබන්ධෙඃ යස්ස සෝ'නෙකවණ්ණෝ'පි අන්තස්ස හොතීති ඔකාරස්සෙව හොති. 'සඬෙකතෝ'නවයවෝ'නුබන්ධෙඃ'ති 1.23 වචනා ඬකාරස්සාපපයොගෝ. පයොජනං 'ඬනුබන්ධෙඃ'ති සඬෙකතෝ. ගවෙළකං.

සරෙ පරෙ-සවරයා පර කල්හි, එඔතං-එකාරඔකාර දෙ දෙනහට, යථාක්කමං-පනතින්, යකාරවකාරා-යකාරවකාර දෙ දෙන, වා හොනති-විකල්පයෙන් වෙත්. ත්‍යජ්ජ යනාදි වේ. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි 1 33-බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා යන සූත්‍රයෙන්, දීඝ-දීඝි කළ කල්හි සවායං යනු වේ. ඣවීති-ඣවි යනු, එව-වැනෙ ඝි, ධනම්මත්ථි යන තැන්හි සවරයා පර කල්හි එකාරයහට යකාරාදෙශ නො වන පිණිස ඝි.

ගො එළකං ඉති-ගො එළකං යන, ඉධ-මෙහි: සඵරති-සරෙ යනු, වත්තතෙ-වැටේ.

ගොස්සාවඬ් 1.32. ගොස්ස යැ අවඬ් යැ යනු පද ඝි.

සරෙ පරෙ-සවරයා පර කල්හි, ගොස්ස-ගෝ ශබ්දයහට, අව ඬාදෙසෝ හොති-අවඬ් යන ආදෙශ වෙ; ස ච-එ අවඬ් යන ආදෙශය ද, 'ටනුබඬා තෙකවණ්ණා සබබස්සා'නි 1.19-ටනුබඬා තෙකවණ්ණා සබබස්ස යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, සබබස්සපප සඬෙඝ-සියල්ලහට පත්තෙහි, අන්තාසෙසකි-අන්තස්ස යනු, වත්ත මානෙ-වැටෙන්නෙහි,

ඬනුබඬෙඃ 1.18 යනු පරිභාෂාසූත්‍ර ඝි. එකපද ඝි.

ඉති එව, ඉති එවාතීධ:

විතිසෙසෙවෙ වා. 1. 36.

එවසද්දෙ පරෙ ඉකිසස වො හොති වා. ස ච,

ඡට්ඨියනනසස. 1. 17.

ඞ්කාරො-ඞ්කාර තෙම, අනුබන්ධො-අනුබන්ධ වූයෙ, යස්ස-යම් විධියකට ද, සො-හෙ තෙම, අනෙකාවණ්ණො'පි-අනෙකාක්ෂරා දෙශ වූයෙ ද, අන්තස්ස හොතීති-අන්තයහට වෙ නු සි, ඔකාර සෙසව හොති-ඔකාරයහට ම වෙ. 'ස.කෙතො'නවයවො'නු බන්ධො'ති[1.23]-'සංකෙතො'නවයවො'නුබන්ධො' යන, වචනා-පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, ඞකාරස්ස-ඞකාරයහට, අපපයොගො-අප්‍ර යොග වෙ. පයොජනං-ප්‍රයොජනයැ, ඞනුබන්ධොති-ඞනුබන්ධො යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙහි, සංකෙතො-විඳ්නය සි. ගවෙළකං යනු වෙ.

ගො සී කියා තිබෙ සි; එළකං සී කියා තිබෙ සි; සවරයා පර කල්හි ගොශබ්දයහට 'ගොස්සාවඞ්' යන සූත්‍රයෙන් අවඞ් වෙ සි; වන්නෙ ෂෂ්ඨීවිභක්තීන් දැක්වීමක් ඇති කල්හි 'ඡට්ඨියනනස්ස' [1.17] යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් අන්තයහට පත්තෙහි, අනෙකා ක්ෂරආදෙශ හෙයින් 'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණා සබ්බස්ස' යන පරි භාෂාසූත්‍රයෙන් සියල්ලහට පත්තෙහි, ඞනුබන්ධකාරිය හෙයින් 'ඞනුබන්ධො' යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් අන්ත ඔකාරයා මකා අවඞ් වෙ සි; ඔකාර අනුබන්ධකාරිය හෙයින් 'සංකෙතො'නවයවොනු බන්ධො' යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් අප්‍රයොගී වෙ සි; වකාරසථ අකාර ලොප් වෙ සි; අකාර ගකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; පර එකාර වකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; ගවෙළකං යනු වෙ.

ඉති එව, ඉති එව, ඉති-ඉති එව ඉති එව යන, ඉඛ-මෙහි:

විතිසෙසෙවෙ වා [1.36] වො යැ ඉතිස්ස යැ එවෙ යැ වා යැ යනු පද සි.

එවසද්දෙ පරෙ-එවශබ්දයා පර කල්හි, ඉතිස්ස-ඉතිශබ්දයහට, වා-විකල්පයෙන්, වො හොති-වකාරාදෙශ වෙ. ස ච-එ වකාරා දෙශය ද,

ඡට්ඨියනනස්ස [1.17] යනු පරිභාෂාසූත්‍ර සි. ඡට්ඨියා යැ අන්ත ස්ස යැ යනු පද සි.

ඡට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස යං කාරියං තදන්තස්ස විසෙසනියෙනනි ඉකාරස්සාදේසෝ හොති. * 'යානිනමාමද්දිය දිසන්ති-උච්චාරිය නීති ආදෙසෝ. ඉතෙව. අක්ඛත්ත යාදේසෙ 'තවගහවරණානං යෙ වවගහඛයඤ්ඤු'නි1·48 හස්ස † වෝ; 'වගහලසෙහි තෝනි1·49 යස්ස ව වකාරෝ, ඉවෙවව්.

දු අඛ්ගිනං, වි ඉඛා, අජ්ජ අගෙහ, පාහු අගෙසුං, පා එව, ඉධ ඉජ්ඣිති, පරි අන්නාං, අත්තා අත්තමනීධ:

මයඤ්ච සරෙති වත්තබෙ.

ඡට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස-ෂෂ්ඨීන් දක්වන ලද්දහට, යං කාරියං-යම් කාරියෙක් ඇද්ද, තං-ඒ කාරිය, අන්තස්ස-අන්තයහට, විසෙසනියෙනනි-දත යුතු නු සි, ඉකාරස්ස-ඉකාරයනට, ආදෙසෝ හොති-ආදේශ වේ. යානිනං-සථානීහු, ආමද්දිය-මැඩ, දියසන්ති-ය සී සෙ සි, උච්චාරියතීති-කියනු ලැබෙ නු සි, ආදෙසෝ-ආදේශ නම් වේ,

සථානී නම් ආදෙශි යෑ; ඔහු මතෝ වන කාරිය ආදේශ නම් වේ.

ඉතෙව යනු වේ. අක්ඛත්ත-වකාරාදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි, යාදෙසෙ-ඉකාරයහට යකාරාදෙශ කළ කල්හි, 'තවගහවරණානං යෙ වවගහඛයඤ්ඤු'1·48 ඉති-'තවගහවරණානං යෙ වවගහඛයඤ්ඤු' යන සූත්‍රයෙන්, තකාරස්ස-තකාරයනට, වෝ-වකාරයෙක් වේ සි. 'වගහලසෙහි තෝනි1·49- 'වගහලසෙහි තෝ' යන සූත්‍රයෙන්, යස්ස ව-යකාරයහට ද, වෝ‡-වකාරයෙක් වේ සි. ඉතෙවව් යනු වේ.

ඉති සී කියා නිබෙ සි; එව සී කියා නිබේ සි; එවශබ්දයා පර කල්හි ඉතිශබ්දයහට 'විතිසෙසවෙ වා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වකාරාදෙශ වේ සි වන්නෙ ෂෂ්ඨීන් දැක්වීමක් ඇති කල්හි 'ඡට්ඨියන්තස්ස' යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් අන්තඉකාරයා මකා වකාරාදෙශ වේ සි; වකාර තකාරයෙහි බැඳී වේ සි; පර එකාර වකාරයෙහි සංහිත වේ සි; ඉතෙව යනු වේ. නු වූ පක්ෂයෙහි එවශබ්දයා පර කල්හි ඉතිශබ්දයහට 'විතිසෙසවෙ වා' යන සූත්‍රයෙන් වකාරාදෙශපත්වෙහි, එම සූත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් ප්‍රතිෂේධ වේ සි; සවරයා පර කල්හි ඉවණ්ණයහට 'යවා සරෙ' 1·30 යන සූත්‍රයෙන් යකාරාදෙශ වේ සි; යකාරයා පර කල්හි තවගීයහට 'තවගව

---

* 'ඉකාරස්සාදේසෝ' පදසාධනෙ. † ව්‍යාඛ්‍යානෙ පන 'තකාරස්ස' ඉති.
‡ 'වකාරෙ' පදසාධනෙ.

වනතරගා වාගමා. 1. 45.

එතෙ මයද්‍ර වාගමා හොනති වා සරෙ කඛි. ආගම්නෝ අනියමෙ'ප්‍රි,

සරොයෙවාගමී හොති වනාදීනනතු සුපකා;
අසුසුථා හි පදදීනං ප්‍රුක්විධානමනත්ථකං.

දුවඛගිකං, විනිඛා, අජ්ජතග්ගෙ, පාතුරහෙසුං. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි 1·33 රසෙස පගෙව. ඉධම්ජඛති, පඨියනතං, අත්ත දත්ථං. වාතෙවෙ: අත්තනත්ථං.

වරණානං යෙ වවග්ගබයඤ්ඤ' 1·43 යන සූත්‍රයෙන් වකාරාදෙශ වෙයි; වනීයා කෙරෙන් පරවූ යකාරයහට 'වග්ගලසෙහි තෙ' 1·49 යන සූත්‍රයෙන් වකාරයෙක් වෙයි; වකාර වකාරයෙහි බඳ්ධ වෙයි; පර එකාර වකාරයෙහි සංහිත වෙයි; ඉවෙවව යනු වෙ.

දු අඛ්‍යිකං-පෙ-අත්ත අත්ථං ඉති-අත්ත අත්ථං යන, ඉඛ-මෙහි: මයද්‍ර සරෙති-මයද්‍ර සරෙ යනු, වත්තතෙ-වැටෙ.

වනතරගා වාගමා 1·45· වනතරගා යෑ ව යෑ ආගවා යෑ යනු පද්‍ර සි.

සරෙ-සඛරයා පර කල්හි, එතෙ-මෙ වනාදීහු ද, මයද්‍ර ව-මයද්‍ර යන මොහු ද, කඛි-කිසි තැනෙක්හි, වා-විකල්පයෙන්, ආගමා හොනති-ආගම වෙත්.

ආගම්නෝ-ආගම්හුගෙ, අනියමෙ'පි-නියමයක් නැති කල්හි දු, වනාදීනනතු-වනාදි ආගමයන්ට වනාහි, සුපකා-සූත්‍රසුපකාය හෙතු කොට ගෙන, සරොයෙව-පූර්‍වසඛර ම, ආගම් හොති-ආගම ලබන්නෙ වෙයි; හි-එසෙස මෑ යි, අසුසුථා-නො එසෙ වී නම්, පදදීනං-පදදිඛාතූන්ට, ප්‍රුක්විධානං-ප්‍රුගාගම කිරිම, අනත්ථකං-නිරර්ථක සි.

මෙ වනාදීන්ට පූර්‍වසඛර ම ආගම් වෙයි; බ්‍යඤ්ජන ආගම් නො වෙ; බ්‍යඤ්ජන ද ආගම් වෙ නම් පදදි ඛාතූන්ට නිපජ්ජිතබ්බං යනාදියෙහි 'පදදීනං කඛි' 5·92 සී ප්‍රුක් විධානය බ්‍යර්ථ වන්නෙ සි; එසෙ මෑ සි, නිපජ්ජිතබ්බං යනාදියෙහි අසඛරාන්ත වූ පදදිඛාතූන් කෙරෙන් කරන ලද තඛ්ඛප්‍රත්‍යයනට 'සදි බ්‍යඤ්ජනසා' 5·170 සී සදිආගම නොට එ සඛරයා පර කල්හි මෙයින් යාගම නො කොට පදදීනං කඛි' සී වෙනම ප්‍රුක් විධානය කළ ගෙයිනි.

ත් අභිසඳසු, ත අභිසඳසුනීධ:
වා සරෙ ආගමොනි ච වත්තබ්බෙ.

ජා ලෝ. 1. 46.

තසඳූ පච්චය සරස්ස ලුත්තරෙ ආගමෝ හොති වා.
ත්ළඟිත්සඳසු, ත අභිසඳසු.

සරසන්ධි.

සාසඳසු ඉව, සාසඳසු ඉවනීධ: පුබ්බපරසරූපං ලොපෙ සම්පත්තෙ, සරෙ ලොපොනි ච වත්තබ්බෙ.

දුවඛනිතා යනාදි වෙ. *'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා'නි 1-33-'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා' යන සූත්‍රයෙන්, රස්සෙ-පකාරස්ස ආකාරයට ත්‍රස්ව කළ බැල්ගි, පශෙව යනු වෙ. † වෘති-වා යකුු. එව-වැටෙ, අනාත්ථං යන තැන්හි දකාරාගම නො වන පිණිස සි.

ත් අභිසඳසු, ත අභිසඳසු ඉති-ත් අභිසඳසු, ත අභිසඳසු යන, ඉධ-මෙහි:

වා-වා යනු ද, සරෙ-සරෙ යනු ද, ආගමෝ ඉති ච- ආගමෝ යනු ද, වත්තබ්බෙ-වැටෙ.

ජා ලෝ 1-46. දිවිපදි සි.

තසඳූ-ත්ශබ්දයා කෙරෙන්, පරස්ස සරිස්ස-පරසඛරයනට, ලුත්තරෙ-ලුකාර හොම, වා-විකල්පයෙන්, ආගමෝ හොති-ආගම වෙ.

කාතන්ත්‍රායනයා මෙහි ලකාරයක් කෙරෙති; ලළයන් අවිශෙෂයහ සි ද කියති; අක්ෂරසංඥාවිශයෙහි දෙදෙනා වෙන් වෙන් කොට ගනිති. ස්ථානශ්‍රැතිලිපිභෙදයෙන් භින්නවූ වර්ණියන් දෙදෙනාගෙ අවිශෙෂයහ සි ගැන්ම විරුද්ධ කුු සි මෙහි ළකාර ම් හදුරන ලද. ලකාර පෙනෙන තැන්හි 'වනා'දි 1-45 සූත්‍රයෙන් රකාරාගමයට ඔහට 'හථහරානං වයණලා' සී 1-52 ලකාරාදෙශ කටයුතු. ත්ළඟි සඳසු, ත් අභිසඳසු යනු වෙ.

සරසන්ධි.

කඤ්ඤා, ඉව, සාසඳසු ඉවාති-සාසඳසු ඉව, සාසඳසු ඉව යකු ඉධ- මෙහි,

---

* 'යනු වෙ' පොත්. † 'යනාදි වෙ' පොත්.

න දෙ වා. 1. 28.

පුබ්බපරසරා දෙ'පි වා සඞ්ඛ්‍යා න ලුප්‍යතෙතා. කඤ්ඤා, ඉඞ්ඛ්, කඤ්ඤව, ඣඤ්ඤව.

සරසඞ්ඛ්‍යා නිසෙධො.

තත්‍ර අභිරති, බහති පරමං, සම්මා අකඛාතොතීධ:

බ්‍යඤ්ජනෙ දිඝරස්සා. 1. 33.

පුබ්බපරසරානං- පුබ්බපරසරා දෙදෙනාගට,* ලොපෙ සම්පත්තෙතා- ලොප් ප්‍රාප්ත කල්හි,

සරො- සරෙ යනු ද, ලොපොතී ව- ලොපො යනු ද, වත්තතෙ- වැටේ.

න දෙ වා 1.28 යනු ප්‍රතිෂෙධසූත්‍ර සි. නිපද සි.

පුබ්බපරසරා දෙ'පි- පුබ්බපරසරයෝ දෙදෙන ම, සඞ්ඛ්- කිසි තැනෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, න ලුප්‍යතෙතා- ලොප් කරනු නො ලැබෙත්.

මෙහි සඞ්ඛ්‍යාධිකාරය පුබ්බපරලොපනිෂෙධයාගෙ අසම්භිඡය භය හඟවයි. වාග්‍රහණය එත විෂයෙහි දු නිත්‍යප්‍රතිෂෙධාභාවය හඟවා. කඤ්ඤ ඉව යනාදි වෙ, සවරයා පර කල්හි පුබ් සවරයහට 'සරො ලොපො සරෙ' 1.26 යන සූත්‍රයෙන් පැමිණි ලොප් ද සවරයා කෙරෙන් පර සවරයහට 'පරො සඞ්ඛ්' 1.27 සි පැමිණි ලොප් ද 'න දෙ වා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙ සි; කඤ්ඤ ඉව් යි නු වෙ. නු වූ පක්ෂයෙහි පුබ්සවර ලොප් වෙ සි; ලුප්තාසවරයා කෙරෙන් පර ඉකාරයහට 'යුවණ්ණානමෙඔ ලුත්තා' 1.29 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් එකාරාදෙශ වෙ සි; එකාර ඤකාර ඇයෙහි සංඛිත වෙ සි; කඤ්ඤව යනු වෙ. සවරයා කෙරෙන් සරයහට 'පරො සඞ්ඛ්' යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙ සි; කඤ්ඤව යනු වෙ.

සරසඞ්ඛ්‍යානිසෙධො.

තත්‍ර අභිරති-පෙ-සම්මා අකඛාතො ඉති- සම්මා අකඛාතෝ යන, ඉධ- මෙහි:

බ්‍යඤ්ජනෙ දිඝරස්සා 1.33. දවිපද සි.

---

* 'පුබ්බපර-පුබ්පර දෙදෙනාගට' සමහර.

රස්සදීඝානං සවි දීඝරස්සා හොන්ති බ්‍යඤ්ජනෙ. හත්‍ථාභිරති, ඛන්ත්‍යාපරමං. සම්මදක්ඛාහොති දුගමෙ රස්සො. සවිත්‍වෙව: හ්‍යජ්. කථං යාති ච අන්තලිඛෙක්ඛති? 'දීඝරස්සා'ති යොග විභාගා.

වි ගහෝ, තනිය ඛ්‍යානං, වි ඛෙපෝ ඉතීධ:

බ්‍යඤ්ජනෙනි වත්තබ්බා.

බ්‍යඤ්ජනෙ- බ්‍යඤ්ජනයා පර කල්හි, රස්සදීඝානං- හ්‍රස්ව දීර්ඝාක්ෂරයන්ට, සවි- කිසි තැනෙක්හි, දීඝරස්සා හොන්ති- දීර්ඝ හ්‍රස්වාක්ෂරයෝ වෙත්.

දීර්ඝයහට දීර්ඝ කිරීමෙන් හා හ්‍රස්වයහට හ්‍රස්ව කිරීමෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැති බැවින් හ්‍රස්වදීර්ඝයන්ට ම යථාක්‍රමයෙන් ප්‍රහෘත්ති සක්නීන් සවණී දීර්ඝහ්‍රස්වයෝ වෙත් නු සි රස්සදීඝානං යනාදි කථිත සි.

ඛාත්‍යාඛ්‍යානයන් විසින් පූර්ණස්වරයා ලොප් කළ කල්හි පර ස්වරයහට දීර්ඝ ය පිණිස 'දීඝ' 1·2·4 යන සූත්‍රයෙක් ද, පරස්වරයා ලොප් කළ කල්හි පූර්ණස්වරයහට දීර්ඝ පිණිස 'පුබ්බෝ ච' 1·2·5· යන සූත්‍රයෙක් ද, බ්‍යඤ්ජනයා පර කල්හි දීර්ඝහ්‍රස්වයන්ට හ්‍රස්ව දීර්ඝ කරනු පිණිස 'රස්සා' 1·3·4 'දීඝා' 1·3·3 යන සූත්‍ර දෙකෙක් දැයි මේසෙ සූත්‍ර සතරෙක් කරන ලද. එසෙ බහුසූත්‍රවිරචනයෙන් ග්‍රන්ථබහුභාවය විනා කිසි අධික ප්‍රයෝජනයෙක් නැත්නු සි මෙහි එක සූත්‍රයෙක් ම කථිත සි. හත්‍ථාභිරති, ඛන්ත්‍යාපරමං යනු වේ.

සම්මදක්ඛාතොහි- සම්මදක්ඛාතො යන තැන්හි, දුගමෙ- 'වණ්ණා'දි 1·45 සූත්‍රයෙන් දකාරාගම කළ කල්හි, රස්සො- මකාරසථි ආකාරයහට හ්‍රස්ව වෙ. සවිති- සවි යනු, එව- වැනෙ: ත්‍යජ්‍ යන තැන්හි බ්‍යඤ්ජනයා පර කල්හි පූර්ණ අකාරයහට දීර්ඝ නොවන පිණිස සි. යාති ච අන්තලිඛෙක්ඛති- යාති ච අන්තලිඛෙක්ඛ සී කියා, කථං- කෙසෙ ද යත්? 'දීඝරස්සා'ති- 'දීඝරස්සා' යන, යොග විභාගා- යොගවිභාගයෙනි. යොග යැ සූත්‍ර යැ යනු පර්‍යාය සි; කියෙ මූ නොහ,

'ආදුම්භා වචනම්ප්‍රාප්තිලීඞ්ගණං යොගලඞ්ගණී
වඤ්චනං සූත්‍රං ච යතනාදුඤ්ඤසූත්‍රානාමභිධායකාඃ' සී.

සරමහා දෙව. 1. 34.

සරමහා පරස්ස බ්‍යඤ්ජනස්ස සඞ්ඛි දෙව රූපානි හොන්ති. විග්ගහෝ.

චතුත්ථිදුතියෙසෙඛං නතියපඨමා. 1. 35.

චතුත්ථිදුතියෙසු පරෙසෙඛං. චතුත්ථිදුතියානං තබ්බගෙහි නතියපඨමා හොන්ති පච්චාසත්තියානි පුබ්බඞ්කාරඛකාරානං ජ්කාරඤකාරා. නතියත්ථානං, විකෙඛපෝ. සරමහාති කිං? නං මනං.

යන්ති වා අන්තාලිතෙඛ සී පදවෙච්ඡ හොව සවරයා පර කල්හි පුළු වූ දීඝ ආකාරයහට 'දීඝරස්සා' යන යොගවිභාගයෙන් හ්‍රස්ව අකාරයෙක් කළ යුතු.

වි ගහෝ-ඉප-වි ඛෙපෝ ඉති- වි ඛෙපෝ යන, ඉධ- මෙහි: බ්‍යඤ්ජනෙති- බ්‍යඤ්ජන යනු, වත්තතෙ- වැටෙ.

සරමහා දෙව 1.34. දිවිපද සි.

සරමහා- සවරයා හෝරෙන්, පරස්ස- පර වූ, බ්‍යඤ්ජනස්ස- බ්‍යඤ්ජනයහට, සඞ්ඛි- කිසි තැනෙක්හි, දෙව රූපානි හොන්ති- රූපයෝ දෙදෙනෙක් වෙත්. විග්ගහෝ යනු වේ.

චතුත්ථිදුතියෙසෙඛං නතියපඨමා 1.35 චතුත්ථිදුතියෙසු ඉ එසං යැ නතියපඨමා යැ යනු පද සි.

චතුත්ථිදුතියෙසු පරෙසු- චතුර්ථිද්විතීයාක්ෂරයන් පර කල්හි, එසං චතුත්ථිදුතියානං- මේ චතුර්ථිද්විතීයාක්ෂරයන්ට, පච්චාසත්තියා- සන්නිධානයෙන් වශයෙන්, තබ්බගෙහි- එ ම වර්ගයෙහි, නතියපඨමා- තෘතීයප්‍රථමාක්ෂරා දෙශයෝ, හොන්තීති- වෙත් නු සි, පුබ්බ ඞ්කාරඛකාරානං- පූර්ඞ්කාරඛකාර දෙදෙනහට, ජ්කාරඤකාරා- ජ්කාරඤ්කාර දෙදෙන වෙත්.

මෙහි විගීග්‍රහණයෙක් නැත ද අක්ෂරයන් කෙරෙහි චතුත්ථාදි ව්‍යවහාරය විගීග්‍රහාක්ෂරයන් කෙරෙහි ම නිරූඪ හෙයින් තබ්බගෙහා සනාදි කිරීම ලදි. නතියත්ථානං, විකෙඛපෝ යනු වේ.

නතිය සි කියා තිබෙ සි; ඞ්කානං සී කියා තිබෙයි; ඤ් සී කියා තිබෙ සි; ඛෙපෝ සී කියා තිබෙ සි; සවරයා හෝරෙන් පර වූ බ්‍යඤ්ජනයහට 'සරමහා දෙව' යන සූත්‍රයෙන් ද්විත්ත ඞ්කාර ඤ්කාර වේ සි; ද්විත්ත ඛකාරයෙක් වේ සි; ඞ්කාරඤ ආකාර

අකාරවන්තසෙ තෙ, අකාරමහසෙ තෙ, එසො අත්තො, එසො අත්තො ඉතීධ:

වෙකි චත්තතෙ.

එඛනම වණ්ණණ. 1. 37

එඛනං වණ්ණේ සඛි අ හොති වා. අකාරමහසතෙ, අකාර මහසෙ තෙ, එසඅත්තො, එසො අත්තො. වණ්ණණකි කිං? සෝ.

සරඛ්‍යඤ්ජනසඤ්ඤි.

පහ වෙ සි; ඛකාරසඵ එකාර පහ වෙ සි; චවගීයෙහි චතුර්‍ථාක්‍ෂරයා පර කල්හි පූර්‍වචතුර්‍ථාක්‍ෂරයහට 'චතුත්ථදුතියෙසෙවඤං තතිය පඨමා' යන සූත්‍රයෙන් සථානාසන්න වශයෙන් එ ම වගීයෙහි වූ තෘතීයාක්‍ෂරයෙක් ආදෙශ වෙ සි; කවගීයෙහි වූ දවිතීයාක්‍ෂරයා පර කල්හි පූර්‍ව වූ දවිතීයාක්‍ෂරයහට 'චතුත්ථදුතියෙසෙවඤං තතිය පඨමා' යන සූත්‍රයෙන් සථානාසන්න වශයෙන් එ ම වගීයෙහි වූ ප්‍රථමාක්‍ෂරයෙක් ආදෙශ වෙ සි; පර ආකාර ඣකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; පර එකාර ඛකාරයෙහි සංහිත වෙ සි; තතියඣානං, විඛෙපො යනු වේ.

සරමහාති-සරමහා යනු, කිං-කුමට යැ? තං වනං යන තැන්හි ඛ්‍යඤ්ජනයා කෙරෙන් පර ඛ්‍යඤ්ජනයහට දවිත්‍ව නො වන පිණිස සි.

අකරවන්තසෙ තෙ-පෙ-එසො අත්තො ඉති- එසො අත්තෝ යන, ඉධ- මෙහි:

වෙති- වා යනු, චත්තතෙ-වැටෙ.

එඛනම වණ්ණණ 1.37. එඛනං යැ අ යැ වණ්ණේ යැ යනු පද සි.

වණ්ණේ- වණ්ණියා පර කල්හි, එඛනං-එකාර ඔකාර දෙදෙන හට, සඛි- කිසි තැනෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, අ හොති- අකා රයෙක් වෙ. අකරවන්තසතෙ යනාදි වෙ. වණ්ණේණකි- වණ්ණේ යනු, කිං- කුමට යැ? සො යන තැන්හි වණ්ණියා පර නො වන ඒ ඒ යෙහි ඔකාරයහට අකාරාදෙශ නො වන පිණිස සි.

සරඛ්‍යඤ්ජනසඤ්ඤි.

අත් යන්තං, හථ් යං, මද් යං, බුධ් යති, ධාන් යං, සෙව් යො, පර් යෙසනා, පොකඛරණ් යො ඉතීධ:

තවගහවරණානං සෙ චවගහඛයඤ්ඤ. 1.48

තවගහවරණානං චවගහඛයඤ්ඤ හොන්ති යථාසඛ්‌ඛං යථාරෙ. 'වගහලසෙහි තෙ'ති 1.49 වගහා පරස්ස යස්ස ප්‍රඛ්‍ඛරූපං. අචචන්තං, තවඡං, මජ්ජං. බුඞ්ඛති, ධඤ්ඤං, සෙඛ්‌ඛා, පයෙසනා, පොකඛරඤ්ඤං. ඤච්චෙව: මත්‍ය:.

අත් යන්තං-ඉ-පොකඛරණ් යො ඉති- පොකඛරණ් යො යන, ඉධ- මෙහි:

තවගහවරණානං සෙ චවගහඛයඤ්ඤ 1.48 තවගහවරණානං යැ යෙ යැ චවගහඛයඤ්ඤ යැ යනු පද සි.

යඛාරෙ- යඛාරයා පර කල්හි, තවගහවරණානං- තවගී වරණ යන මොවුන්ට, යථාසඛ්‌ඛං- පන්හින්, චවගහඛයඤ්ඤ හොන්ති- චවගීඛයඤ්ඤ යන මොහු වෙත්. 'වගහලසෙහි තෙ'ති 2.49-'වගහලසෙහි තෙ' යන සූත්‍රයෙන්, වගහා පරස්ස- වගියා කෙරෙන් පර වූ, යස්ස- යකාරයහට, ප්‍රඛ්‍ඛරූපං- ප්‍රගීරූප වෙ. අචචන්තං යනාදි වෙ.

අනි අන්තං සී පදවෙහිද කොට සවරයා පර කල්හි ඉවණ්‍ණ යහට 'යවා සරෙ' 1.30 යන සූත්‍රයෙන් යකාරාදෙශ කොට අත් යන්තං සී සිටි කල්හි සිද්ධ යට කී ඉවෙවව * යනු මෙනි. 'තථස්ස භාවො' යන වාක්‍යයෙහි ඡඤ්‍ඤන්ත වූ තථශබ්දයා කෙරෙන් 'තස්ස භාවකමෙමසු තත්තාතත්තනණ්‍යණෙය්‍යණීයණීයා' 4.59 යන සූත්‍රයෙන් යප්‍රත්‍යය කොට එ යකාරයා පර කල්හි 'ලොපො'වණ්‍ණී ච්‍ණණානං' 4.131 යන සූත්‍රයෙන් අකාරයහට ලොප් කොට මෙසින් ථකාරයහට ඡකාර කොට 'වඟහලසෙහි තෙ'සී ප්‍රගීරූප කොට 'වතුත්ථදුතියා'දි 1.35 සූත්‍රයෙන් ඡකාරයහට චකාරයක් කළ කල්හි තවඡං යනු වෙ. මද=ඵම්මාදෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'මදනීයං' යන වාක්‍යයෙහි 'වදුදීහි යො' 5.30 යන සූත්‍රයෙන් කම්මයෙහි යප්‍රත්‍යය කොට චවගීප්‍රගීරූප කළ කල්හි මජ්ජං යනු වෙ. බුධ=අවගමනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'වත්තමානෙ' 6.1 යනාදි සූත්‍රයෙන් කත්තෘයෙහි නිප්‍රත්‍යය කොට 'දිවාදීහි ඨක්' 5.21 යන සූත්‍රයෙන් යක් විකරණ කොට බුධ් යති සී තුබූ කල්හි

---

* 'ඉවවඤ්ඤ' සියලු.

යෙති වත්තෙතෙ වක්ඛමානෙසු දිස්සු.*

සක් යතෙ, රුච් යතෙ, පච් යතෙ, ලුප් යතෙ, සල් යතෙ, දිස් යතෙත්ථ:

වග්ගලසෙහි තෙ. I. 49.

වග්ගලසෙහි පරස්ස යකාරස්ස ඤිවි තෙ වග්ගලසා හොන්ති. සක්කතෙ, රුච්චතෙ, පච්චතෙ, ලුප්පතෙ, සල්ලතෙ, දිස්සතේ.

වවගී පූජීරූපාදි කළ කල්හි බුජ්ඣති යනු වේ. 'ධනාය සංවත්තනී' යන වාක්‍යයෙහි චතුර්‍ථීන්ත නාමයා කෙරෙන් † 'දිසන්ත සෙසතෝ පච්චයා' 4·120 යන සූත්‍රයෙන් ය ප්‍රත්‍යය කොට ‡ වවගී පූජීරූපාදි කළ කල්හි ඔසඤ්ඤං යනු වේ. 'සිවීනං අපවවං රාජා වා' යන වාක්‍යයෙහි ෂෂ්ඨ්‍යන්තනාම වූ සිවි ශබ්දයා කෙරෙන් 'ණ්‍ය කුරුඝිවිහි' 4·10 යන සූත්‍රයෙන් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යය ද වෘද්ධි ද කොට 'ලොපො'වණණිවණණානං' 4·131 යන සූත්‍රයෙන් ඉකාරයහට ලොප් කොට මෙසින් වකාරයහට ඔකාරාදෙශ කොට යකාරයා හට පූජීරූප කළ කල්හි සෙඔඛා යනු වේ. පරි එසනා යි පද මෙහ්ද කොට සවරයා පර කල්හි ඉවණ්ණයහට 'යවා සරේ' යි යකාරාදෙශ කොට එ යකාරයා පර කල්හි රකාරයහට මෙසින් යකාරාදෙශ කළ කල්හි පයේසනා යනු වේ. පොක්ඛරණී ශබ්දයා කෙරෙන් යොවිභක්ති කොට 'යෙ පඤ්චමණ්ණස්ස' 2·118 යි ඒකාරයහට ලොප් කොට ණකාර ද පූජීරූප කළ කල්හි පොක්ඛරඤ්ඤෙ යනු වේ.

ඤත්ති- කිච් යනු, එව- වැනෙ: මත්‍ථ යන තැන්හි භවඤ්ඤ හට වවගී ඤා වන පිණිස යි.

වක්ඛමානෙසු දිස්සු- වක්ඛ්‍යමාන සූත්‍ර දෙක්හි, ‖ යෙති- යෙ යනු, වත්තතෙ- වැනෙ. සක් යතෙ-පෙ-දිස් යතෙති- දිස් යහොත්ථ යන, ඉධ- මෙහි:

වග්ගලසෙහි තෙ 1·49. වග්ගලසෙහි යැ තෙ යැ යනු පද යි.

වග්ගලසෙහි- වග්ගලකාරසකාර යන මොවුන් කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, යකාරස්ස- යකාරයහට, ඤිවි- කිසි තැනෙක්හි,

---

* 'වක්ඛමානෙසු ච්ඡු' ඉති සඞ්ඛෙළ.

† 'ඛනතො සම්භූතං යන වාක්‍යයෙහි ෂෂ්ඨ්‍යන්ත ආගමයා කෙරෙන්' හැම.

‡ 'ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට' ඇතැම්. § 'වවගී' සියලු.

‖ 'වක්ඛමානෙසු ච්ඡු-වක්ඛ්‍යමාන තුන් සූත්‍රයෙහි' යි සන්‍ය.

සවිඤ්ඤෙව: කඃයාහං.
මුඤ්ඤතීධ:

හස්ස විපල්ලාසෝ. 1. 50.

හස්ස විපල්ලාසෝ හොති යකාරෙ. මුයහති.
බහු ආබාධෝ, බහු ආබාධොතීධ: උස්ස වකාරෙ,
හස්ස විපල්ලාසොති වත්තතෙ.

තෙ වහාලසා හොනති-එ වගීලකාරසකාරයෝ වෙක්. සක්කතෙ යනාදි වෙ.

සක=සත්තියං, රුව=රොවනේ, අට, පට=ගමනත්ථා, ලුප=වෙතිදනේ, සල, භුල=ගමනත්ථා, දිස=පෙකඛනෙ යන ධාතූන් සදෙනා කෙරෙන් 'වත්තමානෙ' 6.1 ඝනාදි සූත්‍රයෙන් සුදුසු සුදුසු පරිද්දෙන් භාවකම්මයෙහි තෙප්‍රභාෂය කඃයම්භාරණ කොට මෙසින් සූචීරූප කරනු.

සවිත්ති- සවි යනු, එව- වැටේ සි: කඃයාහං යන තැන්හි වගීයා කෙරෙන් පර වූ යකාරයහට සූචීරූප නො වන පිණිස සි.

මෙහි කිං අහං සී පදවෙත්ද කොට, 'ලොපෙ' 1.39 යන සූත්‍රයෙන් නිගහිතයහට ලොප් කොට, ඉකාරයහට යකාරාදෙශ කොට, වගීයා කෙරෙන් පර වූ යකාරයහට 'වගගලසෙහි තො' යන සූත්‍රයෙන් පෑම්හි කකාරාදෙශය අනුවත්තන සවිග්‍රහණයෙන් ප්‍රතිෂෙධ කොට, යකාර කකාරයා හා බදා කොට, පර අකාරය දීඝ කොට, යකාරයෙහි සංහිත කළ කල්හි කඃයාහං ඔනු වෙ.

මුඤ්ඤති ඉති- මුඤ්ඤති යන, ඉධ- මෙහි:

හස්ස විපල්ලාසෝ 1.50. දවිපද සි.

යකාරෙ- යකාරයා පර කල්හි, හස්ස- හකාරයහට, විප ල්ලාසෝ හොති- විපයීාස වෙ.

මුඤ=වෙවිත්තෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් කතීෘයෙහි තිප්‍රත්‍යය ද යක්විකරණය ද කොට යකාරයා පර කල්හි හකාරයහට මෙසින් විපයීාස කළ කල්හි මුයහති යනු වෙ.

බහු ආබාධෝ, බහු ආබාධෝ ඉති- බහු ආබාධෝ, බහු ආබාධෝ යන, ඉධ- මෙහි:

උස්ස- උකාරයහට, වකාරෙ- 'යවා සරෙ' 1.30 යන සූත්‍රයෙන් වකාරාදෙශකළ කල්හි,

පදසාධනය.

වෙ වා. 1. 51.

හස්ස. ඕපල්ලාසෝ හොති. වා වඤ්ඤාරෙ. බ්‍රහ්මාබ්‍රාධෝ, බ්‍රහ්මාබ්‍රාධෝ.

ඛ්‍යාකරණසඤ්ඤා.

අක්ඛිං රුජති, අක්ඛි රුජතීතිධ:

වෙති වත්තබ්බෙ යාව 'මයදසරෙ'ති 1·44.

නිග්ගහීතං. 1. 33.

නිග්ගහීතමාගමෝ හොති වා කවිි. 'ඨානිනමාලිඛ්‍යිය: ගවජ්ජති-පවත්තතී'ති ආගමෝ. අක්ඛිං රුජති; අක්ඛි රුජති.

හස්ස ඕපල්ලාසෝති- හස්ස ඕපල්ලාසෝ යනු, වත්තතෙ- වෙ.

වෙ වා1·51· දවිපද සි.

වඤ්ඤාරෙ- වඤ්ඤාරයා පර කල්හි, හස්ස- හකාරයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඕපල්ලාසෝ හොති- ඕපය්‍යාස වෙ. බ්‍රහ්මාබ්‍රාධෝ, බ්‍රහ්මාබ්‍රාධෝ යනු වෙ.

ඛ්‍යාකරණසඤ්ඤා.

අක්ඛිං රුජති අක්ඛි රුජති ඉති- අක්ඛිං රුජති, අක්ඛි රුජති, යන, ඉධ- මෙහි:

'මයදසරෙ'ති-'මයදසරෙ'1·44 යන සූත්‍රය, යාව-යම්තාක් ද, (තාව- එතාක්;) වෙති- වා යනු, වත්තබ්බෙ- වැටෙ.

නිග්ගහීතං1·33· එකපද සි.

නිග්ගහීතං- නිග්ගහීත තෙම්, කවිි- කිසිතැනෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, ආගමෝ හොති- ආගම වෙ.

ආගම ග්‍රහණයෙක් නොවූ ආගම ලිඛන වූ අනුබන්ධවිශෙෂයෙක් හෙ කැඳ ද ස්ථානිවිශෙෂයක් අනිර්දිෂ්ට හෙයින් ආදෙශත්‍රය තැන් හුණි බිඳුහුණ ආගමය දන්නා ලැබෙ සි; එහෙයින් ආගමෝ හොති සී කථිත සි.

ඨානින්හි- ස්ථානීහු, ආලිඛ්‍යිය- වැළඳ, ගවජ්ජති- ස සී සෙයි, පවත්තතීති- පවතී නු සි, ,ආගමෝ- ආගම නම් වෙ.

'යාවඤ්ච්ඡා'ති ආදෙ නිච්චං, වවත්ථිතවිභාසත්තා ඛාධිකාරස්ස. වාසද්දෙ හි අත්ථන්තරෙ වත්තතෙ, කත්ථචි විකප්පෙ කත්ථචි යථාවවත්ථිතරූපපරිග්ගහෙති යදා පච්ඡිමෙ තදා නිච්චමනිච්චඤ්ච නත්ථඤ්ච විධිං දීපෙති. එත්ථ පන කච්චිසද්දස්සානුවත්තනතෝ හෙතාවාදත්තාවිධි සිද්ධොති වාසද්දෙනිතරද්වයං.

සංරමෙහා, සංරමෙහා, පුංලිඞ්ගං, පුංලිඞ්ගමිතීධ:

නිග්ගහීතාධිකාරෙ ආ 'මයදු සරෙ'ති 1·44.

ලොපෙ. 1. 39.

නිග්ගහීතස්ස ලොපෙ හොති වා සඞ්ඛි දීඝදන්තානි. සාරමෙහා, සංරමෙහා, පුල්ලිඞ්ගං, පුංලිඞ්ගං. පටිසල්ලානො, පාතුකාමොති ආදිසු නිච්චං.

ආගම් නම් නො මසා වන කාරිය සි, අකඛිං රූජති, අකඛි රූජති යනු වෙ.

ඛාධිකාරස්ස- ඛාධිකාරයො නාම, වවත්ථිතවිභාසත්තා- ව්‍යවස්ථිතවිභාෂායෙහි වැටෙන හෙයින්, යාවඤ්ච්ඡාති- යාවඤ්ච්ඡ යන, ආදෙ- මේ ආදියෙහි, නිච්චං- අවිකල්පයෙන් වෙ. හි- එසෙමැ සි, වාසද්දෙ- වාශබ්දය තෙම, කත්ථචි- කිසි තැනෙක්හි, විකප්පෙ- විකල්පාර්ථයෙහි වැටෙ සි. කත්ථචි- කිසි තැනෙක්හි, යථාවවත්ථිතරූපපරිග්ගහෙති- යථාව්‍යවස්ථිතරූපපරිග්‍රහයෙහි වැටෙ සි කියා, අත්ථන්තරෙ- අර්ථ දෙක්හි, වත්තතෙ- වැටෙ. යදා- යම් කාලෙක්හි, පච්ඡිමෙ- පශ්චිමාර්ථපක්ෂයෙහි වැටෙ ද, තදා- එ කාල්හි, නිච්චං (විධිං)- නිත්‍යවිධිය ද, අනිච්චං (විධිං)- අනිත්‍ය විධිය ද, අසන්තං ච විධිං- අසත් විධිය ද, දීපෙති- හඟවා. එත්ථ පන- මෙ සංහිතාඛණ්ඩයෙහි වනාහි, කච්චිසද්දස්ස- කච්චිශබ්දයාගෙ, අනුවත්තනතෝ- වැටීම හෙතු කොට ගෙන, තෙනෙව- එ කච්චිශබ්දයා විසින් ම, අසන්තවිධි-අසත් විධි තෙම, සිද්ධොති- සිද්ධ නු සි, වාසද්දෙන- වාශබ්දයෙන්, ඉතරද්වයං- අන්‍ය වූ නිත්‍යානිත්‍යවිධි දෙක, (සිද්ධං- නිෂ්පන්න සි.)

සංරමෙහා-පෙ-පුංලිඞ්ගං ඉති- පුංලිඞ්ගං යන, ඉධ- මේකී: ආ 'මයදු සරෙ'ති- 'මයදු සරෙ' යන සූත්‍රය දක්වා, නිග්ගහීතාධිකාරෙ- නිග්ගහීතයාගෙ වැටීම වෙ.

ලොපෙ 1·39 එකපද සි.

පුප්ඵං අස්සා, පුප්ඵං අස්සා, කිං ඉති, කිං ඉතීනීධ:

පරඝරස්ස. 1. 40.

නිග්ගහීතමඤ්ඤා පරස්ස සරස්ස ලොපෝ හොති වා ඣවි.

සංඝෝගාදි ලොපෝ. 1. 53.

අනන්තරා බ්‍යඤ්ජනා සංයොගෝ; අත්‍ර යෝ ආදිභූතෝ'වයවෝ තඤ්ච වා ඣවි ලොපෝ හොතීති සස්සාදිස්ස ලොපෝ. පුප්ඵංසා. 'මයඤ්ච සරෙ'ති 1.44 නිග්ගහීතස්ස මකාරෝ; පුප්ඵම්සා. 'වග්ගෙ වග්ගඤ්ඤා'නි 1.41 නෝ නිග්ගහීතස්ස; කින්නි. කිම්හි.

තං ඛණං, තං ඛණං, ධම්මං චරෙ, ධම්මං චරෙ, තං ඛහති, තං ඛහති, තං ඤ්ඤං, තං ඤ්ඤං, තං ඵලං, තං ඵලම්හීධ:

නිග්ගහීතස්ස- නිග්ගහීතයාගමට, ඣවි- කිසි නැතෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, ලොපෝ හොති- ලොප් වේ. දීඝදණ්ඩනාති- දීඝ්‍ය දණ්ඩනය යන දෙදෙන වෙත්. සාරම්භෝ යනාදි වේ. පරිසල්ලානෝ, පාතුභාමොති- පරිසල්ලානෝ, පාතුභාමෝ යන, ආදිසු- මෙ ආදියෙහි, නිච්චං- නිත්‍යයෙන් ලොප් වේ. පරිසංලානෝ පාතුං කාමෝ යී පදවෙජ්ද යි.

පුප්ඵං අස්සා-පෙ-කිං ඉතීනි- කිං ඉති යන, ඉධ- මෙහි:

පරඝරස්ස 1.40. එකපද යි.

නිග්ගහීතමඤ්ඤා- නිග්ගහීතයා කෙරෙන්, පරස්ස සරස්ස- පර වූ සවරයාගට, ඣවි- කිසි නැතෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, ලොපෝ හොති- ලොප් වේ.

සංඝෝගාදි ලොපෝ 1.53 දිපද යි.

අනන්තරා-සවරයන් විසින් අව්‍යවහිත වූ, බ්‍යඤ්ජනා-බ්‍යඤ්ජනයෝ, සංයොගෝ- සංයෝග නම් වෙත්. අත්‍ර- මෙ සංයෝග විෂයෙහි, ආදිභූතෝ- ආදියෙහි වූ, යෝ අවයවෝ- යම් අවයවයේක් ඇද්දෙ ද, තඤ්ච- ඔහුට, ඣවි- කිසි නැතෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, ලොපෝ හොතීති- ලොප් වේ නු යි, ආදිස්ස සස්ස- ආදි සකාරයාගට, ලොපෝ- ලොප් වේ. පුප්ඵංසා යනු වේ. 'මයඤ්ච ස්රෙ'ති- 'මයඤ්ච සරෙ' යන සූත්‍රයෙන්, නිග්ගහීතස්ස- නිග්ගහීතයාගට, මකාරෝ- මකාරයෙක් වේ. පුප්ඵම්සා යනු වේ. 'වග්ගෙ වග්ගඤ්ඤා'නි- 'වග්ගෙ වග්ගඤ්ඤා' 1.41 යන සූත්‍රයෙන්, නිග්ගහීතස්ස- නිග්ගහීතයාගට, නෝ- නකාරයෙක් වේ. කින්නි, කිම්හි යනු වේ.

වගෙග වගග්ගනෙනා. 1. 41.

නිගහීතස්ස ඛො වගෙග වග්ගනෙනා වා හොති පච්චා සත්‍යා. තඞ්ඛණං, තං ඛණං, ධම්මඤ්චරෙ, ධම්මං චරෙ, තණ්ඩහති, තං ඩහති, තඤ්ඤනං, තං ඤනං, තම්ඵලං, තං ඵලං. ගන්ත්වා, සම්ම තොති ආදිසු නිච්චං.

ආනන්තරිකා යමාහු, ආනන්තරිකං යමාහු, පච්චත්තං එව, පච්චත්තං එව, තං හි, තං හි ඉතීධ:

යෙවිහිසුඤ්ඤු. 1. 42.

යඑවහිසද්දෙසු නිගහීතස්ස වා ඤ්ඤු හොති. 'වගග්ගලසෙහි මෙ'ති 1.49 යස්ස ඤකාරෙ ආනන්තරිකඤ්ඤමාහු. ආනන්තරිකා යමාහු. ඤ්ඤස්ස දුවිත්තෙ පච්චත්තඤ්ඤව. පච්චත්තං එව, තඤ්ඤි, තං හි එවසද්දසහචරියා ය ඉති යසද්දසෙසව ගහණං. *

තං ඛණං, තං ඛණං-පෙ-තං ඵලං, තං ඵලං ඉති- තං ඵලං යන, ඉධ- මෙහි:

වගෙග වගග්ගනෙනා 1.41. දුවිපද සි.

වගෙග- වග්ගක්ඛරයා පර කල්හි, නිගහීතස්ස ඛො- නිගහීතයහට වනාහි, පච්චාසත්‍යා- සථානාසන්නතායෙන්, වගග්ගනෙනා- වග්ගන්ත තෙම්, වා හොති- විකල්පයෙන් වේ. තඞ්ඛණං යනාදි වේ. ගන්ත්වා, සම්මතොති- ගන්ත්වා, සම්මතෝ යන්, ආදිසු- මෙ ආදියෙහි, නිච්ච.- අභිකල්පයෙන් වග්ගන්ත වේ.

අම, ගම= ගමනෙ යන ධාතූහු කෙරෙන් 'පුබ්බෙකතත්තු කානං' 5.63 සි කත්වාප්‍රත්‍යය කොට 'මනානං නිගහීතං' 5.96 සි ධාතුමංකාරයහට නිගහීත කොට මෙසින් වග්ගන්ත කළ කල්හි ගන්ත්වා යනු වේ. සං මිතෝ සි පදවෙජ්ද කොඩ මෙසින් වග්ගන්ත කළ කල්හි සම්මතෝ යනු වේ.

ආනන්තරිකං යමාහු-පෙ-තං හි ඉති-තං හි යන, ඉධ-මෙහි:

යෙවිහිසුඤ්ඤු 1.42. යෙවිහිසු යෑ ඤ්ඤු යෑ යනු පද සි.

යඑවහිසද්දෙසු- යශබ්ද එවශබ්ද හිශබ්ද යන මොවුන් පර කල්හි, නිගහීතස්ස- නිගහීතයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඤ්ඤු

---

* "කච්චි පොත්තකේ එවසද්දසහචරියා ය ඉති හි ඉති ච සද්දසෙසව ගහණන්ති පාඨො දිස්සති. සො පන පඤ්ච්කාපාඨමනුසරති: 'එවසද්දසහචරියතො යකීනි සද්දයෙවාවසියනති'ති"-ඉති බුද්ධිපපසාදනියං.

සංයහෝ, සංයහොනීධ:

යෙ සංඝස්ස. 1. 43.

සංඝස්ස යං නිග්ගහීතං තස්ස වා ඤ්ඤ හොති යකාරෙ, සඤ්ඤතෝ, සංයහෝ. ඉධ යකාරමත්තෙනාව ගයහතෙ පුනබ්බචනා.

තං එව, තං එව, නං ඉදං තං ඉදං, නං ඉමිනා, තං ඉමිනාතීධ:

මයඤ්ච සමෙ. 1. 44.

හොති-ඤකාරාදෙශ වෙ. 'වගගලසෙහි හෙ'නි-'වගගලසෙහි හෙ' ඝන සූත්‍රයෙන්, යස්ස- යකාරයහට, ඤකාරෙ- ඤකාරාදෙශ කළ කල්හි, ආනන්තරිකඤඤමාහු යනු වෙ. ඤස්ස- ඤකාරයහට, දවිත්තෙ- දවිත්ව කළ කල්හි, පඨවාත්‍ර්‍යඤඤව යනු වෙ. එවඤඤ සහවරියා- එවඤ්ඤදයා හා සහවරත්වය හෙතු කොට ගෙන, ය ඉති- ය යි කියා, යඤඤසෙව- යඤ්ඤදයාහෙ ම, ගහණං- ගැන්ම යි.

'අව්‍යභිචාරිනා ව්‍යභිචාරනියමෙ'* යනු හෙයින් අව්‍යභිචාරී වූ එවඤ්ඤදයා හා සහවරත්වය හෙයින් සඤ්ඤාමඝඤ්ඤ වූ යකාරඝඤ්ඤදය ම ගන්නා ලැබෙ. අව්‍යභිචාරි නම් මෙ තෙන ඝඤ්ඤ ත්වය විනා නො පවත්තෙ යි.

සං යහෝ ඉති- සං යහෝ යන, ඉධ- මෙහි:

යෙ සංඝස්ස 1.43. දවිපද යි.

යකාරෙ- යකාරයා පර කල්හි, සංඝස්ස- සංඝඤ්ඤදයාගෙ, යං නිග්ගහීතං- යම් නිග්ගහීතයෙක් ඇද්ද, තස්ස- ඒහට, වා- විකල්පයෙන්, ඤ්ඤ හොති- ඤකාරාදෙශ වෙ. සඤඤතෝ යනු වෙ. පුනබ්බචනා- නැවත සූත්‍රයක් හදුළ හෙයින්, ඉධ- මෙ සූත්‍රයෙහි, යකාරමත්තෙනාව- යකාරමාත්‍රයෙක් ම, ගයහතෙ- ගන්නා ලැබෙ.

පුබ්බ සූත්‍රයෙන් යඝඤ්ඤදයාගෙ ග්‍රහණය හෙයින් මෙ සූත්‍රයෙන් යකාරමාත්‍රයාගෙ ම නිද්දිසය යි.

තං එව-පෙ-තං ඉමිනා ඉති- තං ඉමිනා යන, ඉධ- මෙහි:

මයඤ්ච සමෙ 1.44. දවිපද යි.

---

* අව්‍යභිචාරිනා ව්‍යභිචාරී නියම්‍යතෙ-ඉති සාරත්ථවිලාසිනීආදිසු.

නිග්ගහීතස්ස මයඤ් හොන්තී වා සරෙ සඞ්ගි. තමේවූ, තං එව, තාදිසා, තා ඉදිං. තදමිනා, තං ඉමිනා, එත්ථ 'තදමිනාදීනී'ති 1.47 නිපාතනා ඉකාරස්ස අකාරෙ. ලක්ඛණන්තරෙනාවිහිතාදෙස ලොපාගමවිපල්ලාසා සබ්බත්ථ ඉමිනාව දට්ඨබ්බා. තෙන නිජකෙ නියකොති ආදි සිද්ධං. බුද්ධම් සරණම්චාදිසු යොගවිභාගා.

නිග්ගහීතසඞ්ගහං.

අථ නාමානි වුච්චන්තෙ.

තානි දුවිධානි සලිඞ්ගාලිඞ්ගවසෙන තත්ථ සලිඞ්ගෙහි තාව අකාරන්තතො පුල්ලිඞ්ගා බුද්ධාදයු, සත්තවිභත්තියො පරා යොජියන්තෙ. බුද්ධ ඉති සිතෙ,

---

සරෙ- සඞ්ගයා පර කල්හි, නිග්ගහීතස්ස- නිග්ගහීතයහට, සඞ්ගි- කියි තැනෙක්හි, මයඤ්-මයඤ් යන ආදෙශයො, වා හොන්තී- විකල්පයෙන් වෙත්. තමෙව යනු වේ. එත්ථ- මේ තදමිනා යන තන්හි, 'තදමිනාදීනී' ඉති- 'තදමිනාදීනී' යන, නිපාතනා- සූත්‍ර නිපාතනයෙන්, ඉකාරස්ස- ඉකාරයාහට, අකාරෙ- අකාරයෙක් වෙයි. ලක්ඛණන්තරෙන- අන්‍ය වූ සූත්‍රයකින්, අවිහිතා- කොහා රන ලද, ආදෙස- ආදෙශ ය, ලොප- ලොප ය, ආගම- ආගම ය, විපල්ලාසා- විපර්‍යාස ය යන මොහු, සබ්බත්ථ- හැම තැන්හි, ඉමිනාව- මේ සූත්‍රයෙන් ම, දට්ඨබ්බා- දත යුත්තාහු යි.

තෙන- එ හෙයින්, නිජකෙ නියකෙ ඉති- නිජකෙ නියකෙ යන, ආදි- මේ ආදිය, සිද්ධං- නිෂ්පන්න යි.

ජකාරයහට මේ සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් යකාරාදෙශ කළ කල්හි නිජයකෙ නියකෙ යනු වෙ.

බුද්ධම් සරණම් ඉති- බුද්ධම් සරණම් යන, ආදිසු- මේ ආදි මයහි, යොගවිභාගා- 'මයඤ්' යන යොගවිභාගයෙන් මකාරාදෙශ වෙ.

බුද්ධං සරණං යී පදවෙග්ද කළ කල්හි සවරයක්ත්‍ර පර තොවන හෙයින් ව්‍යඤ්ජනයා පර කල්හි නිගහීතයහට 'මයඤ්' යන යොගවිභාගයෙන් මකාරාදෙශ වෙ යී සෙ යි.

නිග්ගහීතසඞ්ගහං.

අථ- ඉක්බිත්තෙන්, නාමානි- නාමයෝ, වුච්චන්තෙ- කියනු ලැබෙත්. තානි- එ නාමයෝ, සලිඞ්ගාලිඞ්ගවසෙන- සලිඟඅලිඟ

ඥේ දෙඛානෙකෙසු නාමසමා සියොඅංයොනාකි සනංසමාකිසනංසම්ංසු. 2. 1.

එතෙසං ද්වෙ දෙ හොන්ති එකානෙකත්ථෙසු වත්තමානතො නාමසමාති යථාකකමං එකාමහි වත්තබෙබ එකවචනානං බහුමහි වත්තබෙබ බහුවචනානං චානියමෙනපපසඩෙහ,

නාමසමාති අධිකාරෙ.

පඨමාඤ්ඤතෙන. 2. 39.

සකඤ්ඤබබ්ලිඞගානි සඞ්ඛ්‍යාකාමාදිපඤ්චකං
නාමතො හසස සාමඤඤමඤ්ඤතනං පවුච්චතෙ.

විසයෙන්, දවිවිධානි- ද්විප්‍රකාර වෙත්. තත්ථ- එ ද්වීවිධකාමයන් අතුරෙහි, නාව- පළමුකොට, සලිඞෙහසු- සලිඟුනාමයන් අතුරෙහි, අකාරනතා*- අකාරාන්ත වූ, පුලලිඞගා- පුල්ලිඟු වූ, බුද්ධ සඳ්ද- බුද්ධශබ්දයා කෙරෙන්, පරං- පර වූ, සත්තවිභත්තියොං- සප්තවිභක්තීහු, යොජියන්තෙ- යොදනු ලැබෙත්. බුද්ධ ඉති- බුද්ධ කියා, නිතෙ- සිටි කල්හි,

ද්වෙ දෙඛානෙකෙසු නාමසමා සියොඅංයොනාකිසනං සමාකිසනංසම්ංසු 2.1.

ද්වෙ දෙ යැ එකානෙකෙසු යැ නාමසමා යැ සියා යනාදි පද හා සතරපද සි.

එකානෙකත්ථෙසු†- එකාර්ථානෙකාර්ථයෙහි, වත්තමානතො- වැටෙන්නාවූ, නාමසමා- නාමයා කෙරෙන් පර ව, එතෙසං- මෙ සයාදීන් සම්බන්ධි වූ, ද්වෙ දෙ- දෙදෙනෙක් දෙදෙනෙක්, යථාකකමං- පන්නීන්, හොන්තීති- වෙත් නු සි, එකාමහි වත්තබෙබ- එකාර්ථයක් කිය යුතු කල්හි, එකවචනානං- එකවචනයන්ගෙ ද, බහුමහි වත්තබෙබ- බහවර්ථයක් කිය යුතු කල්හි, බහුවචනානං ච- බහුවචනයන්ගෙ ද, අනියමෙන- අනියමෙන්, පසඩෙහ- පැමිණීමක් ඇති කල්හි,

නාමසමාති- නාමසමා යනු, අධිකාරෙ- මතු මතු සූත්‍ර හා සම්බන්ධ කරනු ලැබෙ.

පඨමාඤ්ඤතෙන 2.39. පඨමා යැ අඤ්ඤතෙන යැ සතු පද සි.

---

* අකාරන්තතො-පදසාධනෙ. † එකානෙකෙසු-සන්‍යා.

නාමස්සාභිධෙය්‍යමත්තෙ පඨමාවිභත්‍යත්ථෙ හොතීති වුත්තෙ විසා පඨමාඅයඤ්චවචනබහුවචනානි.

සියො ඉති පඨමා, සිඃසිකාරස්සානුබන්ධත්තා පපඨයොගො. පයොජනං 'කිමංසිසූ'නි 2.202 සඞ්කෙතො. තස්සා අංවචනස්සා කාරස්ස.

සි.

අනොති වත්තතෙ. තස්ස නාමවිසෙසනත්තා 'විධිබ්බිසෙසනන්තස්සා'නි 1.13 තදන්තතො විධි.

සිස්සොා. 2. 111.

අකාරන්තතො නාමසමා පරස්ස සිස්ස ඔ හොති. පුබ්බස්ස ලොපො. බුද්ධොා තිට්ඨති.

යො.

සත්තථ- ජාතිගුණක්‍රියාලක්ඛණ වූ සබ්‍බා ය, දබ්බ- තන්නිස්‍රිත්ත වූ ද්‍රව්‍ය ය, ලිඞ්ගානි- ස්ත්‍රීපුංනපුංසකලිඞ්ග ය, සංඛ්‍යා- එකත්තාදි සංඛ්‍යා ය, කම්මාදි-ඡවිකාරකා ය යන, පඤ්චකා- පස, නාමතො- නාමයාගෙ අවී නම; තස්ස- එ නාමාවියාගෙ, සාමඤ්ඤං- සාමාන්‍යය හෙවත් කම්කර්ත්‍රාදීන්ට සාධාරණාවස්ථාව, අත්ථමත්තං- අවීමාත්‍ර ය සී, පවුච්චතෙ- කියනු ලැබෙ.

නාමස්ස- නාමයාගෙ, අභිධෙය්‍යමත්තෙ- අවීසාමාන්‍යයක් කිය ශ්‍රුතුකාල්හි, පඨමා විභත්තී හොතීති-ප්‍රථමා විභක්තී වෙ නු සි, වත්තීවිසා වසා-වක්තෘවිවක්ෂා වශයෙන්, පඨමාය-ප්‍රථමාවිභක්තිය සම්බන්ධී වූ, එකවචනබහුවචනානි- එකවචනබහුවචනයෝ වෙත්. සියො ඉති- සි ය යො ය යනු, පඨමා- ප්‍රථමාවිභක්තී සී. සිස්ස- සිවචනය සම්බන්ධී වූ, ඉකාරස්ස- ඉකාරයාගෙ, අනුබන්ධත්තා- අනුබන්ධ බව හෙයින්, අපපයොගො- අප්‍රයොගය වේ. පයොජනං-ඉකාරයෙන් ප්‍රයොජනය, 'කිමංසිසූ' ඉති- 'කිමංසිසු' යන මෙහි, සංකෙතො- විභාගය සී. අංවචනස්ස- අංවචනයා සම්බන්ධී වූ, අකාරස්ස- අකාරයාගෙ අප්‍රයොගය ද ප්‍රයොජනය ද, තථා- එසෙ මැ සි. සි- සිවිභක්තී වෙ. අනොති- අනෝ යනු, වත්තතෙ- වැටෙ. තස්ස- එ අනෝ යන්නාඛ්‍යාගෙ, නාමවිසෙසනත්තා- නාමය ඛට විශෙෂණ බව හෙයින්, 'විධිබ්බිසෙසනන්තස්සා'නි- 'විධිබ්බිසෙසනන්තස්ස' 1.13 යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, තදන්තතො- එ විශෙෂණාන්තයා කෙරෙන්, විධි- කාරිය වෙ.

සිස්සොා 2.111. සිසස යැ ඔ යැ යනු පද සි.

අනෝ යොනං ටාටෙ. 2. 43.

අකාරන්තතෝ නාමසමා පරෙසං පඨමාද්වුතියායොනං ටාටෙ හොන්ති යථාකකමං. වකාරානුබන්ධත්තා 'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණෙ සබ්බාසූ'ති 1·19 සබ්බාදෙසෝ. බුද්ධා තිට්ඨන්ති.

'පඨමාද්වුමතෙතා'ති වත්තතෙ.

අකාරන්තතෝ නාමසමා– අකාරන්තනාමයා කෙරෙන්, පරස්ස– පර වූ, සියස– සිහට, ඔ හොති– ඔකාරාදෙශ වෙ. පුබ්බ සරලොපෝ– පූර්‍ව්වස්වර ලොප් වෙ. * බුද්ධා– සම්බුද්ධයෙම්, තිට්ඨන්ති– සිටියි.

යෝ– යොවිභක්ති වෙ.

අනෝ යොනං ටාටෙ 2·43· නිපද යි.

අකාරන්තතෝ නාමසමා– අකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන්, පරෙසං– පර වූ, පඨමාද්වුතියායොනං– ප්‍රථමාද්විතීයා යොවිභක්ති නීන්ට, යථාකකමං– පෙරැයින්, ටාටෙ හොන්ති– ටාටෙ යන ආදෙශයෝ වෙත්.

ටාටෙ යි ආකාරඑකාරයෝ ම ආදෙශ යහ: ටකාරයෝ විභාති යොහට සඥාදෙශයෝ යි. නෝ එසෙ වුව 'ආදිස්ස' 1·16 යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් යකාරයන්ට ම වන්නාහු යි.

වකාරානුබන්ධත්තා- වකාරානුබන්ධ බව හෙයින්, 'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණෙ සබ්බාසූ'ති-'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණා සබ්බාසූ' 1·19 යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, සබ්බාදෙසෝ– සියල්ලහට ආදෙශ වෙ. බුද්ධා– සම්බුද්ධවරයෝ, තිට්ඨන්ති– සිටිත්.

බුද්ධශබ්ද බුද්ධ යි කියා තිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පර ව 'ද්වෙ දෙ කානෙකෙසු' යනාදි සූත්‍රයෙන් ස්‍යාදීහු වෙත්. ස්‍යාදීන් තමන් අභියමෙන් ප්‍රසඞ්ග ඇත්තෙහි † අර්‍ථමාත්‍රයක් දැක්වූහ කල්හි 'පඨමා ද්වුමතෙතා' 2·39 යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමාවිභක්ති වෙයි එහි දු එක වචන, බහුවචන. අනියමෙන් පත්තෙහි 'එකානෙකෙසු' යි. කී හෙයින් එකත්වයක් විවක්ෂිත කල්හි එකවචන වූ සිවිභක්ති වෙයි. ඉකාර 'සිමංසිසු' 2·202 යන මෙහි විභක්තත්වය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ ය. එ හෙයින් අප්‍රයොගී වෙයි. සකාරමාත්‍රයෙක් තිබෙයි. බහුත්වයක් විවක්ෂිත කල්හි බහුවචන වූ යොවිභක්ති වෙයි. සඤ්ඤ

---

* සරලොපෝ-සවරලොප වෙ, සත්‍ය. † ඇත්තෙහි-සම්භර.

ආමන්තණේ. 2. 40.

සදෙදූනාභිමුඛීකාරෙ විජ්ජමානසස වත්තුනෙ
ආමන්තණා විධාතබබෙ නපුංරාජා හවෙති තං.

ආමන්තණාධිකෙ අත්ථමතෙන පඨමාවිභත්ති හොතීති එකසමීං එකවචනං සි.

මින් නිර්දිෂ්ට කාර්‍යය 'පඤ්චමියං පරසස' 1.15 යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ථ්‍යයෙන් පරයහට වෙයි නියම කළ හෙයින් අකාරවත් නාමයා කෙරෙන් පර වූ සිහට 'සිසෙසා' 2.111 යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරාදෙශ වෙයි. වන්නෙ අකාරයා ආදි කොට ඇත්තා වූ ද නාමයා කෙරෙන් පරයහට ද අනියමෙන් පත්තෙහි විශෙෂණ භූයෙන් විවක්ෂිතකාර්‍ය්‍ය 'විධිබ්බිසෙසනනතසස' 1.13 යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් විශෙෂණානතයහට ම වෙයි නියම කළ හෙයින් අකාරානතනාමයා කෙරෙන් පර වූ සිහට ඔකාරාදෙශ වෙයි. සබ්‍ර ලොප්ව බුද්ධා යනු වෙ. ප්‍රථමා යොහට වා වෙයි. වන්නෙ පරයහට විධියමානකාර්‍ය්‍ය 'ආදිසස' 1.18 යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් ආදිවණ්ණයහට වෙයි නියම කළ හෙයින් ආදිවණ්ණයහට ද ටනුබන්ධ වූ ද අනෙක්වණ්ණ වූ ද කාර්‍ය්‍ය 'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණා සබබසස' 1.19 යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් සියල්ලහට වෙයි නියම කළ හෙයින් සියල්ලහට ද පත්තෙහි සාවකාශ වූ කාර්‍ය්‍යයන් දෙන්නක්හුගෙ එකතෙන පැමිණීමක් ඇති කල්හි 'විපපටිසෙධෙ' 1.22 යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ථ්‍යයෙන් ඉෂ්ටයෙක් වෙයි නියම කළ හෙයින් 'ටනුබන්ධානෙකාවණ්ණා සබබසස' 1.19 යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ථ්‍යයෙන් සියලු යොවිභක්ති මකා ටා වෙයි; ටකාර සඤ්ඤාදෙශ පිණිස ය; එ හෙයින් 'සංකෙතතො' නවයවො' නුබන්ධො' 1.23 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි; ආකාර මාත්‍රයෙක් තිබෙයි; පුළිඟ්වරයහට 'සරෙ ලොපො සරෙ' 1.26 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි; ආකාර ඔකාරයෙහි සංහිත වෙයි; බුද්ධා යනු වෙ. මෙසෙ ආමන්ත්‍රණය අධික කොට ඇති අර්ථමාත්‍රයක් දැක්වෙනා කල්හි 'ආමන්තණෙ' යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමාවිභක්ති වෙයි, කර්මකාරකයක් දැක්වෙනා කල්හි 'කමෙම දුතියා' 2.2 යන සූත්‍රයෙන් දුතියාවිභක්ති වෙයි, යනාදීන් සුදුසු සුදුසු පරිද්දෙන් මත්තෙහි වූ පරිභාෂා යෙදිය යුතු.

පඨමාඤ්ඤමත්තෙති- පඨමාඤ්ඤමත්තෙ යනු, වත්තබ්බතෙ- වැටෙ.

ආමන්තණෙ 2.40. එකපද සි.

ගෝ ඝ්‍යාලපනෙ. 1. 12.

ආලපනෙ සි ගඝසඤ්ඤා හොති.
ලොපොනි වත්තතෙ.

ගසිනං. 2. 119.

නාමසමා ගසීනං ලොපෝ හොති. (හෝ) බුද්ධ මං පාලය.

විජ්ජමානස්ස- විද්‍යමාන වූ, වත්ථුනෝ- දෙවදත්තාදි වස්තූන්ගෙ, සද්දෙන- ශබ්දයෙන්, අභිමුඛීකාරෙ- අනභිමුඛයාගෙ අභිමුඛ කිරීම, ආමන්තණං- ආමන්ත්‍රණ නම්; තං- ඒ ආමන්ත්‍රණය, රාජා භව ඉති- රජ ව සි, විධාතබ්බං- විධාන කට යුත්තෙහි, නත්ථි- නැති.

අවිද්‍යමාන වූ විධාතව්‍යයා ගෙ ආමන්ත්‍රණය නැතැ. විද්‍යමානයා ගෙ ම අභිමුඛීකරණය ආමන්ත්‍රණ නම් වෙයි යනු භාව සි.

ආමන්තණාධිකෙ- ආමන්ත්‍රණය අධික කොට ඇති, අත්ථ මත්තෙන- අර්ථමාත්‍රයක් ද්‍යොතක කල්හි, පඨමාවිභත්ති හොතීති- ප්‍රථමාවිභක්ති වෙ නු සි, එකසම්ං- එකාර්ථයක් ද්‍යොතක කල්හි, එකාවත්තං- එකවචන වූ, සි- සිවිභක්ති වෙ.

ගෝ ඝ්‍යාලපනෙ 1·12 යනු ආලපනසංඥාවිධානසූත්‍ර සි. ගෝ යැ සි යැ ආලපනෙ යැ යනු පද සි.

ආලපනෙ- ආලපනවිෂයෙහි කරනලද, සි-සිවිභක්ති තොම්, ඝසඤ්ඤා හොති- ඝ සංඥ වෙ. ලොපොනි- ලොපෝ යනු, වත්තතෙ- වැටේ.

ගසිනං 2·119· එකපද සි.

නාමසමා- නාමයා කෙරෙන් පර වූ, ගසීනං- ග ය සි ය යන මොවුන්ට, ලොපෝ හොති- ලොප් වෙ. හෙ ද 'ඝබ්‍රහමාදිතෝ' සූ 2·62 ගහට ද 'සිසෙසා' සි 2·111 සිහට ද අන්‍යකාර්‍යයක් ඇති කල්හි උත්සර්ග හෙයින් අන්‍යකාර්‍යයක් නැති කල්හි ම වෙයි දත යුතු. (හෝ) බුද්ධ- පින්වත් වූ සවිඥය, මං- මා, පාලය- * රක්ෂා කර.

ආමන්ත්‍රණාධිකාර්‍යයා කෙරෙන් පිණිස හෝ ශබ්දය † ප්‍රයෝග කරන ලදැ. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙයි; අසංඛ්‍යයා කෙරෙන් පර වූ සිහටු 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2·120 සි ලොප් වෙ.

---

* 'පාලෙහි' සම්භාරසන්ත.

† 'හෙ ශබ්ද යැ' සන්ත.

ගෙති වත්තබ්බෝ.

අසූනං වා දීඝෝ. 2. 61.

අඤ්ඤ ඉවෙවසද්දං වා දීඝෝ හොති ගෙ පරෙ තිලිඛෙහි. දීඝෙ, බුද්ධා, කෙචි දීඝං දූරාලපනෙයෙවිච්ඡන්ති. සමීපාලපනෙ'පි දිස්සතෙතා තං න ගහෙතබ්බං.

යොමහි, බුද්ධා මං පාලෙථ.

කම්මෙ දුතියා. 2. 2.

කත්තුක්‍රියාභිසම්බන්ධං කාරකං කම්මසඤ්ඤකං;
නීබ්බත්තීවිකතිප්පත්තිභෙදා තං තිවිධං භවෙ.

ගෙති- ගෙ යනු, වත්තබ්බෙ- වැටෙ.

අසූනං වා දීඝෝ 2.61. තිපද සි.

ගෙ පරෙ- ග පර කල්හි, තිලිඛෙහි- ලිඛනත්‍රයෙහි වූ, අඤ්ඤ ඉති- අඤ්ඤ යන, එසද්දං- මොවුන්ට, වා- විකල්පයෙන්, දීඝෝ හොතීති- දීඝ වෙ නු සි, දීඝෙ- දීඝ කළ කල්හි, * බුද්ධා යනු වෙ. (හෝ) බුද්ධා- පින්වත් වූ සවීඥය, (මං- මා, පාලෙහි- රක්‍ෂා කර.)

කෙවි- සම්භර කෙනෙක්, දීඝං- දීඝය, දූරාලපනෙයෙව- දූර සථයාගෙ ආමන්ත්‍රණයෙහි ම, ඉච්ඡන්ති- කැමැති වෙති. සමීපාලපනෙ'පි- සමීපසථයාගෙ ආමන්ත්‍රණයෙහි ද, දිස්සතෙතා- පෙනෙන හෙයින්, තං- එ; න ගහෙතබ්බං- නො ගත යුත්තෙ සි.

ඇතම් කෙනෙක් 'දෙවදත්තා අත්‍ර ඉදං, යඤ්ඤදත්තා ඉදං' යනාදි වූ ප්‍රයොගයෙහි 'දූරාහවානෙ' 6.3.116 යන සූත්‍රයෙන් දූර සථයාගෙ ආමන්ත්‍රණයෙහි ම කැමැති වෙති. මෙහි වූ කලි 'අපි මධ්‍යා එවං හොති' යනාදි පාඨයෙහි සම්පාඵයෙහි ද දීඝය පෙනෙන බැවින් එ නොගත යුතුය සි සෙ සි.

යොමහි- යොවිහකති කළ කල්හි, බුද්ධා- පින්වත් වූ සවීඥ වරයෙනි, මං- මා, පාලෙථ- රක්‍ෂා කරවු.

කම්මෙ දුතියා 2.2. දව්පද සි.

කත්තු- කතෘහුගෙ, ක්‍රියා- ගමනාදි ක්‍රියායෙන්, අභිසම්බන්ධං- සම්බන්ධ කරන ලද, කාරකං- කාරක තෙම, කම්මං- කර්මය සි, උච්චතෙ- කියනු ලැබෙ. තං- එ කර්මකාරක තෙම, නිබ්බත්ති-

---

* 'දීඝෝ හොති- දීඝ වෙ' සන්‍ය.

භාසම්ං දුතියාවිභත්ති හොති. අංයෝ ඉති දුතියා.
අං, බුද්ධං පණමාමි.
යොසස වෙ, බුද්ධෙ.

කත්තුකරණෙසු තතියා. 2. 18.

ස්‍රියං යො කුරුතෙ මුඛ්‍යෝ ස කත්තා යොජීවො න වා.
කරණං තං විසෙසෙන්‍ත යං ක්‍රියාසිද්ධිහෙතුකං.

තෙසු කාරකෙසු තතියාවිභත්ති හොති. නාහි ඉති තතියා.
නා,
නාසසාති වත්තතෙ.

නිබ්බත්තිකම්ම ය, වික්කති- විකාරකම්ම ය, පත්ති- ප්‍රාප්තිකම්ම ය යන, හෙදු- ප්‍රභෙද හෙයින්, තිවිධං භවෙ- තුන් වැදෑරුම් වෙ.

එහි යමෙක් අවිද්‍යමාන වූයෙ නිපදවනු ලැබෙ ද එ නිබ්බත්‍ය කම් නම් වෙ. 'කථං කරොති දෙවදත්තො' යනු මෙයට උදාහරණ සි. යමෙක් විද්‍යමාන වූයෙ මැ පාකාදි ක්‍රියායෙන් අන්‍යථාභාවයට පමුණුවනු ලැබෙ ද එ විකාරකම් නම් වෙ. 'ඔදනං පචති දෙවදත්තො' යනු මෙයට උදාහරණ සි. යමෙක් මෙ කී ලක්‍ෂණ ඇයෙන් අන්‍ය වූයෙ හුදෙක් ක්‍රියාවෙන් අභිසම්බන්ධ කරනු ලැබෙ ද එ ප්‍රාපනිකම් නම් වෙ. 'ආදිච්චං පස්සති දෙවදත්තො' යනු මෙයට උදාහරණ සි.

අසම්ං- * මෙ කම්කාරකයක් දැනුත් කල්හි, † දුතියා විභත්ති හොති- දුතියාවිභත්ති වෙ. අංයෝ ඉති- අං යැ යෝ යැ යනු, දුතියා- දුතියාවිභත්ති සි. අං- අංවිභක්ති වෙ. බුද්ධං- සම්බුදයා, පණමාමි- වඳිමි. යොසස- යොහට, වෙ- වෙ ‡ ආදෙශ වෙ. බුද්ධෙ යනු වෙ. බුද්ධෙ- සම්බුදවරයන්, (පණමාමි- වඳිමි.)

කත්තුකරණෙසු තතියා 2.18. දුවිපද සි.

යොජිතො-මෙහෙයන ලද්දු වූ හො, න වා-නො මෙහෙයන ලද්දු වූ හෝ, මුඛ්‍යෝ- සවප්‍රධාන වූ, යො- යමෙක් තෙම, ක්‍රියං- ගමනපවනාදි ක්‍රියාව, කුරුතෙ- කෙරෙ ද, යො- යෙ තෙම, කත්තා- කර්‍තෘ නම් වෙ. යං- යමෙක් තෙම, විසෙසෙන- සෙසු කාරකයන්ට වඩා විශෙෂයෙන්, ක්‍රියාසිද්ධිහෙතුකං- ක්‍රියාසංසිද්ධියට කාරණ ද, තං- එ, කරණං (නාම)- කරණකාරක නම් වෙ සි.

---

* 'සම්ං' ඉති පදසාධනෙ. † 'කල්හි දු' සකාය. ‡ 'වාවෙ' සකාය.

අනෙන. 2. 110.

අකාරන්තතෝ නාමසමා පරස්ස නාවචනස්ස එනාදෙසෝ හොති. බුද්ධෙන දෙසිතෝ ධම්මෝ.

හි,

සුහිස්වෙස්සෙ. 2. 100.

අකාරන්තස්ස සුහිස්සෙව හොති. බුද්ධිහි.

වේති වත්තතෙ.

සමාහිසම්පන්නං මහාභිමහි. 2. 99.

නාමසමා පරෙසං සමාහිසම්පන්නං මහාභිමහි වා හොන්ති යථාකකමන්නි හිස්ස භිආදෙසෝ * බුද්ධිහි.

තෙස්සු කාරකෙස්සු- එ කන්‍ධීකරණ දෙක දෙතක කල්හි, තතියාවිහත්ති හොති- තාතීයාවිහකති වෙ. නාභි ඉති- නා යැ භි යැ යනු, තතියා- තාතියාවිහක්ති සි. නා- නාවිහක්ති වෙ. නාස්සාති- නාස්ස යනු වත්තතෙ- වැටෙ.

අනෙන 2·110· අතෝ යැ එන යැ යනු පද සි.

අකාරන්තතෝ නාමසමා පරස්ස- අකාරන්ත නාමයා කෙරෙන් පර වූ, නාවචනස්ස- නාවචනයහට, එනාදෙසෝ හොති- එන යනාදෙශ වේ. බුද්ධන- සම්බුදයා විසින්, ධම්මෝ- ධර්‍ම්‍ය තෙම, දෙසිතෝ- දෙසන ලදී. හි- හිවිභක්ති වේ.

සුහිස්වෙස්සෙ 2·100· සුහිසු යැ අස්ස යැ එ යැ යනු පද සි.

සුහිසු- සු යැ හි යැ යන මොවුන් පර කල්හි, අකාරන්තස්ස- අකාරන්ත වූ නාමයහට, එ හොති- එකාරාදෙශ වේ. බුද්ධිහි යනු වේ.

වෙති - වා යනු, වත්තතෙ- වැටෙ.

සමාහිසම්පන්නං මහාභිමහි 2·99· දම්පද සි.

නාමසමා පරෙසං- නාමයා කෙරෙන් පර වූ, සමාහිසම්පන්නං- සමා යැ භි යැ සම්පා යැ යන මොවුන්ට, යථාකකමං- පන්තීන්, මහාභිමහි- මහා යැ භි යැ මහි යැ යන මොහු, වා හොන්තීති- විකල්පයෙන් වෙත් නු සි, හිස්ස- හිවචකුයහට, (වා- විකල්පයෙන්,) භිආදෙසෝ- භි යන ආදෙශ වේ. බුද්ධිහි යන්නේ වේ.

---

* 'භියාදෙසෝ' ම. ඉධ ච.

කරණේ, බුද්ධන ලොකො සුවරති. බුද්ධිති, බුද්ධිති වා.

චතුත්ථී සම්පදනෙ. 2. 26

අනුමඤ්ඤනිරාකතූපේක්ඛසකානං වසා තිධා
දදාතිකම්මනා යුත්තං සම්පදානමුදීරිතං.

තසම්ං සම්පදානකාරකෙ චතුත්ථී සියා. සතං ඉති චතුත්ථී.
ස.

සුඤ්ඤ සස්ස. 2. 53.

නාමසමා පරස්ස සස්ස සුඤ්ඤ හොති. ස ච,
ඡට්ඨියානි වත්තමානෙ,

කරණේ- කාරණකාරකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබේ. බුද්ධන- සම්බුදුයා කරණ කොට ගෙන, ලොකො- ලොවැසි හෙම, සුවරති- මනාව හැසිරේ. බුද්ධිති බුද්ධිති වා- බුද්ධිති බුද්ධිති යි කියා ද වේ.

චතුත්ථී සම්පදනෙ 2.26. දීපඳ සි.

දදාතිකම්මනා යුත්තං- දදාතිහුගෙ ක්‍රියායෙන් යුක්ත වූ හෙවත් දානක්‍රියායෙන් යුක්ත වූ, සම්පදානං- සම්ප්‍රදානකාරකය තෙම, අනුමඤ්ඤත්ථ- අනුමතාර්ථය, අනිරාකතත්ථ- අනිරාකෘතීර්ථය, අපේක්ඛසකානං වසා- අපේක්ෂකාර්ථය යන මොවුන් ගේ වශයෙන්, තිධා- තුන් පරිද්දෙකින්, උදීරිතං- කියන ලදි.

එහි යමෙක් හෙම මේ මට දෙ සි කියා යාච්ඤා නො කරත් නෙ ද දීයමාන වස්තුව තුෂ්ණීම්භාවයෙන් ඉවසන්නෙ වෙ ද හෙ අනුමතාර්ථ නම් වේ. 'භික්ඛුස්ස ගුණවා භත්තං දෙති' යනු මෙයට උදාහරණ සි. යමෙක් යාච්ඤාව ද අනුඤ්ඤාව ද නො කොට හුදෙක් දීයමාන වස්තුව ප්‍රතික්ෂේප නො කිරීමෙන් පිළිගනී ද හෙ අනිරාකෘතීර්ථ නම් වේ. 'බොධිරුක්ඛස්ස ජලං දදාති පුරිසෝ' යනු මෙයට උදාහරණ සි. යමෙක් මට දෙ සි කියා යාච්ඤා නොරෙ ද හෙ අපේක්ෂක නම් වේ. 'යාචකස්ස ධනං දෙති ධනී' යනු මෙයට උදාහරණ සි.

තසම්ං සම්පදානකාරකෙ- ඒ සම්ප්‍රදානකාරකය දැනගත් කල්හි, චතුත්ථී සියා- චතුර්ථී විභක්ති වේ. සතං ඉති- ස යැ නාං යැ යනු, චතුත්ථී- චතුර්ථී විභක්ති වේ. ස- සවිභක්ති වේ.

සුඤ්ඤ සස්ස 2.53. දීපඳ සි.

සඤ්ඤානුබන්ධාදීනන්නං. 1. 20.

ජට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස සඤ්ඤුබන්ධිකානුබන්ධාදීනන්නං ගොනන්නීනි ආදිභූතො නොති. උකාරෙ උච්චාරණත්ථො. සඤ්ඤාකරා එතෙනෙව සඞ්කෙතත්ථො. බුද්ධස්ස පුපඨං දෙති.

අතො වා බහුලමිති ච වත්තතෙ.

සස්සාය චතුත්ථියා. 2. 46.

අකාරන්නතො පරස්ස සස්ස චතුත්ථියා ආයො හොති වා බහුලං. බුද්ධාය. යෙහුයෙන නාදත්ථෙයෙවායමායො දිස්සතීති ඉතො පරං නොදාහරියතෙ.

නාමස්මා- නාමයා කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, සස්ස- සවිභක්තියට, සුඤ්ඤ හොති- සුඤ්ඤගම වෙ. ස ච- එ සුඤ්ඤගමය ද, ජට්ඨියාති- ජට්ඨිය යනු, වත්තතෙ- වැටෙන්නෙහි,

සඤ්ඤානුබන්ධාදීනන්නා 1·20· යනු පරිභාෂාසූත්‍ර යි. සඤ්ඤානුබන්ධා යැ ආදීනන්නා යැ යනු පද යි.

ජට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස- ජ්‍යෙෂ්ඨින් දක්වන ලද්දහු ගෙ, සඤ්ඤුබන්ධිකානුබන්ධා- සඤ්ඤුබන්ධිකානුබන්ධිකායන්තියො, ආදීනන්නා- ආදීවයව අන්තාවයව වූවාහු, ගොනන්නීනි- වෙත් හු යි, ආදිභූතො හොති- ආදීවයව වූයෙ වෙ. උකාරෙ- උකාර තෙම, උච්චාරණත්ථො- සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ යි. සඤ්ඤාකරො- සඤ්ඤාකර තෙම, එතෙනෙව- මේ සූත්‍රයෙහි ම, සංකෙතත්ථො- විභක්තිය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ යි. බුද්ධස්ස- සම්බුදුයහට, පුපඨං- මල්, දෙති- දෙ.

අතො- අතො යනු ද, වා- වා යනු ද, බහුලං ඉති ච- බහුලං යනු ද, වත්තතෙ- වැටෙ.

සස්සාය චතුත්ථියා 2·46· සස්ස යැ ආය යැ චතුත්ථියා යැ යනු පද යි.

අකාරන්නතො පරස්ස- අකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන් පර වූ, චතුත්ථියා සස්ස- චතුර්විභක්ති සම්බන්ධි වූ සහට, බහුලං- බහුල වශයෙන් පරිදීදෙන්, ආයො- ආයාදෙශ තෙම, වා හොති- විකල්පයෙන් වෙ. බුද්ධාය යනු වෙ. අයං ආයො- මේ ආයාදෙශ තෙම, යෙහුයෙන- බොහොසෙ, නාදත්ථෙයෙව- නාදත්‍යයෙහි මැ, දිස්සතීති- දක්නා ලැබෙ නු යි, ඉතො පරං- මෙයින් මත්තෙහි, නොදාහරියතෙ- නො කියනු ලැබෙ.

නං.
දීඝොති වත්තතෙ.

සුනංහිසු. 2. 91.

එසු නාමස්ස දීඝො හොති. බුද්ධානං.

පඤ්චම්‍යවධිසමා. 2. 28.

සීමාභූතො පදත්ථානං යො වලෝ නිච්චලෝ'ථවා
අවුත්තො පුබ්බකා රූපා තමානුරවධිං බුධා.

එතසමා කාරකා පඤ්චම්‍යිවිහත්ති හොති. සමා හි ඉති පඤ්චමී.

සමා.

කං- නංවිහක්ති වෙ. දීඝොති- දීඝො යනු, වත්තතෙ- වැටෙ.

සුනංහිසු 2·91· එකපද සි.

එසු- මෙවුන් පර කල්හි, නාමස්ස- නාමයහට, දීඝො හොති- දීඝී වෙ. බුද්ධානං යනු වෙ.

පඤ්චම්‍යවධිසමා 2·28· පඤ්චමී යැ අවධිසමා යැ යනු පද සි.

පදත්ථානං- ගමනාදීනා දි ක්‍රියානිමිත්තාව වෙන් වන්නා වූ පදාර්ථයන්ට, සීමාභූතො- හිමි වූ, වලෝ- වල වූ හෝ, අථවා- නොහොත්, නිච්චලෝ- නිශ්චල වූ හෝ, යෝ- යම් පදාර්ථයෙක් තෙම, පුබ්බකා රූපා- පූර්ව සවරූපයෙන්, අවුත්තො- පහ නොවී ද, තං- ඔහු, බුධා- ප්‍රාඥයෝ, අවධිං- අවධිකාරක ය සි, ආහු- කියත්.

අවධි යැ, සීමා යැ, මර්‍යාදා යැ යනු සමානාර්ථ සි. 'ගාමා අපෙතති මුනයෝ යනාදියෙහි ග්‍රාමයෙන් පහ වීම මුනීන්ට ද මුනීන් කෙරෙන් පහ වීම ග්‍රාමයට ද ඇති බැවින් අපගමනය අවධිමත් දෙදෙනාහට සාධාරණ වුව ද යමෙක් පූර්වාවස්ථාවෙහි අන්‍යථාභවයහට නොගොස් සව සවරූපයෙන් සිටියෙ ද හෙතෙම අවධි නම් වෙ සි. පෙර ඇති ව පෙනෙන සිති ක්‍රියාවෙන් යුක්තාවස්ථාව හැර, පසුව ගමනක්‍රියාවෙන් යුක්තාවස්ථාවට පැමිණි බැවින් පූර්ව සවරූපයෙන් චුත වූ මුනීහු අවධි නම් නොවෙති සි දත යුතු.

එතසමා කාරකා- මේ අවධිකාරකයා කෙරෙන්, පඤ්චමී විභත්ති හෝති- පඤ්චම්‍යිවිහක්ති වෙ. සමා හි ඉති- සමා යැ හි යැ යනු, පඤ්චමී- පඤ්චම්‍යිවිහක්ති සි. සමා-සමා විහක්ති වෙ.

අහෝ වාතෙ වෙති ව වත්තතෙ.

සමාසම්නනං. 2. 45.

අකාරන්තතො නාමසමා පරෙසං සමාසම්නහං වාතෙ වා හොන්ති යථාකකමං.

බුද්ධා පහා නිවජ්ජරති, බුද්ධමහා, බුද්ධසමා වා,

හි. බුදෙධහි, බුදෙධසි.

ජටසි සම්බන්ධෙ. 2. 41.

ක්‍රියාකාරකසඤ්ඤාතො අසෙසදම්භාවහෙතුකෝ
සම්බන්ධොති පවුත්තෙතා සෝ සම්බන්ධිඋයනිසිතො.

සම්බන්ධිත්තාවිසෙසෙ'පි ජටසි භෙදනතො සියා
තතො හි ජතා සම්බන්ධිං වදෙය්‍ය න පනඤ්ඤතො.

අහෝ- අතො යනු ද, වාතෙ- වාතෙ යනු ද, වෙති ව- වා යනු ද, වත්තතෙ- වැතෙ.

සමාසම්නනං 2.45. එකාපද සි.

අකාරන්තතො නාමසමා- අකාරන්ත නාමයා කෙරෙන්, පරෙසං- පර වූ, සමාසම්නහං- සමා සම්ං යන මොවුන්ට, යථා කකමං- පතනින්, වාතෙ- වාතෙ යන මොනු, වා හොන්ති- විකල්ප යෙන් වෙත්. බුද්ධා- සඞ්ඥයා කෙරෙන්, පහා- ප්‍රභා තොම, නිවජ්ජරති- නික්මෙ. බුද්ධමහා බුද්ධසමා වා- බුද්ධමහා බුද්ධසමා සී කියා ද වෙ. හි- හි විභක්ති වෙ. බුදෙධහි බුදෙධසි යනු වෙ.

ජටසි සම්බන්ධෙ 2.41. දසීපද සි.

ක්‍රියාකාරකසඤ්ඤාතො- ක්‍රියාකාරකදෙකින් උපන්නා වූ, අසෙසදම්භාවහෙතුකො- මොහු ගෙ මෙ ය සී කීමට කාරණ වූ, සම්බන්ධිඋයනිසිතො- රාජපුරුෂාදි සම්බන්ධීන් දෙදෙනා ආශ්‍රය කළා වූ, (යො- යමෙක් ඇද්ද,) සො- හෙ තෙම, සම්බන්ධොති- සම්බන්ධ යි, පවුත්තෙතා- කියන ලදි. සම්බන්ධිත්ත- සම්බන්ධිභාව යා ගෙ, අවිසෙසෙ'පි- විශෙෂයක් නැති කල්හි දු හෙවත් උභය සාධාරණ කල්හි දු, ජටසි- ෂෂ්ඨිවිභක්ති තොම, භෙදකතො සියා- විශෙෂණයා කෙරෙන් වන්නීය. කුමක් හෙයින් ද යත්? හි- යම් හෙයකින්, තතො ජතා- එ විශෙෂණයා කෙරෙන් වූ ෂෂ්ඨි තොම, සම්බන්ධිං- උභයගත

සම්බන්ධෙ ඡට්ඨීවිභත්තී හොති. සස්ස ඉති ඡට්ඨී.

ස. බුද්ධස්ස විහාරෝ.

නා. බුද්ධානං.

සත්තම්‍යාධාරෙ. 2. 34.

කිරියා කත්තුසම්මට්ඨා ආධාරියති යෙන සෝ
ආධාරෙ එතුඛා වුත්තෙතා ව්‍යාපාරාදිප්පභෙදතෝ.

සම්බන්ධය, වදෙය්‍ය- කියන්නී ද, අඤ්ඤතෝ- අන්‍ය වූ විශෙෂ්‍යයා කෙරෙන් වූ ෂෂ්ඨී තෝම්, න් පත වදෙය්‍ය- උභයගත සම්බන්ධය නො කියන්නී ද එ හෙයිනි.

රඤ්ඤෝ පුරිසෝ යන මෙහි පරිපාල්‍යපරිපාලනලක්ඛණ සම්බන්ධය යෑ. රාජ පරිපාලක යෑ; පුරුෂ පරිපාල්‍ය යෑ; 'මේසෙ සම්බන්ධය දක්‍ෂව වුව ද

'දක්‍ඛියෝ යදිපි සම්බන්ධෝ ඡට්ඨ්‍යුපපත්ති තු හෙදකා'

යනු හෙයින් විශෙෂණ වූ රජහු කෙරෙන් ෂෂ්ඨී වෙයි. විශෙෂ්‍ය වූ පුරුෂයා කෙරෙන් ප්‍රථමා වෙ. කුමක් හෙයින් ද යත්? විශෙෂණයා කෙරෙන් වූ ෂෂ්ඨිය විසින් උභයගත සම්බන්ධය ප්‍රකාශ වන හෙයිනි.

සම්බන්ධෙ- සම්බන්ධයක් දැක්වූ කල්හි, ඡට්ඨීවිභත්තී හොති- ෂෂ්ඨිවිභක්ති වෙ. සස්ස ඉති- ස ය නාම ය යනු, ඡට්ඨී- ෂෂ්ඨී විභක්ති වෙ, ස- සවිභක්ති වෙ. බුද්ධස්ස- සම්බුද්ධයාණ, විහාරෝ- විහාරය සි. නං- නාවිභක්ති වෙ. බුද්ධානං- බුද්ධානං කියා ද වෙ.

සත්තම්‍යාධාරෙ 2.34. සත්තමී යෑ ආධාරෙ යෑ යනු පද සි.

කත්තුසම්මට්ඨා- කර්තෘස්ථ වූ හෝ කර්මස්ථ වූ හෝ, කිරියා- ක්‍රියා නොම්, යෙන- යම්කිසි විසින්, ආධාරියති- ධරනු ලැබේ ද, සෝ ආධාරෝ- ඒ ආධාරය නොම, ව්‍යාපාරාදිප්පභෙදතෝ- ව්‍යාපාරාදි ප්‍රභේද හෙයින්, එතුඛා- සත්ත පරිද්දෙකින්, වුත්තෙතා- කියන ලදි.

මෙහි ආදිශබ්දයෙන් ඔපාශ්ලේෂික්, වෛෂයික්, සාමීප්‍යාධාරය ගන්නා ලදහු සි. එහි යමෙක් අධෙය. ව්‍යාපෘතය කොට සිටී ද එ ව්‍යාපාරාධාර නම වෙ; 'තිලෙසු තෙලං' යනු මෙයට උදාහරණ සි. උපශ්ලේෂ නම් සංයොග යෑ, එහි වූයෙ ඔපාශ්ලේෂිකාධාර නම් වෙ; 'කාසෙට නිසීදති දෙවදත්තෝ' යනු මෙයට

ආධාරකාරකෙ සත්තමී විභත්ති හොති. සම්මා සු ඉති සත්තමී. සම්මා. බුද්ධ පසන්නෝ. බුද්ධමහි, බුද්ධසම්මා වා.

සු. බුද්ධෙසු.

බුද්ධා සබ්බඤ්ඤූති භවති හි හජතං බුබ්බුබං නා තං කිං
දිස්සා බුද්ධෙන ලොකෙ සිවපදමපි තෙ යඤ්ඤි බුද්ධෙන යසමා
අසමා බුද්ධස්ස පිතිං පරඝ්තමධිගං දෙති බුද්ධානපෙතෝ
මසෙසුද බුද්ධස්ස නිච්චං භටයති මනිමා කොං නු හත්ථං න බුද්ධෙ.

උදාහරණ යි. විෂය නම් ගොචර යෑ, අත්‍යන්තභාවය යි, * එහි වූයෙ වෛෂයිකා නම් වෙ; 'ආකාසෙ සකුණා චරන්ති' යනු මෙයට උදාහරණ යි. සමීපයෙහි වූයෙ සාමීපිකාධාර නම් වෙ; 'ගඞ්ගායං ඝොසෝ හොති' යනු මෙයට උදාහරණ යි. මෙ ම කීහු:-

'ව්‍යාපකෝ සිලඛිරාදි භාවෙ ඔපසිලෙසිකෝ
සාමීපිකෝ තු ගඞ්ගායං ආභාසෙ විසයෝ මතෝ' යි.

ආධාරකාරකෙ- ආධාරකාරකයක් දැනෙන කල්හි, සත්තමී විභත්ති හොති- සප්තම්‍යර්ථයක් වෙ. සම්මා සු ඉති- සම්මා ය සු ය යනු, සත්තමී- සප්තම්‍යර්ථ විභක්ති යි. සම්මා- සම්මා විභක්ති වෙ. බුද්ධ- සම්‍යක්ඥයා හෙරෙහි, පසන්නෝ- ප්‍රසන්න යි. බුද්ධමහි බුද්ධසම්මා වා- බුද්ධමහි බුද්ධසම්මා කියා ද වෙ. සු- සුවිභක්ති වෙ. බුද්ධෙසු යනු වෙ.

	බුද්ධෝ		බුද්ධා
(හෝ)	බුද්ධ බුද්ධා	(භවන්තෙනා)	බුද්ධා
	බුද්ධං		බුද්ධෙ
	බුද්ධෙන		බුද්ධෙභි බුද්ධෙහි
(කරණෙ)	බුද්ධෙන		බුද්ධෙභි බුද්ධෙහි
	බුද්ධස්ස බුද්ධාය		බුද්ධානං
	බුද්ධා බුද්ධමහා බුද්ධසමා		බුද්ධෙභි බුද්ධෙහි
	බුද්ධස්ස		බුද්ධානං
	බුද්ධෙ බුද්ධමහි බුද්ධසම්මා		බුද්ධෙසු සි

මෙ සෙ වරනැඹිය යුතු.

බුද්ධ- සම්‍යක්ඥයා, බුද්ධෝ- සම්‍යක්ඥ තෙම්, බුද්ධං- සම්‍යක්ඥයා, හජතං- සෙවූහවුන්ට, සබ්බඤ්ඤූති භවති- සර්ව්වඥත්ව ප්‍රාප්ත වූයෙ ම වෙ. හි- එ සෙ මැ යි, † තෙ- එ සෙවූහු වූ ජනයෝ,

---

* 'අත්‍යන්තභාවය යි' පොත්.

† 'හි- යම්හෙයකින්' සන්‍ය.

එවමඤ්ඤසමපි ඝටපටාදීනමකාරන්තානං පුල්ලිඞ්ගානං රූප නයෝ ක්‍රියාභිසම්බන්ධෝ ච. විසෙසමපන වක්ඛාම. ඉතෝ පරං ඡට්ඨියා වතුත්‍ථීසමත්තා පඤ්චමීබහුවචනස්ස ච තතියාසමත්තා න තා දස්සියන්තෙ.

ගුම්බ සි.

අතෝ සිස්සාති ච වත්තතෙ.

සඞ්ඛෙ වා. 2. 112.

අකාරන්තතෝ නාමසමා පරස්ස සිස්ස ඒ හොති වා සඞ්ඛ්. ගුම්බෙ, ගුම්බා.

යසමා- යම් හෙයකින්, බුද්ධෙන- සර්‍වඥයා කරණ කොට ගෙන, සිවපදමපි-නිර්‍වාණපදයට පවා, යන්ති-පැමිණෙත් ද, (ඒ හෙයින්,) බුද්ධෙන- සර්‍වඥයා විසින්, ලොකෙ- ලොකයෙහි, තං කිං- හෙ: කිමෙක් නම්, න දින්නං- නො දෙන ලද ද? අසමා- ඒ හෙයින්, බුද්ධස්ස- සර්‍වඥයාගෙ, අයං පරහිතවිධි- මෙ පරහිතකරණය, නිච්චං- අනවරතයෙන්, බුද්ධා- සර්‍වඥයා කෙරෙන්, අනපෙතෝ- පහ නු වූයෙ, බුද්ධස්ස- සර්‍වඥයහට, පීතිං- ප්‍රීතියක්, දෙති මඤ්ඤෙ- දෙන්නෙ ය සි හඟිම්. (ඒ හෙයින්,) මනිමා ඝෝ නු- නුවණැත්තා වූ කවරෙක් නම්, බුද්ධෙ- සර්‍වඥයා කෙරෙහි, භත්තිං- ආදරය, න ඝටයති- නො කරන්නෙ ද? කරන්නෙ මැ සි.

ඝටපටාදීනං- ඝටපටාදි වූ, අකාරන්තානං- අකාරාන්ත වූ, පුල්ලිඞ්ගානං- පුල්ලිඟු වූ, අඤ්ඤසමපි- සෙසු ශබ්දයන්හි ද, රූපනයෝ- රූපක්‍රමය ද, ක්‍රියාභිසම්බන්ධෝ ච- ක්‍රියාසම්බන්ධය ද, එවං- මෙ සෙ මැ සි. විසෙසමපන- විශෙෂ වනාහි, වක්ඛාම- කියමු. ඉතෝ පරං- මෙයින් මත්තෙහි, ඡට්ඨියා- ෂෂ්ඨිවිභක්ති යගෙ, චතුත්‍ථීසමත්තා- චතුර්ථිය හා සම බව හෙයින් ද, පඤ්චමී බහුවචනස්ස- පඤ්චමී බහුවචනයාගෙ, තතියාසමත්තා ච- තෘතීයාව හා සම බව හෙයින් ද, තා- ඒ විභක්තීහු, න දස්සියන්තෙ- නො දක්වනු ලැබෙත්.

ගුම්බ සි- ගුම්බශබ්දයා කෙරෙන් පර ව සි විභක්ති වේ. අතෝ- අතෝ යනු ද, සිස්සාති ච- සිස්ස යනු ද, වත්තතෙ- වැටෙ.

සඞ්ඛෙ වා 2.112. සඞ්ඛ් යැ ඒ යැ වා හැ යනු පද සි.

සෙසං බුද්ධසමං. එවං වත්තාබෙබ, වත්තාබෙබා ඉච්චාදි. යොසස වෙති ව වත්තතෙ.

එකවචාදිහතො. 2. 137.

අකාරන්තෙහි එකවචාදිහි යොනං ටෙ හොති. එකවෙව, (තො) එකාවෙව, එකාවෙව. එවං පඨමසදදසස.

නාසස සා වෙති ව වත්තාතෙ.

ඛොධාදිහි. 2. 109.

අකාරන්තතො නාමසමා- අකාරන්ත නාමයා කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, සිස්ස- සිහට, කිඤ්- කිසි තැනෙක්හි, වා- විකල්ප යෙන්, එ හොති- එකාරාදෙශ වෙ. හුබෙබ, හුබෙබා යනු වෙ.

සෙසං- සෙසු කාරිය, බුද්ධසමං- බුද්ධ ශබ්දයා හා සම සි. හුබ්බ ශබ්දයෙන් ලැහැප් ද සමූහ ද කියත්. වත්තාබෙබ, වත්තාබෙබා ඉච්චාදි- වත්තාබෙබ, වත්තාබෙබා යන මෙ ආදිය, එවං- මෙසෙ මැ සි. වත්තාබබ ශබ්දයෙන් අනුශාසනා හට යුත්තවුන් කියත්.

යොසස- යොසස යනු ද, වෙති ව- වෙ යනු ද, වත්තතෙ- වැවෙ.

එකවචාදිහතො 2.137. එකවචාදිහි යැ අතො යැ යනු පද සි.

අකාරන්තෙහි- අකාරාන්ත වූ, එකවචාදිහි- එකවචාදීන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යො විභක්තීන්ට, ටෙ හොති- ටෙ යනාදෙශ වෙ. එකවෙව, (තො) එකාවෙව, එකාවෙව යනු වෙ. ප්‍රථමාආලපනද්විතීයායොවිභක්තීන්ට ක්‍රමයෙන් උදාහරණ සි.

එකවචාදිහු වාචවලිඞ්ගයො සි. යොවිභක්තීන් විටත් තන්හි පුරිසවිත්තා ශබ්දයන් හා සමයො සි. එකවචාදිහු නම් එකවච, එස, ස, පඨම යන මොහු සි. එකවච ශබ්දය ඇතම් තැනෙක යන අර්ථයෙහි වැටෙ; එස ශබ්දය එත ශබ්දය හා සමානාර්ථ යැ; ස ශබ්දය (ආත්ම) ආත්මීය වචන යැ; පඨම ශබ්දය ආදාර්ථ වාචී සි.

පඨමසදදසස- පඨම ශබ්දයාගෙ රූප ක්‍රමය ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

නාසස සා- නාසස සා යනු ද, වෙති ව- වැ යනු ද, වත්තතෙ- වැවෙ.

ඛොධාදිහි 2.109. එකපද සි.

එහි නාසස සා හොති වා. කොධසා, කොධෙන; අත්ථසා, අත්ථෙනෙවවාදි.

වෙති වත්තතෙ.

මනාදිහි සම්මංනාසමානං සිසොඔසාසා. 2. 146.

මනාදිහි සම්මාදීනං සිසොඔසාසා හොනති වා යථාකකමං. මනො, මනං, මනසා, මනෙන, මනසො, මනසස, මනසා, මනා, මනමහා, මනසමා, මනසි, මනෙ, මනමහි, මනසම්ං.

මන තම තප * තෙජ උර සිරපපභුතයො මනාදයො.

ගවජ්ජනත සි.

සිසස වෙති ච වත්තතෙ.

එහි- මෙ කොධාදීන් කෙරෙන් පර වූ, නාසස- නාවවත්ත භව, වා- විකල්පයෙන්, සා හොති- සා යන ආදෙශ වේ. කොධසා-පෙ-අත්ථෙන ඉති- අත්ථෙන යන, ආදි- මෙ ආදිය වේ.

කොධ ශබ්දයෙන් කොපය කියත්. අත්ථ ශබ්දයෙන් ධන ද කාරණ ද අභිධෙය ද කියත්.

වෙති- වා යනු වත්තතෙ- වැටේ.

මනාදිහි සම්මංනාසමානං සිසොඔසාසා 2.146.

මනාදිහි යැ සම්මංනාසමානං යැ සිසොඔසාසා යැ යනු පද සි.

මනාදිහි- මනාදීන් කෙරෙන් පර වූ; සම්මාදීනං- සම්ං ආදීන්ට, යථාකකමං- පනතීන්, සිසොඔසාසා- සිසොඔසාසා යන මොහු, වා හොනති- විකල්පයෙන් වෙත්.

මෙහි ආදෙශාදෙශීන් සමසංඛ්‍යා හෙයින් යථාකකමං සිදු වූහු. මනො, මනං යනාදි වේ. මනශබ්දයෙන් චිත්තය කියත්. මන- මන ශබ්ද ය, තම- තම ශබ්ද ය, තප- තප ශබ්ද ය, තෙජ- තෙජ ශබ්ද ය, උර- උර ශබ්ද ය, සිරපපභුතයො- සිර ශබ්ද ය යනාදි ශබ්දයො, මනාදයො- මනාදීහු නම් වෙත්.

තම ශබ්දයෙන් අඳුරු කියත්. තප ශබ්දයෙන් තපස් කියත්. තෙජ ශබ්දයෙන් තෙජස් කියත්. උර ශබ්දයෙන් ළය කියත්. සිර ශබ්දයෙන් හිස කියත්.

---

* 'තම තප' ඉති පදසාධනෙ.

පරතො භියෝ‍්‍යා නානුවත්තනසිස්සාම් වුත්තියායෙවානුවුත්තස්ස ගම්‍යමානත්තා.

නතඃසඃ. 2. 150.

සිමහි නතපපච්චයස්ස අං හොති වා. 'ගසීත'නති 2·119 සිලොපෙ, ගුඵඡං. අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්නෙනා.

නතනත්තූනං නෙනා ඔමහි පඨමෙ. 2. 217

පඨමෙ ඔමහි නතනත්තූනං සම්භතසීතං නෙනා ඉච්චාදෙසෝ වා හොති. බහුලාධිකාරා පුමෙයෙව. ගච්ඡන්නෙනා, ගච්ඡන්නතා.

ගච්ඡන්නත සි- ගච්ඡන්නතශබ්දය, ඔහු සොරෙන් පරව සිව්හක්ති වෙ. සිස්ස- සිස්ස යනු ද, වෙති ව- වා යනු ද, වත්තතෙ- වැටෙ.

පරතො- මත්තෙහි, භියෝ‍්‍යා- බොහො සෙ, නානුවත්තනසිස්සාම්- අනුවර්තනය නො කරමු; කුමක් හෙයින් ද යත්? වුත්තියා එව- වෘත්තිය විසින් ම, අනුවුත්තස්ස- අනුවෘත්තයාගෙ, ගම්‍යමානත්තා- හැඟෙන බව හෙයිනි.

නතඃසඃ 2·150· නතස්ස යැ අං යැ යනු පද සි.

සිමහි- සිව්හක්ති පර කල්හි, නතපපච්චයස්ස- නතප්‍රත්‍යය ඝට, වා- විකල්පයෙන්, අං හොති- අං වෙ.

'ශ්‍රුතානුමිතයොශ්ශ්‍රුතඝණ්ඨා එව බලීයාන්'

යන න්‍යායයෙන් ශ්‍රුත හෙයින් නතහට ම අං වෙයි; අනුමිත වූ නදනතායහට නො වෙ. තදනත නම් නතප්‍රත්‍යයා අනත නොට ඇති-ගච්ඡන්නතාදීහු සි.

ගසීතනති- 'ගසීතං' 2·119 යන සූත්‍රයෙන්, සිලොපෙ- සි හට ලොප් කළ කල්හි, ගච්ඡං යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර-අං නු වූ පක්‍ෂයෙහි, ගච්ඡන්නෙනා යනු වෙ.

නතනත්තූනං නෙනා ඔමහි පඨමෙ 2·217· සතර පද සි.

පඨමෙ ඔමහි-ප්‍රථමා ඔව්හක්ති පර කල්හි, සම්භතසීතං- විහක්ති සහිත වූ, නතනත්තූනං- නත ය නතු ය යන මොවුන්ට, නෙනා ඉති- නෙනා යන, ආදෙසෝ- මේ ආදේශය තෙම, වා හොති- විකල්පයෙන් වෙ. බහුලාධිකාරා- බහුලං යනු වැටෙන හෙයින්, පුමෙව- * පුල්ලිඟුයෙහි ම වෙ. ගච්ඡන්නෙනා, ගච්ඡන්නතා යනු වෙ.

---

* 'පුමෙයෙව' සී පදසාධනෙ.

ටවාඅං ගෙ. 2. 220.

ගෙ පරෙ නඤනතූනං සවිභත්තීනං ටවාඅං ඉච්චාදෙසා හොන්ති බහුලං. (හො) ගච්ඡ, ගච්ඡා, ගච්ඡං, ගච්ඡන්තෙ, ගච්ඡන්තා.

නඤස්ස ච ට වංසෙ. 2. 94.

අංසෙසු නඤපච්චයස්ස ච හොති වා නතුස්ස ච. වච්ඡිත විභාසායං. ගච්ඡං, ගච්ඡන්තං.

තොනාතීනා සසමාසම්ංනාසු. 2. 219.

සාදිසු නඤනතූනං සවිභත්තීනං තොතාතීනා හොන්ති වා යථාක්කමං. ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන, ගච්ඡතො, ගච්ඡස්ස, ගච්ඡන්තස්ස.

ටවාඅං ගෙ 2·220· ටවාඅං යැ ගෙ යැ යනු පද සි.

ගෙ පරෙ- ග පර කල්හි, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, නඤනතූනං- නඤනතු දෙදෙනගට, ටවාඅං ඉති- ටවාඅං යන, ආදෙසා- මේ ආදෙශයෝ, බහුලං- ඉඟට පරිද්දෙන්, හොන්ති- වෙත්.

ග පර කල්හි නඤනතූන්ට ටවාඅං යන ආදෙශයන් සාමාන්‍ය යෙන් විහිත වුව ද භවන්ත ශබ්දයගට හොන්තාදෙශ වූ පක්ෂ යෙහි බහුලාධිකාරයෙන් නො වෙයි දතයුතු. හො ගච්ඡ, ගච්ඡා යනාදී වේ.

නඤස්ස ච ට වංසෙ 2·94· නඤස්ස යැ ච යැ ච යැ වා යැ අංසෙ යැ යනු පද සි.

අංසෙසු- අං විභක්ති ස විභක්තීන් පර කල්හි, නඤපච්ච යස්ස- නඤප්‍රත්‍යයගට ද, නතුස්ස ච- නතුගට ද, වා- විකල්ප යෙන්, ට හොති- ටකාරාදෙශ වේ. වච්ඡිතවිභාසායං- මේ වා ශබ්දය ව්‍යවස්ථිතවිභාෂායෙහි වැටේ. ගච්ඡං, ගච්ඡන්තං යනු වේ.

තොනාතීනා සසමාසම්ංනාසු 2·219·

තොතාතීතා යැ **සසමාසම්ංනාසු** යැ යනු පද සි.

සාදිසු- සාදීන් පර කල්හි, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, නඤනතූනං- නඤනතූන්ට, යථාක්කමං- පත්තීන්, තොතාතීතා- තොතාතීතා යන මොහු, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වෙත්. ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන යනාදී වේ.

නං නමහි. 2. 218.

නමහි නත්තනත්තූනං සවිභත්තීනං තං වා හොති. ගච්ඡතං ගච්ඡන්තානං, ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෑහා, ගච්ඡන්තමහා, ගච්ඡන්තසමා, ගච්ඡති, ගච්ඡන්තෙ, ගච්ඡන්තමහි, ගච්ඡත්තෑයම්. එවං තපන්ත ජපන්තාදයො.

භවන්ත සි.

භූනො. 2. 151.

භූධාතුතො නත්තස්ස අං හොති නිච්චං සිමහි පුනබ්බිධානා. භවං.

නං නමහි 2.218. දිප්පදී සි.

නමහි-නංවිභක්ති පර කල්හි, සවිභත්තීනං-විභක්ති සහිත වූ, නත්තනත්තූනං- නත්තනත්තූන්ට, වා- විකල්පයෙන්, තං හොති- තං වෙ. ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං යනු වෙ. ගච්ඡන්ත ශබ්දයෙන් යන්නවුන් කියත්. තපන්තජපන්තාදයො- තපන්තජපන්තාදි ශබ්දයෝ, එවං- මෙසෙ මෑ සි. තපන්ත ශබ්දයෙන් තවන්නවුන් කියත්. ජපන්ත ශබ්දයෙන් ජප කරන්නවුන් කියත්.

භවන්ත සි- භවන්ත ශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

භූනො 2.151. එකපදී සි.

සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, භූධාතුතො- භූධාතුහු කෙරෙන් පර වූ, නත්තස්ස- නත්තප්‍රත්‍යයහට, පුනබ්බිධානා- පුනර්විධානය හෙතු කොට ගෙන, නිච්චං- අවිකල්පයෙන්, අං හොති- අං වෙ.

'නත්තසසං' 2.150 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් අංවිධානය සිද්ධ කළ කල්හි නැවත 'භූතො' සී අංවිධාන සූත්‍රය ගැදුළ හෙයින් අවිකල්පයෙන් වේ සී සෙ සි. භූධාතුහු කෙරෙන් 'භවති' යන වාක්‍යයෙහි 'නෙතා කත්තරි වත්තමානෙ' 5.64 යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘයෙහි නත්තප්‍රත්‍යය වෙ සි; 'කත්තරි ලො' 5.18 සී ලවිකරණ වෙසි; ලකාර අප්‍රයොගී වෙසි; අකාරමාත්‍රයෙක් තිබෙ සි; ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි උවණ්ණයහට 'සුවණ්ණාතෙඔපචවුයෙ' 5.82 සී ඔකාරයෙක් වෙසි; සවරයා පර කල්හි ඔකාරයහට 'එඕනමයවා සරෙ' 5.89 සී අවාදෙශ වෙසි; මෙසෙ සිද්ධ කරන ලද භවන්ත ශබ්දයා කෙරෙන් සිවිභක්ති කොට මෙසින් නාහට අං කළ

භවතෝ වා හොතෙනා ගයොනාසෙ. 2. 148.

භවන්තසද්දස්ස හොන්තාදෙසෝ වා හොති ගයොනාසෙ. හොතෙනා, හොන්තා, භවතෙනා, භවන්තා. එවමාලපනෙ'පි. ගෙ පන (හෝ) හොන්ත, හොන්තා, භව, භවා, භවං. භවං භවන්තං, හොතෙන, භවතෙන. හොතා, හොතෙහින, භවතා, භවතෙහින. හොතෝ, හොන්තුස්ස, භවතෝ, භවස්ස, භවන්තස්ස.

කල්හි භවං යනු වෙ. භූධාතුහු කෙරෙන් පර වූ නන්තඝට අං වෙයි යනු මෙ ම තන්ත්‍රා කියන ලදි.

භවතෝ වා හොතෙනා ගයොනාසෙ 2.143.

භවතෝ යෑ වා යෑ හොතෙනා යෑ ගයොනාසෙ යෑ යනු පද සි.

ගයොනාසෙ- ග ය යෝ ය නා ය ස ය යන මොවුන් පර කල්හි, භවන්තසද්දස්ස- භවන්තශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, හොන්තාදෙසෝ හොති- හොන්ත යන්නාදෙශ වේ. හොතෙනා, හොන්තා යන්නාදි වේ. ආලපනෙ'පි- ආලපනයෙහි දු එවං- මෙසෙ මැ සි.

ආලපනයෙහි දු යෝ පර කල්හි හොතෙනා, හොන්තා, භවතෙනා, භවන්තා යනු වෙ සී සෙ සි.

ගෙ පන- ග පර කල්හි වන්හි, (හෝ) හොන්ත, හොන්තා, භව, භවා, භවං යනු වේ.

භවන්තශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ සිහට ගසංඥ කොට ග පර කල්හි භවන්තශබ්දයහට මෙයින් හොන්ත යන ආදෙශ කොට 'ගසිනං' 2.119 සී ගහට ලොප් කළ කල්හි හොන්ත යනු වේ. 'අයූනං වා දීඝෝ' 2.61 සී විකල්පයෙන් දීඝ කළ කල්හි හොන්තා යනු වෙයි. හොන්තාදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි 'ටටාඅං ගෙ' 2.220 සී ටටාඅං ආදෙශ කළ කල්හි භව, භවා, භවං යනු වේ. භවන්ත් ශබ්දයෙන් පින්වතුන් කියත්.

කාත්‍යායනයන් විසින් 'හෝ ගෙ තූ' 2.4.33 සී සූත්‍රයක් කොට ග පර කල්හි භවන්ත ශබ්දයහට හෝ යන ආදෙශ කොට හෝ සී සාධිත යෑ.

'කුතෝ නු ආගච්ඡථ හෝ තයෝ ජනා'

යන්නාදියෙහි බහුවචනයෙහි දු පැනෙන හෙයින් හෝ යනු ආම න්ත්‍රණයෙහි වැටෙන්නා වූ අනිෂ්පන්නනිපාතයෙකැ සි දත යුතු.

සමො සබ්බ හෙ. 2. 147.

සන්තසද්දස්ස සබ්බ භවති භකාරෙ. සබ්භි.

මහන්තාරහන්තානං ටා වා. 2. 152.

සිම්හි ම්හන්තාරහන්ත්‍යානං න්තස්ස ටා වා හොති. මහා, මහං, මහන්තො. අරහා, අරහං, අරහන්තො. භවන්තාදීනං සෙසං ගවජ්ජන්තසමං.

අසම සි.

රාජාදියුවාදිනා. 2. 156.

රාජාදීහි * යුවාදීහි ච පරස්ස සිස්ස ආ හොති. අසමා.

සමො සබ්බ හෙ 2.147. සතො යෑ සබ් යෑ හෙ යෑ යනු පද සි.

භකාරෙ- භකාරයා පර කල්හි, සන්තසද්දස්ස- සන්ත ශබ්දය භව, සබ් භවති- සබ් යන ආදෙශ වෙ. සන්තශබ්දයා කෙරෙන් භිවිභක්ති කොට භිවචනයහට 'සමාභිසම්න්නා' 2.99 යනාදිසූත්‍ර යෙන් භිආදෙශ කොට එ භකාරයා පර කල්හි සන්තශබ්දයහට මෙයින් සබ් යන ආදෙශ කළ කල්හි සබ්භි යනු වෙ. සන්ත ශබ්දයෙන් සත්පුරුෂයන් කියත්.

මහන්තාරහන්තානං ටා වා 2.152. නිපද සි.

සිම්හි- සි විභක්ති පර කල්හි, මහන්තාරහන්ත්‍යානං- මහන්ත අරහන්ත ශබ්දයන්ගෙ, න්තස්ස- න්තහට, වා- විකල්පයෙන්, ටා හොති- ටා වෙ. මහා, මහං යනාදි වෙ.

මෙයින් ටා නු වූ පක්ෂයෙහි 'න්තස්සං' 2.150 සි අං කළ කල්හි මහං, අරහං යනු වෙ.

භවන්තාදීනං- භවන්තාදි ශබ්දයන්ගෙ, සෙසං- සෙසු කාරිය, ගවජ්ජන්තසමං- ගවජ්ජන්ත ශබ්දයා හා සම සි. මහන්ත ශබ්දයෙන් මහත් දෑ කියත්. අරහන්ත ශබ්දයෙන් රහතන් කියත්.

අසම සි - අසම ශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සි විභක්ති වේ.

රාජාදියුවාදිනා 2.156. රාජාදියුවාදිතො යෑ ආ යෑ යනු පද සි.

---

* 'රාජාදිභි ච' ඉති ලිඛිතපොත්තකෙසු.

යොනමානෝ. 2. 158.

රාජාදීහි * යුවාදීහි ච යොනමානෝ වා හොති. අසමානෝ, අසමා. (හෝ) අසම, අසමා, අසමානෝ, අසමා.

වාමහානඞ්. 2. 157.

රාජාදීනං යුවාදීනං වානඞ් හොති වාමහි. අසමානං, අසමං. අසමානෝ, අසෙම.

නාසෙසෙනෝ. 2. 82.

කම්මාදිතෝ නාවචනස්ස එනෝ වා හොති. අසෙසෙන, අසමනා.

රාජාදීහි- රාජාදීන් කෙරෙන් ද, යුවාදීහි ච- යුවාදීන් කෙරෙන් ද, පරස්ස- පර වූ, සියස- සිහට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ. අසමා යනු වෙ.

යොනමානෝ 2·158· යොනං යැ ආනෝ යැ යනු පද සි.

රාජාදීහි- රාජාදීන් කෙරෙන් ද, යුවාදීහි ච- යුවාදීන් කෙරෙන් ද පර වූ, යොනං- යො විභක්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ආනෝ හොති- ආනෝ යනාදෙශ වෙ. අසමානෝ යනාදි වේ.

මෙහි රාජ, බ්‍රහ්ම, සඛ, අත්ත, ආතුම යන මොහු ද දළහධම්ම, අසම, අණිම, ලඝිම යන මොහු ද රාජාදි නම් වෙත්. යුව, සා, සුවා, මඝව, පුම, වත්තඝ යන මොහු යුවාදි නම් වෙත්. රාජාදි යුවාදි දෙක ම ආකෘතිගණ යැ. එ හෙයින් ආගම වූ පරිද්දෙන් සෙසු ශබ්දයෝ ද මෙහි ම දැක්ක යුතු වෙත්.

වාමහානඞ් 2·157· වා යැ අමහි යැ ආනඞ් යැ යනු පද සි.

අමහි- අංවිහක්ති පර කල්හි, රාජාදීනං- රාජාදීන්ට ද, යුවාදීනං ච- යුවාදීන්ට ද, වා- විකල්පයෙන්, ආනඞ් හොති- ආනඞ් වෙ. අසමානං යනාදි වෙ.

නාසෙසෙනෝ 2·82· දවිපද සි. මෙහි දු ආකෘතිගණ සි.

කම්මාදිතෝ- කම්මාදීන් කෙරෙන් පර වූ, නාවචනස්ස- නාවචනයහට, වා-විකල්පයෙන්, එනෝ හොති-එන යන ආදෙශ වෙ. අසෙසෙන යනු වෙ.

---

* 'රාජාදීහි ච' ඉති ලිඛිතපොත්සෙසු.

කම්මාදිනො. 2. 81.

කම්මාදිනො සම්නො නි හොති වා. අසමනි, අසේම, අසමමහි, අසමසම්ං. සෙසං බුද්ධසද්දසමං.

මුද්ධගාණ්ඩීවධන්වඅණිමලඝිමාදයො අසමඝමා. එවං රාජා කාලද්ධානවාචී අද්ධා ච පඨමාදුතියාසු අත්තඅත්තුමානො තතියා සත්තමේ‍යකාවවනෙසු ච.

රාජඝි නාමහි. 2. 125

යම්කිහට සප්තමේ‍යකාවවනයෙහි විකල්පයෙන් නි ආදෙශ හා කෘතියෙයකාවවනයෙහි විකල්පයෙන් එනාදෙශ දක්නා ලැබෙ ද හෙ හෙම් කම්මාදීන් කෙරෙහි දැක්ක යුතු සි.

කම්මාදිනො 2·81· එකපද සි.

කම්මාදිතො- කම්මාදීන් කෙරෙන් පර වූ, සම්නො- සම්ංහට, වා- විකල්පයෙන්, නි හොති- නි ආදෙශ වෙ. අසමනි යනාදි වෙ. අසම ශබ්දයෙන් ගල් කියත්.

සෙසං- සෙසු කාරිය, බුද්ධසද්දසමං- බුද්ධ ශබ්දය හා සම සි. මුද්ධගාණ්ඩීවධන්වඅණිමලඝිමාදයො- මුද්ධ, ගාණ්ඩීවධන්ව, අණිම, ලඝිමාදි ශබ්දයො, අසමඝමා- අසම ශබ්දයා හා සමයො සි. 'ගාණ්ඩීවං ධන්වං යස්ස' යන වාක්‍යයෙහි අන්‍යාර්‍ථසමාස කොට 'රාජාදියුවාදිත්වා' 2·156 සී සිහට ආ කළ කල්හි ගාණ්ඩීවධන්වා යනු වෙ. ගාණ්ඩීවධන්ව ශබ්දයෙන් මැඩහුදුනු ගත්තවුන් කියත්. 'අණුනො භාවො' අණිමා, 'ලඝුනො භාවො' ලඝිමා, ෂඤ්‍යන්ත වූ අණු ලඝු ශබ්දයන් කෙරෙන් 'අණ්වාදින්විමො' 4·62 සී ඉමප්‍රත්‍යය වෙ. අණිම ශබ්දයෙන් අණුගුණ කියති. ලඝිම ශබ්දයෙන් ලඝු ගුණ කියත්.

පඨමාදුතියාසු- ප්‍රථමා ද්විතීයා විභක්තීන් පර කල්හි, රාජ- රාජ ශබ්දය ද, කාලද්ධානවාචී අද්ධා ච- කාලවාචී වූ මාඝීවාචී වූ අද්ධශබ්දය ද, තතියාසත්තමේ‍යකාවවනෙසු ච- තෘතීයාසප්තමේ‍යකාවවනයන් ද ප්‍රථමාද්විතීයාවිභක්තීන් ද පර කිල්හි, අත්ත අත්තුමානො (ච)- අත්තඅත්තුමශබ්දයො ද; එවං- මෙසෙ මැ සි.

කාලද්ධානවාචී අද්ධා ච යන මෙයින් අද්ධවාචී අද්ධශබ්දයා හළහ සි දත යුතු.

රාජඝි නාමහි 2·125· රාජස්ස යැ ඉ යැ නාමහි යැ යනු පද සි.

රාජසඞි වා හොති නාමහි. රාජිනා.

අසඤ්ඤත්‍ර,

නාසමාසු රඤ්ඤං. 2. 224.

නාසමාසු රාජස්ස සවිභත්තිස්ස රඤ්ඤං හොති. රඤ්ඤා.

සුනංහිසු. 2. 126.

රාජස්ස ඌ හොති වා සුනංහිසු. රාජූහි, රාජෙහි, රාජූහි, රාජෙහි.

රඤ්ඤෙරඤ්ඤස්සරාජිනෝ සෙ. 2. 225.

සෙ රාජස්ස සවිභත්තිස්ස එතෙ ආදෙසා හොන්ති. රඤ්ඤෙ, රඤ්ඤස්ස, රාජිනෝ. රාජූනං.

රාජස්ස රඤ්ඤං. 2. 223.

නාම්හි- නාවිභක්ති පර කල්හි, රාජස්ස- * රාජශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඉ හොති- ඉකාරාදෙශ වෙ. රාජිනා යනු වෙ. අසඤ්ඤත්‍ර- ඉකාරාදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

නාසමාසු රඤ්ඤං 2·224· දවිපද සි.

නාසමාසු- නා ය සමා ය යන මොවුන් පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, රාජස්ස- රාජශබ්දයහට- රඤ්ඤ හොති- රඤ්ඤ යන ආදෙශ වෙ. රඤ්ඤ යනු වෙ.

සුනංහිසු 2·126 සුනංහිසු යැ ඌ යැ යනු පද සි.

සුනංහිසු- සු ය නං ය හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, රාජස්ස- රාජශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඌ හොති- ඌකාරාදෙශ වෙ. රාජූහි යනාදි වෙ.

රඤ්ඤෙරඤ්ඤස්සරාජිනෝ සෙ 2·225· රඤ්ඤෙරඤ්ඤස්ස රාජිනෝ යැ සෙ යැ යනු පද සි.

සෙ- සු විභක්ති පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, රාජස්ස- රාජශබ්දය හට, එතෙ ආදෙසා හොන්ති- මෙ ආදෙශ යො වෙත්. රඤ්ඤෙ යනාදි වෙ.

රාජ්ඤස්ස රඤ්ඤං 2·223· දවිපද සි.

---

* 'රාජසද්දස්ස' සන්‍ය.

නමහි රාජසද්දස්ස සම්භයත්තිස්ස රඤ්ඤං හොති වා. රඤ්ඤං, රාජානං.

රඤ්ඤා.

සම්මහි රඤ්ඤරාජිනි. 2. 226.

සම්මහි රාජස්ස සම්භත්තිස්ස රඤ්ඤරාජිනි හොන්ති. රඤ්ඤ, රාජිනි. රාජූසු, රාජෙසු.

'සමාසෙ වා'ති 2·227 රාජස්ස නාසසමාසම්හි යං වුත්තං තං වා හොති. යථා: කාසිරඤ්ඤා, කාසිරාජෙන; කාසිරඤ්ඤා, කාසිරඤ්ඤස්ස, කාසිරාජිනො, කාසිරාජස්ස; කාසිරඤ්ඤා, කාසිරාජා, කාසිරාජමහා, කාසිරාජසමා; කාසිරඤ්ඤ, කාසිරාජිනි, කාසිරාජෙ, කාසිරාජමහි, කාසිරාජසම්.

නමහි-නාංවිභක්ති පර කල්හි, සම්භත්තිස්ස-විභක්තිසහිත වූ, රාජසද්දස්ස- රාජශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, රඤ්ඤං හොති- රඤ්ඤං යන ආදෙශ වෙ. රඤ්ඤං යනාදි වෙ.

සම්මහි රඤ්ඤරාජිනි 2·226· සම්මහි යැ රඤ්ඤරාජිනි යැ යනු පද සි.

සම්මහි- සම්භවිභක්ති පර කල්හි, සම්භත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, රාජස්ස- රාජශබ්දයහට, රඤ්ඤරාජිනි හොන්ති- රඤ්ඤරාජිනි යන ආදෙශයෝ වෙත්. රඤ්ඤ රාජිනි යනාදි වෙ.

සමාසෙ වාති- 'සමාසෙ වා' 2·227 යන සූත්‍රයෙන්, රාජස්ස- රාජශබ්දයහට, නාසසමාසම්හි- නා ස සමා සම්හි යන මොවුන් පර කල්හි, යං වුත්තං- යම් කාර්‍යයෙක් කියන ලද ද, තං- එ කාර්‍යය, වා හොති- විකල්පයෙන් වෙ. යථා- එ මෙසෙ සි: කාසිරඤ්ඤා-පෙ-කාසිරාජසම්හි කියා සි.

'කාසීනං රාජා' කාසිරාජා සී ෂෂ්ඨීසමාස සි. කාසිරාජශබ්දයා කෙරෙන් නා වෙයි; නා පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ රාජශබ්දයහට 'නාසමාසු රඤ්ඤ' 2·224 යන සූත්‍රයෙන් රඤ්ඤ යන ආදෙශ වෙයි; වන්නෙ සමාසවිෂයෙහි රාජශබ්දයහට 'සමාසෙ වා' 2·227 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වෙ; කාසිරඤ්ඤා යනු මෙව. හු වූ පක්ෂයෙහි අකාරාන්ත වූ කාසිරාජ ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ නාහට 'අතෙන' 2·110 යන සූත්‍රයෙන් එන වෙයි; කාසිරාජෙන යනු වෙ. සෙසු තන්හි ද මෙ ම ලෙස ම එ එ සූත්‍රයෙන් කාර්‍ය්‍ය පමුණුවා මෙසින් විකල්පයෙන් කරනු. රාජ ශබ්දයෙන් පොහොසතුන් ද රජදරුවන් ද කියත්.

අධිතො නාමහි,

පුමඝනමමථාමදධානං වා සසමාසු ව. 2. 194.

පුමාදිනමූ හොති වා සසමාසු නාමහි වෙති උතෙත, අඩ්ඩිනා. අඤඤත්‍ර සමමාදිත්තා වා එතෙ, අඩෙත, අඩ්ඩනා.

සෙ උකාරෙ ව,

ඉසුවණණාඡඛලා නාමසසනෙත. 1. 9.

නාමසසනෙත වත්තමානා ඉවණණුවණණා ඛලසඤඤ හොනති යථාසකමං.

ඛලා සසස නො. 2. 83.

ඛලතො සසස නො වා හොති. අඩ්ඩිතො, අඩ්ඩිස්ස, * අඩිස්ස.

අධිතො- අධිශබදයා කෙරෙන්, නාමහි- නාවිභක්ති කළ කල්හි,

පුමඝනමමථාමදධානං වා සසමාසු ව 2.194. සතරපද සි.

සසමාසු- ස ය සමා ය යන මොවුන් පර කල්හි ද, නාමහි ව- නාවිභක්ති පර කල්හි ද, පුමාදීනං-පුමාදීන්ට, වා-විකල්පයෙන්, එ හොතිති- උකාරාදෙශයෙක් වෙ නු සි, උතෙත- උඹ කළ කල්හි, අඩ්ඩිනා යනු වෙ. අඤඤත්‍ර- උඹ නු වූ පක්ෂයෙහි, කමමා දිත්තා- කමමාදි ඛව හෙයින්, වා එතෙ- විකල්පයෙන්. එත ආදෙශ කළ කල්හි අඳෙත අඩ්ඩනා යනු වෙ. සෙ- සවිභක්ති ද, උකාරෙ ව- උකාරාදෙශ ද කළ කල්හි,

ඉසුවණණාඡඛලා නාමසසනෙත 1.9. යනු ඛසංඥලසංඥ විධානසූත්‍ර සි. ඉවුවණණා යෑ ඛලා යෑ නාමසස යෑ අනෙත යෑ යනු පද සි.

නාමස්ස- නාමයාගෙ, අනෙත- සෙළවර, වත්තමානා- වෙනෙන්නා වූ, ඉවණණුවණණා- ඉවණී උවණී දෙදෙන, යථාසක මං- පනතීන්, ඛලසඤඤ හොනති- ඛසංඥ ලසංඥ ඇත්තාහු වෙත්.

ඛලා සසස නො 2.83. සිපද සි.

---

* 'අඩ්ඩිස්ස' ඉති රූපමිදං අභිසම්මි ව්‍යාඛ්‍යාතා සකාරණං කථයති.

නා සමාසස්ස. 2. 84.

ඣලතෝ සමාසස්ස නා හොති වා. අඩ්ඪනා, අඩ්ඪමහා, අඩ්ඪසමා,* අඪා, අඪමහා, අඪසමා. අඪිනී, අඪෙඩ, අඪමණි, අඪසම්මි.

අත්තසද්දතෝ ණිමහි,

සුඛිසු නක්. 2. 197.

අත්තආතුමානං සුඛිසු වා නක් හොති. කකාරෝ අනත්තාව යවත්ථෝ. අත්තනෙඛි, අත්තෙඛි, අත්තනෙහි, අත්තෙහි.

ඣලතෝ- ඣසංඤලසංඤයන් කෙරෙන් පර වූ, සස්ස- සහට, වා- විකල්පයෙන්, නෝ හොති- නෝ ආදෙශ වේ. අඩ්ඪතෝ අඩ්ඪස්ස අඪස්ස යනු වේ.

'බහුලාධිකාරා තු ඛවි විකප්පවිධානස්සාපඤ්ඤනියමෝඤ්ඤ නිච්චං නෝ; එවමුපරි වඤ්ඤනියමෝ' සි

සුඛබදසිද්ධියෙඛි කී හෙයින් ද, සුඛබදසිද්ධියෙඛි ද වඤ්ඤනියෙඛි ද අඩ්ඪතෝ අඪස්ස යන දෙරූපය මුත් අඩ්ඪස්ස යන රූපය නෝ දැක් වූ හෙයින් ද මෙහි අඩ්ඪස්ස යන රූපය අධිකය සි දත යුතු සි.

නා සමාසස්ස 2·84· නා යැ සමාසස්ස යැ යනු පද සි.

ඣලතෝ- ඣසංඤ ලසංඤයන් කෙරෙන් පර වූ, සමාසස්- සමාහට, වා- විකල්පයෙන්, නා හොති- නා වේ. අඩ්ඪනා යනාදී වේ.

මෙහි දු අඩ්ඪමහා අඩ්ඪසමා යන රූප දෙක අධිකය සි දත යුතු.

අඪ ශබ්දයෙන් කාලය ද මාගීය ද කියත්.

අත්තසද්දතෝ- අත්තශබ්දයා කෙරෙන්, ණිමහි- ණිවිභක්ති කළ කල්හි,

සුඛිසු නක් 2·197· දිපද සි.

සුඛිසු- සු යැ ඛි යැ යන මොවුන් ඉර කල්හි, අත්තආතුමානං- අත්තආතුමශබ්දයන්ට, වා- විකල්පයෙන්, නක් හොති- නක් වේ. කකාරෝ- කකාර තෙම, අනත්තාවයවත්ථෝ- අනත්තාව යව ප්‍රයෝජන කොට ඇත්තේ සි. අත්තනෙඛි යනාදී වේ.

---

* 'අඩ්ඩමහා අඩ්ඩසමා' ඉති රූපවයම්දං අධිකමිති ව්‍යාඛ්‍යාතා කථයති.

නොත්තාතුමා. 2. 196.

අත්තආතුමෙහි සස්ස නො හොති වා. අත්තනො, අත්තස්ස.

සමාස්ස නා බ්‍රහමා ච. 2. 198.

බ්‍රහමා අත්තආතුමෙහි ච පරස්ස සමාස්ස නා හොති. අත්තනා. අත්තනෙස්සු, අත්තෙස්සු. ආතුමා අත්තාව.

බ්‍රහමා ගෙ,

සබ්‍රහමාදිනෙ. 2. 62.

සසඤ්ඤතො බ්‍රහමකත්තුඉසිසඛාදීහි ච ගස්සෙ වා හොති. බ්‍රහෙම, බ්‍රහම, බ්‍රහමා.

නාමහි. 2. 193.

නොත්තාතුමා 2 196· නො යැ අත්තාතුමා යෑ යනු පද සි.

අත්තආතුමෙහි– අත්ත ආතුම ශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, සස්ස– සහට, වා– විකල්පයෙන්, නො හොති– නො යනාදෙශ වෙ. අත්තනො යනාදි වෙ.

සමාස්ස නා බ්‍රහමා ච 2·198· සතරපද සි.

බ්‍රහමා– බ්‍රහම ශබ්දයා කෙරෙන් ද, අත්තආතුමෙහි ච– අත්ත ආතුම ශබ්දයන් කෙරෙන් ද, පරස්ස– පර වූ, සමාස්ස– සමාහට, නා හොති– නා වෙ. අත්තනා යනු වෙ. ආතුමා– ආතුමශබ්දය තෙම, අත්තාව– අත්තාශබ්දයා මෙනි. අත්තාශබ්දයෙන් ද ආතුම ශබ්දයෙන් ද ආතමය කියත්.

බ්‍රහමා– බ්‍රහමශබ්දය ද, ගෙ– ග පර කල්හි,

සබ්‍රහමාදිනෙ 2·62· සබ්‍රහමාදිතො යැ එ යැ යනු පද සි.

සසඤ්ඤතො– සසංඥයා කෙරෙන් ද, බ්‍රහමකත්තුඉසිසඛාදීහි ච– බ්‍රහමකත්තුඉසිසඛාදීන් කෙරෙන් ද පර වූ, ගස්ස– ගසංඥ සහට, වා– විකල්පයෙන්, එ හොති– එකාරාදෙශ වෙ.

බ්‍රහමාදි යනු * ආකෘතිගණ සි. ආකෘතිය සී ජාතිය කියනු ලැබෙයි. ජාතිප්‍රධාන ගණ ආකෘතිගණ නම. එහෙයින් මෙහි අනිර්දිෂ්ට වූ ආමන්ත්‍රණයෙහි එකාරලාභී වූ මුනිභදන්තාදීන් ගෙ ද ග්‍රහණය දත යුතු. සෙසු තන්හි දු ආදිශබ්දපලක්ෂිත ගණ ආකෘතිග්‍රහණය සී දත යුතු. බ්‍රහෙම, බ්‍රහම, බ්‍රහමා යනු වෙ.

නාමහි 2·193· එකපද සි.

---

* 'බ්‍රහමාදිතො යනු' සී පොත්.

බ්‍රහමස්සු හොති නාමහි. බ්‍රහ්මූනා.

බ්‍රහමස්සු වා. 2. 192.

බ්‍රහමස්සු වා හොති සනංසු. බ්‍රහ්මූනො, බ්‍රහ්මූස්ස, * බ්‍රහමස්ස, බ්‍රහ්මූනං, බ්‍රහමානං. බ්‍රහ්මූනා.

'අම්බවාදීහී'ති 2.80 සම්නො නි හොති වා. බ්‍රහමනි, බ්‍රහෙම, බ්‍රහමම්හි, බ්‍රහමස්මිං. සෙසං අසමසමං.

සඛා, රාජාදිත්තා සිස්ස ආ.

ආසොනො ච සඛා. 2. 159.

නාමහි- නාවිභක්ති පර කල්හි, බ්‍රහමස්ස- බ්‍රහමශබ්දයහට, ඒ හොති- ඒකාරාදෙශ වෙ.

නාමහි යී සාමාන්‍යයෙන් තෘතීයෙකවචනයාගෙ ද පඤ්චමෙයෙකවචනාදෙශයාගෙ ද ග්‍රහණය යී දත යුතු. බ්‍රහ්මූනා යනු වෙ.

බ්‍රහමස්සු වා 2.192. නිපද යි.

සනංසු- ස යැ නං යැ යන මොවුන් පර කල්හි, බ්‍රහමස්ස- බ්‍රහමශබ්දය හට, වා- විකල්පයෙන්, ඒ හොති- ඒකාරාදෙශ වෙ. බ්‍රහ්මූනො යනාදි වෙ.

මෙහි දු බ්‍රහමූස්ස යන රූපය අධිකය යි දත යුතු.

අම්බවාදීහීති- 'අම්බවාදීහි' 2.80 යන සූත්‍රයෙන්, සම්නො- සම්ංහට, වා- විකල්පයෙන්, නි හොති- නිආදෙශ වෙ.

සප්තමෙයෙකවචනයෙහි විකල්පයෙන් නිආදෙශලාභී වූ † ශබ්දයෝ අම්බවාදීහු නම් වෙති යී දත යුතු. බ්‍රහමනි යනාදි වෙ.

සෙසං- සෙසූ කාරිය, අසමසමං- අසමශබ්දයා හා සම යි.

බ්‍රහම ශබ්දයෙන් බඹුහු දු බ්‍රාහමණයහු දු කියත්.

සඛා යනු වෙ. රාජාදිත්තා-රාජාදි බව හෙයින්, සිස්ස- සිහට, ආ- ආකාරාදෙශ වෙ.

ආසොනො ච සඛා 2.159. නිපද යි.

---

* 'බ්‍රහ්මූස්ස' ඉති රූපම්දං අධිකමිති ව්‍යාඛ්‍යාතා කථයති.

† 'සප්තමෙයෙකවචනයෙහි ආදෙශලාභී වූ' සන්‍ය.

සඛතෝ යොහමාඅයොනෝ හොනති වා ආනෝ ච. සඛාඅයෝ, සඛාඅනෝ.

නොනාඅසෙසවි. 2. 161.

සඛස්ස ඉ හොති නොනාඅසෙසු. සඛිනෝ.

අඤ්ඤත්‍ර,

යොසඛොංහිසු චාරඞ්. 2. 163.

සඛස්ස වා ආරඞ් හොති යොසඛොංහිසු සමානංසු ච.

ආරඞ්සමා. 2. 173.

ආරඞාදෙසතෝ පරෙසං යොනං ටෝ හොති. සඛාරෝ. ආරඞාදෙසාභාවෙ. සඛා. එවමාලපනෙ.

ගෙ තු, සඛෙ, සඛ, සඛා.

සඛතෝ– සඛ ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, යොනං– යො විභක්තීන්ට, වා– විකල්පයෙන්, ආයොනෝ හොනති– ආයෝ යෑ, ඒනා යෑ යන ආදෙශයෝ වෙති; ආනෝ ච– ආනෝ යන ආදෙශය ද වෙ. සඛාඅයෝ, සඛාඅනෝ යනු වෙ.

නොනාඅසෙසවි 2.161. නොනාඅසෙසු යෑ ඉ යෑ යනු පද සි.

නොනාඅසෙසු– නෝ ය නා ඔ ස ය යන මොවුන් පර කල්හි, සඛස්ස– සඛශබ්දයහට, ඉ හොති– ඉකාරාදෙශ වෙ. සඛිනෝ යනු වෙ.

අඤ්ඤත්‍ර– ඉකාරාදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

යොසඛොංහිසු චාරඞ් 2 163. යොසඛොංහිසු යෑ ච යෑ ආරඞ් යෑ යනු පද සි.

යොසඛොංහිසු– යෝ ඔ සු ය අං ය හි ය ඔන මොවුන් පර කල්හි ද, සමානංසු ච– සමා ය නං ය යන මොවුන් පර කල්හි ද, සඛස්ස– සඛ ශබ්දයහට, වා– විකල්පයෙන්, ආරඞ් හොති– ආරඞ් වෙ.

ආරඞ්සමා 2.173. එකපද සි.

ආරඞාදෙසතෝ– ආරඞාදෙශයා කෙරෙන්, පරෙසං– පර වූ, යොනං– යොවිභක්තීන්ට, ටෝ හොති– ටෝ වෙ. සඛාරෝ යනු වේ. ආරඞාදෙසාභාවෙ– ආරඞ් නු වූ පක්‍ෂයෙහි, සඛා යනු වෙ. ආලපනෙ– ආලපනයෙහි ද, එවං– මෙ සෙ මෑ සි.

අමහි සඛානං, සඛාරං, සඛං. සඛායෝ, සඛානෝ, සඛීනෝ.

ටොමෙ වා. 2. 174.

ආරඛාදෙසමහා යොනං ටොමෙ වා හොනති යථාකකමනති මෙ. පකෙඛ, 'ආරඛ්සමා'ති 2.173 ටෝ. සඛාරෝ, සඛාරෙ, සඛෙ; සඛීනා, සඛාරෙහි, සඛෙහි, සඛාරෙහි, සඛෙහි; සඛීනෝ, සඛීසස, සඛාරානං.

ආලපනයෙහි යෝ පර කල්හි ද මෙ කි කාය්‍ය වේ සි සෙ සි. ගෙ තු- ග පර කල්හි වනාහි, සඛෙ, සඛ, සඛා යනු වේ.

මෙහි කාත්‍යායනයෝ 'සඛාතෝ ගසෙ වා' 2.1.62 යන සූත්‍රයකින් සඛශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ ගඟට ඉකාර ඊකාර කොට සඛි, සඛී සී සිද්ධ කෙරෙති. ඒ රූපද්වය ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි මුත් ඉතර ලිඞ්ගද්වයෙහි නො පෙනෙන හෙයින් ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි නදාදිපාඨ යෙන් ඕ කොට 'ගෙ වා' 2.67 සි පක්ෂයෙක්හි හ්‍රස්ව කරත් මෑ සිද්ධ. සි.

අමහි- අංවිහක්ති පර කල්හි, සඛානං යනාදි වේ.

ටොමෙ වා 2.174. ද්විපද සි.

ආරඛාදෙසමහා- ආරඛාදෙශයා කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිහක්තීන්ට, යථාකකමං- පත්තීන්, ටොමෙ- ටොමෙ දෙදෙන, වා හොත්‍යාඛ්‍යාති- විකල්පයෙන් වෙත් නු සි, මෙ- මෙ යන ආදෙශ වේ.

ප්‍රථමා යොහට පූර්‍වසූත්‍රයෙන් මෑ ටෝ සිද්ධ වුව නැවත ටෝ විධානය කුමක් පිණිස ද යත්? ටොමෙ සී ටොග්‍රහණය නො කළ හොත් යථාක්‍රම නො ලැබෙන හෙයින් පක්ෂයෙක්හි ද්විතීයා යොහට මෙ විධානය පිණිස 'මෙ වා දුතියසස' සී * ගුරුනිදේශය වන්නෙය. 'ටොමෙ වා'සී කීකල්හි සූත්‍රය ද ලඝු වෙයි. මෙයින් ටෝ නු වූ පක්ෂයෙහි ද්විතීයා යොහට පූර්‍වසූත්‍රයෙන් ටෝ වත් ම ඉෂ්ටරූපය † වෙ නු සි ටෝ ග්‍රහණය නිරර්ථක නො වෙ සි යන අභිප්‍රායයි.

පකෙඛ- ටෝ නු වූ පක්ෂයෙහි, 'ආරඛ්සමා'ති- 'ආරඛ්සමා' 2.173 යන සූත්‍රයෙන්, ටෝ- ටෝ ආදෙශ වේ. සඛාරෝ ශූන්‍යාදි වේ.

---

* 'මෙ වා දුතියායොසස' සී සන්‍ය. † 'ඉෂ්ටරූපත්‍රය' සී විරිතසන්‍ය.

සමානංසු වා. 2. 162.

සඛස්ස වා ඉ හොති සමානංසු. සඛීනං, සඛානං.

වා නාසමානං. 2. 175.

ආරඛාදෙසමහා නාසමානං වා හොති. සඛාරා. බහුලාධිකාරා සඛාරසමා. සඛීනා, සඛිමහා, සඛිසමා, සඛා, සඛමහා, සඛසමා.

තෙ සම්මනෝ. 2. 160.

සඛතෝ සම්මනෝ තෙ හොති නිච්චං. සඛෙ, සඛාරෙසු, සඛෙසු. 'ධමෙමා වාසඤ්ඤතෝ'ති (1) රාජාදිසු පාඨා දළ්හධම්මාදයෝ වා අසමසමා.

යුවා.

සමානංසු වා 2·162· දීඝපද සි.

සමානංසු- සමා යෑ නං යෑ යන මොවුන් පර කල්හි, සඛස්ස- සඛ ශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඉ හොති- ඉකාරාදෙශ වේ. සඛීනං, සඛානං යනු වේ.

වා නාසමානං 2·175· දීඝපද සි.

ආරඛාදෙසමහා- ආරඛාදෙශයා කෙරෙන් පර වූ, නාසමානං- නා ස සමා ස ඝන මොවුන්ට, වා හොති- ආ වේ. සඛාරා යනු වේ. බහුලාධිකාරා- බහුලාධිකාරය හෙතු කොට ගෙන, සඛාරසමා- සඛාරසමා සී කියා ද වේ.

තෙ සම්මනෝ 2·160· දීඝපද සි.

සඛතෝ- සඛ ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සම්මනෝ- සම්ඝට, නිච්චං- අවිකල්පයෙන්, තෙ හොති- තෙ වේ.

'සමාසම්ඝා' 2·45 සී සම්ඝට තෙ විකල්පයෙන් සිදු වූ හෙයින් මේ සූත්‍රය නිත්‍යයෙන් ම ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේ සී දත යුතු. සඛෙ යනාදි වේ. සඛ ශබ්දයෙන් යහළුවන් කියත්.

'ධමෙමා වාසඤ්ඤතෝ'ති- 'ධමෙමා වාසඤ්ඤතෝ' (1) සී කියා, රාජාදිසු පාඨා- රාජාදීන් කෙරෙහි හදුළු හෙයින්, දළ්හධම්මාදයෝ- දළ්හධම්මාදි ශබ්දයෝ, වා- විකල්පයෙන්, අසමසමා- අසම ශබ්දයා හා සමයෝ සි.

සොනං නොනෙ වා. 2. 183.

යුවාදීහි යොනං නොනෙ වා හොනති යථාකකමං.

නොනානෙසඞා. 2. 181.

එසු යුවාදීනමා හොති. යුවානෝ, යුවා. යුවානං, යුවං, යුවානෙ, යුවෙ. යුවිනා.

ධමෙමා වාසඤඤසෙ (7) යනු ගණසූත්‍ර සි.

අන්‍යාපීසම්භාසයෙහි වැටෙන්නා වූ ධම්මශබ්දය තෙම විකල්පයෙන් රාජාදිගණයෙහි හදුරනු ලැබෙයි යනු අර්‍ථ සි. එ හෙයින් දළ්හධම්මශබ්දය අසමානබ්දයා හා සම කොට වරනැගිය යුතු ය යනු අභිප්‍රාය සි. 'දළ්හා ධමෙමා අසස' යනු විග්‍රහ සි. දළ්හා- දෘඪ වූ, ධමෙමා- සභාවය තෙම, අසස- මොහට හු සි, දළ්හ ධමෙමා- දළ්හධම්ම නම් වේ. වාපය සි. නත්සහවරියායෙන් ධනුඪර ද දළ්හධම්ම නම් වේ.

යුවා යනු වේ.

සොනං නොනෙ වා 2.183. නිපද සි.

යුවාදීහි- යුවාදීන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යෝ විභක්තීන්ට, යථාකකමං- පනතීන්, නොනෙ- නොනෙ දෙදෙන, වා හොනති- විකල්පයෙන් වෙත්.

ප්‍රථමා යෝ පර කල්හි යුවාදීන්ට යම් රූපයෙක් ඇද් ද එ 'යොනමානෝ' 2.158 සි ආනෝ ආදෙශයෙන් ම සිද්ධ ය; මෙහි නෝ ග්‍රහණය කුමක් පිණිස ද යත්? ලාඝවය පිණිස සි. නෝ ග්‍රහණය නැති කල්හි දුතියා ග්‍රහණයෙන් ලාඝවය නො වන්නෙය; නෝ ග්‍රහණය ඇති කල්හි වනාහි දුතියා ග්‍රහණය නැති ව ම යථාක්‍රමයෙන් දවිතීයායොහට ම නෙ ආදෙශ වන්නෙ සි.

නොනානෙසඞා 2 181. නොනානෙසු යෑ ආ යෑ යනු පද සි.

එසු- මේ නෝ ආදීන් පර කල්හි, යුවාදීනං- යුවාදීන්ට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ.

නා සි සාමාන්‍යයෙන් දැක් වූ හෙයින් තෘතීයෙකවචනයා හෙ ද 'ඨාසම්භනං නානෙ' 2 182 යන්නෙන් විහිත වූ පඤ්ච මෙකවචනානාදෙශයාහෙ ද ග්‍රහණය සි. යුවානො, යුවා යනාදි වේ. *

---

* 'යුවානො යුවානා යනාදි වෙ' සමහර.

සුවාදීනං සුනියඤානඞ්. 2. 180.

සුනිසු සුවාදීනමානඞ් හොති. සුවානෙහි, සුවානෙහි.

සුවා සඤ්ඤිනෝ. 2. 195.

සුවා සස්ස වා ඉනෝ හොති. සුවිනෝ, සුවස්ස.

සමාසඤ්ඤානං නානෙ. 2. 182.

සුවාදීහි සමාසඤ්ඤානං නානෙ හොනති යථාසඤ්ඤං. සුවානා. සුවානෙ, සුවානෙසු.

රූපසිද්ධියං පනස්ස අසුසුථා රූපනයෝ දස්සිතෝ; න සෝ ගහෙතබ්බෝ; අමූලත්තා. න හි තස්සාගමාදිමූලමත්ථි. එවමීදිස මසුසුමපි.

මිස්සප්පුමවත්තනාසඤ්ඤ, සුවසඤ්ඤසමා. අයන්තු විසෙසෝ.

සුවාදීනං සුනියඤානඞ් 2·180· නිපද සි.

සුනිසු- සු ස නි ය යන මෙවුන් පර කල්හි, සුවාදීනං- සුවා දීන්ට, ආනඞ් හොති-ආනඞ් වේ. සුවානෙහි, සුවානෙහි යනු වේ.

සුවා සඤ්ඤිනෝ 2·195· නිපද සි.

සුවා- සුවශබ්දය කෙරෙන් පර වූ, සස්ස- සහට, වා- විකල්පයෙන්, ඉනෝ හොති- ඉනෝ වේ. සුවිනෝ, සුවස්ස යනු වේ.

සමාසඤ්ඤානං නානෙ 2·182· දම්පද සි.

සුවාදීහි- සුවාදීන් කෙරෙන් පර වූ, සමාසඤ්ඤානං- සඤ්ඤා සමූහ යන මෙවුන්ට, යථාසඤ්ඤං- පනතීන්, නානෙ හොනති- නානෙ යන මෙනු වෙත්. සුවානා යනාදි වේ.

රූපසිද්ධියං පන- රූපසිද්ධියෙහි ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි, අස්ස- මේ සුවශබ්දයාගෙ, රූපනයෝ- රූපක්‍රමය තෙම, අසුසුථා- අනික් පරිද්දෙකින්, දස්සිතෝ- දක්වන ලදී. සෝ- එ රූපක්‍රමය, න ගහෙතබ්බෝ- නො ගත යුත්තෙ යි. කුමක් හෙයින් ද යත්? අමූලත්තා- මූලක් නැති බව හෙයිනි. තස්ස- එ රූපක්‍රමයෙහි, ආගමාදිමූලං- ආගමාදි මූලයෙක්, න හි අත්ථි- නො ම ඇති. ඊදිසං- මෙ බදු වූ, අසුසුමපි- සෙස්ස ද, එවං- මෙසෙ මැ යි.

රූපසිද්ධියෙහි 'හිවිභත්තිමහි වා' 2·2·38 යන සූත්‍රයෙහි ව ග්‍රහණයෙන් සියලු විභක්තීන් ම පර කල්හි ආන යන ආදෙශයක් කොට,

ගස්සං. 2. 189.

පුම්සද්දතෝ ගස්ස අං වා හොති. පුමං, පුම, පුම්ං.

නාමහි. 2. 187.

නාමහි පුම්සස්ස වා ආ හොති පුමානා. අකඤඤ්ඤ වා උතෙහ, පුමුනා, පුමෙන. පුමුනෝ, පුමුස්ස, පුමස්ස. පුමූනා, පුමානා. 'පුම්ා'නි 2-186 සඤ්ඤා නෙ වා හොති. පුමානෙ, පුමෙ, පුම්මහි, පුමයඤ්ං.

යුවා	යුවානෝ යුවානා
(හෙ) යුව (ඔ) යුවා (ඔ) යුවානා (හෙ) යුවානා	(භවනෙතා) යුවානා
යුවානං යුවිං	යුවානෙ යුවෙ
යුවානා යුවෙන යුවානෙන	යුවානෙහි යුවානෙහි යුවෙහි යුවෙහි
යුවානස්ස යුවස්ස	යුවානානං යුවානං
යුවානා* යුවානසමා යුවානමහා	යුවානෙහි යුවානෙහි යුවෙහි යුවෙහි
යුවානස්ස යුවස්ස	යුවානානං යුවානං
යුවානෙ යුවානසම්ං යුවානමහි යුවෙ යුවස්මිං යුවම්හි	යුවානෙසු යුවාසු යුවෙසු.

සී රූප දක්වන ලදී.

ආගමාදිම්ූලක් නැති හෙයින් ඒ නෝ ගත යුතු ය යනු භාව සි. යුවශබ්දයෙන් ළදරුවන් කියත්.

මඝවපුම්වත්තාහසඤ්ඤ- මඝවපුම්වත්තාහ ශබ්දයෝ, යුවසද්ද සමා- යුවශබ්දයා හා සමයෝ සි. අයං තු- මෙ මතු කියන්නෙ වනාහි, වීසෙසෝ- වෙනස සි.

ගස්සං 2-189- දම්පද සි..

පුමසද්දතෝ- පුමශබ්දයා කෙරෙන්, (පරස්ස-) පර වූ, ගස්ස- ගහට, වා- විකල්පයෙන්, අං හොති- අං වේ. පුමං යනාදි වේ.

නාමහි 2-187- එකපද සි.

නාමහි- නාවිභක්ති පර කල්හි, පුමස්ස- පුමශබ්දයාහට, වා- විකල්පයෙන්, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ. පුමානා යනු වේ.

---

* 'යුවානා යුවස්මා' ඉති පදසාධනටීකායං.

සුමහා ව. 2. 188.

පුමසස සුමහි යං වුත්තං තං ආ ව වා හොතීති ආනඞ් ආ ව හොති. පුමානෙසු, පුමාසු, පුමෙසු.

වත්තහා සනන්නං නොනානං. 2. 191.

වත්තහා සන්නං නොනාකං හොන්ති යථාක්කමං. වත්තහා නො, වත්තහානානං.

අකාරන්තං.

සා සි.

එකවචනයොඅඔඅඝොනං. 2. 66.

අ සුසුත්ර-ආකාරාදෙශ හු වූ පඤ්ඤයෙහි, වා-ම්කල්පයෙන්, එහෙන-එකාරාදෙශ කළ කල්හි, පුම්නා යනාදි වේ. 'පුමා'නි- 'පුම්'2.188 ඉති සුත්‍රයෙන්, සම්හෙ- සම්හට, වා- ම්කල්පයෙන්, නෙ හොනි- නෙ ආදෙශ වේ. පුමානෙ යනාදි වේ.

සුමහා ව 2.188. සුමහි යැ ආ යැ ව යැ යනු පද සි.

පුමහි- සුම්හක්ති පර කල්හි, පුමසස- පුමශබ්දයහට, යං වුත්තං- 'පුවාදීනං සුම්සවානඞ්' 2.180 සී යම් කාර්‍යයෙක් කියන්ලද ද, තං- එ කාර්‍යය ද, ආ ව- ආකාරාදෙශ ද, වා හොතීති- ම්කල්පයෙන් වේ නු සි, ආනඞ්- ආනඞ් ආදෙශ ද, ආ ව හොති- ආකාරාදෙශ ද වේ. පුමානෙසු යනාදි වේ. පුමශබ්දයෙන් පුරුෂයන් කියත්.

වත්තහා සනන්නං නොනානං 2.191. වත්තහා යැ සන්නං යැ නොනානං යැ යනු පද සි.

වත්තහා- වත්තහශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සන්නං- සයනං ය යන මොවුන්ට, යථාක්කමං- පන්තීන්, නොනානං හොන්ති- නො ස නානං ය යන මොහු වෙත්. වත්තහානෙ යනාදි වේ.

'වත්තං හතවා'නි වත්තහා, ක්ත්වාප්‍රත්‍යයාන්ත සි. වත්ත නම් අසුරයා නැසි නු සි වත්තහ නම්. ශක්‍රයා සි.

අකාරන්තං.

සා සි- සා ශබ්දය, සි හු කෙරෙන් පර ව සිඞ්හක්ති වේ.

එකවචනයොඅඔඅඝොනං 2.66. දිඞ්පද සි.

එතවවනෙ යොසු ව සඹකාරනතවජජිහානං නාමානං රසෙසා හොති නිලිඛෙති රසෙස සම්පතතෙ, 'සිසම්ං නානපුංස කාසසා'ති 2.68 අනපුංසකසස සිමහි තු න හොති. සා, යුවාදිතතා සිසස ආ.

සානො. නොතතාභාවපකෙඛ, 'යොනමාතො'ති 2.158 වාඩිකාරසස වවසිතවිහාසතතා නිවචමානො. (සානො.) තථා නෙතතාභාවපකෙඛ.

එතවවනෙ- එතවවනයා පර කල්හි ද, යොසු ව- යො විභක තීන් පර කල්හි ද, නිලිඛෙඛ-ලිඛිතුයෙහි වැටෙන්නා වූ, සඹකාර නතවජජිතානං නාමානං- සසංඥ ඔකාරානන් වර්ජිත වූ නාම යන්ට, රසෙසා හොතීති- හ්‍රස්ව වෙ නු සි, රසෙස සම්පතෙත- හ්‍රස්ව සම්ප්‍රාප්ත කල්හි, 'සිසම්ං නානපුංසකසසා'ති- 'සිසම්ං නාන පුංසකසස' 2.68 යන සූත්‍රයෙන්, සිමහි තු- සි විභක්ති පර කල්හි වනාහි, අනපුංසකසස- නිපුංසකලිඟ නොවන්නා වූ නාමයහට, න හොති- හ්‍රස්ව නොවෙ. සා යනු වෙ. යුවාදිතතා- යුවාදි බව හෙයින්, සිසස-සිහට, ආ-ආකාරදෙශ වෙ. බහුවචනයෙහි සානො යනු වෙ. * නොතතාභාවපකෙඛ-'යොනං නොතෙ වා' 2.183 යන සූත්‍රයෙන් නොබය නු වූ පක්‍ෂයෙහි, වාඩිකාරසස- වාඩිකාර යාගෙ, වවසිතවිහාසතතා- ව්‍යවසිතවිභාෂා බව හෙයින්, 'යොතමානො'ති-'යොනමානො' 2.158 යන සූත්‍රයෙන්, නිවචං- අවිකල්පයෙන්, ආනො- ආනො යන ආදෙශ වෙ. සානො යනු වෙ. නෙතතාභාවපකෙඛ- නොබය නු වූ පක්‍ෂයෙහි ද, තථා- එ සෙ මැ සි.

යුවාදීන් කෙරෙන් පර වූ ප්‍රථමාද්විතීයා යොවිභක්තීන්ට 'යොනං නොතෙ වා' සී විකල්පයෙන් නොතෙ කළ කල්හි, නු වූ පක්‍ෂයෙහි 'යොනමානො' යන සූත්‍රයෙන් වන ආනො ද විකල්පයෙන් වී නම් නු වූ පක්‍ෂයෙහි සා, සෙ යන අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ග ය ද වන්නෙ ය ඊන ආසංකයෙන් 'නොතතාභාවපකෙඛ' යනාදි කියන ලද. 'නො' කළ ද 'ආනො' කළ ද රූපභෙදයක් නැති ඛැවින් ප්‍රථමා යොහට නිත්‍යයෙන් ආනො කරත් ම ආදෙශය ද අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ගය ද නොවෙයි. සානො ඊන එකරූපය ම වෙයි. ද්විතීයා යොහට ද නොබය නු වූ පක්‍ෂයෙහි නිත්‍යයෙන් ආනො කළ කල්හි සානෙ සානො ඊන රූප ද්වය වෙයි දත යුතු.

---

* 'යොනං නොතෙ වා' 2. 183 යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමා යොහට නොවූ ආදෙශ විමෙනි.

සාසසංසෙ වානඞ්. 2. 190.

සාසඤ්ඤස්ස ආනඞ් හොති අංසෙ ගෙ ච. (හෝ) සාන, සාහා, සාඝනා. සානං, සාසෙ, සානෝ. සෙසං යුවසඤ්ඤසමං. සෙ තු, සානස්ස.

සුවා යුවාව. 'එකාවචනයොසවඝොන'නති [2 66] රස්සත්තාව විසෙසෝ.

ගෙ තු,

ගෙ වා. 2. 67.

අඝොනං ගෙ වා රස්සො හොති නිලිඛෙහ. (හෝ) සුව, සුවා.

ආඛ්‍යාරහනං.

සාසසංසෙ වානඞ් [2·190] සාස්ස යෑ අංසෙ යෑ ච යෑ ආනඞ් යෑ යනු පද සි.

අංසෙ- අංවිභක්තිසවිභක්ති පර කල්හි ද, ගෙ ච- ග පර කල්හි ද, සාසඤ්ඤස්ස- සාශබ්දයහට, ආනඞ් හොති- ආනඞ් වෙ. (හෝ) සාන සාහා යනාදි වෙ. සෙසං- සෙසු කාරිය, යුවසඤ්ඤසමං- යුවශබ්දයා හා සම සි. සෙ තු- සවිභක්ති පර කල්හි වනාහි, සානස්ස යනු වෙ. සා ශබ්දයෙන් බල්ලන් කියත්.

සුවා- සුවාශබ්දය තෙම, යුවාව- යුවශබ්දයා මෙනි. එකවචන මඝාසවඝොනනති-'එකවචනයොසවඝොනං' [2 66] යන සූත්‍රයෙන්, රස්සත්තංව- හ්‍රස්වත්වය ම, විසෙසෝ- * වෙනස සි.

ගෙ තු- ග පර කල්හි වනාහි,

ගෙ වා [2·67] දවිපද සි.

ගෙ- ග පර කල්හි, නිලිඛෙහ- ලිඛත්‍රයෙහි වැවෙන්නා වූ, අඝොනං- ඝඔකාරත්තවර්ජිත නාමඝන්ට, වා- විකල්පයෙන්, රස්සො හොති- හ්‍රස්ව වෙ. (හෝ) සුව, සුවා යනු වෙ. සුවාශබ්දයෙන් බල්ලන් කියත්.

ආඛ්‍යාරහනං.

---

* 'විසෙසං' සඤ්ඤ.

මුනි.

යොසුජ්ඣිස්ස පුමෙ. 2. 95.

ඣිසඤඤස්ස ඉස්ස යොසු වා ට හොති පුලිඞ්ගෙ. මුනයො. අහොති සාමඤඤනිද්දෙසා අතො යොනං වාටෙ සම්පත්තාපි අවිඛානසාමත්ථියා න හොන්ති.

අඤඤත්ර,

ලොපො. 2. 116.

ඣිලතො යොනං ලොපො හොතීති යොලොපෙ,

යොලොපනිස්ස දිඝො. 2. 90.

මුනි යනු වෙ.

යොසුජ්ඣිස්ස පුමෙ 2·95· නිපද සි.

යොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි, පුලිඞ්ගෙ- පුල්ලිඟු යෙහි වැටෙන්නා වූ, ඣිසඤඤස්ස ඉස්ස- ඣිසංඥ වූ ඉකාරයහට, වා- විකල්පයෙන්, ට හොති- ටකාරාදෙශ වේ. මුනයො. යනු වෙ. අහොති- අතො යන, සාමඤඤනිද්දෙසා- සාමාන්‍යනිර්දිශය හෙතු කොට ගෙන, අතා- අකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන් ප්‍රාප්ත වූ, යොනං- යො විභක්තීන්ට, වාටෙ- වා වෙ දෙදෙන, සම්පත්තාපි- සම්ප්‍රාප්ත වූවාහු ද, අවිඛානසාමත්ථියා- අකාර කළ සාමර්ථ්‍ය යෙන්, න හොන්ති- නො වෙත්.

'අතො යොනං වාටෙ' 2·43 සි සාමාන්‍යයෙන් දක් වූ හෙයින් යො පර කල්හි ඣිසංඥ වූ ඉකාරයහට 'යොසුජ්ඣිස්ස පුමෙ' සි විශෙෂ කළ කල්හි වූ අකාරාන්ත බව ගෙන 'අතො යොනං වාටෙ' යන සූත්‍රයෙන් වාටෙ දෙදෙන පැමිණෙන්නෝ නො වෙ ද යත්? සවභාවයෙන් වූ අකාරාන්ත බැවෙක් නො වෙනු සි අවිඛාන සාමර්ථ්‍යයෙන් වාටෙ වැළැක්කිය යනු අභිප්‍රාය සි.

අඤඤත්ර- ටකාරාදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

ලොපො 2·116 එකපද සි.

ඣිලතො- ඣිසංඥලසංඥයන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, ලොපො හොතීති- ලොප් වෙ නු සි, යො ලොපෙ- යොහට ලොප් කළ කල්හි,

යොලොපනිස්ස දිඝො 2·90· ද්විපද සි.

යොනං ලොපෙ නිසු ච දීඝෝ හොති. මුනී. (හෝ) මුනි, මුනී, මුනයෝ, මුනී. මුනිං, මුනයෝ, මුනි. මුනිනා, මුනීහි, මුනීහි. යොලොපනිසු, ඕමනතුවනතුනමිච්චාදිඤුපකා ඉකාරුකාරානං සුනාංහිසු දීඝසානිවචනනා මුනිහිච්චාදිපි හොති. මුනිනෝ, මුනිස්ස, මුනීනං. මුනිනා, මුනිම්හා, මුනිසමා. මුනිම්හි, මුනිසමිං, මුනිසු. එවං කවිඤාපිගිරිආදයෝ.

අග්ගිඉසීනං අයං විසෙසෝ.

සිස්සාග්ගිනෝ නි. 2. 149

යොනං– යොවිභත්තීන්ට, ලොපෙ–ලෝප ද, නිසු ච–නි යන ආදෙශ ද සළු කල්හි, දීඝෝ හොති– දීඝී වේ. මුනී යනු වේ.

මුනයෝ යන තන්හි යොලෝප කුමට නො වේ ද යත්? අවිධානසාමඤ්ඤයෙනි. ඔහුගෙ සාමඤ්ඤය නම්: ශබ්දයාගෙ ඛිසංඥා භාව නැසූ බව සි. අවිධානයට පළමු කොට නො වේ ද යත්? අවිධානය අනන්තරඛ බව හෙයින්–ප්‍රකෘතිනිශ්‍රිත හෙයින් අකාර අනන්තරඛ නම. යොලෝප බාහ්‍යාශ්‍රය හෙයින් බහිරඛ සි.

'අනන්තරඛබහිරඛවිධයොරනන්තරඛවිධිරෙව බලීයාන්'

යනු හෙයින් අනන්තරඛ වූ අභාව ම වේ.

යොලොපනිසු, ඕමනතුවනතුනං ඉති–'යොලොපනිසු', * 'ඕමනතුවනතුනං' † යන, ආදි– මේ ආදි වූ, ඤුපකා–සූත්‍රඤුපකයෙන්, සුනාංහිසු– සු ය නං ය හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, ඉකාරුකාරානං– ඉකාරඋකාර දෙදෙනහට, දීඝසස–දීඝීයාගෙ, අනිච්චත්තා–අනිත්‍ය බව හෙතු කොට ගෙන, මුනිහි ඉති– මුනිහි යන, ආදිපි– මේ ආදිය ද, හොති– වේ. මුනි ශබ්දයෙන් බුදුන් කියත්.

කවිකපිගිරිආදයෝ– කවි කපි ගිරි ආදි. ශබ්දයෝ ද, එවං– මේ සෙ මැ සි. කවිශබ්දයෙන් නුවණැත්තවුන් කියත්. කපිශබ්දයෙන් වඳුරන් කියත්. ගිරිශබ්දයෙන් පර්වත කියත්.

අග්ගිඉසීනං– අග්ගි ඉසි ශබ්දයන්ගෙ, අයං– මේ මතු කියන් නෙ, විසෙසෝ– වෙනස සි.

සිස්සාග්ගිනෝ නි 2-149· සිස්ස යැ අග්ගිනෝ යැ නි යැ යනු පද සි.

---

* 2. 90. † 4. 138.

අග්ගිසමා සිස්ස නි හොති වා. අග්ගිනි, අග්ගි. *

ටෙ සිඤසිඝිසමා. 2. 135.

ඉසිසමා සිස්ස ටෙ වා හොති. ඉසෙ, ඉසි. බ්‍රහමාදිත්තා ගහස්ස ච්චා. (හෝ) ඉසෙ, ඉසි, ඉසී.

දුතියස්ස යොස්ස. 2 136

ඉසිසමා පරස්ස දුතියායොස්ස ටෙ වා හොති. ඉසෙ, ඉසයෝ, ඉසී. සෙසං මුනිසද්දසමං.

ආදිසද්දතෝ සම්මහි,

රත්‍යාදිහි ටෝ සම්මතෝ. 2. 57.

රත්‍යාදීහි සම්මතෝ ටෝ හොති වා. ආදෙ, ආදිමහි, ආදිසම්මං.

අග්ගිසමා- අග්ගිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සිස්ස- සිහට, වා- විකල්පයෙන්, නි හොති- නි යන ආදෙශ වෙ. අග්ගිනි, අග්ගි යනු වෙ. අග්ගිශබ්දයෙන් ගිනි කියත්.

ටෙ සිඤසිඝිසමා 2·135· සූත්‍රපද සි.

ඉසිසමා- ඉසි ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සිස්ස- සිහට, වා- විකල්පයෙන්, ටෙ හොති- ටෙ වෙ. ඉසෙ ඉසි යනු වෙ. බ්‍රහමාදිත්තා- බ්‍රහමාදි බව හෙයින්, ගස්ස- ගහට, වා- විකල්පයෙන්, එ- එකාරාදෙශ වෙ. (හෝ) ඉසෙ † යනාදි වේ.

දුතියස්ස යොස්ස 2·136· දූවිපද සි.

ඉසිසමා පරස්ස- ඉසිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, දුතියායොස්ස- දූවිතියා යොහට, වා- විකල්පයෙන්, ටෙ හොති- ටෙ වෙ. ඉසෙ යනාදි වෙ. සෙසං- සෙසු කාරිය, මුනිසද්දසමං- ‡ මුනි ශබ්දයා හා සම සි.

ඉසිශබ්දයෙන් සෘෂිවරයන් කියත්.

ආදිසද්දතෝ- ආදිශබ්දයා කෙරෙන්, සම්මහි- සම්භවතී කළ කල්හි,

රත්‍යාදිහි ටෝ සම්මතෝ 2·57· සූත්‍රපද සි.

---

* 'අග්ගිනි අග්ගි අග්ගයෝ අග්ගී' ඉති මරම්මවුද්දිතපොත්ථකෙ.
† 'ඉසෙ ඉසෙ' සි සත්‍ය. ‡ 'මුනිසමං' ඉති සත්‍ය.

සම්මෙ ඉකාරන්තතො යොසම්මිසු විසෙසෙ.

ඉනො'සඤ්ඤපෙ සුමෙ. 2. 184.

අසඤ්ඤපදපෙ වත්තමානා ඉකාරන්තතො නාමසමා යොනං නොනෙ වා හොනති යථාසකමං පුලිඞ්ගෙ අරියවුත්තිනො, අරියවුත්තායො, අරියවුත්තී. එවමාලපනෙ. අරියවුත්තිනෙ, අරියවුත්තායො, අරියවුත්තී.

නෙ සම්මතො ඛවි. 2. 185.

අසඤ්ඤපදපෙ වත්තමානා ඉකාරන්තතො නාමසමා සම්මතො නෙ හොති වා ඛවි. අරියවුත්තිනෙ, අරියවුත්තිමහි, අරියවුත්තී සම්මං. ඛවීති වුත්තත්තා යථාදස්සනං න සබ්බත්ථ නෙආදෙසො.

ඉකාරණතං.

රත්‍යාදීහි–රත්තිආදි ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ, සම්මතො– සම්මං භාව, වා– විකල්පයෙන්, ටො හොති– ටො වේ. ආදෙ, යනාදි වේ.

ආදිශබ්දයෙන් මය්‍යාදයාදි කියත්.

'මය්‍යාදයාං ප්‍රකාරෙ ච සාමිප්පෙ'වයවෙ තථා
චතුර්ත්‍වථෙසු මෙධාවී ආදිශබ්දනතු ලක්ඛයෙත්'

යනු නිඝණ්ඩු සි.

සම්මතෙ– සම්මසව්හයෙහි වූ, ඉකාරන්තතො– ඉකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන්, යොසම්මිසු– යො ය සම්මි ය යන මොවුන් පර කල්හි, විසෙසෙ– වෙනස කියනු ලැබේ.

ඉනො'සඤ්ඤපෙ සුමෙ 2.184. හිපද සි.

අසඤ්ඤපදපෙ* වත්තමානා– අන්‍යසඤ්ඤයෙහි වැවෙන්නා වූ, ඉකාරන්තතො නාමයා– ඉකාරාන්තනාමයා කෙරෙන් පර වූ, පුලිඞ්ගෙ– පුල්ලිඟුයෙහි වූ, යොනං– යොවිභක්තීන්ට, යථාසකමං– පනතීන්, නොනෙ– නො නෙ යන ආදෙශයෝ, වා හොනති– විකල්පයෙන් වෙත්. අරියවුත්තිනො යනාදි වේ. ආලපනෙ– ආමන්ත්‍රණයෙහි ද, එවං– මෙසෙ මැ සි. අරිය වුත්තිනෙ යනාදි වේ.

නෙ සම්මතො ඛවි 2.185. හිපද සි.

---

* 'අසඤ්ඤපෙ' ඒ සත්‍ය.

දණ්ඩී, සිලොපො. අනප්‍රංසකත්තා න රසෙසා.

ඝොනං නොනෙ පුමෙ. 2. 77.

ඛිඝසඤ්ඤිතොා යොනං නොනෙ වා හොනති යථාකකමං පුල්ලිඞ්ඝ. දණ්ඩිනොා.

ජනතුහෙතිඝපෙකි වා. 2. 117.

ජනතුහෙතුකි ර්කාරනෙනකි ඝපඝසඤ්ඤකි ච පරෙසං යොනං වා ලොපො හොති. දණ්ඩි, දණ්ඩියා. එවමාලපනෙ.

ගෙ තු, දණ්ඩි, දණ්ඩී.

අඤ්ඤපදඤ්ඩ වත්තමානා- අන්‍යපදාර්ථයෙකි වැටෙන්නා වූ, ඉකාරනන්තතොා නාමිකමා- ඉකාරාන්තනාමයා කොරෙන් පර වූ, සම්තොා-සම්ංහට, නො- නෙආදෙශ නෙම, කුච්- කිසි තැනෙක්හි, වා හොති- විකල්පයෙන් වෙ. අරියවුත්තිනෙ යනාදි වෙ. 'අරියා වුත්ති යෙසං තෙ' අරියවුත්තිනොා, අන්‍යාර්ථසමාසසි. කුවිති වුත්තත්තා- කිසි තැනෙකැ සී කියන ලද බව හෙයින්, යථාදස්සනං- ප්‍රයොග දුටු දුටු පරිද්දෙන්, නෙආදෙසොා-නෙආදෙශ නෙම වෙ. න සබ්බත්ථ- හැම තැන්හි නොා වෙ.

අරියවුත්තිශබ්දයෙන් උත්තමප්‍රවෘත්ති ඇත්තවුන් කියත්.

ඉකාරනන්තං.

දණ්ඩී යනු වෙ. සිලොපො-සිඟට ලොප් වේ. අනප්‍රංසකත්තා- නප්‍රංසකලිඟු නොා වන බව හෙයින්, න රසෙසා- හ්‍රස්ව නොා වෙ.

ඝොනං නොනෙ පුමෙ 2.77. තිපද සි.

ඛිඝසඤ්ඤිතොා- ඛිඝසංඥ වූ ඉකාරයා කොරෙන් පර වූ, පුල්ලිඞ්ඝ- පුල්ලිඟුයෙකි වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, යථාකකමං- පනතීන්, නොනෙ- නොා නෙ දෙදෙන, වා හොනති- විකල්පයෙන් වෙත්. දණ්ඩිනොා යනු වෙ.

ජනතුහෙතිඝපෙකි වා 2.117. දවිපද සි.

ජනතුහෙතුකි- ජනතුහෙතුශබ්දයන් කෙරෙන් ද, ඉකාරනෙනකි ච- ඉකාරාන්තශබ්දයන් කොරෙන් ද, ඝපඝසඤ්ඤකි ච- ඝසංඥපඝසංඥයන් කෙරෙන් ද, පරෙසං- පර වූ, ඝයානං- යොවිභක්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ලොපො හොති- ලොප් වේ.

නං සී නො. 2. 76.

ඛඝඤඤදීතො අංවවනස්ස නං වා හොති. දණ්ඩිනං, දණ්ඩිං දණ්ඩිනෙ.

නො. 2. 78.

සීතෝ යොනං නො වා හොති පුල්ලිඞ්ගෙහි දුතියායොස්ස නො. දණ්ඩිනො, දණ්ඩි, දණ්ඩියො. දණ්ඩිනා, දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි. දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස, දණ්ඩීනං. දණ්ඩිනා, දණ්ඩිමහා, දණ්ඩිසමා.

සම්මනො නි. 2. 79.

සීතෝ සම්වවනස්ස නි හොති වා. දණ්ඩිනි, දණ්ඩිම්හි, දණ්ඩිස්මිං, දණ්ඩීසු. එවං සඞ්ඝිගණිගාමණිපභුතයො.

ඒකාරනතං.

දණ්ඩි, දණ්ඩියො යනු වෙ. ආලපනෙ- ආලපනයෙහි දු, එවං- මේ සෙ මැ සි. ගෙ තු-ග පර කල්හි වනාහි, දණ්ඩි, දණ්ඩී යනු වෙ.

නං සී නො 2.76· දවිපද සි.

ඛඝඤඤදීතෝ- ඛඝසංඥ වූ ඒකාරයා කෙරෙන් පර වූ, අංවව නස්ස- අංවවනයහට, වා- විකල්පයෙන්, නං හොති- නං වෙ. දණ්ඩිනං, දණ්ඩිං, දණ්ඩිනෙ යනු වෙ.

නො 2·78· එකපද සි.

සීතෝ- ඛඝසංඥ වූ ඒකාරයා කෙරෙන් පර වූ, පුල්ලිඞ්ග- පුල්ලිඟුයෙහි වූ. යොනං- යොවිභක්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, නො හොතීති- නොආදෙශ වෙ නු සි, දුතියායොස්ස- දවිතීයා යොහට, නො- නො ආදෙශ වෙ. දණ්ඩිනො යනාදි වෙ.

දවිතීයායොහට පඤ්චයෙක්හි නොවිධානය පිණිස සූත්‍රය ය; ප්‍රථමායොහට වනාහි පූර්වසූත්‍රයෙන් ම නොආදෙශය සිද්ධය. සාමා න්‍යයෙන් විධානය වනාහී සූත්‍රයාගෙ ලාඝවයෙන් ප්‍රවෘත්තිය පිණිස ය, 'දුතියස්ස නො' යි කී කල්හි ගරුත්වය වන්නෙ ය; සාමා න්‍යවිධානයෙහි කිසි අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ගයෙක් නැත්තෙ නු සි විශෙ ෂවිධානය නො කරන ලදි.

සම්මනො නි 2·79· දවිපද සි.

සීතෝ- ඛඝසංඥ වූ ඒකාරයා කෙරෙන් පර වූ, සම්වවනස්ස- සම්වවනයහට, වා- විකල්පයෙන්, නි හොති- නි ආදෙශ වේ.

භිකඛු.

ලා යොනං වෝ සුමේ. 2. 85.

ලතෝ යොනං වෝ හොති වා පුලලිඞෙහ.

වෙවොසු ලුසස. 2. 96.

ලසඤඤසස උසස වෙවොසු ට හොති. භිකඛවෝ.

අසඤඤත්‍ර යොලොපෙ දීඝෝ. භිකඛූ (හෝ) භිකඛු, භිකඛූ.

ද්ණ්ඩිනී යකාදි වෙ. දණ්ඩි ශබ්දයෙන් දඬු ගත් පුරුෂයන් කියත්. සඞ්ඝිගණිගාමණිපභුතයෝ-සඞ්ඝි ගණි ගාමණි ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං-මෙසෙ මැ සි. සඞ්ඝිශබ්දයෙන් සමූහදෙටුවන් කියත්. ගණී ශබ්දයෙන් ගණදෙටුවන් කියත්. ගාමණිශබ්දයෙන් ගම්දෙටුවන් කියත්.

ඊකාරන්තං.

භිකඛු යනු වෙ.

ලා යොනං වෝ සුමේ 2.85. සතරපද සි.

පුලලිඞෙහ- පුලලිභූවිභයෙහි වූ, ලතෝ- ලසංඥයා කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, වෝ හොති- වොආදෙශ වෙ.

වෙවොසු ලුසස 2.96. ද්විපද සි.

වෙවොසු- වෙ වෝ යන මොවුන් පර කල්හි, ලසඤඤසස උසස- ලසංඥ වූ උකාරයහට, ට හොති- ට ආදෙශ වෙ.

මෙහි සහචරිතන්‍යායෙ අනාශ්‍රිත හෙයින් වෙ සහචරිත වූ * වොකාරයාගෙ මෙ ග්‍රහණය නො වෙයි; 'ලා යොනං වෝ සුමේ' 2.85 සි විහිත වොකාරයාගෙ ද 'සුමාලපනෙ වෙවෝ' 2.98 සි විහිත වොකාරයාගෙ ද වෝ සාමාන්‍යයෙන් ග්‍රහණය සි. භිකඛවෝ යනු වේ.

අසඤඤත්‍ර- ට ආදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි, යොලොපෙ- යොහට ලොප් සළ කල්හි, දීඝෝ- දීඝී වෙ. භිකඛූ යනු වේ.

---

* 'සහිත වූ' සනාස.

සුමාලපනෙ වෙවො. 2. 98.

ලසඤඤතො උතො යොසසාලපනෙ වෙවො හොනති වා පුලලිඞෙග. භිකඛවෙ, භිකඛවො, භිකඛූ. භිකඛුං, භිකඛවො, භිකඛූ. භිකඛුනා, භිකඛූහි, භිකඛූභි. භිකඛුනො, භිකඛුසස, භිකඛූනං. භිකඛුනා, භිකඛුමහා, භිකඛුසමා. භිකඛුමහි, භිකඛුසමිං, භිකඛූසු. එවං සෙතුකෙතුභානුආදයො.

ජනතුහෙතූනං යොසවයමෙහදෙ.

'ජනඤඤා'දිනා [2 117] වා යොලොපෙ, ජනතු.

ජනඤඤාදිනො නො ච. 2. 86.

ජනඤඤාදිනො යොනං නො හොති වො ච වා පුලලිඞෙග. ජනතුනො, ජනතවො, ජනතුයො. එවං දුතියායොමහි. (හො) ජනතු, ජනතූ, ජනතු, ජනතුනො, ජනතවො. * 'සුමාලපනෙ වෙවො'ති [2·98] වා වෙවො ච. ජනතවෙ, ජනතවො, * ජනතුයො.

සුමාලපනෙ වෙවො [2·98]· සුමෙ යැ ආලපනෙ යැ වෙවො යැ යනු පද සි.

පුලලිඞෙග- පුලලිභූයෙහි වැටෙන්නා වූ, ලසඤඤතො-ලසංඥ වූ, උතො- උකාරයා කෙරෙන් පර වූ, ආලපනෙ යොසස- ආලපනයෙහි කරන ලද යොහට, වා-විකල්පයෙන්, වෙවො හොනති- වෙ වො යන මොහු වෙත්. භිකඛවෙ යනාදි වෙ. භිකඛුශබ්දයෙන් මහණුන් කියත්. සෙතුකෙතුභානුආදයො- සෙතු කෙතු භානු ආදි ශබ්දයො ද, එවං- මෙසෙ මැ සි. සෙතුශබ්දයෙන් හෙදඬු කියත්. කෙතුශබ්දයෙන් ධවජ කියත්. භානුශබ්දයෙන් රශ්මි කියත්.

ජොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි, ජනතුහෙතූනං- ජනතු හෙතුශබ්දයන්ගෙ, අයං- මෙ මතු කියන්නෙ, හෙදෙ- වෙනස සි. ජනඤඤාදිනා-'ජනඤඤාදි' [2·117] සූත්‍රයෙන්, වා යොලොපෙ-යොහට විකල්පයෙන් ලොප් කළ කල්හි, ජනතු ඝතු වෙ.

ජනඤඤාදිනො නො ච [2·86]· තිපද සි.

පුලලිඞෙග-පුලලිභූයෙහි වැටෙන්නා වූ, ජනඤඤාදිනො-ජනඤඤා දීන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, වා- විකල්ප යෙන්, නො හොති- නො ආදෙශ වෙයි; වො ච- වොආදෙශ ද වෙ. මෙඳ ආකෘතිගණ සි.

---

* 'ජනතවො, ජනතවො' ඉති රූපවයං පකරණපපතතානං මිසසං විඛින. උදහරණවසෙනානි දසසඛං.

හෙතු, හෙතූ, හෙතවෝ, හෙතූයෝ.* 'යොමහි වා කඛී'ති 2.97 යොසු ලසඤ්ඤසස උසස වා ටාදෙසෙ, හෙතයෝ, හෙතූයෝ. * (හෝ) හෙතු, හෙතූ, හෙතූ, හෙතවෙ, හෙතවෝ, හෙතයෝ, හෙතූයෝ. හෙතුං, හෙතූ, හෙතවෝ, හෙතයෝ, හෙතූයෝ.

බහුසද්දා නමහි,

බහුකතිනනං. 2. 50.

නාමහි බහුනෝ කතිසස ච නුක් හොති තිලිඞෙඝ. බහූනං. සෙසං භික්ඛුසමං. බහු, බහවෝ. බහූ. (හෝ) බහු, බහූ, බහවෙ, බහවෝ, බහූ. බහුං, බහවෝ, බහූ. බහූනා, බහූහි, බහූභි. බහුනෝ බහුසස, බහූනං, බහූනං. බහූනා, බහූහා, බහූසමා. බහූමහි, බහුසමිං, බහූසු.

යමක්හු සෙරෙන් පර වූ යොවිභක්තීන්ට වෝ නෝ විකල්පයෙන් දක්නා ලැබේ ද හෙතෙම ජනඝාදීන් සෙරෙහි දැක්ක පුතු යි.

ජනතූනෝ යනාදි වේ. දුතියායොමහි- දුතීයායොවිභක්තී පර කල්හි ද, එවං- මෙසෙ මැ යි. (හෝ) ජනතූ යනාදි වෙ.

පුමාලපනෙ වෙවොති- 'පුමාලපනෙ වෙවෝ' 2.98 යන සූත්‍රයෙන්, වා-විකල්පයෙන්, වෙවෝ ච- වෙ වෝ යන ආදෙශයෝ ද වෙත්. ජනතවේ යනාදි වේ. ජනතූශබදයෙන් සත්‍රියන් කියත්.

හෙතු හෙතූ හෙතවෝ හෙතූයෝ යනු වේ. යොමහි වා කඛීති- 'යොමහි වා කඛී' 2.97 යන සූත්‍රයෙන්, යොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි, ලසඤ්ඤසස උසස- ලසංඥ වූ උකාරයහට, වා- විකල්පයෙන්, ටආදෙසෙ- ටආදෙශ කළ කල්හි,

හෙතූශබදයා කෙරෙන් යෝ නොට යෝ පර කල්හි මෙයින් පළමු කොට අනන්තරඛ වූ ටාදෙශය කළ කල්හි ලසඤ්ඤයා සෙරෙන් පර බව නැත් නු සි යොහට ලොප් නො වෙ. ප්‍රකෘති සමඛ්ධ වූ කාර්‍යය අනන්තරඛ නම්. හෙතූයෝ යනු වේ.

හෙතූශබදයෙන් කාරණ කියත්.

බහුසද්දා- බහුශබදයා කෙරෙන්, නමහි- නංවිභක්හි පර කල්හි,

බහුකතිනනං 2.50. එකපද යි.

නමහි- නංවිභක්හි පර කල්හි, තිලිඞෙඝ- ලිඞ්ගත්‍රයෙහි වැටෙන්නා වූ, බහුනෝ- බහුශබදයහට ද, කතිසස ච- කතිශබදශ

---

* 'හෙතූයෝ, හෙතූයෝ' ඉති රූපවයං පකරණපපත්තානං විත්තං විඤ්ඤාපෙතුකරණවසෙනාති දට්ඨබ්බං.

වත්තු සි,

ලහුපිතාදිනමා සිමහි. 2. 59.

ලහුපච්චයන්තානං පිතුමාතුභාතුධීතුදුහිතුජාමාතුනත්තු හොතුපොතූනං වා හොති සිමහි. වත්තබ්බං.

ලහුපිතාදිනමසෙ. 2. 164.

ලහුපච්චයන්තානං පිතාදීනං වා රඩ් හොති සතෝ'සුඤ්ඤත්ථ. 'ආරඩ්සමා'ති 2·173 ටෝ. * වත්තබ්බෝ.

භට ද, නුක් හොති- නුක් වේ. බහූනඤ්ච යනු වේ. සෙසං- සෙසු කාර්‍යයි, භිකඛූසමං- භික්ඛුශබ්දයා හා සමයි. බහු යනාදි වේ.

වත්තු සි- වත්තුශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වේ.

ලහුපිතාදිනමා සිමහි 2·59· ලහුපිතාදීනං යෑ ආ යෑ සිමහි යෑ සහු පද සි.

සිමහි- සිවිහක්ති පර කල්හි, ලහුපච්චයන්තානං- ලඝුප්‍රත්‍යයාන්තයන්ට ද, පිතු- පිතුශබ්දය, මාතු- මාතුශබ්දය, භාතු- භාතුශබ්දය, ධීතු- ධීතුශබ්දය, දුහිතු- දුහිතුශබ්දය, ජාමාතු- ජාමාතුශබ්දය, නත්තු- නත්තුශබ්දය, හොතු- හොතුශබ්දය, පොතූනං ච- පොතුශබ්දය යන මොවුන්ට ද, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ. වත්තබ්බ යනු වේ.

මෙහි ලහුය සි 'කත්තරි ලහුණඤ්ඤා' 5·33 සි මතු කියන ලඝුප්‍රත්‍යයාගෙ ග්‍රහණය සි. එ හෙයින් යම් ධාතුවක්හු කෙරෙන් ලඝුවිහිත ද

'විධිග්‍රහණෙ යසඤ්ඤා ස විහිතසදෙසාදත්තස්ස ච ග්‍රහණම්'

යන න්‍යායයෙන් තදවිනාභාවී හෙයින් ප්‍රත්‍යයාන්තයාගෙ ග්‍රහණය වන හෙයින් 'ලහුපච්චයන්තානං' සි කියන ලදි. එසෙ ම පිතාදිනං සි ණ්වාදියෙහි නිපාතන කරන ලද තුප්‍රත්‍යයාන්ත වූ රූසිශබ්දයො දක්වන ලදන සි දත සුතු.

ලහුපිතාදිනමසෙ 2·164· දිවිපද සි.

සතෝ- සවිහක්තියෙන්, අසුඤ්ඤත්ථ- සෙසු විභක්තීන් පර කල්හි, ලහුපච්චයන්තානං- ලඝුප්‍රත්‍යයාන්තයන්ට ද, පිතාදීනං ච- පිතාදීන්ට ද, ආරඩ් හොති- ආරඩ් වේ. ආරඩ්සමා'ති-

---

* 'ඔසඤ්ඤ.ටෝ' ම.

ගෙ අ ව. 2. 60.

ලතුපිතාදීනං අ හොති ගෙ ආ ව. (හෝ) වත්ත, වත්තා, වත්තාරෝ. වත්තාරං, වත්තාරෙ, වත්තාරෝ. නාවචනස්ස 'ටා ආ සමානා'නති 2·175 ටා. වත්තාරා.

සුහිසුඃරඬ්. 2. 168.

ස්ත්‍රීලිංග ලතුපිතාදීනමාරඬ් වා හොති. වත්තාරෙහි, වත්තාරෙභි, වත්තූහි, වත්තූභි.

සලොපෙ. 2. 167.

ලතුපිතාදීහි සස්ස ලොපෙ වා හොති. වත්තු, වත්තූනෙ, වත්තූස්ස.

නම්හි වා. 2. 165.

නම්හි ලතුපිතාදීනමාරඬ් වා හොති. වත්තාරූනං.

අසඳඤ්ඤත්‍ර,

'ආරඬ්සමා' 2·173 යන සූත්‍රයෙන්, ටා- යොහට ටොආදෙශ වේ. වත්තාරෙ යනු වේ.

ගෙ අ ව 2·60· නිපද සි.

ගෙ- ග පර කල්හි, ලතුපිතාදීනං- ලතුපිතාදීන්ට, අ හොති- අකාරාදෙශ වෙයි; ආ ව (හොති)- ආකාරාදෙශ ද වේ. (හෝ) වත්ත යනාදි වේ. නාවචනස්ස- නාවචනයහට, ටා නාසමානානති- 'ටා නාසමානං' 2·175 යන සූත්‍රයෙන්, ටා- ටා ආදෙශ වේ. වත්තාරා යනු වේ.

සුහිසුඃරඬ් 2·168· දිපද සි.

සුහිසු- සු ය හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, ලතුපිතාදීනං- ලතුපිතාදීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ආරඬ් හොති- ආරඬ් වේ. වත්තාරෙහි යනාදි වේ.

සලොපෙ 2·167· එකපද සි.

ලතුපිතාදීහි- ලතුපිතාදීන් කෙරෙන් පර වූ, සස්ස- සඟට; වා- විකල්පයෙන්, ලොපෙ හොති- ලොප් වේ. වත්තු යනාදි වේ.

නම්හි වා 2·165· දිපද සි.

නම්හි- නංවිභක්ති පර කල්හි, ලතුපිතාදීනං- ලතුපිතාදීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ආරඬ් හොති- ආරඬ් වේ. වත්තාරූනං යනු වේ. අසඳඤ්ඤත්‍ර- ආරඬ් නු වූ පක්ෂයෙහි,

ආ. 2. 166

නාමහි ලතුපිතාදීනමා වා හොති. වත්තානං වත්තූනං.

සමාසස්ස වා. වත්තාරා.

වි සම්මෙනා. 2. 176

ආරඩ්ඩාදෙසමහා සම්මෙනා ච් හොති.

රස්සාරඩ්. 2. 178

සම්මහි ආරෝ රස්සෝ හොති. වත්තරි. වත්තාරේසු, වත්තූසු. එවං භත්තුහොත්තුආදයෝ.

සත්ථුසද්දස්ස පන නාමහි බහුලාධිකාරා වා ආර්ඩ්ඩාදෙසෙ, සත්ථාරා, සත්ථූනං.

පිතා.

ආ 2-166. එකපද සි.

නාමහි- නාංවිභක්ති පර කල්හි, ලතුපිතාදීනං- ලතුෂිතාදීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ. වත්තානං යනාදි වේ. සමාසස්ස- සමාවයනයහට, වා- 'වා නාසමානං' 2-175 සි වා වේ. වත්තාරා යනු වේ.

වි සම්මෙනා 2-176 දසිපද සි.

ආරඩ්ඩාදෙසමහා- ආරඩ්ඩාදෙශයා කෙරේන් පර වූ, සම්මෙනා- සම්හට, වි හොති- විආදෙශ වේ.

රස්සාරඩ් 2-178. රස්සෝ යැ ආරඩ් යැ යනු පද සි.

සම්මහි- සම්විභක්ති පර කල්හි, ආරෝ- ආරාදෙශය තෙම, රස්සෝ හොති- හ්‍රස්ව වේ. වත්තරි යනාදි වේ. වත්තූශබ්දයෙන් වක්‍යනෘන් කියත්. භත්තුහොත්තුආදයෝ- භත්තු හොත්තු ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං- මෙසෙ මැ සි. භත්තුශබ්දයෙන් සවාමීන් කියත්. හොත්තුශබ්දයෙන් කන්නවුන් කියත්.

සත්ථුසද්දස්ස පන- සත්ථුශබ්දයහට වන්නාහි, නාමහි-නාවිභක්ති පර කල්හි, බහුලාධිකාරා- 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, වා ආරඩ්ඩාදෙසෙ- විකල්පයෙන් ආරඩ්ඩාදෙශ කළ කල්හි, සත්ථාරා, සත්ථූනං යනු වේ. සත්ථුශබ්දයෙන් ශාසනෘන් කියත්.

පිතා යනු වේ.

පිතාදීනමනත්තාදීනං. 2. 179

නත්තාදිවජ්ජිතානං පිතාදීනමාරො රස්සො හොති සබ්බාසු විභත්තීසු. පිතරො ඉච්චාදි වත්තුසමං. රස්සොව විසෙසො.

නත්තාදීනන්තු රස්සාභාවා නත්තාරො ඉච්චාදි.

ගුණවන්තු සි,

නතුස්ස. 2. 153

සිමහි නතුස්ස වා හොති. ගුණවා. නතු ව වන්තාදිසම්බන්ධි යෙව ගය්හතෙ. 'නතු වන්තුමන්තාවන්තුභවන්තුසම්බන්ධීනි' 1.25 වචනතො; න ජනතුභන්තාදීනං.

පිතාදීනමනත්තාදීනං 2.179. දීපද සි.

සබ්බාසු විභත්තීසු- සියලු විභක්තීන් පර කල්හි, නත්තාදි වජ්ජිතානං- නත්තාදීන් වර්ජිත කොට ඇති, පිතාදීනං- පිතා දීන් සම්බන්ධි වූ, ආරො- ආරුදෙශය තෙම, රස්සො හොති- හ්‍රස්ව වෙ. පිතරො ඉති- පිතරො යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. වත්තුසමං- වත්තුශබ්දයා හා සමයි. රස්සොච-හ්‍රස්වය ම, විසෙසො- වෙනසයි. නත්තාදීනන්තු-නත්තාදීන්ට වනාහි, රස්සාභාවා- හ්‍රස්ව නො වීම හෙතු කොට ගෙන, නත්තාරො ඉති- නත්තාරො යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ.

මෙහි පිතාදීහු නම් පිතු මාතු භාතු ධීතු දුහිතු ජාමාතු යන මොහු සි. පිතුශබ්දයෙන් පියන් කියත්. මාතුශබ්දයෙන් මවුන් කියත්. භාතුශබ්දයෙන් මල්බෑයන් කියත්. (ධීතුශබ්දයෙන් ද දුහිතුශබ්දයෙන් ද දූන් කියත්. ජාමාතුශබ්දයෙන් දුවගේ සැමියා කියත්. නත්තාදිහු නම් නත්තු හොතු පොතු යන මොහු සි.) නත්තුශබ්දයෙන් මුනුබුරන් කියත්. හොතුශබ්දයෙන් ද පොතු ශබ්දයෙන් ද වෙදවාක්‍යයෙන් විහිත වූ සතුති කරන්නවුන් කියත්.

ගුණවන්තු සි- ගුණවන්තුශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

නතුස්ස 2.153. එකපද සි.

සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, නතුස්ස- නතුප්‍රත්‍යයඝට, වා හොති- වා වෙ. ගුණවා යනු වෙ. නතු ව- නතුප්‍රත්‍යය ද, නතු වන්තුමන්තාවන්තුභවන්තුසම්බන්ධීනි වචනතො- 'නතු වන්තු

යෝ, 'නානනූන'මාදිනා 2.217 වා නෙනා. ගුණවනෙනා.

අසඤඤත්‍ර,

සවාදෙ නතුස්ස. 2. 93

යවාදිසු නතුස්ස අ හොති. අකාරනන්තන්තා වා. ගුණවන්නා-න වෙහ අවිධානසාමත්‍ථියා අපජ්ඣති, අවිධානස්ස චරිතත්‍ථතාය ගුණවන්තස්සාති.

මන්ත්‍වාවනතුතවනතුසම්බන්ධී 1.25 සි කියා හදුළ හෙයින්, වන්ත්‍වාදි සම්බන්ධියෙව- වන්ත්‍වාදිප්‍රත්‍යයන් හා සම්බන්ධි වූයෙ ම, ගයහතෙ- ගන්නා ලැබෙයි; න ජනතුතන්ත්‍වාදීනං- ජනතුතන්ත්‍වාදීන් සම්බන්ධි වූයෙ ගන්නා නො ලැබේ.

'වන්ත්‍වවණ්ණා' 4.79 යන්නෙන් දැක්වූ වනතුප්‍රත්‍යය යැ, 'තමෙත්‍සඤ්ඤිති මනතු' 4.78 යන්නෙන් දැක්වූ මනතුප්‍රත්‍යය යැ, 'සබ්බා වාවනතු' 4.43 යන්නෙන් දැක්වූ ආවනතුප්‍රත්‍යය යැ, 'භත්තරි භූතෙ කතවනතුඣනාවී' 5.55 යන්නෙන් දැක්වූ තවනතු ප්‍රත්‍යය යැ, යන මෙ සතරදෙන සම්බන්ධීන්ට ම 'යවාදෙ නතුස්ස' 2.93 යනාදීන් නිර්දිෂ්ට වූ නතුහට විහිත කාරිය වෙ; අන්‍යයනට නො වෙ සි යනු මෙහි භාවසි.

යෝ- යොවිහක්ති වෙ. නානනූනමාදිනා- 'නානනූනං' 2.217 යනාදිසූත්‍රයෙන්, වා නෙනා- විකල්පයෙන් නෙනාආදෙශ වෙ. ගුණවනෙනා යනු වෙ. අසඤඤත්‍ර- නෙනා නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

සවාදෙ නතුස්ස 2.93. දිවිපද සි.

යවාදිසු- යොවිහක්තිආදීන් පර කල්හි, නතුස්ස- නතුප්‍රත්‍යය හට, අ හොති- අකාරාදෙශ වෙ. අකාරනන්තන්තා- අකාරාන්ත බව හෙයින්, වා- වා වෙ. ගුණවන්තා යනු වෙ.

ප්‍රථමා යො පර කල්හි ගුණවනතුශබ්දයාගෙ උකාරයහට මෙයින් අව කොට 'අතො යොනං වාවෙ' 2.42 සි යොහට වා කළ කල්හි ගුණවන්තා යනු වෙයි සෙ සි.

ඉහ- මෙ ගුණවන්තා යන තන්හි, අවිධානසාමත්‍ථියා- අකාර කළ සාමර්ත්‍යයෙන්, අපජ්ඣති- වාදෙශයාගෙ අප්‍රාප්තිතොමෝ, න ව- කුෙම් ඇති. කුමක් හෙයින් ද යත්? ගුණවන්තස්සාති- ගුණවන්තස්ස යන මෙ ආදියෙහි, අවිධානස්ස- අවිධානයාගෙ, චරිතත්‍ථතාය- චරිතාර්ථ බව හෙයිනි. අගහයො මුනයො යනාදි යෙහි (මෙන්) අවිධානසාමර්ත්‍යයෙන් යොහට වා නු වුවමනා වෙ ද

(හෝ) ගුණව, ගුණවා, ගුණවං, ගුණවතෝ, ගුණවන්තා, ගුණවං, ගුණවන්තං, ගුණවතෝ. ගුණවතා, ගුණවතෝභි, ගුණවතෝභි. ගුණවතෝ, ගුණවස්ස, ගුණවන්තස්ස, ගුණවතං, ගුණවන්තානං. ගුණවතා, ගුණවන්තා, ගුණවන්තම්හා, ගුණවන්තසමා. ගුණවති, ගුණවතෝ, ගුණවන්තම්හි, ගුණවන්තස්මිං, ගුණවතෝසු. එවං මඝවන්තුභගවන්තු පභූතයෝ.

භිමවතෝ වා ඔ. 2. 155

භිමවතෝ සිම්හි ථාතුස්ස ඔ වා හොති. භිමවතෝ, භිමවා, සෙසං ගුණවාව.

උකාරණං.

වෙස්සභූ, වෙස්සභුවෝ, වෙස්සභූ. (හෝ) වේස්සභූ, වෙස්සභුවේ, වෙස්සභුවෝ, වෙස්සභූ. සෙසං භික්ඛුසද්දසමං. එවං සයම්භූ සරාභූඅභිභූආදයෝ.

යත්? අවිධානය ගුණවන්තස්ස යනාදියෙහි වරිතාර්ථ බව හෙයින් මෙ තැන්හි ථාදෙශය වෙම්ය යනු භාව සි.

හෝ ගුණව යනාදි වේ. ගුණවන්තුශබ්දයෙන් ගුණ ඇත්ත වූන් කියත්. මඝවන්තුභගවන්තුපභූතයෝ– මඝවන්තු භගවන්තු ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං– මෙසෙ මැ සි. මඝවන්තු ශබ්දයෙන් ශක්‍රයා කියත්. භගවන්තු ශබ්දයෙන් බුදුන් කියත්.

භිමවතෝ වා ඔ 2·155· නිපද සි.

සිම්හි– සිවිභක්ති පර කල්හි, භිමවතෝ– භිමවන්තුශබ්දයා සම්බන්ධි වූ, නන්තුස්ස– න්තුඛට, වා– විකල්පයෙන්, ඔ හොති– ඔකාරයෙක් වේ. භිමවතෝ, භිමවා යනු වේ. සෙසං– සෙසු කායම්, ගුණවාව– ගුණවන්තුශබ්දයා මෙනි.

භිමවන්තුශබ්දයෙන් භිමාල පර්වතය කියත්.

උකාරණං.

වෙස්සභූ යනාදි වේ. සෙසං– සෙසු කායම්, භික්ඛුසද්දසමං– භික්ඛුශබ්දයා හා සම සි.

වෙස්සභූශබ්දයෙන් එනම් බුදුන් කියත්.

ගොත්‍රභුසඛහුසද්දෙහි පන යොනං 'ජනපදාදිතෝ නෝ වෝ'ති 2.86 නොවෝ වා. ගොත්‍රභුනෝ, ගොත්‍රභුවෝ, ගොත්‍රභූ. සඛහුනෝ, සඛහුවෝ, සඛහූ.

සබ්බසද්දාසද්දස්ස යොයෙවම විසෙසෝ.

කුතෝ. 2. 87

කුපපච්චයන්තතෝ යොනං නෝ වා හොති පුල්ලිඞ්ගෙ., සබ්බසද්දානෝ. අසද්දත්‍ර ලොපොව; 'ලා යොනං වෝ පුමෙති 2.85 න වෝ; කුතොති ජනපදාදීහි පුථක්කරණා. සබ්බසද්දා. එවං විසද්දාවිදූවෙදගූපාරගූආදයෝ කුපපච්චයන්තා.

ඕකාරණං.

සයම්භූපරභූඅභිභූආදයෝ– සයම්භූ පරභූ අභිභූ ආදී ශබ්ද යෝ ද, එවං– මෙසෙ මැ සි.

සයම්භූශබ්දයෙන් බුදුනු දු පසෙබුදුනු දු කියත්. පරභූශබ්ද යෙන් ද අභිභූශබ්දයෙන් ද අනුන් මැඩපවත්වන්නවුන් කියත්.

ගොත්‍රභුසඛහුසද්දෙහි පන–ගොත්‍රභූ සඛභූශබ්දයන් කෙරෙන් වනාහි පර වූ, යොනං– යොවිභක්තීන්ට, ජනපදාදිතෝ නෝ වෙති– 'ජනපදාදිතෝ නෝ ච' 2.86 යන සූත්‍රයෙන්, වා– විකල්ප යෙන්, නොවෝ නෝ වෝ යන ආදෙශයෝ වෙත්. ගොත්‍රභූනෝ යනාදි වේ. පුල්ලිඞ්ගයෙහි ගොත්‍රභූශබ්දයෙන් කාශාවකණ්ඨයන් කියත්. නපුංසකලිඞ්ගයෙහි අජීණාජ්වනවාරයෙහි උපදනා ඛාමා වචරවිත්තයක් කියත්. සඛභූශබ්දයෙන් එක්වන්නවුන් කියත්.

යොසෙවම– යොවිභක්තීන් මැ පර කල්හි, සබ්බසද්දාසද්ද සස– සබ්බසද්දාශබ්දයාගෙ, විසෙසෝ– වෙනස කියනු ලැබේ.

කුතෝ 2.87. එකපද සි.

පුල්ලිඞ්ගෙ– පුල්ලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ, කුපපච්චයන්තතෝ– කුප්‍රත්‍යයාන්තයා කෙරෙන් පර වූ. යොනං– යොවිභක්තීන්ට, වා– විකල්පයෙන්, නෝ ඔහොති– නෝ ආදෙශ වේ. සබ්බසද්දානෝ යනු වේ. අසද්දත්‍ර– නෝ නු වූ පක්ෂයෙහි, ලොපොව– යොහට ලොප් ම ණ්ව. ලා යොනං වෝ පුමෙති–'ලා යොනං වෝ පුමෝ'2.85 යන සූත්‍රයෙන්, වෝ– වොආදෙශය තෙම, න– නෝ වේ. කුමිත් හෙයින් ද යත්? කුතොති– කුතෝ යී කියා, ජනපදාදීහි– ජනපදා

ගො.

ගොස්සාගසිඝිනංසු ගාවගවා. 2. 69.

ගසිඝිනං වජ්ජිතාසු විභත්තීසු ගොසද්දස්ස ගාවගවා හොන්ති.

එහගොඝි ටෝ. 2. 172

එහගොඝි යොනං ටෝ හොති. ගාවෝ, ගවෝ. (හෝ) ගෝ, ගාවෝ, ගවෝ.

ගාවුමහි. 2. 74

අංවවනෙ ගොස්ස ගාවු වා හොති. ගාවුං, ගාවං, ගවං, ගාවෝ, ගවෝ.

දීන් කෙරෙන්, පුථක්කරණා- වෙන් කිරීම හෙතු කොට ගෙන සි. සබ්බසද්දෑ යනු වෙ. සබ්බසද්දෑශබ්දයෙන් සර්ව්වයන් කියත්. විසදෑවිදූආදයෝ- විසදෑ විදූආදි වූ, කූපච්චයන්තා- කූප්‍රත්‍යයාන්තශබ්දයෝ ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

සබ්බසද්දෑනෝ යනු 'කම්මා' 5·40 සි කර්මයෙහි විහිත කූප්‍රත්‍යයහට උදාහරණ සි. විසදෑනෝ යනු 'විතෝ සුතෝ' 5 39 සි විහිත කූප්‍රත්‍යයහට උදාහරණ සි. විදූනෝ යනු 'විද කූ' 5·38 සි විහිත කූප්‍රත්‍යයහට උදාහරණ සි විසදෑ ශබ්දයෙන් ද විදූශබ්දයෙන් ද නුවණැත්තවුන් කියත්.

ඌකාරණතං.

ගො යනු වෙ, නාමයා කෙරෙන් පර වූ සිහට 'ගසිනං' 2·119 සන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙ.

ගොස්සාගසිඝිනංසු ගාවගවා 2·69· ගොස්ස යනු පද යෑ අගසිඝිනංසු යනු පද යෑ ගාව ගවා යනු පද සි.

ගසිඝිනං වජ්ජිතාසු විභත්තීසු- ගසිඝිනං යන මොවුන් වර්ජිත කොට ඇති විභක්තීන් පර කල්හි, ගොසද්දස්ස- ගොශබ්දයහට, ගාවගවා හොන්ති- ගාව ගව යන ආදෙශයෝ වෙත්.

එහගොඝි ටෝ 2·172· දීර්ඝපද සි.

එහගොඝි-එහශබ්ද ගොශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, ටෝ හොති- ටෝ වෙ. ගාවෝ, ගවෝ යනාදි වේ.

ගාවුමහි 2·74· ගාවු යෑ අමහි යෑ යනු පද සි.

නාසසා. 2. 73

ගොතෝ නාසස ආ හොති වා. ගාවී, ගාවෙන, ගවා, ගවෙන, ගොහි, ගොභි.

ගවං සෙන. 2. 71

ගොසස සෙ වා ගවං හොති සහ සෙන. ගවං, ගාවස්ස, ගවස්ස.

අංවවනෙ- අංවවනයා පර කල්හි, ගොසස- ගොශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ගාවු හොති- ගාවු වෙ. ගාවුං යනාදි වෙ.

නාසසා 2·73· දම්පද සි.

ගොතෝ- ගොශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, නාසස- නාහට, වා- විකල්පයෙන්, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ. ගාවා යනාදි වෙ.

මෙහි ගොශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ නාහට 'නාසසා' යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශ වෙයි; වන්නෙ එකාවණී හෙයින් සර්‍ව දෙශ නො වෙ නු සි 'පඤ්චම්‍යං පරස්ස' 1·15 යනු වැටෙන්නෙහි 'ආදිස්ස' 1·16 යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්‍ත්‍යයෙන් නකාරයහට ම වෙයි; පර ආකාර 'පරෙ ලොවි' 1 27 සි නිත්‍යයෙන් ලොප් වෙයි; ඉක්බිති ගාවගවාදෙශ කළ කල්හි ආදෙශයාගේ අන්තස්වරයහට 'සරෝ ලොපෝ සරෙ' 1·26 සි ලොප් වෙයි; ගාවා යනාදි වෙ.

'අතෙන' 2·11·0 යන සූත්‍රය හ්‍රස්වඅකාරජාතීන් නිර්දිෂ්ට හෙයින් ලාක්ෂණික අකාරයාගෙ ද ග්‍රහණය වෙ නු සි 'අතෙන' සි නාහට එනාදෙශ ව ගාවෙන, ගවෙන යනු වෙ.

ගවං සෙන 2·71· දම්පද සි.

සෙ-සවිභක්ති පර කල්හි, සහ සෙන- සවිභක්තිය හා එක්ව, ගොසස- ගොශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ගවං හොති- ගවං යන ආදෙශ වෙ.

කාත්‍යායනයෙහි 'ගවං වෙ තරමානානං' යනාදි පාළියෙහි වැටෙන ෂෂ්ඨිබහුවචනාන්තරූපය ගෙන 'තතෝ නමම්පතිම්හා' 2·1·26 යනාදි සූත්‍රයෙන් ෂෂ්ඨිබහුවචනයහට ම ගවං සි සාධිත ය. මෙහි වනාහි

'ගවංව සිඛහිනෝ සිඛං වඩ්ඪමානස්ස වඩ්ඪති'

යනාදි පාළියෙහි පැනෙන ගවං යන එකවචනරූපඉදිසිය සඳහා මෙ සූත්‍රය ආරබ්ධ සි. ගවං යනාදි වෙ.

ගුනනං ච නංනා. 2. 72

නංවචනෙන සහ ගොසස ගුන්නං හොති ගවං ච වා. ගුන්නං, ගවං, ගොනං. ගාවා, ගාවම්හා, ගාවසමා, ගවා, ගවමනා, ගවසමා. ගාවෙ, ගාවමහි, ගාවසම්ං, ගවෙ, ගවමහි, ගවසම්ං.

සුමහි වා. 2. 70

ගොසස සුමහි ගාවගවා හොනති වා. ගාවෙසු, ගවෙසු, ගොසු.

ඔකාරණනං.

සුල්ලිඛණං.

ගුනනං ච නංනා 2·72· තිපද යි.

නංවචනෙන සහ–නංවචනය හා සමඟ, ගොසස– ගොශබ්දය හට, වා– විකල්පයෙන්, ගුන්නං හොති– ගුන්නං යන ආදෙශ වෙයි. ගවං ච– ගවං යන ආදෙශ ද වේ. ගුන්නං යනාදි වේ.

සුමහි වා 2·70· ද්විපද යි.

සුමහි– සුවිහක්ති පර කල්හි, ගොසස– ගොශබ්දයහට, ගාව ගවා– ගාවිගව යන ආදෙශයෝ, වා– විකල්පයෙන්, හොනති– වෙත්. ගාවෙසු යනාදි වේ.

කාත්‍යායනයෙහි සියලු විහක්තීන් පර කල්හි ගොශබ්දයහට ගොණාදෙශ විහිත ය; එපරිද්දෙන් අවිහිත හෙයින් ගොණා, ගොණා යනාදිරූපයෝ කෙසෙ භවද් ද යත්? ගොශබ්දයා මෙන් ගොණශබ්දය ද පශුවිශෙෂවාචී වූයෙ සියලු විහක්තියෙහි මේ ප්‍රයොගසම්භවය හෙයින් වෙන ම ශබ්දයෙකැ යි දත යුතු.

ගොශබ්දයෙන් ගෙරින් කියත්.

'ඉමෙෂ භූමෙෂ පශෙෂ රශ්මෙෂ දිශි වාචි ජලේඝ්ඝිණී
සවගෙ වජ්‍රේ ච ගොශබ්ද, දශසඩ්ඛ්‍යෙෂු දෘශ්‍යතෙ.'

ඔකාරණනං.

සුලිඛණං.

කඤ්ඤ.

සා. 1. 11.

ඉත්තියං වත්තමානස්ස නාමස්සුනෙන වත්තමානෙ ආකාදේ සඝඤ්ඤ හොති. ජනාදිනා වා යොලොපො. කඤ්ඤි, කඤ්ඤායො. 'සබ්‍රහ්මාදිතෙ'හි 2.62 ගසෙස වා. කඤ්ඤෙ, කඤ්ඤේ. යොමහි, කඤ්ඤං, කඤ්ඤියො.

සෙ සසංයොසසාසංකිංසු. 2. 65.

සසමාදිසු සෙ රසෙසා හොති. කඤ්ඤං, කඤ්ඤෙ, කඤ්ඤායො.

සපතෙඛසමිං නාදිනං යයා. 2. 47.

සපතො නාදිකමෙකසමිං යයා හොන්ති යථාසකමං. කඤ්ඤියා. කඤ්ඤිභි, කඤ්ඤෙභි. කඤ්ඤාය. කඤ්ඤානං.

කඤ්ඤ යනු වෙ.

සා 1.11 යනු සඝංඥ විධානසූත්‍ර යි. සෙ යැ ආ යැ යනු පද යි.

ඉත්තියං වත්තමානස්ස-සම්‍ප්‍රලිහුයෙහි වැටෙන්නා වූ, නාමස්ස-නාමයාගෙ, අනෙක- කෙළවර, වත්තමානෙ- වැටෙන්නා වූ, ආකාරෙ- ආකාර තෙම, සඝඤ්ඤ හොති- සඝංඥ ඇත්තෙ වෙ. ජනාදිනා- 'ජනාදි'2.117 සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, යොලොපො- යොහට ලොප් වෙ. කඤ්ඤි, කඤ්ඤායො යනු වෙ. සබ්‍රහ්මාදිතෙහි- 'සබ්‍රහ්මාදිතෙ' 2.62 යන සූත්‍රයෙන්, හස්ස- හහට, වා- විකල්පයෙන්, ඒ- එකාරාදෙශ වෙ. කඤ්ඤෙ යනාදි වෙ.

කාතන්ත්‍රායනයෙහි ග පර විෂයෙහි කඤ්ඤ යන රූපය නො දක්වන ලදි; එතකු දු වුව ද නිරුත්තියෙහි නිර්දිෂ්ට හෙයින් මෙහි දක්වන ලදි.

යොමහි- යොවිහක්ති පර කල්හි, කඤ්ඤ යනාදි වෙ.

සෙ සසංයොසසාසංකිංසු 2.65. සෙ යැ සසං යනාදි හා දෙපද යි.

සසමාදිසු-සසං ආදීන් පර කල්හි, සෙ-සඝංඥ තෙම, රසෙසා හොති-ඒ හ්‍රස්ව වෙ. කඤ්ඤං යනාදි වෙ.

සපතෙඛසමිං නාදිනං යයා 2.47. සපතො යැ එකත්තමිං යැ නාදිනං යැ යයා යැ සනු පද යි.

සම්මහි,

සං. 2. 105.

සපතෝ සම්තෝ * යං වා හොති. කඤ්ඤයං, කඤ්ඤ්‌යං. කඤ්ඤ්‌සු. එවං සද්ධාසුධාසිඛාආදයෝ

'නාමම්හාදීනී'ති[2 63] අම්මාඅන්නාඅම්බාහි ගහස එකාරාහාවෙ,

රසෙසා වා. 2. 64.

අම්මාදීනං ගෙ රසෙසා වා හොති. අම්ම, අම්මා ඉච්චාදි. සෙසං කඤ්ඤුව.

සපතෝ- සසංඥ පසංඥ නාමයන් කෙරෙන් පර වූ, එකසම්- එකාභියෙහි කරන ලද, නාදීනං-නාදීන්ට, යථාකකමං- පනතීන්, යයා හොනති- ය යා යන මොනු වෙත්.

සසංඥයන් කෙරෙන් පර වූ නාදීන්ට ය වෙයි, පසංඥයන් කෙරෙන් පර වූ නාදීන්ට යා වෙයි දක්වනු පිණිස යථාකකමං යි යූහු. කඤ්ඤ්‌ය යනාදි වෙ.

සම්මහි- සම්බංවිහක්ති පර කල්හි,

සං 2·105. එකපද යි.

සපතෝ- සසංඥපසංඥයන් කෙරෙන් පර වූ, සම්තෝ-සම්භට, වා- විකලපයෙන්, යං හොති- යං වෙ. කඤ්ඤයං යනාදි වෙ.

කඤ්ඤ්‌ශබදයෙන් දශහැවිරිදි ස්ත්‍රීන් කියත්. 'දශවර්ෂා තු කන්‍යාඛ්‍යා' යනු නිඝණ්ඩු යි.

සද්ධාසුධාසිඛාආදයෝ- සද්ධා සුධා සිඛා ආදිශබ්දයෝ ද, එවං- මෙසෙ මෑ යි. සද්ධාශබ්දයෙන් ප්‍රසාද කියත්. සුධාශබ්දයෙන් අමෘත කියත්. සිඛාශබ්දයෙන් කුඩිමබි කියත්.

නාමම්හාදීනීති- 'නාම්හාදීහි' 2·63 යන සූත්‍රයෙන්, අම්මාඅන්නා අම්බාහි- අම්මා අන්නා අම්බා ශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, ගහස- ගහට, එකාරාහාවෙ- එකාර නු වූ කල්හි,

අම්මාදීන්ගෙ අනතාඅකාරයා සසංඥ හෙයින් ඔහු කෙරෙන් පර වූ ගහට 'සබ්‍රහ්මාදිතෙ' 2·62 යි පැමිණි එකාරාදෙශය 'නාමම්හාදීහි' යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධ කළ කල්හි ය යි සෙ යි.

රසෙසා වා 2·64. ද්විපද යි.

---

* 'ස්මිංනෝ' ඉති කඤ්චි.

සභාපරිසාහි සම්මතා 'තිං සභාපරිසායා'ති 2·106 තිං වා හොති. 'ඕසා සස'මාදිනා * 2·65 රසෙස, සහතිං. අඤ්ඤත්‍ර, සභායං, සභාය. පරිසතිං. පරිසායං, පරිසාය.

ආඛ්‍යාතනාමං.

මති. යොමහි,

පිඤ්ඡියං. 1. 10

ඉඤ්ඡියං වත්තමානස්ස නාමස්සනෙන වත්තමානා ඉවණ්ණු වණ්ණා පසඤ්ඤා හොන්ති.

ගෙ- ග පර කල්හි, අම්මාදීනං- අම්මාදීන්ට, වා-විකල්පයෙන්, රස්සා හොති- හ්‍රස්ව වේ.

පුළිඤ්ඤත්‍රයෙන් දීඝ්‍යක් අනිර්දිෂ්ට හෙයින් මෙහි අප්‍රාප්ත විභාෂා යි.

අම්ම අම්මා ඉති- අම්ම, අම්මා යන, ආදි- මේ ආදිය වේ. සෙසං- සෙසු කාය්‍ය, කඤ්ඤත්‍ර- කඤ්ඤ්‍යශබ්දයා මෙති.

අම්මාදි ශබ්ද තුන ම එකාර්ථ යි.

සභාපරිසාහි-සභාපරිසාශබ්දයන් හෙරෙන් පර වූ, සම්මතා- සම්මතට, තිං සභාපරිසායාති- 'තිං සභාපරිසාය' 2·106 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, තිං හොති- තිං වේ. ඕසසමාදිනා- 'ඕසසසං' 2·65 යනාදි සූත්‍රයෙන්, රස්සෙ-හ්‍රස්ව කළ කල්හි, සහතිං යනු වේ. අඤ්ඤත්‍ර- තිං නු වූ පක්ෂයෙහි, සභායං යනාදි වේ.

සභාශබ්දයෙන් රාජ්‍ය හිඳිනා සාලා කියත්. පරිසාශබ්ද යන් පරිෂත් කියත්.

ආඛ්‍යාතනාමං.

මති යනු වේ. යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි,

පිඤ්ඡියං 1·10· යනු පසංඥ විධාන සූත්‍ර යි. පොයෑ ඉඤ්ඡියං යෑ යනු පද යි.

ඉඤ්ඡියං- සත්‍රීලිඟයෙහි, වත්තමානස්ස- වැටෙන්නා වූ, නාමස්ස- නාමයාගෙ, අනෙන- කෙළවර, වත්තමානා- වැටෙන්

---

* 'ඕසසම්ච්චාදිනා' ම. ඉඛ ච සඤ්ඤි.

යෙපඤ්චමණාණඤ්ඤ. 2. 118

පඤ්ඤාදඤ්ඤස්ස ඉවණ්ණස්ස ලොපො වා හොති යකාරෙ. වවත්ථිතවිභාසායං. මතෙය්‍යා.

අඤ්ඤත්‍ර, 'ජනාදි'ආ වා යොලොපෙ, මති, මතියො. (හො) මති, මතී, මතෙය්‍යා, මති, මතියො. මතිං, මතෙය්‍යා, මතී, මතියො.

'ඝප' ඉවවාදිනා 2.47 යාදෙසෙ, මත්‍යා, මතියා, මතීහි, මතීභි. මත්‍යා, මතියා, මතීනං.

සම්මිහි, මත්‍යං, මතියං, මත්‍යා, මතියා, මතීසු. එවං කිත්ති කනාදීහනකිසපභූතයො

රත්තියා සම්නො 'රත්‍යාදීහි ටො සම්නො'නි 2.57 ටො ණ්. රත්තෙනා. අඤ්ඤත්‍ර, රත්‍යං, රත්තියං, රත්‍යා, රත්තියා. සෙසං මතියා සමං.

ඉකාරනතං.

නා වූ, ඉවණ්ණුවණ්ණා-ඉවණ්ඨුවණ්ණ දෙදෙන, පඤ්ඤ, හොනති-පඤ්ඤ ඇත්තාහු වෙත්.

යෙ පඤ්චමණාණඤ්ඤ 2.118. තිපද සි.

යකාරෙ- යකාරයා පර කල්හි. පඤ්ඤාදඤ්ඤස්ස- පඤ්ඤ වූ, ඉවණ්ණස්ස- ඉවණ්ඨියහට, වා- විකල්පයෙන්, ලොපො හොති- ලොප් වෙ.

විභක්ති සම්බන්ධි වූ ද ආදෙශ සම්බන්ධි වූ ද යකාරයාගෙ සාමාන්‍යයෙන් ග්‍රහණය කෙසින් 'යකාරෙ' සි කථිත සි.

වවත්ථිතවිභාසායං- මෙ වාශබ්දය ව්‍යවස්ථිතවිභාෂායෙහි වැටෙ. මතෙය්‍යා 'යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර- ලොප් නු වූ පක්‍ෂයෙහි, ජනාදිනා- 'ජනාදි' 2.117 සූත්‍රයෙන්, වා යොලොපෙ- විකල්පයෙන් යොලොප කළ කල්හි, මති යනාදි වෙ. ඝප ඉති- 'ඝප' සඤ්ඤ, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, * යාදෙසෙ- යාආදෙශ කළ කල්හි, මත්‍යා යනාදි වෙ. සම්මිහි- සම්මිහක්ති පර කල්හි, මත්‍යං යනාදි වෙ. මතිශබ්දයෙන් ප්‍රඥව කියත්.

---

* 2. 47.

දෘසී, දෘස්‍යෝ, දෘසි, දෘසියෝ. (හෝ) දෘසි, දෘසී, දෘස්‍යා, දෘසී, දෘසියෝ.

යං පිනෝ. 2. 75

පසඤ්ඤිතෝ අංවවනස්ස යං වා හොති. දෘස්‍යං, දෘසියං, දෘසිං, දෘස්‍යෝ, දෘසී, දෘසියෝ. දෘස්‍යා, දෘසියා, දෘසිහි, දෘසීහි. දෘස්‍යා, දෘසියා, දෘසිනං. දෘස්‍යං, දෘසියං, දෘස්‍යා, දෘසියා, දෘසීසු. එවමොසධි පොක්ඛරණ්‍යාදයෝ.

නදීසඤ්ඤා යොසු,

කිත්තිකන්තිතන්තිපභුතයෝ- කිත්ති කන්ති තන්ති ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

කිත්තිශබ්දයෙන් කීර්තිය කියත්. කන්තිශබ්දයෙන් ශොභා කියත්. තන්තිශබ්දයෙන් වීණාහත් කියත්.

රත්තියා- රත්තිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සම්තෝ- සම්භව, රත්‍යාදීහි ටෝ සම්භොතී- 'රත්‍යාදීහි ටෝ සම්භෝ' 2.57 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, ටෝ- ටොආදෙශ වෙ. රත්තෝ යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර- ටෝ නු වූ පක්ෂයෙහි, රත්‍යං යනාදි වෙ. සෙසං- සෙසු කාර්‍ය්‍ය, මතියා සමං- මති ශබ්දයා හා සම සි.

රත්‍යාශබ්දයෙන් රාත්‍රිය කියත්.

ඉකාරකණ්ඩං

දෘසී, දෘස්‍යෝ යනාදි වෙ.

යං පිනෝ 2.75. දර්‍ශපද සි.

පසඤ්ඤිතෝ- පසංඥර්කාරයා කෙරෙන් පර වූ, අංවවනස්ස- අංවවනයහට, වා- විකල්පයෙන්, යං හොති- යං වෙ. දෘස්‍යං යනාදි වෙ. දෘසිශබ්දයෙන් දැසුන් කියත්.

ඔසධිපොක්ඛරණ්‍යාදයෝ-ඔසධි පොක්ඛරණී ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං- මෙ සෙ මැ සි. ඔසධිශබ්දයෙන් ඖෂධතරු කියත්.

'ඵලපාකාවසානෙ යෝ මරත්‍යෞසධි සා භවෙ'

යනු නිඝණ්ඩු සි. පොක්ඛරණී ශබ්දයෙන් පොකුණු කියත්.

නදීසඤ්ඤා- නදීශබ්දයා කෙරෙන්, යොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි,

නජ්ජා යොසඞාම්. 2. 169

යොසු නදීසඳුස්ස ආම් වා හොති. ස ව,

මනුබන්ධො සරානමන්තා පරෝ. 1. 21

මකාරෝ'නුබන්ධො යස්ස සො සරානමන්තා සරා පරෝ හොතීති ඊකාරා පරෝ. 'යවා සරේ'නි 1·30 යකාරේ දස්ස චවඝෙහා, යස්ස ච පුබ්බරූපං. නජ්ජායො.

අඤ්ඤත්‍ර, වා පලොපයොලොපෙසු, නජෙජා, නදී, නදියො ඉච්චාදි.

ජකාරණනං.

නජ්ජා යොසඞාම් 2·169· තිපද සි.

යොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි, නදීසඳුස්ස- නදීශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ආම් හොති- ආම් වෙ. ස ව- ඒ ආම් ද,

මනුබන්ධො සරානමන්තා පරෝ 1·21· යනු පරිභාෂාසූත්‍ර සි, මනුබන්ධො යෑ සරානං යෑ අන්තා යෑ පරෝ යෑ යනු පද සි.

මකාරෝ- මකාර තෙම, අනුබන්ධො- අනුබන්ධ වූයෙ, යස්ස- යම් විධියකට ද, සො- හෙ තෙම, සරානං- සවරයන් අතුරෙන්, අන්තා සරා- අන්ත සවරයා කෙරෙන්, පරෝ හොතීති- පර වූයෙ වෙ නු සි, ඊකාරා පරෝ- ඊකාරයා කෙරෙන් පර වූයෙ වෙ. යවා සරේති- 'යවා සරේ' 1·30 යන සූත්‍රයෙන්, යකාරෙ- යකාරා දෙශ කළ කල්හි, දස්ස- දකාරයහට, චවඝෙහා- චවඝී ද, යස්ස- යකාරයහට, පුබ්බරූපං ච- පූර්‍වරූප ද වෙ.

යොවිභක්ති පර කල්හි නදීශබ්දයහට 'නජ්ජා යොසඞාම්' යන සූත්‍රයෙන් ආම් වෙයි; වන්නෙ මනුබන්ධ තෙම අනෙකාවණී වූයෙ ද 'මනුබන්ධො සරානමන්තා පරෝ' යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් සවරයන් අතුරෙහි අන්තාසවරයා කෙරෙන් පර ව වෙයි නියම කළ හෙයින් අන්ත ඊකාරයා කෙරෙන් පර ව ආම් වෙ; මකාර අප්‍රයොගී වෙ; සවරයා පර කල්හි ඉවණ්ණියහට 'යවා සරේ'1·30 යන සූත්‍රයෙන් යකාරා දෙශ වෙයි; යකාරයා පර කල්හි තවඝීයෙහි වූ දකාරයහට 'තවඝඝවරණානං යෙ චවඝඝබයඤ්ඤ' 1·48 යන සූත්‍රයෙන් ජකාරා දෙශ වෙයි; චවඝීයා කෙරෙන් පර වූ යකාරයහට 'වඝඝලසෙහි තෙ' 1·49 යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍වරූප ජකාරයෙක් වෙයි; පරඅකාර ජකාරයෙහි සංහිත වෙයි; නජ්ජායො යනු වෙ.

යාගූ, යාගූ, යාගුයෝ. (හෝ) යාගූ, යාගූ, * යාගූ, යාගුයෝ. යාගූ, යාගූ, යාගුයෝ. යාගුයා, යාගූහි, යාගූභි. යාගුයා, යාගූනං. යාගුයා, යාගුයා, යාගූසු. එවං ධෙනුසසූපියඩූපපහූතයෝ. මාතුධීතුදුහිතුසද්දූ පිතුසද්දූසමා; සලොපාභාවපක්ෂෙ යාදෙසෙ මාතුසද්දූස්ස පන 'යෙ පස්සා'නි † යොගවිභාගා වා පලොපෝ. මහ්‍යා, මාතුයා.

උකාරනතං.

අනුසඤ්ඤත්‍ර- ආම් නු වූ පක්ෂයෙහි, වා- විකල්පයෙන්, පලොප යොලොපෙසු- පලොප යොලොප කළ කල්හි, නජෙජා නදී නදියෝ ඉති- නජෙජා, නදී, නදියෝ යන, ආදි- මේ ආදිය වේ.

ආම් නු වූ පක්ෂයෙහි යොවිහක්තීන් සම්බන්ධ වූ යකාරය පර කල්හි පසංඥයහට විකල්පයෙන් ලොප් කොට දකාරයහව් ජකාර කොට යකාරයහට පූර්වරූප කළ කල්හි නජෙජා යනු වේ. විකල්පයෙන් යෝ ලොප් කළ කල්හි නදී යනු වේ. ආම් පලොප යොලොප නු වූ පක්ෂයෙහි 'එකවචනයොසඛොනං' 2.66 යි හ්‍රස්ව වෙයි; නදියෝ යනු වේ.

නදීශබ්දයෙන් ගං හෝ කියත්.

ඊකාරනතං.

යාගු යනාදි වේ. යාගුශබ්දයෙන් හුලුහැන් කියත්.

ධෙනුසසූපියඩූපපහූතයෝ- ධෙනු සසූ පියඩූ ආදිශබ්ද යෝ ද, එව- මෙසෙ මැ යි.

ධෙනුශබ්දයෙන් දෙනුන් කියත්. සසූශබ්දයෙන් හැන්දනී කියත්. පියඩූශබ්දයෙන් පුවහුගස් කියත්.

මාතුධීතුදුහිතුසද්දූ-මාතු ධීතු දුහිතු ශබ්දයෝ, පිතුසද්දූසමා- පිතුශබ්දයා ඇහා සමයෝ යි. මාතුසද්දූස්ස පන- මාතුශබ්දයහට

---

* සඛෙඛසමිකාරිකාරූකාරන්තානං සද්දානං ආලපනෙකවචනෙ රස්සදීඝ වසෙන රූපභෙදෙන සම්භවිතබ්බං; 'අයූනං වා දීඝෝ'ති 2.61 ලිඞ්ගවිසෙසානුපා දානතො ත්‍රුත්‍යාදීනන්තානා. නථාපි එත්ථ සඛෙඛසම්පි පොත්ථකෙසු 'හො යාගූ' ඉති එකමෙව රූපං දිස්සතෙ. 'යාගූ' ඉති රූපං පඨමපථමාති කත්වා යොජිත මමෙහාති.

† 2. 118.

වධූ, වධූ, වධුයො. (හො) වධු, වධූ, වධූ, වධුයො. වධුං, වධූ, වධුයො. වධුයා, වධූභි, වධූභි. වධුයා, වධූනං. වධුයං, වධුයා, වධූසු. එවං ජම්බූවාමොරූසරභූආදයෝ.

ඌකාරනන්තං.

ගො ඉවචාදි පුමෙන සමං.

ඉකාරලිඞ්ගං.

වනාහි, සලොපාභාවපක්ඛෙ- සහට ලොප් නු වූ පක්ෂයෙහි, සාදෙසෙ- සවිභක්තිනට යා ආදෙශ කළ කල්හි, යෙ පසසාති- 'යෙ පසස' යන, යොගවිභාගා- යොගවිභාගයෙන්, * වා- විකල්පයෙන්, පලොපො- පසංඥයහට ලොප් වෙ. මත්‍යා, මාතුයා ඝනු වෙ.

මාතුශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ සවිභක්තිහට 'සපතෙකසම්ං නාදීනං ඝයා' 2-47 යන සූත්‍රයෙන් යාදෙශ කොට යකාරයා පර කල්හි පසංඥ වූ උවණ්ණියහට 'යෙ පසස' යන යොගවිභාගයෙන් ලොප කළ කල්හි මත්‍යා යනු වෙ.

ඉකාරනන්තං.

වධූ යනාදී වේ. වධූශබ්දයෙන් ස්ත්‍රීන් කියත්. ජම්බූවාමොරූ සරභූආදයෝ-ජම්බූ වාමොරූ සරභූ ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං-මෙසෙ මැ සි. ජම්බූශබ්දයෙන් දඹු කියත්. වාමොරූශබ්දයෙන් මනොඥ වූ කලවෙ ඇති ස්ත්‍රීන් කියත්; 'වාමොං උරූ අසසා'නී වාමොරූ. සරභූශබ්දයෙන් එනම් ගඞ්ගාව කියත්.

ඌකාරනන්තං.

ගො ඉනි- ගොං යන, ආදි- මෙ ආදිය, පුමෙන සමං- පුල්ලිඟු යෙහි ගොශබ්දයා හා සම සි.

ඉකාරලිඞ්ගං.

---

* 2, 118.

චිත්තා සි.

අං නපුංසකෙ. 2. 113

අකාරන්තතො නාමසමා සිසස අං හොති නපුංසකලිඞ්ගෙ. චිත්තකං.

යොමහි,

යොනං නී. 2. 114

අකාරන්තතො නාමසමා යොනං නී හොති නපුංසකෙනි නි ආදෙසො. *

නීනං වා. 2. 44

අකාරන්තතො නාමසමා නීනං ථාවේ වා හොනති සථා කකමං. චිත්තා.

අඤ්ඤත්‍ර, 'යොලොපනිසු දීඝො'ති 2·90 දීඝෙ, චිත්තානි. (බහු) චිත්ත, චිතකා, චිත්තා, චිත්තානි. චිත්තං, චිත්තෙ, චිත්තානි. චිත්තනෙවාදි බුද්ධසඤ්ඤමං. එවං පාතඳුනපපභුතයො.

එකවචනදීනං තු පඨමානිමහි විසෙසො.

චිත්තා සි– චිත්තශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිපිහකහි වෙ.

අං නපුංසකෙ 2.113. දවිපද සි.

නපුංසකලිඞ්ගෙ– නපුංසකලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ, අකාරන්තතො නාමසමා– අකාරාන්තනාමයා කෙරෙන් පර වූ, සිසස– සිහට, අං හොති– අං වෙ. චිත්තං යනු වෙ.

යොමහි– යොවිභක්ති පර කල්හි,

යොනං නි 2.114. දවිපද සි.

නපුංසකෙ–නපුංසකලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ, අකාරන්තතො නාමසමා– අකාරාන්තනාමයා කෙරෙන් පර වූ, යොනං– යොවිභක්තීන්ට, නි හොතීති– නිආදෙශ වෙ යූ සි, නිආදෙසො– නිආදෙශ වෙ.

නීනං වා 2.44. දවිපද සි.

අකාරන්තතො නාමසමා– අකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන් පර වූ, නීනං– නිආදෙශයන්ට, සථා කකමං– පනහීන්, ථාවෙ– ථාවෙ ශබ්ද මොහු, වා හොනති– විකල්පයෙන් වෙත්. චිත්තා යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර– ථා නු වූ පක්‍ෂයෙහි, යොලොපනිසු දීඝොති–

---

* †'නිආදෙසෙ' ඉති පදසාධනපොත්ථකෙසු.

න නිස්ස වා. 2. 138

එකවචාදිහි පරස්ස නිස්ස වා න හොති. එකවචානි, පඨමානි, පදාදිහි නාසම්සු.

නාස්ස සා. 2. 108

පදාදීහි නාස්ස සා හොති වා. සදසා, පදෙන. බිලසා, බිලෙන්.

පදාදීහි සි. 2. 107

එහි සම්නෝ සි හොති වා. පදසි, පදෙ, පදමහි, පදසම්.

'යොලොපනිස්සු දීඝෝ' 2 90 යන සූත්‍රයෙන්, දීඝෝ- දීඝ කළ කල්හි, විත්තානි යනු වේ. විත්තෙන ඉති- විත්තෙන යන, ආදි- මේ ආදිය, බුද්ධසම්ං- බුද්ධශබ්දයා හා සම් සි.

චිත්තශබ්දයෙන් සිත කියත්. පානාදුනපභුතයෝ- පාන දුනාදිශබ්දයෝ ද, එවං- මේ සෙ මැ සි.

පානශබ්දයෙන් අඹපනුආදි පානවගී කියත්. දුනශබ්ද යෙන් දන් කියත්.

පඨමානිමහි- ප්‍රථමා නි පර කල්හි, එකවචාදීනනතු- එකවචා දීන්ගේ වනාහි, විසෙසෝ- වෙන්ස කියනු ලැබේ.

න නිස්ස වා 2·138 යනු ප්‍රතිෂේධසූත්‍ර සි. නිපද සි.

එකවචාදීහි- එකවචාදීන් කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, නිස්ස- නිහතු, වා න හොති- වා නො වේ. 'නීනං වා' 2·44 සී පැමිණි වා නො වෙයි සෙසි. එකවචානි, පඨමානි යනු වේ.

එකවචශබ්දයෙන් සම්භරණෙනෙක යන අර්ථ කියත්.

පදාදීහි- පදාදීන් කෙරෙන්, නාසම්සු- නා සම්ං යන මොවුන් පර කල්හි,

නාස්ස සා 2·138· දිපද සි.

පදාදීහි- පදාදීන් කෙරෙන් පර වූ, නාස්ස- ඣාඝට, වා- විකල්පයෙන්, සා හොති- සා යන ආදේශ වේ. පදසා යනාදි වේ.

පදාදීහි සි 2·107· දිපද සි.

එහි- මේ පදාදීන් කෙරෙන් පර වූ, සම්නෝ- සම්ංඝට, වා- විකල්පයෙන්, සි හොති- සි ආදේශ වේ. පදසි යනාදි වේ.

පදශබ්දයෙන් පියවර කියත්. බිලශබ්දයෙන් සිදුරු කියත්.

කම්මසද්දතෝ නාසස 'නාසෙසතෝ'ති 2·82 එතෝ වා, කාමෙන.

අසුසුත්‍ර, 'පුමා'දිනා 2·194 වා උතෙත, කම්මුනා, කම්මනා. ඉමිනාව සසමාසු උත්තං. තසස ලසසසුයං, සසමානං යථායොගං නොනා නිච්චං. වවත්‍රිතවිභාසායං. කම්මුතෝ, කම්මසස. කම්මුනා, කම්මා, කම්මමහා, කම්මසමා.

'කම්මාදිතෝ'ති 2·81 සම්තෝ වා නිමහි, කම්මනි, කම්මෙම, කම්මමහි, කම්මසම්ං. සෙසං චිත්තසද්දසමං. වම්මවෙසමහසමාදයෝ කම්මසමා උත්තතෝ'සුසුත්‍ර.

ගවජනත සි. 'නතසසං'ති 2·150 වා අමහි සිලොපෝ. ගවජං. අසුසුත්‍ර, සිසස අං. ගවජනතං, ගවජනතා, ගවජනතානි.

කම්මසද්දතෝ- කම්මශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, නාසස- නාහට, නාසෙසතෝති- 'නාසෙසතෝ' 2·82 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, එතෝ- එත යන ආදෙශ වේ. කමෙමන යනු වේ.

අසුසුත්‍ර- එත යනා දෙශ නු වූ පසුයෙහි, පුමාදිනා- 'පුමා'දි 2·194 සූත්‍රයෙන්, වා උතෙත- විකල්පයෙන් උඹ කළ කල්හි, කම්මුනා, කම්මනා යනු වේ. ඉමිනාව- මේ 'පුමා'දිසූත්‍රයෙන් ම, සසමාසු- ස ය සමා ස යන මොවුන් පර කල්හි, උත්තං-උඹ වේ. තසස- ඒ උකාරයහට, ලසසසුයං-ලසංඤ් කළ කල්හි. සසමානං- ස ය සමා ස යන මොවුන්ට, යථායොගං- යෙදෙන පරිදිදෙන්, නිච්චං-අවිකල්පයෙන්, නොනා-නෝ නා යන ආදෙශයෝ වෙත්. වවත්‍රිතවිභාසායං- මේ වාශබ්දය ව්‍යවස්ථිතවිභාෂායෙහි වැටේ. කම්මුතෝ, කම්මසස, කම්මුනා යනාදි වේ.

කම්මාදිතෝනි- 'කම්මාදිතෝ' 2·81 යන සූත්‍රයෙන්, සම්තෝ- * සම්හට, වා- විකල්පයෙන්, නිමහි- නිආදෙශ කළ කල්හි, කම්මනි යනාදි වේ. සෙසං- සෙසු කාරිය, චිත්තසද්දසමං- චිත්තශබ්දයා හා සමයි.

කම්මශබ්දයෙන් කුශලාකුශල කර්මයන් කියත්.

වම්මවෙසමහසමාදයෝ- වම්ම වෙසම හසමාදිශබ්දයෝ, උත්තතෝ'සුසුත්‍ර- උඹයෙන් මුත් සෙසු තන්හි, කම්මසමා- කම්ම ශබ්දයා හා සමයෝ යි.

වම්මශබ්දයෙන් සම් කියත්. වෙසමශබ්දයෙන් ගෙය කියත්. හසමශබ්දයෙන් හළු කියත්.

---

* 'ස්මිංතෝ' සම්හර සඤ්.

(හෝ) ගච්ඡ, ගච්ඡා, ගච්ඡං, ගච්ඡන්තා, ගච්ඡන්තානි. ගච්ඡං, ගච්ඡන්තං, ගච්ඡන්තෙන, ගච්ඡන්තානි. නාදිසු පුල්ලිඞ්ගසමං. එවං යජන්තවජන්තාදයෝ.

අඞ්කාරනං.

අට්ඨි.

ඛ්ලා වා. 2. 115

ඛ්ලතෝ යොනං නි හොති වා නපුංසකලිඞ්ග. අට්ඨිනි. යොලොපදීඝෙසු, අට්ඨී. (හෝ) අට්ඨි, අට්ඨී, අට්ඨිනි, අට්ඨී. අට්ඨිං, අට්ඨිනි, අට්ඨී. තතියාදිසු මුනිසදිසමං. එවමවජි අඛ්දධිසත්ථි ආදයෝ.

අඞ්කාරනං.

ගච්ඡන්ත සි-ගච්ඡන්තශබ්දය, ඕහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වේ. නන්තසානි- 'නන්තසං' 2.150 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, අමහි-අංවිහක්ති කළ කල්හි, සිලොපො- සිහට ලොප් වේ. ගච්ඡං යනු වේ. අඤ්ඤත්‍ර- නන්ප්‍රත්‍යයහට අං නු වූ පක්ෂයෙහි, සිඃස්- සිහට, අං- 'අං නපුංසකෙ' 2.113 යන සූත්‍රයෙන් අං වේ. ගච්ඡන්තං යනාදි වේ. නාදිසු- නාදීන් පර කල්හි, පුල්ලිඞ්ගසමං- පුල්ලිඟු හා සම සි. යජන්තවජන්තාදයෝ- යජන්තවජන්තාදි ශබ්දයෝ ද, එවං- මේ සෙ මැ සි.

ඔජන්තශබ්දයෙන් යාග කරන්නවුන් කියත්. වජන්ත ශබ්දයෙන් යන්නවුන් කියත්.

අඞ්කාරනං.

අට්ඨි යනු වේ.

ඛ්ලා වා 2 115. දවිපද සි.

නපුංසකලිඞ්ග-නපුංසකලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ, ඛ්ලතෝ- ඛ්සංඥ ලසංඥයන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිහක්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, නි හොති- නි ආදෙශ වේ. අට්ඨිනි යනු වේ. යොලොපදීඝෙසු- යොලොප ය දීඝී ය යන මොවුන් කළ කල්හි, අට්ඨී යනු වේ. තතියාදිසු- තෘතීයාදීන් පර කල්හි, මුනිසදිසමං- මුනීශබ්දයා හා සම සි. අට්ඨිශබ්දයෙන් ඇට කියත්.

දණ්ඩී. 'එකවචනෙ'ච්චාදිනා 2.66 රස්සෝ. සිලොපෝ. දණ්ඩිනි, දණ්ඩී. (හෝ) දණ්ඩ, දණ්ඩ, දණ්ඩිනි, දණ්ඩී. දණ්ඩිනං, දණ්ඩං, දණ්ඩිනි, දණ්ඩී. සෙසං පුල්ලිඞ්ගසමං. එවං සුඛකාරිසික යාසීආදයෝ.

ඊකාරන්තං.

චක්ඛු, චක්ඛුනි, චක්ඛූ. අට්ඨිසඳ්දසමං. එවමායුමධ්ඩුමඤ්ඤධනුචිත්තගුසපභුතයෝ. ආයුසාති කොධාදිතස්සා නාස්ස සා වා.

අවජ්අකඛිදඩිසඤ්ඤාදයෝ– අවජ් අකඛි දඩි සඤ්ඤ ආදිශබ්ද යෝ ද, එවං– මෙ සෙ මැ සි. අවජ්ශබ්දයෙන් ද අකඛිශබ්ද යෙන් ද ඇස කියත්. දඩිශබ්දයෙන් දිකිරි කියත්. සඤ්ඤ ශබ්ද යෙන් කලවෙ කියත්.

ඌකාරන්තං.

දණ්ඩි යනු වේ. එකවචන ඉති–'එකවචන' 2.66 යන, ආදිතා– මේ ආදි සූත්‍රයෙන්, රස්සෝ– හ්‍රස්ව වේ. සිලොපෝ– සිහට ලොප් වේ. සෙසං– සෙසු කාර්‍ය්‍ය, පුල්ලිඞ්ගසමං– පුල්ලිඟු හා සම සි. පුල්ලිඟුයෙහි දණ්ඩිශබ්දය හා සම ය යි සෙ සි. සුඛකාරිසිකයාසී ආදයෝ– සුඛකාරී සීඝයාසී ආදිශබ්දයෝ ද, එවං-මෙ සෙ මැ සි. සුඛකාරිශබ්දයෙන් දානාදිකුසලයන් කියත්. සීඝයාසීශබ්දයෙන් සිඝ්‍රව යන්නවුන් කියත්. 'සුඛං කරොති සීලෙන', 'සීඝං යාති සීලෙන' යනු විග්‍රහ සි. 'සීලාභිකඛඤ්ඤුවස්සකෙසු ණී' 5.53 යි සීලාර්‍ථයෙහි ණී වේ.

ඊකාරන්තං.

චක්ඛු, චක්ඛුනි යනාදි වේ. අට්ඨිසඳ්දසඞ්ං– අට්ඨිශබ්දයා හා සම සි. චක්ඛුශබ්දයෙන් ඇස කියත්. ආයුමධ්ඩුමඤ්ඤධනුචිත්තගු සපභුතයෝ– ආයු මධු මඤ්ඤ ධනු චිත්තගු යන මේ ආදි ශබ්දයෝ ද, එවං– මෙ සෙ මැ සි. ආයුසාකි– ආයුසා යන මෙහි, කොධා දිතස්සා– කොධාදි බව හෙයින්, නාස්ස– නාහට, වා– විකල්පයෙන්, සා– සාඛ්‍යා ආදෙශ වේ. ආයුශබ්දයෙන් ආයුෂ කියත්. මධු ශබ්දයෙන් මී කියත්. මඤ්ඤශබ්දයෙන් දීපෙරළිදිය කියත්. ධනු ශබ්දයෙන් දුනු කියත්. චිත්තගුශබ්දයෙන් චිත්‍ර වූ ගෙරි ඇත්ත

අම්බුසද්දා සම්පදා 'අම්බවාදීහි'ති 2.80 වා නිආදෙසෙ, අම්බූනි, අම්බූහි, අම්බූසම්.

ගුණවන්තු සි.

අංඛං නපුංසකෙ. 2. 154

නතුස්ස අංඛං හොන්ති සිමහි නපුංසකෙ. ගුණවං, ගුණවන්තං.

සොමහි, 'යවාදෙ නතුස්සා'ති 2.93 අකාරෙ 'යොනං නී'ති 2.114 නී; තස්ස වා වාදෙසෙ, ගුණවන්තා, ගුණවන්තානිච්චාදි. භවජ්ජන්තසමං. එවං යසවන්තුධනවන්තුගොමන්ත්වාදයො.

උකාරන්තං.

වුත්ත් කියත්. 'විජ්ජා ගාවො අස්ස' සී අත්‍යාර්‍ථසමාස සි. 'ගොසූසු' 3.25 සී සමාසාන්තඋකාරයෙක් වෙ. අම්බුසද්දා- අම්බුශබ්දයා සෙරෙන් පර වූ, සම්පදා- සම්හට, අම්බවාදීහි ඉති- 'අම්බවාදීහි' 2.80 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, නිආදෙසෙ- නිආදෙශ කළ කල්හි, අම්බූනි යනාදි වෙ.

අම්බුශබ්දයෙන් දිය කියත්.

ගුණවන්තු සි- ගුණවන්තුශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

අංඛං නපුංසකෙ 2.154. දවිපද සි.

සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, නතුස්ස- නතුප්‍රත්‍යයගට, අංඛං හොන්ති- අංඛං යන ආදෙශයො වෙත්. ගුණවං, ගුණවන්තං යනු වෙ. යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි, යවාදෙ නතුස්සාති- 'යවාදෙ නතුස්ස' 2.93 යන සූත්‍රයෙන්, අකාරෙ- නතුහට අකාරාදෙශ කළ කල්හි, යොනං නීති- 'යොනං නී' 2.114 යන සූත්‍රයෙන්, නී- නිආදෙශ වෙයි. තස්ස- ඔහට, වා- විකල්පයෙන්, වාදෙසෙ- වා යනාදෙශ කළ කල්හි, ගුණවන්තා ගුණවන්තානි ඉති- ගුණවන්තා, ගුණවන්තානි යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. භවජ්ජන්තසමං- භවජ්ජන්ත ශබ්දයා හා සම සි. යසවන්තුධනවන්තුගොමන්ත්වාදයො- යසවන්තු ධනවන්තු ගොමන්ත්වාදිශබ්දයොද, එවං- මෙ සෙ මැ සි. 'යසො අස්ස අත්ථි', 'ධනමස්ස අත්ථි' යන වාක්‍යයෙහි 'වන්තවණ්ණා' 4.79 සී වන්තුප්‍රත්‍යය වෙ. 'ගාවො අස්සූ අත්ථි' යන වාක්‍යයෙහි 'තමෙත්‍ථස්සත්ථීති මන්තු' 4.78 යන සූත්‍රයෙන් මන්තු

ගොත්‍රහු, ගොත්‍රහූනි, ගොත්‍රහු. (හෝ) ගොත්‍රහූ, ගොත්‍රහූ, ගොත්‍රහූනි, ගොත්‍රහූ. ගොත්‍රහූං, ගොත්‍රහූනි, ගොත්‍රහූ. ගොත්‍රහූහා ඉච්චාදි. පුල්ලිඞ්ග වෙසසහූසද්දසමං. එවං අභිභූසයම්භූධම්මසද්දෑ ආදයෝ. *

ඵාකාරනනං.

නපුංසකලිඞ්ගං.

ප්‍රභාසය වේ. යසවනතුශබ්දයෙන් යසස් ඇත්තවුන් කියත්. ධනවනතුශබ්දයෙන් වසු ඇත්තවුන් කියත්. ගොමනතුශබ්දයෙන් ගෝරි ඇත්තවුන් කියත්.

ඵකාරනනං.

ගොත්‍රහු–පෙ–ගොත්‍රහූනා ඉති– ගොත්‍රහූනා යන, ආදි– මේ ආදිය වේ. පුල්ලිඞ්ග– පුල්ලිඞ්ගයෙහි, වෙසසහූසද්දසමං– වෙසසහූ ශබ්දය හා සම යි. අභිභූසයම්භූධම්මසද්දෑආදයෝ– අභිභූ සය ම්භූ ධම්මසද්දෑආදිශබ්දයෝ ද, එවං– මේ සෙ මැ යි.

'අභිභවතී'ති අභිභූ, 'සයං භවතී'ති සයම්භූ, 'ඝී' 5-47 යන සූත්‍රයෙන් ඝී ප්‍රත්‍යය ව ඔහට 'ඝිස්ස' 5-159 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වේ. ('ධම්මං ජානාතී'ති ධම්මඤ්ඤූ,) ධම්මං යන දෙතීයාන්තයා උපපද කොට ඇති ඤූ=අවබෝධනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'කම්මා' 5-40 යි කූ ප්‍රත්‍යය වේ. කකාර අවයවී පිණිස ය. සව ලොප්ආදි වේ. ධම්මසද්දෑශබ්දයෙන් ධර්මය දන්නවුන් කියත්. †

ඵකාරනනං.

නපුංසකලිඞ්ගං.

* 'එවං සයම්භූපරාභූඅභිභූධම්මසද්දෑආදයෝ' ඉති කත්‍රචි; 'එවං අභිභූසයම්භූපරාභූධම්මසද්දෑආදයෝ' ඉතිපි කත්‍රචි.

† 'අභිභූ- රූපාදිං, සයම්භූ- ඤාණං, ධම්මසද්දෑ- චිත්තං,' ඉති බුද්ධඝොසාදීනං.

'අථ සබ්බාදීනං රූපනයෝ නිද්දිසීයතෝ.

සබ්බ සාහර සාහම උභය ඉතර අඤ්ඤ අඤ්ඤතර අඤ්ඤතම

පුබ්බපරාපරදක්ඛිණුත්තරාධරානි වවත්ථායමඤ්ඤං. (4).

යත්‍යතඑතඉමඅමුකිංඑතාදිසමහ ඉච්චේතෙ සබ්බාදයෝ.

සබෙබා.

සොනමෙවි. 2. 140

අකාරන්තතෝ සබ්බාදීහි යොනමේවි හොති සබෙබ. එවමාල පනදුනියායොසු.

අථ- ඉක්ඛිත්තෙන්, සබ්බාදීනං- සබ්බාදීන්ගෙ, රූපනයෝ- රූපක්‍රමය, නිද්දිසීයතෙ- * කියනු ලැබෙ. ඔහු කවරහ යත්?

සබ්බ- සබ්බශබ්දය, සාහර- සාහරශබ්දය, සාහම- සාහම් ශබ්දය, උභය- උභයශබ්දය, ඉතර- ඉතරශබ්දය, අඤ්ඤ- අඤ්ඤ ශබ්දය, අඤ්ඤතර- අඤ්ඤතරශබ්දය, අඤ්ඤතම- අඤ්ඤතම් ශබ්දය;

පුබ්බ- පුබ්බශබ්දය, පර- පරශබ්දය, අපර- අපරශබ්දය, දක්ඛිණ- දක්ඛිණශබ්දය, උත්තර- උත්තරශබ්දය, අධර- අධර ශබ්දය යන මොහු, අඤ්ඤං- සංඥයෙන් පිටත් තන්හි, වවත්ථායං- දිග්දෙසකාලාවධි නියමයක් ගම්‍යමාන කල්හි, සබ්බා දිසු: පසියතෙනා- සබ්බාදියෙහි හඳුරනු ලැබෙත්.

ය- යශබ්දය, ත්‍ය- ත්‍යශබ්දය, ත- තශබ්දය, ඒත- ඒතශබ්දය, ඉම- ඉමශබ්දය, අමු- අමුශබ්දය, කිං- කිංශබ්දය, එස- එස ශබ්දය, තුම්හ- තුම්හශබ්දය, අමහ ඉති- අම්හශබ්දය යන, එතෙ- මොනු, සබ්බාදයෝ- සබ්බාදීහු නම් වෙත්.

කාත්‍යායනයෙහි ත්‍යශබ්දය අනිර්දිෂ්ට වුව ද,

'ඛිඩ්ඩා පණිහිතා ත්‍යාස්සු රති ත්‍යාස්සු පතිට්ඨිතා;
බීජානි ත්‍යාස්සු රුහනති යදිදං සත්තා පජායරෙ.'

යනාදි පාළියෙහි ප්‍රයොග පෙනෙන හෙයින් මෙහි සඞ්ග්‍රහ කරන ලදැ සි දත යුතු.

සබෙබා යනු වේ.

සොනමෙවි 2.140. දීපද සි.

---

* 'වුච්චතෙ' සී සන්ත.

සබ්බාදීනං නමහි ච. 2. 101

ආකාරන්තානං සබ්බාදීනං එ හොති නමහි සුහිසු ච.

සංසානං. 2. 102

සබ්බාදිතෝ නංවචනස්ස සංසානං හොතහි. සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං. සෙසං බුද්ධසමං.

ඉත්ථියං:-

'ඉත්ථියමබ්බා'හි 3·26 ආපච්චයෙ සරලොපෙ ච කතෙ ආකාරස්ස සඝඤ්ඤයං කඤ්ඤසද්දසෙසව රූපනයො. අයං තු විසෙසො.

ඝපා සඝස්ස සා වා. 2. 103

සබ්බාදීනං ඝපතෝ සඝස්ස සා වා හොති. 'ඝොසස්'ච්චාදීනා 2·65 රස්සෙ, සබ්බස්සා. සබ්බාස.

අකාරන්තෙහි- අකාරාන්ත වූ, සබ්බාදීහි-සබ්බාදීන් කෙරෙන් පර වූ, යෙනං- යොවිභක්තිනාට, එවි හොති- එවි වෙ. සබ්බෙ ඝනු වෙ. ආලපනදුතියායෙසු- ආලපනදුතියා යොවිභක්ති පර කල්හි ද, එවං- මෙ සෙ මැ සි.

සබ්බාදීනං නමහි ච 2·101· නිපද සි.

නමහි- නංවිභක්ති පර කල්හි ද, සුහිසු ච- සු ස හි ඝ යන මොවුන් පර කල්හි ද, අකාරන්තානං-අකාරාන්ත වූ, සබ්බාදීනං- සබ්බාදීන්ට, එ හොති- එකාරාදෙශ වෙ.

සංසානං 2·102· එකපද සි.

සබ්බාදිතෝ- සබ්බාදීන් කෙරෙන් පර වූ, නංවචනස්ස- නං වචනයහට, සංසානං හොතහි- සං සානං යන මොහු වෙත්. සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං යනු වෙ. සෙසං- සෙසු කාරිය, බුද්ධසමං- බුද්ධශබ්දයා හා සම සි.

ඉත්ථියං- ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. ඉත්ථියමබ්බාහි- 'ඉත්ථියමබ්බා' 3·26 යන සූත්‍රයෙන්, ආපච්චයෙ- ආප්‍රත්‍යය ද, සරලොපෙ ච කතෙ- සවරලොප් ද කළ කල්හි, ආකාරස්ස- ආකාරයහට, සඝඤ්ඤයං- ඝසංඥ කළ කල්හි, රූපනයො- රූප ක්‍රමය, කඤ්ඤසද්දසෙසව- කඤ්ඤශබ්දයාගෙ මෙනි. අයං තු- මෙ මතු කියන්නෙ වනාහි, විසෙසො- වෙනස සි.

ඝපා සඝස්ස සා වා 2·103· සතරපද සි.

නම්හි, සබ්බාසං, සබ්බාසානං.

සම්මතෝ සසං. 2. 104

සබ්බාදීනං සඵහෝ සම්මතෝ සසං වා හොති. සබ්බ්‍යස්ස, සබ්බායං, සබ්බාය.

නපුංසකෝ:- සබ්බං.

සොසස නිම්හි,

සබ්බාදීනං- සබ්බාදීන් සමඟ වූ, සඵහෝ- සසංඥඵසංඥ යන් කෙරෙන් පර වූ, සසස- සහට, වා- විකල්පයෙන්, සස්ස හොති- සසා යන ආදේශ වේ. සොසසම්ඩිවාදිනා-* 'සොසසං' 2 65 යනාදි සූත්‍රයෙන්, රසස- හ්‍රස්ව කළ කල්හි, සබ්බසසා, සබ්බාය යනු වේ. නම්හි- නංවිභක්ති පර කල්හි, සබ්බාසං, සබ්බාසානං යනු වේ.

සබ්බ යන ප්‍රකෘතියේ සබ්බ යී කියා නිබෙයි; සත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ අකාරාන්ත නාමයා කෙරෙන් පර ව 'ඉයියමව්වා' 3 26 යන සූත්‍රයෙන් ආප්‍රත්‍යය වෙයි; පූර්‍වස්වර ලෝප් වෙයි; ආකාර බහාරයෙහි සංහිත වෙයි; සබ්බාශබ්දය සබ්බා යී කියා නිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පර ව චතුර්‍ථීවිභක්ති දෙහෝ නඝ වෙයි; නංවිභක්ති දෙහෙනඝ වෙයි; සත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ නාමයාගේ සොළුවර වැටෙන්නා වූ ආකාරය හට 'ඝා' 1 11 යන සූත්‍රයෙන් සඝංඥ වෙයි; සඝංඥ වූ සබ්බාදීන් කෙරෙන් පර වූ සහට 'ඝපා සසස ඝස්ස වා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් සසාආදේශ වෙයි; සසාආදේශය පර කල්හි සඝංඥයහට 'ඝෝ සසංසස්සාසස්සාය හිංසු' 2 65 යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්ව වෙයි; සස යනාදේශ වූ වූ පඤ්චයෙහි සඝංඥය කෙරෙන් පර වූ නාදිඒකවචනයහට 'ඝපතෙඝසම්හි නාදීනං යයා' 2 47 යන සූත්‍රයෙන් යඝාරාදේශ වෙයි; සබ්බාදීන් කෙරෙන් පර වූ නංවචනයහට 'සංඝානං' 2 102 යන සූත්‍රයෙන් සං ඝානං වෙත්; සබ්බසසා, සබ්බාය, සබ්බාසං, සබ්බාසානං යනු වේ.

සම්මතෝ සසං 2 104. දැවිපදයි.

සබ්බාදීනං- සබ්බාදීන් සමඟ වූ, සඵහෝ- සසංඥඵසංඥ යන් කෙරෙන් පර වූ, සම්මතෝ- † සම්මහට, වා- විකල්පයෙන්, සසං හොති- සසං යනාදේශ වේ. සබ්බසසං යනාදි වේ.

---

* 'ඝොසසමාදිනා' සනඝ. † 'ස්මිංතෝ' සම්හර.

සබ්බාදීහි. 2, 139

සබ්බාදීහි පරස්ස නිස්ස වා න හොති සබ්බානි (එහා) සබ්බේ, සබ්බා, සබ්බානි. සබ්බං, සබ්බෙ, සබ්බානි. නාදිම්හි පුමෙව.

සතරාදයෝ තයෝ තීසු ලිඞ්ගෙසු සබ්බසමා. එවං ඉතරේ අනුසදිසු.

සස්සංසුං විසෙසෙ.

සසංසස්සාසෙඤ්ඤතරෙසාසෙසකතිමානම්. 2, 54

නපුංසකෙ- නපුංසකලිඞ්ගයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබේ. සබ්බං යනු වේ. යොසු- යොහු, නිම්හි- නිආදෙශ කළ කල්හි,

සබ්බාදීහි 2 139. යනු ප්‍රතිෂේධ සූත්‍ර යි.

සබ්බාදීහි- සබ්බාදීන් කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, නිස්ස- නිහට, වා න හොති- වා නොවේ සබ්බානි යනු වේ. නාදිම්හි- නාදීන් පර කල්හි, පුමෙව- පුල්ලිඞ්ගයෙහි මෙනි. සබ්බශබ්දයෙන් සියල්ල කියත්.

'වාචවලිඞ්ගා සබ්බාදයෝ' යනු හෙයින් සබ්බාදිහු අභිධෙය්‍ය හට බඳු වූ ලිඞ්ග ඇත්හාඞ්ගු නු යි 'සබ්බා ජනෝ හිංසිතෝ පිඞ්ගලෙන' යනාදි තන්හි සබ්බශබ්දය පුල්ලිඞ්ගයෙහි වැටෙයි; 'සබ්බා නදී වංඝගතා' යනාදි තන්හි ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙයි; 'සබ්බං භික්ඛවෙ ආදිත්තං' යනාදි තන්හි නපුංසකලිඞ්ගයෙහි වැටෙයි; මත්තෙහි දු මෙම න්‍යය යි.

සතරාදයෝ තයෝ- සතර ස්ත්‍රී උභය යන මේ ශබ්දයෝ තුන් දෙන, තීසු ලිඞ්ගෙසු- ලිඞ්ගත්‍රයෙහි, සබ්බසමා- සබ්බශබ්දයා හා සමයෝ යි.

සතර, සතම දෙදෙන 'කිමහා නිද්ධාරණෙ රතරරත්තා' 4-51. යන සූත්‍රයෙන්. රතරරහ ප්‍රත්‍යයාන්ත වූ කිංශබ්දයෙන් නිෂ්පන්නයෝ ය; උභයශබ්දය 'අඤ්ඤදත්ථුහංසෙ' 4-49 යන සූත්‍රයෙන් උභඅබ්දයා ගෙරෙන් පර වූ අයප්‍රත්‍යයෙන් නිෂ්පන්න යි. සතර ශබ්දයෙන් ද ස්ත්‍රීශබ්දයෙන් ද, සාවරෙක්ද යන අර්ථ කියත්; උභයශබ්දයෙන් දෙදෙන්ය යන අර්ථ කියත්.

ඉතරඅසදිසු- ඉතර අසදිසු ශබ්දයෝ ද, එවං- මෙ සෙ මැ යි. සස්සංසුං- සසා සසං යන මොවුන් පර කල්හි, විසෙසෝ- ඒවනස කියනු ලැබේ.

සසංසස්සාසෙඤ්ඤතරෙසාසෙසකතිමානම් 2-54.

සසමාදිසු ඉතරඑකඅඤ්ඤඑතඉමඉචෙවසං ඉ හොති. ඉත' සියා, ඉතරියං. අඤ්ඤියා, අඤ්ඤියං.

අඤ්ඤතරඅඤ්ඤතමසඤ්ඤලිඞ්ගත්තයෙ සඛසමා.

පුබෙබා,

යො.

පුබ්බාදිහි ඡහි. 2. 145

එතෙහි ඡහි සවිසයෙ එවි වා හොතීති යොසෙවි. පුබෙබ, පුබබා. (හො) පුබබ, පුබබා, පුබෙබ, පුබබා පුබබ, පුබෙබ, පුබබා. සෙසං සබබිඞෙඛ සබබසමං. එවං පරාදයෝ පඤ්ච.

සසංසසාසාසයෙසු යැ ඉතරෙඛඤ්ඤඤතිමානං යැ ඉ යැ යනු පදයි.

සසමාදිසු- සසං ආදීන් පර කල්හි, ඉතරඑකඅඤ්ඤඑතඉම ඉති- ඉතර එක අඤ්ඤ එත ඉම යන, එසං-* මොවුන්ට, ඉ හොති- ඉකාරාදෙශ වෙ. ඉතරියා යනාදි වෙ.

ඉතරශබ්දයෙන් උක්තයා කෙරෙන් අන්‍යයා කියත්; අඤ්ඤ ශබ්දයෙන් ප්‍රසිද්ධයා කෙරෙන් අන්‍යයා කියත්.

අඤ්ඤතරඅඤ්ඤතමසඤ්ඤ- අඤ්ඤතර අඤ්ඤතම ශබ්දයෝ, ලිඞ්ගත්තයෙ-තුන්ලිඟුයෙහි සඛසමා-සඛශබ්දයා හා සමයෝ යි. අඤ්ඤතරශබ්දයෙන් ද අඤ්ඤතමශබ්දයෙන් ද එක්තරා එකෙක යන අර්ථ කියත්.

පුබෙබා යනු වෙ. යො- යොවිහක්ති වෙ.

පුබ්බාදිහි ඡහි 2.145. දර්ශිත යි.

එතෙහි ඡහි- මෙ පුබ්බාදි සඳෙනා කෙරෙන් පර ව, සවිසයෙ- සවකීයවිෂයෙහි, එවි- එවි නම, වා හොතීති- විකල්පයෙන් වෙ නු යි, යොසස- යොහට, එවි- එවි වෙ.

මෙහි සවිසයන්හි 'යොනමෙවි' 2.140 යි එවි හදුල හෙයින් ප්‍රථමාදිවිභක්තියා යොවිෂයයි.

පුබෙබ, පුබබා යනාදි වේ.

අකාරාන්ත වූ සඛ්‍යාදීන් කෙරෙන් පර වූ ප්‍රථමා යොහට 'යොනමෙවි' යන සූත්‍රයෙන් නිත්‍යයෙන් එවි පත්නේහි, පුබබා දීන් කෙරෙන් පර වූ යොහට 'පුබ්බාදිහි ඡහි' යන සූත්‍රයෙන්

---

* 'එතෙසං' යි සත්‍ය.

යෝ, යා, යම්වච්චාදි සබ්බසමං. යාදීනමාලපනෙ රූපං න සම්භවති.

ත්‍ය සි.

ත්‍යතෙතානාං තසස යො. 2. 130

ත්‍යතෙතානාමිනපුංසකානාං තසස සො හොති සිවිභි. සෙය්‍යා, සය්‍යා, ත්‍යම්වච්චාදි.

විභාලපයෙන් එවි වෙ; එවි නු වූ පක්ෂයෙහි අඝාරහනනාමයා කෙරෙන් පර වූ ප්‍රථමායොගට 'අනෝ යොනං වාවෙ' 2.43 යන සූත්‍රයෙන් වා වෙ; පුඛෙහි, පුඛාහි යනු වෙ. ආලපනයෙහි ද දඛිනී යායෙහි ද යොවිභත්තීන්ව මෙසින් විභාලපයෙන් එවි කොට නු වූ පක්ෂයෙහි වා වෙ සාධ ගුතු.

සෙසං- සෙසු භායත්, සබ්බලිඞ්ගෙ- ලිඞ්ගත්‍රයෙහි, සබ්බසමං- සබ්බිශබ්දයා හා සම සි.

පුබ්බශබ්දයෙන් පූර්වදෙශය ද පූර්වකාලය ද පූර්වදිග ද කියත්.

පරාදයො පඤ්ච- පරාදි වූ පස්දෙන ද, එවං- මෙ සෙ මෑ සි.

පරශබ්දයෙන් උක්තයෙන් අන්‍ය වූ දිග්දෙශාදි කියත්. අපර ශබ්දයෙනු ද මෙම අර්ථයන් කියත්. දක්ඛිණශබ්දයෙන් දකුණු දෙස ද දකුණුදිග ද කියත්; උත්තරශබ්දයෙන් උතුරුදෙස ද උතුරුදිග ද කියත්; අධරශබ්දයෙන් යටදිශාව කියත්.

යොයායං ඉති- යෝ යා යං යන, ආදි- මේ ආදිය, සබ්බසමං- සබ්බිශබ්දයා හා සම සි. ලිඞ්ගත්‍රයට උදාහරණසි. යාදීනං- යාදීන්ට, ආලපනෙ-ආලපනයෙහි, රූපං- රූපය නෙම, න සම්භවති- සම්භව නො වෙ.

යාදීන් පරොක්ෂාවිෂයවත්නි හෙයින් ආලපනයෙහි රූප සම්භවය නො වෙ සි යනු භාවසි. යශබ්දයෙන් යමෙකැ සි යන අනියමාර්ථය කියත්.

ත්‍ය සි- ත්‍යශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

ත්‍යතෙතානාං තසස සො 2.130. සිවිපද සි.

සිමහි- සිවිභක්තී පර කල්හි, අනපුංසකානං- නපුංසකලිඞ්ග නො වන්නා වූ, ත්‍යතෙතානං- ත්‍යශබ්දය තශබ්දය එශබ්දය යන මෙවුන්ගෙ, තසස- තකාරයහට, සො හොති- සකාරාදෙශ වෙ. සෙය්‍යාසය්‍යාත්‍යං ඉති- සෙය්‍යා සය්‍යා ත්‍යං යන, ආදි- මේ ආදිය වේ. ත්‍යශබ්දයෙන් හෙ යන අර්ථ කියත්.

සෝ.

තදසස්ස නෝ සබ්බාසු. 2. 133

තසද්දස්ස තස්ස නෝ වා හොති සබ්බාසු විභත්තීසු. නෙ, නෝ. නං, හ්මා, නෙ, හෙ. නෙන, හෙන, නෝහි, නෝහි, නෙහි, හෙහි

**ච සසමාසම්පිණ්ඩස්සස්සසංඛ්‍යාසංඛ්‍යාසංඛ්‍යා

ඉත්ථියං-

සා. නා, නායෝ, නා, නායෝසු නං, නං. නා, නායෝ, නා, නායෝසු

නාමහි කතෙ,

සසා වා තෙනිමාමූහි. 2. 48

සපසඤ්ඤහි තාඑතාඉමාඅමූහි නාදීනමෙකසමිං සසා වා හොති. වා වාදෙසෙ, අසසා, කසසා, නායං

නාය වා. 2. 55

සස-සසා-සසායෙසු තසසා වා ඉ හොති. කිසසා, තසසා, නාය. නාහි, නාහි, නාහි, නාහිං

සසස වා සසාමහි, අසසා, කසසා, කිසසා, තසසා

සාදිසු- සාදීන් පර කල්හි, ඉමිසස- ඉමශබ්දයහට ද, තසඤ්ච කාරසස ච- තශබ්දයාගෙ හකාරයහට ද, වා- විකල්පයෙන්, ඉ හොති- ඉකාරාදෙශ වෙ. පුබ්බසරලොපෙ- පූර්වස්වරයහි ලොප් කළ කල්හි, අසස යනාදි වෙ. ඉත්ථියං- ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි:- සා, නා, නායෝ යනාදි වෙ.

නාමහි කතෙ- නාවිභක්තී කළ කල්හි,

සසා වා තෙනිමාමූහි 2.48. සසා යෑ වා යෑ තෙනිමාමූහි යෑ යනු පද සි.

සපසඤ්ඤහි- සස ඤ ප්‍රසංඥ වූ, නාඑතාඉමාඅමූහි- නාඑතා ඉමා අමු යන මොවුන් හොරෙන් පර වූ, එකසමිං- එකාඒයෙහි කරන ලද, නාදීනං- නාදීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, සසා හොති- සසා යන ආදෙශ වෙ.

වා- විකල්පයෙන්, වාදෙසෙ- වකාරාදෙශ කළ කල්හි,

'ට සසමාසමිං'2.134 යනාදි සූත්‍රයෙන් නාශබ්දයාගෙ හකාරය හට විකල්පයෙන් වාදෙශ කළ කල්හිය සී සෙසි. අසසා යනාදි වෙ.

නාය වා 2.55. දෙවිපද සි.

සසංසසාසසායෙසු- සසං සසා සසාය යන මොවුන් පර කල්හි, තසසා- තාශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ඉ හොති- ඉකාරාදෙශ වෙ. කිසසා යනාදි වෙ. ස ක- ඝ හට, වා-විකල්පයෙන්, සසාමහි- සසාදෙශ කළ කල්හි,

සසාදෙසාභාවපකෙඛ.

තෙතිමානො සස්ස සාය. 2. 56

තාඑතාඉමාතො සස්ස සසායො හොති වා. අසසාය, තසසාය, තිසසාය, තස්සාය.

දවීහි මුත්තපකෙඛ, නාය, තාය.

නංවචනස්ස සමාදෙසෙ කකාරස්ස ච වා වාදෙසෙ 'සුනංහි සූ'ති 2·91 දීඝෙ ච කතෙ, ආසං, නාසං, නාසානං, තාසං, තාසානං.

සත්තමියං, අසසං, අසසා, නසසං, නස්සා, නායං, නාය, තිසසං, තිසසා, තසසං, තස්සා, තායං, තාය. නාසු, නාසු.

'ඝපා සස්ස සසං වා' 2·103 යන සූත්‍රයෙන් සහට විකල්පයෙන් සසාදෙශ කළ කල්හි ය සී සෙසි. අසසා යනාදි වෙ.

සසාදෙසාභාවපකෙඛ- සසාදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

තෙතිමානො සස්ස සාය 2·56· තිපද හි.

තාඑතාඉමාතො- තා එතා ඉමා ශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, සස්ස- සහට, වා- විකල්පයෙන්, සසායො හොති- සසාය යන ආදෙශ වෙ. අස්සාය යනාදි වෙ. දවීහි මුත්තපකෙඛ- සසා සසාය යන ආදෙශයන් ඉදෙතා විසින් විනිර්මුක්තපක්‍ෂයෙහි, නාය, තාය යනු වෙ. නංවචනස්ස- නංචවනයහට, සමාදෙසෙ- සං ආදෙශ ද, තකාරස්ස-තකාරයහට, වා-විකල්පයෙන්, වාදෙසෙ ච- වකාරාදෙශ ද, සුනංහිසූති- 'සුනංහිසු 2·91 යන සූත්‍රයෙන්, දීඝෙ ච කතෙ- දීඝී ද කළ කල්හි, ආසං යනාදි වෙ. සත්තමියං- සප්තමීවිභක්ති පර කල්හි, අසසං යනාදි වෙ.

	සා	නා නායො තා තායො
	නං තං	නා නායො තා තායො
	අසසා නස්සා නාය තිසසා තස්සා තාය	නාහි නාභි තාහි තාභි
(සරණෙ)	අසසා නස්සා නාය තිසසා තස්සා තාය	නාහි නාභි තාහි තාභි
	අසසං නස්සං තිස්සං තස්සං අස්සාය නස්සාය තිස්සාය තස්සාය නාය තාය	ආසං නාසං නාසානං තාසං තාසානං

නපුංසකෝ:-

නං, නං. නානි, නානිං නං, නං. නෙ, නානි, නෙ, නානිං නාදිසු පුමෙව. එවමෙතසද්දස්ස නීසු ලිඞ්ගෙසු. ථනාදෙසාභාවොව විසෙසෝ.

ඉම සි.

සිමහිනපුංසකස්සායං. 2. 129

ඉමසද්දස්සනපුංසකස්ස අයං හොති සිමහි. අයං. ඉමේ

නාමහනිම්. 2. 128

අස්සා නස්සා නාය නිස්සා තස්සා නාය	නාහි නාහි නාහි නාහි
අස්සා නස්සා නිස්සා නස්සා අස්සාය නස්සාය නිස්සාය නස්සාය නාය නාය	ආසං නාසං නාසානං නාසං නාසානං
අස්සං අස්සා නස්සං නස්සා නාය නාය නිස්සං නිස්සා නස්සං නස්සා නායං නායං	නාසු නාසූ:

ඝනු වෙ.

නපුංසකෝ- නපුංසකලිඞ්ගයෙහි, නං, නං යනාදී වෙ. නාදිසු- නාදීන් පර කල්හි, පුමෙව- පුලිඞ්ගයෙහි මෙනි. තඝබ්දයෙන් ඉ යන අර්ථ කියත්. එතසද්දස්ස- එතඝබ්දයහට ද, නීසු ලිඞ්ගසු- ලිඞ්ගත්‍රයෙහි කායඃ, එවං- මෙසෙ මෑ සි. ථනාදෙසාභාවොව- ථනාදෙශයන්ගෙ නො වීම මෑ, විසෙසෝ- වෙනස සි. එතඝබ්දයෙන් මෙ යන අර්ථ කියත්.

ඉම සි- ඉමඝබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

සිමහිනපුංසකස්සායං 2.129. සිපද සි.

සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, අනපුංසකස්ස- නපුංසකලිඞ්ග නො වන්නා වූ, ඉමසද්දස්ස- ඉමශබ්දයහට, අයං හොති- අයං යන ආදෙශ වෙ. අයං, ඉමෙ යනු වෙ.

නා- නාවිභක්ති වෙ.

නාමහනිම් 2.128. දවිපද සි.

ඉමසද්දස්සානිත්ථියං නාමඟි අනඉම්වචාදෙසා හොන්ති. අනෙන, ඉමිනා...

ඟි.

ඉමස්සානිත්ථියං මෙ. 2. 127

ඉමසද්දස්සානිත්ථියං මෙ හොති වා සුනංඟිසු. එඟි, එඟි; ඉමෙඟි, ඉමෙඟි...

ස.

'ට සසමාසම්'මිවචාදිනා 2.134 සබ්බසඞ්ඛ්‍යමස්ස වා ටාදෙසෙ, අස්ස, ඉමස්ස. එසං, එස්සානං, ඉමෙසං, ඉමෙස්සානං...අමහා, අසමා, ඉමම්හා, ඉමස්මා...අමඟි, අසම්ං, ඉම්මඟි, ඉමස්මිං. එසු, ඉමෙසු...

ඉත්ථියං:-

අයං. ඉමා, ඉමායෝ...ඉමං. ඉමා, ඉමායෝ...

නා.

'ස්සා වා තෙනිමාමූඟි'ති 2.48 ස්සා වා. ටාදෙසෙ 'ස්ස'මිවඩ්ඪිනා 2.54 ඉආදෙසෙ ච, අස්සා, ඉමිස්සා; අඤ්ඤත්‍ර, ඉමාය. ඉමාඟි, ඉමාඟි...

නාමඟි- නාවිභක්ති පර කල්ඟි, අනිත්ථියං- සත්‍රීලිඟුයෙඟි නො වෑවෙන්නා වූ, ඉමසද්දස්ස- ඉමශබ්දයඟට, අනඉම් ඉති-අන ඉම් ඤන, ආදෙසා- මෙ ආදෙශයෝ, හොන්ති- වෙත්. අනෙන, ඉමිනා යනු වෙ.

ඟි- ඟිවිභක්ති වෙ.

ඉමස්සානිත්ථියං මෙ 2 127. තිපද යි.

සුනංඟිසු-සුය නාංයඟිය යන මොවුන් පර කල්ඟි, අනිත්ථියං- සත්‍රීලිඟුයෙඟි නො වෑවෙන්නා වූ, ඉමසද්දස්ස- ඉමශබ්දයඟට, වා- විකල්පයෙන්, මෙ හොති- මෙ වෙ. එඟි, එඟි යනාදි වෙ.

ස-සවිභක්ති වෙ. ට සසමාසම්ං ඉති-'ට් සසමාසම්ං'2.134 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, සබ්බසඞ්ඛ්‍යමස්ස- සියලු ඉමශබ්දයඟට, වා-විකල්පයෙන්, ටාදෙසෙ-ටකාරාදෙශ කළ කල්ඟි, අස්ස්, ඉමස්ස යනු වෙ.

ඉත්ථියං- සත්‍රීලිඟුයෙඟි:- අයං, ඉමා, ඉමායෝ යනාදි වේ.

ස අසස්ස, ඉමිස්සා, අසස්සාය, ඉමිස්සාය, ඉමාය—

නංවචනස්ස සමාදෙසෙ ඉමස්ස ච වා ථාදෙසෙ 'සුනංහිසූ'හි 2·91 දීඝෙ ච කතෙ, ආසං, ඉමාසං—සානමාදෙසෙ, ඉමාසානං—සත්තමියං, අසසං, ඉමිස්සං, අසස්සා, ඉමිස්සා,* ඉමිස්සං, ඉමාය, ඉමාසු—

නපුංසකෙ:-

ඉමඤ්ඤිදං වා. 2. 203

අංසිසු සහ තෙහි ඉඤ්ඤිදං වා හොති නපුංසකෙ. ඉදං, ඉමං. ඉමානි†—ඉදං, ඉමං. ඉමෙ, ඉමානි—නතියාදිසු පුලිඞ්ගසමං—

නා- නාවිභක්ති වෙ. 'සස්ස වා තෙනිමාමූහි'හි- 'සස්ස වා තෙනිමාමූහි' 2·48 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, සස්ස- සස්ස යන ආදෙශ වෙ. ථාදෙසෙ- ඉමශබ්දයහට ථකාරාදෙශ ද, සසං ඉති- 'සසං' 2·54 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, ඉආදෙසෙ ච- ඉකාරාදෙශ ද කළ කල්හි,

'ථ සසමාසමිං' 2·134 යනාදි සූත්‍රයෙන් ඉමශබ්දයහට විකල්පයෙන් ථආදෙශ ද සසාආදෙශයා පර කල්හි ඉමශබ්දයහට 'සසංසසා' 2·54 යනාදි සූත්‍රයෙන් ඉකාරාදෙශ ද කළ කල්හි ය සිද්ධ සෙ සි.

අසසා, ඉමිස්සා යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර-සසාදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි, ඉමාය යනු වෙ. ස- සවිභක්ති වෙ අසසා යනාදි වෙ. නංවච නස්ස- නං වචනයහට, සමාදෙසෙ- සං යනාදෙශය ද, ඉමස්ස- ඉමශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, ථාදෙසෙ ච- ථකාරාදෙශ ද, සුනංහිසූති- 'සුනංහිසූ' 2·91 යන සූත්‍රයෙන්, දීඝෙ ච කතෙ-දීඝ්‍ර ද කළ කල්හි, ආසං, ඉමාසං යනු වෙ. ‡ සානමාදෙසෙ- සානං යනාදෙශ කළ කල්හි, ඉමාසානං යනු වෙ. සත්තමියං- සප්තමී විභක්ති පර කල්හි, අසසං, ඉමිස්සං යනාදි වෙ.

නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟයෙහි:-

ඉමඤ්ඤිදං වා 2·203· ඉමස්ස යැ ඉදං යැ වා යැ යනු පද සි.

අංසිසු- අංවිභක්ති සිවිභක්ති පර කල්හි, තෙහි සහ- ඔවුන් හා සමඟ, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, ඉමස්ස- ඉමශබ්දයහට, වා-විකල්පයෙන්, ඉදං හොති- ඉදං යන ආදෙශ වේ.

---

* 'අසසාය ඉමිස්සාය' ඉති ඔරම්ම. † 'ඉමා ඉමාණි' ඉති ඔරම්ම.
‡ 'ආසං යනු වේ' ඔරම්ම.

අමු සි.

මස්සාමුස්ස. 2. 131

අනපුංසකස්සාමුස්ස මකාරස්ස සො හොති සිමහි. අසු ——යො.

ලොපො'මුස්මා. 2. 88

අමුසද්දතො යොනං ලොපොව * හොති පුල්ලිඞ්ගෙහි නිවචං යොලොපෙ, දීඝො අමු——අමුං. අමු——අමූනා. අමුහි, අමුභි——.

න නො සස්ස. 2. 89

අමුස්මා සස්ස නො න හොති. අමුස්ස අමුසං, අමුසානං—— අමූනා, අමුම්හා, අමුස්මා——අමුම්හි, අමුස්මිං. අමූසු——.

ඉදං, ඉමං යනාදි වේ තතියාදිසු-තෘතීයාදීන් පර කල්හි, පුල්ලිඞ්ග සම - පුල්ලිඟු හා සම සි. ඉව ශබ්දයෙන් මෙ යන අර්ථ කියත්.

අමු සි- අමුශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

මස්සාමුස්ස 2-131· මස්ස යැ අමුස්ස යැ සී දවිපද සි.

සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, අනපුංසකස්ස- නපුංසකලිඟු නු වූ, අමුස්ස- අමුශබ්දයාගේ, මකාරස්ස- මකාරයහට, සො හොති- සකාරාදෙශ වෙ. අසු ඝනු වෙ.

සිවිභක්ති පර කල්හි නපුංසකලිඟු නු වූ අමුශබ්දයාගෙ මකාරයහට 'මස්සාමුස්ස' යන සූත්‍රයෙන් සකාරාදෙශ කොට සිහට ලොප් කට යුතු.

යො= යොවිභක්ති වේ.

ලොපො'මුස්මා 2-88 යනු නියම් සූත්‍ර සි. දවිපද සි.

පුල්ලිඞ්ගෙහි- පුල්ලිඟුයෙහි වූ, අමුසද්දතො- අමුශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, ලොපොව හොතීති- ලොප් ම වෙ නු සි, † නිවචං-අවිකල්පයෙන්, යොලොපෙ-යොහට ලොප් කළ කල්හි, දීඝො- දීඝ වෙ. අමු ඝනු වෙ.

කාත්‍යායනයො පුල්ලිඟුයෙහි දු අමුයො යන රූපය දක්වති: මේ සූත්‍රයෙන් ඒ නිෂෙධය සි දත යුතු.

න නො සස්ස 2-89 යනු ප්‍රතිෂෙධසූත්‍ර සි. න යැ නො යැ සස්ස යැ සි පදද සි.

---

* 'ලොපො වා' ම. ඉඩාපි. † 'ලොපො හොතීති- ලොප් වෙ නු සි' සනෘ.

ඉත්ථියං:- අසු. අමූ, අමූයො ~ අමූං. අමූ, අමූයො ~

නා. 'සුසා වා තෙතිමාමූහී'ති 2.48 සසා වා. අමූසසා, අමූයා. අමූහි, අමූහි ~ අමූසසා, අමූයා. අමූසං, අමූසානං.

සත්තමියං, අමූසසා, අමූසසං, අමූයං, අමූයා. අමූසු ~

නපුංසකෙ:-

අමූසසාදුං. 2. 204

අංසිසු සහ තෙහි අමූසස අදුං හොති වා නපුංසකෙ. අදුං ~ අඤ්ඤත්‍ර, සිලොපෙ, අමූ. අමූහි, අමූ ~ අදුං, අමූං. අමූහි, අමූ ~ සෙසං පුමෙව ~

කිං සි.

කිසස සො සබ්බාසු. 2. 200

සබ්බාසු විභත්තීසු කිසස කො හොති. සිසෙසා. කො. කෙ ~ කං. කෙ ~ කෙන. කෙහි, කෙභි ~

අමූසමා- අමූශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, සසස- සහට, නො න හොති- නොආදෙශ නො වේ. අමූසස යනාදි වේ.

ඉත්ථියං- සත්‍රීලිඟුයෙහි:-

අසු, අමූ යනාදි වේ. නා- නාවිභක්ති වේ. සසා වා තෙතිමාමූහීති- 'සසා වා තෙතිමාමූහි' 2.48 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, සසා- සසා යන ආදෙශ වේ. අමූසසා යනාදි වේ. සත්තමියං- සප්තමීවිභක්ති පර කල්හි, අමූසසා යනාදි වේ.

නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟුයෙහි:-

අමූසසාදුං 2.204 දවිපද සි.

අංසිසු- අංවිභක්ති සිවිභක්තීන් පරකල්හි, තෙහි සහ- ඔවුන් හා සමඟ, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟුයෙහි වෙතෙන්නා වූ, අමූසස- අමූශබ්දයගට, වා-විකල්පයෙන්, අදුං හොති- අදුා යනාදෙශ වේ. අදුං යනු වේ. අඤ්ඤත්‍ර-අදුං නු වූ පක්ෂයෙහි, සිලොපෙ-සිවිභක්ති හට ලොප් කළ කල්හි, අමූ යනු වේ. සෙසං-සෙසු කාය්‍ය, පුමෙව- පුල්ලිඟුයෙහි මෙනි.

අමූශබ්දයෙන් මේ යන අර්ථ කියත්.

කිංසි- කිංශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වේ.

කිසස සො සබ්බාසු 2.200 නිෂේධ සි.

කි සසම්මිංසු වානිත්ථියං. 2. 201.

අනිත්ථියං කිසස කි වා හොති සසම්මිංසු. කිසස, කස්ස. කෙසං, කේසානං කමහා, කසමා කිමහි, කිස්මිං, කමහි, කස්මිං, කෙසු

ඉත්ථියං:-

කආදෙසෙ අකාරනන්තතා ආපපච්චයො. කා, කා, කායෝ ඉච්චාදි සබ්බාව

සබ්බාසු විභත්තීසු- සියලු විභක්තීන් පර කල්හි, කිසස- කිංශබ්දයාට, සෝ හොති- කකාරාදෙශ වේ. සිස්ස- සිහට, ඔ- ඔකාරාදෙශ වේ. සෝ, සෙ යනාදි වේ.

කි සසම්මිංසු වානිත්ථියං 2.201. කි යැ සසම්මිංසු යැ වා යැ අනිත්ථියං යැ යනු පද සි.

සසම්මිංසු- සය සම් ය යන මොවුන් පර කල්හි, අනිත්ථියං- ස්ත්‍රී ලිඟුයෙහි නො වැටෙන්නා වූ, කිසස- කිංශබ්දයාට, වා- විකල්පයෙන්, කි හොති- කිආදෙශ වේ. කිස්ස, කස්ස යනාදි වේ.

ඉත්ථියං- ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි:-

කආදෙසෙ- කිංශබ්දයාට කකාරාදෙශ කළ කල්හි, අකාරනන්තතා අකාරානන්තබව හෙයින්, ආපපච්චයො- ආප්‍රත්‍යය වේ.

කිංශබ්දයාට කආදෙශ කළ කල්හි අකාරානන්තබව හෙයින් 'ඉත්ථියමජ්ඣා' 3 26 සි සාදිමධ්‍යයෙහි දු ආප්‍රත්‍යය කිරීම අවිරුද්ධ නු සි කා, කා, කායෝ සි තදනන්ත උදාහරණ කරන ලදි.

කිංශබ්ද කිං කියා තිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පර ව සි, යෝ යනාදි විභක්තීහු වෙති; සියලු විභක්තීන් පර කල්හි කිංශබ්දයාට 'කිස්ස සෝ සබ්බාසු' යන සූත්‍රයෙන් කආදෙශ වෙයි; ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ අකාරානන්තනාමයා කෙරෙන් පර ව 'ඉත්ථියමජ්ඣා' සි සාදිමධ්‍යයෙහි දු ආප්‍රත්‍යය වෙයි; ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ නාමයාගෙ කෙළවර වැටෙන්නා වූ ආකාරයාට 'සා' 1.11 යන සූත්‍රයෙන් සඤ්ඤ වෙයි; ඉක්බිති ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි සඞ්ඛ්‍යාදි කායෂී වෙයි දත යුතු.

කාකාකායෝ ඉති- කා, කා, කායෝ යන, ආදි- මෙ ආදිය, සබ්බාව- සබ්බාශබ්දයා මෙනි.

නපුංසකෙ:-

කිමංඝිසු සහ නපුංසකෙ. 2. 202

අංඝිසු සහ යොගි කිංසද්දස්ස කිං හොති නපුංසකෙ. කිං. කානි-කිං. සෙ, කානි-සෙසෙනෙච්චාදි පුමෙව-

එකසද්දො සඞ්ඛ්‍යාතුල්‍යාසඤ්ඤසහායවචනො. අත්‍ර සඞ්ඛ්‍යා සද්දො සංඛෙයවාචී. * යදා සඞ්ඛෙයවාචී තදෙකවචනතෙනො; අඤ්ඤත්‍ර බහුවචනතෙනො'පි-එකෙ, එකා, එකම්චෙච්චාදි-

සබ්බසමං තිලිඞ්ගෙ† - සසාසසංසු පන 'සස'මාදිනා 2.54 ඉමහි, එකිස්සා, එකිස්සං.

නපුංසකෙ- නපුංසකලිඞ්ගෙයෙහි:-

කිමංඝිසු සහ නපුංසකෙ 2.202- කිං යෑ අංඝිසු ශෑ සහ යෑ නපුංසකෙ යෑ යනු පද සි.

අංඝිසු- අංඝිහක්නි සිවිහක්නි පර කල්හි, තෙහි සහ- ඔවුන් හා සමග, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ, කිං සද්දස්ස- කිංශබ්දයහට, කිං හොති- කිංයනා දෙශ වෙ. කිං, කානි යනාදි වෙ. සෙන ඉති- සෙන යන, ආදි- මේ ආදිය, පුමෙව- පුල්ලිඞ්ගයෙහි මෙනි.

කිංශබ්දයෙන් කවරෙක් ද යන අර්ථ කියත්.

එකසද්දො- එකශබ්දය තෙම, සංඛ්‍යා- සංඛ්‍යාය, තුල්‍ය- සදෘශය, අඤ්ඤ- අනිසෙක, අසහාය- හුදකලාය යන මොවුන්, වචනො- කියන්නෙයි. ‡ අත්‍ර- මෙහි, සංඛ්‍යාසද්දො- සංඛ්‍යාශබ්දය තෙම, සංඛෙයවාචී- අනෙදෙපවාරයෙන් ගණනින් පරිච්ඡින්න වසතුව කියන්නෙ සි. යදා- යම් කලෙක්හි, සංඛෙයවාචී- ගණනින් පරිච්ඡින්න වූ වසතුව කියා ද, තදා- එකල්හි, එකවචනතෙනො- එකවචනානන්තය; අඤ්ඤත්‍ර- සෙසු තන්හි හෙවත් තුල්‍යාඤ්ඤසහායවාචී කල්හි, බහුවචනතෙනො'පි-බහුවචනානන්තය ද වෙ. එකොඑකාඑකං ඉති- එකො, එකා, එකං යන, ආදි- මේ ආදිය වෙ. ලිඞ්ගත්‍රයට උදාහරණයි.

තිලිඞ්ගෙ- ලිඞ්ගත්‍රයෙහි, සබ්බසමං- සබ්බශබ්දයා හා සමයි.

---

* 'සංඛෙය්‍යවාචී' ම.

† 'තිලිඞ්ගෙසු' ඉති ඝණ්ඨි; 'තීසු ලිඞ්ගෙසු' ඉතිපි සන්තිථි.

‡ 'එකො'ත්‍යාත්‍රෙ ප්‍රධානෙ ච ප්‍රථමෙ කෙවලෙ තථා
සාධාරණෙ සමානෙ'ල්පෙ සංඛ්‍යායාං ච ප්‍රයුජ්‍යතෙ'.

තුම්හඅම්හාසඤ්, අලිඞ්ගා; තථා උභසත්තිදවිසඤ්, පඤ්චාදියෝ අට්ඨාරසන්තා ච.

තුම්හ සි. අම්හ සි.

තුම්හස්ස තුවංවමමඤි ච. 2. 214.

අමඤි සිමඤි ච තුම්හස්ස සවිභත්තිස්ස තුවංවං හොන්ති. තුවං, වං.

සිම්හස්මං. 2. 213.

සිමඤි අම්හස්ස සවිභත්තිස්ස අහං හොති. අහං.

යො. තුම්හෙ.

සසාස්සංසු පන- සසා සසං යන මොවුන් පර කල්හි වනාහි, සසාදිනා- 'සසං' 2.54 යනාදි සූත්‍රයෙන්, ඉමහි- ඉකාරාදෙශ කළ කල්හි, එකිස්සා, එකිස්සං යනු වෙ. එකශබ්දයෙන් එකොඤ්ඤා යන අර්ථ කියත්.

තුම්හඅම්හසඤ්- තුම්හඅම්හශබ්දයෝ, අලිඞ්ගා- අලිඞ්ගයොයි. ස්ත්‍රීපුන්නපුංසකව්‍යවහාර නො ලබති සී සෙයි.

උභසත්තිදවිසඤ්- උභශබ්ද සත්තිශබ්ද දවිශබ්ද යන මොහු ද, පඤ්චාදයෝ- පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, අට්ඨාරසන්තා ච- අට්ඨාරසශබ්දයා අන්ත කොට ඇති ශබ්දයෝ ද, තථා- එසෙමැ සි; අලිඞ්ගිකයහ සී සෙයි.

තුම්හ සි- තුම්හශබ්දය, ඕහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ. අම්හ සි- අම්හශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙ.

තුම්හස්ස තුවංවමමඤි ච 2.214. තුම්හස්ස යැ තුවංවං යැ අමඤි යැ ච යැ යනු පද සි.

අමඤි- අංවිභත්තී පර කල්හි ද, සිමඤි ච- සිවිභක්තී පර කල්හි ද, සවිභත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, තුම්හස්ස- තුම්හශබ්දය හට, තුවංවං හොන්ති- තුවං වං යන ආදෙශයෝ වෙත්. තුවං, වං යනු වෙ.

සිම්හස්මං 2.213. දවිපද සි.

සිමඤි- සිවිභක්තී පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, අම්හස්ස- අම්හශබ්දයාට, අහං හොති- අහං යන ආදෙශ වෙ. අහං යනු වෙ. යො- යොවිභක්තී වෙ. තුම්හෙ යනු වෙ.

මයමසමාමහසස. 2. 211

මයාස්ච වහසස සවිභත්තිස්ස මයමසමා වා හොන්ති යථාසඛ්‍යං. මියං, අමෙහ*...

අං. තුවං, තවං...

අමහි තංමංතවංමමං. 2. 229

අමහි තුම්හඅමහසද්දානං සවිභත්තීනං තංමංතවංමමං හොන්ති යථාසඛ්‍යං. තං, තවං, මං, මමං...

මයමසමාමහසස 2·211· මයමසමා යැ අම්හස්ස යැ යනු පද සි.

යොසු- යොවිභක්තීන් පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, අම්හස්ස- අම්හ ශබ්දයහට, යථාසඛ්‍යං- පෙනීන්, මය මසමා- මය අසමා යන මොහු, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වෙත්.

ප්‍රථමාද්විතීයාබහුවචනයන් පර කල්හි මෙ ආදෙශයො ක්‍රම යෙන් වෙති. භගවතු පිණිස 'යොසු' සී බහුවචන නිර්දේශ කරන ලදි. මයං, අමෙහ යනු වේ.

ප්‍රථමාද්විතීයායොවිභක්තීන් පර කල්හි මෙ කී ආදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි 'යොනමෙවි' 2·140 සී එවි වෙයි. තුවෙහ, අවෙහ යනු වේ.

අං- අංවිභක්ති වේ. තුවං, තවං යනු වේ.

අමහි තංමංතවංමමං 2·229· අමහි යැ තංමංතවංමමං යැ යනු පද සි.

අමහි- අංවිභක්ති පර කල්හි, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, තුම්හඅම්හසද්දානං- තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට, යථාසඛ්‍යං- පෙනීන්, තංමංතවංමමං හොන්ති- තං මං තවං මමං යන මොහු වෙත්.

---

* සදෙසවිදෙසියෙසු ච බෙහෙසුපි පදසාධනපොත්ථකෙසු 'මියං අසමා අමෙහ' ඉතෙවං දිස්සතෙ. තථාපෙත්ථ අසමා ඉති රූපං පමාදපතිතන්ති පතී යතෙ; යත්තා හිසු යොසු යථාසඛ්‍යං මයං අසමා ඉති රූපමෙවා භවිතබ්බං. කථමිදමවසීයතෙ? යොසූති නිද්දෙසා. යදි එකොසඤ්ඤං යොම්හි වෙ'පි ආදෙසා සියුං, තදා යොම්හීති එකාවචනොනා නිද්දිසෙය්‍ය, යථා 'යොම්හි විභාහා ද්‍රුවෙවෙ'ති 2. 221. 'මයම්සම්මිහසස' ඉති සුත්තොවනව භාධිතසස්සාපි අසමා ඉති ද්‍රුතියාබහුවචනරූපසදිසස්ස පඨමාබහුවචනරූපානමෙව දස්සනාවසෙන ඔසඤ්ඤා න භවති; පදසාධනාමූලකත්තා ඉමස්ස ගන්ථස්ස.

දුතියෙ යොමහි වා. 2. 233

තුමහ අමහසද්දානං සවිභත්තීනං පථෙවසානං ඕඕසා වා මහානති දුතියෙ යොමහි. තුමහා, තුමහාසානං, තුමෙහ; අමහා, අමහාසානං, අසමා, අමෙහ.

නාසමාසු නයාමයා. 2. 230

නාසමාසු තුමහඅමහසද්දානං සවිභත්තීනං තයා මයා හොන්ති යථාසකාමං.

'යථාසකාමං' යන මෙයින් තුම්හශබ්දයහට තං තවං යන ආදෙශ වෙයි, අම්හශබ්දයහට මං මමං යන ආදෙශ වෙයි දැර්ශිත කි.

තං, තවං, මං, මමං යනු වේ.

දුතියෙ යොමහි වා 2.233. නිපද කි.

දුතියෙ යොමහි- දුතියායොවිභක්ති පර කල්හි, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, තුමහඅමහසද්දානං- තුම්හ අම්හ ශබ්ද යන්ට, පථෙවසානං- ශබ්දක්‍රමයෙන් නොවේ වෙන වෙන ම, ඕඕසා- ඕ ඕසා යන මොනු, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වේත්. තුම්හං, තුම්හාසානං යනාදී වේ.

දුතියායොවිභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට 'දුතියෙ යොමහි වා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වෙන වෙන ම ඕ වෙයි; ඕසා වෙයි; වන්නෙ ද අනේකාක්ෂර ආදෙශ වෙයින් 'බහුබ්බීහෙසාවණ්ණා සබ්බසෝ' 1.19 යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් සියල්ලහට පත්වෙයි, බහුබ්බීහායී හෙයින් 'බහුබ්බීහෝ' 1.18 යන සූත්‍රයෙන් අන්තාවයවයහට වෙයි; ඕසාර ප්‍රයෝගී වෙයි; තුම්හං, තුම්හාසානං යනු වේ. දුතියායොවිභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ අම්හශබ්දයහට 'මයමසමාමහසඃ' 2.211 යි අසමා යනාදෙශ කළ කල්හි අසමා යනු වේ.

නාසමාසු නයාමයා 2.230. දර්ශිත කි.

නාසමාසු- නාය සමාය යන මොවුන් පර කල්හි, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, තුම්හඅමහසද්දානං- තුම්හඅම්හශබ්දයන්ට, යථාසකාමං- පනතින්, තයාමයා හොන්ති- තයා මයා යන ආදෙශයෝ වෙත්.

තයාතයීනං ච්ච වා තසස. 2. 215

තුම්හස්ස තයාතයීනං තකාරස්ස ච්ච හොති වා. ච්චයා, තයා; මයා, තුම්හෙහි, තුම්හෙහි; අම්හෙහි, අම්හෙහි.

තවමමතුයහංමයහං සෙ. 2. 231

සෙ තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භතතීනං තව මම තුයහං මයහං හොනති යථාකකමං. තව, තුයහං, මම, මයහං.

නංසෙසඩසමාකංමමං. 2. 212

'යථාකකමං' යන මෙයින් විභක්තීන් දෙදෙනා පර කල්හි ම ශබ්දක්‍රමයෙන් තුම්හශබ්දයාට තයා වෙයි, අම්හශබ්දයාට මයා වෙයි, බහුලාධිකාරයෙන් විභක්තික්‍රමයෙන් නො වෙයි දර්ශිත සි.

තයාතයීනං ච්ච වා තසස 2.215. තයාතයීනං යැ ච්ච යැ වා යැ තසස යැ යනු පද සි.

තුම්හස්ස– තුම්හශබ්දයා සම්බන්ධී වූ, තයාතයීනං– තයාතයීන් ගේ, තකාරස්ස– තකාරයාට, වා– විකල්පයෙන්, ච්ච හොති– ච්ච යන ආදේශ වෙ. ච්චයා යනාදී වෙ.

තුම්හශබ්දයා සෙරෙන් නාවිභක්ති දෙතෙනස වෙයි; නා විභක්ති පර කල්හි විභක්තිසහිත වූ තුම්හශබ්දයාට 'නාසමාසු තයාමයා' යන සූත්‍රයෙන් දෙනැන්හි ම තයා යන ආදේශ වෙයි; තුම්හශබ්දයා සම්බන්ධී වූ තයා යන්නවුන්ගේ තකාරයාට 'තයා තයීනං ච්ච වා හස්ස' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ච්ච ආදේශ වෙයි; ච්චයා, තයා යනු වෙ.

තවමමතුයහංමයහං සෙ 2.231. තවමමතුයහංමයහං යැ සෙ යැ සී දීර්ඝපද සි.

සෙ– සවිභක්ති පර කල්හි, සම්භතතීනං– විභක්තිසහිත වූ තුම්හඅම්හසද්දානං- තුම්හ අම්හශබ්දයන්ට, යථාකකමං- පන්නීන්, තවමමතුයහංමයහං හොනති- තව මම තුයහං මයහං යන මොහු වෙත්. * තව, තුයහං යන්නාදී වේ.

නංසෙසඩසමාකංමමං 2.212. නංසෙසු යැ අසමාකංමමං යැ යනු පද සි.

---

* 'තවතුය්හංමම්මය්හං හොනති- තව තුය්හං මම මය්හං යන මොහු වෙත්' සී සන්ය.

නංසෙසුසවචනස්ස සවිභත්තිස්ස අසමාසාමිමං හොනති වා * යථාකකමං. මමං...

ඞංඞාසං නමහි. 2. 232

නම්හි තුම්හ, මහන්තානං සවිභත්තීනං ඞංඞාසං හොනති පචෙවනං. තුම්හා, තුම්හාසං; අම්හ, අම්හාසං, අසමාසාසං...

සම්මහි චම්හා. 2. 216

සමාමහි තුම්හස්ස සවිභත්තිස්ස චම්හා හොති වා. චම්හා, චවියා, තයා; මයා...

සම්මහි තුම්හාම්හානං තසීමසි. 2. 228

නංසෙසු= නංම්හක්ති සම්හක්ති පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස= විභක්ති සහිත වූ, අම්හස්ස=අම්හශබ්දයාට, යථාකකමං=පෙනහින්, වා= විකල්පයෙන්, † අසමාසාංමමං හොනති= අසමාසාං ඔඹං යන මොහු වෙත්. මමං යනු වෙ.

නංම්හක්ති පර කල්හි අම්හශබ්දයාට විභක්ති සමඟ අසමාසාං යනු වෙයි, සම්හක්ති පර කල්හි මමං යනු වෙයි යනු අභිප්‍රායයි.

ඞංඞාසං නමහි 2.232. දම්පද සි.

නම්හි= නංම්හක්ති පර කල්හි, සවිභත්තීනං= විභක්ති සහිත වූ, තුම්හඅම්හසද්දානං= තුම්හ අම්හශබ්දයන්ට, පචෙවනං= ශබ්දක්‍රමයෙන් නොවැ වෙන වෙන ම, ඞංඞාසං හොනති= ඞංඞාසං යන මොහු වෙත්.

එකි එකී ශබ්දයක්හට ම රූපසිද්ධිය වන බව හෙන 'පචෙවනං' සී යූහු. තුම්හා, තුම්හාසං යනාදි වෙ.

සම්මහි චම්හා 2 216. දම්පද සි.

සම්මහි= සම්හක්ති පර කල්හි, සවිභත්තිස්ස= විභක්ති සහිත වූ, තුම්හස්ස= තුම්හශබ්දයාට, වා= විකල්පයෙන්, චම්හා හොති= චම්හා යන ආදෙශ වෙ. චම්හා යනාදි වෙ.

සම්මහි තුම්හාම්හානං තසීමසි 2.228. තිපද සි.

---

* 'හොනති' ඉති මරමෙ; ඉධාපි සඤ්ඤි. † 'පනහින්' සී සඤ්.

යම්මහි තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භතත්තිනං තසිමසි හොන්ති යථාක්කමං. තවයි, තයි; මයි. තුම්හෙසු.

සුම්හාමිහසස්සාසමා. 2. 205

අම්හ ඝස අසමා හොන්ති වා සුම්හි. අසමාසු, අම්හෙසු. 'අපාදාදෙ පදතෙසම්භාසෙසා'ති 2.234 අධිකාරෙ.

යම්මහි- යම්-මිහක්ති පර කල්හි, සම්භතත්තිනං- විභක්ති සහිත වූ, තුම්හඅම්හසද්දානං- තුම්හ අමහශබ්දයන්ට, යථාක්කමං- පෙරකීන්, තසිමසි හොන්ති- තසි මසි යන ආදෙශයෝ වෙත් තවයි, තයි, මයි යනු වෙ.

සත්තම්විභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ තුම්හශබ්දයහට මෙ සූත්‍රයෙන් තයි යන ආදෙශ කොට තුම්හශබ්දයා සම්බන්ධී වූ තයි යන්නහුගෙ හකාරයහට 'තයාතසිනං භ වා හස්ස' 2.215 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් භ ආදෙශ කළ කල්හි තවයි, තභයි යනු වෙ.

සුම්හාමිහසස්සාසමා 2.205. නිපජ්ජ සි.

සුම්හි- සුවිභක්ති පර කල්හි, අම්හස්ස- අම්හශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, අසමා හොති- අසමා යන ආදෙශ වෙ. අසමාසු, අම්හෙසු යනු වෙ.

	තුවං තවං අහං	තුම්හෙ මයං අම්හෙ
	තුවං තවං තං නවං මං මමං	තුම්හං තුම්හාකං තුම්හෙ අම්හං අම්හාකං අසමා අම්හෙ
	තවයා තයා මයා	තුම්හෙහි තුම්හෙභි අම්හෙහි අම්හෙභි
(කරණෙ)	තවයා තයා මයා	තුම්හෙහි තුම්හෙභි අම්හෙහි අම්හෙභි
	තව තුය්හං මම මය්හං මමං	තුම්හා තුම්හාකං අම්හා අම්හාකං අසමාකං
	තවමහා තවයා තයා මයා	තුම්හෙහි තුම්හෙභි අම්හෙහි අම්හෙභි
	තව තුය්හං මම මය්හං මමං	තුම්හං තුම්හාකං අම්හං අම්හාකං අසමාකං
	තවයි තයි මයි	තුම්හෙසු අසමාසු අම්හෙසු, සී

යොනංගිසඞ්පඤ්චම්‍යා වොනො. 2. 235

අපඤ්චම්‍යා යොනංගිසඞ්පාදෙ වත්තමානානං පදානං පරෙසමෙකවාක්‍යෙ සිහානං තුමහඅමහසද්දානං සම්භත්තීනං වොනො හොන්ති වා යථාසඞ්ඛ්‍යං. තිට්ඨථ වෝ, තිට්ඨථ තුමෙහ; තිට්ඨාම නො, තිට්ඨාම මයං. පස්සති වෝ, පස්සති තුමෙහ; පස්සති නො, පස්සති අමෙහ. දීයතෙ වෝ, දීයතෙ තුම්හං; දීයතෙ නො, දීයතෙ අම්හා. ධනං වෝ, ධනං තුම්හා; ධනං නො, ධනං අම්හ. භතං වෝ, භතං තුමෙහි; භතා නො, භතං අමෙහි.

වරනැඟිය යුතු - තුමහ ශබ්දයෙන් නො යන අවී කියත්. අමහ ශබ්දයෙන් මම යන අවී කියත් -

අපඤ්චම්‍යෙ පදෙහෙවාක්‍යෙති- 'අපඤ්චම්‍යෙ පදෙනෙවාක්‍යෙ' 2.234 යනු, අධිකාරෙ- සියලුම පෙදෙන් පරයෙහි සම්බඞ්ධ කරනු ලැබේ -

යොනංගිසඞ්පඤ්චම්‍යා වොනො 2.236. නිපද සි.

අපඤ්චම්‍යා- පඤ්චම්‍යෙන් පිටත් තන්හි, යොනංගිසු- යො ය නා ය හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, අපාදාදෙ වත්තමානානං- ආඛ්‍යාතාදියෙහි නො වැටෙන්නා වූ, පදසමා පරෙසං- පෙදෙන් පර වූ, එකවාක්‍යෙ සිහානං- එකවාක්‍යයෙහි සිටියා වූ, සවිභත්තීනං- විභක්ති සහිත වූ, තුමහඅමහසද්දානං- තුමහඅමහ ශබ්දයන්ට, යථාසඞ්ඛ්‍යං- අනුපිළිවෙළින්, වොනො- වෝ නො යන ආදෙශයෝ, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වෙත්.

තෘතීයාවිභක්ති පර විෂයෙහි මුත් පඤ්චම්‍යාවිභක්ති පර විෂයෙහි පෙදෙන් පර කාර්‍ය්‍ය නො වන බව හෙන 'අපඤ්චම්‍යා' යනු කීහු -

තිට්ඨථ වෝ, තිට්ඨථ තුමෙහ යනාදි වෙ.

තිට්ඨථ යන ක්‍රියාපදය තිට්ඨථ යි කියා දෙතෙනක තිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පර ව තුම්හශබ්ද තුමහ යි කියා දෙතෙනක තිබෙයි; තිට්ඨාම යන ක්‍රියාපදය තිට්ඨාම යි දෙතෙනක තිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පර ව අම්හ ශබ්ද අමහ යි කියා දෙතෙනක තිබෙයි; තුමහ අමහ ශබ්දයන් කෙරෙන් පර ව සහරහෙනක ම ප්‍රථමාදියොවිභක්ති වෙයි; යොවිභක්ති පර කල්හි ආඛ්‍යාතාදියෙහි නො වැටෙන්නා වූ පෙදෙන් පර වූ එකවාක්‍යයෙහි සිටියා වූ විභක්ති සහිත වූ තුමහ අමහ ශබ්දයන්ට 'යොනංගිසඞ්පඤ්චම්‍යා වොනො' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වෝ නො වෙති; එන්නෙ යථාක්‍රමයෙන්

තුම්හඅම්හඅඛ්දයහට වොආදෙශ වෙයි; අම්හඅඛ්දයහට නොආදෙශ වෙයි. නු වූ පඤ්චයෙහි අකාරාන්ත වූ සද්දාදීන් කෙරෙන් පර වූ යොහට 'යොනමෙව්' 2.140 යන සූත්‍රයෙන් එව් වෙයි; වකාර අප්‍රයොගී වෙයි; පූර්වස්වර ලොප් වෙයි; එකාර හිකාරයෙහි සංහිත වෙයි. යොවිභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ අම්හ ශබ්දයහට 'මයමසමාමහඤ්ඤ' 2.211 යන සූත්‍රයෙන් මය යන ආදෙශ වෙයි; තිට්ඨථ වොා, තිට්ඨථ තුමෙහ; තිට්ඨාම නොා, තිට්ඨාම මියං යනු වේ.

වොා- තොපි, තිට්ඨථ- සිටුව නොා- අපි, තිට්ඨාම- සිටිමු. වොා නොා නු වූ පඤ්චයෙහි දු අව් මෙ මැ සි. ඔක්තෙහි දු පෙදෙන් පර සායී වූ පඤ්චයෙහි අව් කී නියෙන් ම නු වූ පඤ්චයෙහි දු අව් බිණිය යුතු.

පස්සති යන ක්‍රියාපදයෙන් පර වූ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන් කෙරෙන් දුතියාවිභක්තියෙහි දු කී නියෙන් ම තුම්හ අම්හඅඛ්දයන්ට වොා නොා ආදෙශ කොට නු වූ පඤ්චයෙහි සද්දාදිකායී කල් කල්හි පස්සති වොා, පස්සති තුමෙහ; පස්සති නොා, පස්සති අම්හ යනු වේ.

වොා- තොපා, පස්සති- දකී. නොා- අපා, පස්සති-දකී.

දීයතෙ යන ක්‍රියාපදයෙන් පර වූ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන් කෙරෙන් චතුර්ථීනංවිභක්තී විභයෙහි දු ධනං යන නාමපදයෙන් පර වූ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන් කෙරෙන් ෂෂ්ඨීනංවිභක්ති පර විභයෙහි දු කී නියෙන් මැ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන්ට වොා නොා ආදෙශ කොට නු වූ පඤ්චයෙහි නංවිභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන්ට 'ඞංඞානං නම්හි' 2.232 යන සූත්‍රයෙන් ඞං කළ කල්හි දීයතෙ වොා, දීයතෙ තුම්හා; දීයතෙ නොා, දීයතෙ අම්හා යනු ද ධනං වොා, ධනං තුම්හාං; ධනං නොා, ධනං අම්හාං යනු ද සිද්ධ වේ.

වොා- තොපට, දීයතෙ- දෙනු ලැබේ. නොා- අපට, දීයතෙ- දෙනු ලැබේ. වොා- තොපගෙ, ධනං- ධනය සි. නොා- අපගෙ, ධනං- ධනය සි.

සතෝ යන නාමපදයෙන් පර වූ තුම්හ අම්හඅඛ්දයන් කෙරෙන් පර වූ තෘතීයාවිභක්ති පරවිභයෙහි දු කී නියෙන් ම තුම්හ අම්හඅඛ්දයන්ට වොා නොා ආදෙශ කොට නු වූ පඤ්චයෙහි

නෙමෙ නාසෙ. 2. 236

නාමහි සෙ ච් අපදෙදෙ වත්තමානානං පදසමා පරස, ඒන චකේ‍ය සිතානං තුම්හඅම්හඅඤ්ඤානං සච්හඋනීනං නෙමෙ ච හොනති යථාක්කමං. කතං, තෙ, කතං තයා; කතං මෙ, කතං මයා. දීයතෙ තෙ, දීයතෙ තව්; දීයතෙ මෙ, දීයතෙ මම. ධනං තෙ, ධනං තව්; ධනං මෙ, ධනං මම.

න චවාහාහෙවයොගෙ. 2. 239

චවාහඅහඵවෙහි යොගෙ තුම්හඅම්හඅඤ්ඤානාදෙසා න හොනති. ගච්ඡාම තුෙම්හ ව මයඤ්ඤව, පස්සති තුෙම්හ ව අෙම්හ ව, කතං තුෙම්හහි ව අෙම්හහි ව, දීයතෙ තුම්හඤ්ඤව අම්හඤ්ඤව, ධනං තුම්හඤ්ඤව අම්හඤ්ඤව. කතං තයා ව මයා ව, දීයතෙ තව ව මම ච්, ධනං තව් ච මම ච. වාදියොගෙ'ප්පෙවං ඤෙය්‍යං.

සච්චාදිනායෙ කළ කල්හි කතං වෝ, කතං තුම්හෙහි; කතං නෝ, කතං අම්හෙහි යනු වෙ.

වෝ- තොප විසින්, කතං- කරන ලදී. නෝ- අප විසින්, කතං- කරන ලදි.

නෙමෙ නාසෙ 2·236· දීපද සි.

නාමහි- නාවිභක්ති පර කල්හි ද, සෙ ච- සච්හක්ති පර කල්හි ද, -පෙ- යථාක්කමං- පනතින්, නෙමෙ- නෙ මෙ යන ආදෙශයෝ, වා හොනති- විකල්පයෙන් වෙත්. කතං තෙ, කතං තයා යනාදි වෙ. සිද්ධ උක්කනානුසාරයෙන් දහ සුතු තෙ- තා විසින්, කතං- කරන ලදී. මෙ- මා විසින්, කතං- කරන ලදී. තෙ- තට, දීයතෙ- දෙනු ලැබෙ. මෙ- මට, දීයතෙ- දෙනු ලැබෙ. තෙ- තාගෙ, ධනං- ධනය සි. මෙ- මාගෙ, ධනං- ධනය සි.

න චවාහාහෙවයොගෙ 2 239 යනු ප්‍රතිෂෙධසූත්‍ර සි. න ශ චවාහාහෙවයොගෙ යෑ සි දීපද සි.

චවාහඅහඵවෙහි- ච වා හ අහ ඵව යන මොවුන් හා, යොගෙ- සම්බන්ධයක් ඇති කල්හි, තුම්හඅම්හසඤ්ඤානං- තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට, ආදෙසා- වෝ නෝ තෙ මෙ යන පෙදෙන් පර ආදෙශයෝ, න හොනති- නො වෙත්. ගච්ඡාම තුෙම්හ ව මයං ච් සකාදි වේ.

මෙහි ගච්ඡාම යන ක්‍රියාපදය ගච්ඡාම සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව තුම්හ ශබ්ද තුම්හ සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමායොවිභක්ති වෙයි. වශබ්ද ව සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යේහි සබ්බාසං' 2.120 සී ලොප්වෙයි. අම්හ ශබ්ද අම්හ සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමායොවිභක්ති වෙයි. වශබ්ද ව සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිභක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යේහි සබ්බාසං' සී ලොප් වෙයි. යෙවිභක්ති පර කල්හි ගාථාපාදාදියෙහි නොවැටෙන්නා වූ පෙදෙන් පර වූ එකවාක්‍යයෙහි සිටියා වූ විභක්ති සහිත වූ තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට 'යොනංහිසවිභත්තිම්හා වොනෙනා' 2.235 යන සූත්‍රයෙන් වො නො යන ආදේශ පත්තෙහි, වශබ්දයා හා යොගයක් ඇති කල්හි 'න වවාහාගෙවයොගෙ' යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂේධ වෙයි. තුම්හ ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ යොහට 'යොනමෙව්' 2.140 සී එව් වෙයි. යොවිභක්ති පර කල්හි විභක්ති සහිත වූ අම්හ ශබ්දයහට 'මයමසමාමහාසු' 2.211 සී මයං වෙයි. ගච්ඡාම තුමෙහ ව මයං ව යනු වෙ—

තුමෙහ ව- තෙපි ද, මයං ව- අපි ද, ගච්ඡාම- යමු—
තුබ්බ තන්ඛි ද්‍ව සිඤ්ඣ උත්තානුභූයරයෙන් දත යුතු.

තුමෙහ ව- තොප ද, අමෙහ ව-අප ද, පස්සති-දකී. තුමෙහි ව- හොප විසින් ද, අමෙහි ව- අප විසින් ද, කතං- කරන ලදී. තුම්හං ව- තොපට ද, අම්හ ව- අපට ද, දීයතෙ- දෙනු ලැබේ. තුම්හං ව-තොපගෙ ද, අම්හා ව-අපගෙ ද, ධනං-ධනය සී. මේ හැම වශබ්දයා හා යොගයෙහි තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට වොනො ප්‍රතිෂේධයට උදාහරණ සී—

තයා ව- තා විසින් ද, මයා ව- මා විසින් ද, කතං- කරන ලදී තව ව- තට ද, මම ව- මට ද, දීයතෙ-දෙනු ලැබේ. තව ව- තාගෙ ද, මම ව- මාගෙ ද, ධනං- ධනය සී.

මේ හැම තෙ මෙ ප්‍රතිෂේධයට උදාහරණ සී—

වාදියොගෙ'ඉ- වාදීන් හා යොගයක් ඇති කල්හි ද, එවං- මෙසෙ, ඤෙය්‍යං- දත යුතු.

ගාමෙ තව වා පරිග්ගහෙ, මම වා පරිග්ගහෙ; ගාමෙ නව්ඣ පරිග්ගහෙ, මම්ඣ පරිග්ගහෙ; ගාමෙ තවෙව පරිග්ගහෙ, මමෙව පරිග්ගහෙ යන මේ ආදිය මේ කී ලෙස ම දත යුතු ය යනු

උභතිසද්ද, බහුවචනන්තා.

'උභගොහි වොන්ති 2.172 යොනං වොං. උභො. උභොසු.

සුහිසුහස්සසා. 2. 58

උභස්ස සුහිසෙවා හොති. උභොහි, උභොහි.

උභින්නං. 2. 52

උභ නංවචනස්ස ඉන්නං හොති. උභින්නං. උභොසු.

චි කතිමහා. 2. 170

කතිමහා යොනං චි හොති. කති. කති. කතීහි, කතීහි. කතින්නං. කතීසු.

භාව සි. මේහි හසබ්ද අහසබ්දයෝ ද චිශබ්දයෝ මෙන් පසෙහා නාදයෙහි වෙති දත යුතු.

උභතීසද්ද- උභතිසබ්දයෝ, බහුවචනන්තා- බහුවචනා නන්තයෙ සි. උභගොහි වොන්ති- 'උභගොහි වොං' 2 172 යන සූත්‍ර යෙන්, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, වොං-වොආදෙශ වෙ. උභො, උභො යනු වෙ.

ප්‍රථමාදුතියා දෙසාට * උදාහරණ සි.

සුහිසුහස්සසා 2.58. තිපද සි.

සුහිසු- සු ය හි ය යන මොවුන් පරනල්හි, උභස්ස- උභ ශබ්දයහට, ඔ හොන්ති- ඔකාරාදෙශ වෙ. උභොහි, උභොහි යනු වෙ.

උභින්නං 2.52. උභා යැ ඉන්නං යැ සී දුවිපද සි.

උභා- උභශබ්දයා කොරෙන් පර වූ, නංවචනස්ස- නංවච නයනට, ඉන්නා හොති- ඉන්නා යන ආදෙශ වෙ. උභින්නං යනු වෙ. උභශබ්දයෙන් දෙදෙනය යන අර්ථ කියත්.

චි කතිමහා 2.170. දුවිපද සි.

කතිමහා- කතිශබ්දයා කොරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, චි හොති- චි ආදෙශ වෙ.

---

* 'ප්‍රථමාදුතියාහට' සී සහා.

අථ සඞ්ඛ්‍යාසද්දා වුච්චරෙත.

එකාදයෝ අට්ඨාරසන්තා සඞ්ඛ්‍යෙය්‍යවචනා. වීසතිආදයෝ පන සඞ්ඛ්‍යානවචනා ව*.

එකසද්දෝ සබ්බාදිසු වුත්තොව. දසාදීනඤ්ච අට්ඨාරසන්තානඤ්ච බහුවචනන්තතා එකවචනාභාවෝ.

දසසද්දෝ යෝමහි,

යෝහට ලෝප් නො කොට විභක්තිය ලොපනිමිත්තාදීකි නිවෘත්තිය සිද්ධ කි. කති, කතී යනු වේ. ප්‍රථමාද්විතීයා දෙකම උදාහරණ කි.

මෙහි විභාදෙශ කළ කල්හි වකාර අප්‍රයොගී වෙයි. පුම්සවර ලෝප් වෙයි. ඉකාර තකාරයේහි සංහිත වෙයි. කති, කතී යනු වෙ.

නංවිභක්තී පර කල්හි කතීශබ්දය හට 'බහුකතීහනං' 2.59 යන සූත්‍රයෙන් නුක් වෙයි. කතීන්නං යනු වෙ.

කතිශබ්දයෙන් කෙතෙක් දෙන ද යන අර්ථ කියත්.

———() ———

අථ– ඉක්බිත්තෙන්, සංඛ්‍යාසද්දා– සංඛ්‍යාශබ්දයෝ, වුච්චරෙත– කියනු ලැබෙත්. එකාදයෝ– එකශබ්දයා ආදි කොට ඇති, අට්ඨාරසන්තා- අට්ඨාරසශබ්දයා අන්ත කොට ඇති ශබ්දයෝ, සංඛෙය්‍යවචනා– ගණනින් පරිච්ඡින්න වස්තුව කියන්නාහ. වීසතිආදයෝ පන– වීසතිආදි ශබ්දයෝ වනාහි, සංඛ්‍යානවචනා ව– සංඛ්‍යානවාචී ද වෙත්—ගණන් මාත්‍රය ද කියත්. ගණනින් පරිච්ඡින්න වස්තුව ද කියති සී සෙ කි. වීසතිආදිහු 'එකවීසති රූපකලාපානං, දෙවීසති රූපකලාපානං' යනාදියෙහි සංඛ්‍යාත යෙහි වැටෙති; 'එකවීසති රූපකලාපා; දෙවීසති රූපකලාපා' යනාදියෙහි සංඛෙය්‍යයෙහි වැටෙති යනු මෙහි භාවයි.

එකසද්දෝ– එකශබ්දය තෙම; සබ්බාදිසු– සබ්බාදියෙහි; වුත්තොව– කියන ලදමැ කි. එහෙයින් නැවත නො කියනු ලැබෙයි සෙයි. දසාදීනං– දශශබ්දයා ආදි කොට ඇති, අට්ඨාරසන්තානං– අට්ඨාරසශබ්දයා අන්ත කොට ඇති ශබ්දයන්ගෙ බහුවචනන්තතා– බහුවචනාන්ත බව හේතු කොට ගෙන, එකවචනාභාවෝ– එකවචනයාගෙ නො වීම වෙ.

---

* 'සංඛ්‍යානවචනා' ම. ඉඩාපි බහුසු.

සොමහි දවිනනං දුවෙදෙව. 2. 221

සොමහි දවිසස සවිහත්තිසස දුවෙදෙව හොනති පවෙවකං. දුවෙ, දෙව. දුවෙ, දෙව. දවිහි, දවීහි.

දුවිනනං නමහි වා. 2. 222

නමහි දවිසස සවිහත්තිසස දුවිනනං හොති වා. දුවිත්‍තං.

අසඤඤත්‍ර,

නමහි නුක් ආදිනං සත්තරසනනං. 2. 49

ආදීනං සත්තරසන්නං සඞ්ඛ්‍යානං නුක් හොති නමහි විහත්තිමහි. උකාරෙ උච්චාරණත්‍ථෙ. කකාරෙ අන්‍තාවයවත්‍ථෙ. තෙන නමහි න දීඝෙ. දවිත්‍තං. දවිසු.

දවිසඳු- දවිශබ්දයා කෙරෙන්, සොමහි- සොවිහක්තී පර කල්හි,

සොමහි දවිනනං දුවෙදෙව 2·221· ති පද සි.

සොමහි- සොවිහක්ති පර කල්හි, සවිහත්තිසස- විහක්තී සහිත වූ, දවිසස- දවිශබ්දයහට, පවෙවකං- විහක්තික්‍රමයෙන් නො ව වෙන වෙන ම, දුවෙදෙව හොන්ති- දුවෙ දෙව යන ආදෙශයො වෙත්.

එසෙකී සොවිහක්තියක් පර කල්හි ආදෙශයො වෙන වෙන ම වෙති. හඟවන පිණිස 'සොමහි' යි එසඞ්ගයෙන් දක්වන ලද. ක්‍රමය අභිමත වී නම් 'අතො සොනං වාතෙ' 2·43 යනු මෙන් 'සොසු' යි බහුත්වවන නිදෙශ කරන්නාහු යි. දුවෙ, දෙව. දුවෙ, දෙව යනු වෙ. ප්‍රථමාදවිතීයා දෙකට උදාහරණ යි.

දුවිනනං නමහි වා 2·222· ති පද සි.

නමහි- නංවිහක්ති පර කල්හි, සවිහත්තිසස- විහක්ති සහිත වූ, දවිසස-දවිශබ්දයහට, වා-විකල්පයෙන්, දුවිනනං හොති- දුවිත්‍තං යන ආදෙශ වෙ. දුවිත්‍තං යනු වෙ.

අසඤඤත්‍ර- දුවිත්‍තං යන ආදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

නමහි නුක් ආදිනං සත්තරසනනං 2·49· සතරපද සි.

නමහි විහත්තිමහි-නංවිහක්ති පර කල්හි, ආදීනං-දවිශබ්දයා ආදි කොට ඇති, සත්තරසන්නං සංඛ්‍යානං-සතලොස් සංඛ්‍යාශබ්ද

තීසඤ, යොමහි,

සුමේ තයොචතුආදෝ. 2, 209

යොමහි සම්භතස්ථිතානං තිවචුන්නං තයොචතුආදෝ හොන්ති යථාසඛ්‍යං පුථග්ජනේඛ. තයෝ තයෝ. තීහි, තීහි.

ණාණංණානතං තිතොජඛා. 2 51.

ඩඛසඤසඤතෝ තිතෝ නංවචනස්ස ණාණංණාණතං හොන්ති. තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං. තීසු.

යන්ට, නුක් හොති- නුක් වේ. උකාරෝ- උකාර තෙම, උච්චාරණත්ථෝ- සුඛොච්චාරණය ප්‍රයෝජන කොට ඇත්තෙයි. නකාරෝ- නකාර තෙම, අන්තාවයවත්ථෝ- අන්ත්‍යාවයව ප්‍රයෝජන කොට ඇත්තෙයි. හෙත- එ හෙයින්—නකාරය අන්ත්‍යාවයව ප්‍රයෝජන කොට ඇති හෙයින්, නමහි- නංවිභක්ති පර කල්හි, න දීඝෝ- දීඝ නො වේ.

ඉදින් නාගමය පරයහට ආදේශවයව වුව හොත්

'ආගම්සතද්ගුණීභූතාසතද්ග්‍රහණෙන ගෘහ්‍යතෙත'

යන න්‍යායයෙන් නාගමය ද නංග්‍රහණයෙන් ගැණෙන හෙයින් * 'සුනංඟිසු' 2.91 යි දීඝප්‍රසඞ්ගය වන්නෙය. සුඒයහට අන්ත්‍යාවයව වූ කල්හි ප්‍රකෘතිභූ සවරූත්ත නො වන හෙයින්, දීඝය ද සවර ධර්මයක් හෙයින්, 'ඡට්ඨියන්තස්ස' 1.17 යි අන්තයහට පැමිණෙන්නෙ මෙහි ප්‍රාප්ත නො වෙයි යනු අභිප්‍රායයි.

දුවින්නං යනු වේ. දුවිශබ්දයෙන් දෙදෙනය යන අර්ථ කියන්.

තිසඤ- තිශබ්දයා හෙරෙන්, යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි,

සුමේ තයොචතුආදෝ 2.209. දවිපද යි.

යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි, පුථග්ජනේඛ- පෘථග්ජනයහි වැටෙන්නා වූ, සම්භතස්ථිතානං- විභක්ති සහිත වූ, තිවචුන්නං- තිශබ්දවතුශබ්දයන්ට, යථාසඛ්‍යං- පනතින්, තයොචතුආදෝ, හොන්ති- තයෝ චත්තාරෝ යන ආදේශයෝ වෙත්. තයෝ. තයෝ යනු වේ ප්‍රථමාදිතීයා දෙකට උදාහරණ යි. මින්හෙයි දු මෙබඳු තැන්හි මෙ මෑ නියා යි.

ණාණංණානතං තිතොජඛා 2.51. ණ්ණංණ්ණන්නං යැ තිතෝ යැ ඩා යැ යනු පද යි.

---

* 'හැඟෙන හෙයින්' සසා.

ඉත්‍යේ :-

තිස්සොවචනස්සා යොමහි සවිභත්තීනං. 2. 207

විභත්තිසහිතානං තිවචනානං යොමහි තිස්සොවචනස්සා හොති නිත්‍යේ යථාක්‍රමං. තිස්සෝ. තිස්සෝ. තීහි, තීහි.

නමහි තිවචනස්සේව තිස්සවචනස්සා. 2. 206

නමහි තිවචනානං තිස්සවචනස්සා හොතිත්‍යේ යථාක්‍රමං. තිස්සන්නං. තීසු.

ඛිසංඛතෝ- ඛිසංඥ වූ, තිතෝ- තිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, නංවචනස්ස- නංවචනයහට, ණ්ණං-ණ්ණන්නං හොනති- ණ්ණං ණ්ණන්නං යන ආදෙශයෝ වෙත්. තිණ්ණං තිණ්ණන්නං යනු වෙ.

මෙහි ඛිසංඥ වූ ඉකාරයාගෙ ද ඛිස ඥවත් වූ තිශබ්දයා ගෙ ද අභෙදවිවක්ෂාවෙන් 'තිතොඛිඛ්' යි කියන ලදි. ඛිවත් වූ තිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ නංහට ම වෙයි යනු තිස්සන්නං යන තන්හි පසංඥ වූ තිශබ්දයහට ණ්ණං ණ්ණන්නං නො වන පිණිස යි.

ඉත්‍යං- සන්ධිලිහුයෙහි;

තිස්සොවචනස්සා යොමහි සවිභත්තීනං 2.207. තිපද යි.

යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි, ඉත්‍යං- සන්ධිලිහුයෙහි වැටෙන්නා වූ, විභත්තිසහිතානං- විභක්ති සහිත වූ, තිවචනානං- තිශබ්දවචනශබ්දයන්ට, යථාක්‍රමං- පනතින්, තිස්සොවචනස්සා හොනති- තිස්සා වචනස්සා යන ආදෙශයෝ වෙත්. තිස්සෝ. තිස්සෝ යනු වෙ.

නමහි තිවචනස්සේව තිස්සවචනස්සා 2.206. සූත්‍රපද යි.

නමහි- නංවිභක්ති පර කල්හි, ඉත්‍යං- සන්ධිලිහුයෙහි වැටෙන්නා වූ, තිවචනානං- තිශබ්දවචනශබ්දයන්ට, යථාක්‍රමං- පනතින්, තිස්සවචනස්සා හොනති- තිස්ස වචනස්ස යන ආදෙශයෝ වෙත්.

'නමහි' යි චතුර්විභක්තින්ගෙ සාමාන්‍ය ග්‍රහණය යි. මත් නෙහි ද සාමාන්‍යග්‍රහණයෙහි එකවචනනිර්දේශ මෙසෙ ම දත යුතු.

තිස්සන්නං යනු වෙ. . . . . .

නපුංසකෙ:-

තීණිචත්තාරි නපුංසකෙ. 2. 208

යොමහි සම්භත්තීනං තිචතුන්නං යථාක්‍රමං තීණිචත්තාරි හොන්ති නපුංසකෙ. තීණි. තීණි. සෙසං පුල්ලිඞ්ගසමං.

චතු යො.

චතුරො වා චතුස්ස. 2. 210

චතුසද්දස්ස සම්භත්තිස්ස යොමහි චතුරෙ චා හොති පුල්ලිඞ්ගෙ. චතුරො, චතුරෝ.

අඤ්ඤත්‍ර, චත්තාරෝ, චත්තාරො. චතූහි, චතූභි. චතුන්නං, චතූසු.

තිශබ්දයා කෙරෙන් පර ව නංවිභක්ති වෙයි. නංවිභක්ති පර කල්හි සන්ධිලිහුයෙහි වැටෙන්නා වූ තිශබ්දයහට මෙ සූත්‍රයෙන් තිස්ස යන ආදෙශ කොට තිශබ්දයහට 'නම්හි නුක් ආදීනං සත්තරසන්නං' [2 49] යි නුක් කළ කල්හි තිස්සන්නං යනු වෙ.

නපුංසකෙ- නපුංසකලිහුයෙහි:-

තීණිචත්තාරි නපුංසකෙ [2·208] දවිපද යි.

යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි, නපුංසකෙ- නපුංසකලිහුයෙහි වැටෙන්නා වූ, සම්භත්තීනං- විභක්තිසහිත වූ, තිචතුන්නං- තිශබ්දචතුශබ්දයන්ට, යථාක්‍රමං- පනතින්, තීණිචත්තාරි හොන්ති- තීණි චත්තාරි යන ආදෙශයො වෙත්. තීණි, තීණි යනු වෙ. සෙසං- සෙසු නො කී රූපක්‍රමය, පුල්ලිඞ්ගසමං- පුල්ලිහු හා සමයි. තිශබ්දයෙන් තුන්දෙන ය යන අර්ථ කියත්. මත් තෙහි දු සංඛ්‍යාශබ්දයන්ගෙ අර්ථය ලොකප්‍රතීත්‍යනුසාරයෙන් දත යුතු.

චතු යො-චතුශබ්දය, ඔහු ඔකරෙන් පර ව යොවිභක්ති වෙ.

චතුරෙ වා චතුස්ස [2·210] නිපද යි.

යොමහි- යොවිභක්ති පර කල්හි, පුල්ලිඞ්ගෙ- පුල්ලිහුයෙහි වැටෙන්නාවූ, සම්භත්තිස්ස- විභක්ති සහිත වූ, චතුසද්දස්ස- චතුශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, චතුරෙ හොති- චතුරෙ යන ආදෙශ වෙ. චතුරෙ, චතුරෝ යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර- චතුරෙ යන ආදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි, චත්තාරෝ, චත්තාරො යනු වෙ.

ඉත්ථියං:- චතසෝ. චතසෝ. [චතූහි, චතූහි. චතසන්නං චතූසු.

නපුංසකෙ:- චත්තාරි. චත්තාරි. සෙසං පුමෙව.

පඤ්ච යෝ.

ට පඤ්චාදීහි බුද්ධසහි. 2. 171

පඤ්චාදීහි චුද්ධසහි සඛ්‍යාහි යොනං ටො හොති. පඤ්චි. පඤ්ච.

පඤ්චාදීනං බුද්ධසන්නාම. 2. 92.

පඤ්චාදීනං චුද්ධසන්නං සුනංහිසු හොති. එත්තාපවාදෙ'යං, පඤ්චහි, පඤ්චභි. පඤ්චන්නං. පඤ්චසු. එවං ඡාදයො අට්ඨාරසන්නා.

ඉත්ථියං- සත්‍රිලිඞ්ගයෙහි, චතසෝ යනාදි වේ. නපුංසකෝ- නපුංසකලිඞ්ගයෙහි, චත්තාරි යනාදි වේ. සෙසං- සෙස්ස, පුමෙව- පුල්ලිඞ්ගයෙහි මෙනි.

පඤ්ච යෝ- පඤ්චශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර වි යොවිභක්තිය වේ.

ට පඤ්චාදීහි බුද්ධසහි 2.171 ති පද සි,

පඤ්චාදීහි-පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, චුද්ධසහි සංඛ්‍යාහි- තුදුස් සංඛ්‍යාශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, ටො හොති- ටකාරාදෙශ වේ.

මෙහි යොහට ලොප් නො කොට ටවිධානය ලොපනිමිත්ත දීඝනිවෘත්තිය සඳහා සි. පඤ්ච. පඤ්ච යනු වේ.

පඤ්චාදීනං බුද්ධසන්නාම 2.92 ති පද සි.

සුනංහිසු- සු ස නං ස හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, පඤ්චාදීනං- පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, චුද්ධසන්නං- තුදුස්දෙනාට, අ හොති- අකාරාදෙශ වේ. අයං- මේ අකාරවිධානය තෙමෙ, එත්තාපවාදෙ- 'සුහිසුවසෙස' 2.100 සී පෙමිණී එවසට බාධසයි. 'සුනංහිසු' 2.91 සී පෙමිණී දීඝී ද මේ 'අවිධානසාමර්ථ්‍යයෙන් මෙ වෘළකොසි දත යුතු. පඤ්චහි යනාදි වේ.

ඡාදයෝ- ඡශබ්දයා ආදි කොට ඇති, අට්ඨාරසන්නා- අට්ඨාරසශබ්දයා අන්තකොට ඇති ශබ්දයෝ ද එවං- මෙසෙ මෙ සි; මේ පඤ්චශබ්දයා සෙ ම ය සි සෙයි.

'එකො ව දස වා'ති වත්තමාසෙ, 'එකෙන අධිකා දසා'ති තතියාසමාසෙ වා කතෙ 'එකත්ථතායා'නති[2·121] විභත්තිලොපො. එවමුපරි ව.

එකට්ඨානමා. 3. 102

එකඅට්ඨානං ආ හොති දසෙ පරෙ.

ර සඞ්ඛ්‍යානෙ වා. 3. 103

සඞ්ඛ්‍යාතො පරස්ස දසස්ස ර හොති විභාසා. ස ව, [1]'පඤ්චම්‍යං පරසෙසා'ති[1·15] අනුවත්තමානෙ, 'ආදිස්සා'ති[1·16] දකාරස්සෙව හොති. එකාරස, එකාදස.

එකො ව දස වාති- 'එකො ව දස ව' යි කියා, වත්තමාසෙ- වර්‍ත්තමානයා හො, එකෙන අධිකා දසාති- 'එකෙන අධිකා දස'යි කියා, තතියාසමාසෙ වා- තෘතීයාසමාස හො, කතෙ- කළ කල්හි, එකත්ථතායනති- 'එකත්ථතායං' [2·121] යන සූත්‍රයෙන්, විභත්තිලොපො- විභක්තියට ලොප් වෙ. උපරි ව- මත්තෙහි ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

එකට්ඨානමා [3·102] ද්විපද සි.

දසෙ පරෙ- දසශබ්දයා පර කල්හි, එකඅට්ඨානං- එක ය අට්ඨ ය යන මොවුන්ට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ.

ර සංඛ්‍යානෙ වා [3·103] ත්‍රිපද සි.

සංඛ්‍යාතො පරස්ස සංඛ්‍යාශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ, දසස්ස- දසශබ්දයාට. විභාසා-විකල්පයෙන්, ර හොති- රකාරාදෙශ වෙ. ස ව- එ රකාරාදෙශය ද, පඤ්චම්‍යං පරසෙසති- 'පඤ්චම්‍යං පරස්ස' [1·15] යනු, අනුවත්තමානෙ- වැටෙන්නෙහි, 'ආදිස්සා'ති- 'ආදිස්ස' [1·16] යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, දකාරස්සෙව හොති-දකාරයාට ම වෙ. එකාරස, (එකාදස) යනු වෙ.

එකශබ්ද එක සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. වශබ්ද ව සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' [2·120] යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. දසශබ්ද දස සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමාද්වියොවිහක්ති වෙයි. වශබ්ද ව සී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' [2·120] යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. 'එකො ව දස ව' යන වාක්‍ය

ආ සඞ්ඛ්‍යායාසනාදෙ'නඤඤතෙ. 3. 94

සඞ්ඛ්‍යායමුත්තරපදෙ දවිසස ආ හොත්සතාදෙ'නඤඤතෙ. ඩ්‍වාදස.

යෙහි නොයෙක් සඤ්ඤනත තෙමි වශබ්දයාගෙ අවයෙහි 'වතෙ' 3·19 යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' යන සූත්‍රයෙන් විභක්ති ලොප් වෙ3. 'වුත්තතධ්‍යානමපපයොගො' යන න්‍යායයෙන් වශබ්ද අප්‍රයොගී වෙයි. එකදස යී කියා තිබෙයි. දස ශබ්දයා පර කල්හි එකශබ්දයහට 'එකධ්‍යානමා' යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශ වෙයි. වන්නෙ 'ඡධියඤඤතසස' 1·17 යන පරිභාෂා සූත්‍රයෙන් අඤඤතඅකාරයහට වෙයි. ආකාර කකාර්යෙහි සංහිත වෙයි. සංඛ්‍යාවාචිශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ දසශබ්දයහට 'ර සංඛ්‍යාතො වා' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් රකාරාදෙශ වෙයි. වන්නෙ පරයහට විධියමාන කාරිය 'ආදිසස' 1·16 යන පරිභාෂා සූත්‍රයෙන් ආදිවණ්ණියහට වෙයි නියම කළ හෙයින් දකාරයහට වෙයි. පර අකාර රකාරයෙහි සංහිත වෙයි. එකාරසශබ්ද එකාරස යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමායොවිභක්ති වෙයි. පඤ්චාදීන් කෙරෙන් පර වූ යොහට 'ව පඤ්චාදීහි වුඤඤසහි' 2 1·71 යන සූත්‍රයෙන් ටකාරාදෙශ වෙයි. ටකාර අප්‍රයොගී වෙයි. පූර්වසවර ලොප් වෙයි. අකාර සකාරයෙහි සංහිත වෙයි. එකාරස යනු වෙ රකාරාදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි එකාදස යනු වෙ සෙස්ස අනන්තර සදෘශයි. මෙ වාර්‍ථසමාසපක්ෂ යැ.

තෘතීයාසමාසපක්ෂයෙහි, එකශබ්ද එක යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව තෘතීයෙකවචන වූ නාවිභක්ති වෙයි. අධික ශබ්දය ද අධික යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමායොවිභක්ති වෙයි. දසශබ්ද දස යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමායොවිභක්ති වෙ3. 'එකෙන අධිකා දස' යන වාක්‍යයෙහි අමාදි වූ සඤ්ඤනත තෙමෑ සඤ්ඤනතයා හා එක් ව 'අමාදි' 3·10 යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2·121 යන සූත්‍රයෙන් විභක්තියට ලොප් වෙයි. 'වුත්තතධ්‍යානමපපයොගො' යන න්‍යායයෙන් වාක්‍ය අප්‍රයොග වෙයි. එකදස යී කියා තිබෙයි. සෙස්ස අනන්තරසදෘශයි.

ආ සංඛ්‍යායාසනාදෙ'නඤඤතෙ 3·94· ආ යැ සංඛ්‍යාය යැ අසතාදෙ යැ අනඤඤතෙ යැ යනු පද හී.

බාවත්තාලීසාදෙ. * 3. 98

දවීසස බා වා හොතවත්තාලීසාදෙ'නඤඤතෙ. බාරස.

තිසෙසා. 3. 95

සඞ්ඛ්‍යායමුත්තරපදෙ තිසස ඒ හොතසතාදෙ'නඤඤතෙ.

ඡතීහි ලො ච. 3. 104

ඡතීහි පරසස දසසස ලො හොති, රො ච. තෙළස, තෙරස.

අසතාදෙ- සතාදි නො වත්තා වූ, අනඤඤතෙ- අන්‍යාපි සමාසයෙහි නො වැටෙන්නා වූ, සංඛ්‍යායං- සංඛ්‍යාවාචීශබ්දයා, උත්තරපදෙ- පරපද කල්හි, දවීසස- දවීශබ්දයශට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ. දවාදස යනු වෙ.

බාවත්තාලීසාදෙ. 3·98· දවීපද සි.

අවත්තාලීසාදෙ- වත්තාලීසාදියෙහි නො වැටෙන්නා වූ, අනඤඤතෙ- අන්‍යාවීසමාසයෙහි නො වැටෙන්නා වූ, දවීසස- දවීශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, බා හොති- බා යන ආදෙශ වේ. බාරස යනු වෙ.

'දෙ ව දස ව' යන වාක්‍යයෙහි වාවීසමාස හා 'දවීහි අධිකා දස' යන වාක්‍යයෙහි බාහීයාසමාස හා සොට දවීදස සී කියා තුබූ කල්හි, සතාදි නු වූ අන්‍යාවීසමාස නු වූ සංඛ්‍යාවාචීශබ්දයා පර කල්හි, දවීශබ්දයහට 'ආ සංඛ්‍යායාසතාදෙ'නඤඤතෙ' යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශ කළ කල්හි දාවාදස යනු වෙ නු වූ පක්ෂයෙහි 'බාවත්තාලීසාදෙ' 3·98 යන සූත්‍රයෙන් බා යන ආදෙශ කළ කල්හි බාරස යනු වෙ.

තිසෙසා 3·95· දවීපද සි.

අසතාදෙ -පෙ- තිසස- තිශබ්දයහට, ඒ හොති- එකාරාදෙශ වේ.

ඡතීහි ලො ච 3·104· ඡතීහි යැ ළො යැ ච යැ යනු පද සි.

ඡතීහි පරසස- ඡශබ්ද තිශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, දසසස- දසශබ්දයහට, ළො හොති- ළකාරාදෙශ වේ. (රො ච- රකාරාදෙශ ද වෙ.) තෙළස, තෙරස යනු වේ.

---

* 'බාවත්තාලීසාදෙ වා' ඤසළී.

චතුස්ස චුවෝ දසෙ. 3. 100

චතුස්ස චුද්‍ධෝ හොන්ති වා දසසද්දෙ පරෙ. චතෙත්ථ, චුද්‍දස, චොද්‍දස, චතුද්‍දස.

වීසතිදසෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණ්‍රපණ්ණා. 3. 99

වීසතිදසෙසු පරෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණ්‍රපණ්ණා හොන්ති වා යථාක්‍රමං. පන්නරස, පඤ්චදස.

ඡස්ස සො. 3. 101

ඡස්ස සෝ ඉච්චයමාදෙසෝ හොති දසසද්දෙ පරෙ. සොළස, සොරස. සත්තරස, සත්තදස, අට්ඨාරස, අට්ඨාදස.

'තයෝ ච දස ච' යන වාක්‍යයෙහි චාර්‍ථසමාස හෝ 'චතූහි අධිකා දස' යන වාක්‍යයෙහි තෘතීයාසමාස හෝ කොට නිඟබදය හට 'තිසෙස' යන සූත්‍රයෙන් එකාරාදෙශ කොට නිඟබදයා කෙරෙන් පර වූ දසඟබදයහට 'ඡතීහි ළො ච' යන සූත්‍රයෙන් ළකාර රකාර කළ කල්හි තෙළස, තෙරස යනු වෙ.

චතුස්ස චුවෝ දසෙ 3.100. නිපද සි.

දසසද්දෙ පරෙ- දසඟබදයා පර කල්හි, චතුස්ස- චතුඟබදය හට, වා- විකල්පයෙන්, චුවෝ හොන්ති= චු වෝ යන ආදෙශයෝ වෙත්. චතෙත්ථ- චතුත්‍ථ කළ කල්හි, චුද්‍දස යනාදි වෙ.

'චතූහාරෝ ච දස ච' යන වාක්‍යයෙහි චාර්‍ථසමාස හෝ 'චතූහි අධිකා දස' යන වාක්‍යයෙහි තෘතීයා සමාස හෝ කොට මෙහින් විකල්පයෙන් චුආදෙශ කොට ද චොආදෙශ කොට ද චතුත්‍ථ කළ කල්හි චුද්‍දස, චොද්‍දස, චතුද්‍දස යනු වෙ.

වීසතිදසෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණ්‍රපණ්ණා 3.99. නිපද සි.

වීසතිදසෙසු පරෙසු- වීසති දස ඟබදයන් පර කල්හි, පඤ්චස්ස- පඤ්චඟබදයහට, ඨථාක්‍රමං- පන්තීන්, පණ්ණ්‍රපණ්ණා- පණ්ණ්‍ර ය පන්න ය යන ආදෙශයෝ, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වෙත්. පන්නරස, පඤ්චදස යනු වෙ.

ඡස්ස සො 3 101. දවිපද සි.

දසසද්දෙ පරෙ- දසඟබදයා පර කල්හි, ඡස්ස- ඡඟබදයහට, සෝ ඉති= සෝ යන, අයං ආදෙසෝ හොති- මෙ ආදෙශය වෙ. සොළස, සොරස යනු වෙ.

'එකෙන උණා වීසතී'ති විසෙසනසමාසගබ්භෙ තතියා සමාසෙ,

ඉත්ථියමභාසිතපුම්ඉත්ථී පුමෙවෙකත්තෙ. 3. 67

ඉත්ථියං වත්තමානෙ * එකත්තේ සමානාධිකරණෙ උත්තර පදෙ පරෙ භාසිතපුමා ඉත්ථී පුමෙව හොතීති පුම්භාවා ආපච්චයො නිවත්තතෙ. එකූනවීසතිං ඉත්ථිලිඞ්ගකවචනෙ†

දෙතැන්හි ම දසඅබ්දයා පර කල්හි ඡඅබ්දයාට 'ඡස්ස සො' 3·10·1 යි සො යන ආදෙශ කොට ('ඡතීසි ළො ච'යි ළකාර රකාර කළ කල්හි සොළස, සොරස යනු වෙ. සත්තරස යනාදි යෙහි) 'ර සංඛ්‍යානො වා' 3·103 යි විකල්පයෙන් රකාරාදෙශ කට යුතු. 'එකාධ්‍යානමා' 3·102 යි ආකාරාදෙශ කළ කල්හි අධ්‍යා රස, අධ්‍යාදස යනු වෙ.

එකෙන උණා වීසතීති– 'එකෙන උණා වීසති' යි කියා, විසෙසනසමාසගබ්භෙ– විශෙෂණසමාස ගහී කොට ඇති, තතියා සමාසෙ– තෘතීයාසමාස කළ කල්හි,

ඉත්ථියමභාසිතපුම්ඉත්ථී පුමෙවෙකත්තෙ 3·67· ඉත්ථියං යෑ භාසිතපුමා යෑ ඉත්ථී යෑ පුමෙ යෑ ඉව යෑ එකත්තෙ යෑ යනු පද යි.

ඉත්ථියං වත්තමානෙ–ස්ත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, ‡ එකත්තෙ– ය යි සෙයි, සමානාධිකරණෙ– සමාන වූ අර්ථ ඇති, උත්තරපදෙ පරෙ– උත්තරපදයා පර කල්හි, භාසිතපුමා ඉත්ථී– කියන ලද පුල්ලිඟ ඇති ස්ත්‍රීවාචක ශබ්දසඞ්ඛ්‍යාත තෙම, පුමෙව හොතීති– පුල්ලිඟයෙහි ශබ්දසඞ්ඛ්‍යාත මෙන් වෙනු යි, පුම්භාවා– පුංවත් කිරීම හෙතු කොට ගෙන, ආපච්චයො– ආප්‍රත්‍යය තෙම, නිවත්තතෙ– වළකී. එකූනවීසති යනු වෙ.

එකඅබ්ද එක යි කියා තිබෙයි. ඔහු හෙරෙන් පර ව තෘතීයෙකවචන වූ නාවිභක්ති වෙයි. ඌනඅබ්ද ඌනා යි කියා තිබෙයි. ඔහු හෙරෙන් පර ව ප්‍රථමෙකවචන් වූ සිවිභක්ති වෙයි. වීසතිඅබ්ද වීසති යි කියා තිබෙයි. ඔහු හෙරෙන් පර ව ප්‍රථමෙකවචන වූ සිවිභක්ති වෙයි. 'එකෙන ඌනා වීසති' යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණවාචී වූ සඞ්ඛ්‍යාත තෙම විශෙෂ්‍යවාචී වූ සමානාධි

---

* 'ඉත්ථියන්ති ඉමස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගස්ස වුත්තී සාතබ්බා, න ඉත්ථිය වත්තමානෙති' ඉති බුද්ධප්පසාදනියං.

† 'වචනඤ්ඤං' මරමෙ. ‡ 'ඉත්ථිලිඞ්ග- ස්ත්‍රීලිඟ වූ' යි කිය යුතුයි.

වීසතිආදයෝ හි ආ නවුතියා එකවචනන්තා ඉත්ථිලිඞ්ගා.

(හෝ) එකූනවීසති, එකූනවීසතිමිච්චාදි. එවං වීසති, එක වීසති, ද්වාවීසති, බාවීසති, තෙවීසතිපභුතයෝ. වීසතියං පඤ්චස්ස වා පණ්ණුආදෙසෙ, පණ්ණුවීසති, පඤ්චවීසති.

'එකෙන ඌනා තිංසති, තිංසා' වා එකූනතිංසති, එකූන තිංසා. මතිකායූසූසමා. එවං තිංසති, තිංසාපභුතයෝ.

කරණ වූ සද්‍යාදූන්තයා හා එක් ව 'විසෙසනමෙසන්තෙන' 3·11 යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එසන්තායං' 2·121 යන සූත්‍රයෙන් විභක්ති ලොප් වෙයි. සත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ * සමානාධි කරණ වූ උත්තරපදයා පර කල්හි කියන ලද පුල්ලිඞ් ඇති සත්‍රීවා චක වූ ශබ්දය තෙම 'ත්‍රුත්‍රියං භාසිතපුම්ත්‍රී පුමෙවෙකන්තෙ' 3·67 යන සූත්‍රයෙන් පුංවත් වෙ. ඌනවීසති යි කියා තිබෙයි. අමාදි වූ සද්‍යාදූන්ත තෙමෑ සද්‍යාදූන්තයා හා එක් ව 'අමාදි' 3·10 යන සූත්‍ර යෙන් සමාස වෙයි. 'එසන්තායං' යන සූත්‍රයෙන් විභක්ති ලොප් වෙයි. එකූනවීසතිශබ්දය. ඔහු කෙරෙන් පර ව සි වෙයි. ඔහට 'ගසිනං' 2·119 සි ලොප් වෙයි. එකූනවීසති යනු වෙ. මන්තෙහි දූ ගණීසමාස මෙ ම නයයි.

ඉත්ථිලිඞ්ගා- සත්‍රීලිඞ්ග, එකවචනා- † එකවචනාන්ත යි. හි- එසෙ මැ යි; වීසතිආදයෝ-වීසතිආදි ශබ්දයෝ, ආ නවුතියා- නවුතිශබ්දය දක්වා, එකවචනන්තා- එකවචනාන්තයහ; ඉත්ථි ලිඞ්ගා- සත්‍රීලිඞ්ගයෝ යි.

හෝ එකූනවීසති එකූනවීසතිං ඉති- යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. වීසති-පෙ-තෙවීසතිපභුතයෝ- තෙවීසති ආදීහු ද, එවං- මෙසෙ මැ යි. වීසතියං- වීසතිශබ්දයා පර කල්හි, පඤ්චස්ස- පඤ්චශබ්දයහට, වා- විකල්පයෙන්, පණ්ණුආදෙසෙ- පණ්ණු යන ආදෙශ කළ කල්හි, පණ්ණුවීසති, පඤ්චවීසති යනු වෙ.

එකෙන ඌනා තිංසති- 'එකෙන ඌනා තිංසති' යන වාක්‍ය යෙහි හෝ, තිංසා වා- 'එකෙන ඌනා තිංසා' යන වාක්‍යයෙහි හෝ, එකූනතිංසති, එකූනතිංසා යනු වෙ.

---

* 'සත්‍රීලිඞ් වූ' යි කිය යුතුයි.

† 'ඉත්ථිලිඞ්ගකවචනා අයන්ති පාඨසෙසො' යි බුද්ධප්පසාදනී; 'එක වචනා' යි අභිනවවණ්ණනාඛණ්ඩ; 'එකවචනන්තා' යි පුරාණසන්‍ය.

තිංසාසද්දස්ස පන සිලොපෙ, 'දීඝරස්සා'නි * යොගවිභාගා රස්සෙ, තිංස; නිගහීතාගමෙ ච තිංසනතිපි හොති. එවමුපරි ම යථාසම්භවං. දවතිංසති ආදීනං රස්සදවිත්තානි.

චත්තාලීසාය සිමහි, චත්තාලිසා, චත්තාලිස, චත්තාලීසං වා. එවං චත්තාරිසා, චත්තාරිස, චත්තාරිසං.

දවිස්සා ච. 3. 97

මතිනකසද්දසමා- මතිශබ්ද කසද්දශබ්දයන් හා සමයෙ සි. එකූනතිංසතිශබ්දය මතිශබ්දයා හා සම යැ; එකූනතිංසාශබ්දය කසද්දශබ්දයා හා සමය සි සෙසි.

තිංසති තිංසාපපභුතයො- තිංසති, තිංසා ය්නාදීනු ද, එවං- මෙසෙ මැ සි; තිංසාසද්දස්ස පන- තිංසාශබ්දයගට වනාහී, සිලොපෙ- සිහට ලොප් කළ කල්හි, දීඝරස්සා'නි- 'දීඝරස්සා' යන, යොගවිභාගා- යොගවිභාගයෙන්, * රස්සෙ- හ්‍රස්ව කළ කල්හි, තිංස- යනු වෙ. නිගහීතාගමෙ ච- නිගහිතාගම ද හ්‍රස්ව ද කළ කල්හි, තිංසනතිපි හොති- තිංසං කියා ද වෙ. උපරි ච- මත් තෙහි දු, යථාසම්භව.- සම්භව වූ පරිද්දෙන්, එවං- මෙසෙ මැ සි.

දවතිංසතිආදීනං- දවතිංසති ආදීන්ට, රස්සදවිත්තානි- හ්‍රස්වය දවිත්තය යන මොහු වෙත්.

දවිශබ්දයා හා තිංසතිශබ්දයා හා යට කී නියෙන් සමාස කොට 'ආ සංඛ්‍යායාසහායදෙ'නඤ්ඤත්ථෙ' 3. 94 සි දවිශබ්දයගට කළ ආකාරයගට හ්‍රස්ව ද පරඛ්‍යඤ්ඤනයගට දවිත්තා ද වෙයි සෙ සි.

චත්තාලීසාය-චත්තාලිසාශබ්දයා කෙරෙන්, සිමහි- සිවිභක්ති පර කල්හි, චත්තාලීසා-පෙ-චත්තාලීසං වා-චත්තාලීසා සි කියා ද චත්තාලිස සි කියා ද චත්තාලීසං සි කියා ද වෙ. චත්තාරීසා -පෙ-චත්තාරිසං- යනු ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

මෙහි 'නඵනරානං වඵණලා' 1. 52 සි රකාරයගට ලකාරයක් කරනු.

දවිස්සා ච 3. 97. නිපද සි.

---

* 1. 33.

අසතාදෙ'නසඤඤතෙ චත්තාලීසාදෙ දිස්‍ස එ වා හොති,* ආ ව. දෙවත්තාලීස, දාවත්තාලීස, දිවත්තාලීස එවං දෙව් චත්තාරීස, දාවත්තාරීස, දිවත්තාරීස; දෙවත්තාලීසති, දාවත්තාලීසති, දිවත්තාලීසති.

චත්තාලීසාදෙ වා. 3. 96

අසතාදෙ'නසඤඤතෙ චත්තාලීසාදෙ තිස්‍ස එ වා හොති. තෙවත්තාලීස, තිවත්තාලීස; තෙවත්තාරීස, තිවත්තාරීස; තෙවත්තාලීසති, තිවත්තාලීසති. දෙපඤඤාස, දාපඤඤාස, දිපඤඤාස; දෙපණ්ණාස, දාපණ්ණාස, දිපණ්ණාස. තෙපඤඤාස, තිපඤඤාස; තෙපණ්ණාස, තිපණ්ණාස. දෙසට්ඨි, දාසට්ඨි, දිසට්ඨි. තෙසට්ඨි, තිසට්ඨි. දෙසත්තති. දාසත්තති, දිසත්තති; දෙසත්තතී, දාසත්තතී, දිසත්තතී. තෙසත්තති, තිසත්තති; තෙසත්තතී, තිසත්තතී. දෙඅසීති, දාඅසීති. † දිඅසීති, යාගමෙ. ‡ තෙඅසීති, තියාසීති. දෙනවුති, දානවුති, දිනවුති. තෙනවුති, තිනවුති.

සතං නපුංසකමෙකවචනන්තං. එවං සහස්සාදයො. කොටිපකොටිකොටිපපකොටිඅක්ඛොහිණියො ඉත්ථිලිඞ්ගකාවචනන්තා.

අසතාදෙ- සතාදී හු වූ, අනඤඤතෙ- අන්‍යාපීසමාස හු වූ, චත්තාලීසාදෙ- චත්තාලීසශබ්දාදිය පර කල්හි, දිස්‍ස- දිශබ්දය ගට, වා- විකල්පයෙන්, එ හොති- එකාරයෙක් වෙයි; ආ ව- ආකාරයෙක් ද වේ. දෙවත්තාලීස යනාදී වේ.

චත්තාලීසාදෙ වා 3.96. දීපද සි.

අසතාදෙ-පෙ-තිස්‍ස- තිශබ්දයගට, වා- විකල්පයෙන්, එ හොති- එකාරාදෙශ වේ. තෙවත්තාලීස යනාදී වේ. යාගමෙ- 'වනතරගා වාගමා' 1.45 යන සූත්‍රයෙන් යකාරාගම වේ. දිගියාසීති යනු වේ. තියාසීති යනු ද යකාරාගමයෙන් ම සිද්ධයි. §

සතං- සතශබ්දය, නපුංසකං- නපුංසකලිඞ්ගය; එකවචනන්තං- එකවචනාන්තයි. සහස්සාදයෙ- සහස්සාදිශබ්දයෙ ද,

---

* 'එ හොති වා' ම. † 'මාසීති' ඉති කත්ථචි.

‡ 'යාගමෙ' ඉධ සඤඤාපදසාධනපොත්ථකෙසු. 'යාගමෙති වනතරගා වාගමාති යාගමෙ'-ඉති බුද්ධපපසාදනියං ච.

§ 'යකාරාගම වෙ. තියාසීති යනු වෙ. යකාරාගමයෙන් ම සිද්ධයි.' ඒ සහ.

විගහෙදෙ තු සඛ්‍යාසම්පී සඛ්‍යානං බහුවචනඤ්ච හොතෙව. යථා:- දෙව වීසතියො, තිංසස්ස වීසතියො ඉච්චාදි.

දසදසකා සතං නාම, දසසතං සහස්සං, දසසහස්සං නහුතං,* දසනහුතං ලක්ඛං, සතසහස්සන්තිපි වුච්චති. ලක්ඛසතං කොටි, කොටිලක්ඛසතං පකොටි, පකොටිලක්ඛසතං කොටිපපකොටි. එවං නහුතං * නින්නහුතං අක්ඛොභිණී බින්දු අබ්බුදං නිරබ්බුදං අහහා අබබං අටටං සොගන්ධිකං උපපලං කුමුදං පුණ්ඩරීකං පදුමං කථානං මහාකථානං අසඞ්ඛෙය්‍යන්තී යථාක්කමං සතලක්ඛගුණං වෙදිතබ්බං

එවං- මෙසෙ මැ සි. කොටි- කොටිශබ්දය, පකොටි- පකොටි ශබ්දය, කොටිපපකොටි- කොටිපපකොටිශබ්දය, අක්ඛොභිණී. යො- අක්ඛොභිණීශබ්දය යන මොහු, ඉත්ථිලිඞ්ගා- ස්ත්‍රීලිඞ්ගවත; එකවචනන්තා- එකවචනාන්තයෝ සි.

චතුහෙදෙ තු- රාශිභෙදයක් කිවමනා කල්හි වනාහී, හෙවිත් කීප රැසක් කිවමනා කල්හි, සඛ්‍යාසම්පී සංඛ්‍යානං- සියලු සංඛ්‍යාවාචීන්ට ම, බහුවචනං ව හොතෙව-බහුවචන ද වෙ මැ සි. යථා-මෙසෙ මැ සි:- දෙව වීසතියො තිංසෙසා වීසතියො ඉති- දෙව වීසතියෝ, තිංසෙසා වීසතියෝ යන, ආදි- මේ ආදියයි.

මෙහි විසි විසි බැගින් දෙරැසෙක් නම් සතලිසෙකැ; තුන් රැසෙක් නම් සැටෙකි. වීසත්‍යාදීන් එකවචනාන්ත වුව ද 'දෙව වීසතියො බුද්ධදන්තා, තිංසෙසා වීසතියො දිනඤ්ඨිකා' යනාදි වූ රාශිවිශෙෂයක් කිය යුතු කල්හි සංඛ්‍යාවාචී වූ සියලු ශබ්දයො ම බහුවචනාන්ත ද වෙති සි සෙසි.

දසදසකං- දසදසකයෙක්, සතං නාම- සියයෙක් නම් වෙ; දසසතං- දසසියයෙක්, සහස්සං-දහසෙක් නම් වෙ; දසසහස්සං- දසදහසෙක්, නහුතං- නහුතයෙක් නම් වෙයි; දසනහුතං- දස නහුතයෙක්, ලක්ඛං- ලක්ෂයෙක් නම් වෙයි; සතසහස්සන්තිපි වුච්චති- සියක්දහස යයි ද කියනු ලැබෙ. ලක්ඛසතං- ලක්ෂසිය

---

* සාසනෙ පන 'චතුන්නුම්බිකම්බියොජනසතසහස්සබහලං අයං මහාමහාපථවී'ති වචනතො 'දුවෙ සතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි වා'ති වව නතො ව දසසහස්සං නහුතන්තිපි වුච්චති.

තඤ්හි,

'එකං දස සතඤ්චෙව සහස්සං නහුතම්පි ච
ලක්ඛං තථා දසසතසහස්සඤ්ච තතෝ පරං
කොටිපපකොටි ඉච්චාදි කමතෝ නිද්දිසෙ විදූ
නහුතං පඤ්චමං එවං හොතෙසාදසමම්පි ච.'

ඉති මහාසද්දනීතියං.

අථාසඞ්ඛ්‍යමුච්චතෙ.

තං දුවිධං පාදිවාදිහෙදෙන. තත්‍ථ ප පරා අප සං අනු අව ඔ නි දු වි අධි අපි අති සු උ අභි පති පරි උප ආ ඉමෙ වීසති පාදයොඋ. වාදයො පන ච වා හ අහ එව එවම්චවාදයොඋ. ඉමෙපි ලිඞ්ගසඞ්ඛ්‍යා රහිතා. එතෙහි පන යථාසම්භවං විහිතානං විහතත්තානං,

අසඞ්ඛ්‍යාහි සඞ්ඛ්‍යාසං. 2. 120

යෙක්, කොටි- කොටියෙක් නම් වෙ; කොටිලක්ඛසතං- කොටිලක්ෂයියයෙක්, පකොටි- ප්‍රකොටියෙක් නම් වෙ; පකොටිලක්ඛසතං- ප්‍රකොටිලක්ෂයියයෙක්, කොටිපපකොටි- කොටිප්‍රකොටියෙක් නම් වෙ; එවං- මෙසෙ ම, නහුතං- න්හුතයෙක, නින්‍නහුතං- නින්‍නාහුතයෙක,-පෙ-අසංඛෙය්‍යනති- අසංඛ්‍යයෙකැයි, යථාකකමං- පනතින්, සතලක්ඛගුණං- සත ලක්ෂගුණ වූයෙ, වෙදිතබ්බං- දත යුත්තෙයි.

මෙහි දසදසකායෙක් සියයෙක් වෙයි, දසසියයෙක් දහසෙක් වෙයි යනාදීන් ලක්ෂය දක්වා දසගුණ වෙයි, සියක්ලක්ෂය කොටියෙක් වෙයි යනාදීන් අසංඛ්‍යය දක්වා සතගුණ වෙයි කියා දත යුතු.

අථ- ඉක්බිත්තෙන්, අසඞ්ඛ්‍යං- අසංඛ්‍යය, උච්චතෙ- * කියනු ලැබෙඋ. තං- ඒ අසංඛ්‍යය, පාදිවාදිහෙදෙන- පාදි ය වාදි ය යන භෙද හෙයින්, දුවිධං (හොති)- ද්විප්‍රකාර වෙ. තත්‍ථ-ඒ ද්විප්‍රකාර වූ අසංඛ්‍යයන් අතුරෙහි, ප- පශබ්දය, පරා- පරාශබ්දය,-පෙ-ආ- ආශබ්දය යන, ඉමෙ වීසති- මොහු විසිදෙන, පාදයො- පාදි නම් වෙත්. වාදයො පන- වාදීහු වන්‍නාහි, ච- චශබ්දය, වා- වාශබ්දය, හ- හශබ්දය, අහ- අහශබ්දය, එව- එවශබ්දය, † එවං ඉති- එවං ශබ්දය යන, ආදයො- මෙ ආදීහු සිඋ.

වාදී වූ අසංඛ්‍යයන් අනන්තයන් හෙයින් සරූපයෙන් දක්වන්නට නොපිළිවන් හෙයින් 'වවාහඅහඑවඑවං' යී එක්දෙසයෙක් දර්ශිතයිඋ.

ඉමෙ දොපි- මේ පාදිවාදී දෙදෙන ම, ලිඞ්ගසංඛ්‍යාරහිතා- සන්නිපුත්‍තාපුංසකලිඞ්ගය, එකඤ්ච බහුවචය යන ලිඞ්ගසංඛ්‍යාවන් විසින් වර්ජිතයොඋ යි එතෙහි පන- මොවුන් කෙරෙන් වනාහි, යථාසම්භවං- සම්භව වූ පරිද්දෙන්, විහිතානං- කරන ලද, විහතත්තානං- විහක්තීන්ව,

අසංඛ්‍යාහි සඞ්ඛ්‍යාසං 2.120 දුවිපද සි.

---

* 'වුච්චතෙ' යි ඡබ්බ්‍ය.

† 'ච- චශබ්දය, එව- එවශබ්දය, වා- වාශබ්දය, හ- හශබ්දය, අහ- අහශබ්දය' යි සබ්බ්‍ය.

අවිජ්ජමානසඞ්ඛ්‍යෙහි පරසං සබ්බාසං විභත්තීනං ලොපෝ හොතීති ලොපෝව. *

විභත්තියා කතෝ භේදෝ සලිඞ්ගානං භවේ තදා
තුම්හාදීනං තිලිඞ්ගෙසු නෙවත්ථි පාදිවාදිනං.

වුත්තානි සුබන්තානි.

අථෙකත්තමුච්චතේ.

උපසග්ගෝ පථමෙකවචනං සි. තස්ස 'අසඞ්ඛ්‍යෙහි සබ්බාසං'ති 2.120 ලොපෝ. කුම්හසග්ගෝ ඡට්ඨියෙකවචනං ස. උපකුම්භ ස ඉති

අවිජ්ජමානසංඛ්‍යෙහි- අවිද්‍යමාන වූ සංඛ්‍යා ඇති ශබ්දයන් කෙරෙන්, පරසං- පර වූ, සබ්බාසං විභත්තීනං- සියලු විභක්තීන්ට, ලොපෝ හොතීති- ලොප් වෙ නු සි, ලොපොව- ලොප් මේ වෙ.

අසංඛ්‍යයෝ වනාහි එකත්තබහුත්තසංඛ්‍යාවක් නැති හෙයින් අසංඛ්‍යයශ සි කියනු ලැබෙත්. ඒ හෙයින් 'අවිජ්ජමානසංඛ්‍යෙ ඤ්' සි කියන් ලදි. අවිද්‍යමානත්වය වනාහි සංඛ්‍යාවගෙ සම්පාහාව යෙන් හෝ ඒ සංඛ්‍යාව් ඇදී ද සංඛ්‍යානානත්වයෙන් සුගතෝ, සුගතා යනාදි මෙන් අන්‍ය රූපයකට නො පැමිණෙන හෙයින් හෝ දත් යුතු.

විභත්තියා- විභක්තිය වීසින්, කතෝ- කරන ලද, භේදෝ- රූපභෙදය තෙම, සලිඞ්ගානං- බුද්ධාදි සලිඟුශබ්දයන්ට ම, භවෙ- වන්නෙ යැ; අලිඞ්ගෙසු- අලිඟු ශබ්දයන් කෙරෙහි, තුම්හාදීනං- තුම්හාදීන්ට නෙවත්. තුම්හඅම්හශබ්දයන්ට, තථා- එසෙ ම රූප භෙදය වන්නෙය; පාදිවාදීනං තු- පාදිවාදීන්ට වනාහි, නෙවත්ථි- විභක්තිය වීසින් කරන ලද රූපභෙදයෙක් නෑ ම ඇති.

වුත්තානි සුබන්තානි.

අථ- ඉක්බිත්තෙන්, එකත්තං- සම්‍යක්, උච්චතෙ- † කියනු ලැබෙ. උපසග්ග- උපශබ්දයා කෙරෙන් පරව, පථමෙක වචන- ප්‍රථමෙකවචන වූ, සි- සිව්හ කැති වෙ. තස්ස- ඒ සිව්ව නයහට, අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසන්ති- 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2.120

---

* 'ලොපෝ ව' ඉති ඤත්වා.

† 'වුච්චතෙ' සි සාර්ථ.

සීතේ 'අවිගහ්හෝ නිච්චසම්භෝ, පදන්තරවිග්ගහෝ වේ'ති 'සමීපං කුම්භස්සෙ ති * පදන්තරවිග්ගහෙ,

'සද්දා සද්දනෙකත්ථේ'නති 3·1 සබ්බත්ථෙකත්ථේ වත්තතෙ.

අසඞ්ඛ්‍යං විහතනිසම්පතනිසම්පඝාකල්‍යාභාවඝථාපඨඝායුග පදතෙ. 3. 2

අසඞ්ඛ්‍යං සද්දඤ්ඤතං විහතාදීනමත්ථේ වත්තමානං සද්දඤ්ඤනෙතන සහෙකත්ථං භවති.

එකත්ථතායං. 2. 121

ඊයාදිණ දිසමාසෙහි එකත්ථීභාවෝ එකත්ථතා. තසම්ං සද්දි ලොපෝ හොති. 'තං නපුංසකා'මිති 3·9 නපුංසකලිඞ්ගං. තතෝ සද්දි.

යන සූත්‍රයෙන්, ලොපෝ- ලොප් වෙ. කුම්භසද්දං- කුම්භශබ්දයා සේරෙන් පර ව, ඡට්ඨියෙකවචනං- ෂෂ්ඨ්‍යෙකවචන වූ, සමීපවිහකති වෙ. උපකුම්භ ස ඉති- උපකුම්භ ස සී කියා, සීතෙ- සිවි කල්හි, අවිගහ්හෝ නිච්චසම්භෝ පදන්තරවිග්ගහෝ වෙති- 'අවිගහ්හෝ නිච්චසම්භෝ, පදන්තරවිග්ගහෝ වා' යනු හෙයින්, සමීපං කුම්භස්සෙති- 'සමීපං කුම්භස්ස' සී කියා, පදන්තරවිග්ගහෙ- අන්‍යපදයෙන් වාක්‍ය ගත් කල්හි,

සද්දා සද්දනෙකත්ථේනති- 'සද්දා සද්දනෙකත්ථං' 3·1 යනු, සබ්බත්ථෙකත්ථේ- සියලු සමාසකාණ්ඩයෙහි, † වත්තතෙ- වැටෙ.

අසංඛ්‍යං විහතනිසම්පතනිසම්පඝාකල්‍යාභාවඝථාපඨඝායුග පදතෙ 3·2· අසංඛ්‍යං යැ විහතාදිය හා දිවිපද සි.

විහතාදීනමත්ථේ වත්තමානං- විහතාදීන්ගෙ අර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, අසංඛ්‍යං සද්දඤ්ඤතං- අසංඛ්‍ය වූ සද්දඤ්ඤත තෙම, සද්දඤ්ඤනෙතන සහ- සද්දඤ්ඤතයා හා එක් ව, එකත්ථං භවති- සමාස වෙ.

එකත්ථතායං 2·121· එක්පද සි.

ඊයාදිණාදිසමාසෙහි- ඊයාදිණාදිසමාසයන් හා, එකත්ථීභාවෝ- එකාර්ථීභාවය, එකත්ථතා- එකාර්ථතා නම් වෙ. තසම්- එ එකාර්ථීභාවය ඇති කල්හි, සද්දිලොපෝ හොති- ස්‍යාදීන්ට

---

* 'කුම්භස්ස සමීපමුපකුම්භං' ඉති මොග්ගල්ලානවුත්තියං වුත්තවිග්ගහෙන පයොගසිද්ධිය. ච.

† 'සබ්බත්ථ- හැමතැන්හි' සී සඤ්ඤ.

'පුබ්බසමාමාදිතෝ'ති[2 122] ලොපෙ සම්පත්තෙ,

නාතෝ'මපඤ්චමියා. 2. 123

අමාදෙසත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථමකාරණතං තතෝ පරඤ්ච සබ්බාසං විභත්තීනං ලොපෝ න හොති; අං තු භවත්‍යපඤ්චමියා. උපකුම්භං තිට්ඨති. කුම්භස්ස සමීපං තිට්ඨතීති අත්ථෝ. උප කුම්භං පස්ස.

ලොප් වෙ. තං නපුංසකම්හි- 'තං නපුංසකං' 3·9 යන සූත්‍රයෙන්, නපුංසකලිඞ්ගං- නපුංසකලිඟු වෙ. තතෝ- ඉක්බිත්තෙන්, සෙසාදි- සෙසාදිවිභක්තී වෙ. පුබ්බසමාමාදිතෝති- 'පුබ්බසමාමාදි තෝ' 2·122 යන සූත්‍රයෙන්, ලොපෙ- ලොපය, සම්පත්තෙ- සම්ප්‍රාප්ත කල්හි,

නාතෝ'මපඤ්චමියා 2·123· න යෑ අතෝ යෑ අං යෑ අපඤ්චමියා යෑ යනු පද යි.

අමාදෙසත්ථා- අමාදිසමාසයා කෙරේන්, පුබ්බං- පූර්ව වූ, අකාරන්තං- අකාරාන්ත වූ, යදෙකත්ථං- යම් සමාසයෙක් ඇද් ද, තතෝ පරඤ්ච- එයින් පර වූ, සබ්බාසං විභත්තීනං- සියලු විභක්තීන්ට, ලොපෝ න හොති- ලොප් නො වෙ. අපඤ්චමියා- පඤ්චමියෙන් පිටත් සෙසු විභක්තීන්ට, අං තු- අං වනාහි, භවති- වෙ.

උපශබ්දයා කෙරෙන් පර ව සි වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' සී ලොප් වෙයි. කුම්භශබ්දයා කෙරෙන් හෂ්සී ස වෙයි. 'කුම්භස්ස සමීපං' * යන වාක්‍යයෙහි සමීපාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ අසංඛ්‍ය වූ සෂ්ඨ්‍යන්ත තෙම සෂ්ඨ්‍යන්තයා හා එක් ව 'අසංඛ්‍යං විභත්තිසමපත්තී' යනාදීන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථභාවං' සී විභක්ති ලොප් වෙයි. 'තං නපුංසකං' සී නපුංසකලිඟු වෙයි. උපකුම්භ ශබ්දය; ඔහු කෙරෙන් පර ව සි වෙයි. අමාදිසමාසයෙන් පූර්ව වූ සමාසයා කෙරෙන් පර වූ සිහට 'පුබ්බසමාමාදිතෝ' යන සූත්‍ර යෙන් ලොප් පත්තෙහි, අමාදිසමාසයෙන් පූර්ව වූ අකාරාන්ත සමාසයා කෙරෙන් පර වූ සිහට 'නාතෝ'මපඤ්චමියා' යන සූත්‍ර යෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙයි. පඤ්චම්යෙන් පිටත් සෙසු විභක්තීන්ට එම සූත්‍රයෙන් අං වෙයි. පූර්වසර ලොප් වෙයි. අකාර හකාර යෙහි සංහිත වෙයි. උපකුම්භං යනු වෙ.

---

* 'සමීපං කුම්භස්ස' සී පදසාධන.

වා තතියාසත්තමීනං. 2. 124

අම්‌හාදෙ‌සත්‌ථා පුබ්‌බ‌ස්‌සාදෙ‌සත්‌ථම්‌හාරත්‌තානං තතො පරාසං තතියාසත්තමීනං අං හොති වා.* උපකුම්‌භං සත්‌තං, උප කුම්‌භෙන වා.

උපකුම්‌භං දෙති. පඤ්‌චම්‌යං අම්‌හාවා, උපකුම්‌භා අපෙති. උපකුම්‌භාය තනං. උපකුම්‌භං නිධෙහි, උපකුම්‌භෙ වා.

එවමුපනගරන්‌තිච්‌චාදී. 'සමීපං අග්‌ගිනො' උපග්‌ගි. එත්‌ථ පන 'පුබ්‌බසමාමාදිනො'ති 2.122 සබ්‌බස්‌සාදිලොපොව. එවමුපගුරු.

වෙති සබ්‌බත්‌ථ එත්‌තතෙ.

උපකුම්‌භං- උපකුම්‌භය තෙම, තිට්‌ඨති- සිටී; කුම්‌භස්‌ස සමීපං- කුම්‌භයාගෙ සමීපය තෙම, තිට්‌ඨතීති- සිටිනෙය යන, අත්‌ථො- අර්‌ථයි. උපකුම්‌භං- කුම්‌භසමීපය, † පස්‌ස- බල.

වා තතියාසත්තමීනං 2.124. දැවැදැ සි.

අම්‌හාදෙ‌සත්‌ථා, -පෙ-තතියාසත්තමීනං- තෘතීයාසප්තමීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, අං හොති- අං වෙ. උපකුම්‌භං- කුම්‌භසමීපයා ඔසින්, සත්‌තං- කරන ලදි; උපකුම්‌භෙන වා- උපකුම්‌භෙන සත්‌තං කියා ද වෙ; අර්‌ථ හෙ මැසි. උපකුම්‌භං- කුම්‌භසමීපයාට, දෙහි- දෙ. පඤ්‌චම්‌යං- පඤ්‌චම්‌විභක්‌ති පර කල්හි, අම්‌හාවා- අං නො වන හෙයින්, උපකුම්‌භා අපෙහි යනු වෙ. උපකුම්‌භං- කුම්‌භ සමීපයාගෙ, ආයත්‌තං- සත්‌තසයි. උපකුම්‌භං- කුම්‌භසමීපයෙහි, නිධෙහි- පිහිටුවා; උපකුම්‌භෙ වා- උපකුම්‌භෙ නිධෙහි කියා ද වෙ. අර්‌ථ හෙ මැ සි.

උපනගරං ඉති- උපනගරං යන, ආදි- මෙ ආදිය ද, එවං- මෙසෙ මැ සි. අග්‌ගිනො- වහ්‌නිහුගෙ, සමීපං- සමීපය, උපග්‌ගි- උපග්‌ගි නම් වෙ. එත්‌ථ පන- මෙහි වනාහි, පුබ්‌බසමාමාදිනොති- 'පුබ්‌බසමාමාදිනො' 2.122 යන සූත්‍රයෙන්, සබ්‌බස්‌සාදිලොපොව- සියලු සස්‌යාදීන්ට ලොප් ම වෙ. උපගුරු- උපගුරු යනු ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

වෙති- වා යනු, සබ්‌බත්‌ථ- හැම තන්හි, එත්‌තතෙ- වැටෙ.

---

* 'වා අං හොති' ඉති කත්‌ථචි. † 'උපකුම්‌භාය' ඒ සමහර.

අමාදි. 3. 10

අමාදි සාද්‍යන්තං සාද්‍යන්නෙන්න සහ බහුලමෙකත්ථං දීපෙති. 'ගාමං ගතෝ' ගාමගතෝ, 'මුහුත්තං සුඛං' මුහුත්තසුඛං වුත්තියෙවොපපදසමාසෙ. කුම්භකාරෝ. එත්ථ බහුලාධිකාරා අසාද්‍යන්නෙන්නාපි සමාසෝ ... නානාමානාධිකරණතුහි වාක්‍යමේව. ධම්මං සුණන්තෝ, ධම්මං සුණාමානෝ, ඔදනං භුත්තවා ...

අමාදි 3·10· එකපද යි.

අමාදි සාද්‍යන්තං– අමාදි වූ සාද්‍යන්ත තෙම, සාද්‍යන්නෙන්න සහ– සාද්‍යන්තයා හා එක් ව, බහුලං– ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, එකත්ථං හොති– සමාස වෙ...

කාරකයෙහි දු අකාරකයෙහි දු අර්ථදීන්ගෙ සම්භවය වූ හෙයින් කාරක වූ ද අකාරක වූ ද අමාද්‍යන්තයන්ගෙ එකාර්ථී භාවය වෙයි. ඒ අමාදිසමාසය ද කිසි තැනෙක්හි විකල්පිතය; කිසි තැනෙක්හි නිත්‍යය; කිසි තැනෙක්හි වාක්‍ය ම වෙයි. ඒ විශෙෂය ද 'බහුලං' වචනයෙන් සිද්ධයයි හඟවනු පිණිස 'බහුල මෙකත්ථං' යී කථිතයි...

ගාමශබ්දයා කොරෙන් පර ව 'කම්මෙ දුතියා' 2·2 යන සූත්‍ර යෙන් ද්විතීයා අං වෙයි. ගතශබ්දයා කොරෙන් පර ව සි වෙයි. 'ගාමං ගතෝ' යන වාක්‍යයෙහි අමාදි වූ සාද්‍යන්ත තෙම සාද්‍ය න්තයා හා එක් ව * 'අමාදි' 3·10 යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2·121 යී විභක්ති ලොප් වෙයි. ගාමගතශබ්දය; සි වෙයි. ඔ වෙයි. ගාමගතෝ යනු වෙ...

ගාමං– ගමට, ගතෝ– ගියෙ, ගමගතෝ– ගාමගත නම් වෙ. මුහුත්තං– මුහූතීයෙක්හි මිණි, සුඛං– සැපය තෙම, මුහුත්තසුඛං– මුහුත්තසුඛ නම් වෙ...

මෙහි මුහුත්තශබ්දයා කොරෙන් පර ව 'කාලද්ධානමච්චන්ත සංයොගෙ' 2·3 යන සූත්‍රයෙන් ද්විතීයා අං වෙයි. සෙස්ස අන න්තරසදෘශයි. උදාහරණද්වය කාමියෙහි දු අකාමියෙහි දු ද්විතීයා නෙත්‍රාදාහරණයි...

විකල්පසමාස දක්වා නිත්‍යසමාස දක්වනු පිණිස 'වුත්ති යෙව' යනාදි කථිතයි...

---

* 'එක්ව, බහුලං– ඉෂ්ටපරිද්දෙන්, එකත්ථං හොති– සමාස වෙව' යී සහිත.

'රඤ්ඤෝ හතෝ' රාජඝාතෝ, 'අසිනා ජීතෝ' අසිවිජේතෝ, 'පිතරා සදිසෝ' පිතුසදිසෝ.

උපපදසමාසෙ- උපපදසමාසයෙහි, වුත්තියෙව්- වෘත්තිය ම් ම වේ; සමාසය මැ වෙයි; වාක්‍ය නැතැයි සෙයි. කුම්භකාරෝ යනාදි යෙහි කුම්භං යනාදිය උපපද නම් 'කුම්භං කරොති' යනු අන්‍වපද විග්‍රහයි. මත්තෙහි උපපදසමාසයෙහි ද මෙසෙ ම අන්‍වපද විග්‍රහයි.

එත්- මෙහි, බහුලාධිකාරා- 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, අස්‍යාදයෙත්‍යාපි- අස්‍යාදයන්‍තයා හා ද, සමාසෙ- සමාස වේ.

කුම්භශබ්දයා කෙරෙන් දවිතීයා අං වෙයි. කුම්භං යන දවිතීයාන්තයා උපපද කොට ඇති කර-කරණෙ යන ධාතු කර සී කියා නිබෙයි. අකාර උච්චාරණ පිණිස ය; 'කුම්භං කරොති' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'සබ්බණ්' 5.41 යන සූත්‍රයෙන් කතෘකාරකයෙහි. ණ්ප්‍රත්‍යය වෙයි. ණකාර අප්‍රයොගී වෙයි. ණානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි උපන්න වූ. අකාරයහට 'අසයා ණානුබන්ධෙ' 5.84 යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශ වෙයි. පරආකාර රහාරයෙහි සංහිත වෙයි. අමාදි ස්‍යාදයන්ත තෙම කාරශබ්දයා හා එක් ව් 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින් 'අමාදි' යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2.121 යි විභක්තිහට ලොප් වෙයි. කුම්භකාරශබ්ද කුම්භකාර යි කියා වෙයි. සි වෙයි. ඕ වෙයි. කුම්භකාරෝ යනු වේ.

කුම්භං- ඝටය, කරොතීති- කෙරෙ කුයි, කුම්භකාරෝ- කුම්භකාර නම් වේ.

නතාමාඛ්‍යාතවත්තුහි-නන්‍ත මාඛ්‍යාත කතවන්තුන් හා, වාක්‍යමෙව්- වාක්‍ය ම වේ.

'නෙත්‍රා කත්තරි වත්තමානෙ' 5.64 යන්නෙන් විහිත නන්‍ත ප්‍රත්‍යයා හා ද, 'මානෙ' 5.65 යන්නෙන් විහිත මානප්‍රත්‍යයා හා ද, 'භූතෙ කතවන්තුක්තවී' 5.45 යන්නෙන් විහිත කතවන්තුප්‍රත්‍යයා හා ද, බහුලාධිකාරයෙන් වාක්‍ය මුන් සමාස නැතැයි සෙයි. ධම්මං සුණන්තෙත්‍යා යනාදි වේ.

ඉක්බිති තෘතීයාසමාස දක්වනු පිණිස 'රඤ්ඤා' ය්ත්‍යාදි කථි තයි. රඤ්ඤා- රජහු විසින්, හතෝ- මරන ලද්දෙ. රාජඝාතෝ- රාජඝාත කම් වේ.

'දධිනා උපසිත්තං හොජනං' දධිභොජනං, 'ගුළෙන මිස්සෝ ඔදනෝ' ගුළොදනෝ. ඉහ පන වුත්තිපදෙනෙවොපසිත්තාදී ක්‍රියායාඛ්‍යාපනතෝ නත්ථායුත්තානත්ථතා. ඤවි වුත්තියෙව. උරගෝ. ඤිවි වාභාවමෙව. එරසුනා ඡින්නවා, දසසඤ්ඤෙන පහා නබබා.

මෙහි රාජශබ්දයා කෙරෙන් 'කත්තුකරණෙසු තතියා' 2-18 සි කර්තෘකාරකයෙහි තෘතීයා නා වේ.

අසිනා- ඛඩ්ගය කරණ කොට ගෙන, ජීනෙනා- ඝපන ලද්දේ, අසිවජ්ජෙනා- අසිවජ්ජන නම් වේ.

මෙහි අසිශබ්දයා කෙරෙන් මේ සූත්‍රයෙන් කරණයෙහි තෘතීයා නා වේ.

පිතරා- පියා හා, සදිසෝ- සදෘශ වූයේ, පිතුසදිසෝ- පිතු සදිස නම් වේ.

මෙහි පිතුශබ්දයා කෙරෙන් 'තුල්‍යත්ථෙන වා තතියා' 2-22 යන සූත්‍රයෙන් තෘතීයා නා වේ.

දධිනා- දියෙන්, උපසිත්තං- ගන්නා ලද්ද, භොජනං- භොජනය තෙම, දධිභොජනං- දධිභොජන නම් වේ. ගුළෙන- සකුරෙන්, මිස්සෝ- මිශ්‍ර වූ, ඔදනෝ-බත තෙම, ගුළොදනෝ- ගුළොදන නම් වේ.

මෙහි දධිශබ්දයා කෙරෙන් ද ගුළශබ්දයා කෙරෙන් ද 'සහත්ථෙන' 2-19 යන සූත්‍රයෙන් තෘතීයා නා වේ. කාරකයන්ගේ සම්බන්ධය ක්‍රියාව මිසින්. කරන ලද බව මුත් සවභාවයෙන් වන්නෙ නො වෙයි. දධිභොජනං, ගුළොදනෝ යන මේ සමාස පදද්වයෙහි කිසි ක්‍රියාවක් අනුචාරිත හෙයින් අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධය නැත් නුසි සමාස නො විය යුතු ය යනු * ආශංකා කොට 'ඉහ පන' යනාදි කථිතයි.

ඉහ පන- මෙහි වත්තෘති. වුත්තිපදෙනෙව- සමාසපදයෙන් ම, උපසිත්තාදික්‍රියාය- උපසිත්තාදි ක්‍රියාවගෙ, ආඛ්‍යාපනතෝ- කථනය හෙතු කොට ගෙන, අයුත්තානත්ථතා-අයුක්තාර්ථබවෙක්, නත්ථි- නැති. ඤවි- කියි තැනෙක්හි, වුත්තියෙව- බහුලං විධානයෙන් සමාසය ම වේ, උරගෝ යනු වේ.

---

* 'සමාස නො වෙයි දත්ත යුතු ය යනු' යි ඝණ්ඨ

'බ්‍රාහමණස්ස දෙය්‍යං' බ්‍රාහ්මණදෙය්‍යං, 'සූපාය දුරූ' සූප දූරූ ඉධ න හොති: සඞ්ඝස්ස දාතබ්බං

'ගාමා නිගමතෝ' ගාමනිගමතෝ කවි වුත්තියෙව්. කම්මජං ඉධ න හොති: රුක්ඛා පතිතෝ

මත්තෝති විභත්තිවිකාරනියමය බහුලං විධානයෙන් ම යයි දත යුතු

උරශබ්දය කෙරෙන් කරණයෙහි තෘතීයා නා වෙයි. උරෙන යන තෘතීයානතයා උපපද කොට ඇති අම්, ගම=ගමතෙ යන ධාතු ගම කියා තිබෙයි. 'උරෙන ගචඡති' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'ඝි' 5.47 යන සූත්‍රයෙන් ඝිප්‍රත්‍යය වෙයි. ඝිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ධාඛ්‍යතයහට 'ඝිම්හි ලොපෝ' නතඛ්‍යඝඤ්ඤ නසස' 5.94 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. ධාතුහු කෙරෙන් පර වූ ඝිප්‍රත්‍යයහට 'ඝිසස' 5.159 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. කී නියෙන් සමාසාදි කළ කල්හි උරගො යනු වෙ

'උරෙන ගචඡති' යනු ද අසවපදවිග්‍රහයි

කවි- කිසි තැනෙක්හි, වාක්‍යමෙව- වාක්‍ය ම වේ. එරස්සනා- පොරොව කරණ කොට ගෙන, ඡින්නාවා- කැපුයෙයි. දසසනෙන- දර්ශනය කරණ කොට ගෙන හෙවත් ප්‍රථමමාගීය කරණ කොට ගෙන, පහාතබබා- පහ කට යුත්තොයි.

මෙ දෙතැන්හි ම කරණයෙහි තෘතීයා වෙයි

බ්‍රාහමණස්ස- බමුණහට, දෙය්‍යං- දිය යුතු වූයෙ, බ්‍රාහමණ දෙය්‍යං- බ්‍රාහ්මණදෙය්‍ය නම් වේ. මෙහි සම්ප්‍රදානයෙහි චතුර්ථී යි සූපාය- යාගසතමභාය පිණිස ගෙනෙන ලද, දුරූ- දූවය, සූපදුරූ- සූපදුරු නම් වේ මෙහි 'තාදත්ථ්‍යෙ' 2.27 යන සූත්‍රයෙන් චතුර්ථී වෙ සංඝස්ස- සංඝයාහට, දාතබ්බං- දිය යුතු වූයෙ යන, ඉධ- මෙහි, න හොති- සංඝදාතබ්බං කියා සමාස නො වෙ

ගාමා නිගමතෝ- ගම්හි නික්මුණෙ, ගාමනිගමතෝ- ගාම නිගමත නම් වේ. කවී- කිසි තැනෙක්හි, වුත්තියෙව- සමාසය ම වේ. කම්මජං- යනු වෙ. 'කම්මසමා ජාතං' යි අසවපදවිග්‍රහයි

'රඤ්ඤෝ, පුරිසෝ' රාජපුරිසෝ. බහුලාධිකාරා නත්‍තමාන නීද්ධාරියපූරණභාවතිත්‍තත්‍තෙහි න හොති. මමානුකුබ්බං, මමානු කුරුමානෝ, ගුන්නං කණ්ණා සම්පන්නඛීරතමා, සිස්සානං පසදෝ මෝ; පථස්ස සුඛතා, සුවී හොතෙව; වත්තමානසාමීප්‍යං. ඵලානං තිතෙත්තා, ඵලානං සුහිතෝ.

කාමශබ්දයා කෙරෙන් සමා වේසි. කාමසමා යන පඤ්චම්‍ය න්තයා උපපද නොට ඇති ජන=ජනනෙ යන ධාතු ජන් සි කියා තිබෙසි. 'කාමසමා ජාතං' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු කෙ රෙන් ක්‍ත්‍රත්‍යයාදි කිරීම උරඅගා යනු මෙනි. කාමජශබ්දය. සි වෙසි. අං වෙසි. කාමජං යනු වෙ.

රුක්ඛා පතිතෝ– රුක්ඛා පතිතෝ යන, ඉධ– මෙහි, න හොති– සමාස නො වෙ. බහුලාධිකාරයෙන් 'රුක්ඛපතිතෝ'සි * පඤ්චමීසමාස නො වෙයි සෙසි.

රඤ්ඤෝ– රජහුගෙ, පුරිසෝ– පුරුෂ තෙම, රාජපුරිසෝ– රාජපුරිස නම් වේ.

අමාදිසමාසය සාමාන්‍යයෙන් විධාන කළ ද නත්‍තප්‍රත්‍යයාදීන් හා ෂෂ්ඨීසමාස ලක්ෂ්‍යයෙහි † නො පෙනෙන හෙයින් ප්‍රති ෂෙධ කට යුතු කල්හි 'බහුලං' වචනයෙන් ම එහි ප්‍රසංග නො වෙයි දක්වන්නාහු 'බහුලාධිකාරා' යනාදි කීහු.

බහුලාධිකාරා– 'බහුලං' සි වැටෙන හෙයින්, නත– නත්‍තප්‍රත්‍ය යාන්තය, මාන– මානප්‍රත්‍යයාන්තය, නිද්ධාරිය– නිද්ධාරියමානඤ්, පූරණ– පූරණාර්ථය, භාව– භාවප්‍රත්‍යයාන්තය, තිත්තත්තෙහි– තෘප්‍තාර්ථය යන මොවුන් හා, න හොති– ෂෂ්ඨීසමාස නො වෙ. මමානුකුබ්බං යනාදි වෙ. මම– මට, අනුකුබ්බං– අනුක්‍රියා කරන් නෙසි; මම– මට, අනුකුරුමානෝ– අනුක්‍රියා කරන්නෙසි යන අර්ථ සි.

මෙ දෙතැන්හි ම ෂෂ්ඨ්‍යන්ත වූ අමහශබ්දයා හා 'අමහානු කුබ්බන්ත'ය 'අමහානුකුරුමාන'ය සි නත්තමානප්‍රත්‍යයාන්තයන් හා ෂෂ්ඨීසමාස නො වෙ.

ගුන්නං– ධෙනූන් අතුරෙන්, කණ්ණා– කෘෂ්ණා තොමෝ, සම්පන්නඛීරතමා– අතිශයින් මධුර වූ කිරි ඇත්තීසි.

---

* 'රුක්ඛාපතිතෝ' සි සත්‍ය, † 'ලක්ෂණයෙහි' සි සත්‍ය.

බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්ණා දන්තා ඉවවත්‍ර දන්තාපෙකඛා ජටිසී'ති කණ්ණෙන සම්බන්ධාභාවා න සමාසෝ. අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධානං හි සමාසෝ. යදා තු 'කණ්ණා ච තෙ දන්තා චෝ'ති විසෙසන සමාසෝ, තදා ජටිසී කණ්ණදන්තාපෙකඛාති බ්‍රාහ්මණකණ්ණ දන්තාති හොතෙව.

මෙහි ගුණානං යන නිද්ධාරණය හා කණ්හා යන නිද්ධාරියමානය හා 'ගොකණ්හා' යී සමාස නො වෙ.

සිස්සානං-ශිෂ්‍යයන් සම්බන්ධි වූ, පඤ්චමෝ- පස්වනු තෙනැත් තෙයි.

මෙහි සිස්සානං යන පූරියමානය හා පඤ්චමෝ යන පූරණයා හා 'සිස්සපඤ්චමෝ' යී සමාස නො වෙ.

සටස්ස- වසන්‍ත්‍රයාගෙ, සුඛකතා- ධවලතාවයි.

මෙහි සටස්ස යන ඡඤ්‍යන්තයා හා සුඛකතා යන භාවප්‍රත්‍යයානන්තයා හා 'සටස්සුඛකතා' යී සමාස නො වෙ.

ඛවි- කිසි තැනෙක්හි, හොතෙව- බහුලාධිකාරයෙන් භාව ප්‍රත්‍යයානන්තයා හා ඡඤ්‍යසමාස වෙ මැයි. වත්තමානසාමීප්‍යං යනු වේ.

මෙහි 'සමීපස්ස භාවෝ' සාමීප්‍යං යී භාවයෙහි වූ ණ්‍යප්‍රත්‍යයානන්තයා හා ඡඤ්‍යන්ත වූ වත්තමානශබ්දයා හා සමාස ව. වත්තමානසාමීප්‍යං යනු වේ. වත්තමානස්ස- වර්‍තමානකාලයට, සාමීප්‍යං- ආසන්න බව, වත්තමානසාමීප්‍යං- වත්තමානසාමීප්‍ය නම් වේ.

ඵලානං- ඵලයන් සම්බන්ධ ව, තිත්තෙනා- තෘප්තයි; පිරිණැයි. සෙයි. ඵලානං- ඵලයන් සම්බන්ධ ව, සුහිතෙනා- පිරිණි.

මෙහි දු 'ඵලතිත්තෙනා, ඵලසුහිතෙනා' යී සමාස නො වෙ.

ගුණවාචිහු හා ඡඤ්‍යන්තයාගෙ සමාස නො වීම අභිමත යැ. එ ප්‍රතිෂෙධසූත්‍රයෙක් නැති ව කෙසෙ වෙ ද යනු ආශංකා කොට 'බ්‍රාහ්මණස්ස' යන්‍නාදි කිනු.

බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්හා දන්තා ඉති- බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්හා දන්තා යන, අත්‍ර- මෙහි, ජටිසී- බ්‍රාහ්මණස්ස යන ඡඤ්‍යන්තොම, දන්තාපෙකඛාති- දන්තයන් අපෙක්‍ෂා කෙරෙ නු යි, කණ්ණෙන සම්බන්ධාභාවා- කණ්ණශබ්දයා හා සම්බන්ධයක් නැති හෙයින්, න සමාසෝ- බ්‍රාහ්මණකණ්හා යී සමාස නො වේ. හි- එසෙ මැයි;

රඤ්ඤෝ, මාගධස්ස ධනම්චච්ච රඤ්ඤෝ, මාගධං ජවසී ධනම්පෙ කඛතෙ; න මාගධං. රාජා එව මාගධසද්දෙන වුච්චතෙති හෙදා භාවා සම්බන්ධාභාවොති තුල්‍යාධිකරණෙන මාගධෙන සහ රාජා න සමස්සතෙ.

සම්මාසෝ- සම්මාස නාම්, අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධානං- අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධ ඇති ශබ්දයන්ගෙයි.* යදා තු- යම් කාලෙක ඛානාහි, කණ්ඨා ව තෙ දන්තා වෙති- 'කණ්ඨා ව තෙ දන්තා ව' යි කියා, විසෙසනාසමාසෙ- විශෙෂණසමාස වෙ ද, තදා- එකල්හි, ජටසී- බ්‍රාහ්මණස්ස යන ෂෂ්ඨී තොම්, කාණ්ඨදන්තාපෙක්ඛාති- කණ්ඨ දන්තා යන සම්මාසපදය අපෙක්ෂා කෙරෙ නු යි, බ්‍රාහ්මණකණ්ඨ දන්තානි- බ්‍රාහ්මණකණ්ඨදන්තා යි කියා, හොතෙව- ෂෂ්ඨීසමාස වෙ මැයි.

ඇතැම් කෙනෙක් අන්‍යෝන්‍යතයගට සමානාධිකරණ වූ අන්‍යෝ න්‍යතා හා සමාස නො වීම කෙරෙති. හෙ ද සූත්‍රයක් විනා මේ සිද්ධයයි භගවතු පිණිස 'රඤ්ඤෝ යනාදි කිහු.

රඤ්ඤෝ, මාගධස්ස ධනං ඉති- රඤ්ඤෝ මාගධස්ස ධනං යන, අත්‍ර- මෙහි, රඤ්ඤෝති ජටසී-රඤ්ඤෝ යන ෂෂ්ඨී තොම්, ධනං- ධනය, අපෙක්ඛතෙ- අපෙක්ෂා කෙරෙයි; න මාගධං- මාගධයා අපෙක්ෂා නො කෙරෙ. රාජා එව- රජ ම, මාගධසද්දෙන- මාගධ ශබ්දයෙන්, වුච්චතෙති*-කියනු ලැබෙ නුයි, හෙදාභාවා-රාජමාගධ දෙදෙනාගෙ වෙනසක් නැති හෙයින්, සම්බන්ධාභාවොති-සම්බන්ධ යෙක් නැත් නු යි, තුල්‍යාධිකරණෙන- සමානාධිකරණ වූ, මාගධෙන සහ- මාගධශබ්දයා හා, රාජා-. රාජශබ්දය හොම, න සමස්සතෙ- සමාස කරනු නො ලැබෙ.

රාජමාගධශබ්ද දෙකින් ම එක ම නරෙශ්වරාර්ථ වූ අර්ථය වාච්‍ය වත් මුත් වෙන අර්ථයෙක් වාච්‍ය නො වෙ නුයි හෙදයක් නැති හෙයින් සම්බන්ධයෙක් නැත් නුයි මාගධස්ස යන අන්‍යෝ න්‍යතයා හා, රඤ්ඤෝ යන අන්‍යෝන්‍යතපදය සමාස කරනු නො ලැබෙයි සෙයි.

අන්‍යෝන්‍යයන් හා සමස්ත නු වූ වශබ්දයුක්තයන්ගෙ අර්ථ සම්බන්ධය අනභිමත යැ. එහි ද ප්‍රතිෂෙධසූත්‍රයෙක් නැති ව ම සමාසාභාවය සිද්ධයයි දක්වනු පිණිස 'රඤ්ඤෝ අසෙසා ව' යනාදි දර්ශිතයි.

---

* 'වුච්චතීති' යි ඝණ්ඨා.

රඤ්ඤසු අසෙසා ච පුරිසො චාති එත්ථ රඤ්ඤසු අසෙසා, රඤ්ඤසු පුරිසොති ච පචෙචකං සම්බන්ධතො සාපෙක්ඛතායය න සමාසො. 'අසෙසා ච පුරිසො චාති වත්‍ථබ්බසමාසෙ කතෙ තු රාජස්සපුරිසාති හොතෙව; අසඤ්ඤාපෙක්ඛතතා* *

රඤ්ඤසු ගුරුපුත්තෙනාති එත්ථ පන රාජාපෙක්ඛිනොඋපි ගුරූනො පුත්තෙන සහ සම්බන්ධසෙසා ගමකත්තා. ගමකත්තාඋපි හි සම්බන්ධස්ස නිබන්ධනං.

රඤ්ඤසු අසෙසා ච පුරිසො චාති- රඤ්ඤසු අසෙසා ච පුරිසො ච යන, එත්ථ- මෙහි, රඤ්ඤසු අසෙසා- රජහුගෙ අශෙෂය, රඤ්ඤසු පුරිසොති ච- රජහුගෙ පුරුෂයයි, පචෙචකං සම්බන්ධතො-වෙන වෙන ම සම්බන්ධ කෙසින්, සාපෙක්ඛතායය-අපෙක්ෂා සහිත බැවින්, න සමාසො- ෂෂ්ඨීසමාස නො වේ.

රඤ්ඤසු යන ෂෂ්ඨිය වෙන වෙන ම අසෙසා යනු ද පුරිසො යනු ද අපෙක්ෂා කරන හෙයින් රඤ්ඤසු අසෙසා යන තැන්හි එක අසෙසා යනු අපෙක්ෂා කොට සමාස නො වෙයි සෙයි.

අසෙසා ච පුරිසො චාති- 'අසෙසා ච පුරිසො ච' යි කියා, වත්‍ථබ්බසමාසෙ කතෙ තු- චාර්‍ථසමාස කළ කල්හි වනාහි, රාජස්ස පුරිසාති- රාජස්සපුරිසා යි කියා, හොතෙව- ෂෂ්ඨීසමාස වෙ මැ යි; කුමක් හෙයින් ද? අසඤ්ඤාපෙක්ඛතතා- අනික්කු අපෙක්ෂා නො කරන හෙයිනි.

'අසෙසා ච පුරිසො ච' අස්සපුරිසා යි චාර්‍ථසමාස කළ කල්හි රඤ්ඤසු යන ෂෂ්ඨි අශ්වපුරුෂදෙදෙනා හා ම සම්බන්ධ නු යි 'රඤ්ඤසු අස්සපුරිසා' රාජස්සපුරිසා යි ෂෂ්ඨීසමාස වෙයි සෙයි.

නිත්‍යසාපෙක්ෂ වූ සියල්ලවුන්ගෙ අවිශෙෂයෙන් සමාස භාවය යුක්ත නො වන බැවින් සාපෙක්ෂත්වය ඇද්ද යම් කෙන කුන්ගෙ සාමර්‍ථ්‍යය හෝ ගමකත්වය ඇත් නම් ඔවුන්ගෙ සමාසය වෙයි දක්වනු පිණිස 'රඤ්ඤසු ගුරුපුත්තෙනා' යනාදි දර්ශිතයි.

රඤ්ඤසු ගුරුපුත්තෙනාති- රඤ්ඤසු ගුරුපුත්තෙනා යන, එත්ථ පන- මෙහි වනාහි, රාජාපෙක්ඛිනොඋපි- රජහු අපෙක්ෂා කරන්නා වූ ද, ගුරූනො- ගුරුශබ්දයාගෙ, පුත්තෙන සහ- පුත්‍රශබ්දයා හා එක් ව, සම්බන්ධසෙසා-සම්බන්ධ තෙම, ගමකත්තා- ගමකත්වය හෙතු කොට ගෙනයි. හි- එසෙ මැයි; ගමකත්තාඋපි- ගමකත්වව ද, සම්බන්ධස්ස- සම්බන්ධයහට, නිබන්ධනං- කාරණයි.

---

* 'හොතෙවඤ්ඤාපෙක්ඛතතා' ම. ඉධාපි කත්‍ථචි.

'දූනෙ සොණ්ඩා' දූනසොණ්ඩා... කුවි වුත්තියෙව. පබ්බ තථෝ... කුවි සමාසෙ'පි විභත්‍යලොපො. ජනෙසුතෝ...

හුදෙක් යුකතාවිබව ම සමාසයට කාරණ නො වෙයි, ගම්‍ය කත්වය ද සමාසයට කාරණය යි සෙයි. ගමකත්වය නම් අර්ථ ප්‍රතීතිය කරන බවයි. 'අභිධානලක්ඛණා හි කෘතතද්ධිතසමාසාඃ' යනු හෙයින් කෘතතද්ධිතසමාසයෝ අර්ථකථනය ම නිමිත්ත කොට වෙති. එහෙයින් යම් තෙනෙක්හි සාපෙක්ෂබව ඇද් ද අර්ථප්‍රතීතිය වෙ නම් සමාසය වෙ ම ය. එහෙයින් රඤ්ඤෝ ගුරුපුතෙතා යන තන්හි 'රජහුගෙ ගුරුගෙ පිත' යන අර්ථප්‍රතී තිය වන බැවින් සමාස වෙ ම ය යනු භාවයි...

දූනෙ- දූනවිෂයෙහි, සොණ්ඩා- ලොල් වූයෙ, දූනසෝ ණ්ඩා- දූනසොණ්ඩ නම් වෙ... කුවි- කිසි තැනෙක්හි, වුත්ති යෙව - වෘත්තිය ම වෙ. පබ්බතථෝ- යනු වෙ.

'පබ්බතෙ තිට්ඨති' යි අසවපදවිග්‍රහයි. පබ්බතඤ්ච්දය. ඔහු කෙරෙන් සම්ං වෙයි. පබ්බතෙ යන සප්තම්‍යන්තයා උපපද කොට ඇති ඨා=ගතිනිවත්තියං යන ධාතු ඨා යි කියා තිබෙයි. 'පබ්බතෙ තිට්ඨති' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'භාවකාරකෙසවඤ්ඤා' 5.44 යන සූත්‍රයෙන් අප්‍රත්‍යය වෙයි. පූර්වස්වර ලොප් වෙයි. ඨහට දවිත්ත වෙයි. 'වතුත්ථ දුතියා'දි 1.35 සූත්‍රයෙන් පූර්ව ඨහට වකාරයෙක් වෙයි. සමාසාදි අනන්තර සදෘශයි. පබ්බතට්ඨශබ්දය. සි වෙයි. ඔ වෙයි. පබ්බතථෝ යනු වෙ...

කුවි- කිසි තැනෙක්හි, සමාසෙ'පි- සමාසවිෂයෙහි දූ, විභත්‍යලොපො- බහුලාධිකාරයෙන් විභක්තියට ලොප් නො වෙ. ජනෙසුතෝ- යනු වෙ.

ජනෙ යන සප්තම්‍යන්තයා උපපද කොට ඇති සු=සවනෙ යන ධාතු සු යි කියා තිබෙයි. 'ජනෙ සුතෝ' යන වාක්‍යයෙහි, ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'ගමනඤ්ඤකම්මකාධාරෙ ච' 5.59 යන සූත්‍රයෙන් කර්‍මයෙහි කතප්‍රත්‍යය වෙයි. කකාර අප්‍රයොගී වෙයි. ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි උවණ්ණන්තධාතුහට 'යුවණ්ණානමෙඔපච්චයෙ' 5.82 යි ඔකාරාදෙශ පත්තෙහි, කානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි 'න තෙ කානුබන්ධාගමෙසු' 5.85 යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙයි. අමාදි වූ ස්‍යාදන්ත නෙම අස්‍යාදන්ත වූ සුතශබ්දයා හා එක් ව 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින් 'අමාදි' 3.10 යන

විසෙසනමෙකත්ථෙන. 3. 11

විසෙසනං සාදූනනා විසෙසෙන්න සාදූනෙන්න සමානාධි කරණෙන සහෙකත්ථං හොති. 'නීලං ච තං උපලං වෙ'ති නීලුපපලං.

සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. බහුලාධිකාරයෙන් විභක්ති ලොප් නො වෙයි. ජනෙසුතො යනු වෙ.

ජනෙ- ජනයා කෙරෙහි, සුතො- ප්‍රසිද්ධ වූයෙ, ජනෙසුතො- ජනෙසුත නම් වෙ.

විසෙසනමෙකත්ථෙන 3.11. දවිපද යි.

විසෙසනං සාදූනනා- විශෙෂණවාචි වූ සාදූනනා තෙම්, සමානාධිකරණෙන- සමාන වූ අර්ථ ඇති, විසෙසෙන්න සාදූනෙනන සහ- විශෙෂ්‍යවාචි වූ සාදූනනයා හා එක් ව, එකත්ථං හොති- සමාස වෙ.

'විසිසසතෙ'නෙනා'ති * විසෙසනං, විසූළු වූ සිස=විසෙසතො යන ධාතූන්‍ය කෙරෙන් 'අනො' 5.48 යන සූත්‍රයෙන් කරණයෙහි අන ප්‍රත්‍යය වෙයි. යමෙක් සාමාන්‍යාකාරයෙන් පවත්නා වූ නොයෙක්ප්‍රකාරඇති වස්තුව අන්‍යප්‍රකාරයෙන් වළකා එක්ප්‍රකාරයෙක්හි පිහිටුවා ද එ විශෙෂණ නම් වෙ. 'විසෙසනීයං' විසෙසසං, කම්යෙහි ණ්‍යණ්ප්‍රත්‍යයානනයි. අනෙකප්‍රකාර වූ යම් වස්තුවෙක් අන්‍යප්‍රකාරයෙන් වළකා එක් ප්‍රකාරයෙක්හි පිහිටවනු ලැබේ ද එ විශෙෂ්‍ය නම් වෙ. සූත්‍රයෙහි 'විසෙසෙන්න' යී නො කිව ද විශෙෂණයා හා සම්බන්ධිබව් හෙයින් ආකර්ෂිතවිශෙෂ්‍යත්වය හෙයින් † සාමර්ථ්‍යයෙන් ලභ්‍ය වූ යි විසෙසෙන්න යී විවෘත යි. මෙසෙ සාමර්ථ්‍යලබ්ධ වූ ‡ ඔහට 'එකත්ථෙන' යනු විශෙෂණ වෙ. 'එකො සමානොත්ථොඛිකරණං යස්ස' තෙනා, යන අර්ථයි. අධිකරණ ශබ්දයෙන් අර්ථය කියනු ලැබේ. 'අධිකරියති නියුජ්ජතෙ'ඛිධානාය සද්දො, අසමිං අත්ථෙ'ති අධිකරණං.

නීලං ච තං- නිල් වූයෙ ද හෙම යැ, උපලං වෙති- උතපල වූයෙ ද හෙම යි, නීලුපපලං- නීලුපපල නම් වෙ.

---

* 'විසෙසසතෙ'නෙනාති' සත්‍ය.

† 'සම්බන්ධිසද්දතනා ආකඞ්ඛිතවිසෙසතාය විසෙසනභාවස්ස' ටීකා; 'විශෙෂණ භාවෙ සම්බන්ධිශබ්දබව හෙයින් ආකර්ෂිතවිශෙෂ්‍යත්වය හෙයින්' විරිතසත්‍ය.

‡ 'ලභ්‍ය වූ' යී සත්‍ය.

චාක්‍යෝ තුල්‍යාධිකරණභාවපපකාසනත්ථං වතසද්දූපපයොගෝ. වුත්තියනතු සමාසෙනෙව තපපකාසනතෝ න තපපයොගෝ. එවමඤ්ඤත්‍රාපි වුත්තනට්ඨානමපපයොගෝ

බහුලාධිකාරා කඛි උපමානභූතං විසෙසනං පරං භවති. සීහොව සීහෝ, 'මුනි ච සෝ සීහෝ චාති මුනිසීහෝ මුනි සද්දෙයෙව වා විසෙසනං. තථාහි, සීහොති වුත්තෙ උපවදිතානු පවරිතසීහානං සාමඤ්ඤපපතීතියං මුනිසද්දෙ විසෙසෙති

නීලශබ්දයෙන් ද චශබ්දයෙන් ද තශබ්දයෙන් ද උපල ශබ්දයෙන් ද වශබ්දයෙන් ද පරම සිවිහකති වෙයි. චශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ සිහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2-120 යි ලොප් වෙයි. 'නීලං ච තං උපපලං ච' යන වාක්‍යයෙහි විසෙෂණවාචි වූ ස්‍යාදන්ත තෙම විසෙෂ්‍යවාචි වූ සමානාධිකරණ වූ ස්‍යාදන්තයා හා එක් ව 'විසෙසනමෙකත්ථෙන' යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2-121 යන සූත්‍රයෙන් විභක්ති ලොප් වෙයි. 'වුත්ත ට්ඨානමපපයොගෝ' යන න්‍යායයෙන් වාක්‍යයගට අප්‍රයොගී වෙයි. පූර්වපර ලොප් වෙයි. උකාර ලකාරයෙහි සංහිත වෙයි. නීලුපපලශබ්දය. සි වෙයි. අං වෙයි. නීලුපපලං යනු වෙ

චාක්‍යෝ– වාක්‍යයෙහි, තුල්‍යාධිකරණභාවපපකාසනත්ථං– පද යන්ගෙ සමානාධිකරණ බව ප්‍රකාශ කරන පිණිස, වතසද්දූපප යොගෝ– ච, තශබ්දයන්ගෙ ප්‍රයොගය වෙ. වුත්තියං තු– වෘත්ති යෙහි වනාහි, සමාසෙනෙව– සමාසයෙන් ම, තපපකාසනතෝ– එ සමානාධිකරණභාවය ප්‍රකාශ කරන හෙයින්, න තපපයොගෝ– එ චශබ්ද තශබ්දයන්ගෙ ප්‍රයොගය නො වෙ. අඤ්ඤත්‍රාපි– සෙසු තන්හි දු, වුත්තනට්ඨානං– උකාරාදිපදයන්ගෙ, අපපයොගෝ– අප්‍රයොගය, එවං– මෙසෙ මැයි.

බහුලාධිකාරා– 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, කඛි– කියි තැනෙක්හි, උපමානභූතං– උපමාන වූ, විසෙසනං– විශෙෂණය, පරං භවති– පර ව වෙ. සීහොව– සිංහයකු වැනි නු යි, සීහෝ– සිහ නම් වේ. මුනි ච සෝ– මුනි වූයෙ ද හෙ ම ය්, සීහෝ චාති– සිහ වූයෙ ද හෙ ම නු යි, මුනිසීහෝ– මුනිසිහ නම් වෙ.

මෙතෙන සීහශබ්දය උපචාර හෙයින් සිංහතුල්‍යයා කියයි යනු හඟවනු පිණිස 'සීහොව' යී ඉවශබ්දයා ප්‍රයොග කොළෝ. 'අතන්සභාවෙ තන්සභාවාරොපණමුපචාරෝ' යනු හෙයින් ඒ සභාවය නැති වස්තුවෙහි ඇති කොව් සිතා ගැන්ම උපචාර නම් වේ. සමාසාදි අනන්තරසදෘශයි.

'සීලමෙව ධනං' සීලධනං. 'ධමෙමාති සම්මතො' ධම්මසම්මතෝ...

'මහන්තී ව සා සද්ධා වෙති * සමාසෙ කතෙ, 'ඉත්ථියං භාසිත පුම්ච්ඡි පුමෙවෙඝතෙච්'ති 3.67 පුම්භාවා ඕපපච්චයාභාවෝ. 'ට නත නත්තුනන්ති' 3.57 නත්තසස ටෙ, 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරසසා'ති 1.33 දීඝෙ, මහාසද්ධා...

වා- නොහොත්, මුනිසද්දෙයෙව- මුනිශබ්දය ම, විසෙසනං- විශෙෂණ වෙ. තථාහි- එසෙ මැසි; සීහොති- සිංහය යි, වුත්තෙන්- කියන ලද කල්හි, උපචරිතානුපචරිතසීහානං- උපචරිත වූ ද අනුපචරිත වූ ද සිංහයන්ගේ, සාමඤ්ඤපපතීතියං- සාමාන්‍ය යෙන් ප්‍රතීතියක් ඇති කල්හි, මුනිසද්දෙ- මුනිශබ්දය තෙම විසෙසෙති- වෙසෙසා.

පාණිනීන් විසින් උපමානයා විශෙෂණ කොට තබා ඔහුගේ පරනිපාතය පිණිස ද උපමානොපමෙයසාධාරණ ශෙෂයත්‍වාදි ධර්ම වචනයාගේ අප්‍රයොගයෙහි ද සමාස වන පිණිස 'උපමිතං† ව්‍යාඝ්‍රාදිභිඃ සාමාන්‍යප්‍රයොගෙ' 2.1.56 යි සූත්‍රිත ය මෙහි වනාහි උපමානයා විශෙෂ්‍යබවයෙන් ‡ ම අභිමත ගෙයින් උප මෙයවචනයාගේ උපමානවචනයා හා සමාස ද මෙයින් ම සිද්ධයයි දක්වනු පිණිස 'සීහොව' යනාදි දර්ශිතයි.

සීලමෙව- සීලය ම, ධනං- ධන වූයෙ, සීලධනං- සීලධන නම් වෙ. ධමෙමාති- ධර්මයයි, සම්මතෝ- දන්නා ලද්දෙ, ධම්ම සම්මතෝ- ධම්මසම්මත නම් වෙ.

මෙහි සීලශබ්ද ඒවශබ්ද ධන්‍යශබ්දයන් කෙරෙන් සිවිහකති වෙයි. මෙහි ඒවශබ්දයා වාක්‍යය. ඔ(හු කෙරෙන් පර සි)හට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2.120 යි ලොප් වෙ. ධම්මශබ්ද ඉතිශබ්ද සම්මතශබ්දයන් කෙරෙනු දු සිවිහකති වෙයි. මෙහි ඉති ශබ්දය වාක්‍යය. ඔ(හු කෙරෙන් පර සි)හට එම නියෙන් ලොප් වෙ. සමාසාදි අනන්තරසදිසයි...

මහන්තී ව සා සද්ධා වෙති- 'මහන්තී ව සා සද්ධා ව' යි කියා, සමාසෙ කතෙ-විශෙෂණසමාස කළ කල්හි, ඉත්ථියං භාසිතපුම්ච්ඡි පුමෙවෙඝතෙච්ති- 'ඉත්ථියං භාසිතපුම්ච්ඡි පුමෙවෙඝතෙච්' 3.67 යන සූත්‍රයෙන්, පුම්භාවා- පුංවත් කිරීමෙන්, ඕපපච්චයාභාවෝ-

---

* 'වෘත්තී' ඉති ම. ඉධාපි කත්ථචි. † 'උපචරිතං' යි සර්ව.
‡ 'විශෙෂණබවයෙන්' සර්ව.

නඤ්. 3. 12

නඤ්වෙවතං සාහ්‍යන්තං සාහ්‍යන්තෙන සහෙකත්තං හොති. ඤකාරො 'ව නඤ්සසා'ති 3·74 විසෙසනත්ථං. පාමනපුත්තාදිසු මා හොතූති.

ව නඤ්සස. 3. 74.

උත්තරපදෙ නඤ්සද්දස්ස ව හොති. 'න බ්‍රාහ්මණෙ' අබ්‍රාහ්මණා. නඤ්යං පරිග්‍රහසවුත්තිං පසජ්ජපටිසෙධවුත්ති ච. පඨම

ඕප්‍රත්‍යයාගෙ නො ඒම් වේ. ව නත්තනත්තූනන්ති– 'ව නත්තනත්තූනං' 3·57 යන සූත්‍රයෙන්, නත්තසස– නත්තප්‍රත්‍යයගට, වේ– වකාරාදෙශ කළ කල්හි, ඛ්‍යඤ්ඤනෙ දීඝරසසාති– 'ඛ්‍යඤ්ඤනෙ දීඝරසසා' 1·33 යන සූත්‍රයෙන්, දීඝෙ– දීඝ් කළ කල්හි, මහාසද්ධා– යනු වේ.

මිහනත්තී ච සා–මහත් ත් ද හො ම ය, සද්ධා වෙති– ශ්‍රද්ධා ත් ද හො ම නු සි, මහාසද්ධා– මහාසද්ධා යනු වේ.

නඤ් 3·12· එකපද සි

නඤ් ඉති– නඤ් යන, එතං සාහ්‍යන්තං– මේ සාහ්‍යන්ත නෙම, සාහ්‍යනෙනන සහ– සාහ්‍යන්තයා හා එක් ව, එකත්තං හොති– සමාස වෙ. ඤකාරො– ඤකාර නෙම, ව නඤ්සසාති– 'ව නඤ්සස' 3·74 යන සූත්‍රයෙහි, විසෙසනත්ථං– විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙහි. පාමනපුත්තාදිසු– පාමනපුත්තෙසා යනාදියෙහි, මා හොතූති– කෙවලනඤ්කාරයගට වාදෙශය නහමක් වෙවසි කියා සි.

ප්‍රථමාන්ත වූ පාමාශබ්දයා කෙරෙන් පර ව 'පාමා අසස අත්ථි' යන වාක්‍යයෙහි 'දිසසන්තසෙසෙපි පවචයා' 4·120 යන සූත්‍රයෙන් මන්වර්ථයෙහි නප්‍රත්‍යය* වෙයි. ඉත්ථිත්ති 'පාමනසස පුත්තො' යන වාක්‍යයෙහි 'අමාදි' 3·10 යන සූත්‍රයෙන් ෂෂ්ඨීසමාසය ව පාමන පුත්තො යනු වෙ.

මෙහි පාමනශබ්දයාගෙ නඤ්කාරයගට ඤකාරයා වර්ජිත ව කෙවල හෙයින් වාදෙශ නො වෙයි දත යුතු. පාමා නම් විවර්විකා සි, කිලාසයට නම්. †

ව නඤ්සස 3·74· දීර්ඝපද සි.

---

* 'අනප්‍රත්‍යය' සහ්‍ය.

† ගුල්ඵාදිසන්නියෙහි සිහින්කස් පාමා නම් වෙ. විරිහපදසාධනසාහ්‍ය කාරශෝ 'පාමා නාම විවර්විකා සි; කිලාසයට නම්' යි කීහු– පඤ්චිකාප්‍රදීප·

පකෙඛ බ්‍රාහමණා අසෙසසු බ්‍රාහමණතත්තා නජ්ඣාසිතෝ ඛත්තියාදි බ්‍රාහමණසදිසොයෙව අබ්‍රාහමණොති වුත්තෙ පතීයතෙ. ඉතරසම්ං පන පකෙඛ කෙනචි සංසයනිමිත්තෙන ඛත්තියාදෙ බ්‍රාහමණොති පවත්තසස මිච්ඡාඤ්ඤණනිවුත්ති කරියති; බ්‍රාහමණොයං න භවති, අබ්‍රාහමණොති. බ්‍රාහමණතත්තා නජ්ඣාසිතෝ න භවතීති අත්ථෝ.

තත්‍ථ විනා සදිසතතං මිච්ඡාඤ්ඤණාසම්භවා පයොගසාමත්‍ථියා ච සදිසපටිපත්ති,- තගගහනා ච ලිඞ්ගසඞ්ඛ්‍යා භවනති. අතො ෂෙවොචචතෙ, 'නඤ්ඵවයුත්තමඤ්ඤසදිසාධිකරණෙ, තථාහි අත්ථ සම්පච්චයොති. තදෙවං පකඛඋයෙ'පි පුඛඛපදත්ථපධානත්තං. එවමනසෙසා. ඉහ තු,

---

උත්තරපදෙ- උත්තරපදඝ පර කල්හි, නඤ්සදසස- නඤ් ශබ්දයහට, ට හොති- ටකාරාදෙශ වෙ. න බ්‍රාහමණො- බ්‍රාහමණ සදෘශ වූයෙ, අබ්‍රාහමණො- අබ්‍රාහමණ නම් වෙ.

මෙහි නඤ්ශබ්දයා කෙරෙන් ද බ්‍රාහමණශබ්දයා කෙරෙන් ද සි වේයි. 'න බ්‍රාහමණො' යන වාක්‍යයෙහි නඤ් යන මෙ සුබන්ත තෙම සුබන්තනතයා හා එක් ව 'නඤ්' යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙ. 'එකත්ථතායං' 2.121 යි විභක්ති ලොප් වෙයි. උත්තර පදයා පර කල්හි නඤ්ශබ්දයහට 'ට නඤ්සස' යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරාදෙශ වෙයි. ටකාර අප්‍රයොගී වෙයි. ඤකාර මෙම සූත්‍රයෙහි විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙය. එහෙයින් හෙ ද අප්‍රයොගී වෙයි. අබ්‍රාහමණො යනු වෙ.

අයං නඤ්- මෙ නඤ් තෙමෙ, පරියුදසවුත්ති- පයජ්‍යදස ෂයහි ප්‍රවෘත්ති ඇත්තෙ ද වෙයි. පසජ්ජපටිසෙධවුත්ති ච-ප්‍රසජ්‍ය ප්‍රතිෂෙධයෙහි ප්‍රවෘත්ති ඇත්තෙ ද වෙ. පඨමපකෙඛ- ප්‍රථම වූ පයජ්‍යදසපක්ෂයෙහි, බ්‍රාහමණා අසෙසසු- බ්‍රාහමණයා කෙරෙන් අන්‍ය වූ, බ්‍රාහමණතත්තා නජ්ඣාසිතෝ- බ්‍රාහමණධර්මයෙන් නො පිහිටන ලද, ඛත්තියාදිබ්‍රාහමණසදිසොයෙව- ක්ෂත්‍රියාදි වූ බ්‍රාහමණසදෘශයෙක් ම, අබ්‍රාහමණොති වුත්තෙ- අබ්‍රාහමණය යි කියන ලද කල්හි, පතීයතෙ- දන්නා ලැබෙ. ඉතරසම්ං පන පකෙඛ- අන්‍ය වූ ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධපක්ෂයෙහි වනාහි, කෙනචි සංසයනිමිත්තෙන- (උපචිතදශීනාදි කියි) සංශයකාරණයෙකින් ඛත්තියාදෙ- ක්ෂත්‍රියාදිහු කෙරෙහි, බ්‍රාහමණොති පවත්තසස- බ්‍රාහමණය යි පැවැතුම් ඇත්තහුගෙ, මිච්ඡාඤ්ඤණනිවුත්ති කරී ෂති- මිථ්‍යාඥානනිවෘත්ති තොම කරනු ලැබෙ. අයං- මේ තෙමේ,

අන් සරෙ. 3. 75

සරාදෙ උත්තරපදෙ නඤ්සද්දස්ස අන් හොතීති නස්ස අන්.

කුපාදයො නිවමස්‍යාදිවිධිමහි. 3. 13

බ්‍රාහ්මණො න භවති- බ්‍රාහ්මණයෙක් නො වෙයි; අබ්‍රාහ්මණොති- අබ්‍රාහ්මණය යි කියයි. බ්‍රාහ්මණතාජඞ්ඛාසිතො න භවතීති අත්‍ථො- බ්‍රාහ්මණධම්මයෙන්* පිහිටන ලද්දෙ නො වෙයි යන අර්ථ යි. තත්ථ- එ දෙපක්ෂයෙහි ම, සදිසත්තං විනා- සදෘශභාවයක් නැති ව, මිච්ඡාඤ්ඤාණසම්භවා- මිථ්‍යාඥානයාගෙ සම්භවයක් නැති හෙයින් ද, පයොගසාමත්ථියා ච- ප්‍රයොගසාමර්ථ්‍යයෙන් ද, සදිස පටිපත්තිං†- සදෘශයාගෙ පරිඥානය ද, තගඝතා ච ලිඞ්ගසංඛ්‍යා භවන්ති- එ බ්‍රාහ්මණගත වූ ලිඞ්ගසංඛ්‍යාවො ද වෙත්. අතොඒව- එ හෙයින් ම, නඤ්වියුත්තානං- නඤ්ප්‍රකෘතියා හා ඉව ප්‍රකෘතියා හා, අඤ්ඤසද්දාධිකාරණෙ- අන්‍ය වූ සමානයක්හුගෙ අර්ථයෙහි වැටෙයි; අත්‍ථසම්පච්චයො- අර්ථයාගෙ පරිඥානය ද, තථාහි- එසෙ මැයි; වුච්චතෙ- කියනු ලැබෙ. තදෙවං- මේසෙ, පකාරන්තරයෙ'පි- උභයපක්ෂයෙහි ම, පුබ්බපදස්සප්පධානත්තං- පූර්ව පදයාගෙ අර්ථප්‍රාධාන්‍යය වෙ. අනඤෙඅා- අනඤෙඅා යනු ද, එවං- මෙසෙ මැයි; ඉහ තු- මෙහි වනාහි,

අන් සරෙ 3.75. දිව්පද යි.

සරාදෙ උත්තරපදෙ- සවරාදි වූ උත්තරපදයා පර කල්හි, නඤ්සද්දස්ස- නඤ්ශබ්දයහට, අන් හොතීති- අන් වෙ කු යි, නස්ස- නකාරයහව, අන්- අන් වෙයි.

මෙහි නඤ්ශබ්දයා හා අඤ්ඤශබ්දයා හා යන් කී තීයෙන් නඤ් සමාස කොට සවරාදි වූ උත්තරපදයා පර කල්හි නඤ්ශබ්දයහට 'අන් සරෙ' යන සූත්‍රයෙන් අන් යන ආදෙශ කළ කල්හි අනඤෙඅා යනු වෙ. න අඤෙඅා- අඤඤසදිශ වූයෙ, අනඤෙඅා- අනඤස නම් වෙ.

කුපාදයො නිවමස්‍යාදිවිධිමහි 3.13. කුපාදයො යැ නිවම යැ අස්‍යාදිවිධිමහි යැ යනු පද යි.

---

* 'බ්‍රාහ්මණධම්මෙහි' ඇතැම්. † 'සදිසපපටිපත්තිං' සම්භර සඤ්ඤ.

කුසඤ්ඤ පාදයො ච සද්දන්තෙනාපි සමෙතත්තා හොතීති නිච්චං සද්දාදිවිධිවිසයතොඅසඤ්ඤත්ථ. 'කුවජිතො බ්‍රාහ්මණො' කුබ්‍රාහ්මණො. එවං කුපුරිසො. 'පුරිසෙ වා'ති 3.109 පකෙ කාදෙසෙ, කාපුරිසො. 'ඊසකං උණ්හං' කදුණ්හං, 'සරෙ කද් කුසසුත්තරත්තෙ'ති 3.107 කුස්ස කදාදෙසො. 'අපපකං ලවණං' කාලවණං, 'කාපපත්තෙ'ති 3.108 කාදෙසෙ.

කුසඤ්ඤ- කුශබ්දය ද, පාදයො ච- පාදීහු ද, සද්දාදිවිධිවිසයතොඅසඤ්ඤත්ථ- සද්දාදිවිධිවිෂයයෙන් පිටක් තන්හි, සද්දන්තෙනාපි සහ- සද්දන්තයා හා එක් ව, නිච්චං- අව්කල්පයෙන්, එකත්ථං හොතීති- සමාස වෙත්.

මේ තැන කුශබ්ද තෙම ප්‍රාදිසහවයන්‍යායෙන් අසංඛ්‍ය වූයේ ගන්නා ලැබෙ; පෘථිවිවචන වූයෙ ගන්නා නො ලැබෙ. 'අසද්දාදිවිධිමහි' සි විෂයසප්තමී සි, මෙහි සද්දාදිවිධියට විෂය නම් 'ලකඛණිත්ථම්භූතවිවජ්ජාසවසහිතා' 2.10 යනාදි සූත්‍රයෙන් ද්විතීයාදිවිභක්ති කළ තැනි.

කුවජිතො- නිපුණකර්ම ලද, බ්‍රාහ්මණො- බ්‍රාහ්මණ තෙම, කුබ්‍රාහ්මණො- කුබ්‍රාහ්මණ නම් වේ.

කුශබ්දයා කෙරෙන් ද බ්‍රාහ්මණශබ්දයා කෙරෙන් ද සිවිහක්ති වෙයි. 'කුවජිතො බ්‍රාහ්මණො' යන වාක්‍යයෙහි කුශබ්ද තෙම සද්දන්තයා හා එක් ව 'කුපාදයො නිච්චමසද්දාදිවිධිමහි' යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2.121 සි විභක්ති ලොප් වෙයි. කුබ්‍රාහ්මණො යනු වෙ.

කුපුරිසො- කුපුරිසො යනු ද, එවං- මෙසෙ මැයි; පුරිසෙ වාති- 'පුරිසෙ වා' 3.109 යන සූත්‍රයෙන්, පකෙ- එක් පක්ෂයෙක්හි, කාදෙසෙ- කා යන ආදෙශ කළ කල්හි, කාපුරිසො යනු වෙ.

මෙහි කුශබ්දයා හා පුරිසශබ්දයා හා අනන්තරොක්තක්‍රම යෙන් සමාස කොට පුරිසශබ්දයා උත්තරපද කල්හි කුශබ්දයහට 'පුරිසෙ වා' 3.109 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් කා යන ආදෙශ කළ කල්හි කාපුරිසො යනු වෙ. කාදෙශ නුවූ පක්ෂයෙහි කුපුරිසො යනු වෙ.

ඊසකං- මඳක්, උණ්හං- හුණු වූයෙ, කදුණ්හං- කදුණු නම් වෙ. සරෙ කද් කුසසුත්තරත්තෙති- 'සරෙ කද් කුසසුත්තරත්තෙ' 3.107 යන සූත්‍රයෙන්, කුස්ස- කුශබ්දයහට, කදාදෙසො- කද් යන ආදෙශ වෙ.

පාදයො ගහාද්‍යන්තේ පඨමාය. (9)

'පගතො ආචරියො' පාචරියො. එවං පන්නෙවාසී. 'සුට්ඨු කතං' සුකතං. 'කිච්ඡේන කතං' දුක්කතං.

කුඝබ්දයා කෙරෙන්ද උඝඝබ්දයා කෙරෙන්ද සි වෙයි. 'ඊසකං උණ්හං' යන වාක්‍යයෙහි සමාසාදි අනන්තරසදෘශයි. සවරාදිඋත්තරපදයා පර කල්හි උත්තරපදයාගෙ අථයෙහි වැටෙන්නා වූ කුඝබ්දයාට 'සරෙ කද්දූ කුඝසුත්තාරත්තේ' යන සූත්‍රයෙන් කද්දූ යන ආදෙශ වෙයි. කදුණ්හං යනු වෙ.

අපපකං– සවල්ප වූ, ලවණං– ලවණය තෙම, කාලවණං– කාලවණ නම් වෙ; කාපපත්තේති- 'කාපපත්තේ' 3·108 යන සූත්‍රයෙන්, කාදෙසා– කා යන ආදෙශ වේ.

කුඝබ්දයා කෙරෙන්ද ලවණඝබ්දයා කෙරේන්ද සි වෙයි. 'අපපකා ලවණා' යන වාක්‍යයෙහි සමාසාදි අනන්තරසදෘශයි. උත්තරපදයාගෙ අථ ඇති අල්පාථයෙහි වැටෙන්නා වූ කුඝබ්දයාට 'කාපපත්තේ' යන සූත්‍රයෙන් කා යන ආදෙශ වෙයි. කාලවණං යනු වෙ.

පාදයො ගහාද්‍යන්තේ පඨමාය (9) යනු ගණසූත්‍රයි.

පාදයෝ– පාදීහු, ගහාද්‍යන්තේ– ගතාදි වූ අථයෙහි වැටෙන්නාහු, පඨමාය– ප්‍රථමාව හා එක් ව, (සමස්‍යන්තෙ-) සමාස කරනු ලැබෙත්. පගතො– ගියා වූ, ආචරියො– ආචාර්‍ය තෙම, පාචරියො– පාචරිය නම් වේ.

පඝබ්දයා කෙරෙන්ද ආචරිඝබ්දයා කෙරෙන්ද සි වෙයි. 'පගතො ආචරියො' යන වාක්‍යයෙහි පඝබ්ද හෙම 'පාදයො ගහාද්‍යන්තේ පඨමාය' යි නියම කළ හෙයින් ගතාද්‍යථයෙහි වැටෙන්නෙ * ප්‍රථමාව හා එක් ව 'කුපාදයො නිච්චමස්‍යාදිවිධිම්හි' 3·13 යන සූත්‍රයෙන් ස්‍යාදිවිධිවිෂයෙන් පිටත් තන්හි නිත්‍යයෙන් සමාස වෙයි. 'එකන්තායං' 2·121 යි විභක්ති ලොප් වෙයි. පූර්‍ව සවර ලොප් වෙයි. ආකාර පකාරයෙහි සංහිත වෙයි. පාචරිය ශබ්දය. සි වෙයි. ඔ වෙයි. පාචරියො යනු වෙ.

පන්නෙවාසී– පන්නෙවාසී යනු ද, එවං– මෙසෙ මැයි. 'පගතො අන්නෙවාසී' යනු විග්‍රහයි. සුට්ඨු කතං– මනා කොට කරන ලද්දෙ, සුකතං– සුකත නම් වෙ.

---

* 'වැටෙන්නා වූ, පඨමාය-' යි සත්‍ය.

අවවාදයො කතනාද්‍යත්ථෙ දුතියායය. (10)

"අතිකකතනෙකා මාල'මතිමාලො.

ඔපසසාතනතසසාපපධානසස. 3. 24

අතතභූතසසාපපධානසස ඔපසස සසාදිසු රසෙසා හොතීති රසෙසා.

මෙහි සුශබ්දයා කෙරෙන් ද කතශබ්දයා කෙරෙන් ද සි වෙයි. 'සුට්ඨු කතං' යන වාක්‍යයෙහි සසාදිවිධිවිෂයෙන් පිටත් තැන්හි ප්‍රාදි තෙම සසාද්‍යතතයා හා එක් ව 'කුපාදයො නිචව මසසාදිවිධිමහි' සී සමාස වෙයි. 'එකතථතාසං' සී විභක්ති ලොප් වෙයි. සුකතශබ්දය. සි වෙයි. අං වෙයි. සුකතං යනු වෙ.

කිවෙජන කතං- දුනසෙ කරන ලද්දෙ, දුකකතං- දුකකත නම් වෙ.

මෙහි දුශබ්දයා කෙරෙන් තෘතීයා නා වෙයි. කතශබ්දයා කෙරෙන් සි වෙයි. 'කිවෙජන කතං' යනු විග්‍රහයි. සෙස්ස අනනතරසදෘශයි.

අවවාදයො කතනාද්‍යත්ථෙ දුතියායය (10) යනු ගණසූත්‍ර සී.

අවවාදයෙ- අතිආදීහු, කතනාද්‍යත්ථෙ- ක්‍රානනාදි වූ අර්ථයෙහි (වැටෙන්නාහු), දුතියායය- දවිතීයාව හා සමාස කරනු ලැබෙත්. මාලං- මාලාව, අතිකකතනෙකා- ඉක්මුණෙ, අතිමාලො- අතිමාල නම් වෙ.

ඔපසසාතනතසසාපපධානසස 3.24- තිපද සි.

සසාදිසු- සසාදීන් පර කල්හි, අතනතභූතසස- සමාසානන්ත වූ, අපපධානසස- අන්‍යපදාර්ථානති හෙයින් අප්‍රධාන වූ, ඔපසස- සසංඥපසංඥයහට, රසෙසා භොතීති- හ්‍රස්ව වෙ නු සි, රසෙසා- හ්‍රස්ව වෙ.

අතිකකතනතශබ්දයා කෙරෙන් සි වෙයි. මාලාශබ්දයා කෙරෙන් අං වෙයි. අතිශබ්දය තෙම 'අවවාදයො කතනාද්‍යත්ථෙ දුතියායය' සි නියම කළ හෙයින් ක්‍රානනාද්‍යර්ථයෙහි 'වැටෙන්නෙ' දවිතීයාව හා එක් ව 'කුපාදයො නිචවමසසාදිවිධිමහි' 3.13 යන සූත්‍රයෙන් සසාදිවිධිවිෂයෙන් පිටත් තැන්හි නිත්‍යයෙන් සමාස වෙයි. විභක්ති ලොප් වෙයි. අතිමාලාශබ්දය. සි වෙයි. සසාදීන් පර කල්හි සමාසානන්ත වූ අප්‍රධාන වූ ඔසංඥයහට 'ඔපසසාතන තසසාපපධානසස' යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්ව වෙයි. සිහට ඒ වෙයි. අතිමාලො යනු වෙ.

අවාදයො කුටාදූසුවෙ තතියාය. (11)

'අවකුටඨං කොකිලාය' වනමවකොකිලං. අවකුටඨතති පරිවත්තතං.

පරියාදයො ගිලානාදූසුවෙ චතුත්ථියා. (12)

'පරිගිලානො'ජෙඛ්තාය' පරියජෙඛ්තො

නාසාදයො කණතාදූසුවෙ පඤ්චමියා. (13)

අවාදයො කුටාදූසුවෙ තතියාය (11) යනු ගණසූත්‍ර යි.

අවාදයො- අවාදීහු, කුටාදූසුවෙ- කෘෂ්ටාදි වූ අර්ථයෙහි වැටෙන්නාහු, තතියාය- තෘතීයාව හා සමාස කරනු ලැබෙත්. කොකිලාය- කෝවිල්ල විසින්, අවකුටඨං- ඔරන ලද්ද වූ, වනං- වනය හෙම්, අවකොකිලං- අවකොකිල නම් වේ. අවකුටඨතති- අවකුටඨ නම්, පරිවත්තතං- ඔරන ලද්දෙයි.

අවශබ්දයා කෙරෙන් සි වෙයි. කොකිලාශබ්දයා ඇකාරෙන් තෘතීයා නා වෙයි. 'අවකුටඨං කොකිලාය' යන වාක්‍යයෙහි අව ශබ්දය තෙම කෘෂ්ටාදූර්‍ථයෙහි වැටෙන්නේ 'අවාදයො කුටාදූසුවෙ තතියාය' යි නියම් කළ හෙයින් තෘතීයාන්තයා හා එක් ව 'කුපා'දිසූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' 2-121 යි විභක්ති ලෝප් වෙයි. අවකොකිලාශබ්දය. සි වෙයි. 'සපා'දි සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්ඛ වෙයි. සිහව අං වෙයි. අවිකොකිලං යනු වේ.

පරියාදයො ගිලානාදූසුවෙ චතුත්ථියා (12) යනු ගණසූත්‍රයි.

පරියාදයො- පරිආදීහු, ගිලානාදූසුවෙ- ගිලානාදූර්‍ථයෙහි වැටෙන්නාහු, චතුත්ථියා- චතුර්ථිය හා සමාස කරනු ලැබෙත්. අජෙඛ්තාය- හැදූරීම පිණිස, පරිගිලානො- මිරිකුණෙ, පරිය ජෙඛ්තනො- පරියජෙඛ්ත නම් වේ.

පරිශබ්දයා කෙරෙන් සි වෙයි. අජෙඛ්තාශබ්දයා කෙරෙන් චතුර්ථි ස වෙයි. 'පරිගිලානො'ජෙඛ්තාය' යන වාක්‍යයෙහි පරි ශබ්දය තෙම ගිලානාදූර්‍ථයෙහි වැටෙන්නේ 'පරියාදයො ගිලානා දූසුවෙ චතුත්ථියා' යි නියම් කළ හෙයින් චතුර්ථ්‍යන්තයා හා එක් ව 'කුපා'දි සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. විභක්ති ලෝප් වෙයි. 'වන තරගා වඟමා' 1-45 යි යකාරාගම වෙයි. පරියජෙඛ්තනො යනු වේ.

නාසාදයො කණතාදූසුවෙ පඤ්චමියා (13) යනු ගණසූත්‍රයි.

'නිකඛත්තෙනා සොසම්බියා' නිකෙඛාසම්බි. 'සපා'දිනා 3.24 රස්සෝ.

වාතෙඛාසඤ්ඤකෙ. 3.17

අනෙසං සඃාදඃනාමසඤ්ඤසස පදසසන්තෙ එසන්තං වා හොති. 'ඔතිණ්ණා හංසෝ යං සෝ' ඔතිණ්ණහංසෝ; ජලාසයෝ. 'ජිතෝ මාරෝ යෙන සෝ' ජිතමාරෝ; භගවා. 'ජිඃනෝ තරු යෙන සෝ' ජිඃනතරු; එරසු. 'දිඛ්ඛා සුඛෙකා යසස සෝ' දිඃනසුඛෙකා; රාජා. 'අපගතං කාළකං යසමා සෝ' අපගත කාළකෝ; පතෙ. 'පභූතං ධනං යසස සෝ' පභූතධනෝ; පුරිසෝ. 'නත්ථි සමෝ යසස සෝ' අසමෝ; නසස වාදෙසෝ.

නඃාදයෝ- නිඅාදිහු, කන්තඃාදඃන්තෙ- ක්‍රාන්තඃාදඃ්‍යවයෙහි වැටෙන්නාහු, පඤ්චමියා- පඤ්චමීවිභක්තිය හා සමාස කරනු ලැබෙත්. සොසම්බියා- සොසඹැනුවරින්, නිකඛත්තෙනා*- නික්මුණෙ, නිකෙඛාසම්බි- නිකෙඛාසම්බි නම් වෙ. සපාදිනා- 'සපා'දි 3.24 සූත්‍රයෙන්, රස්සෝ- හ්‍රස්ව වෙ.

නිඃශබ්දයා සෙරෙන් සි වෙයි. සොසම්බිඃශබ්දයා සෙරෙන් පඤ්චමී සමා වෙයි. 'නිකඛත්තෙනා සොසම්බියා' යන වාක්‍යයෙහි නිඃශබ්ද තෙම ක්‍රාන්තඃාදඃ්‍යවයෙහි වැටෙන්නෙ 'නඃාදයෝ කන්තඃාදඃ්‍යන්තෙ පඤ්චමියා' යි නියම කළ හෙයින් පඤ්චම්‍යන්තයා හා එක් ව 'කුපාදයෝ නිච්චමසඃාදිවිධිම්හි' 3.13 යන සූත්‍රයෙන් සඃාදි විධිවිෂයෙන් ප්‍රථත් තැන්හි නිත්‍යයෙන් සමාස වෙයි. විභක්ති ලොප් වෙයි. දීඝත්ත ඛකාරයෙක් වෙයි. නිකෙඛාසම්බිඃශබ්දය. ඔහු සෙරෙන් සි වෙයි. සඃාදීන් පර කළ්හි සමාසාන්ත වූ අප්‍රධාන වූ පසංඥයාට 'සපසසඃාන්තසසාපපධානසස' 3.24 යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්ව වෙයි. 'ගසීතං' 2.119 යි සිහට ලොප් වෙයි. නිකෙඛාසම්බි යනු වෙ.

වාතෙඛාසඤ්ඤකෙ 3.17. වා යැ අනෙඛං යැ අසඤ්ඤතේ යැ යනු පද සි.

අනෙසං සඃාදඃනාං- නොඑක් සඃාදඃන්ත තෙම්, අසඤ්ඤසස පදසස අන්තේ- අන්‍යපදයක්හුගෙ අවිඃයෙහි වැටෙන්නෙ, වා- විකල්පයෙන්, එසන්තං හොති- සමාස වෙ. ඔතිණ්ණා- අවතීර්ණ වූ, හංසෝ- හංස තෙම, යං- යම් තෙනකට ද, සෝ- හෙ තෙම ඔතිණ්ණහංසෝ- ඔතිණ්ණහංස නම් වෙ; ජලාසයෝ- ජලයි.

---

* 'නිකඛඃත්තෙනා' සම්මත.

"චිත්තා ගාවෝ යසසා'ති සමාසෙ කතෙ,

ගොඝසු. 3. 25

අඤ්ඤභූතසසාපධානසස ගොසස සසාදිසු උ ඝොති. චිත්තඝු; ගොමා. 'මත්තා තෙසෙ ගජා යසමිං තං' මත්තාතෙසගජං; වතං. 'සහ පුත්තෙන චිත්තමානො' සපුත්තෙසා, සහපුත්තෙසා වා; 'සහසස සො'සඳ්ඳතෙ'ති 3'78 පකෙඛ, සහසස සො—

ඔනිණ්ණඝබ්දයා සෙරෙන් ද හංසඝබ්දයා සේරෙන් ද සි වෙයි. යඝබ්දයා සෙරෙන් අං වෙයි. 'ඔනිණ්ණෝ හංසො යං' යන වාක්‍යයෙහි නොයෙක් සසාද්‍යන්ත තෙම අන්‍යපදයක් හුගෙ අර්ථයෙහි වැටෙන්නෙ 'වා තෙසාසඳ්ඳතෙ' යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං' සී විභක්ති ලොප් වෙයි. වාක්‍යය අප්‍රයොගී වෙයි. ඔනිණ්ණඝංසඝබ්දය. සි වෙයි. ඔ වේයි. (ඔනිණ්ණ හංසො යනු වෙ) මින්තෙහි දු වාක්‍යනානාත්වයක් * මුත් සෙස්ස මෙසෙ මැසි—

ජිතො- දනන ලද, මාරො- මාර තෙම්. යෙන- යම්ක්‍හු විසින් ද, සො- හෙ තෙම, ජිතමාරො- ජිතමාර නම් වෙ. භගවා- භාග්‍යවති. ජින්නො- කපන ලද, තරු- වෘක්‍ෂය තෙම, යෙන- යම්ක්‍හු කරණ කොට ගෙන ද, සො- හෙ තෙම, ජින්නතරු- ජින්නතරු නම් වෙ. එරසු- පොරොව සි. දින්නො- දෙන ලද, සුංකො- සුංවත් තෙම, යසස- යම්ක්‍හට ද, සො- හෙ තෙම, දින්නසුංකො- දින්නසුංක නම් වෙ; රාජා- රජ සි. අපගතං- පහ වූ, කාළකං- කෘෂ්ණවර්ණීය තෙම, යසමා- යම්ක්‍හු කොරෙන් ද, සො- හෙ හෙම, අපගතකාළකො- අපගතකාළක නම් වෙ; පතො- වර්ෂාය සි. පහූතං- බොහෝ වූ, ධනං- ධනය තෙම, යසස- යම්ක්‍හට ද, සො- හෙ තෙම, පහූතධනො- පහූතධන නම් වෙ; පුරිසො- පුරුෂ සි. යසස- යම්ක්‍හට, සමො- සමයෙක්, නත්ථි- නැද්දී ද, සො- හෙ තෙම, අසමො- අසම නම් වෙ. නසස- නකාරයහට, ටා දෙසො- ටකාරාදෙශ වෙ—

චිත්තා ගාවො යසසාති- 'චිත්තා ගාවො යසස' යී කියා; සමාසෙ කතෙ- අන්‍යාර්ථසමාස කළ කල්හි;

ගොඝසු 3.25. දම්පද සි.

---

* 'නානාත්වයක්' පොත්හි.

සත්‍යාදිසු- සත්‍යාදීන් පර කල්හි, අනන්තභූතස්ස- සමාසාන්ත වූ, අපධානස්ස- අප්‍රධාන වූ, ගොස්ස- ගෝශබ්දයහට, ඵ හොති- ඵකාරාදෙශ වෙ. චිත්තගු- චිත්තගු යනු වේ; ගොමා- ගෙරි ඇති පුරුෂයි.

චිත්තශබ්දයා ශකාරෙන් ද නොශබ්දයා කාරෙන් ද ප්‍රථමා යොවෙයි. යශබ්දයා කාරෙන් ෂෂ්ඨී ස වෙයි. 'චිත්තා ගාවොා යස්ස' යන වාක්‍යයෙහි යට කී නියෙයින් සමාසාදි කොට ඉක්බිති චිත්තගෝ ශබ්දයා කාරෙන් සි කොට සි පර කල්හි සමාසාන්ත වූ අප්‍රධාන වූ ගෝශබ්දයහට 'ගොස්සු' සී උකාරාදෙශ කොට සිහට ලොප් කළ කල්හි චිත්තගු යනු වෙ. චිත්තා- චීසිතුරු වූ, ගාවොා- ගෙරි, යස්ස- යමක්හට් ද, සොා- හෙ තෙම්, චිත්තගු- චිත්තගු නම් වෙ.

මත්තා- මත් වූ, අනෙකෙ ශජා- නොඑක් හස්තීහු, යස්මිං- යම් තැනෙක්හි ද, තං- එ, මත්තානෙකගජං- මත්තානෙකගජ නම් වෙ; වනං- වනය යි.

මෙහි මත්තශබ්දයා කාරෙන් ද අනෙකශබ්දයා කාරෙන් ද ගජශබ්දයා ශකාරෙන් ද ප්‍රථමා යොවෙයි. යශබ්දයා කාරෙන් සිං වෙයි. සෙස්ස යට කී නයයි*.

සහ පුත්තෙන- පුත්‍රයා හා සමග, වත්තමානොා- පවත්නේ, සපුත්තොා- සපුත්ත නම් වෙයි; සහපුත්තොා වා- සහපුත්ත නම් හොා වෙ; සහස්ස සොා'ඤ්ඤත්‍ථේති- 'සහස්ස සොා'ඤ්ඤත්‍ථේ' 3.78 යන සූත්‍රයෙන්, ප්කෙඛ- ඒක් ප්‍රකෘතියෙක්හි, සොා- සකාරාදෙශ වේ.

සහශබ්දයා කාරෙන් සි වෙයි. පුත්තශබ්දයා කාරෙන් 'සහත්‍ථන' 2.19 යන සූත්‍රයෙන් සහාර්‍යොගයෙහි † තෘතීයා නා වෙයි. වත්තමානශබ්දයා කාරෙන් සි වෙයි. 'සහ පුත්තෙන වත්ත මානොා' යන වාක්‍යයෙහි කී නියෙයින් සමාසාදි කොට සහපුත්ත ශබ්දය දෙතෙනෙක තබා ගෙන උත්තරපදයා පර කල්හි අන්‍ය පදාර්‍ථයෙහි වූ සහශබ්දයහට 'සහස්ස සොා'ඤ්ඤත්‍ථේ' යන සූත්‍ර යෙන් විකල්පයෙන් සකාරාදෙශ කළ කල්හි සපුත්තොා, සහ පුත්තොා යනු වෙ.

---

* 'නියයි' ඇතම්. † 'සහාර්‍යයෙහි' හොත්හි.

'ධවා ච ඛදිරා ච පලාසා වෙති විගහෙහ,

චපෙළ. 3. 19

අනෙකං සහාද්‍යන්තං වතේ එකත්ථං වා භවති. සම්භවවයෝ අභාවයෝ ඉතරීතරයෝගෝ සමාහාරෝ වෙති වත්තාරෝ වත්ථා. තත්ථ ඉතරීතරයෝගේ සමාහාරේ ච එකත්ථීභාවෝ සම්භවති, පදානං අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධතෝ. න සම්භවවයෙ, නාපාභාවවයෙ, තදභාවිතෝ. වසඳුනිවුත්ති.

ධවා ච ඛදිරා ච පලාසා වෙති- 'ධවා ච ඛදිරා ච පලාසා ච' යන, විගහෙහ- වාක්‍යයෙහි,

චපෙළ 3 19. එකපද සි.

අනෙකං සහාද්‍යන්තං- නොයෙක් ස්‍යාද්‍යන්ත තෙම, වතේ-චශබ්දයාගෙ අර්ථයෙහි, වා-විකල්පයෙන්, එකත්ථං භවති*- සමාස වේ.

වාර්ථ නම් මේ යයි දක්වන්නාහු 'සම්භවවයෝ' යනාදි කිහු.

සම්භවවයෝ- සම්භවවය ද, අභාවයෝ- අභාවය ද, ඉතරීතර යෝගෝ- ඉතරීතරයෝගය ද, සමාහාරෝ වෙති- සමාහාරය දැයි, වත්ථා- වාර්ථයෝ, වත්තාරෝ- සතරදෙනෙකි.

එහි සම්භවවය නම් අන්‍යොන්‍යාපෙක්ෂාරහිත වූ සප්‍රධාන යන්ගෙ කිසි ක්‍රියාවිශෙෂයෙක්හි රැස් කරන ලද බවයි. † හෙ මෙසෙයි: ධවෙ ච ඛදිරෙ ච පලාසෙ ච ජිනෑ ‡ යි කියයි. අභාවය නම් ක්‍රියාවෙක්හි එකෙක් තෙම ප්‍රධානභාවයෙන් විධාන කරනු ලැබෙයි; අනිකෙක් ද ගුණභාවයෙන් විධාන කරනු ලැබේ. හෙ මෙසෙයි: භික්ඛං චර, ගාවො වාතය යි කියයි. මෙහි භික්ෂාගමනය ප්‍රධානය. එ කරන්නාහට ගෙරි දු දුටුයෙහි වී නම් ගතෙහි විහිත බැවින් ගවානයනය අප්‍රධානයි. එ හෙයින් ගවානයනය භික්ෂාවනය අපෙක්ෂා කෙරෙයි. ගවානය නය විනා ද ඔහුගෙ භික්ෂාවනය වන හෙයින් භික්ෂාවනය හවා නයනය අපෙක්ෂා නො කෙරේ. එ හෙයින් මෙහි දු අන්‍යොන්‍යා පෙක්ෂා බව නැත් නුයි සමාස නො වීමයි. ඉතරීතරයොග නම් අන්‍යොන්‍යාපෙක්ෂාවන්ගෙ අවයවභෙදය අනු වැ කියෙයි. හෙ මෙසෙයි: සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා යනුයි. මේ ඉතරීතර

---

* 'හොති' සහ්‍ය.

† 'වෙයි' යි පොත්. ‡ 'ජිනුයි' පොත්.

සමාහාරේ නපුංසකං. 3. 20

චතුත්ථ සමාහාරේ යදෙකත්ථං තං නපුංසකලිඞ්ගං හවති සමාහාරසෙසං තහතා එතච්චනමෙව. ධවඛදිරපලාසං. කත්ථචි න්නොති, 'සභාපරිසායා'ති * ඤ්‍ඤකා; ආඩ්ඪච්චපරිවාරෝ. ඉතරීතරයොගෙ අවයවප්පධානත්තා බහුවචනං; ධවඛදිර පලාසා

යොගයාගෙ අවයවප්‍රධාන බව හෙයින් බහුවචන මැ වෙ. එසෙ මැයි, සාරිපුත්තමොගගල්ලානෙහි ඉදං කාරියං කත්තබ්බං යී කී කල්හි එතැක්හු නැති කල්හි දු එ කාරිය (කොට) කරනු ලැබෙ නුයි ඔනු දෙදෙනා ම (එ) කාර්‍යයෙහි අන්‍යොන්‍යසාපෙක්ෂයො ය. එ හෙයින් අවයව ප්‍රධාන නුයි බහුවචන ම වෙ. සමාහාර නම් අඤ්ඤාඤ්ඤසාපෙක්ෂයන්ගෙ ම ප්‍රච්ඡන්න වූ අවයව ණෙද ඇති සමුදයප්‍රධාන කොට ඇත්තෙයි. හෙ මෙසෙයි: ඡ්ත්තු පංහනං කියංයි. මෙ සමාහාරයාගෙ වනාහි සමුදය ප්‍රධානබව හෙයින් එකවචන ම වෙ. මෙම කියවි ව 'තත්ථ' යනාදි කීහු

තත්ථ- එ චතුර්විධවාර්‍යයන් අතුරෙහි, ඉතරීතරයොගෙ- ඉතරීතරයොගයෙහි ද, සමාහාරෙ ව- සමාහාරයෙහි ද, එකත්ථී භාවො සම්භවති- එකාර්ථීභාවය සම්භව වෙ. කුමක් හෙයින් ද යත්? පදානං- පදයන්ගෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධතො- අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධය හෙතු කොට ශෙනැයි. න සමුච්චයෙ- සමුච්චයෙහි ද සමාසසම්භවය නො වෙයි; නාප්පත්තාවයෙ- අභාව යෙහි ද නො වෙ; කුමක් හෙයින් ද යත්? තදභාවතො- එ අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධය නැති හෙයිනි. වසද්දනිවුත්තිං- වශබ්ද යාගෙ නිවෘත්තිය වෙ. වශබ්දය අප්‍රයොගී වෙයි සෙයි

සමාහාරේ නපුංසකං 3·20· දම්පද සි.

චතුත්ථෙ සමාහාරෙ- චාර්‍යසමාහාරයෙහි, යදෙකත්ථං- යම් සමාසයෙක් ඇද් ද, තං- එ, නපුංසකලිඞ්ගං හවති- නපුංසකලිඞ්ග වූයෙ වෙ. සමාහාරස්ස- සමාහාරයාගෙ, එකත්තා- එකක් බව හෙයින්, එකවචනමෙව- එකවචන ම වෙ. ධවඛදිරපලාසං- ධවඛදිරපලාසං ඇතු වෙ.

ධවශබ්දයා කෙණෙරන් ද ඛදිරශබ්දයා කෙරෙන් ද පලාස ශබ්දයා කෙරෙන් ද ප්‍රථමා යො වෙයි. වශබ්දයන් කෙරෙන්

---

* 2. 106.

සමාසෙ යං පුබ්බං වුත්තං තදෙව පුබ්බං නිපතති, කමාති කතමෙ පයොජනාභාවා. කඩි විපල්ලාසෝ'පි හොති, බහුලාධිකාරතො. 'දන්තානං රාජා' රාජදන්තෝ

සි වෙයි. 'ධවා ව බදිරා ව පලාසා ව' යන වාක්‍යයෙහි නො එක් සාමඤ්ඤත්ත තෙම ව ශබ්දයාගෙ අර්ථයෙහි 'වතෙව' යන සූත්‍ර යෙන් සමාස වෙයි. 'එකත්ථතායං 2.1.21 සි විභක්ති ලොප් වෙයි. සමාහාරවාචිසමාස තෙම 'තං නපුංසකං' 3.9 යන සූත්‍රයෙන් නපුංසකලිඟු වෙයි. සි වෙයි. අං වෙයි. ධවබදිරපලාසං යනු වේ.

ධවා ව- දූවගස් ද, බදිරා ව- කිහිරිගස් ද, පලාසා ව- කැහැලගස් ද, (ධවබදිරපලාසං-) ධවබදිරපලාස නම් වේ

සභාපරිසායාති- 'සභාපරිසාය' යන, ඤූපකා- සූත්‍රඤූපකය හෙතු කොට ගෙන, කත්ථචි- කිසි තැනෙක්හි, න හොති- නපුංසකලිඟු නො වේ.

'තිං සභාපරිසාය' 2.1.06 යන සූත්‍රයෙහි සමාහාරවාචිසමාස වූ සභාපරිසාශබ්දයාගෙ නිර්දේශය නපුංසකලිඟුයෙන් යුක්ත කල්හි ද 'සභාපරිසාය' සි සත්‍රීලිඟුවශයෙන් දැක්වීම සමාහාරවාචි සමාසයෙහි කිසි තැනෙක්හි නපුංසකලිඟු නො වීම හඟවන සෙයින්නැසි සෙයි.

ආධිපච්චපරිවාරෝ- යනු වේ. 'ආධිපච්චං ච පරිවාරෝ ච' සි විග්‍රහයි. ආධිපච්ච නම් අධිපතිභාවයයි.

ඉතරීතරයොගෙ-ඉතරීතරයොගයෙහි, අවයවප්පධානත්තා- අවයවප්‍රධාන හෙයින්, බහුවචනං- බහුවචන වේ. ධවබදිර පලාසා- ධවබදිරපලාසා යනු වේ

සමාසෙ- සමාසවිෂයෙහි, යං- යම් පදයෙක් තෙම්, පුබ්බා- පළමු කොට, වුත්තං- කියන ලද ද, තදෙව- එම පදය, පුබ්බං නිපතති- පූර්ව නිපතිත වේ. කුමක් හෙයින් ද යත්? කමාති කතමෙ- ක්‍රම ඉක්මීමෙහි, පයොජනාභාවා- ප්‍රයොජනයක් නැති හෙයිනි. කඩි- කිසි තැනෙක්හි, බහුලාධිකාරතො- බහුලංවිධාන යෙන්, විපල්ලාසෝ'පි හොති- පූර්වපදයාගෙ විපර්‍යාසය ද වේ. දන්තානං- දන්තයන්ට, රාජා-රජ තෙම, රාජදන්තෝ- රාජදන්ත නම් වේ.

දන්තශබ්දයා කෙරෙන් නංවිහක්ති වෙයි. රාජශබ්දයා කෙරෙන් සිවිහක්ති වෙයි. 'දන්තානං රාජා' යන වාක්‍යයෙහි අමාදි

'පාපා භූමී යසමිං, පාපා ච සා භූමි වෝති වා විග්‍රහෝ සමාසෙ,

සමාසනත්ත[3.40] ඉච්චධිකාරෝ.

පාපාදීහි භූමියා. 3. 41

පාපාදීහි පරා යා භූමි, තස්සා සමාසනෙත්තා අ හොති. පාප භූමං; ඨානං. 'ඉත්තිය'මිච්චාදිනා[3.67] ආපච්චයෝ නිවත්තතෙ. 'ජාතියා උපලක්ඛිතා භූමි' ජාතිභූමං.

සමාස වෙයි. බහුලාධිකාරයෙන් දන්ත්‍යශබ්දයහට ත්‍රිපය්‍යාස වෙයි. සි වෙයි. ඔ වෙයි. රාජදන්තෝ යනු වෙ. රාජදන්තය සි පෙර දත් කියත්.*

පාපා භූමි යසමිං- 'පාපා භූමි යසමිං සි කියා හෝ, පාපා ච සා භූමි වෙති වා- 'පාපා ච සා භූමි ච' සි කියා හෝ, විග්‍රහයා- වාක්‍ය ගෙන, සමාසෙ- අන්‍යාර්ථසමාස හෝ විශෙෂණසමාස හෝ කළ කල්හි, සමාසනත්ත ඉති- 'සමාසනත්ත' 3.40 යනු, අධිකාරෝ- මතු මතු සූත්‍ර හා සම්බන්ධ කරනු ලැබෙ.

පාපාදීහි භූමියා 3.41. දිපද සි.

පාපාදීහි- පාපාදීන් කෙරෙන්, පරා- පර වූ, යා භූමි- යම් භූමියක් ඇද්ද, තස්සා- ඇට, සමාසනෙත්තා- සමාසාන්ත වූ, අ හොති- අප්‍රත්‍යය වෙ. පාපභූමං- පාපභූම නම් වේ; ඨානං- සථානයයි. ඉත්තිය ඉති- 'ඉත්තිය' 3.67 යන, ආදීහා- මේ ආදී සූත්‍රයෙන්, ආපච්චයෝ- ආප්‍රත්‍යය තෙමෙ, නිවත්තතෙ- වළකී.

පාපාශබ්දයා කෙරෙන් ද භූමිශබ්දයා කෙරෙන් ද සි වෙයි. යට කී කියෙන් අන්‍යාර්ථ සමාස හෝ විශෙෂණසමාස හෝ කොට පාපාභූමි සී කියා තුබූ කල්හි පාපා†ශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ භූමිශබ්දයහට 'පාපාදීහි භූමියා' යන සූත්‍රයෙන් සමාසාන්ත වූ අප්‍රත්‍යය වෙයි. 'ඉත්තියං භාසිතපුම්ඉත්ති පුමෙවෙකතෙ' 3.67 යන සූත්‍රයෙන් පුංවත් වෙයි. සි වෙයි. අං වෙයි. පාපභූමං යනු වෙ.

ජාතියා- ජාතියෙන්, උපලක්ඛිතා- විඳිනිත වූ, භූමි- භූමි තොම, ජාතිභූමං- ජාතිභූම නම් වෙ; සථානයයි. 'ජාතියා උපලක්ඛිතා භූමි යසමිං ඨානෙ' යනු විග්‍රහයි. අන්‍යාර්ථසමාසය. දෙතැන්හි ම 'සරෙ ලොපො සරෙ' 1.26 සි ඉකාර ලෝප් වෙ.

---

* 'පෙරදත්' සි ද 'පොරදත්' සි ද සම්භව. † 'පාප' සි සඤ්ඤ.

සඞ්ඛ්‍යාහි. 3. 42

සඞ්ඛ්‍යාහි පරා යා භූමි, තස්සා සමාසනෙත්තා අ හොති. 'දෙව භූමියෝ අස්සා'ති දිභූමං. එවං තිභූමං, චතුභූමං. බහුලාධිකාරා කුවචි න හොති. චතුභූමි.

දීඝාහොවඤ්ඤතරස්මිං ච රත්‍යා. 3. 45

දීඝාදීහි අසඞ්ඛ්‍යාහි සඞ්ඛ්‍යාහි ච පරසමා රත්‍යන්තසද්දා අඤ්ඤපදත්ථසඞ්ඛ්‍යාතෙසු සමාසිතා සමාසනෙත්තා අ හොති. 'දීඝා ව සා රත්‍යා චා'ති දීඝරත්තං. 'අහෝ ව රත්‍යා ච' අහෝරත්තං; අහස්ස ආපාදිත්තා 'මහාඤ්ඤාදීනමෝ මයෙ වෝ'ති 3.59 ඔ. 'වස්සාසු ඊත්‍යා' වස්සාරත්තං. 'පුබ්බා ච සා රත්‍යා චා'ති පුබ්බරත්තං. එවං අපරරත්තං, අඩ්ඪරත්තං. 'අතික්කන්තෙත්තා රත්‍යා' අතිරත්තෙත්තා. 'දින්නාං රත්‍යින්නං සමාහාරෝ' දිවරත්තං. අඤ්ඤපදත්ථසඞ්ඛ්‍යාතෙසු කෙවල:- දීඝරත්ති- ඉෙමනෙත්තා. උපරත්ති. කුවචි නොතෙව, බහුලංවිධානා. යථාරත්තං.

සංඛ්‍යාහි 3.42. එකපදං සි.

සංඛ්‍යාහි- සංඛ්‍යාවාචීන් කෙරෙන්, පරා- පර වූ, යා භූමි- යම් භූමියක් * ඇද්ද, තස්සා- ඇට, සමාසනෙත්තා- සමාසාන්ත වූ, අ හොති- අප්‍රත්‍යය වේ. දෙව භූමියෝ- භූමීහු දෙදෙනෙක්, අස්සාති- මේ භවනයට නු සි, දිභූමං- දිභූම නම් වේ; දෙමහල්ප්‍රාසාදයයි. තිභූමං, චතුභූමං- යනු ද, එවං- මෙසෙමැ සි. බහුලාධිකාරා- 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, කුවචි- කිසිතැනෙක්හි, න හොති- අප්‍රත්‍යය නො වේ. චතුභූමි- චතුභූමි යනු වේ. 'චතස්සෝ භූමියෝ අස්ස' යනු විග්‍රහ සි.

දීඝාහොවඤ්ඤතරස්මිං ච රත්‍යා 3.45. සිපද සි.

දීඝාදීහි- සූත්‍රයෙහි කියන ලද දීඝාදිශබ්දයන් කෙරෙන් ද අසංඛ්‍යෙහි- අසංඛ්‍යශබ්දයන් කෙරෙන් ද, සංඛ්‍යාහි ච- සංඛ්‍යාශබ්දයන් කෙරෙන් ද, පරස්මා†- පර වූ, අඤ්ඤපදත්ථසංඛ්‍යාතෙසු සමාසිතා- අන්‍යාර්ථසංඛ්‍යාර්ථයෙහි සමාස නො කරන ලද, රත්‍යන්ත සද්දා‡- රත්‍යන්තශබ්දයා කෙරෙන්, සමාසනෙත්තා- සමාසාන්ත වූ, අ හොති- අප්‍රත්‍යය වේ.

පූර්වසූත්‍රයෙන් ද වැටුණු 'අසංඛ්‍යෙහි' යනු ද 'සංඛ්‍යාහි' 3.42 යන සූත්‍රයෙන් වැටුණු 'සංඛ්‍යාහි' යනු ද ගෙන වාත්තියෙහි 'අසංඛ්‍යෙහි සංඛ්‍යාහි ච' සි විවරණ කරන ලදි.

---

* 'භූමිශබ්දයෙක්' සි සන්ය.

† 'පරස්ස' සි සන්ය. ‡ 'රත්‍යන්තියා' සි සන්ය. § 3. 44.

දීඝා ව සෘ- දීඝී වී ද හොම ඝ, රත්‍රී වාති- රාත්‍රී වී ද හොම නු සි, දීඝරත්තං- දීඝරත්ත නම් වෙ.

'දීඝා ව සෘ රත්‍රී ව' යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණසමාස කොට 'ඉත්තියං භාසිතපුමා'දි 3.67 සූත්‍රයෙන් පූර්වපදයහට පුංවත් කොට දීඝරත්‍රී යි තුබූ කල්හි දීඝශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ අත්‍යාදී අසංඛ්‍යාවයෙහි සමාස නොකරන ලද රත්‍රී ශබ්දයහට 'දීඝාහොවසෙසකාදෙසෙහි ව රත්‍යා' යන සූත්‍රයෙන් සමාසාන්ත වූ අප්‍රත්‍යය වෙයි. 'සරොලොපොසරෙ' 1.26 සී ඉකාර ලොප් වෙයි. දීඝරත්තශබ්දය. 'කඛෙඝත්තං ව ජටසියා' 3.22 යන සූත්‍රයෙහි 'කඛ' යන යොගවිභාගයෙන් නපුංසකලිඟ වේයි. සී වෙයි. අං වෙයි. දීඝරත්තං යනු වෙ. දීඝරත්ත යනි චිරකාලය කියත්. වස්සාරත්තං, පුබ්බරත්තං, අපරරත්තං, අඩ්ඪරත්තං යන තැන්හි දු 'කඛ' යන යොගවිභාගයෙන් ම නපුංසකලිඟ වෙ.

අහෝ ව- දහවල් ද, රත්‍රී ව- රාත්‍රිය ද, අහොරත්තං- අහොරත්ත නම් වෙ. අහස්ස- අහශබ්දයාගෙ, ආපාදිත්තා- ආපාදි බව හෙයින්, මනාදිපාදීනමොමයෙ වෙති- 'මනාදිපාදීනමොමයෙ ව' 3.59 යන සූත්‍රයෙන්, ඔ- ඔකාරයෙක් වෙ.

'අහෝ ච රත්‍රී ව' යන වාක්‍යයෙහි සමාහාරවාචීසමාස කොට උත්තරපදයා පර කල්හි අහශබ්දයහට 'මනාදිපාදීනමොමයෙ ව' 3.59 යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරාදෙශ කොට අහශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ රත්‍රීශබ්දයහට කී නියෙන් සමාසාන්ත වූ අප්‍රත්‍යය කොට 'සමාහාරෙ නපුංසකං' 3.20 සී නපුංසකලිඟ කොට සාදිකාරිය කළ කල්හි අහොරත්තං යනු වෙ.

වස්සාසු- වර්ෂාකාලයෙහි වූ, රත්‍රී-රාත්‍රී නොම, වස්සාරත්තං- වස්සාරත්ත නම් වෙ.

'වස්සාසු රත්‍රී' යන වාක්‍යයෙහි 'අමාදි' 3.10 යන සූත්‍රයෙන් සප්තම්‍යන්ත සමාස කොට වස්සාශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ රත්‍රීශබ්දයහට කී නියෙන් අප්‍රත්‍යය කොට සාදිකාරිය කළ කල්හි වස්සාරත්තං යනු වෙ. වස්සාරත්ත නම් වර්ෂාකාලයයි.

පුබ්බා ව සෘ- පූර්වී වී ද හොම ඝ, රත්‍රී වාති*- රාත්‍රී වී ද හොම නු සි, පුබ්බරත්තං- පුබ්බරත්ත නම් වෙ. (අපරරත්තං, අඩ්ඪරත්තං- යනු ද, එවං- මෙසෙ මැයි.)

* 'වෙති' සී සත්‍ය.

'පුබ්බා ව සා රත්තී ව' ('අපරා ව සා රත්තී ව') යන විග්‍රහයෙහි විශෙෂණසමාස කොට ('සබ්බාදයො වුත්තිවතෙ' 3 69 යන සූත්‍රයෙන් පුංවත් කොට 'අඩ්ඩා ව සා රත්තී ව' යන විග්‍රහයෙහි විශෙෂණසමාස කොට 'ඉත්තියං භාසිතපුමා'දි 3-67 සූත්‍රයෙන් පුංවත් කොට) රාත්‍රෙයකදෙශයෙක්හි වැටෙන්නා වූ (පුබ්බ ශබ්දයා කෙරෙන් ද) අපරශබ්දයා කෙරෙන් ද අඩ්ඩශබ්දයා කෙරෙන් ද පර වූ රත්තිශබ්දයහට (කී නියෙන් සමාසාන්ත වූ) අප්‍රත්‍යය (කොට ස්‍යාදිකාර්‍යය්) කළ කල්හි (පුබ්බරත්තං,) අපර රත්තං, අඩ්ඩරත්තං යනු වෙ. (පුබ්බරත්ත නම් පෙරයමයි.) අපර රත්ත නම් අලුයමයි. අඩ්ඩරත්ත නම් මැදින්යමයි.

රත්තිං– රාත්‍රිය, අතික්කණෙනා– ඉක්මුණෙ, අතිරත්තො– අතිරත්ත නම් වෙ. 'අතික්කණෙනා රත්තිං' යන වාක්‍යයෙහි අති මාලො යනු මෙන් * ප්‍රාදිසමාස කොට අසංඛ්‍යශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ රත්තිශබ්දයහට 'දීඝා'දි 3-45 සූත්‍රයෙන් අප්‍රත්‍යය කොට ස්‍යාදි කාරිය කළ කල්හි අතිරත්තො යනු වෙ.

දින්නං රත්තීනං– රාත්‍රීන් දෙදෙනක්හුගෙ, සමාහාරෙ– සිනින් එක් කිරීම, දිරත්තං– දිරත්ත නම් වෙ.

'දින්නං රත්තීනං සමාහාරො' යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණ සමාස කොට සංඛ්‍යාශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ රත්තිශබ්දයහට අප්‍රත්‍යය කොට සමාහාරවිශෙෂණසමාසයෙහි සංඛ්‍යාදිහට 'සංඛ්‍යාදි' 3-21 යන සූත්‍රයෙන් නපුංසකලිඟු කළ කල්හි දිරත්තං යනු වෙ.

අනක්ඛසංඛ්‍යත්තෙසු ඉති– අනක්ඛසංඛ්‍යත්තෙසු යනු, එවැ වෙ; දීඝරත්තී– හෙමන්තො; උපරත්තී- යන තැන්හි අප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි.

'දීඝා රත්ති එතස්ස' යන වාක්‍යයෙහි අන්‍යාර්‍ථසමාස කොට පූර්‍වපදයහට 'ඉත්තියං භාසිතා'දි 3 67 සූත්‍රයෙන් පුංවත් කළ කල්හි දීඝරත්ති යනු වෙ. හෙමන්තො– හෙමන්තකාලයයි. මෙ අන්‍යාර්‍ථසමාස හෙයින් අප්‍රත්‍යය නො වී. 'රත්තියා සමීපං' යන වාක්‍යයෙහි උපඝ්‍ඨි යනු මෙන් † අසංඛ්‍යසමාස කළ කල්හි උප රත්ති යනු වෙ. මෙ අසංඛ්‍යසමාස හෙයින් අප්‍රත්‍යය නො වී.

බහුලංවිධානා– 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, ඤ්ච්– කිසි තැනෙක්හි, නොතෙව– අසංඛ්‍යසමාසයෙහි අප්‍රත්‍යය වෙ මැහි.

* 170 පිට. † 152 පිට.

ගොඤ්ඤවසේ වාලොපෙ. 3. 46

ගොඝඤ්ඤ, අලොපවිසයා සමාසනෙන්නා අ හොති, න වේ චසේ සමාසෝ අඤ්ඤපදසේ අසංඛ්‍යසේ ච. 'රඤ්ඤෝ ගෝ' රාජගවෝ. අවඞ් 'පඤ්ච ගාවෝ* ධනමස්ස' පඤ්චගවධනෝ. විසෙසනසමාසගබ්භා අඤ්ඤපදත්ථසමාසෝ. දස්සනං ගුත්තං

සථාරත්තං- යථාරත්තං යනු වේ. 'රත්තියා පරිමාණානුරූපං' යන වාක්‍යයෙහි අසංඛ්‍යසමාස කළ කල්හි යථාරත්තං යනු වේ. රාත්‍රි පරිමාණයට සුදුසු පරිදි දෙනැයි යන අර්ථයි.

ගොඤ්ඤවසේ වාලොපෙ 3 46. ගොසේ යැ අවසේ යැ ච යැ අලොපෙ යැ යනු පද සී.

අලොපවිසයා- ලොපවිෂය නො වන්නා වූ, ගොඝඤ්ඤ- ගෝ ශබ්දයා කෙරෙන්, සමාසනෙන්නා- සමාසාන්ත වූ, අ හොති- ප්‍රත්‍යය වෙයි; සමාසෝ- සමාසය නෙම, චසේ- වාර්‍යයෙහි ද, අඤ්ඤපදසේ- අන්‍යපදවර්‍යයෙහි ද, අසංඛ්‍යසේ ච- අසංඛ්‍යාවර්‍යයෙහි ද, න වේ- නො වී නම්. රඤ්ඤෝ- රජහුගෙ, ගෝ- ගෝන් නෙම, රාජගවෝ- රාජගව නම් වේ. අවඞ්- 'ගොඝසාවඞ්' 1.32 යන සූත්‍රයෙන් අවඞ් වේ.

'රඤ්ඤෝ ගෝ' යන වාක්‍යයෙහි 'අමාදි' 3.10 යන සූත්‍රයෙන් ෂෂ්ඨීසමාස කොට ලොපවිෂය නො වන්නා වූ ගොශබ්දයා කෙරෙන් 'ගොඤ්ඤවසේ වාලොපෙ' යන සූත්‍රයෙන් අප්‍රත්‍යය කොට, සවරයා පර කල්හි ගොශබ්දයහට 'ගොඝසාවඞ්' 1.32 සී අවඞ් කළ කල්හි රාජගවෝ යනු වෙ.

පඤ්ච ගාවෝ†-ගෙරි පස්දෙනෙක්, ධනං- ධන වූවාහු, අස්ස- මොහට හු සි, පඤ්චගවධනෝ- පඤ්චගවධන නම් වෙ. විසෙසන සමාසගබ්භා- විශෙෂණසමාස ගහී කොට ඇති, අඤ්ඤපදත්ථ සමාසෝ- අන්‍යපදවර්‍යසමාසයි.

පඤ්චශබ්දයා කෙරෙන් ද ගෙ ශබ්දයා කෙරෙන් ද ගොවෙයි. ධනශබ්දයා කෙරෙන් සි වෙයි. ඉමශබ්දයා කෙරෙන් ෂෂ්ඨී ස වෙයි. 'පඤ්ච ගාවෝ† ධනමස්ස' යන වාක්‍යයෙහි පඤ්ච ශබ්දයා හා ගොශබ්දයා හා විශෙෂණසමාස කොට, පඤ්චගෝ

---

* පඤ්චන්නං. ගුණෝ සමාහාරෝ පඤ්චගවං, තං ධනමස්සාති පඤ්චගවධනෝ' ඉති පදසාධනවිකාශෝ. මොග්ගල්ලානව්‍යාකරණෙ ච. 'පඤ්ච ගාවෝ ධනමස්ස පඤ්චගවධනෝ' ඉති පඤ්ජිකාශෝ.

† 'පඤ්චගවෝ' සී සන්‍ය.

සමාහාරෝ' දසගවං. අලොපෙනි කිං? 'පඤ්චහි ගොහි කීතෝ, පඤ්චගු. විසෙසනසමාසෙ 'තෙන නතං කීත'මිච්චාදිනා 4.29. ණීකෙ 'ලොපෝ'හි 4.123 තස්ස ලොපෙ ච කතෙ 'ගොඃසූ'හි 3.25 උකාරෝ. අවසද්ධකි කිං? අජ්ඣගාවෙ. අනඤ්ඤසඩ්ඛ්‍යතෙසු තෙවඃ- චිත්තාගු, උපගු—

ශබ්දයා කෙරේන් සමාසානත්‍ත වූ අප්‍රත්‍යය කොට, අවඞ් කොට ඉක්බිති අන්‍යාර්ථසමාස කළ කල්හි පඤ්චගවධනෝ යනු වෙ—

දසන්නං ගුන්නං- ගවයන් දසදෙනකුන්ගෙ, සමාහාරෝ- සිනින් එක් කිරීම, දසගවං- දසගව නම් වෙ.

'දසන්නං ගුන්නං සමාහාරෝ' යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණ සමාස කොට, සමාසානත්ත වූ අප්‍රත්‍යය කොට 'සංඛ්‍යාදි' 3.21 සූ නපුංසකලිඟ කළ කල්හි දසගවං යනු වෙ—

අලොපෙනි- අලොපවිෂයෙහි අප්‍රත්‍යය වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? 'පඤ්චහි ගොහි කීතෝ' පඤ්චගු- යන තන්හි අප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි. විසෙසනසමාසෙ- විශෙෂණසමාස කළ කල්හි, තෙන නතං කීතමිච්චාදිනා- 'තෙන නතං කීතං' 4.29 යනාදි සූත්‍රයෙන්, ණීකෙ- ණීකප්‍රත්‍යය ද, ලොපොති- 'ලොපෝ' 4.123 යන සූත්‍රයෙන්, තස්ස- ඔහට, ලොපෙ ච කතෙ- ලොප් ද කළ කල්හි, ගොඃසූති- 'ගොඃසූ' 3.25 යන සූත්‍රයෙන්, උකාරෝ- උකාරාදෙශ වෙ.

'පඤ්චහි ගොහි කීතෝ' යන වාක්‍යයෙහි විශෙෂණසමාස කොට, පඤ්චගො ශබ්දයා කෙරෙන් 'තෙන නතං කීතං'- 4.29 යනාදි සූත්‍රයෙන් ණීකප්‍රත්‍යය කොට; ඔහට 'ලෝපෝ' 4.123 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් කොට, 'ගොඃසූ' 3.25 යන සූත්‍රයෙන් ගොශබ්දයහට උකාරාදෙශ කළ කල්හි පඤ්චගු යනු වෙ.

මෙතැන්හි * තද්ධිතලොප කළ හෙයින් සමාසානත්ත වූ අප්‍රත්‍යය නො වී—

අවත්තෙති- වාර්ථසමාසවිෂයෙහි අප්‍රත්‍යය නො වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? අජ්ඣගාවෙ- යන තැන්හි අප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි.

'අජෙ ච අඤ්ඤා ච ගො ඒ' යන වාක්‍යයෙහි වාර්ථසමාස කොට, අජ්ඣගො ශබ්දයා කෙරෙන් යො කොට, 'ගොඃසාගසිහි නාංසු ගාවිගවා' 2.69 සී ගොශබ්දයහට ගාවාදෙශ කොට, 'උභ

---

* 'මෙ දෙතැන්හි- සී සහා.

'විසාලානි අක්ඛීනි අස්සා'නි * අන්‍යපදත්ථසමාසෙ 'අක්ඛිසමා සඤ්ඤත්ථෙ'නි 3·49 අකාරෙ † විසාලකෙඛා- පධානත්ථතාවසෙන චතුබ්බිධමෙකත්ථං; නිව්ධනති කෙචි. වුත්තං හි:-

පුබ්බුත්තරොභයසඤ්ඤත්ථම්චෙවෙකත්ථං චතුබ්බිධං
විසෙසසඤ්ඤඤ්ඤභයත්ථතා ‡ තිධාවිකඛනති ? තං පරෙ.

එකත්ථං.

ගොහි වෝ' 2·172 සී සොහට වො කළ කල්හි අප්සසගාවෝ යනු වෙ. මේ වාචිසමාස හෙයින් අප්‍රත්‍යය නො වී.

අනඤ්ඤසංඛ්‍යත්ථෙසූති- අනඤ්ඤසංඛ්‍යත්ථෙසු යනු, එවැනෙ; චිත්තඟු, උපඟු- යන තන්හි අප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි.

'චිත්තා ඟාවො යස්ස' යන වාක්‍යයෙහි අන්‍යාර්ථ සමාස කළ කල්හි චිත්තඟු යනු වෙයි. 'සමීපං ඟාවස්ස' යන වාක්‍යයෙහි අසංඛ්‍යසමාස කළ කල්හි උපඟු යනු වෙ. මේ දෙතැන්හි අන්‍යාර්ථ අසංඛ්‍යාර්ථ හෙයින් අප්‍රත්‍යය නො වී.

විසාලානි අක්ඛීනි අස්සාති- 'විසාලානි අක්ඛීනි අස්ස'යි කියා, අඤ්ඤපදත්ථසමාසෙ- අන්‍යපදාර්ථසමාස කළ කල්හි, අක්ඛිසමා සඤ්ඤත්ථෙති- 'අක්ඛිසමාසඤ්ඤත්ථෙ' 3·49 යන සූත්‍රයෙන්, අකාරෙ- අප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, විසාලකෙඛා- විසාලකෙඛා යනු වෙ.

'විසාලානි අක්ඛීනි අස්ස' යන වාක්‍යයෙහි අන්‍යාර්ථසමාස කොට, අන්‍යපදාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ අක්ඛිශබ්දයා කෙරෙන් 'අක්ඛිසමාසඤ්ඤත්ථෙ' යන සූත්‍රයෙන් සමාසාන්ත වූ අප්‍රත්‍යය ලකාට, සවරලොප් ආදි කාරිය කළ කල්හි විසාලකෙඛා යනු වෙ.

පධානත්ථතාවසෙන- ප්‍රධානාර්ථතාවගෙ වශයෙන්, එකත්ථං- සමාසය තෙම, චතුබ්බිධං- සතරවැදෑරුම් වෙ. කෙචි- සමහර කෙනෙක්, තිව්ධනති ¶- තුන්වැදෑරුමැයි ** කියත්. වුත්තං හි- කියන ලද මැයි.

පුබ්බ- පූර්වපදාර්ථය, උත්තර- උත්තරපදාර්ථය, උභය- උභයපදාර්ථය, අඤ්ඤත්ථං ඉති- අන්‍යපදාර්ථයයි, එකත්ථං- සමාස තෙම, චතුබ්බිධං හොති- සතරවැදෑරුම් වේ. විසෙසස- විශෙ

---

* 'යස්සානි' කත්ථචි.
† 'අකාරෙ' කත්ථචි.
‡ 'භයත්ථතා' ම.
§ 'නිධා වක්ඛනති' ම.
¶ 'නිව්ධමපි' යී සඤ්ඤ.
** 'ත්‍රිව්ධයති' සමහර සඤ්ඤ.

අථ ඉත්ථීයපච්චයන්තා * නිද්දිසියන්තෙ.

ඉත්ථියමච්චා. 3. 26

ඉත්ථියං වත්තමානතො අකාරන්තතො නාමසමා ආපච්චයො හොති. දෙවදත්තා, අජා, කොකිලා ඉච්චාදි.

නදාදිතො ඞී. 3. 27

ඤ්‍යාදිබවය, † අඤ්ඤ- අන්‍යපදාදිබවය, උභයඤ්ඤතා- ‡ උභය පදාදිබවය ඇති, පරෙ- අන්‍යයෙ, තං- ඒ මෙ සමාසය, තිධා- තුන් පරිද්දකින්, ආචික්ඛන්ති- කියත්.

අන්‍යාදිසමාසය හා නඤ්සමාසය හා චාදිසමාසය හැර සෙස්ස විශෙෂ්‍යාදි ප්‍රධානයි.

එකත්තං.

අථ- ඉක්බිත්තෙන්, ඉත්ථියපච්චයන්තා- * ස්ත්‍රීප්‍රත්‍යයාන්ත ශබ්දයො, නිද්දිසියන්තෙ- දක්වනු ලැබෙත්.

ඉත්ථියමච්චා 3·26· ඉත්ථියං යැ අතො යැ ආ යැ' යනු පද ඇති.

ඉත්ථියං වත්තමානතො- ස්ත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, අකාරන්තතො නාමසමා- අකාරාන්තනාමයා කෙරෙන්, ආපච්චයො හොති- ආප්‍රත්‍යය වෙ. දෙවදත්තා අජා කොකිලා ඉති- දෙවදත්තා, අජා, කොකිලා යන, ආදි- මේ ආදිය වෙ.

දෙවදත්ත යන ප්‍රකෘති දෙවදත්ත යි කියා කීවෙයි. ස්ත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ (අකාරාන්ත) නාමයා කෙරෙන් පර ව 'ඉත්ථියමච්චා' යන සූත්‍රයෙන් ආප්‍රත්‍යය වෙයි. පුල්ලිඟ ලොප් වෙයි. ආකාර තකාරයෙහි සංහිත වෙයි. දෙවදත්තා යනු වේ. සෙසු තන්හි ද මෙම නයයි.

නදාදිතො ඞී 3·27· දිවිපද ඇති.

---

* කිඤ්චාපි 'ඉත්ථිපපච්චයන්තා' ඉති පදං සබ්බත්ථ පාඨතරමත්ථි, තථාපි සබ්බඤ්ඤපි පදසාධනපොත්ථකෙසු තබ්බ්‍යාඛ්‍යානෙසු තට්ඨිකාසු ච 'ඉත්ථිය පපච්චයන්තා' ඉවෙවව දිස්සතෙ. තස්සාපි 'කාණ්ඩෙණ්‍යණෙය්‍යකයියා' 4.25 ඉති සූත්‍රෙ ඉයපච්චයෙන සිජ්ඣමානත්තා සුන්දරපාඨන්තරතොනෙව සම්භවතො 'ඔඝීඝාරෙ භවති.

† 'ඔඝෙෂ්‍යාදිබවය' සහා. ‡ 'උභයඤ්ඤතා'

ආකතිගණෝ'යං. නදාදීහි ඉත්තියං ඞීපච්චයෝ හොති. ඞකාරෝ 'නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වෝ'ති 3·36 සඞ්කන්තත්ථෝ. නදී, මහී, කුමාරී, තරුණී, වාරුණී, ගොතමී, ගච්ඡන්තී. 'නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වෝ'ති 3·36 වා තකාරෝ ගච්ඡති. * එවං ගුණවන්තී, ගුණවතී. 'ගොතෝ වා'ති 3·(14) නදාදිසු පාඨා වා ඞීම්හි 'ගොසස්සාවඞ්'ති 3·38 ගොසද්දස්ස ආවඞ්. ගාවී, ගෝ-

---

අයං- මේ තොම්, ආකතිගණෝ- ආකෘතිගණයි. ඉත්තියං- ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ, නදාදීහි- නදාදීන් කෙරෙන් පර ව, ඞීපච්චයෝ හොති- ඞීප්‍රත්‍යය වේ. ඞකාරෝ- ඞකාර තෙම, නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වෝති- 'නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වා' 3·36 යන සූත්‍රයෙහි, සඞ්කන්තත්ථෝ- විභක්තිය ප්‍රයෝජන කොට ඇත්තෙයි. නදී, මහී යනාදි වේ.

නද යන ප්‍රකෘති තබා ගෙන ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නා වූ නද යන ප්‍රකෘතිය කෙරෙන් 'නදාදිතෝ ඞී' යන සූත්‍රයෙන් ඞීප්‍රත්‍යය කොට, ඞකාර අප්‍රයෝගී කොට, පූර්වස්වර ලොප් කොට, ඊකාර පැමිණ වූ කල්හි නදී යනු වේ. මහී යනාදිය ද මේ ම නයයි-

නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වෝති- 'නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වා' 3·36 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, තකාරෝ- තකාරාදේශ කළ කල්හි, ගච්ඡති- යනු වේ.

ගච්ඡන්ත යන ප්‍රකෘතිය කෙරෙන් ඞීප්‍රත්‍යය කොට, ඞීප්‍රත්‍යයා පර කල්හි නන්ප්‍රත්‍යයහට 'නන්නන්තූනං ඞීම්හි තෝ වා' යන සූත්‍රයෙන් තකාරාදේශ කොට, සවර ලොප් කොට, ඊකාර තකාර යෙහි සංහිත කළ කල්හි ගච්ඡතී යනු වේ-

ගුණවන්තී, ගුණවතී- යනු ද, එවං- මෙසෙ මෑ යි. ගොතෝ වාති- 'ගොතෝ වා' 3·(14) යි, නදාදිසු පාඨා- නදාදියෙහි හැදුළ හෙයින්, වා- විකල්පයෙන්, ඞීම්හි- ඞීප්‍රත්‍යයා කළ කල්හි, ගොසස්සාවඞ්ති- 'ගොසස්සාවඞ්' 3·38 යන සූත්‍රයෙන්, ගොසද්දස්ස- ගොශබ්ද යහට, ආවඞ්- ආවඞ් යන ආදේශ වේ. ගාවී, ගෝ- යනු වේ.

ගෝශබ්දයා කෙරෙන් 'ගොතෝ වා' යි නියම කළ හෙයින් 'නදාදිතෝ ඞී' යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඞීප්‍රත්‍යය වෙයි. ඞීප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ගොශබ්දයහට 'ගොසස්සාවඞ්' යි ආවඞ් වෙයි. ගාවීශබ්දයා කෙරුන් වූ සිහට ලොප් වේ-

---

* 'ගවජ්ජති ගවජ්ජන්තී' ඉති ඉධ සඞ්ඛ්‍යා.

යකඛාදිත්තිනී ච. 3. 28

යකඛාදිතෝ ඉත්තියමිනී හොති, ඞී ච. යකඛිනී, යකඛී; නාගිනී, නාගී.

යුවණෙණාහි නී. 3. 30

ඉත්තියම්වණ්ණුවණ්ණනෙතහි නී හොති බහුලං. පයත පාණිනී, දණ්ඩිනී, භික්ඛුනී, පරිත්තනවිදුනී.

යුවා නී. 3. 35

යුවසද්දතෝ නී හොතිත්තියං. යුවති.

ඉත්තියපපවවයනනා. *

යකඛාදිත්තිනී ච 3·28· යකඛාදිතෝ යැ ඉනී යැ ච යෑ යනු පද සි.

ඉත්තියං– සත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, යකඛාදිතෝ– යකඛාදි ශබ්දයන් කෙරෙන් පර ව, ඉනී හොති– ඉනීප්‍රත්‍යය වෙ; ඞී ච– ඞීප්‍රත්‍යය ද වෙ. යකඛිනී, යකඛී යනාදි වෙ.

යුවණෙණාහි නී 3·30· දවිපද සි.

ඉත්තියං– සත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, ඉවණ්ණුවණ්ණනෙතහි– ඉවණ්ණාන්ත උවණ්ණාන්තනාමයන් කෙරෙන් පර ව, බහුලං– ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, නී හොති– නීප්‍රත්‍යය වෙ. පයතපාණිනී යනාදි වෙ.

පයතපාණිශබ්දය තබා ගෙන මෙ සූත්‍රයෙන් නීප්‍රත්‍යය කළ කල්හි පයතපාණිනී යනු වෙ. 'දානත්ථාය සද්ධ, පයතෝ පාණි එතිස්සා'ති පයතපාණිනී. කී නියෙන් නීප්‍රත්‍යය කොට 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා' 1·33 සි ඊකාරඋකාරයන්ට හ්‍රස්ව කළ කල්හි දණ්ඩිනී, පරිවත්තනවිදුනී යනු වෙ.

යුවා නී 3·35· දවිපද සි.

ඉත්තියං, සත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නා වූ, යුවසද්දතෝ– යුව ශබ්දයා කෙරෙන් පර ව, නී හොති– නීප්‍රත්‍යය වෙ. යුවති යනු වෙ.

ඉත්තියපපවවයනනා. *

---

* 185 පිට.

ඉත්ථියං:- චතසෝ. චතසෝ. [චතූහි, චතූහි. චතස්සන්නං. චතූසු.

නපුංසකෝ:- චත්තාරි. චත්තාරි. සෙසං පුමේව.

පඤ්ච යෝ.

ට පඤ්චාදීහි චුද්දසහි. 2. 171

පඤ්චාදීහි චුද්දසහි සඛ්‍යාහි යොනං ටෝ හොති. පඤ්ච. පඤ්ච.

පඤ්චාදීනං චුද්දසන්නම්. 2. 92.

පඤ්චාදීනං චුද්දසන්නං සුනංහිසව හොති. එත්තාපවාදෙ'යං, පඤ්චහි, පඤ්චහි. පඤ්චන්නං. පඤ්චසු. එවං ඡාදයෝ අට්ඨාරසන්නා.

ඉත්ථියං- සත්‍රිලිඞ්ගයෙහි, චතසෝ යනාදි වේ. නපුංසකෝ- නපුංසකලිඞ්ගයෙහි, චත්තාරි යනාදි වේ. සෙසං- සෙස්ස, පුමේව- පුල්ලිඞ්ගයෙහි මෙනි.

පඤ්ච යෝ- පඤ්චශබ්දය, ඔහු කෙරෙන් පර වූ යොවිභක්තිය වේ.

ට පඤ්චාදීහි චුද්දසහි [2.171] ඉතිපද සි.

පඤ්චාදීහි-පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, චුද්දසහි සංඛ්‍යාහි- තුදුස් සංඛ්‍යාශබ්දයන් කෙරෙන් පර වූ, යොනං- යොවිභක්තීන්ට, ටෝ හොති- ටකාරාදෙශ වේ.

මෙහි යොහට ලොප් නොකොට වචිධානය ලොපනිමිත්තා දීඝනිවෘත්තිය සඳහා සි. පඤ්ච. පඤ්ච යනු වේ.

පඤ්චාදීනං චුද්දසන්නම් [2.92] ඉතිපද සි.

සුනංහිසු- සු ස නං ස හි ය යන මොවුන් පර කල්හි, පඤ්චාදීනං- පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, චුද්දසන්නං- තුදුස්දෙනාට, අ ඡොනි- අකාරාදෙශ වේ. අයං- මේ අකාරවිධානය තෙමෙ, එත්තාපවාදෙ- 'සුහිසවසෙසෙ'[2.100] සි පෙම්ණි එහිහට බාධකයි. 'සුනංහිසු' [2.91] සි පෙම්ණි දීඝ ද මේ අවිධානසාමර්ථ්‍යයෙන් මැ වැළකෙයි දත යුතු. පඤ්චහි යනාදි වේ.

ඡාදයෝ- ඡශබ්දයා ආදි කොට ඇති, අට්ඨාරසන්නා- අට්ඨාරසශබ්දයා අන්ත කොට ඇති ශබ්දයෝ ද එවං- මෙසෙ මැ සි; මේ පඤ්චශබ්දයා සෙ ම ය සි සෙයි.

'එකො ව දස වා'ති වත්තබ්බමාසෙ, 'එකෙන අධිකා දසා'ති තතියාසමාසෙ වා කතෙ 'එකත්තතාය'නති[2·121] විහතත්තිලොපො. එවමුපරි ව.

එකට්ඨානමා. 3. 102

එකඅට්ඨානං ආ හොති දසෙ පරෙ.

ර සඞ්ඛ්‍යානතො වා. 3. 103

සඞ්ඛ්‍යානතො පරස්ස දසස්ස ර හොති විභාසා. ස ච, 'පඤ්චමියං පරසෙසං'ති[1·15] අනුවත්තමානෙ, 'ආදිස්සා'ති[1·16] දකාරස්සෙව හොති. එකාරස, එකාදස.

එකො ව දස වාති- 'එකො ව දස ව' යී කියා, වත්තබ්බමාසෙ- වත්තබ්බමාසයා හො, එකෙන අධිකා දසාති- 'එකෙන අධිකා දස'යී කියා, තතියාසමාසෙ වා- තෘතීයාසමාස හො, කතෙ- කළ කල්හි, එකත්තතායනති- 'එකත්තතාය' [2·121] යන සූත්‍රයෙන්, විහතත්තිලොපො- විහක්තියට ලොප් වේ. උපරි ව- මත්තෙහි ද, එවං- මෙසෙ මැ යි.

එකට්ඨානමා [3·102] දිවිපද යි.

දසෙ පරෙ- දසශබ්දය පර කල්හි, එකඅට්ඨානං- එක ය අට්ඨ ය යන මොවුන්ට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ.

ර සංඛ්‍යානතො වා [3·103] තිපද යි.

සංඛ්‍යානතො පරස්ස සංඛ්‍යාශබ්දය කෙරෙන් පර වූ, දසස්ස- දසශබ්දයහට. විභාසා- විකල්පයෙන්, ර හොති- රකාරාදෙශ වේ. ස ච- ඒ රකාරාදෙශය ද, පඤ්චමියං පරසෙසති- 'පඤ්චමියං පරස්ස' [1·15] යනු, අනුවත්තමානෙ- වැටෙන්නෙහි, 'ආදිස්සා'ති- 'ආදිස්ස' [1·16] යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන්, දකාරස්සෙව හොති- දකාරයහට ම වේ. එකාරස, (එකාදස) යනු වේ.

එකශබ්ද එක යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. චශබ්ද ව යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' [2·120] යන සූත්‍රයෙන් ලෝප් වෙයි. දසශබ්ද දස යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව ප්‍රථමාදියොවිහක්ති වෙයි. වශබ්ද ව යී කියා තිබෙයි. ඔහු කෙරෙන් පර ව සිවිහක්ති වෙයි. ඔහට 'අසංඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' [2·120] යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. 'එකො ව දස ව' යන වාක්‍ය

ණාදයෝ'භිධෙය්‍යලිඞ්ගා අපචෙව තන්නපුංසක්‍යා
නපුංසකෙ සඤ්ඤෙ ණ්‍යා භියෙය්‍යා භාවසමූහජා
තා තූත්තියම්හි තා තොදිවිපචවයන්නනකා.

නපුංසකෙන ලිඞ්ගෙන සද්දෝදහු පුමෙන වා
නිද්දිසතීති ඤාතබ්බම්විසෙසෙ පනිච්ඡිතෙ.

වා අපචෙවති වාධිකාරෝ.

වචාදිතෝ ණානණායනා. 4. 2.

වචාදිතෝ ගොත්තාදිහුතා ගණතෝ ච ණානණායතපප චිචයා හොන්ති පපුත්තාදෙ'පචෙච්. පපුත්තාපපභුති ගොත්තං.

ණාදයෝ- ණාදිප්‍රත්‍යයාන්තයෝ, අභිධෙය්‍යලිඞ්ගා- වාච්‍ය ලිංගයට * බඳු වූ ලිඟු ඇත්තාහ; අපචෙව තු- අපත්‍යාර්ථයෙහි වූ ණාදිහු වන්නාහි, අනපුංසකා- නපුංසකලිඟු නො වන්නාහ; 'ස්ත්‍රීපුංසකයොරපත්‍යාන්තාඃ' යනු හෙයින් 'අපචෙව තන්නපුංසකා' සී යුතු. සකත්ථෙ- සවාර්ථයෙහි වූ, ණ්‍යා- ණ්‍යප්‍රත්‍යය තෙම, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟුයෙහි වන්නෙය; භාවසමූහජා- භාවාර්ථසමූහාර්ථයෙහි වූ ප්‍රත්‍යයෝ, භියෙය්‍යා- බොහෝ සෙ, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟුයෙහි වන්නාහ.

තා තු- තාප්‍රත්‍යය වන්නාහි, ඉත්ථියං- ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි වන්නෙ ය; තොදි- තොප්‍රත්‍යය ආදි කොට ඇති, විපචවයන්නනකා- විප්‍රත්‍යයා අන්ත කොට ඇති, තෙ- ඒ ප්‍රත්‍යයෝ, අසංඛ්‍යා- අසංඛ්‍යයෝ සි.

අවිසෙසෙ ඉච්ඡිතෙ පන- සාමාන්‍යයක් අභිමත කල්හි වන්නාහි, සද්දෝ- නිෂ්පන්නශබ්දය තෙම, නපුංසකෙන ලිඞ්ගෙන- නපුංසකලිඟුයෙන් හෝ, උදාහු- නොහොත්, පුමෙන වා- පුල්ලිඟුයෙන් හෝ, නිද්දිසතීති- දක්වනු ලැබෙන්නෙ යයි, ඤාතබ්බං- දත යුත්තෙයි.

වා- වා යනු ද, අපචෙවති ච- අපචෙව යනු ද, අධිකාරෝ- මතු මතු සූත්‍රයන්හි සම්බන්ධ කරනු ලැබේ.

වචාදිතෝ ණානණායනා 4.2. දම්පද සී.

වචාදිතෝ- වචාදිශබ්දයන් කෙරෙන් ද, ගොත්තාදිහුතා ගණතෝ ච- ගෝත්‍රාදි වූ ශබ්දගණයෙන් කෙරෙන් ද, පපුත්තාදෙ 'පචෙච- මුනුබුරා ආදි කොට ඇති අපත්‍යයා කිවමනා කල්හි,

---

* 'වාච්‍යයතව' සී සම්භර.

'වච්ඡස්සාපච්චං' වච්ඡානෝ; වච්ඡායනෝ; 'සංයොගෙ කිච්'කි 4.125 වුත්තත්තා න වුද්ධි 'කතිස්සාපච්චං' කච්චානෝ, කච්චායනෝ. යකාරවවගහපුබ්බරූපානි. යාගමෙ කාතියානෝ*

ණාකණායනාපපච්චයා හොන්ති- ණානණායනප්‍රත්‍යයෝ වෙත්, පපුත්තාපපතුති- මුනුබුරා සොරෙහි පටන්, ගොත්තං- ගොත්‍ර නම් වෙ.

වච්ඡාදිවාදි යම් ශබ්ද කොනකුන් කොරෙන් ණානණායන ප්‍රත්‍යයන් කොරෙන් එකාකු දු පෙනෙ නම් ඔහු වච්ඡාදි නම් වෙත්. ගොත්‍ර නම් වංශය ය; එයට ආදි නම් වත්සගොත්‍රය, කණ්හගොත්‍රය යනාදීන් යම්ක්හු වශයෙන් බැවහර † කරනු ලැබෙ ද එ සංඥවට ‡ ආදි වූ වත්සාදි පුරුෂයා සි.

වච්ඡස්ස- වච්ඡයාගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, වච්ඡානෝ- වච්ඡාන නම් වෙයි. වච්ඡායනෝ- වච්ඡායන නම් වෙ සංයොගෙ කිච්චි- 'සංයොගෙ කිච්' 4.125 යි, වුත්තත්තා- කියන ලද බව හෙයින්, න වුද්ධි- ආදිස්වරයහට වෘද්ධි නො වෙ.

---

* මොග්ගල්ලානසුත්තාකාරමහාසාම්පාදෙ වෙව පාණිනිවණ්ණොම්පාදෙ දයෝ සඤ්ඤාතසද්දලක්ඛණඤ්ඤාතාරෝ චෙති සඛ්ඛෙපවිමෙ මහාසද්දිකා ඤාත සද්දතෝ ගොත්තාපච්චෙව ණ්‍යපපච්චයං (යඤ්) කත්වා නිප්ජාදිතාය අපච්චපප චවයත්තාය කච්චපපකතියාදයෙවිමෙ පච්චයෙ විදධතති.

මොග්ගල්ලානමහාසාම්පාදස්ස සම්මුඛසිස්සා සමානෝ'පායං පදසාධන රවෙතා පියදස්සිත්තෙරපාදෙ ඔලපපකතිභූතං ඤානසද්දං, අපච්චපපච්චයන්තං කච්චසද්දං වා නාඛ්‍යීකරිය කති ඉති සද්දන්තරමෙව පකතිභාවෙතා ගහෙත්වා තතොයෙව ණානණායනාපපච්චයෙ විධාය යකාරවවගහපුබ්බරූපානි ච ආදිසති.

කාතියානෙ ඉති පදසාධනත්ථං මොග්ගල්ලානමහාසාම්පාදෙ 'ඤතා ණියො ච' 4.(19) ඉති ගණසුත්තං විවරිය ඤානසද්දතො ණියපපච්චයං කත්වා තදන්තාය කාතියපපකතියා ණානපපච්චයං කරොති. ගන්ථකත්තායං ගණ සුත්තමපාදගණයිත්වා කතිපපකතිතො යාගමෙමෙතාව තදපි සාධයති.

හරිවංසෙ:-

'දෙවග්ගිනා: කතිඝෙවව යසමාත් කාත්‍යායනා: සමෘතා:
ශාලාවත්‍යාං හිරණ්‍යාක්ෂෝ රෙණෝර්ජඥෙ'ථ රෙණුමාන්'

එහි විජ්ජණිතා 'කතිඝෙවව' ඉති පදමපි පොත්ථකන්තරෙ 'කතඝෙවව' ඉතිපි දිසති.

† 'බ්‍යවිහාර, ව්‍යවහාර, බැවහාර' යි සමහර.

‡ 'එ සඤ්ඤතප්‍රජාවට, එ සඤ්ඤතා-ප්‍රජාවට' යි ද සමහ.

'සාතනිකාය අපච්ච'ම්වෙවවමාදිවිගහෙ.

'වච්ඡසසාපච්චං නත්තාදි' * යන වාක්‍යයෙහි ඔකාරාන්ත වච්ඡ ශබ්දයා කෙරෙන් පර ව 'වච්ඡාදිතෝ ණානණායනා' යන සූත්‍රයෙන් අපත්‍යාර්ථයෙහි ණාකප්‍රත්‍යය වෙයි. ණායන ප්‍රත්‍යය වෙයි. ණකාර අප්‍රයොගී වෙයි. ණාත්‍රුබ්ඛප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ප්‍රකෘති සම්බන්ධි වූ සවරාදි වූ අකාරයහට 'සරූතමාදිසසා' 4·124 යනාදි සූත්‍රයෙන් වෘද්ධි පත්තෙහි, සංයොගවිශයෙහි වූ අකාරයහට 'සංයොගෙ සුවි' 4·125 යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂේධ වෙයි. සවර ලොප් ආදි කාර්‍ය්‍ය වෙයි. වච්ඡානෝ, වච්ඡායනෝ යනු වෙ

කතිසස- කතිත්‍රුගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, කච්චානෝ- කච්චාන නම. කච්චායනෝ- කච්චායන නම්. යකාරවවගහපුබ්බි රූපානි- යකාරවවර්‍ගීපූර්‍වරූප යන මොහු වෙත්.
සවරයා පර කල්හි ඉකාරයහට 'සවා සරෙ' 1·30 යන සූත්‍රයෙන් යකාරාදෙශ ද යකාරයා පර කල්හි තවර්‍ගීයහට 'තවගහවර ණා'දින් 1·43 වවර්‍ගී ද 'වග්ගලසෙහි තෙ' 1·49 සී යකාරයහට පූර්‍වරූප ද වෙ.
යාගමෙ- යකාරාගම කළ කල්හි, කාතියානෝ යනු වෙ. 'කතිසසා පච්චං නත්තාදි' යනු විග්‍රහයි. සෙස්ස සුබොධයි. †

මෙහි මෙසෙ කියන ලද. පඤ්චිකායෙහි වනාහි:- 'කතසසා පච්චං නත්තාදි' යන වාක්‍යයෙහි 'ණ්‍ය දිච්චාදිහි' 4·4 සී ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට, ය පර කල්හි 'ලොපො'වණණිවණණානං' 4·131 සී අන්ත අකාරයා ලොප් කොට, 'තවගහවරණා'දින් තහට චකාර කොට, 'වග්ගලසෙහි තෙ' සී යහට ද ච කොට, නිපද වූ කච්ච ප්‍රකෘතිය කෙරෙන් මේ සූත්‍රයෙන් නැවත අපත්‍යාර්ථයෙහි ණාත ණායනප්‍රත්‍යයන් කළ කල්හි කච්චානෝ, කච්චායනෝ යනු වෙයි' කියන ලද. 'කතසසාපච්චං නත්තාදි' යන වාක්‍යයෙහි කතශබ්දයා කෙරෙන් 'කතා ණියෙ ච' ‡ 4·(19) යන ගණසූත්‍රයෙන් නියම කළ හෙයින් 'ණ්‍ය දිච්චාදිහි' යන සූත්‍රයෙන් ණියප්‍රත්‍යය කොට, වෘද්ධි කොට නිපද වූ කාකියශබ්දයා කෙරෙන් මේ සූත්‍රයෙන් ණාත කළ කල්හි කාතියානෝ යනු වෙයි' කියන ලදි.

කච්චිකාය අපච්චං ඉති- 'කච්චිකාය අපච්චං' යන, එවමාදි විගහයෙ- මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

---

* 'නාච්චාදි' සභාෂ. † 191 පිට.
‡ 'කතා ණියෙච්' සභාෂ.

ඤතනිඤාවිධවාදිහි ණෙය්‍යණෙරා. 4. 3.

ඤතනිඤාදිහි විධවාදිහි ච ණෙය්‍යණෙරා වා යථාසඞ්ඛ්‍යං හොන්ත්‍යප්පවෙව. ඤතනිකොයෙය්‍යා. වෙඤතතොයෙය්‍යා. වෙධවෙරා. සාමඤණෙරා.

ණ්‍ය ඉවවාදිහි. 4. 4.

දිතිපභුතීහි ණෙය්‍යා වා හොන්තපවෙව.

සංයොගෙ ඤවි. 4. 125.

සරාහාමාදිභූතා යෙ අයුවණණා, තෙසං ආඵඹි හොන්ති ඤවි ඉදව සංයොගවිසයෙ ණා ඤබඤෙති විසයසත්තමියා නිද්දිට්ඨ ත්තා සංයොගතො පුඛෙඛව එඤාරො.

ඤතනිඤාවිධවාදිහි ණෙය්‍යණෙරා 4·3· දවිපද යි.

ඤතනිඤාදිහි- ඤතනිඤාදිශබ්දයන් කෙරෙන් ද, විධවාදිහි ච- විධවාදිශබ්දයන් ඇතෙරෙන් ද, අපවෙව- පුත්‍රයා නිවර්තනා කල්හි, යථාසඞ්ඛ්‍යං- පෙරලීන්, ණෙය්‍යණෙරා- ණෙය්‍යණෙරප්‍රත්‍යයෝ, වා හොන්ති- විකල්පයෙන් වෙත්. ඤතනිකොයෙය්‍යා යනාදි වේ.

ඤතනිඤාය අපච්චං, විඤතාය අපච්චං, විධවාය අපච්චං, සමණස්ස අපච්චං' යනු විග්‍රහයි. ඤතනිඤාය- ඤතනිඤාවගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, ඤතනිකොයෙය්‍යා- ඤතනිකොයෙය්‍ය නම් වේ; සඤඤකුමාරයි. විඤතාය- ගර්‍භිණීතාවහෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, වෙඤතතොයෙය්‍යා- වෙඤතතෙය්‍ය නම් වේ; ගුර්ඤයි. විධවා නම් වැන්දඹු යි. ඤතනිඤා, විඤතා, විධවා යන ශබ්දයෝ තුන්දෙන සන්‍ධිලිඛුවොයි සිද්ධ සුගමයි.

ණ්‍ය ඉවවාදිහි 4·4· දවිපද යි.

දිතිපභුතීහි- දිතිආදිශබ්දයන් කෙරෙන්, අපවෙව- පුත්‍රයා නිවර්තනා කල්හි, වා- විකල්පයෙන්, ණෙය්‍යා හොන්ති- ණ්‍යප්‍රත්‍යය වේ.

සංයොගෙ ඤවි 4·125· දවිපද යි.

සංයොගවිසයෙ ණා ඤබඤෙති- සංයොගවිෂයෙහි වූ ණා ඤබ ප්‍රත්‍යය පර කල්හි, සරාහානං- සවරයන් අතුරෙහි, ආදිභූතා- ආදියෙහි වූ, යෙ අයුවණණා- යම් අවණ්ණුවණ්ණුවණ්ණෙනෙක් ඇද්ද, තෙසං- ඔවුන්ට, ඤවි එව- කිසි හෑනෙක්හි ම, ආඵඹි හොන්තීති- ආ ඵ ඔ යන මොහු වෙති යි, විසයසත්තමියා නිද්දි

ලොපෝ'වණණිවණණානං. 4 131.

යකාරාදෙ, පචචයෙ අවණණිවණණානං ලොපෝ හොති. 'දිතියා අපචචං' දෙවෙවා. 'කුණඩනියා අපචචං' කොණඩඤඤසස. නසස කෙ පුබබරූපං. 'භාතුනෝ අපචචං' භාතබබා. එතථ

සමහි ගොසස ච. 4. 130.

යකාරාදෙ, පචචයෙ ගොසසුවණණසස ච අවඩ් හොතීනි උකාරසස අවඩ්.

ඨිතතා- විසයසපතතමීන් දැක්වූ හෙයින්, සංයොගතෝ පුබෙබව- සංයොගයෙන් පූර්වයෙහි ම, එකාරෝ- එකාරයදෙස වෙ.

ලොපෝ'වණණිවණණානං 4·131· දවිපද යි.

යකාරාදෙ පචචයෙ- යකාරාදි ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, අවණණි වණණානං- ප්‍රකෘතිය සම්බන්ධි වූ අවණ්ණිඉවණ්ණියන්ට, ලොපෝ හොති- ලොප් වෙ. දිතියා- අසුරමාතාවගෙ, අපචචං- පුත්‍ර තෙම, දෙවෙවා- දෙවව නම් වේ.

'දිතියා අපචචං' යන වාක්‍යයෙහි මෙයින් ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට, විභක්තිලොප් කොට, දිතිය යි තුබූ කල්හි ය පර කල්හි ඉවණ්ණිය හට 'ලොපෝ'වණණිවණණානං' 4·131 යි ලොප් කොට, 'තවගහා වරණා'දින් 1·48 තකාරයහට වකාර ද 'වගහලසෙහි තෙ' 1·49 යි යහට ද වකාර කළ කල්හි දෙවෙවා යනු වෙ.

කුණඩනියා- කුණඩනියගෙ, අපචචං- පුත්‍ර තෙම, කොණඩ සෙඤඤු- කොණඩඤඤ නම් වේ. නසස- නකාරයහට, කෙ- ඤකාර කළ කල්හි, පුබබරූපං- පූර්වරූප ද වෙ.

'කුණඩනියා අපචචං' යන වාක්‍යයෙහි මෙයින් ණ්‍යප්‍රත්‍යය කොට විභක්තිලොපාදිය කළ කල්හි ණාතුබන්ධිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි 'සංයොගෙ සිවි' 4·125 යි සවරාදි වූ උවණ්ණියහට වෘද්ධි ඔකාර කොට, 'ලොපෝ'වණණිවණණානං' යි කුණඩනීශබ්දයාගෙ ඊකාරයා ලොප් කොට, 'තවගහාවරණා'දින් නහට ඤකාර ද 'වගහලසෙහි තෙ' යි යහට ද ඤකාර කළ කල්හි කොණඩඤඤ යනු වෙ.

භාතුනෝ- බෑයාගෙ, අපචචං- පුත්‍ර තෙම, භාතබබා- භාතබබ නම් වේ. එතථ- මෙහි,

සමහි ගොසස ච 4·130· තිසූදද යි.

අ ණී. 4. 5.

අකාරන්තතෝ ණී වා හොතපවෙව බහුලං. 'දකඛස්සාපචචං' දකඛි. එවං වාරුණි. බහුලංවිධානා න සබ්බෙහි අකාරන්තෙහි. තෙනෙව 'වසිට්ඨස්සාපචචං' වාසිට්ඨොතෙව හොති.

රාජතෝ සෙඤ්ඤ ජාතියං. 4. 6.

යකාරාදෙ පචචයෙ– යකාරාදි ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, ගොස්ස– ගොශබ්දයහට ද, උවණ්ණස්ස ච– උවණ්ණයහට ද, අවඞ් හොතීති– අවඞ් වෙ නු සි, උස්ස*– උකාරයහට, අවඞ් (හොති)– අවඞ් වෙ.

'භාතුනෝ අපචචං' යන වාක්‍යයෙහි මෙයින් යප්‍රත්‍යය කොට, විභක්තිලොපාදිය ද යකාරාදිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි උවණ්ණය හට 'යමහි ගොස්ස ච' යන සූත්‍රයෙන් අවඞ් ද කළ කල්හි භාතබ්බා යනු වෙ.

අ ණී 4·5· දවිපද සි.

අකාරන්තතෝ– අකාරාන්තනාමයා කෙරෙන්, අපචෙ– පුත්‍රයා කිවමනා කල්හි, බහුලං– ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, වා- විකල්ප යෙන්, ණී හොති– ණිප්‍රත්‍යය වෙ. දකඛස්ස- දකඛයාගෙ, අපචචං– පුත්‍ර තෙම, දකඛි– දකඛි නම් වෙ. වාරුණී– වාරුණී යනු ද, එවං– මෙසෙ මැයි.

'දකඛස්ස අපචචං' යනු විග්‍රහ සි. මෙහි 'සංයොගෙ සුවි' 4·125 සි වෘද්ධි නො වෙ. 'වරුණස්ස අපචචං' යනු විග්‍රහ සි. ණිප්‍රත්‍යය කොට වෘද්ධි කළ කල්හි වාරුණී යනු වෙ.

බහුලාධිකාරා†– 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින්, සබ්බෙහි අකාරන්තෙහි–සියලු අකාරාන්තනාමයන් කෙරෙන්, න (හොති)– ණිප්‍රත්‍යය නො වෙ. තෙන එව– එහෙයින් ම, වසිට්ඨස්සාපචචං වාසිට්ඨොතෙව හොති– 'වසිට්ඨස්සාපචචං' වාසිට්ඨා සි කියා ම වෙ.

'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින් සියලු අකාරාන්තනාමයන් කෙරෙන් ම අපත්‍යාර්ථයෙහි ණ්ප්‍රත්‍යය නො වෙයි. එහෙයින් 'වසිට්ඨස්සාපචචං' වාසිට්ඨි සි කියා නො ව වාසිට්ඨා සි කියා ම වෙයි යනු භාවයි.

රාජතෝ සෙඤ්ඤ ජාතියං 4·6· නිපද සි.

---

* 'උකාරස්ස' සි පදසාධනා.

† 'බහුලංවිධානා' සි පදසාධනා. එහෙත් සියලුම සන්නයපාත්වල 'බහුලාධිකාරා' සි ම තිබේ.

රාජසද්දතො සෙසතෝ වා හොතපවෙව ජාතියං ගම්‍යමීයතායං. * 'රඤ්ඤෝ අපච්චං' රාජඤ්ඤෝ. ජාත්‍යතනි කිං? රාජාපච්චං.

ඛත්තා සියා. 4. 7.

ඛත්තසද්දා යඉයා හොත්තපවෙව ජාතියං. 'ඛත්තස්සාපච්චං' ඛත්තෙය්‍යා. ඛත්තියෝ ජාතියනෙව්ව; ඛත්තී.

මනුතෝ සසඤ්ඤ. 4. 8.

ජාතියං ගම්‍යමානායං-* ප්‍රත්‍යයානන්තයා විසින් † ක්ෂත්‍රියජාතිය යක් ගම්‍යමාන කල්හි, අපවෙව- පුත්‍රයා කිවමනා කල්හි, රාජ සද්දතෝ- රාජශබ්දයා කෙරෙන්, වා- විකල්පයෙන්, ඤ්ඤෝ හොති- ඤ්ඤප්‍රත්‍යය වේ. රඤ්ඤෝ- රජහුගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, රාජඤ්ඤෝ- රාජඤ්ඤ නම් වේ. ජාතියනති- ක්ෂත්‍රියජාතිය යක් ගම්‍යමාන කල්හි වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? රාජාපච්චං- යන තන්හි ඤ්ඤප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස සි.
මෙහි අපත්‍යසම්බන්ධමාත්‍රයක් මුත් ක්ෂත්‍රියජාතිය අවිවක්ෂිත නු සි ඤ්ඤප්‍රත්‍යය නෝ වෙයි. 'රඤ්ඤෝ අපච්චං' රාජාපච්චං යි ෂ්ඨී සමාස වෙ.

ඛත්තා සියා 4-7- දවිපද සි.

ජාතියං- ක්ෂත්‍රියජාතියක් ගම්‍යමාන කල්හි, අපවෙව- පුත්‍රයා කිවමනා කල්හි, ඛත්තසද්දා- ඛත්තශබ්දයා කෙරෙන්, යඉයා හොතති- යඉයප්‍රත්‍යයයෝ වෙත්. ඛත්තස්ස- ක්ෂත්‍රියයාගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර තෙම, ඛත්තෙය්‍යා- ඛත්තය නම් වේ. ඛත්තියෝ- ඛත්තිය නම් වේ.

ඛත්තශබ්දයා කෙරෙන් මේ සූත්‍රයෙන් යප්‍රත්‍යය කොට, යකාරාදිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි අවණ්ණයහට 'ලොපෙ'වණ්ණිවණ්ණානං' 4-131 සි ලොප් කොට, සය්‍යාදිකාර්‍ය්‍ය කළ කල්හි ඛත්තෙය්‍යා යනු වේ. ඉයප්‍රත්‍යය කොට සවර ලොප් කළ කල්හි ඛත්තියෝ යනු වේ. රාජඤ්ඤ ය ඛත්තය ය ඛත්තිය ය යනු ක්ෂත්‍රියජාති ඇති රජදරුවන්ට නම්.
ජාතියනති- ජාතියං යනු, එව- වැඩෙයි; ඛත්ති-යන තන්හි ය ඉය ප්‍රත්‍යයන් නො වන පිණිස සි. 'ඛත්තස්සාපච්චං' ඛත්තී, 'ආ ණී' 4-5- සි ණීප්‍රත්‍යය වූ තැනි.

මනුතෝ සසඤ්ඤ 4-8- දවිපද සි.

---

* 'ගම්මමානායං' කත්ථචි. † 'වාක්‍යත්තයා විසින්' සහස.

මනුස්සඤ්ඤතෝ ජාතියං සසසණ හොත්තනපවෙව. 'මනුත්තෝ අපච්චං' මනුස්සෝ. මානුසෝ. ජාතියතෝච්ච; මානවෝ.

ජනපදනාමසමා ඛත්තියා රඤ්ඤ ච ණෝ. 4. 9.

ජනපදස්ස යං නාමං, තත්‍යනාමසමා ඛත්තියාපචෙව රඤ්ඤ ච ණෝ හොති. 'පඤ්චාලානං අපච්චං, රාජා වා' පඤ්චාලෝ. මාගධෝ. ජනපදනාමසමාති කිං? දූස:පි. ඛත්තියාති කිං? 'පඤ්චාලස්ස බ්‍රාහමණස්සාපච්චං' පඤ්චාලි.

ජාතියං- සමුදායෙන් ජාතියක් ගම්‍යමාන කල්හී, මනු සඤ්ඤතෝ- මනුශබදයා කෙරෙන්, අපචෙව- අපත්‍යාර්ථයෙහි, සස සණ- සස සණ්ප්‍රත්‍යයයෝ, හොනති- වෙත්. මනුතෝ- මනුරජ හුගෙ, අපච්ච- පුත්‍ර තෙම, මනුසෙසා- මනුස්ස නම. මානුසෝ- මානුස නම්.

සණ්ප්‍රත්‍යය කොට අකාරයහට වෘද්ධි කළ කල්හී මානුසෝ යනු වෙ.

ජාතියනති- ජාතිගං යනු, ඒව- වැටෙයි; මානවෝ-යන තන්හි සසසණ්ප්‍රත්‍යයන් නො වන පිණිසයි.

මානවෝ යී අපත්‍යයා ම කියනු කැමැති වන ලද හෙයින් ජාතිය අනපෙක්ෂිත නු යි 'ණෝ වාපචෙව' 4·1 යී ණප්‍රත්‍යය කොට, 'උවණ්ණස්සාවඞ් සරෙ' 4·129 යී උකාරයාහට අවඞාදෙශ කළ කල්හි මානවෝ යනු වෙ.

ජනපදනාමසමා ඛත්තියා රඤ්ඤ ච ණෝ 4·9· පස්පද යි.

ජනපදස්ස- ජනපදයාගෙ, යං නාමං- යම් නමෙක් ඇද්ද, තත්‍යනාමසමා- එනැමැති, ඛත්තියා- ක්ෂත්‍රියවාචිශබදයා කෙරෙන්, අපචෙව- පුත්‍රයා කිවමනා කල්හි ද, රඤ්ඤ ච- රජහු කිවමනා කල්හි ද, ණෝ හොති- ණප්‍රත්‍යය වෙ. පඤ්චාලානං- පඤ්චාල දෙශවාසීන්ගෙ, අපච්චං- පුත්‍ර හෝ, රාජා වා- රජ හෝ, පඤ්චාලෝ- පඤ්චාල නම් වෙ. (මාගධෝ- මාගධ නම් වෙ.) 'මගධානං අපච්චං රාජා වා' මාගධෝ යනු විග්‍රහයි. ජනපද නාමසමාති- ජනපදනාමසමා යනු, කිං- කුමට ගැ? දූසරථි- යන තන්හි, ණප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි.

මෙහි දසරථ නම් ක්ෂත්‍රිය ම ය, ජනපද නො වෙයි; ඒහෙයින් 'දසරථස්සාපච්චං' යන වාක්‍යයෙහි දසරථශබදයා කෙරෙන් 'ආ ණී' 4·5 යී ණීප්‍රත්‍යය වෙ.

ණ්‍ය කුරුසිවිකි. 4. 10

කුරුසිවිනපවෙව් රඤ්ඤ ව ණ්‍යෝ හොති 'කුරූනං අපවච්චං, රාජා වා' කොරබ්‍යෝ. * සෙබ්බෝ.

ණ රාගා නෙන රත්තං. 4. 11

රජ්ජතෙ යෙන සෝ රාගෝ. තතෝ රාගවාචීතතියන්තතෝ රත්තම්චෙවතසම්ං අත්ථෙ ණෝ හොති. 'කාසාවෙන රත්තං' කාසාවං. කොසුම්භං. ඉධ කසමා න හොති නීලං පීතනති? ගුණවචනත්තා චීනාපි ණෙන ණත්ථසාසිධානතෝ.

ඛත්තියානී- ක්ෂත්‍රියවාචීනාමයා කෙරෙන් වෙයි යනු, කිං- කුම ච යැ? 'පඤ්චාලසස බ්‍රාහ්මණස්සාපචච්ං' පඤ්චාලි- යන තන්හි ණප්‍රත්‍යය නො වන පිණිසයි.
මෙහි පඤ්චාලි නම් බ්‍රාහ්මණපුත්‍රය; රජ නො වෙයි. එහෙයින් මෙහි දු 'අඃ ණී' යි ණීප්‍රත්‍යය ම වෙ.

ණ්‍ය කුරුසිවිකි 4·10· දවිපද යි.

කුරුසිවීහි- කුරුසිවීශබ්දයන් කෙරෙන්, අපවෙව- පුත්‍රයා කිවමනා කල්හි ද, රඤ්ඤ ව- රජහු කිවමනා කල්හි ද, ණ්‍යෝ හොති- ණ්‍යප්‍රත්‍යය වේ. කුරූනං- කුරුරටවාසීන්ගෙ, අපවච්ං- පුත්‍ර හො, රාජා වා- රජ හෝ, කොරබ්‍යෝ- කොරබ්‍ය* නම් වෙ. සෙබ්බෝ- සෙබ්බ නම් වේ.
ය පර කල්හි කුරුශබ්දයාගෙ අන්තයහට 'යමහි ගොසස ව' 4·130 යන සූත්‍රයෙන් අවඩාදෙශ කොට, 'තවඟවරණා'දීන් 1·48 වහට ඛ කළ කල්හි කොරබ්‍යෝ යනු වෙ. 'සිවීනං අපවච්ං, රාජා වා' යන විග්‍රහයෙහි මෙයින් ණ්‍ය ප්‍රත්‍යය කොට, යකාරාදිප්‍රත්‍යය පර කල්හි ඉවණ්ණියාහට 'ලොපෙ'වණණ්ණිවණණානං' 4·131 යි ලොප් කොට, කි නියෙන් වහට ඛකාර කොට, 'වඟඝලසෙහි තෙ' 1·49 යි යහට ද ඛකාර කළ කල්හි සෙබ්බෝ යනු වෙ. 'වසිට්ඨස්සාපචච්ං' යනාදියෙහි මෙන් එකවචනානන්ත කොට නොකියා කුරූනං, සිවීනං යි බහුවචනානන්ත කොට කිම ජන පදවාචිශබ්දයන් බහුවචනානන්ත හෙයිනැයි දත යුතු. 'පූමබහුත්තෙ කුරූ සක්කා කොසලා මගධා සිවී' යනු නිඝණ්ඩුයි.

ණ රාගා නෙන රත්තං 4·11 සත්තරපද යි.

යෙන- යම් කුසුම්භකිංසුකාදියකින්, රජ්ජතෙ- රඳනු ලැබේ ද, සෝ- හෙතෙම, රාගෝ- රාග නම් වේ. තතෝ රාග

---

* 'ණකාරබ්බෝ' ඉති කත්ථචි.

නක්ඛත්තේනනිද්දුත්තේනත්ථ කාලේ. 4. 12

තතියන්තතෝ නක්ඛත්තා තෙන ලක්ඛිතෙ කාලෙ ණෝ හොති; තඤ්ඤෙව නක්ඛත්තනමිද්දුත්තං හොති. 'පුස්සෙන ඉද්ධ යුත්තෙන ලක්ඛිතා පුණ්ණමාසී' පුස්සී. පුස්සෝ, අහෝ. 'මඝාය ඉද්ධුත්තාය ලක්ඛිතා පුණ්ණමාසී' මාඝී. මාඝෝ, අහෝ

විභත්තියන්තතෝ– ඒ රාගවාචී වූ තෘතීයාන්තනාමයා කෙරෙන්, රත්තං ඉති– රඳන ලද යන, එතසමිං අත්ථෙ– මෙ අර්ථයෙහි, ණෝ හොති– ණප්‍රත්‍යය වේ. කසාවෙන– කසටින්, රත්තං– රඳන ලද්දෙ, කාසාවං– කාසාව නම් වේ. කොසුම්භං– කොසුම්භ නම් වේ. 'කුසුම්භෙන රත්තං' යනු විග්‍රහයි. කුසුම්භ නම් වණුක්මලි. නීලං පීතනති– නීලං, පීතං යන, ඉධ– මෙහි, කසමා න හොති– කුමක් හෙයින් ණප්‍රත්‍යය නො වේ ද යත්? ගුණවචනත්තා– ගුණ්වචන බව් හෙයින්–නීලාදිගුණය ම කියන හෙයින්, විනාපි ණෙන– ණප්‍රත්‍යය නැතිව ද, ණත්ථසිද්ධි– ණප්‍රත්‍යයාගෙ අර්ථය, අභිධානතෝ– කථනය හෙයිනි. ප්‍රත්‍යය කිරීම අර්ථප්‍රකාශය පිණිස යැ. නීලාදිශබ්දයො ප්‍රත්‍යයා නැතිව ද අර්ථප්‍රකාශ කෙරෙත් නුසි ඔවුන් කෙරෙන් ප්‍රත්‍යය නො වෙයි දත යුතුයි

නක්ඛත්තේනනිද්දුත්තේනත්ථ කාලේ 4.12. නිප්ද යි.

තතියන්තතෝ– තෘතීයාන්ත වූ, නක්ඛත්තා– නක්ෂත්‍රවාචී වූ නාමයා කෙරෙන්, තෙන–එ නක්ෂත්‍රයෙන්, ලක්ඛිතෙ–විභ්නිත වූ, කාලෙ– කාලය කිවමනා කල්හි, ණෝ හොති– ණප්‍රත්‍යය වේ; වෙ– ඉදින්, තං නක්ඛත්තං– එ නක්ෂත්‍රය, ඉද්ධුත්තං හොති– සඳු හා යුක්ත වී නම් ඉද්ධුත්තෙන්ත– සඳු හා යුක්ත වූ, පුස්සෙන– පුසන්නකින්, * ලක්ඛිතා– විභ්නිත වූ, පුණ්ණමාසී– පෞර්ණමාසී තොම, පුස්සී– පුයසී නමුදු, අහෝ– දිනය තොම, පුස්සෝ– පුස්ස නම් වේ.

'පුස්සෙන ඉද්ධුත්තෙන්ත ලක්ඛිතා පුණ්ණමාසී' යන වාක්‍යයෙහි තෘතීයාන්ත වූ පුස්සශබ්දයා කෙරෙන් එයින් ලක්ෂිත වූ පෞර්ණමාසිය කිවමනා කල්හි මෙ සූත්‍රයෙන් ණප්‍රත්‍යය කොට, විභක්ති ලොප් කොට, 'නදාදිතො සී' 3.27 යි සී කළ කල්හි පුස්සී යනු වේ. පුසන්නකින් යුක්ත වූ පූර්ණචන්ද්‍රයා ඇති පර්ණරාත්‍රී තොමෝ පුස්සී නමුදු. දෙවන තැන 'පුස්සෙන ඉද්ධුත්තෙන්ත ලක්ඛිතෝ අහෝ' යි විග්‍රහයි. මෙහි පුස්ස නම් දිනයයි.

---

* 'නැකතින්, නැකැතින්' ඒ සමහර.

සාසස දෙවතා පුණ්ණමාසි. 4. 13

සෙනි පඨමන්නා අසෙසති ඡට්ඨිතෙ ණෝ හොති; යං පඨමින්නං සා වෙ දෙවතා පුණ්ණමාසි වා. 'සුගතෝ දෙවතා අස්සාති * සොගතෝ. මාඝිතෙ. යාමෝ. වාරුණෝ. 'ථුසි පුණ්ණිමාසි අසස සමඛඩිනී'ති ථුසෙසා; මාසෝ. එවං මාසෝ.

ඉඳ්‍රයුත්තානාඤ- සඳු හා යුකත වූ, මඤ්ඤ-මානසතින්, † ලකඛිතා- විඳ්නිත වූ, පුණ්ණමාසි- පෙණ්මාසි නොමැ, මාසි-මාසි නමු. අනෝ- දිනය තෙමැ, මාසෝ- මාස නම් වෙ. 'මඤ්ඤ ඉඳ්‍රයුත්තානාඤ ලකඛිතෝ අහෝ' යනු විග්‍රහයි. මෙ දෙතැන්හි මැ සංයොගපුබ්බ නොවන විසින් වෘද්ධි වෙ. මඤ්ඤශබ්දය සත්‍රීලිඟු හෙයින් මඤ්ඤයි කියන ලදි.

සාසස දෙවතා පුණ්ණමාසි 4·13· සා යැ අසස යැ දෙවතා යැ පුණ්ණමාසී යැ යනු පද සි.

සෙති-සා යන, පඨමන්නා-ප්‍රථමාන්නයා කෙරෙන්, අසෙසති- මොහට ය යන, ඡට්ඨිතෙ- ෂෂ්ඨ්‍යර්ථයෙහි, ණෝ හොති- ‡ ණප්‍රත්‍යය වෙයි; පඨමන්නං- ප්‍රථමාන්න වූ, යං- යමෙක් ඇද් ද, සා- හෝ තොමෝ, වෙ- ඉදින්, දෙවතා- දෙවතා නම් වූ හෝ, පුණ්ණමාසි වා- පෙණ්මාසි වූ නම් හොසි. සුගතෝ- සම්‍යක් තෙමැ, දෙවතා- දෙවතා වූයෙ, අසස්සාති- මොහට නුසි, සොගතෝ- සොභන නම් වෙ. මාඝිතෙ යාමෝ වාරුණෝ- යනු වෙ.

'සුගතෝ දෙවතා අසස' යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්න වූ සුගත ශබ්දයා කෙරෙන් ඒ මොහට දෙවතා ය යන මේ අර්ථයෙහි මෙ සූත්‍රයෙන් ණප්‍රත්‍යය කොට, වෘද්ධ්‍යාදි කළ කල්හි සොගතෝ යනු වෙ. මාඝිතෙ දිශබ්දසූත්‍රයෙහි ද මෙ ම නයයි. 'මඝිතෙ දෙවතා අසස, යමෝ දෙවතා අසස, වරුණෝ දෙවතා අසස' සි විග්‍රහයි.

ථුසි පුණ්ණමාසි- ප්‍රඝ්‍යපෙණ්මාසී තොමැ, අසස සම්බඩිනී- මොහු සම්බඩි නු සි; ථුසෙසා- ථුසස නම් වෙ. මාසෝ- මාසයයි.

'ථුසෙසන ඉඳ්‍රයුත්තෙන්න ලකඛිතා පුණ්ණමාසී' යන වාක්‍යයෙහි තෘතීයාන්න වූ ථුසශබ්දයා කෙරෙන් පූර්වසූත්‍රයෙන් ණප්‍රත්‍යය කොට, 'නදාදිතෝ ඞී' 3·27 යි ඞීප්‍රත්‍යය කොට, ථුසිශබ්දයා නිපද්වා ගෙන, 'ථුසි පුණ්ණමාසි අසස සම්බඩිනී' යන වාඛ්‍යයෙහි,

---

* 'දෙවතා අසස ඉති' ඉඩ. † 'මහනඤනින්' යි සම්මර.
‡ 'ණෝ භවති' යි සහස.

'ව්‍යාකරණමධීතෙ, ජානාති වා'සෙවමාදිවිඝහෙ,

නමධීතෙ නං ජානාති කණ්ඨා ච. 4. 14

දුතියනතතො තමධීතෙ තං ජානාතීති එතෙසවත්ථෙසු ණො, හොති; සො ණිසො ච. වෙය්‍යාකරණො; කතයාදෙසස්සිකාරස්ස 'නදාදෙසා තදිව භවන්තී'ති සුයා 'සරාන'මිච්චාදිනා 4·124 එකාරෙ, යාගමදීඝානානි. සෙ: කමසො, පදසො. ණිසෙ: සුත්තනනිසො, වෙනයිසො.

'තෙන නිබ්බත්තෙතා'ති 4·18 තතියනතා නිබ්බත්තත්ථෙ ණො. 'ඛුසමෙබන නිබ්බත්තා' සොසම්බී. නගරී

ප්‍රථමානත වූ ඵුස්සිශබදයා කෙරෙන් හා තොමෝ සම්බන්ධ යන අර්ථයෙහි මෙ සූත්‍රයන් ණප්‍රත්‍යය කොට සඵරලොප් කළ කල්හි ඵුසෙසා යනු වෙ. ඵුසස නම් දුරුතුමස සි.

මාසො-මාසො යනු ද, එව.- මෙසෙ මැසි. 'මාසි පුණ්ණමාසි අසස සම්බන්ධිනී' යනු විග්‍රහයි. සෙස්ස අනනතරසදෘශයි. මාස නම් නවාම්මසයි. ඵුසස ය මාඝ ය යනාදි වූ ව්‍යවහාරය එ එ මස මැදිපොහොයෙහි ලැබෙන නක්ෂත්‍රයන්ගෙ විසයෙනැයි දත යුතු. 'එගනුණියා, චිත්තාය, විසාඛාය, ජෙට්ඨමූලෙන, ආසාළහාය, සවණෙන, පොට්ඨපාදෙන, අසසයුජෙන, කත්තිකාය, මගසිරෙන ඉත්‍ථුයුතෙනන ලකඛිතා පුණ්ණමාසී' 'එගනුණී, චිත්තී, වෙසාඛී, ජෙට්ඨමූලී, ආසාළ්හී, සාවණී, පොට්ඨපාදී, අසසයුජී, කත්තිකී, මාගසිරී පුණ්ණමාසී අසස සම්බන්ධිනී'ති එගනුණො, මාසො යනා දීන් දත යුතුයි.

'චිත්තෙනා වෙසාඛ ජෙට්ඨා වාසාළ්හෙහා දවීසු ච සාවණෙ
පොට්ඨපාදසසයුජා ච මාසා දවාදස කත්තිකො
මාගසිරො තථා ඵුසෙසා කමෙන මාඝඵගුණා.'

යනු හෙයින් චිත්ත ය විසාඛ ය යනාදි ක්‍රමයෙන් බගාදි දෙළොස්මසට නම් දත යුතු.

ව්‍යාකරණමධීතෙ- 'ව්‍යාකරණං අධීතෙ' යන හා, ජානාති වා ඉති- 'ව්‍යාකරණං ජානාති' යන හා, එවමාදිවිඝහෙ- මේ ආදි වාක්‍යයෙහි,

නමධීතෙ නං ජානාති කණ්ඨා ච 4·14· සපද සි.

දුතියනතතො- දවිතීයාවිභත්තියා කෙරෙන්, තං අධීතෙ- එ සදරයි, තං ජානාතීති- එ දනී යන, එතෙසු අත්ථෙසු-

මේ අර්ථයෙහි,* ණෝ හොති- ණප්‍රත්‍යය වේයි; කෝ- කප්‍රත්‍යය ද, ණිකෝ ච- ණිකප්‍රත්‍යය ද වේ.
මේ ප්‍රත්‍යයන් සාමාන්‍යයෙන් විධාන කළ ද ශබ්දයක් සඳහා හැමදෙන මෑ වන්නෝ නොවෙති. බහුලාධිකාරයෙන් ආගමානුරූප ව කියිවක්හු කෙරෙන් කියිප්‍රත්‍යයෙක් මෑ වන්නෙයි. එපරිද්දෙන් මෑ උදාහරන්නයි. මත්තෙහි ද අනෙකප්‍රත්‍යය විධාන යෙහි මෙසෙ මෑ දත යුතු.

(වෙය්‍යාකරණෝ- වෙය්‍යාකරණෝ යනු වේ.) කතයාදෙසස- කරන ලද යකාරාදෙශ ඇති, ඉකාරස්ස- ඉකාරයහට, තදුදෙසා තදිව භවන්තීති සුත්‍වා- 'තදුදෙසා තදිව භවන්ති' යන න්‍යායෙන්, සරානං ඉති- 'සරානං' යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, එකාරෙ- එකාරාදෙශ කළ කල්හි, යාගමදීඝතානි- යාගම ය දීඝත්ත ය යන මොහු වෙත්.
ව්‍යාකරණං යන දවිතීයාන්තයා කෙරෙන් එ හදුරයි යන අර්ථයෙහි හෝ එ දන්නී යන අර්ථයෙහි හෝ මෙයින් ණප්‍රත්‍යය කොට, ණානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි කරන ලද යාදෙශ ඇති ඉකාරයහට 'තදුදෙසා තදිව භවන්ති' යන න්‍යායෙන් 'සරානමාදිස්සා'4·124 යනාදි සූත්‍රයෙන් එකාරාදෙශ කොට, 'වනතරගෝවාගමා' 1 45 යි යකාරාගම කොට, ඔහට දීඝත්ත කළ කල්හි වෙය්‍යාකරණෝ යනු වේ. 'වියාකරණමධිතෙ' යි වාක්‍ය ගත් කල්හි ඉකාරයහට එකාරාදෙශ වේ.

කෙ- කප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, කම්මකෝ, පදකෝ- යනු වේ. 'කම්මමධිතෙ, පදමධීතෙ' යි විග්‍රහයි. කම්ම යෑ පද යෑ යි වෙදයෙහි ශ්‍රුත්විශෙෂයෙකි. ණිකෙ- ණිකප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, සුත්තනතිකෝ, වෙනයිකෝ- යනු වේ. 'සුත්තන්තමධිතෙ, විනයමධීතෙ' යනු විග්‍රහයි.

තෙන නිබ්බත්තෙතති-'තෙන නිබ්බත්තෙ' 4·18 යන සූත්‍රයෙන්, තතියන්තා- තෘතීයාන්ත වූ නාමයා කෙරෙන්, නිබ්බත්තත්ථෙ- නිපිත්තාර්ථයෙහි, ණෝ- ණප්‍රත්‍යය වේ. කුසමෙබන- කුසම්බ නම් ඍෂිහු විසින්,† නිබ්බත්තා- නිපදවන ලද්දී, කෝසම්බී- කෝසම්බි නුවර. නගරී- නුවරයි. 'කුසමෙබන නිබ්බත්තා' යන වාක්‍යයෙහි තෘතීයාන්තනාමයා කෙරෙන් නිපිත්තාර්ථයෙහි මෙයින් ණප්‍රත්‍යය වේ.

* 'අර්ථයෙහි' යි සත්‍ය. † 'කුසාම්බ නම් රජහු විසින්' පඤ්ඤිකාපුදීප.

තත්‍ර භවෙ. 4. 20

සත්තම්‍යන්තා භවත්‍ථෙ ණෙෘ හොති. 'උදකෙ භවෙෘ' ඕදකෙෘ.

'අජ්ජාදීහි තනොෘ'ති 4.21 භවත්‍ථෙ තනෙෘ. 'අජ්ජ භවෙෘ' අජ්ජතනෙෘ. එවං හියත්තනෙෘ. * 'එඛනම වණ්ණෙණ්'ති 1.37 අකාරෙ. † 'සරම්හා ඥෙ'ති 1.34 තස්ස දවිහාවොෘ.

පුරාණොෘ ණෙෘ ච. 4. 22

පුරා ඉච්චස්මා භවත්‍ථෙ ණෙෘ හොති; තනෙෘ ච. 'පුරා භවෙෘ' පුරාණෙෘ. පුරාතනෙෘ.

අමාඛවෙවෙෘ. 4. 23

අමාසද්දතො අවෙවෙෘ හොති භවත්‍ථෙ. 'අමා භවොෘ' අමවෙවෙෘ.

තත්‍ර භවෙ 4.20. දවිපද යි.

සත්තම්‍යන්තා– සත්තම්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, භවත්‍ථෙ–භව ඒයෙහි–වූයෙ යන අර්ථයෙහි, ණෙෘ හොති– ණප්‍රත්‍යය වෙ. උදකෙ භවෙෘ– දියෙහි වූයෙ, ඕදකෙෘ– ඔදක නම් වෙ. මත්ස්‍යයෘයි.

අජ්ජාදීහි තනොති– 'අජ්ජාදීහි තනොෘ' 4.21 යන සූත්‍රයෙන්, භවත්‍ථෙ– භවාර්ථයෙහි, තනොෘ (හොති)- තනප්‍රත්‍යය වෙ. 'අජ්ජ භවොෘ'– අද වූයෙ, අජ්ජතනෙෘ– අජ්ජතන නම් වෙ. හියත්තනෙෘ– හියත්තනතො යනු ද, එවං– මෙසෙ මැයි. එඛනම වණ්ණෙණති– 'එඛනම වණ්ණෙණ්' 1.37 යන සූත්‍රයෙන්, අකාරොෘ– ඔකාරයහට අකාරාදෙශ වෙ. සරම්හා ඥෙති– 'සරම්හා ඥෙ' 1.34 යන සූත්‍රයෙන්, තස්ස– තකාරයහට, දවිහාවොෘ– දවිත්ව වෙ. 'හියෙෘ භවොෘ' යනු විග්‍රහයි.

පුරාණොෘ ණෙෘ ච 4.22. නිපද යි.

පුරා ඉති– පුරා යන, අස්මා– මෙ නිපාතයෘ කෙරෙන්, භවත්‍ථෙ– භවාර්ථයෙහි, ණෙෘ හොති– ණප්‍රත්‍යය වෙයි; තනෙෘ ච– තනප්‍රත්‍යය ද වෙ. මෙහි ණකාර තෙම අවයව යැ; අනුබන්ධ නෙෘ වෙයි. පුරා භවොෘ– පෙර වූයෙ, පුරාණෙෘ– පුරාණ නම. පුරාතනොෘ– පුරාතන නම්.

අමාඛවෙවෙෘ 4.23. අමාතොෘ ඇ අවෙවෙෘ ඇ යනු පද යි.

---

* 'හියත්තනතො' සානවි. † 'අකාරෙ' ඉඛ බඤ්ඤ.

මජ්ඣාදිනිමෝ. 4. 24

මජ්ඣාදීහි සත්තම්‌යන්තෙහි භවත්‍යේ ඉමෝ හොති. 'මජ්ඣේ භවෝ' මජ්ඣිමෝ. අනන්තිමෝ.

'කුසිනාරායං භවෝ'චෙවමාදිවිග්‍රහෙ,

කණ්ණේණ්‍යණේණ්‍යකයිණා. 4. 25

සත්තම්‌යන්තා එතෙ පච්චයා හොන්ති බහුලං භවත්‍යේ. කණ්, කොසිනාරකෝ. ණේය්‍ය, ගඞ්ගෙය්‍යෝ. වාතෙය්‍යෝ. ණේය්‍යක, කොලෙය්‍යකෝ. ය, ගමේමා; රස්සාකාරලොපපුබ්බරූපානි. ඉය, ගාමියෝ. උදරියං*

අමාසද්දතෝ- අම ඉත්‍ය මෙ අසඞ්ඛ්‍යශබ්දයා කෙරෙන්, භවත්‍යේ- භවාර්‍යයෙහි, අචෙවා හොති- අච්චප්‍රත්‍යය වෙ, අමා භවෝ- එකකාලයෙහි වූයෙ, අමචෙවා- අමච්ච නම් වෙ.

මජ්ඣාදිනිමෝ 4.24. මජ්ඣාදිතෝ යැ ඉමෝ යැ යනු පද සි.

මජ්ඣාදීහි- මජ්ඣාදි වූ, සත්තම්‌යන්තෙහි- සප්තම්‌යන්තනාම යන් කෙරෙන්, භවිත්‍යේ- භවාර්‍යයෙහි, ඉමෝ හොති- ඉමප්‍රත්‍යය වේ. මජ්ඣේ භවෝ- මධ්‍යයෙහි වූයෙ, මජ්ඣිමෝ- මජ්ඣිම නාම් වේ. අනන්තිමෝ- අන්තිම නම් වෙ.

කුසිනාරායං භවොති- 'කුසිනාරායං භවෝ' ඉත්‍ය, එවමාදි විග්‍රහෙ- මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

කණ්ණේණ්‍යණේණ්‍යකයිණා 4.25. එකපද සි.

සත්තම්‌යන්තතෝ- සප්තම්‌යන්තනාමයා කෙරෙන්, භවත්‍යේ- භවාර්‍යයෙහි, එතෙ පච්චයා- මෙ ප්‍රත්‍යයෝ, බහුලං- ඉෂ්ටපරිදි දෙන්, හොන්ති-වෙත්. කණ්- කණ්ප්‍රත්‍යය වෙ, කොසිනාරකෝ- යනු වෙ. ණේය්‍ය- ණේය්‍යප්‍රත්‍යය වෙ, ගඞ්ගෙය්‍යෝ, වාතෙය්‍යෝ- යනු වෙ. 'ගඞ්ගායං භවෝ, වනෙ භවෝ' යනු විග්‍රහයි. ණේය්‍යක- ණේය්‍යකප්‍රත්‍යය වෙ, කොලෙය්‍යකෝ- යනු වෙ. 'කුලෙ භවෝ' යනු විග්‍රහයි කොලෙය්‍යක සි කීතබල්ලන් කියත්. ය- යප්‍රත්‍යය වෙ, භවෙමා ගමෙමා යනු වේ. රස්සාකාරලොප පුබ්බරූපානි- හ්‍රස්ව යැ අකාරලොප යැ පූර්වරූප යැ ඉත්‍ය මොහු වෙත්.

'ගාමෙ භවෝ' ඉත්‍ය වාක්‍යයෙහි භවාර්‍යයෙහි මෙයින්, ඉප්‍රත්‍යය කොට, ඔහු පර කල්හි 'ලොපෝ'වණ්ණාදීවණ්ණානං' 4.131 සී

---

* 'උදරියෝ' කන්ඩ්.

'ණිකොා'ති 4-26 සත්තමීඅත්ථා භවත්ථේ ණිකෝා.* 'සරදේ භවෝා' සාරදිකෝා. හෙමන්තිකෝා —

නමස්ස සිප්පං සීලං පණ්‍යං පහරණං පයෝජනං. 4. 27

පඨමන්තා සිප්පාදිවාචකා අස්සෙති ඡට්ඨ්‍යත්ථේ ණිකෝා හොාති. 'වීණාවාදනං සිප්පමස්ස' වෙණිකෝා. 'පංසුකූලධාරණං සීලමස්ස' පංසුකූලිකෝා 'ගන්ධෝා පණ්‍යමස්ස' ගන්ධිකෝා. 'චාපෝා පහරණමස්ස' චාපිකෝා. 'සතං පයෝජනමස්ස' සාතිකෝා —

අකාර ලොප් කොට, 'වග්ගන්තලසෙහි තෙ' 1-49 යි යකාරයහට පූර්ව රූපමකාරයක් කොට, ආකාරයහට හ්‍රස්ව කළ කල්හි ගමෙමා යනු වේ.

ඉය- ඉයප්‍රත්‍යය වෙ, ගාම්‍යෝා, උදරියං- † යනු වේ. 'ගාමේ භවෝා, උදරෙ භවං' ‡ යනු විග්‍රහයි. උදරිය නම් ආමංසය සි —

ණිකොාති- 'ණිකෝා' 4-26 යන සූත්‍රයෙන්, සත්තම්‍යන්තා- සප්තම්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, භවත්ථේ- භවාර්ථයෙහි, ණිකෝා (හොාති)- ණිකප්‍රත්‍යය වේ. 'සරදේ භවෝා'- ශරත්කාලයෙහි වූයේ, සාරදිකෝා- සාරදික නම් වේ. හෙමන්තිකෝා- හෙමන්තික නම් වේ. 'හෙමන්තෙ භවෝා' යනු විග්‍රහයි —

නමස්ස සිප්පං සීලං පණ්‍යං පහරණං පයෝජනං 4-27 සප්තපද සි:

පඨමන්තා- ප්‍රථමාන්ත වූ, සිප්පාදිවාචකා- ශිල්පාදිවාචක වූ නාමයා කෙරෙන්, අස්සෙති- මොහට ය යන, ඡට්ඨ්‍යත්ථේ- ෂෂ්ඨ්‍යර්ථයෙහි, ණිකෝා හොාති- ණිකප්‍රත්‍යය වේ. වීණාවාදනං- වීණා වැයීම, සිප්පං- ශිල්ප වූයේ, අස්ස- මොහට නු සි, වෙණිකෝා- වෛණික නම් වේ. පංසුකූලධාරණං- පාංශුකූල ධාරීම, සීලං- සවභාව වූයේ, අස්ස- මොහට නු සි, පංසුකූලිකෝා- පාංසුකූලික නම් වේ. ගන්ධෝා- ගන්ධය තෙමැ, පණ්‍යං- විකිණීබඩු වූයේ, අස්ස- මොහට නුසි, ගන්ධිකෝා- ගාන්ධික නම් වේ. චාපෝා- දුන්න තෙම, පහරණං- ආවුධ වූයේ, අස්ස- මොහට නුසි, චාපිකෝා- චාපික නම් වේ. සතං- සියෙක්, පයෝජනං- ප්‍රයෝජන වූයේ හෙවත් හේතු වූයේ, අස්ස- මොහට නුසි, සාතිකෝා- සාතික නම් වේ.

---

* 'ණිකෝා හොාති' ම.

† 'උදරිය' යි සම්භර.

‡ 'උදරෙ භවෝා' යි සම්භර.

'තං හන්තාරහති ගච්ඡතුසඤ්ඤති වරතී'ති 4.28 දුතියන්තා හන්තීවේවමාදිසවත්තේසු ණිකෝ හොති. 'පක්ඛිනෝ හන්තී'ති පක්ඛිකෝ. සාකුණිකෝ. 'සතමරහතී'ති සාතිකං. 'පරදාරං ගච්ඡතී'ති පාරදාරිකෝ. 'බදරෙ උසඤ්ඡතී'ති බාදරිකෝ. 'ධම්මං චරතී'ති ධම්මිකෝ. අධම්මිකෝ.

'තේන කතං කීතං බද්ධමභිසඞ්ඛතං සංසට්ඨං හතං හන්ති ජිතං ජයති දිබ්බති ඛණති තරති වරති වහති ජීවතී'ති 4.29 තතියන්තා කතාදිසවත්තේසු ණිකෝ හොති. 'කායේන කතං' කායිකං. 'සත්තේන කීතං' සාතිකං. 'වරත්තාය බද්ධෝ' වාරත්තිකෝ. 'ඝතේන අභිසඞ්ඛතං, සංසට්ඨං වා' ඝාතිකං. අභිසඞ්ඛතං-කතාභිසඞ්ඛාරං. සංසට්ඨං-මිස්සිතං. 'ජාලේන හතෝ, හන්තීති

තං හන්තාරහති ගච්ඡතුසඤ්ඤති වරතීති- 'තං හන්තාරහති ගච්ඡතුසඤ්ඤති වරති' 4.28 යන සූත්‍රයෙන්, දුතියන්තා- දුතියා යන්තානාමයා කෙරෙන්, හන්තීති- හන්ති යන, එවමාදිසවත්තේසු- මේ ආදි අර්‍ථයෙහි, ණිකෝ හොති- ණිකප්‍රත්‍යය වෙ. පක්ඛිනෝ- පක්ෂීන්, හන්තීති- මරා නුයි, පක්ඛිකෝ- පක්ඛික නම් වෙ. සාකුණිකෝ- සාකුණික නම් වේ. 'සකුණෙ හන්ති' යනු විග්‍රහයි.
මෙහි දුතියාබහුවචනානන්ත වූ පක්ඛිශබ්දයා කෙරෙන් ද සකුණ ශබ්දයා කෙරෙන් ද හන්ති යන අර්‍ථයෙහි ණිකප්‍රත්‍යය වෙ.

සතං- සියකට,* අරහතීති-සුදුසු නුයි, සාතිකං- සාතික නම් වෙ. පරදාරං- පරදාරයන් කරා, ගච්ඡතීති- යෙ නුයි, පාරදාරිකෝ- පාරදාරික නම් වෙ. බදරෙ- බෙබර, උසඤ්ඡතීති- අවුලා නුයි, බාදරිකෝ-බාදරික නම් වෙ. ධම්මං- කුශලධර්‍මයෑ, චරතීති- හැසිරෙ නුයි, ධම්මිකෝ- ධම්මික නම් වෙ. අධම්මිකෝ- අධම්මික නම් වෙ. 'අධම්මං චරති' යනු විග්‍රහයි. මෙහි 'දිස්සන්තෙසඤ්ඤපච්චයා' 4.120 සී ඉකප්‍රත්‍යය වෙ.

තේන කතං කීතං බද්ධමභිසංඛතං සංසට්ඨං හතං හන්ති ජිතං ජයති දිබ්බති ඛණති තරති වරති වහති ජීවති ඉති- 'තේන කතං කීතං බද්ධමභිසංඛතං සංසට්ඨං හතං හන්ති ජිතං ජයති දිබ්බති ඛණති තරති වරති වහති ජීවති' 4.29 යන සූත්‍රයෙන්, තතියන්තා- තෘතීයාන්තනාමයා කෙරෙන්, කතාදිසවත්තේසු- කෘතාදි වූ අර්‍ථයෙහි, ණිකෝ හොති- ණිකප්‍රත්‍යය වෙ. තේන

---

* 'සියෙකට' සී සම්හර.

වා' ජාලිකො. 'අකෙඛහි ජිත'මකඛිකං. 'අකෙඛහි ජයති, දිබ්බතීති වා' අකඛිකො. 'ඛණිතනියා ඛණතී'ති ඛාණිතනිකො. * ඉහ න භවති අඞ්ගුලියා ඛණතීති; අනභිධානා. අභිධානලක්ඛණා හි තබ්බාදිණාදිසමාසා. 'උළුමෙඛන තරතී'ති ඔළුම්පිකො. 'සඞ්ඛ මෙන වරතී'ති සාකටිකො. 'ඔඝඞ්ඛන වහතී'ති ඛඤ්ඩිකො. 'වෙතනෙන ජීවතී'ති වෙතනිකො.

යනු කරණාර්ථයෙහි තෘතීයා යැ එ ප්‍රත්‍යෙකයෙන් සම්බඞ්ධ කරනු ලැබෙ.

කායෙන- කය කරණ කොට ගෙනැ, කතං- කරන ලද්දෙ, කායිකං-කායික නම් වේ. සතෙන- සිය‍ක් කරණ කොට ගෙන, කීතං- විකිණී ගන්නා ලද්දෙ, සාතිකං- සාතික නම් වේ. වර තනාය- වරපට කරණ කොට ගෙනැ, බද්ධා- බඳනා ලද්දේ, වාරතතිකො- වාරතතික නම් වේ. වරතනාශබ්දය සත්‍රිලිඟුයි. සතෙන- සෘතය කරණ කොට ගෙනැ, අභිසඞ්ඛතං- කරන ලද සංසකාර ඇත්තෙ † හො, සංසට්ඨා වා- මිශ්‍ර කරන ලද්දෙ හො, ඝාතිකං- ඝාතික නම් වේ. අභිසඞ්ඛතං- අභිසඞ්ඛත නම්, කතාභිසඞ්ඛාරං- කරන ලද අභිසංසකාර ඇත්තෙ යි. සංසට්ඨා- සංසට්ඨ නම්, මිස්සිතං- මිශ්‍ර කරන ලද්දෙ යි. ජාලෙන- දැල කරණ කොට ගෙනැ, හතො- මරන ලද්දෙ හො, හනතීති වා-මරා නුයි හො, ජාලිකො-ජාලික නම් වේ. අකෙඛහි- පසඟට කරණ කොට ගෙනැ, ජිතං- දනන ලද්දේ, අකඛිකා- අක්ඛික නම් වේ. අඞ්ගුලියා යයි-වඩසී යයි සෙයි. අකෙඛහි- පසඟට කරණ කොට ගෙනැ, ජයති- දිනෙ නුයි හො, දිබ්බතීති වා- කෙළී නුයි හො, අකඛිකො- අකඛික නම් වේ. ඛණිතනියා හුලින්, ඛණතීනි- කනී නුයි, ඛාණිතනිකො-ඛාණිත්‍යික නම් වේ. ඛණිතනිශබ්දය සත්‍රිලිඟුයි. අඞ්ගුලියා ඛණතීති- අඞ්ගුලියා ඛණති යන, ඉහ- මෙහි, න භවති- ණිකප්‍රත්‍යය නො වේ. කුමක් හෙයින් නො වේ ද යත්? අනභිධානා- එබඳු අර්ථකථනයක් නැති හෙයිනි. හි- එසේ මැයි; තබ්බාදිණාදිසමාසා- තබ්බාදි ණාදි සමාසය යන මොහු, අභිධානලක්ඛණා- තදර්ථකථනය ‡ සවභාව කොට ඇත්තොයි. උළුමෙඛන- පසුරෙන්, තරතීති- එතර වෙ නුයි, ඔළුම්පිකො- ඔළුම්පික නම් වේ. සඞ්ඛෙන- ගැලින්, වර තීති- යෙ නුයි, සාකටිකො- සාකටික නම් වේ. ඔඝඞ්ඛන-

---

* 'ඛණිතනියා ඛනතීති ඛානිසනිකො' ම. ඉඩාපි කඤ්චි.

† 'කරන ලද්දෙ' සෙනය.

‡ 'අර්ථකථනය' සමන්ත.

'තසස සංවත්තතී'ති 4.30 චතුත්ථ්‍යන්තා සංවත්තතීති අසමිං අත්ථේ ණිකෝ. 'පුනබ්භවාය සංවත්තතී'ති පොනොභවිකෝ. 'මනාදූපාදිනමෝ මයෙ වෝ'ති 3.59 දුතියොකාරෝ.

තතෝ සම්භූතමාගතං. 4. 31

පඤ්චම්‍යන්තා සම්භූතමාගතනති එතෙසඩත්ථෙසු ණිකෝ හොති, 'මාතිතෝ සම්භූතමාගතං වා' මත්තිකං. පෙත්තිකං.

කදැවින්, වහතීති- උසුලා නුසි, ඛණ්ඩිකෝ- ඛණ්ඩික නම් වේ. වෙතනෙන- වැටුමෙන්, * ජීවතීති-ජීවත් වේ නුසි, වෙතනිකෝ- වේතනික නම් වේ,

තසස සංවත්තතීති- 'තසස සංවත්තති' 4.30 යන සූත්‍රයෙන්, චතුත්ථ්‍යන්තා- චතුර්‍ථ්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, සංවත්තතීති- පවතී යි † යන, අසමිං අත්ථේ- මේ අර්‍ථයෙහි, ණිකෝ- ණිකප්‍රත්‍යය වේ. පුන- නැවත, භවාය- භවය පිණිස, සංවත්තතීති- පවතී නුසි, පොනොභවිකෝ- පොනොභව්ක නම් වේ. මනාදූපාදින මෝ මයෙ වෙති- 'මනාදූපාදිනමෝ මයෙ ව' යන සූත්‍රයෙන්, දුතියොකාරෝ- දෙවන ඔකාරයෙක් වේ.
පුන යන අසඞ්ඛ්‍යා උපපද කොට ඇති භවශබ්දයා කෙරෙන් 'නාදත්ථෙ' 2.27 සී චතුර්‍ථීසවිනකති කොට 'පුන භවාය සංවත්තති' යන වාක්‍යයෙහි චතුර්‍ථ්‍යන්තනාමයා කෙරෙන් නැවත භවය පිණිස පවතී යන මෙ අර්‍ථයෙහි මෙසින් ණික කොට 'සරානමාදිසසා' 4.124 යනාදීන් උකාරයහට වෘද්ධි කොට උත්තර පදයා පර කල්හි පුනශබ්දයාගෙ අන්තයහට 'මනාදූපාදිනමෝ මයෙ ව' 3.59 යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරාදෙශ කළ කල්හි පොනොභවිකෝ යනු වේ.

තතෝ සම්භූතමාගතං. 4.31. තිපදයි.

පඤ්චම්‍යන්තා- පඤ්චම්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, සම්භූතං- විය, ආගතනති-අය යන, එතෙසු අත්ථෙසු-මේ අර්‍ථවලයෙහි, ‡ ණිකෝ හොති- ණිකප්‍රත්‍යය වේ. මාතිතෝ- මව කෙරෙන්, සම්භූතං- වූයෙ හෝ, ආගතා වා- ආයෙ හෝ, මත්තිකං- මත්තික නම් වේ. පෙත්තිකං- පෙත්තික නම් වේ. 'පිතිතෝ සම්භූතමාගතං වා' යනු විග්‍රහයි.

---

* 'වැටුමෙන්' යි සම්හර. † 'පවතිය' ඇත්තී.
‡ 'අර්‍ථයෙහි' ඇතම්.

සුරභිතො සම්භූතානි ඉගගහෙ,

දිසඤ්ඤතඤ්ඤෙඤ්ඤ'පි පචචයා. 4. 120

වුත්තතො'ඤෙඤ්ඤ'පි පචචයා දිසඤ්ඤති වුත්තාවුත්තඤ්ඤේසූති ණ්‍යා. සොරභ්‍යං *

'තත්‍ර වසති විදිතො භත්තෙනා නියුත්තෙනා'ති 4.32 ණිකො. 'රුක්ඛමූලේ වසති'ති රුක්ඛමූලිකො. 'ලොකෙ විදිතො' ලොකිකො. 'චතුමහාරාජෙසු භත්තා' චාතුම්මහාරාජිකා. 'ද්වාරෙ නියුත්තෙනා' දෙවාරිකො. දඤ්ඤාක් තදම්හාදිපාඨා †

මානිතො, පිතිතො යනු 'මානිතො ච භගිනියං ඡෝ' 4.37 යන සූත්‍රනිපාතනයෙන් උකාරයහට ඉකාර කොටයි. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා' 1.33 යි හ්‍රස්ව කොට, තකාරයහට ද්විත්ව කොට, සවර ලොප්ආදිය කළ කල්හි මත්තිකං යනු වෙ. වෘද්ධි දීර්ඝ කළ කල්හි පෙත්තිකං යනු වෙ.

සුරභිතො සම්භූතානි- 'සුරභිතො සම්භූතං' යන, විග්‍රහයෙ- වාක්‍යයෙහි,

දිසඤ්ඤතඤ්ඤෙඤ්ඤ'පි පචචයා 4.120. දිසඤ්ඤති යැ අඤ්ඤෙඤ්ඤ යැ අපි යැ පචචයා යැ යනු පද සි.

වුත්තාවුත්තඤ්ඤේසු-කියන ලද නො කියන ලද අර්‍ථයන්හි, ‡ වුත්තඤ්ඤ- කියන ලද ප්‍රත්‍යයන් කෙරේන්, අඤ්ඤෙඤ්ඤ'පි පචචයා- අන්‍ය ද වූ ප්‍රත්‍යයෝ, දිසඤ්ඤතීති- දක්නා ලැබෙත් නුයි, ණ්‍යා- සම්භූතාර්‍ථයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යය වෙ. සොරභ්‍යං-යනු වෙ. 'සුරභිතො සම්භූතං' යන වාක්‍යයෙහි පඤ්චම්‍යන්තනාමයා සෙ රෙන් සම්භූතාර්‍ථයෙහි මෙයින් ණ්‍යප්‍රත්‍යය ද වෘද්ධි ද කොට, 'ලොපො'වණ්ණස්‍රවණ්ණානං' 4.131 යි ඉකාරලොපාදිය කළ කල්හි සොරභ්‍යං යනු වෙ. සුරභිතො- සුගන්ධවත් ද්‍රව්‍යයෙන්, සම්භූතං- උපන්නෙ, සොරභ්‍යං- සොරභ්‍ය නම් වෙ. මෙහැන්හි 'සුරභි' ශබ්දයෙන් සුගන්ධවත් ද්‍රව්‍යය ම අනෙදෙපවාරයෙන් කිහ යි දක යුතු.

තත්‍ර වසති විදිතො භත්තෙනා නියුත්තෙනාති- 'තත්‍ර වසති විදිතො භත්තෙනා නියුත්තෙනා' 4.32 යන සූත්‍රයෙන්, ණිකො- ණිකප්‍රත්‍යය වෙ. රුක්ඛමූලෙ- රුක්ඛමූල්හි, වසතීති-

---

* 'සොරඛ්‍යා' ම. † 1. 47 ‡ 'අර්‍ථයෙකි' ඇතම්.

තෘසසිදං. 4. 33

ඡට්ඨියනනා ඉදමිච්චස්මිං අත්ථේ ණීකෝ හොති. 'සඞ්ඝස්ස ඉදං' සඞ්ඝිකං. පුග්ගලිකං.

'ණෝ'ති 4·34 ඡට්ඨියනනා ඉදමිච්චස්මිං * අත්ථේ ණෝ. 'මොග්ගල්ලායනස්ස ඉදං' මොග්ගල්ලායනං; ව්‍යාකරණං. සොගතං; සාසනං.

පිතිනෝ † භාතරි රෙය්‍යණ්. 4. 36

වෙසෙ නු සි, රුක්ඛමූලිකෝ- රුක්ඛමූලික නම් වේ. ලොකෝ- ලෙවුහි, විදිතෝ- ප්‍රසිද්ධ වූයෙ, ලොකිකෝ- ලොකික නම් වේ. චතුම්මහාරාජෙසු- සතරමහරජුන් කෙරෙහි, භත්තා- භක්ත වූවාහු-ආදර ඇත්තාහු, චාතුම්මහාරාජිකා- චාතුම්මහාරාජික නම් වෙත්. දෙවතාවෝ සි. මෙහි චෘද්ධි ද දවීතත ද වේ. දොවාරෙ- දෙරැ, නියුත්තෝ- යෙදුණේ, දෙවාරිකෝ- දෙවාරික නම් වේ. තදමිනාදිපාඨා- 'තදමිනාදීනි' 1·47 යන සූත්‍රයෙන්, ‡ ඉස්ස- දකාරයහට, ඔක්- ඔක්ආගම වේ. දොවාරශබ්දයාගේ දකාරවකාර දෙදෙනා මැද දකාරයහට අනක්‍යාවයව ඔක් වෙයි, කකාර අප්‍රයෝගී වෙයි.

තෘසසිදං 4·33 දැවිපද සි.

ඡට්ඨියනනා- ෂෂ්ඨ්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, ඉදං ඉති- මෙය යන, අසමිං අත්ථේ- මේ අර්ථයෙහි, ණීකෝ හොති- ණීකප්‍රත්‍යය වේ. සඞ්ඝස්ස- සඞ්ඝයාගෙ, ඉදං- මේ, සඞ්ඝිකං- සඞ්ඝික නම් වේ. පුග්ගලිකං- පුග්ගලික නම් වේ. 'පුග්ගලස්ස ඉදං' යනු විග්‍රහයි.

ණෝති- 'ණෝ' 4·34 යන සූත්‍රයෙන්, ඡට්ඨියනනා- ෂෂ්ඨ්‍යන්තනාමයා කෙරෙන්, ඉදං ඉති- මෙය යන, අසමිං අත්ථේ- මේ අර්ථයෙහි, ණෝ- ණප්‍රත්‍යය වේ. මොග්ගල්ලායනස්ස- මොග්ගල්ලායනයාගෙ, ඉදං- මේ, මොග්ගල්ලායනං- මොග්ගල්ලායන නම් වේ. ව්‍යාකරණං- ව්‍යාකරණයයි. සොගතං- සොගත නම් වේ. සාසනං- ශාසනයයි. 'සුගතස්ස ඉදං' යනු විග්‍රහයි.

පිතිනෝ භාතරි රෙය්‍යණ් 4·36 තිපද සි.

---

* 'ඉදම්චෙවස්ස්මිං' ඉති ඉඛ. † 'පිතුත්තෝ' ඉඛ.

‡ 'තදම්නාදියෙහි සඳළ හෙයින්' යි අර්ථ කිය යුතු තැනි. අදහස මෙසෙ කීහු.

පිතුසද්දෝ තස්ස භාතරි රෙයාණ් හොති. රෝ'නුබන්ධෝ

රානුබන්ධෝ'නතසරාදිසු. 4. 132

අනෙතා සරෝ ආදි යස්සාවයවස්ස, තස්ස ලොපෝ හොති රානුබන්ධෙති උලොපෝ. 'පිතු භාතා' පෙතෙතයෙයා

මාතිතෝ ච භගිනියං ඡෝ. 4. 37

මාතුතෝ ච පිතුතෝ ච තෙසං භගිනියං ඡෝ හොති. 'මාතු භගිනී' මාතුවජා. 'ඉත්තියමන්වා'ති 3.26 ආ. එවං පිතුවජා

මානාපිතුසාමඤ්ඤා. 4. 38

මාතාපිතූහි තෙසං මාතාපිතුසාමඤ්ඤා හොති. 'මාතු භාතා' මාතාමහී. 'මාතු පිතා' මාතාමහෝ. 'පිතු මාතා' පිතාමහී. 'පිතු පිතා' පිතාමහා

පිතුසද්දෝ-පිතුශබ්දයා කෙරෙන්, තස්ස භාතරි- ඔහුගෙ බෑයා * කිවමනා කල්හි, රෙයාණ් හොති- රෙයාණ්ප්‍රත්‍යය වෙ. රෝ- රකාර තෙම, අනුබන්ධෝ- අනුබන්ධ නම් වෙ

රානුබන්ධෝ'නතසරාදිසු 4 132 දිවිපද සි.

රානුබන්ධෝ- රානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, අනෙතා සරෝ- ප්‍රකෘතිසම්බන්ධි වූ අන්තසවර තෙම, ආදි- ආදි වූ ඒ, යස්සාව යවස්ස- යම් අවයවයක්හට ද, තස්ස- ඔහට, ලොපෝ හොතීති- ලොප් වෙ නු සි, උලොපෝ- උකාරයහට ලොප් වෙ. පිතු භාතා- පියාගෙ බෑයා, * පෙතෙතයෙයා- පෙතෙතය්‍ය නම් වෙ.
මෙහි රානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි පිතුශබ්දයාගෙ උකාරයහට ලොප් කොට, තකාරයහට ද්විත්ත ද ඉකාරයහට වෘද්ධි එකාර ද වෙයි දත යුතු

මාතිතෝ ච භගිනියං ඡෝ 4.37 සතරපද සි.

මාතුතෝ ච- මාතුශබ්දයා කෙරෙන් ද, පිතුතෝ ච- පිතු ශබ්දයා කෙරෙන් ද, තෙසං භගිනියං- ඒ මවුපිය දෙදෙනාගෙ බුහුණ කිවමනා කල්හි, ඡෝ හොති- ජ්‍රත්‍යය වෙ. මාතු භගිනී- මවගෙ බුහුණ, මාතුවජා- මාතුවජා නම්. ඉත්තියමන්වාති- 'ඉත්තිය මන්වා' 3.26 යන සූත්‍රයෙන්, ආ- † ආප්‍රත්‍යය වෙ. පිතුවජා- පිතුවජා යනු ද, එවං- මෙසෙ මැයි. දෙතැන්හි ම ජකාරයහට ද්විත්ත ද්ධ ආප්‍රත්‍යය ද වෙ

මානාපිතුසාමඤ්ඤා 4.38 දිවිපද සි.

---

* 'බ්‍යායා' පොත්. † 'ආපපච්චයෝ' සත්‍ය.

හිතෙ රෙය්‍යණ්. 4. 39

මාතාපිතූහි හිතෙ රෙය්‍යණ් හොති. 'මාතු හිතො' මත්තෙය්‍යො. පෙත්තෙය්‍යො*.

නාමස්ස පරිමාණං ණිකො ච. 4. 41

පඨමන්තා අසෙසති අසම්ං අත්ථෙ ණිකො හොති, කො ච; තඤ්චෙව පඨමන්තං පරිමාණං භවති. 'දෙණෙ පරිමාණමස්ස' දෙණිකො; ඒහි. 'එකං පරිමාණමස්ස' එකකං. දුවිකං තිකං චතුක්කං පඤ්චකම්වවාදි.

මාතාපිතූහි- මාතාපිතූශබ්දයන් තෙරෙන්, තෙසං මාතා පිතූසු- ඔවුන්ගෙ මවුපියන් කිවමනා කල්හි, ආමඤ්ඤ හොති- ආමඤ්ඤප්‍රත්‍යය වේ.
මාතූශබ්දයා තෙරෙන් මව කිවමනා කල්හි ම, පිතූශබ්දයා තෙරෙන් පියා කිවමනා කල්හි ම වන්නෙ නො වෙයි; එකි එකී ශබ්දයක්හු තෙරෙන් දෙදෙනා ම් කිවමනා කල්හි වෙයි දත යුතු.

මාතු මාතා- මවගෙ මවු, මාතාමහී- මාතාමහී නම්. මාතු පිතා- මවගෙ පියෙ, මාතාමහො- මාතාමහ නම් වේ. පිතු මාතා- පියාගෙ මවු, පිතාමහී- පිතාමහී නම්. පිතු පිතා- පියාගෙ පියෙය, පිතාමහො- පිතාමහ නම් වේ.
මාතාමහී, පිතාමහී යන දෙතැන්හි ආමඤ්ඤප්‍රත්‍යය ද 'නදාදිතොඞී' යි [3 27] ඊප්‍රත්‍යය ද වේ.

හිතෙ රෙය්‍යණ් [4.39] දවිපද යි.

මාතාපිතූහි- මාතාපිතූශබ්දයන් තෙරෙන්, හිතෙ- හිතාර්ථයෙහි, රෙය්‍යණ් හොති- රෙය්‍යණ්ප්‍රත්‍යය වේ. මාතු හිතො- මවට හිත වූයෙ, මත්තෙය්‍යො- මත්තෙය්‍යය නම් වේ. පෙත්තෙය්‍යො- පෙත්තෙය්‍යය නම් වේ. 'පිතු හිතො' යනු විග්‍රහයි. 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා' [1.33] යි ආකාරයගට හ්‍රස්ව ද ඉකාරයගට ඊදුදි ද වේ.

නාමස්ස පරිමාණං ණිකො ච [4.41] පස්පද යි.

පඨමන්තා- ප්‍රථමාන්ත වූ නාමයා තෙරෙන්, අසෙසති- මොහට ය යන, අසම්ං අත්ථෙ- මෙ අර්ථයෙහි, ණිකො හොති- ණිකප්‍රත්‍යය වෙයි; කො ච- කප්‍රත්‍යය ද වේ; පඨමන්තං- ප්‍රථමාන්ත වූ, තං- එ ශබ්දරූපය, වෙ- ඉදින්, පරිමාණං භවති- පරි

---

* කිඤ්චාපෙත්ථ 'පිතු හිතො පෙත්තෙය්‍යො' ඉච්චෙවං පාඨො සාදෙසියපද සාධනගන්ථෙසු දිස්සතෙ, තථාපි නාමූනා චිරන්තනෙන භවිතබ්බං. ව්‍යාඛ්‍යාන කාරණත්තා'පි සමානන්තරං සොනාපි අන්තොකතෙනෙව භවිතබ්බං. පදයොග සිද්ධියම්පි 'පතෙත්තෙය්‍යා' ඉච්චෙවං දිස්සතෙ. 'න පිතුහිතා', ඉච්චෙවං පාඨො. කත්තා ලහුභූත'ස්මිං පදසාධනෙ තෙන න භවිතබ්බන්ති කිමෙත්ථ වත්තබ්බ මත්ථි. මරම්මපාළියං 'එවං පතෙත්තෙය්‍යා' ඉති විඤ්ඤති.

සඤ්ජාතං* තාරකාදිභ්‌යෝ. 4. 45

තාරකාදීහි පඨමන්තෙහි අස්සෙති ඡට්ඨියත්ථේ ඉතො හොති; තෙ වෙ සඤ්ජාතා හොන්ති. 'තාරකා සඤ්ජාතා අස්ස' තාරකිතං; ගගනං. පුප්ඵිතො; රුක්ඛෝ†

මාණවාවී ඒ නම්. ද්වෙණ්හං- ද්‍රෝණයෙක් තෙම, පරිමාණං- හාත් පසින් ප්‍රමාණ වූයෙ, අස්ස- මොහට නු සි, දෙණිකෝ- දෙණිය නම් වෙ. ඒහි- ඒ සි. එකං- එකෙක්, පරිමාණං- ප්‍රමාණ වූයෙ, අස්ස- මොහට නු සි, එකකං- එකක නම් වෙ. දවිකං තිකං චතුක්කං පඤ්චකං ඉති- දවිකං, තිකං, චතුක්කං, පඤ්චකං යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. 'දෙ පරිමාණමස්ස, තීණි පරිමාණමස්ස, චත්තාරි පරිමාණමස්ස, පඤ්ච පරිමාණමස්ස' යනු විග්‍රහයි. ප්‍රථමාන්ත වූ මොවුන් හැමදෙනා කෙරෙන් ඝප්‍රත්‍යය වෙ.

සඤ්ජාතං තාරකාදිභ්‌යෝ 4 45. සඤ්ජාතං යෑ තාරකාදිතො යෑ ඉතො යෑ යනු පද සි.

පඨමන්තෙහි- ප්‍රථමාන්ත වූ, තාරකාදීහි- තාරකාදි ශබ්දයන් කෙරෙන්, අස්සෙති- මොහට ය යන, ඡට්ඨියත්ථේ- ෂෂ්ඨ්‍යර්ථයෙහි, ඉතො හොති- ඉතප්‍රත්‍යය වෙ; තෙ- එ තාරකාදීහු, වෙ- ඉදින්, සඤ්ජාතා හොන්ති- උපන්නාහු නම් වෙද් ද. තාරකා- තාරකාවො, සඤ්ජාතා- උපන්නාහු, අස්ස- මොහට නු සි, තාරකිතං- තාරකිත නම් වෙ. ගගනං- ආකාශයයි.

ප්‍රථමාන්ත වූ තාරකාශබ්දයා කෙරෙන් 'සඤ්ජාතා තාරකා අස්ස' යන වාක්‍යයෙහි මෙ සූත්‍රයෙන් ෂෂ්ඨ්‍යර්ථයෙහි ඉතප්‍රත්‍යය වෙයි. සුඞ්ඉසවර ලොප් වෙයි. තාරකිතං යනු වෙ.

පුප්ඵිතො- පුපිත නම් වෙ. රුක්ඛෝ- රුක්ඛයි. 'පුප්ඵානි සඤ්ජාතානි අස්ස' යනු විග්‍රහයි. මෙ පුල්ලිඟුවට උදාහරණයි.

---

* 'සඤ්ජාතං' ම්.

† 'යජ්ජපි 'පල්ලවිතා, ලතා' ඉති තත්‍රියමපි උදාහරණං සදෙසවිදෙසියෙසු සබ්බසවපි මුද්දිතපොත්ථකෙසු වත්තතෙ, තථාපි නෙදමුදාහරණං විඤ්ඤායති. යතො නයිදම්හෙඛස්මිම්පි පුරාණලිඛිතපොත්ථකෙ දිස්සතෙ. නාපි ච තථා ව්‍යාඛ්‍යාතුං ව්‍යාඛ්‍යාතාරපි යථා ඕලඟන්ථඨස්ස ව්‍යාඛ්‍යානං භවති, අඤ්ඤත්‍ර අත්තනො විඤ්ඤාරවණ්ණනාය. යතො ච පදසාධනමිදං සම්මාසෙනාරභිං. අයමත්ථොම්හාකමාසයො: මොඝඔල්ලාතෙ පයොගසිද්ධිය ච ඒජ්ජමානමිදමුදාහරණං දිස්වා කොනාපි මර්මම්පොත්ථකෙ අඤ්ඤා ඛතං තත්‍රෙ පතිතම්පි ඛතවා, තදෙව පමාණං ඛතවා ඉධ මුද්දිතඝවපි පොත්ථකෙසු යොජිතම්පි.

මාණෙ මත්තෙතා. 4. 46

පඨමන්තා මානවුත්තිතෝ අසෙසති අසමිං අත්ථේ මත්තෙතා හොති. 'පලං උම්මානමසස' පලමත්තං. 'හත්ථෝ පරිමාණමසස' හත්ථමත්තං. 'සතං මානමසස' සතමත්තං.

ණෝ ච පුරිසෝ. 4. 48

පුරිසා පඨමන්තා උඩ්ඩමානවුත්තිතෝ අසෙසති අසමිං අත්ථේ ණෝ හොති; මත්තතණඤා ච. 'පුරිසෝ උම්මානමසස' පොරිසං. පුරිසමත්තං. පුරිසතණඤං.

සත්‍රිලිඟයෙහි පලල්වතා, ලතා යනු වේ. 'පලල්වා සණ්ඨාතා අසස' යනු * විග්‍රහයි.

මාණෙ මත්තෙතා 4.46- ද්‍විපද සි.

මානවුත්තිතෝ- පරිමාණයෙහි වැටෙන්නා වූ, පඨමන්තා- ප්‍රථමාන්තනාමයා කෙරෙන්, අසෙසති- මොහට ස යන, අසමිං අත්ථේ- මේ අර්ථයෙහි, මත්තෙතා හොති- මත්තප්‍රත්‍යය වේ. පලං- පලෙක්, උම්මානං- මත්තෙන් ප්‍රමාණ කරනු ලබන්නෙ, අසස- මොහට නු සි. පලමත්තං- පලමත්ත නම් වේ. පලෙක් නම් දස කළදෙකි. 'ධරණානි පලං දස' යනු නිඝණ්ඩුයි. හත්ථෝ- හස්තය තෙමේ හෙවත් රියතෙක්, පරිමාණං- ප්‍රමාණ කරනු ලබන්නෙ, † අසස- මොහට නු සි, හත්ථමත්තං- හත්ථමත්ත නම් වේ. සතං- ශතයෙක්, මානං- සඞ්ඛ්‍යා වූයෙ, අසස- මොහට නු සි, සත මත්තං- සතමත්ත නම් වේ.

ණෝ ච පුරිසා 4.48 ති පද සි.

උඩ්ඩමානවුත්තිතෝ- උන්මානයෙහි වැටෙන්නා වූ, පඨමන්තා- ප්‍රථමාන්ත වූ, පුරිසා- පුරිසශබ්දයා කෙරෙන්, අසෙසති- මොහට ය යන, අසමිං අත්ථේ- මේ අර්ථයෙහි, ණෝ හොති- ණප්‍රත්‍යය වේ. මත්තතණඤා ච- මත්ත තණඤප්‍රත්‍යයෝ ද වෙත්. පුරිසෝ- පුරුෂයෙක් තෙම, උම්මානං- උන්මාන වූයෙ, අසස- මොහට නු සි, පොරිසං- පොරිස නම් වේ. පුරිසමත්තං. පුරිස තණඤං- පුරිසමත්ත නම් වේ. පුරිසතණඤ නම් වේ. ලිඞ්ගත්‍රයෙහි ම එකාවාක්‍යයයි.

---

* 'අසසානි' පොත්. † 'හාත්පසින් ප්‍රමාණ කරනු ලබන්නෙ' යි විවරණකාරයා.

තීසු භාවකම්මේසු තතෝතතෝනණ්‍යණෙණ්‍යණීයණීයා. 4. 59

'හවිතුති එතසමා සද්දබුද්ධී'ති භාවෝ-සද්දුප්පත්තිනිමිත්තං. කම්මං-ක්‍රියා. ඡට්ඨියන්තා භාවෙ කම්මෙම ච තතෝදයෝ* හොන්ති බහුලං. 'සාමඤ්ඤවිධයෝ පයොගමනුසාරයන්තී'ති කුතොචි දීසු; කුතොචි භාවෙයෙව. න ච සබ්බෙ සබ්බත්‍ථා හොන්ති, අඤ්ඤත්‍ර තත්‍ථාහි.

'නීලස්ස පටස්ස භාවෝ' නීලත්තං, නීලතාති ගුණෝ භාවෝ. ඉහ † ගුණවසා නීලසද්දෝ, නීලගුණයුත්තෝ ච දබ්බෝ වත්තතෙ; නිමිත්තසස්සරූපානුගතා ච බුද්ධී. එවමඤ්ඤත්‍රාපි යථා

තීසු භාවකම්මේසු තතෝතතෝනණ්‍යණෙණ්‍යණීයණීයා 4.59. සිපදසි

එතසමා- මෙහු කෙරෙන්, සද්දබුද්ධී-‡ ශබ්දබුද්ධි දෙදෙන; හවිතුති ඉති- වෙත් නු සි, භාවෝ- භාව නම් මේ හෙ කිමෙක් ද යත්? සද්දුප්පත්තිනිමිත්තං- ශබ්දයාගෙ ප්‍රවෘත්තියව කාරණය සි. කම්මං- කම් නම්, ක්‍රියා- ක්‍රියාව සි. ඡට්ඨියන්තා- ෂෂ්ඨ්‍යන්ත නාමයා කෙරෙන්, භාවෙ- භාවය කිවමනා කල්හි ද, කම්මෙ ච- ක්‍රියාව කිවමනා කල්හි ද, බහුලං- ඉෂ්ටපරිද්දෙන්, තතෝදයෝ හොන්ති- තතෝදිප්‍රත්‍යයෝ වේ වෙත්. සාමඤ්ඤවිධයෝ- සාමාන්‍යවිධීහු, පයොගමනුසාරයන්තීති- ප්‍රයොගය අනුව පවතිත් නු සි,** කුතොචි- කිසි ශබ්දයක්හු කෙරෙන්, දීසු- භාවකර්ම දැක්හි වෙති. කුතොචි- කිසිශබ්දයක්හු කෙරෙන්, භාවෙයෙව- භාවයෙහි ම වෙත්. තතෝහි අඤ්ඤත්‍ර- තතෝප්‍රත්‍යයන් විනා, සබ්බෙ- †† සියලු ප්‍රත්‍යයෝ, සබ්බත්‍ථා න ච හොන්ති- සියලු ශබ්දයන් කෙරෙන් නො ම වෙත්.
ශබ්දප්‍රවෘත්තිනිමිත්තය ද අනෙකාකාර බැවින් දැන් ඒ විභාගය දක්වන්නාහු 'නීලස්ස' යනාදි සිහු.

නීලස්ස පටස්ස- නීලවස්ත්‍රයාගෙ, භාවෝ- භාවය තෙමේ, නීලත්තං- නීලත්ත නමැ, නීලතාති- නීලතා නමැ, යන මෙහි, ගුණෝ- නීලගුණ තෙම, භාවෝ- භාව නම් වේ. ශබ්දප්‍රවෘත්ති නිමිත්ත නම් වෙයි සෙයි. ඉහ- මෙහි, ගුණවසා- නීලගුණවශ යෙන්, නීලසද්දෝ- නීලශබ්දය තෙම, නීලගුණයුත්තෝ ච දබ්බෝ

---

* 'තතාදයෝ' කඤ්චි.
† 'ඉධ' ඉති බහූසු.
‡ 'සද්දබුද්ධි ච' සබ්බත්‍ථ.
§ 'ප්‍රත්‍යයෝ ද' සබ්බත්‍ථ.
** 'යමේති නු සි' සබ්බත්‍ථ.
†† 'සබ්බෙපි' සබ්බත්‍ථ.

නුරූපං සඤ්ඤතබ්බං. 'නීලස්ස ගුණස්ස භාවෝ' නීලත්තං, නීලතාති නීලගුණජාති. ගොත්තං, ගොතාති ගොජාති. පාවකත්තනන්ති පවනක්‍රියාසම්බන්ධෝ. රාජපුරිසත්තනන්ති රාජසම්බන්ධෝ. දේව දත්තත්තං, චන්දත්තං, සුරියත්තනන්ති තදවත්ථාවිසෙසසාමඤ්ඤං. ආකාසත්තං, අභාවත්තනන්ති උපචරිතභෙදසාමඤ්ඤං. 'අලසස්ස භාවෝ, කම්මං වා' අලසත්තං, අලසතා. තන්ත, පුථුජ්ජනත්තනං. ණ්‍ය, ඤ්ඤ, ඤ්ඤ්‍ය, ඤ්ඤ්‍ය, ඤ්ඤ්‍ය

දෙවදත්තත්තං—පෙ—සුරියත්තං ඉති- දෙවදත්තත්තං, චිත්‍රත්තං, සුරියත්තං යන මෙහි, තදවත්ථාවිසෙසසාමඤ්ඤං- එ දෙවදත්තාදීන්ගෙ අවස්ථාවිශෙෂසාමාන්‍යය, (භාවො-) භාව නම් වෙ. එසෙ මැසි; දෙවදත්තයාගෙ බාල්‍යාදිවස්ථා * හෙද හෙයින්, චිත්‍රයාගෙ දහිකීයාදියෙහි කුමාරාදිවස්ථාහෙද හෙයින්, සූයත්‍යාගෙ දවස දවස උදයාදියෙහි මඳ පවු පවුහරුදු වස්ථාහෙද හෙයින්, ඔවුන්ගෙ සාමාන්‍යය දෙවදත්තත්තං යනාදි භාවප්‍රත්‍යයෙන් කියනු ලැබෙ. මෙසින් විද්‍යමාන පදාර්ථවිෂය වූ සංඥාශබ්දයන්ගෙ ප්‍රවෘත්ති නිමිත්තය කථිත සි.

ආකාසත්තං අභාවත්තන්ති- ආකාසත්තං අභාවත්තං යන මෙහි, උපචරිතභෙදසාමඤ්ඤං- ආකාශාදි අභෙදයන් කෙරෙහි ද්‍රව්‍යභෙදකල්පනාසාමාන්‍යය සි. එසෙ මැසි; ඝටාකාසො, පිඨරාකාසො යී සම්බන්ධිභෙදයෙන් අභෙදයෙහි ද භෙදයො ලොකයෙහි උපචරිත යහ. ඝටාභාවො, පටාභාවො සී (සම්බන්ධ්‍යභාවයාගෙ භෙදයෙන්) අභෙදයෙහි ද භෙද කල්පිත ය එ උපචරිත භෙදයන්ගෙ සාමාන්‍යය යමක් † නිමිත්ත කොට ඔවුන් කෙරෙහි ආකාසො, ආකාසොයී ද අභාවො, අභාවො සී ද ශබ්දය පවතී ද එ භාවප්‍රත්‍යයෙන් කියනු ලැබෙ.

අලසස්ස- අලසයාගෙ, භාවො- භාවය හො, කම්මං වා- ක්‍රියාව හෙ, අලසත්තං- අලසත්ත නම් වෙ. අලසතා- අලසතා නම් වෙ. තත්තන- තත්තප්‍රත්‍යය වෙ; පුථුජ්ජත්තත්තං- යනු වෙ; 'පුථුජ්ජනස්ස භාවො' යනු විග්‍රහයි. ණ්‍ය- ණ්‍යප්‍රත්‍යය වෙ; චාපල්‍යං-යනු වෙ; 'වපලස්ස භාවො' යනු විග්‍රහයි.

සකත්ථෙති- 'සකත්ථෙ' 4 122 යන සූත්‍රයෙන්, සකත්ථෙ'පි- සවාර්ථයෙහි ද ණ්‍යප්‍රත්‍යය වේ. අකිඤ්චනමෙව- කිසිවක් නැති බව මැ, ආකිඤ්චඤ්ඤං- ආකිඤ්චඤ්ඤ නම් වෙ. 'අකිඤ්චනමෙව' යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්ත වූ අකිඤ්චනශබ්දයා කෙරෙන් 'සකත්ථෙ' 4·122 යන සූත්‍රයෙන් සවාර්ථයෙහි ණ්‍යප්‍රත්‍යය ද වෘද්ධි ද කොට, 'තවගුණවරණා'දීන් 1·48 නකාරයහට ඤකාර ද 'වඟඣලසෙහි තෙ' 1·49 සී යකාරයහට පූර්වරූප ද කළ කල්හි ආකිඤ්චඤ්ඤං යනු වෙ.

ණෙය්‍ය-ණෙය්‍යප්‍රත්‍යය වෙ; ෙ ාවෙය්‍යං-යනු වෙ; 'සුවිඤ්ඤාභාවො' යනු විග්‍රහ සි. ණ්- ණප්‍රත්‍යය වෙ; පාටවං- යනු වෙ;

* 'බාල්‍යාවස්ථා' ඝත්‍යා. † 'යමෙක්' සී සත්‍යා.

තරතමිඤ්ඤිකිසිටඨාතිසයෙ. 4. 64

අතිසයෙ විත්‍තමාතතො හොතෙතතෙ පවචයා. 'අතිසයෙන පාපො' පාපතරො. පාපතමො. පාපිඤ්ඤිකො. පාපියො. පාපිටෙඨා. අතිසයත්තාපි අතිසයපපවචයො. 'අතිසයෙන පාපිටෙඨා' පාපිටඨතරො.

'උදුම්බරස්ස විකාරො'වයවො වා'තෙවමාදිවිගහෙ, *

තස්ස විකාරාවයවෙසු ණිණ්ඛණෙඤ්ඤමයා. 4. 66

අවඞ්- 'උවණ්ණස්සාවඞ් සරෙ' 4·129 යන සූත්‍රයෙන් අවඞ් වෙ. 'පට්ටනො භාවො' යනු විග්‍රහ යි. ඉය- ඉයප්‍රත්‍යය වෙ; නඤ්ඤියං- යනු වෙ; 'නගරස්ස භාවො' යනු විග්‍රහ යි. ණිය- ණියප්‍රත්‍යය වෙ; පුරොහිතියං-යනු වෙ; 'පුරොහිතස්ස භාවො' යනු විග්‍රහ යි.

තරතමිඤ්ඤිකිසිටඨාතිසයෙ 4·64· තරතමිඤ්ඤිකිසිටඨා යැ අතිසයෙ යැ යනු පද යි.

අතිසයෙ විත්‍තමාතතො- උත්කර්ෂයෙහි වැටෙන්නා වූ නාමයා කෙරෙන්, එතෙ පවචයා-මෙ තරාදිප්‍රත්‍යයො, හොතිවෙත්. අතිසයෙන- උත්කර්ෂයෙන්, පාපො- පව්ටු තෙම, පාපතරො- පාපතර නම් වෙ. පාපතමො- පාපතම නම් වෙ. පාපිඤ්ඤිකො- පාපිඤ්ඤික නම් වෙ. පාපියො- පාපිය නම් වෙ. පාපිටෙඨා- පාපිටඨ නම් වෙ. 'අයඤ්ච පාපො, අයඤ්ච පාපො, අයමෙතෙසමතිසයෙන පාපො' යන වාක්‍යයෙහි තර තම ඉඤ්ඤික † ඉඨ ඉටඨප්‍රත්‍යයො වෙත්.

අතිසයත්තාපි-අතිසයප්‍රත්‍යයානන්තයා කෙරෙන් ද, අතිසයපපවචයො- අතිසයප්‍රත්‍යය වෙ. අතිසයෙන- උත්කර්ෂයෙන්, පාපිටෙඨා- පාපිටඨ තෙමෑ, පාපිටඨතරො- පාපිටඨතර නම් වෙ. 'අයඤ්ච පාපිටෙඨා, අයඤ්ච පාපිටෙඨා, අයමෙතෙසමතිසයෙන පාපිටෙඨා' යනු විග්‍රහ යි.

උදුම්බරස්ස විකාරො'වයවො වා ඉති-* 'උදුම්බරස්ස විකාරො'වයවො වා' යන, එවමාදිවිගහෙ- මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

තස්ස විකාරාවයවෙසු ණිණ්ඛණෙඤ්ඤමයා 4·66· කිපද යි.

---

* 'විකාරො'වයවොතෙවමාදිවිගහෙහ' කඤ්චි. † 'තමිඤ්ඤිකා' ති සයාෙ.

පඨමියා උත්තරමවත්තනත්තරං විකාරෝ. ජටිසියන්නා නාමිසමා විකාරෝ'වයවෙ ච ණාදයෝ හොන්ති බහුලං. ණ, ඔදුම්බරං; භසමං, පණ්ණං වා. ණික, කාපඨාසිකං. ණෙය්‍ය, එණෙය්‍යං. මය, තිණමයං. 'අසඤ්ඤසම්'නන්ති 4·121 අත්තනත්තරෝ'පි. 'ගුන්නං කරිසං' ගොමයං.

'මනුස්සානං සමූහෝ'ත්වෙවමාදිවිග්ගහෙ,

සමූහෙ කණ්ණණාදිකා. 4. 68

ජටිසියන්නා සමූහෙ කණිණණාදිකා හොන්ති. මානුසසකං. කාකං. ආපූපිකං. 'ජනාදීහි නා'ති 4·69 සමූහෙ නා. 'ජනානං සමූහෝ' ජනතා. ගජතා. ඛත්තියතා.

පඨමියා - ප්‍රකෘතියගෙ, උත්තරං- මත්තෙහි වූ, අවත්තනත්තරං- අන්‍යාවස්ථාව, විකාරෝ- විකාර නම්. ජටිසියන්නා නාමිසමා- ෂඤ්‍යන්නනාමයා සෙරෙන්, විකාරෙ- විකාරාවීයෙහි ද, අවයවෙ ච- අවයවාවීයෙහි ද, බහුලං- ඉෂ්ටපරිද්දෙන්, ණාදයෝ හොන්ති- ණප්‍රත්‍යයාදිහු වෙත්. ණ- ණප්‍රත්‍යය වෙ; මත්තෙහි වූ මෙ නය සි. ඔදුම්බරං- ඔදුම්බර නම් වෙ; භසමං- භසමය හෝ, පණ්ණං වා- පණ්ණය හොසි. කාපඨාසිකං- කාපඨාසික නම් වෙ; වසත්‍රය සි. 'කාපඨාසස්ස විකාරෝ' යනු විග්‍රහ සි. එණෙය්‍යං- එණෙය්‍ය නම් වෙ; 'එණස්ස විකාරෝ'වයවෝ වා' යනු විග්‍රහ සි. විකාරාවීයෙහි වුව මාංසය සි. අවයවාවීයෙහි වුව සන්ධිය සි. සන්ධිය නම් පිණ්ඩිය සි. තිණමයං- තිණමය නම් වෙ; 'තිණානං විකාරෝ' යනු විග්‍රහ සි.

අසඤ්ඤසම්නන්ති- 'අසඤ්ඤසම්' 4·121 යන සූත්‍රයෙන්, අත්තනත්තරෙ'පි- මෙයින් අන්‍ය වූ අර්ථයෙහි ද මයප්‍රත්‍යය වෙ. ගුන්නං- ගෙරින්ගෙ, කරිසං- කාරීෂය, ගොමයං- ගොමය නම් වෙ; 'ගුන්නං කාරිසං' යනු විග්‍රහ සි.

පුරීෂය ගෙරිගෙ විකාර ද අවයව ද නො වන බැවින් 'අසඤ්ඤසම්' යනාදිකීහු. බහුලංවිධානයෙන් මෙ ණාදිප්‍රත්‍යයෝ ප්‍රාණී ඖෂධි වෘක්ෂවාචීන් සෙරෙන් විකාරාවයව දෙක්හි වෙති. අන්‍යයන් සෙරෙන් විකාරමාත්‍රයෙහි වෙත්.

මනුස්සානං සමූහොති- 'මනුස්සානං සමූහෝ' යන, එවමාදි විග්ගහෙ- මේ ආදි වාක්‍යයෙහි,

සමූහෙ කණ්ණණාදිකා 4·68· ද්විපද සි.

එකා කාඛ්‍යසඛ්‍යායෙ. 4. 55

එකසමා අසඛ්‍යායෙඤ්ඤ කඅාකී නොකති. 'එකොව්' එකකෝ; එකාකී.

අයුභදවිතීහංසෙ. 4. 49

උභදවිතීහි අවයවවුත්තීහි පඨමනෙතහි අසෙසති ඡට්ඨියතේ අයො හොති. 'උභො අංසා අසස' උභයං. දවයං. තයං.

'දවින්නං පූරණො'වචාදිවිගහාහෙ,

ඡට්සියතතා- ඡඤ්ඨියතතාමියා සෙරෙන්, සමූහෙ- සමූහාර්ථයෙහි, කාණ්ණණීකා නොනති- කාණ්ණ ණී ඤප්‍රත්‍යයො වෙත්. මානුස්සකං, කාකං, ආපූපිකං-යනු* ක්‍රමයෙන් ප්‍රත්‍යයන් හුන්දෙනා හට උදාහරණ සි. 'මනුස්සානං සමූහො, කාකානං සමූහො, අපූපානං සමූහො' යනු විග්‍රහ සි. අපූප නම් තෙලින් පැසූයෙ සි.

ජනාදීහි තානි- 'ජනාදීහි තා' 4.69 යන සූත්‍රයෙන්, සමූහෙ- සමූහාර්ථයෙහි, තා- තාප්‍රත්‍යය වේ. ජනානං- ජනයන්ගේ, සමූහො- සමූහය හෙම්, ජනතා- ජනතා නම් වේ. ගජතා, බන්ධුතා- යනු වේ. 'ගජානං සමූහො, බන්ධූනං සමූහො' යනු විග්‍රහ සි.

එකා කාඛ්‍යසඛ්‍යායෙ 4 55- එකා යැ කඅාකී යැ අසඛ්‍යායෙ යැ යනු පද සි.

අසඛ්‍යායතේ- අසඛ්‍යායාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, එකසමා- එකා ශබ්දයා සෙරෙන්, කඅාකී නොනති- කා අාකී ප්‍රත්‍යයො වෙත්. එකොව- හුදකලා වූයෙ ම, එකකෝ- එකා නම් වෙයි. එකාකී- එකාකී නම් වේ. 'එකො එව' යනු විග්‍රහ සි.

අයුභදවිතීහංසෙ 4 49- අයො යැ උභදවිතීහි යැ අංසෙ යැ යනු පද සි.

පඨමනෙතහි- ප්‍රථමාන්ත වූ, අවයවවුත්තීහි- අවයවයෙහි වැටෙන්නා වූ, උභදවිතීහි- උභශබ්ද දවිශබ්ද තිශබ්දයන් සෙරෙන්, අසෙසති- මොහට ය යන, ඡට්සියතේ- ඡඤ්ඨියගේ අර්ථයෙහි, අයො හොති- අයප්‍රත්‍යය වේ. උභො අංසා- සොයින් සයො දෙදෙනෙක්, අයස- මොහට නු සි, උභයං- උභය නම් වේ. දවයං, තයං-යනු වේ. 'දෙව අංසා අයස, තයො අංසා අසස' යනු විග්‍රහ සි.

දවින්නං පූරණො ඉත්- 'දවින්නං පූරණා' යන, ආදිගහණෙහි- ඒම ආදි වාක්‍යයෙහි,

---

*'යන' පොත්.

'චතුත්ථිදුතියෙසෙවසං තතියපඤ්චමා'ති 1.35 නිපාතනා පූරණත්ථේ දිත්තො තියො, දිත්තස්ස දු ච. තිචතුහි අතියත්ථා. * දුතියො තතියො. චතුත්ථො.

ම පඤ්චාදිකතීහි. 4.52

ඡට්ඨියන්තායෙ පඤ්චාදිකාය සඞ්ඛ්‍යාය කතිසමා ච මෝ හොති පූරණත්ථේ. 'පඤ්චන්නං පූරණෝ' පඤ්චමො. එවං සත්තමෝ, අට්ඨමෝ ඉච්චාදි.

ඡා ට්ඨාදිම්හා. 4.54

ඡසඳ්දා ට්ඨාදිම්හා හොන්ති පූරණත්ථේ. 'ඡන්නං පූරණෝ' ඡට්ඨො. ඡට්ඨමෝ වා.

චතුත්ථ–පෙ–පඤ්චමාති–'චතුත්ථිදුතියෙසෙවසං තතියපඤ්චමා' 1.35 යන, නිපාතනා– සූත්‍රනිපාතනයෙන්, පූරණත්ථේ– පූරණාර්ථයෙහි, දිත්තො– දිත්ශබ්දයා තෙරෙන්, තියො– තියප්‍රත්‍යය ද, දිත්තස්ස– දිත්ශබ්දයහට, දු ච– දු යන ආදෙශ ද වෙයි. තිචතුහි– තිශබ්ද චතුශබ්දයන් තෙරෙන්, අතියත්ථා ච– අතිය ත්ථප්‍රත්‍යයෝ ද වෙත්. දුතියෝ යනාදි වේ.

'දිත්තන්නං පූරණෝ' යන මේ ආදි වාක්‍යයෙහි, ෂෂ්ඨ්‍යන්ත වූ දිත්ශබ්දයා තෙරෙන් 'චතුත්ථිදුතියෙසෙවසං තතියපඤ්චමා' යන සූත්‍රනිපාතනයෙන් සඞ්ඛ්‍යාපූරණාර්ථයෙහි තියප්‍රත්‍යය ද දිත්ශබ්දයහට දු ආදෙශ ද කළ කල්හි දුතියෝ යනු වේ. තිශබ්දයා තෙරෙන් අතියප්‍රත්‍යය කොට, සවරලෝප් ආදි කළ කල්හි තතියෝ යනුවේ. චතුශබ්දයා තෙරෙන් කී නියෙන් ත්ථප්‍රත්‍යය කළ කල්හි චතුත්ථෝ යනු වේ.

ම පඤ්චාදිකතීහි 4.52. දිත්පද සි.

ඡට්ඨියන්තායෙ– ෂෂ්ඨ්‍යන්ත වූ, පඤ්චාදිකාය– පඤ්චශබ්දයා ආදි කොට ඇති, සඞ්ඛ්‍යාය– සඞ්ඛ්‍යාවාචී වූ ශබ්දයා තෙරෙන් ද, කතිසමා ච– කතිශබ්දයා තෙරෙන් ද, පූරණත්ථේ– සඞ්ඛ්‍යාපූරණාර්ථයෙහි, මෝ හොති– මප්‍රත්‍යය වේ. පඤ්චන්නං– පස්දෙනකුගෙ සඞ්ඛ්‍යාව, පූරණෝ– පුරන්නෙ, පඤ්චමෝ– පඤ්චම නම් වේ. සත්තමෝ අට්ඨමෝ ඉති– සත්තමෝ, අට්ඨමෝ යන, ආදි– මේ ආදිය ද, එවං– මෙසෙ මැ සි.

ඡා ට්ඨාදිම්හා 4.54. දිත්පද සි.

---

* 'අතියත්ථා ච' ම.

තස්ස පූරණෙඨාදසාදිනෝ වා. 4. 51

ඡට්ඨියන්තායෙකාදසාදිකාය සඛ්‍යාය ඩෝ හොති පූරණත්ථෙ විහාසෘ. ඩකාරෝ'නුබන්ධෝ, 'එකාදසන්නං පූරණෝ' එකාදසෝ. අඤ්ඤත්‍ර, එකාදසමෝ. * එවං දාදසෝ ඉවවාදි †

එකූනවිසත්‍යාදීහි තූ ඩෙ,

ඩෙ සත්තිසස්ස තිසස. 4. 139

ඩෙ පරෙ සත්‍යන්තස්ස තිකාරස්ස ලොපෝ හොතීති තිලොපෝ. එකූනවිසෝ.

ඡසද්දූ- ඡශබ්දයා කෙරෙන්, පූරණත්ථෙ- පූරණාර්ථයෙහි, ට්ඨට්ඨමා හොන්ති- ට්ඨ ට්ඨම ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. ඡන්නං- සදෙන කූගෙ සඛ්‍යාව, පූරණෝ- පූරන්නෙ, ඡට්ඨෝ- ඡට්ඨ නම් වෙයි. ඡට්ඨමෝ වා- ඡට්ඨම නම් හෝ වෙයි.

තස්ස පූරණෙඨාදසාදිනෝ වා 4.51 සූතරපද සි.

ඡට්ඨියන්තායං- ෂඃඨ්‍යන්ත වූ, එකාදසාදිකායං- එකාදස ශබ්දයා ආදි කොට ඇති, සඛ්‍යායං- සඛ්‍යාශබ්දයා කෙරෙන්, පූරණත්ථෙ- සඛ්‍යාපූරණාර්ථයෙහි, විහාසෘ- විකල්පයෙන්, ඩෝ හොති- ඔප්‍රත්‍යය වෙ. ඔකාරෝ- ඔකාර තෙම, අනුබන්ධෝ- අනුබන්ධ නම් වෙ, එකාදසන්නං- එකොළොස්දෙනකුගෙ සංඛ්‍යාව, පූරණෝ- පූරන්නෙ, එකාදසෝ- එකාදසෝ යනු වෙ. අඤ්ඤත්‍ර- ඔප්‍රත්‍යය නු වූ පක්ෂයෙහි, එකාදසමෝ- එකාදසමෝ යනු වෙ. 'ම පඤ්චාදිසංනිහි' 4.52 සි මප්‍රත්‍යය වූ තැනි. දාදසෝ ඉති- දාදසෝ යන, ආදි- මෙ ආදිය ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.

එකූනවිසත්‍යාදීහි තූ-එකූනවිසති ආදීන් කෙරෙන් වනාහි,‡ ඩෙ- ඔප්‍රත්‍යය කළ කල්හි,

ඩෙ සත්තිසස්ස තිසස 4.139 සූතරපද සි.

ඩෙ පරෙ- ඔ පර කල්හි, සත්‍යන්තස්ස- සප්තිප්‍රත්‍යයාන්තයා හෙ, තිකාරස්ස- තිකාරයහට, ලොපෝ හොතීති- ලොප් වේ නු සි, තිලොපෝ- තිහට ලොප් වෙ. එකූනවිසෝ- යනු වෙ. 'එකූන විසතියා පූරණෝ' යනු විග්‍රහ සි.

---

* 'එකාදසමොච්චාදි' ම. † 'ච්චාදසොවවාදි' කත්ථචි.

‡ 'ආදීන් කෙරෙන්, පූරණත්ථෙ- සඛ්‍යාපූරණාර්ථයෙහි වනාහි' සි සන්ත.

සතාදීනම් ච. 4. 53

සතාදිකාය සඛ්‍යාය ඡට්ඨියන්තාය පූරණත්ථේ මො හෙති; සතාදීනම් චාඤ්ඤාදෙසෙ. 'සතස්ස පූරණෝ' සතිමෝ. සහස්සිමෝ.

'වීසති අධිකා අසම්ං සතෙ, සහස්සෙ වා'ති එවමාදිවිග්ගහෙ,

සඛ්‍යාය සවවුතීසාසදසඤ්ඤාධිකාසම්ං සතසහස්සෙ ඩො. 4. 50

සත්‍යන්තාය උත්‍යන්තාය ඊසන්තාය ආසන්තාය දසන්තාය ච සඛ්‍යාය පඨමන්තාය අසම්නති සත්තම්‍යත්ථේ ඩො හොති; සා ච සඛ්‍යා අධිකා හොති; යදසම්නති තස්මෙව සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා භවති. නිදස්සනෙ, වීසං. සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා. උත්‍යන්තාය, තවුතං. සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා. ඊසන්තාය, චත්තාරීසං. සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා.

සතාදීනම් ච 4·53· නිපද සි.

ඡට්ඨියන්තාය– ෂෂ්ඨ්‍යන්ත වූ, සතාදිකාය සඛ්‍යාය– සත ශබ්දයා ආදි කොට ඇති සඛ්‍යාශබ්දයා කෙරෙන්, පූරණත්ථේ– සංඛ්‍යාපූරණාර්ථයෙහි, මො හොති– ම ප්‍රත්‍යය වේ. සතාදීනං– සතාදීන්ගෙ, අඤ්ඤාදෙසෝ– අඤ්ඤයහට ආදේශ වූ, ඉ ව– ඉකාරයෙක් ද වේ. සතස්ස– සතයක් සම්බන්ධ ව, පූරණෝ– පූරන්නෙ, සතිමෝ– සතිම නම් වේයි. සහස්සිමෝ– සහස්‍රම නම් වේයි. 'සහස්සස්ස පූරණෝ යනු විග්‍රහ යි.

වීසති – පෙ – **සහස්සෙ වා** ඉති– 'වීසති අධිකා අසම්ං සතෙ, සහස්සෙ වා' යන, එවමාදිවිග්ගහෙ– මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

සඛ්‍යාය සවවුතීසාසදසඤ්ඤාධිකාසම්ං සතසහස්සෙ ඩො 4·50· සඛ්‍යාය යැ සවවුතීසාසදසන්තා යැ අධිකා යැ අසම්ං යැ සත සහස්සෙ යැ ඩො යැ යනු පද සි.

පඨමන්තාය– ප්‍රථමාන්ත වූ, සත්‍යන්තාය– සතිඅන්ත වූ ද, උත්‍යන්තාය– උතිඅන්ත වූ ද, ඊසන්තාය– ඊසඅන්ත වූ ද, ආසන්තාය– ආසඅන්ත වූ ද, දසන්තාය ච– දසඅන්ත වූ ද, සඛ්‍යාය– සඛ්‍යාඛ්‍යවිශබ්දයන් කෙරෙන්, අසම්නති– මෙහි ය යන, සත්තම්‍යත්ථේ– සප්තම්‍යර්ථයෙහි, ඩො හොති– ඩ ප්‍රත්‍යය වෙයි; සා

---

* 'දසන්තායාධිකාස්මිං' ම.

ආසත්තනායය, පඤ්ඤාසං. සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා. දසන්නායය, එකාදසං. සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා. සච්චතීසාසදසන්නන්ති* කිං? ඡ අධිකා අසම්ං සතෙ. අධිකෙති කිං? පඤ්චදස හීනා අසම්ං සතෙ අසම්නති කිං? වීසති අධිකා එතසමා සතා. සත සහසෙසති කිං? එකාදස අධිකා අසසං වීසතියං.

ඤඤ්ඤා- එ සඤ්ඤා තොමෝ, වෙ- ඉදින්, අධිකා හොති- අධික වූ නම්; † යං- යමෙක් තෙම්, අසම්නති- මෙහි යයි කියන ලද්ද, තං- එ, (වෙ-ඉදින්,) සතං-සියෙක් හෝ, සහස්සං- දහසෙක් හෝ, සතසහස්සං වා හොති- ලක්ෂයෙක් හෝ වී නම්. තිලොපෙ- තිහට ලොප් කළ කල්හි, (වීසං- වීසං යනු වේ.)

'වීසති අධිකා අසම්ං සතෙ' යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්ත වූ වීසතිශබ්දයා කෙරෙන් මෙ සූත්‍රයෙන් සප්තම්‍යර්ථයෙහි ඛ්‍රත්‍යය වෙයි. ඛකාර අප්‍රයොගී වෙයි. ඛකාරානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි සත්‍යන්තනයාගෙ තිකාරයනට 'ඛෙ සතිසස තිසසා' 4·1·19 යි ලොප් වෙයි. මෙසෙ නිපද වූ වීසශබ්දයා ‡ කෙරෙන් වූ සිහට අං කළ කල්හි වීසං යනු වේ.

වීස නම් කිමෙක් ද යත්? සතං, සහස්සං, සතසහස්සං වා- විස්සක් අධික කොට ඇති සියය හෝ, දහස හෝ, ලක්ෂය හෝ යි. උත්‍යන්තනායා- උත්තිඅන්තනයා කෙරේන් ඛ්‍රත්‍යය කියනු ලැබේ. මත්තෙහි දු මෙම නය යි. නවුතං යන්නාදියට වාක්‍ය 'නවුති අධිකා, වත්තාළීසං අධිකා, පඤ්ඤාසං අධිකා' යන්නාදීන් දත යුතු.

සච්චතීසාසදසන්නා ඉති- සති උති ඊස ආස දසඅන්තයන් කෙරෙන් වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? ඡ අධිකා අසම්ං සතෙ-යන තන්හි ඛ්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. අධිකෙති- අධිකයා කෙරෙන් වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? පඤ්චදස හීනා අසම්ං සතෙ-යන තන්හි ඛ්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. අසම්නති- අසම්ං යනු, කිං- කුමට ය? වීසති අධිකා එතසමා සතා-යන තන්හි ඛ්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. සතසහසෙසති- සතසහසෙස යනු, කිං- කුමට ය? එකාදස අධිකා අසසං වීසතියං-යන තන්හි ඛ්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි.

---

* 'සච්චතීසාසදසන්නායානි' ම.

† 'නවු' යි සම්භව.

‡ 'වීසතිශබ්දයා' සන්‍ය.

තමෙකත්ථසද්දේහි'මනතු. 4. 78

පඨමන්තා එත්ථ අස්ස අත්ථීති එතෙස්වත්ථේසු මනතු හොති. ඉතිසද්දස්ස විවක්ඛානියමනත්ථතා පත්‍ථනාදිසුත්තේනයෙව අත්‍ථ සේ හොති.

වුත්තං හි:

පත්‍ථනෙ ච පසංසායං නිද්දුයසද්දාතිසායනෙ
නිච්චයොගෙ ච සංසග්ගෙ හොනතිමෙ මනතුආදයෝ.

'පත්‍ථනා ගාවෝ එත්ථ දෙසෙ, අස්ස වා පුරිසස්ස සනතී'නි ස ගොමා. පසංසායං, 'පසත්‍ථා ජාති අස්ස අත්ථී'ති ජාතිමා. නිද්දුයං, චලිමා. අතිසායනෙ, බුද්ධිමා. නිච්චයොගෙ, ජුතිමා. සංසග්ගෙ, හලිද්දිමා.

තමෙකත්ථසද්දේහි මනතු 4 78. සපද සි.

පඨමන්තා- ප්‍රථමාන්ත වූ නාමයා තෙරෙන්, එත්ථ අස්ස අත්ථීති- මෙහි ඇත, මොහට ඇත යන, එතෙස්මත්තේසු- මේ අර්ථ වලයෙහි, ‡ මනතු හොති-මනතු ප්‍රත්‍යය වේ. ඉතිසද්දස්ස-ඉතිශබ්දයාගෙ, විවක්ඛානියමනත්ථතා- අසතිවිවක්ෂාවට විෂය නියම කිරීම අර්ථ නොට ඇති බව නෙසින්, පත්‍ථනාදිසුත්තේනයෙව- ප්‍රභූනාදීන් හා යුක්ත වූ ම, අත්‍ථසේ හොති- අර්ථයෙහි වේ.

වුත්තං හි- කියන ලද මැයි:

ඉමෙ මනතුආදයෝ- මේ මන්වාදිප්‍රත්‍යයෝ, පත්‍ථනෙ ච- ප්‍රභූනාර්ථයෙහි ද, පසංසායං- ප්‍රශංසාර්ථයෙහි ද, නිද්දුයසද්ද- ගර්හාර්ථයෙහි ද, අතිසායනෙ- අතිශයනාර්ථයෙහි ද, නිච්චයොගෙ ච- නිත්‍යයොගයෙහි ද, සංසග්ගෙ- සංසර්ගාර්ථයෙහි ද, හොනති- වේත්.

පත්‍ථනා- බොහෝ වූ, ගාවෝ- ගෙරි, එත්ථ දෙසෙ- මේ දෙශයෙහි හෝ, ඉ අස්ස වා පුරිසස්ස- මේ පුරුෂයාට හෝ, සනතීති- ඇත් කු සි, සෝ- ඔහු තෙමේ, ගොමා- ගොමන්තු නම් වෙයි. පසංසායං-ප්‍රශංසාර්ථයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබේ; පසත්‍ථා- ප්‍රශස්ත වූ, ජාති- ජාති හොමෝ, අස්ස අත්ථීති- මොහට ඇත් කු සි, ජාතිමා- ජාතිමන්තු නම් වෙයි. මත්තෙහි ද වාක්‍ය මේ ම නය සි.

---

‡ 'ඇවිත්‍යෙනි' සභාය. § 'තම් දෙශයෙහි කු සී ප්‍රත්‍ය' සභාය.

තමේත්‍ථසඤ්ඤිති අධිකාරෝ.

වනත්‍ථවණ්ණා. 4. 79

පඨමන්තතෝ අවණ්ණන්තා මනත්‍ථපේ වනතු හොති. සීලවා. දයාවා. අවණ්ණාති කිං? බුද්ධිමා.

දණ්ඩාදිත්‍ථිකඃ වා. 4. 80

දණ්ඩාදීහි ඉකඃ හොනති වා මනත්‍ථපේ. දණ්ඩිකෝ; දණ්ඩී. ගන්ධිකෝ; ගන්ධී. ඉතිසද්දස්ස විසයනියමනත්‍ථතා කුතොචි දෙව; කුතොවෙතාමෙකංව. නාවිකෝ. සුඛී.

තපාදිහි සසි. 4. 81

තමේත්‍ථසඤ්ඤිත්- තමේත්‍ථසත්‍ථි යනු, අධිකාරෝ- මතු මතු සූත්‍ර හා සම්බන්ධ කරනු ලැබේ.

වනත්‍ථවණ්ණා 4.79· දවිපද සි.

පඨමන්තතෝ- ප්‍රථමාන්ත වූ, අවණ්ණන්තා- අවණ්ණාන්ත නාමයා කෙරෙන්, මනත්‍ථපේ- මනත්‍ථවිෂයෙහි හෙවත් මනතු ප්‍රත්‍යයා විය යුතු අසනිවිවක්ෂායෙහි, වනතු හොති- වනතුප්‍රත්‍යය වේ. සීලවා, දයාවා- යනු වේ. 'සීලං අස්ස අත්ථි, දයා අස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි. අවණ්ණාති- අවණ්ණයා කෙරෙන් වෙයි යනු, කිං- කුමට යැ? බුද්ධිමා-යන තැන්හි වනතුප්‍රත්‍යය නොවන පිණිස සි.

දණ්ඩාදිත්‍ථිකඃ වා 4.80· තිපද සි.

දණ්ඩාදිහි- දණ්ඩාදීන් කෙරෙන්, මනත්‍ථපේ- මනත්‍ථවිෂයෙහි, වා- විකල්පයෙන්, ඉකඃ හොනති- ඉකඃ ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. දණ්ඩිකෝ යනාදි වේ. 'දණ්ඩෝ අස්ස අත්ථි, ගන්ධෝ අස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි. ඉතිසද්දස්ස-ඉතිශබ්දයාගේ, විසයනියමනත්‍ථතා- අසනිවිවක්ෂාවට විෂය නියම කිරීම අපි කොට ඇති බව හෙයින්, කුතොචි- කිසි ශබ්දයක්හු කෙරෙන්, දෙව- ඉකඃප්‍රත්‍යයෝ දෙදෙන වෙති. කුතොචි- කිසි ශබ්දයක්හු කෙරෙන්, එකමේකාංව- එකෙක් එකෙක්ම වේ. නාවිකෝ යනාදි වේ. 'නාවා අස්ස අත්ථි, සුඛමස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි. නාවාශබ්දයා කෙරෙන් ඉකප්‍රත්‍යය මැ වෙයි. සුඛශබ්දයා කෙරෙන් ඊප්‍රත්‍යය මැ වෙයි.

තපාදිහි සසි 4.81· ද්වීපද සි.

තපාදිහොා වා සි හොති මන්වත්තේ. තපසි. යසසි. වාතෙව; යසවා.

සඪාදිතො. 4. 84

සඪාදීහි මන්වත්තේ අ හොති වා. සඪෝ. පසෙසු. වාතෙව; පසසුවා.

ණෝ තපා. 4. 85.

තපසඪ ණෝ හොති මන්වත්තේ. තාපසෝ. මනාදිත්තා 'මනාදීනං සක්' ඉති 4·128 ණානුබන්ධෙ සක්.

'මායාමෙධාහි වී'ති 4·89 මන්වත්තේ වී. මායාවී. මෙධාවී.

තපාදිතෝ- තපාදිශබ්දයා කෙරෙන්, මන්වත්තේ- මන්වර්‍ථයෙහි, වා-විකල්පයෙන්, සි හොති- සිප්‍රත්‍යය වේ. තපසි යනාදි වේ. 'තපෝ අස්ස අත්ථි, යසෝ අස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි. වාති- වා යනු, එව- වැටේ; යසවා- යන තන්හි සිප්‍රත්‍යය කොා එන පිණිස සි.

සඪාදිතො 4·84· දුවිපද සි.

සඪාදීහි- සඪාදිශබ්දයන් කෙරෙන්, මන්වත්තේ- මන්වර්‍ථයෙහි, (වා- විකල්පයෙන්,) අ හොති- අප්‍රත්‍යය වේ. සඪෝ, පසෙසු- යනු වේ. 'සඪා අස්ස අත්ථි, පසු අස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි. වාති- වා යනු, එව- වැටේ; පසසුවා- යන තැන්හි අප්‍රත්‍යය නොා එන පිණිස සි.

ණෝ තපා 4·85· දුවිපද සි.

තපසඪ- තපශබ්දයා කෙරෙන්, මන්වත්තේ- මන්වර්‍ථයෙහි, ණෝ හොති- ණප්‍රත්‍යය වේ. තාපසෝ-යනු වේ. මනාදිත්තා- තපශබ්දයා මනාදි බව හෙයින්, මනාදීනං සක් ඉති- 'මනාදීනං සක්' 4·128 ය්‍යන සූත්‍රයෙන්, ණානුබන්ධෙ- ණානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, සක්- තපශබ්දයහට සක් වේ.

මායාමෙධාහි වීති- 'මායාමෙධාහි වී' 4·89 යන සූත්‍රයෙන්, මන්වත්තේ- මන්වර්‍ථයෙහි, වී- විප්‍රත්‍යය වේ. මායාවී, මෙධාවී- යනු වේ. 'මායා අස්ස අත්ථි, මෙධා අස්ස අත්ථි' යනු විග්‍රහ සි.

තෝ පඤ්චම්‍යා. 4. 95

පඤ්චම්‍යන්තා බහුලං හෝ හොති. ගාමසමා- ගාමිත්‍ථෝ ඉමෙහිකිංසද්දෙහි හොමහි, 'ඉතොතෙත්‍ථෝකුතෝ'ති 2 96 ඉමස්ස වි නිපච්චතෙ. එතස්ස ටඑත්. කිස්ස කුත්‍යත්‍ථඤ්ච. ඉමසමා-ඉතෝ; එතසමා-අතෝ; එත්‍ථෝ. කසමා-කුතෝ.

අභ්‍යාදීහි. 4. 97

අභිආදීහි හොඅහොති. අපඤ්චම්‍යත්‍ථෙහිපි විධානත්‍ථෝ'යං. අභිතෝ. පරිතෝ, පච්ඡතෝ, හෙට්ඨතෝ.

තෝ පඤ්චම්‍යා 2 95. දවිපදං සි.

පඤ්චම්‍යන්තා- පඤ්චම්‍යන්තනාමයා සෙරෙන්, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, තෝ හොති- තෝප්‍රත්‍යය වෙ. ගාමිසමා- ගම්න් යන අර්ථයෙහි, ගාමතෝ- යනු වේ.

පඤ්චම්‍යන්ත වූ ගාමශබ්දයා සෙරෙන් ගාමසමා යන අර්ථයෙහි මේ සූත්‍රයෙන් තෝප්‍රත්‍යය සොට, 'එකත්‍ථතායං' 2.121 යි පඤ්චම්‍යර්ථයන්හි ලොප් සොට, නිපද වූ ගාමතෝ ශබ්දයා සෙරෙන් වූ සිහට 'අසඞ්ඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2.120 යි ලොප් කරනු. මත් තෙහි දු මෙම් සෙ මෑ යි.

ඉමෙහිකිංසද්දෙහි-ඉම් එත කිං ශබ්දයන් සෙරෙන්, තොමහි- තෝප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, ඉතොතෙත්‍ථෝකුතෝති- 'ඉතොතෙත්‍ථෝකුතෝ' 2 96 යන සූත්‍රනිපාතනයෙන්, ඉමස්ස- ඉම්ශබ්දය හට, වි නිපච්චතෙ- විආදෙශ නිපදවනු ලැබෙයි. එතස්ස- එත ශබ්දයහට, ටඑත්- ට එත් දෙදෙන නිපදවනු ලැබෙති. කිස්ස- කිංශබ්දයහට, කුත්‍යත්‍ථඤ්ච- කුත්‍ය ද නිපදවනු ලැබෙ. ඉමසමා- යන අර්ථයෙහි, ඉතෝ- යනු වෙ.

ඉමසමා යන පඤ්චම්‍යන්තයා සෙරෙන් පූර්‍වසූත්‍රයෙන් තෝ ප්‍රත්‍යය සොට, යට කී නියායෙන් පඤ්චමී ලොප් සොට, මෙ සූත්‍රනිපාතනයෙන් ඉමශබ්දයහට විආදෙශ කළ කල්හි ඉතෝ යනු වෙ.

එතසමා- යන අර්ථයෙහි, අතෝ, එත්‍ථෝ- යනු වෙ. කසමා- යන අර්ථයෙහි, කුතෝ- යනු වෙ. සිද්ධි උක්තානුසාරයෙන් දත යුතු.

අභ්‍යාදීහි 2 97. එකපදං සි.

අභිආදීහි- අභිආදීන් සෙරෙන්, තෝ හොති- තෝප්‍රත්‍යය වේ අයං- මෙ සූත්‍රය, අපඤ්චම්‍යත්‍ථෙහි- අපඤ්චම්‍යන්තයන් සෙරෙන්, විධානත්‍ථෝ- තෝප්‍රත්‍යය විධාන ප්‍රයොජනී සොට ඇත්තෙ යි. අභිතෝ යනාදි වේ.

ආඤ්ඤදිහි. 4 98

ආදිපඤ්චමීහි හෝ ඝාහති. ආදෙ- ආදිහෝ, මජ්ඣෙ- මජ්ඣතෝ, යං-යතෝ*

සබ්බාදිනෝ සත්තම්‍යා ත්‍රාහ්‍රා. 4. 99

සබ්බාදීහි සත්තාම්‍යන්තෙහි ත්‍රාහ්‍රා හොන්ති. සබ්බස්මිං- සබ්බත්‍ර, සබ්බත්‍ර. යස්මිං-යත්‍ර, යත්‍ර. බහුලාධිකාරා නී තුම්හ අමෙහි.

අහි පරි යන උපසර්ගයන් දෙදෙනා කෙරෙන් ද † පච්ඡා මෙටඨා යන නිපාතයන් දෙදෙනා කෙරෙන් ද † සප්තම්‍යර්ථ යෙහි හොප්‍රත්‍යය කොට, අන්ත දෙදෙන 'ඛ්‍යඤ්ඤ්නෙ දීඝරස්සා' 1.34 යි හ්‍රස්ව කරනු.

ආඤ්ඤදිහි 4.98. එසූපද සි.

ආදිපඤ්චමීහි- ආදිශබ්දයින් කෙරෙන්, හෝ හොති- සප්ත මීව්‍යර්ථයෙහි හොප්‍රත්‍යය වේ. ආදෙ- ආදියෙහි ය යන සප්තම්‍යර්ථ යෙහි, ආදිතෝ-යනු වේ. මජ්ඣෙ- මධ්‍යයෙහි ය යන සප්තම්‍යර්ථ යෙහි, මජ්ඣතෝ- යනු වේ. යං- යමෙක් යන ප්‍රථමාර්ථයෙහි, ‡ යතෝ-යනු වේ.

සබ්බාදිනෝ සත්තම්‍යා ත්‍රාහ්‍රා 4.99. නිපද සි.

සත්තම්‍යන්තෙහි- සප්තම්‍යන්ත වූ, සබ්බාදීහි- සබ්බාදින් කෙරෙන්, ත්‍රාහ්‍රා හොන්ති- ත්‍ර හ්‍ර ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. සබ්බස්මිං- සියල්ලෙහි යන අර්ථයෙහි, සබ්බත්‍ර, සබ්බත්‍ර- යනු වේ. මත්තෙහි දු මෙ ම නය සි. බහුලාධිකාරා- බහුලාධිකාරය හෙතු කොට ගෙන්, තුම්හඅමෙහි- තුම්හඅමහ ශබ්දයන් කෙරෙන්, න- නො වේත්.

---

* 'යස්මිං යතෝ' ම. † 'දෙදෙනාගෙ අර්ථයෙහි ද' යි සන්‍ය.

‡ 'යං- යමෙක්හි ය යන සප්තම්‍යර්ථයෙහි' යි සන්‍ය.

''යං-යතෝ යන්නි යසද්ද පඨමෙකවචනං සි. 'ආඤ්ඤදිහී'ති 4.98 සුත්තෙන පඨමන්තා නොපපදවයෝ. ණාදිවුත්තනී. විභත්තිලොපෝ. යතොසද්ද පඨමෙකවචනං සි. අසඛ්ඛ්‍යහි සබ්බාස'න්හි 2. 120 සුත්තෙ ලොපෝ. සිහළභාසාය ඤාතෙ පදසාධනම්වරණෙ යන්නී රූපං සත්තම්‍යන්තෙ වත්තන්නී මන්ත්වා 'යං යස්මින්නි සත්තම්‍යන්තෙ යශබ්දානි හොතී'ති වුත්තං. තං පන අසල්ල ඤක්ඛවා ලිඛිතං. තථාහි; 'ආඤ්ඤදිහී'ති 4. 98. එත්‍ර වුත්තනියං 'යතොදඤං තදුදිහාං, යං උදඤං තදෙවාදිහා'න්නි උදාහරණෙ, සාරත්ථවිලාසිනියං පඤ්චි ාවිකාඤ්ඨං 'යන්නී පඨමන්තා නොම්හි යතෝ'නි වුත්තන්තා ච, 'පඨමන්තා යතොදඤං තදුදිහා'න්නි. ප්‍රයොගසිද්ධියං පඨමන්තා නොපපදවයඤ්ඤ දස්සිත න්තා ච, අමෙහි දස්සිතෝ එව රූපසාධනඤ්ඤාමෝ සාරතෝ පදෙවත්තඛ්බා'' යි ඛුද්ධප්පසාදනී.

කසෙඑඒකුත්‍රාත්‍රකෙඔඛ. 4. 100

එහෙ සඥ, නිපචචනෙත. කසඞං-කසඒ, කුත්‍ර, කඔ. එතසඞං-එසඒ, අත්‍ර. අසඞං-ඉහ, ඉඛ-

ඩි සබ්බා වා. ¥ 101

සත්තමියන්තතොා සබ්බසමා ඩි වා හොති. සබ්බඩි. වාති කිං? සබ්බත්‍ර-

සා ඝිං. 4. 102

සත්තමියන්තා යසඥ, ඝිං වා හොති. යඝිං වාතෙවව; යත්‍ර-

කසෙඑඒකුත්‍රාත්‍රකෙඔඛ 4·100· එකපද සි.

එහෙ සඥ- මෙ ශබ්දයො, නිපචචනෙත-නිපදවනු ලැබෙන්. කසඞං- කොහි ද යන අර්ථයෙහි, කසඒ, කුත්‍ර, කඔ- යනු වෙ.

කසඒ, කුත්‍ර යන මෙහි සඒප්‍රත්‍යය ද ත්‍රප්‍රත්‍යය ද සූඑසූත්‍ර යෙන් ම සිද්ධ සි. කිංශබ්දයහට ක ආදෙශ ද කු ආදෙශ ද මෙ සූත්‍රනිපාතනයෙන් වෙ. සප්තම්‍යන්ත වූ කිංශබ්දයා කෙරෙන් මෙ සූත්‍රනිපාත්‍නයෙන් වප්‍රත්‍යය ද කිංශබ්දයාගෙ ඉංලොපය ද කොට, කී නියෙන් සප්තමී ලොප් කළ කල්හි කඔ යනු වෙ-

එතසඞං- මෙහි යන අර්ථයෙහි, එසඒ, අත්‍ර- යනු වෙ. සප්ත මියන්ත වූ එතශබ්දයා කෙරෙන් සූඑසූත්‍රයෙන් සඒ ප්‍රත්‍යය ද. ත්‍ර ප්‍රත්‍යය ද කොට, කී නියෙන් සප්තමී ලොප් කොට, එතශබ්දය නට මෙ සූත්‍රනිපාතනයෙන් ටෙ ආදෙශ ද ට ආදෙශ ද කළ කල්හි එසඒ, අත්‍ර යනු වෙ-

අසඞං- මෙහි යන අර්ථයෙහි, ඉහ, ඉඛ- යනු වෙ. සප්ත මියන්ත වූ ඉමශබ්දයා කෙරෙන් මෙ සූත්‍රනිපාතනයෙන් හ ප්‍රත්‍ය ය ද ඛ ප්‍රත්‍යය ද ඉමශබ්දයහට ව් ආදෙශ ද කොට, කී නියෙන් සප්තමී ලොප් කළ කල්හි ඉහ, ඉඛ යනු වෙ-

ඩි සබ්බා වා 4·101· නිපද සි.

සත්තමියන්තතොා- සප්තම්‍යන්ත වූ, සබ්බසමා- සබ්බශබ්දයා කෙරෙන්, වා- විකල්පයෙන්, ඩි හොති- ඩි ප්‍රත්‍යය වෙ. සබ්බඩි- යනු වෙ. වාති- වා යනු, කිං- කුමට ය? සබ්බත්‍ර- යන තන්හි ඩිප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස සි-

සා ඝිං 4·102· දීර්ඝපද සි.

නා හසුවු. 4. 103

සත්තම්‍යන්තා හතෝ වා හං හොති; හිසඳ හහං; තහිං. වාතෙවව; තත්‍ර

කුහිංසහං. 4. 104

කිංසද්දා සත්තම්‍යන්තා හිංහං නිපච්චතෙන; කිස්ස කුසා ච. කුහිං; සහං

'සබ්බස්මිං කාලෙ'චෙච්චමාදිවිගහතෙ,

සබ්බාසඤ්ඤාසත්තම්‍යතෙහි කාලෙ දා. 4. 105

එතෙහි සත්තම්‍යතෙහි කාලෙ දා හොති සබ්බදා. එසදා. අඤ්ඤදා. යදා. තදා

සත්තම්‍යන්තා- සප්තම්‍යන්ත වූ, යසද්දා- යශබ්දයා තෙරෙන්, වා- විකල්පයෙන්, හිං හොති- හිංප්‍රත්‍යය වේ. යහිං-යනු වේ. වාති- වා යනු, එව- වැටෙ; යත්‍ර-යන තන්හි හිංප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස සි

නා හසුවු 4.103. නිපද සි.

සත්තම්‍යන්තා- සප්තම්‍යන්ත වූ, හතෝ- තශබ්දයා තෙරෙන්, වා- විකල්පයෙන්, හං හොති- හංප්‍රත්‍යය වෙයි; හිසඳව- හිං ප්‍රත්‍යය ද වේ. තහං, තහිං-යනු වේ. වාති- වා යනු, එව- වැටෙ; තත්‍ර-යන තන්හි හිං හං ප්‍රත්‍යයන් * නො වන පිණිස සි

කුහිංසහං 4.104. එකපද සි.

සත්තම්‍යන්තා- සප්තම්‍යන්ත වූ, කිංසද්දා- කිංශබ්දයා සෙරෙන්, හිංහං නිපච්චතෙන- හිං හං දෙදෙන නිපදවනු ලැබෙති; කිස්ස- කිංශබ්දයාට, කුසා ච- කුආදෙශ සආදෙශයෝ ද නිපදවනු ලැබෙත්

සබ්බස්මිං කාලෙ ඉති- 'සබ්බස්මිං කාලෙ' යන, එවමාදිවිගහ මහ- මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

සබ්බාසඤ්ඤාසත්තම්‍යතෙහි කාලෙ දා 4.105. නිපද සි.

සත්තම්‍යතෙහි- සප්තම්‍යන්ත වූ, එතෙහි- මෙ ශබ්දයන් තෙරෙන්, කාලෙ- කාලය කිවමනා කල්හි, දා හොති- දාප්‍රත්‍යය වේ. සබ්බදා යනාදි වේ. 'සබ්බස්මිං කාලෙ' යනාදි විග්‍රහ සි

---

* 'හිං-හං-ප්‍රත්‍යය' සමහර.

සබ්බකුදාඅද්‌ධුනෙදානි. 4. 106

එතෙ සබ්බ, නිපච්චනෙත්ථ 'සබ්බස්මිං කාලෙ' සබ්බ, කුදා. 'සබ්බ සම්මිං කාලෙ' සදා. 'ඉමස්මිං කාලෙ' අධුනා, ඉදානි.

අජ්ජඅජ්ජවපරජෙජ්ජවනරහිකරහා.* 4. 107

එතෙ සබ්බ, නිපච්චනෙත්ථ. පකතිපච්චයෙ ආදෙසෙ කාල විසෙසොනි සබ්බමෙතං නිපාතනා ලබ්භති. ඉමස්ස ඵො, ජ්ජා වාහනි නිපච්චතෙ; 'අස්මිං අහනි' අජ්ජ. සමානස්ස සභාවො, ජ්ජු වාහනි; 'සමානෙ අහනි' සජ්ජු. අපරසමා ජ්ජු අහනි;† 'අපරස්මිං අහනි' අපරජ්ජු. ඉමස්සෙසඵො, කාලෙ රහි ච; 'ඉමස්මිං කාලෙ' එතරහි කිංසද්දස්ස කො, රහ වානජ්ජතනෙ; 'සබ්බස්මිං කාලෙ' සබ්බරහ.

සබ්බකුදාඅද්‌ධුනෙදානි 4·106· එකපද සි.

එතෙ සබ්බ-මෙ ශබ්දයෝ, නිපච්චන්තෙ-නිපදවනු ලැබේත්. සබ්බස්මිං කාලෙ- සබ්බර කාලෙක්හි ද යන මෙ අර්ථයෙහි, සබ්බ, කුදා- යනු වේ. සප්තම්‍යන්තනාමයා කෙරෙන් කාලය කිවමකා කල්හි මෙ සූත්‍රනිපාතනයෙන් ද්‍රුත්‍යය ද කිංශබ්දයහට ස ආදෙශ ද කු ආදෙශ ද නිපදී සි.

සබ්බස්මිං කාලෙ- හැම කල්හි ය යන අර්ථයෙහි, සදා-යනු වේ. සබ්බශබ්දයහට ස ආදෙශ නිපදී සි.
ඉමස්මිං කාලෙ- මෙ කල්හිය යන අර්ථයෙහි, අධුනා, ඉදානි- යනු වේ. ඉමශබ්දයහට ව ආදෙශ වී ආදෙශයෝ ද ධුනා දානි ප්‍රත්‍යයෝ ද නිපදිත්.

අජ්ජඅජ්ජවපරජෙජ්ජවනරහිකරහා * 4·107· එකපද සි.

එතෙ සබ්බ- මෙ ශබ්දයෝ, නිපච්චන්තෙ- නිපදවනු ලැබෙත්. පකති- ප්‍රකෘති ය, පච්චයෝ- ප්‍රත්‍යය ය, ආදෙසෝ- ආදෙශ ය, කාලවිසෙසොනි- කාලවිශෙෂ ය යන, එතං සබ්බ - මෙ සියල්ල, නිපාතනා ලබ්භති- සූත්‍රනිපාතනයෙන් ලැබෙ. අහනි- දිනය කිවමනා කල්හි, ඉමස්ස- ඉමශබ්දයහට, ඵො- ව ආදෙශ ද, ජ්ජා ව- ජ්ජාප්‍රත්‍යය ද, නිපච්චතෙ- නිපදවනු ලැබෙ. අස්මිං අහනි- මෙ දිනයෙහි ය යන අර්ථයෙහි, අජ්ජ-යනු වේ. අහනි- දිනය කිවමනා කල්හි, සමානස්ස- සමානශබ්දයහට, සභාවො- සභාර්‍යම ද, ජ්ජු ව- ජ්ජුප්‍රත්‍යය ද, නිපදවනු ලැබෙ. සමානෙ අහනි- සමාන වූ දිනයෙහි ය යන අර්ථයෙහි, සජ්ජු-යනු වේ.

---

* 'අජ්ජඅජ්ජපරජෙජ්ජතරහිකරහා' ඉති ඉධ බහුසු.
† 'ජ්ජු වාහනි' ඉති සබ්බසු පදසාධනෙසු. තථාපි ව්‍යාඛ්‍යානෙ නාදිජ්ජති.

සබ්බාදිහි පකාරෙ ථා. 4. 108

සාමඤ්ඤස්ස හෙදකො-විසෙසො පකාරො. තස්ං වත්තමා නෙහි සබ්බාදීහි ථා හොති. 'සබ්බෙන පකාරෙන' සබ්බථා. යථා. තථා.

කථම්භූතං. 4. 109

එතෙ සද්දා නිපච්චනෙන පකාරෙ.* කිම්මෙහි ථංපච්චයො, ක ඉත් ච † නෙසං යථාකකමං. 'කෙන පකාරෙන' කථං. 'ඉමිනා පකාරෙන' ඉත්ථං.

එදවස ය සී සෙසි. අහනි- දිනය කිවමනා කල්හි, අපරසමා- අපරශබ්දයා කෙරෙන්, ජ්ජු- ජ්ජුප්‍රත්‍යය නිපදවනු ලැබෙ; අපරස්මිං අහනි- අන්‍ය දිනයෙක්හි ය යන අර්ථයෙහි, අපරජ්ජු- යනු වෙ. කාලෙ- කාලය කිවමනා කල්හි, ඉමස්ස- ඉමශබ්දය හට, එතො- එත යන ආදෙශ ද, රහි ච- රහිප්‍රත්‍යය ද නිපදවනු ලැබෙ; ඉමස්මිං කාලෙ-මෙ කල්හි ය යන අර්ථයෙහි, එතරහි- යනු වෙ. අනජ්ජතනෙ- අද දවසින් අන්‍ය වූ කාලය කිවමනා කල්හි, කිංසද්දස්ස- කිංශබ්දයගට, තො- කකාරාදෙශ ද, රහ ච- රහප්‍රත්‍යය ද නිපදවනු ලැබෙ; කස්මිං කාලෙ-කවර කලෙක්හි ද යන මෙ අර්ථයෙහි, කරහ-යනු වෙ.

සබ්බාදිහි පකාරෙ ථා 4·108· නිපද සි.

සාමඤ්ඤස්ස-සාමාන්‍යයාගෙ, හෙදකො-සී සෙසි; විසෙසො- විශෙෂය, පකාරො- ප්‍රකාර නම. තස්ං- එ ප්‍රකාරයෙහි, වත්තමා නෙහි- වැටෙන්නා වූ, සබ්බාදීහි- සබ්බාදීන් කෙරෙන්, ථා හොති- ථාප්‍රත්‍යය වෙ. සබ්බෙන පකාරෙන- සබ්බප්‍රකාරයෙන් යන අර්ථයෙහි, සබ්බථා- යනු වෙ. යථා, තථා- යනු වෙ. 'යෙන පකාරෙන, තෙන පකාරෙන' යනු විග්‍රහ සි.

කථම්භූතං 4·109· එකපද සි.

පකාරෙ- ප්‍රකාරාර්ථයෙහි, එතෙ සද්දා- මෙ ශබ්දයෝ, නිපච්චනෙන- නිපදවනු ලැබෙති. කිම්මෙහි- කිංශබ්ද ඉමශබ්දයන් කෙරෙන්, ථංපච්චයො- ථංප්‍රත්‍යය ද, තෙසං- එ ශබ්දයන් දෙවදනාට, යථාකකමං- පනතින්, ක ඉත් ච- කආදෙශ ඉත්ආදෙශ යො ද, නිපදවනු ලැබෙති. කෙන පකාරෙන- කවර ප්‍රකාරයෙකින්ද යන අර්ථයෙහි, කථං- යනු වෙ. ඉමිනා පකාරෙන- මෙ ප්‍රකාරයෙන යන අර්ථයෙහි, ඉත්ථං-යනු වෙ.

---

* 'පිකාරෙති' ඉති සාළුවි. † 'සඉත්' ම, 'කඉත්වෙවතෙසං' ඉධ කාළුවි.

'එකෙන පකාරෙන, එකං වා පකාරං කරොති'වෙවමාදි විගහෙහ,

ධා සංඛ්‍යාහි. 4. 110

සංඛ්‍යාවාචීහි පකාරෙ ධා පරෙ හොති. එකධා කරොති. දවිධා, * තිධා, චතුධා, පඤ්චධා කරොති. † බහුසදේද වෙපුල්ල වාචී, සංඛ්‍යාවාචී ච. යදා සංඛ්‍යාවාචි, තදා බහුධා කරොති.

වෙප්‍පා ජඤ්ඤං. 4. 111

එකසමා පකාරෙ ජඤ්ඤං ‡ වා හොති. එකජඤ්ඤං. වාති කිං? එකධා.

එකෙන පකාරෙන කරොති- 'එකෙන පකාරෙන කරොති' යන හො, එකං වා පකාරං කරොතීති- 'එකං පකාරං කරොති' යන හො, එවමාදිවිගහගහෙ- මේ ආදි වාක්‍යයෙහි,

ධා සංඛ්‍යාහි 4·110· දවිපද සි.

පකාරෙ- ප්‍රකාරාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, සඞ්ඛ්‍යාවාචීහි- සඞ්ඛ්‍යාවාචිශබ්දයන් කෙරෙන්, පරෙ- පර වූ, ධා හොති- ධාප්‍රත්‍යය වේ. එකධා කරොති- යනු වේ. දවිධා කරොති යනාදි වේ.

'එකෙන පකාරෙන, දවීහි පකාරෙහි, තීහි පකාරෙහි, චතූහි පකාරෙහි, පඤ්චහි පකාරෙහි කරොති' යනාදීන් හො 'එකං පකාරං, දෙ පකාරෙ, තයො පකාරෙ, චත්තාරෙ පකාරෙ, පඤ්ච පකාරෙ කරොති' සි කියා හො වාක්‍ය ගත යුතු.

බහුසදේද- බහුශබ්දය තෙම, වෙපුල්ලවාචී- විපුලත්වවාචී ද වෙයි; සඞ්ඛ්‍යාවාචී ච- සඞ්ඛ්‍යාවාචී ද වේ. යදා- යම් කලෙක්හි, සඞ්ඛ්‍යාවාචී- සඞ්ඛ්‍යාවාචී ද, තදා- එකල්හි, බහුධා කරොති- යනු වේ. දී 'බහූහි පකාරෙහි කරොති' සි කියා හො 'බහු පකාරෙ කරොති' සි කියා හො වාක්‍ය ගත යුතු.

වෙප්‍පා ජඤ්ඤං 4·111· වා යැ එකා යැ ජඤ්ඤං යැ යනු පද සි.

---

* 'විධා කරොති' ඉති කත්ථචි.

† යදිපි සබ්බෙසුපි සදෙසවිදෙසියෙසු ලිඛිතමුද්දිතපොත්ථකෙසු 'කරොති වෙවමාදිවිගහගහෙ' ඉවෙවව පාඨො දිස්සතෙ, තථාපි චිරකාලාභාරගහතෙන ලිපිකරඛ්‍යාමනාතොතා භවිතබ්බං; අසම්භවත්තා තාදිසස්ස විගහගහස්ස, අත්‍ථපකාසිතත්තා චෙත්ථ වාක්‍යස්ස.

‡ 'ඤං' ඉධ කත්ථචි. § 'යනාදි වේ' සී සන්‍ය.

දවිතීහෙධා. 4. 112

දවිතීහි පකාරෙ එධා වා හොති. දෙධා; තෙධා. වාසෙව; දවිධා; තිධා.

'එකං වාරං භුඤ්ජති'වෙවමාදිවිගහහෙ,

වාරසංඛ්‍යාය කඛත්තුං. 4. 114

වාරසම්බන්ධිනියා සංඛ්‍යාය කඛත්තුං හොති. එකකඛත්තුං භුඤ්ජති. දවිකඛත්තුං, තිකඛත්තුමිවවාදි. වාරගහහණං කිං? පඤ්ච භුඤ්ජති. සංඛ්‍යායාති කිං? පහූතෙ වාරෙ භුඤ්ජති.

එකසමා- එකශබ්දයා කෙරෙන්, පකාරෙ- ප්‍රකාරාර්ථයෙහි, වා- විකල්පයෙන්, ජඛං හොති- ජඛංප්‍රත්‍යය වේ. එකජඛං-යනු වේ. 'බහූ පකාරෙ එකප්පකාරං කරොති' යනු විග්‍රහ යි. වාති- වා යනු, කිං- කුමට ය? එකධා- යන තන්හි ජඛංප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි.

දවිතීහෙධා 4·112· දවිපද යි.

දවිතීහි- දවිශබ්ද තිශබ්දයන් කෙරෙන්, පකාරෙ- ප්‍රකාරාර්ථයෙහි, වා- විකල්පයෙන්, එධා හොති- එධාප්‍රත්‍යය වේ. දෙධා, තෙධා- යනු වේ. වාති- වා යනු, එව- වැටෙ; දවිධා, තිධා-යන තන්හි එධා ප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි.

එකං වාරං භුඤ්ජතීති- 'එකං වාරං භුඤ්ජති' යන, එවමාදි විගහහෙ- මෙ ආදි වාක්‍යයෙහි,

වාරසඛ්‍යාය කඛත්තුං 4·114· දවිපද යි.

වාරසම්බන්ධිනියා- වාරසම්බන්ධී වූ, සංඛ්‍යාය- සංඛ්‍යාවාචී වූ ශබ්දයන් කෙරෙන්, කඛත්තුං හොති- කඛත්තුං ප්‍රත්‍යය වේ.

වාරයාගෙ සංඛ්‍යාව වාරසංඛ්‍යා නම් වේ. එකකඛත්තුං භුඤ්ජති- යනු වේ. එක වරෙක අනුභව කෙරෙයි යන අර්ථ යි. දවිකඛත්තුං, තිකඛත්තුං ඉති- දවිකඛත්තුං, තිකඛත්තුං යන, ආදි- මෙ ආදිය වේ. වාරගහහණං-වාරග්‍රහණය, කිං-කුමට ය? පඤ්ච භුඤ්ජති-යන් තන්හි කඛත්තුං ප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. මෙහි ප්‍රත්‍යුදාහරණයෙහි පසක් අනුභව කෙරෙයි යන අර්ථය ඔත් පස් වරෙක අනුභව කෙරෙයි යන අර්ථයක් නැති හෙයින් කඛත්තුං ප්‍රත්‍යය නො වී.

සංඛ්‍යායාති- සංඛ්‍යාය් යනු, කිං- කුමට ය? පහූතෙ වාරෙ භුඤ්ජති-යන තැන්හි කඛත්තුං ප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. මෙහි

කතිමහා. 4. 115

වාරසම්බන්ධිනියා කතිසංඛ්‍යාය කම්මත්තං හොති. 'කති වාරෙ භුඤ්ජති' කතිකම්මත්තං භුඤ්ජති.

බහුමහා ධා ච පවාසතනියං. 4. 116

වාරසම්බන්ධිනියා බහුසංඛ්‍යාය ධා හොති; කම්මත්තඤ්ච; වාරානඤ්ච පවාසතනි හොති. 'බහූ වාරෙ භුඤ්ජති' බහුධා * දිවසස්ස භුඤ්ජති; බහුකම්මත්තං වා. පවාසතනියන්ති කිං? බහුකම්මත්තං මාසස්ස භුඤ්ජති.

සකිං වා. 4 117

එකං වාරම්චවසම්මං අත්තෙ සකින්ති වා නිපච්චතෙ. එකසමා කිං, එකස්ස ව සාදෙසො. 'එකං වාරං භුඤ්ජති' සකිං භුඤ්ජති. වාති කිං? එකකම්මත්තං භුඤ්ජති.

බොහෝ වර අනුභව කෙරෙයි යන පමණක් මුත් මෙතෙක් වර අනුභව කෙරෙයි යන වාරසංඛ්‍යාව නැති හෙයින් කම්මත්තං නො වී.

කතිමහා 4·115· එකපද යි.

වාරසම්බන්ධිනියා- වාරසම්බන්ධී වූ, කතිසංඛ්‍යාය- සංඛ්‍යා වාචී වූ කතිශබ්දයා කොරෙන්, කම්මත්තං හොති- කම්මත්තංප්‍රත්‍යය වෙ. † කති වාරෙ- කීප වරෙක, භුඤ්ජති- අනුභව කෙරෙ ද යන අර්ථයෙහි, කතිකම්මත්තං භුඤ්ජති- යනු වෙ.

බහුමහා ධා ච පවාසතනියං 4·116· සත්තරපද යි.

වාරසම්බන්ධිනියා- වාරසම්බන්ධී වූ, බහුසංඛ්‍යාය- බහුසංඛ්‍යාව කොරෙන්, ධා හොති- ධාප්‍රත්‍යය වෙයි; කම්මත්තං ච- කම්මත්තංප්‍රත්‍යය ද වෙ; වාරානං- වාරයන්ගෙ, පවාසතනි හොති වෙ- ආසන්නතාව වී නම්. බහූ වාරෙ භුඤ්ජති- බොහෝ වර අනුභව කෙරෙයි යන අර්ථයෙහි, දිවසස්ස- දවසකට, බහුධා භුඤ්ජති- බහුධා භුඤ්ජති යනු වෙ. බහුකම්මත්තං වා- බහුකම්මත්තං කියා හෝ වෙ.‡ පවාසතනියන්ති- ආසන්නතාවක් ඇති කල්හි වෙයි යනු, කිං- කුමට ය? බහුකම්මත්තං මාසස්ස භුඤ්ජති- යන තැන්හි ධාප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි.

සකිං වා 4 117 දම්පද යි.

එකං වාරං ඉති- එක වරෙක යන, අත්ථෙ- මේ අර්ථයෙහි, වා- විකල්පයෙන්, සකින්ති- සකිං යනු, නිපච්චතෙ-

---

* 'බහුධා වා' ම.

† ''කතිශබ්දයා සංඛ්‍යාශබ්ද ත්‍රු වුව ද සංඛ්‍යාපරිමාණවිශයෙහි සාඛ්‍යා බැවින් 'කතිසංඛ්‍යාය' යි කියන ලදි.'' විරිතසත්‍ය.

‡ 'කියා ද වෙ' යි සම්භර.

සෝ විච්ඡාපකාරෙසු. 4. 118

ක්‍රියාය ගුණෙන දබ්බන වා භින්නෙ අත්ථෙ ව්‍යාපිතුම්ච්ඡා, ච්ඡා. ච්ඡායං පකාරෙ ච සෝ හොති බහුලං. සාමඤඤ නිද්දෙසා යථාසම්භවං විභත්‍යන්තානා යතෝ කුතෝචි සද්දා හොති. ච්ඡායං; 'ඛණ්ඩං ඛණ්ඩං කරොති' ඛණ්ඩසෝ කරොති. 'සබ්බන්න පකාරෙන' සබ්බසෝ.

අභූතනබ්භාවෙ කරසහූයොගෙ විකාර ච්. 4. 119

අවත්ථාවතෝ'වත්ථන්තරෙනාභූතස්ස තායාවත්ථාය භාවෙ කරාසහූහි සම්බන්ධෙ සති විකාරවාචකා ච් හොති. වකාරො

නිපදවනු ලැබෙයි. එකසමා- එකශබ්දයා කෙරෙන්, කිං- කිං ප්‍රත්‍යය ද, එකස්ස- එකශබ්දයහට, සාදෙසො ච- සකාරාදෙශ ද වෙ. එකං වාරං- එක් වරක්, භුඤ්ජති- අනුභව කෙරෙයි යනු අර්ථයෙහි, සකිං භුඤ්ජති-යනු වෙ වාති- වා යනු, කිං- කුමට ය? එකක්ඛත්තුං භුඤ්ජති- යන තැන්හි සකිං යනු නො වන්නා සිඹින්ස සි.

සෝ විච්ඡාපකාරෙසු 4·118· දම්පද සි.

භින්නෙ- දිශාදිභෙදයෙන් * අනෙකප්‍රකාර වූ, අත්ථෙ- ද්‍රව්‍ය ගුණක්‍රියාලක්ෂණ වූ වස්තූන්, ක්‍රියාය- ක්‍රියායෙකින් හෝ, ගුණෙන- ගුණයෙකින් හෝ, දබ්බන වා- ද්‍රව්‍යයෙකින් හෝ, ඛ්‍යාපිතුං- සම්බන්ධ කරන්නට, ඉච්ඡා- අභිලාෂා තොමෝ, ච්ඡා- ච්පසා නම්. ච්ඡායං- ච්පසාර්ථයෙහි ද, පකාරෙ ච- ප්‍රකාරාර්ථයෙහි ද, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, සෝ හොති- සෝප්‍රත්‍යය වෙ. සාමඤඤනිද්දෙසා- සාමාන්‍යනිර්දේශය හෙතු කොට ගෙන, යථාසම්භවං- සම්භව වූ පරිද්දෙන්, විභත්‍යන්තානා- විභක්‍ත්‍යන්ත වූ, යතෝ කුතෝචි සද්දා- යම් කිසි ශබ්දයක් කෙරෙන්, හොති- වෙ. ච්ඡායං- ච්පසාර්ථයෙහි සෝප්‍රත්‍යය කියනු ලැබෙ; ඛණ්ඩං ඛණ්ඩං කරොති- කඩ කඩ කෙරෙයි යන අර්ථයෙහි, ඛණ්ඩසෝ කරොති- යනු වෙ. සබ්බන්න පකාරෙන- හැම පරිද්දෙන් යන අර්ථයෙහි, සබ්බසෝ-යනු වෙ.

අභූතනබ්භාවෙ කරසහූයොගෙ විකාර ච් 4·119· සතර පද සි.

අවත්ථාවතෝ- අවස්ථාවත් වූ, අවත්ථන්තරෙන- අන්‍ය අවස්ථාවෙකින්, අභූතස්ස- නො වූවහුගෙ, තාය අවත්ථාය- ඒ නො වූ

---

* 'දෙසාදිභෙදෙන' යි විසා.

'ච්ච් ඩ්‍රියතෙහි' නි 3·14 විසෙසනතෝ 'අධවලං ධවලං කරොති' * ධවලී කරොති. 'අධවලෝ ධවලෝ සියා, භවති' වා ධවලී සියා, ධවලී භවති. අභූතතබ්භාවෙති කිං? ඝටං කරොති. කරාසභූයොගෙති කිං? අධවලෝ ධවලෝ ජායතෙ. විකාරොති කිං? සුවණ්ණං කුණ්ඩලී කරොති.

ණාදිසඤ්ඤා.

—()—

අවස්ථාවෙන්, භාවෙ- විමෙහි, කරාසභූහි- කර=කාරණෙ යැ අස=භූවි යැ භූ=සත්තායං යැ යන ධාතූන් තුන්දෙනා හා. සම්බන්ධෙ සති- යෙදීමක් ඇති කල්හි, විකාරවාචකා- විකාරවාචීහු කෙරෙන්, චී හොති- විප්‍රත්‍යය වේ. චකාරෝ- චකාර තෙමැ, චී ක්‍රිය තෙහීති- 'චි ක්‍රියතෙහි' 3·14 යන සූත්‍රයෙහි, විසෙසනතෝ- විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. අධවලං- පෙර ධවල නො වූවා, ධවලං කරොති- දැන් ධවල කෙරෙයි යන මෙ අර්ථයෙහි, ධවලී කරොති-යනු වේ.

'අධවලං ධවලං කුරුතේ' යන වාක්‍යයෙහි ධවලං යන දවීතී යාන්තයා කෙරෙන් පෙර ධවල නො වූවා දැන් ධවල කෙරෙයි යන මෙ අර්ථයෙහි මෙ සූත්‍රයෙන් චිප්‍රත්‍යය වෙයි. චකාර අප්‍රයොගී වෙයි. 'එකන්තතායං' 2·121 යි දුතීයාවිභක්ති ලොප් වෙයි. 'සරො ලොපෙ සරෙ' 1·26 යි පූර්වස්වර ලොප් වෙයි. මෙසෙ නිපද වූ ධවලීශබ්දයා කෙරෙන් වූ සියලු ඒහක්තීන්ට 'අසං ඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2·120 යි ලොප් වෙ.

අධවලෝ- පෙර ධවල නො වූයෙ, ධවලෝ සියා- දැන් ධවල විය යන අර්ථයෙහි හො, භවති වා- වෙයි යන අර්ථයෙහි හො, ධවලී සියා, ධවලී භවති-යනු වේ, සිද්ධ යට කී නියෙන් ම දත යුතුයි.

අභූතතබ්භාවෙති- අභූතතබ්භාවයක් විවක්ෂිත කල්හි ය යනු, කිං- කුමට යැ? ඝටං කරොති- යන තන්හි චිප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස සි. ඝටං කරොති යි කම්මමාත්‍රයක් විවක්ෂිත යැ; අභූතතබ්භාවය අවිවක්ෂිත යැ; එහෙයින් චිප්‍රත්‍යය නො වේ.

කරාසභූයොගෙති- කරාසභූධාතූන් හා යොගයක් ඇති කල්හි ය යනු, කිං- කුමට යැ? අධවලෝ ධවලෝ ජායතෙ- යන තැන්හි චිප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස සි. මෙහි ජන=ජනනෙ ඝන්ත භූගෙ යොගය හෙයින් නො වේ.

* 'කරොතීති' ම.

'අථ තබ්බාදයො වුච්චමන්න ක්‍රියත්ථේහි 'ක්‍රියත්ථා'ති 5.14
අධිකාරතො. * 'ක්‍රියා අත්ථො එතසසා'ති ක්‍රියත්ථො-ධාතු. සො ච
දුවිධිධො සකම්මකාකම්මකුවසෙන. තත්ථ යසමිං ක්‍රියත්ථේ කත්තු
වාචිනි කම්මං ගවෙසීයතෙ, සො සකම්මකො. ඉතරො අකම්මකො.

විකාරාති-විකාරවාචිහු කෙරෙන් වෙයි යනු, කිං- කුමට ය?
සුවණ්ණං කුණ්ඩලී කරොති-යන තැන්හි ප්‍රකෘතිවාචිහු නොවෙරෙන්
විප්‍රත්‍යය නො වන පිණිස යි. සුවණ්ණං කුණ්ඩලී කරොති යී
කුණ්ඩලරූපයෙන් † නො වූවහුගෙ කුණ්ඩලරූපයෙන් වීම ඇති
කල්හි අභූතතබ්භාවය ද කරධාතුයොගය ද ඇති බැවින් ප්‍රකෘති
වචන වූ සුවණ්ණශබ්දයා කෙරෙන් විප්‍රත්‍යය නොවන පිණිස
'විකාරා' යී කියන ලදි.

සාමඤ්ඤඤ්ච විසෙසො ච නිපාතො භාවජෝ තථා
ඉති විඤ්ඤෑහි විඤ්ඤෙය්‍යා තද්ධිතා තු චතුබ්බිධො.

මෙහි සාමාන්‍යතද්ධිත නම් අපත්‍යාදර්‍ථයෙහි විහිත වූ ලිඞ්ග
ත්‍රයට සාධාරණ වූ වාසිට්ඨාදිය යැ; විශෙෂතද්ධිත නම් සඞ්ඝ
සමූහාර්‍ථාදියෙහි වූ එකෙනෑ ලිඟු ඇති 'ආකිඤ්චඤ්ඤං, ගාමිතා'
යනාදිය යැ; නිපාතතද්ධිත නම් තෝදි ප්‍රත්‍යයාන්ත වූ ගාමතො
යනාදිය යැ; භාවතද්ධිත නම් භාවයෙහි වූ 'වඤ්ඤත්තං' යනාදිය යි.

ණාදයො.

—()—

අථ- ඉක්ඛිත්තෙන්, ක්‍රියත්ථාති අධිකාරතො- 'ක්‍රියත්ථා' 5.14
යනු වැටෙන නෙසින්, ක්‍රියත්ථෙහි- ධාතූන් නෙරෙන්, තබ්බා
දයො- තබ්බාදිප්‍රත්‍යයො, වුච්චන්තෙ- කියනු ලැබෙත් ක්‍රියා-
ක්‍රියා නොමෙ, අත්ථො- අර්‍ථ වූයෙ, එතසසාති- මෙයාට නු සි,
ක්‍රියත්ථො- ක්‍රියත්ථ නම් වෙ; ධාතු- ධාතුව සි. ධාතුශබ්දය භූවා
දීන් කෙරෙහි වැටෙන කල දිවලිඞ්හිඞ්සි.

'ධාතු දිවිසවටසීවකඛාදිභූවාදිගෙරිකාදිසු'

යනු නිඝණ්ඩු සි. සො ච- ඒ ධාතුව ද, සකම්මකාකම්මක
වසෙන- සකර්‍මක අකර්‍මකවශයෙන්, දුවිධිධො- දෙවිප්‍රකාර වේ.
තත්ථ- ඒ දෙවිධ ධාතූන් අතුරෙහි, යසමිං ක්‍රියත්ථේ- යම්
ධාතුවක්හු, කත්තුවාචිනි- කර්‍තෘවාචී කල්හි, කම්මං- ඔදනාදි
කර්‍මය අහම, ගවෙසීයතෙ- සොයනු ලැබෙ ද, සෙය- හෙ තෙම,
සකම්මකො- සකර්‍මක යැ. ඉතරො- එයින් අන්‍ය වූ ධාතුව තෙම,

---

* 'අධිකාරතා' ඉධ සබ්බත්ථ. † 'කුණ්ඩලරූපත' යී සත්‍ය.

තෙසු සථාරහං සකම්මකතෝ කම්මාදි කාරකෙ කම්මාථවති චජ්ඣයං භාවෙ ච තබ්බාදයෝ වෙදිතබ්බා. අකම්මකතෝ පන භාවෙ කම්මවජ්ජිතෙ ච කාරකෙ. ක්‍රියාති ච ගමනපචනාදිකෝ අසත්තසම්මතෝ කත්තරි කම්මෙ චා පතිට්ඨිතෝ කාරකසමූහ සාධියෝ පදත්ථෝ වුච්චති. වුත්තං හි:

'අදුබ්බභූතං කත්තාදිකාරකගහාමසාධියං,
පදත්ථං සත්ථුසම්මටඨං ක්‍රියම්ඵජ්ජනති තබ්බිදූ'

කර=කරණෙ; අකාරෝ උච්චාරණත්ථෝ. එවමුත්තරත්‍රාපි. කර් ඉති සිතෙ,

අකම්මකෝ- අකර්මක යි. තෙසු- ඔවුන් අතුරෙන්, සථාරහං- සුදුසු සුදුසු පරිද්දෙන්, සකම්මකතෝ- සකර්මකධාතුහු කෙරෙන්, කම්මාදි කාරකෙ- කර්මාදිකාරකයෙහි ද, කම්මාවචනිච්ඡාථං- විද්‍යමාන වූ කර්මය අවිවක්ෂිත කල්හි, භාවෙ ච- භාවයෙහි ද, තබ්බාදයෝ- තබ්බාදිප්‍රත්‍යයෝ, වෙදිතබ්බා- දත යුත්තාහ. අකම්මකතෝ පන- අකර්මකධාතුහු කෙරෙන් වනාහි, භාවෙ- භාවයෙහි ද, කම්මවජ්ජිතෙ ච කාරකෙ- කර්මවර්ජිත වූ සෙසු කාරකයෙහි ද වෙත්. ක්‍රියාති ච- ක්‍රියා ය යි ද, ගමනපචනාදිකෝ- ගමනපචනාදි වූ, අසත්තසම්මතෝ- අද්‍රව්‍ය ය යි දන්නා ලද, කත්තරි- කර්තෘහු කෙරෙහි හෝ, කම්මෙ චා- කර්මයෙහි හෝ, පතිට්ඨිතෝ- පිහිටියා වූ, කාරකසමූහසාධියෝ- කාරකසමූහයා විසින් සිද්ධ කටයුතු වූ, පදත්ථෝ- පදාර්ථය තෙම, වුච්චති- කියනු ලැබේ. වුත්තං හි- ශබ්දාර්ථවිචාරකයෙහි රතනශ්‍රීඥානාචාර්‍යයන් විසින් කියන ලදමැයි: *

අදුබ්බභූතං- ද්‍රව්‍ය නු වූ, කත්තාදිකාරකගහාම- කර්තෘකරණාදි කාරකසමූහයා විසින්, සාධියං- සිද්ධ කට යුතු වූ, කත්තු සම්මටඨං- කර්තෘ කර්ම දෙක්හි පිහිටියා වූ හෙවත් කර්තෘසථ වූ හෝ කර්මසථ වූ හෝ, පදත්ථං- පදාර්ථය, තබ්බිදූ- ඒ ක්‍රියාලක්ෂණ දන්නාහු, ක්‍රියං- ක්‍රියාව ය යි, ඉච්ඡන්ති- කැමැති වෙත්.

කර- කර ඇති ධාතු, කරණෙ- කිරීමෙහි වැටෙ. අකාරෝ- ධාත්වන්ත වූ අකාර තෙමෙ, උච්චාරණත්ථෝ- සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේ යි. උත්තරත්‍රාපි- මත්තෙහි දු, එවං- මෙසෙ මැ යි. මත්තෙහි දු අකාරාන්තධාතූන්ගෙ අයාර තෙම

---

* 'වුත්තං හි' මේ පදය හා අර්ථ ඝන්‍යයෙහි අවිද්‍යමාන් යි. කවිවිකාමු සාරණෙන් අඩිඝීකෘතයි.

භාවකම්මෙසු තබ්බානීයා. 5. 27

තබ්බඅනීයා ක්‍රියත්ථා පරෙ භාවකම්මෙසු බහුලං භවන්ති. 'පචචයෙ'ති පචචයවිධානතො 'ඤඤසම්ං සබ්බවිභත්තිකාරකා.

තුංතූනතබෙබසු වා. 5. 119

තුමාදිසු පචචයෙසු වා කරසස ආ හොති අඤඤත්ර,

පරරූපමසඛාරෙ බ්‍යඤඤනෙ. 5. 95

ක්‍රියත්ථානමනන්තබ්‍යඤ්ජනසස පරරූපං හොති යකාරතො 'ඤඤසම්ං බ්‍යඤ්ජනාදෙ පචචයෙති පරරූපං. 'කරණං' කාතබ්බං; කත්තබ්බං වා. නපුංසකලිඞ්ගං. භාවසෙසකතොත්‍ථෙ * 'තබ්බාදයොති තො භාවො දබ්බම්ව පකාසතී'ති බහුවචනඤ්ච හොති.

උච්චාරණය පිණිස යැ යී සෙයි. කර් ඉති- කර් ය යි, සීතෙ- සිවි කල්හි, බහුලං ඉති- බහුලං යනු, සබබඤ්- හැම තැන්හි, වත්ත තෙ- වැටෙ.

භාවකම්මෙසු තබ්බානීයා 5·27· දම්පද යි.

තබ්බඅනීයා- තබ්බඅනීයප්‍රත්‍යයො, ක්‍රියත්ථා- ධාතූහු තෙ රෙන්, පරෙ- පර වූවාහු, භාවකම්මෙසු-භාවකර්ම දෙක්හි, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, භවන්ති- වෙත්. පචචයෙති- පචචයෙ යනු, පචචයවිධානතො- ප්‍රත්‍යයවිධානයෙන්, අඤඤසම්ං- අන්‍ය වූ, සබබත්- හැම තැන්හි ම, අධිකාරො- සම්බන්ධ කරනු ලැබෙ.

තුංතූනතබෙබසු වා 5·119· දම්පද යි.

තුමාදිසු පචචයෙසු- තුමාදිප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, කරසස- කර යන ධාතුහට, වා- විකල්පයෙන්, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ. අඤඤත්ර- ආකාරාදෙශ නු වූ පක්ෂයෙහි,

පරරූපමසඛාරෙ බ්‍යඤඤනෙ 5·95· තිපද යි.

යකාරතො- යකාරයා කෙරෙන්, අඤඤසම්ං- අන්‍ය වූ, බ්‍යඤ්ජනාදෙ පචචයෙ- බ්‍යඤ්ජනාදිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, ක්‍රිය ත්‍ථානං- ධාතූන් සම්බන්ධි වූ, අනන්තබ්‍යඤ්ජනසස- අනන්ත වූ බ්‍යඤ්ජ නයහට, පරරූපං හොතීති- පරරූප වෙ නු යි, පරරූපං- පර රූපතාකාරයෙක් වෙ. කරණං- කිරීම, කාතබ්බං- කාතබ්බ නම් වෙ. කත්තබ්බං වා- කත්තබ්බ නම් හො වෙ. නපුංසකලිඞ්ගං-

---

* 'භාවසෙසකතොත්‍ථෙ' සඤ්.

කෙවෙම, 'කරියතී'ති කාතබ්බො, කත්තබ්බො. අභිධෙය්‍ය සෙසෙව ලිඞ්ගවචනානි.

විසෙසසලිඞ්ගා තබ්බාදී තත්‍රාදෙ පඤ්ච භාවජා
නපුංසකෙ සියුං භාවෙ කෙචා වානෝ අසත්තරි.

භාවසම්මිං ඝ්‍යණී පුමෙ එවං ඉය්‍යවණ්ණගහාදිජෝ
අපපච්චයෝ'පි වාසඞ්ඛ්‍යා තුමාදිකත්‍වානතකා * සියුං.

භාවයෙහි නිඝප්පන්න හෙයින් නපුංසකලිඞ්ග යි. භාවස්ස- භාවයා තමා, එකතෙත්'පි- † එසක්ම බව් වුව ද, ‡ තබ්බාදීහිභිතෝ භාවෝ- තබ්බාදීන් විසින් කියන ලද භාවය තෙම, දබ්බම්හි පකාසතීති- ද්‍රව්‍යයක් මෙන් ප්‍රකාශ වෙ නු යි, බහුවචනඤ්ච හොති- බහුවචන ද වෙ. මෙම කියෝ:

'තබ්බාදීහිභිතෝ භාවෝ දබ්බභූතෝ තු ඤ්‍ඤයතෙ
තස්මා යොආදයෝ'පෙත්ථ පාකා ඉවෙවමාදිසු' යි.

කර්=කරණෙ යන ධාතු කර කියා තිබෙයි. අකාර උච්චාරණ පිණිස ය. 'කරණං' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු තෙරෙන් පර ව 'භාවකම්මෙසු තබ්බානීයා' 5.27 යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි තබ්බ ප්‍රත්‍යය වෙයි. තබ්බ ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි කර යන ධාතුහු ගෙ අන්තයහට 'තුන්නානතබ්බෙසු වා' 5.119 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ආකාරාදෙශ වෙයි. පුමිසවර ලොප් වෙයි. කාතබ්බං යනු වෙ. නු වූ පක්ෂයෙහි යකාරවර්ජිත වූ බ්‍යඤ්ජනාදිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ධාත්වන්තයහට 'පරරූපමයකාරෙ බ්‍යඤ්ජනෙ' 5.95 යන සූත්‍රයෙන් පරරූප තකාරයෙක් වෙයි. කත්තබ්බං යනු වේ.

කෙවෙම- කර්මකාරකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබේ. කරියතීති- කරනු ලැබෙ නු යි, කාතබ්බො- කාතබ්බ නම් වෙ; කත්තබ්බො- කත්තබ්බ නම් වෙ. 'කාරණං' යනු භාවයට වාක්‍ය යැ; 'කරියති' යනු කර්මයට වාක්‍ය යැ; 'කාරෙති' යනු කර්තෘවට වාක්‍ය යි.

අභිධෙය්‍යසෙසෙව- වාච්‍යාර්ථයෙහි බඳු වූ ම, ලිඞ්ගවචනානි- ලිඟු හා වචන ඇත්තෝ යි.

තබ්බාදී- තබ්බාදීනන්තනාමයෝ, විසෙසසලිඞ්ගා- විශෙෂ්‍යයට බඳු වූ ලිඟු ඇත්තාහ; තත්‍ථ- ඔවුන් අතුරෙහි, භාවජා- භාව

---

* 'තුමාදිකත්‍වානතකා' ඉඩ.

† 'එසන්තාපි' යි සමහර. ‡ 'එව-ද' යි සමහර.

අනීයෙ,,

රා නස්ස ණො. 5. 171

රානන්තතො ක්‍රියස්ස පරස්ස පච්චයනකාරස්ස ණො හොති. කරණීයං. බහුලාධිකාරා කරණාදිසුපි භවන්ති. සිනා=සොවෙ යෙය්‍ය; දිවාදිසෙසො. 'සිනායනන්‍යනෙනා'නි* සිනායනීයං; චුණ්ණං. දෑ=දූනෙ; 'දීයතෙ අස්සා'නි දූනීයො; බ්‍රාහ්මණො. ඨා=ගතිනිවත්තියං; † උපපුබ්බා. 'උපතිට්ඨතී'ති උපට්ඨානීයො; සිස්සා.

යෙහි වූ, ආදෙ පඤ්ච- ආදියෙහි දක්වන ලද නඤ්, අනීය, ඤණ්, ය, යක් යන මොහු පස්දෙන ද, භාවෙ- භාවයෙහි කරන ලද, කෙතා- කෘත්‍රප්‍රත්‍යය ද, අකත්තරි- කර්තෘකාරකයෙන් පිටත් නන්හි කරන ලද, අනෝ ච- අනප්‍රත්‍යය ද යන මොහු, නපුංසකෙ- නපුංසකලිඟයෙහි, සියුං- වන්නාහ.

භාවසම්මං- භාවයෙහි කරන ලද, ඤණ්-ඤණ් ප්‍රත්‍යය, පුමෙ- පුල්ලිඟයෙහි වන්නෙ ය; ඉයුවණ්ණගහාදිහො- ඉවණ්ණාදන්ත උවණ්ණාදන්ත ධාතූන් කෙරෙන් හා ගහාදි ධාතූන් කෙරෙන් වූ, අපච්චයො'පි ච- අප්‍රත්‍යය ද, එවං- මෙසෙ ම පුල්ලිඟයෙහි වන්නෙ ය; තුමාදිඤ්ඤානඤ්ඤා- තුං ප්‍රත්‍යය ආදි කොට කඤ්ඤා ප්‍රත්‍යය අන්ත කොට ඇති ප්‍රත්‍යයො, අසඞ්ඛ්‍යා සියුං-අසංඛ්‍ය නම් වන්නාහු සි.

අනීයෙ- අනීයප්‍රත්‍යය කළ කල්හි,

රා නස්ස ණො 5.171. තිපද සි.

රානන්තතො- රකාරාන්ත වූ, ක්‍රියස්ස- ධාතුහු කෙරෙන්, පරස්ස පර වූ, පච්චයනකාරස්ස- ප්‍රත්‍යයා සම්බන්ධි වූ නකාරයා හට, ණො හොති- ණකාරාදෙශ වෙ. කරණීයං- යනු වෙ. මෙහි දු භාවයෙහි නපුංසකලිඟ යැ; කර්මයෙහි වාච්‍යලිඟ සි. බහුලාධිකාරා-'බහුලං' යනු වැටෙන්නෙහි, කරණාදිසුපි භවන්ති- කරණාදි කාරකයෙහි දු තබ්බාදිප්‍රත්‍යයො වෙත්. සිනා- සිනා යන ධාතු, සොවෙය්‍ය- ශුචිත්වයෙහි වැටෙ; දිවාදිසෙසො- මේ ධාතුව දිවාදිගණෙහි සි. ප්‍රචුරප්‍රයොග නො වන බැවින් ධාතුපාඨයෙහි අපඨිත සි. අනෙන- මේ කරණ සොට ගෙන, සිනායනනීති- නාත් නු සි, සිනානීයං- සිනානීය නම් වෙ; චුණ්ණං- චූර්ණීය සි. ධාතුහු ආකාරාන්ත හෙයින් ඉකාර අනු පානන්ත නු සි එකාරාභාවය සි. 'පරො සවී' 1.27 සි පරසවර

---

* 'සිනායනන්ත'නෙනානි' ඉති සාහිත්‍ය.

† 'ගතිනිවත්තියං' ඉති සාහිත්‍ය.

ධාතූනමනෙකත්ථත්තායෙව ඨා ඉවචසම්ං ධාතුමහි සත්තමේ වොපට්ඨානත්ථං උපසද්දෝ ජොතෙති. වුත්තං හි:

'සත්තමෙව හි නීලාදිවණ්ණං දීපාදයෝ විය
ධාතුසම්ං සත්තමෙවත්ථං උපසඟ්ගා පකාසකා'ති*

වච=බ්‍යත්තාවවචනෙ;

ලොප් වෙ. දෘ- දෘ යන ධාතු, දෘතෙ- දීමෙහි වැටේ; අස්ස- මෝහට, දීයතෙති- † දෙනු ලැබෙ නු ඔ, දෘතීයෝ- දෘතීය නම් වේ; බ්‍රාහ්මණො- බමුණු ඔ. සම්ප්‍රදානයෙහි ඔ. ඨා- ඨා යන ධාතු, ගතිනිවත්තියං- ගමන් වැළැකීමෙහි වැටේ; උපපුබ්බා- උප පුළු ඔ. උපතිට්ඨතීති- එළඹැ සිටී නු ඔ-උපස්ථාන කෙරෙ නු ඔ, උපට්ඨායිකා- උපට්ඨායිය නම් වේ; සිස්සො- ශිෂ්‍ය ඔ. කතීෘ යෙහි ඔ.

ධාතූනං- ධාතූන්ගෙ, අනෙකත්ථත්තා එව- ‡ අනෙකාර්ථයෙහි ප්‍රවෘත්ති ඇති බව හෙයින් ම, ඨා ඉති- ඨා යන, අස්මිං ධාතුම්හි- මෙ-ධාතුයෙහි, සත්තමෙව- විද්‍යමාන වූ මැ, උපට්ඨානත්ථං- උපස්ථානාර්ථයැ, ඉ උපසද්දෙ- උපශබ්දය තෙමැ, ජොතෙති- පහළ කෙරේ. වුත්තං හි- කියන ලද මැ ඔ:

සත්තමේව හි- විද්‍යමාන වූ මැ, නීලාදිවණ්ණං- නීලාදිවර්ණය ප්‍රකාශ කරන්නා වූ, දීපාදයො විය- ප්‍රදීපප්‍රභෘත්‍යාදීන් මෙන්, ධාතුසම්ං- ධාතුයෙහි, සත්තං එව- විද්‍යමාන වූ මැ, අත්ථං- ගමන පවනාදි වූ අර්ථය, උපසඟ්ගා- උපසර්ගයො, පකාසකා- ප්‍රකාශ කරන්නාහු ඔ.

උපපුළු වූ ඨා=ගතිනිවත්තියං යන ධාතු ඨා ඔ කියා තිබෙයි. 'උපතිට්ඨති' යන වාක්‍යයෙහි ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින් 'භාවකම්මෙසු භාඛ්‍යානියා' 5.27 යන සූත්‍රයෙන් කතීෘකාරකයෙහි අනීයප්‍රත්‍යය වෙයි. 'පරො කිවි' 1.27 යන සූත්‍රයෙන් පරසවර ලොප් වෙයි. ප්‍රාදි තෙම අස්‍යාද්‍යන්තයා හා එක් ව 'බහුලං' යනු වැටෙන හෙයින් 'කුප්‍යාදයො නිච්චමස්‍යාදි විධිම්හි' 3 15 යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි. උපට්ඨායිකා යනු වෙ.

වච- වච යන ධාතු, බ්‍යත්තාවවචනෙ- අක්ෂරාත්මක ශබ්දයෙහි වැටෙ. භාසනාලාදි නිරක්ෂරශබ්දයො අව්‍යක්තාද්‍ය නම් වෙති.

---

* 'පකාසිතා' ඉති ඤාළේ.
† 'දීයතීති' ඒ සන්ත.
‡ 'අනෙකත්ථතාය එව' ඒ සන්ත.
§ 'අත්ථං- අර්ථෙ' ඒ සන්ත.

ඤණි. 5. 28

භාවකම්මෙසු ක්‍රියත්ථා පරෝ ඤණි හොති බහුලං. ඤකාර ණකාරානුබන්ධා.

කගා වජානං ඝානුබන්ධෙ. 5. 98

ඝානුබන්ධෙ වකාරජකාරන්තානං ක්‍රියත්ථානං කගා හොනති යථාකකමං වස්ස සෝ.

අඤා ණානුබන්ධෙ. 5. 84

ණකාරානුබන්ධෙ පච්චයෙ පරෙ උපන්තස්ස අකාරස්ස ආ හොති. 'වුච්චති'ති වාක්‍යං.

වි=වයෙ; ඤණි.

සුවණ්ණානමෙඛපච්චයෙ. 5. 82

ඉවණ්ණුවණ්ණන්තානං ක්‍රියත්ථානං එඛ හොනති යථාකකමං පච්චයෙති ඉසෙසකාරෙ, 'සරමහා දෙ'ති 1.34 යස්ස දීඝාවෙ ච 'වයනං, චියතීති වා' වෙය්‍යං.

දූ=දූනෙ;

ඤණි 5.28. එකපද සි.

භාවකම්මෙසු- භාවකම්දෙක්හි, ක්‍රියත්ථා පරෝ- ධාතූහු කෙරෙන් පර වූ, ඤණි- ඤණි ප්‍රත්‍යය තෙම, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, හොති- වේ. ඤකාරණකාරා- ඤකාරණකාරයෝ, අනුබන්ධා- අනුබන්ධයෝ සි.

කගා වජානං ඝානුබන්ධෙ 5.98. තිපද සි.

ඝානුබන්ධෙ- ඝානුබන්ධප්‍රත්‍යය පර කල්හි, වකාරජකාරන්තානං ක්‍රියත්ථානං- වකාරජකාරාන්ත වූ ධාතූන්ට, යථාකකමං- පන්නීන්, කගා හොනන්තීති- කකාරගකාරයෝ වෙත් නු සි, වස්ස- වකාරයහට, කෝ- කකාරයෙක් වෙ.

අඤා ණානුබන්ධෙ 5.84. තිපද සි.

ණකාරානුබන්ධෙ පච්චයෙ පරෙ- ණකාරානුබන්ධප්‍රත්‍යය පර කල්හි, උපන්තස්ස අකාරස්ස- උපාන්ත වූ අකාරයහට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වේ. වුච්චතීති- කියනු ලැබේ නු සි, වාක්‍යං- වාක්‍ය නම් වෙ.

වි- වි ඊන ධාතු, වයෙ- රැස් කිරීමෙහි වැටේ; ඤණි- ඤණි ප්‍රත්‍යය වේ.

සුවණ්ණානමෙඛපච්චයෙ 5.82. තිපද සි.

පච්චයෙ- ප්‍රත්‍යය පර කල්හි, ඉවණ්ණුවණ්ණන්තානං ක්‍රියත්ථානං- ඉවණ්ණන්ත උවණ්ණන්තධාතූන්ට, යථාකකමං- පන්නීන්, එඛ හොන්තීති- එකාර ඔකාර දෙදෙන වෙත් නු සි, ඉස්ස- ඉකා

ආසෙ ච. 5. 29

ආකාරන්තතෝ ඝඤ්ණි හොති භාවකම්මෙසු; ආසස්ස එ ච. 'දානං, දීයතීති වා' දෙය්‍යං.

වද=වචනෙ; 'වදදීහි යෝ'ති 5·30 භාවකම්මෙසු යෝ. වචඝහපුබ්බරූපෙසු, * 'වදනං, වදිතබ්බං වා' වජ්ජං අම්, ගම=ගමනෙ; වදදිත්‍වා යෙ, † 'ගමනං, ගම්‍යතෙති වා' ගම්මං ‡

ගුහ=සංවරණෙ; 'ගුහාදීහි ණක්' 5·32 ඉති භාවකම්මෙසු ණක්. කකාරෝ කාතුබ්බකාරියත්‍ථො.

රයහට, එකාරෙ- එකාරාදෙශ ද, සරමහා ඉතෙති- 'සරමහා ඉඞ්' 1·34 යන සූත්‍රයෙන්, යස්ස- යකාරයහට, දීඝභාවෙ ච- දීඝත්ත ද කළ කල්හි, චයන- රැස් කිරීම හො, එයතීති වා- රැස් කරනු ලැබෙ නු සි හො, චෙය්‍යං- චෙය්‍ය නම් වෙ. භාවකම් දෙකට වාක්‍යයි. මත්තෙහි ද මෙබඳු තන්හි මෙ ම නය සි.

දා- ද යන ධාතු, දානෙ- දීමෙහි වැටෙ.

ආසෙ ච 5·29· නිපද සි.

ආකාරන්තතෝ-ආකාරාන්තධාතුහු කෙරෙන්, භාවකම්මෙසු- භාවකම්දෙක්හි, ඝඤ්ණි හොති- ඝඤ්ණිප්‍රත්‍යය වෙහි. ආසස්ස- ආකාරයහට, එ ච- එකාරාදෙශ ද වෙ. දානං- දීම හො, දීයතීති වා- දෙනු ලැබෙ නු සි හො, දෙය්‍යං- දෙය්‍ය නම් වෙ.

වද- වදයන ධාතු, වචනෙ- කීමෙහි වැටෙ. වදදීහි යොති- 'වදදීහි යෝ' 5·30 යන සූත්‍රයෙන්, භාවකම්මෙසු- භාවකම්දෙක්හි, යෝ-යප්‍රත්‍යය වෙ. වචඝහපුබ්බරූපෙසු-වචගී පූර්වරූප කළ කල්හි, වදනං- කීම හො, වදිතබ්බං වා- කියයුත්තෙ හො, වජ්ජං- වජ්ජ නම් වෙ. අම- අම් යන ධාතු ද, ගම- ගම් යන ධාතු ද, ගමනෙ- ගමන්හි වැටෙ; වදදිත්‍වා- වදදි බව හෙයින්, යෙ- යප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, ගමනං- යාම හො, ගම්‍යතෙති වා- යනු ලැබෙ නු සි හො, ගම්මං- ගම්ම නම් වෙ.

ගුහ- ගුහ යන ධාතු, සංවරණෙ- මූවා කිරීමෙහි වැටෙ; ගුහාදීහි ණක් ඉති- 'ගුහාදීහි ණක්' 5·32 යන සූත්‍රයෙන්, භාවකම්මෙසු- භාවකම්දෙක්හි, ණක්- ණක්ප්‍රත්‍යය වෙ. කකාරෝ- කකාර තෙම, කාතුබ්බකාරියත්‍ථො- කාතුබ්බකාර්‍යයී ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි; වෘද්‍ධි නො වීම ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි සෙයි.

---

* 'වචඝහපුබ්බරූපෙ' කඤ්චි. † 'යෝ' කඤ්චි.

‡ 'ගම්‍යං' ඉති ම. ඉධ ච.

ලහුඝඤ්ඤුපණතස්ස. 5 83

ලහුඝතස්ස උපණතස්ස යුවණ්ණස්ස එඔ හොනති යථා කකමං පවවයෙති සම්පත්තසෙසාකාරස්ස 'න තෙ කාතුබඛිනා ගමෙසූ'ති 5·85 පටිසෙධො. 'ගහනං, ගුඛිතබබං වා' ගුයහං, විපල්ලාසො*

සාස=අනුසිට්ඨියං; යක්.

සාසඝස්ස සිස් වා. 5. 117

සාසස්ස වා සිස් හොති කාතුබඛෙ. පුබබරූපෙ, † 'සාසියතී'ති සිසෙසා

සිසාදෙසාභාවපඛෙ,

ඝඩි බ්‍යඤ්ජනස්ස. 5. 170

ලහුඝඤ්ඤුපණතස්ස 5·83· දවිපද සි.

පවවයෙ- ප්‍රත්‍යයා පර කල්ගි, ලහුඝතස්ස- ලඝු වූ, උපණතස්ස- උපානත වූ, යුවණ්ණස්ස- ඉවණ්ණුවණ්ණයාහට, යථාකකමං- පනතීන්, එඔ හොනතීති- එඔ දෙදෙන වෙත් නු සි, සම්පත්තස්ස- සම්ප්‍රාප්ත වූ-උකාරයහට සපැමිණි, ඔකාරස්ස-ඔකාරයහට, 'න තෙ කාතුබඛිනාගමෙසූති- 'න තෙ කාතුබඛිනා ගමෙසු' 5·85 යන සූත්‍රයෙන්, පටිසෙධො- ප්‍රතිෂෙධ වෙ. ගුහනං- සැඟවීම හො, ගුඛිතබබං වා- සැඟවිය යුත්තෙ හො, ගුයහං- ගුයහ නම් වෙ. විපල්ලාසො- ඔකාරවිපර්‍යාස වෙ*

සාස- සාස යන ධාතු, අනුසිට්ඨියං- අනුශාසනායෙහි වැටෙ, යක්- යක්ප්‍රත්‍යය වෙ.

සාසඝස්ස සිස් වා 5·117· තිපද සි.

කාතුබඛෙ- කාතුබඛිප්‍රත්‍යයා පර කල්ගි, සාසස්ස- සාස= අනුසිට්ඨියං යන ධාතුහට, වා- විකල්පයෙන්, සිස් හොති- සිස් යන ආදෙශ වෙ. පුබබරූපෙ- යකාරයහට පූර්වරූප කළ කල්ගි,† සාසියතීති- අනුශාසනා කරනු ලැබෙ නු සි, සිසෙසා- සිසස නම් වෙ ‡

සිස්සාදෙසාභාවපඛෙ- සිස් යන ආදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි,

ඝඩි බ්‍යඤ්ජනස්ස 5·170· දවිපද සි.

---

* 1. 50. † 1. 49. ‡ 'සිසස නම් වෙ' සමන්තර.

ක්‍රියස්ස පරස්ස බ්‍යඤ්ජනාදිපච්චයස්ස ඤ්ඩි වා හොති. ඤකාරො 'ඤ්ඩිලසෙසෙ'ති 5·163 විසෙසනත්ථො. සාසියෙ. වවත්‍ථිත විභාඝත්‍ථා වාධිකාරස්ස ඝවි ඤ්ඩිසාහාවො. කත්තබ්බං.

කත්තරි ලුතුණකා. 5. 33

කත්තරි කාරකෙ ක්‍රියත්ථා ලුතුණකා හොනති. ලකාරො 'ලුතුපිතාදීනමා සිමහි'ති 2·59 විසෙසනත්ථො. 'දදතී'ති දතා.

ණකො,

ආසසාණාපිමහි සුක්. 5. 91

ක්‍රියත්ථා පරස්ස- ධාතුහු කෙරෙන් පර වූ, බ්‍යඤ්ජනාදිපච්චයස්ස- බ්‍යඤ්ජනාදි ප්‍රත්‍යයයාට, වා- විකල්පයෙන්, ඤ්ඩි හොති- ඤ්ඩිආගම වෙ. ඤකාරො- ඤකාර තෙම, ඤ්ඩිලසෙසෙති- 'ඤ්ඩිලසෙ' 5·163 යන සූත්‍රයෙහි, විසෙසනත්ථො- විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙසි. සාසියෙ-යනු වෙ. වාධිකාරස්ස- වාධිකාර යාඃඝ, වවත්‍ථිතවිභාඝත්‍ථා- ව්‍යවස්ථිතවිභාඝ බව හෙයින්, ඝවි- කිසි තැනෙක්හි, ඤ්ඩිස්ස- ඤ්ඩිආගමයාගෙ, අභාවො- නො වීම වෙ. කත්තබ්බං-යනු වෙ. මෙහි බ්‍යඤ්ජනාදිප්‍රත්‍යයා පර වුව ද වාධිකාරයෙන් ඤ්ඩිආගම නො වෙ.

කත්තරි ලුතුණකා 5·33· දම්පද සි.

ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, කත්තරි කාරකෙ-* කර්තෘකාරක යෙහි, ලුතුණකා හොනති- ලුතු ණක ප්‍රත්‍යයො වෙත්. ලකාරො- ලකාර තෙම, ලුතුපිතාදීනමා සිමහීති- 'ලුතුපිතාදීනමා සිමහි' 2·59 යන සූත්‍රයෙහි, විසෙසනත්ථො- විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. දදතීති- දෙනු සි, දතා- දතා නම් වෙ.

දෘ=දනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'දදති' යන වාක්‍ය යෙහි මෙසින් ලුතුප්‍රත්‍යය වෙසි. ලකාර අප්‍රයොගී වෙසි. දතු ශබ්ද ය. ඔහු කෙරෙන් සිවිහක්නි වෙසි. සි පර කල්හි ලුතුප්‍රත්‍ය ඝාතනයගට 'ලුතුපිතාදීනමා සිමහි' 2·59 යන සූත්‍රයෙන් ආකාරා දෙශ වෙසි. සිහට 'ගසීනං' 2·119 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙසි. දතා යනු වෙ.

ණකෙ- ණකප්‍රත්‍යය කළ කල්හි,

ආසසාණාපිමහි සුක් 5·91· ආසස යැ අණාපිමහි යැ යුක් යැ යනු පද සි.

---

* 'කත්තරි' පොත්හි.

ආකාරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස යුක් හොති ණාපිතෝ'සඤ්ඤසම්ං ණානුබන්ධේ. දයතෝ.

වධ=හිංසායං; 'සදි බ්‍යසඤ්ඤනසසා'ති 5·170 සදි. 'වධෙතීති වධිතා. ණෙ, 'අසසා ණානුබන්ධේ'ති 5·84 උපන්තස්ස අස්ස ආතෙන සම්පත්තෙන,

අඤ්ඤදත්‍රාපි. 5. 87

කානුබන්ධනාගමතෝ'සඤ්ඤම්මපි තෙ එඔආ කිවි න හොනතීති පටිසෙධෝ. වධතෝ

ලූ=වෙජ්දනෙ;

කිවණේ. 5. 41

කම්මතෝ පරා ක්‍රියත්ථා කිවි අණේ හොති කත්තරි. ඔකාරෙ, *

ණාපිතෝ– ණාපිප්‍රත්‍යයා කෙරෙන්, අඤ්ඤසම්ං– අන්‍ය වූ, ණානුබන්ධේ– ණානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, ආකාරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස– ආකාරාන්ත වූ ධාතූනට, යුක් හොති– යුක් වේ. දයතෝ– යනු වේ.

වධ– වධ යන ධාතු, හිංසායං– හිංසා කිරීමෙහි වැටේ. සදි බ්‍යසඤ්ඤනසසාති– 'සදි බ්‍යසඤ්ඤනසස' 5·170 යන සූත්‍රයෙන්, සදි– සදිආගම වේ. වධෙතීති– මරා නුසි, වධිතා– වධිතා නම් වේ. ණෙ– ණෙප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, අසසා ණානුබන්ධේති– 'අසසා ණානුබන්ධේ' 5·84 යන සූත්‍රයෙන්, උපන්තස්ස– උපාන්ත වූ, අසස– අකාරයහට, ආතෙන සම්පත්තෙන– ආත්ව පැමිණි කල්හි, †

අඤ්ඤදත්‍රාපි 5·87 දිවිපද සි.

කානුබන්ධනාගමතෝ– කානුබන්ධනාගමයෙන්, අඤ්ඤසම්ම්පි– අන්‍ය ද වූ ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, තෙ එඔආ– එ එ, ඔ, ආ යන ආදෙශයෝ, කිවි– කිසි තැනෙක්හි, න හොනතීති– නො වෙත් නු සි, පටිසෙධෝ– ප්‍රතිෂෙධ වේ. වධතෝ–යනු වෙ

ලූ– ලූ යන ධාතු, ඡෙදනෙ– කැපීමෙහි වැටේ.

කිවණේ 5·41· කිවි ඇ අණේ ඇ යනු පද සි.

කම්මතෝ පරා– කම්වාචීහු කෙරෙන් පර වූ, ක්‍රියත්ථා–ධාතූහු කෙරෙන් පර ව, කත්තරි– කර්‍තෘකාරකයෙහි, කිවි– කිසි තැනෙක්හි, අණ් හොති– අණ්ප්‍රත්‍යය වේ. ඔකාරෙ– ධාතූහුගෙ ඌකාරයහට ඔකාරාදෙශ කළ කල්හි, ‡

---

* 'ඔකාරෙ' බහුසු. † 'සම්ප්‍රාප්ත කල්හි' සමහර. ‡ 5. 82.

ආයාවා ණානුබන්ධෙ. 5. 90

එඹනමායාවා හොන්ති යථාකකමං සරාදෙ, ණානුබන්ධෙතී තසසාවාදෙසො. 'සරං ලුනාතී'ති සරලාවො. 'කුම්භං කරොතී'ති කුම්භකාරො. කුවීති කිං? කම්මකාරො. එත්ථ 'භාවකාරකෙ සවඤ්ඤකා'ති 5·44 අපපච්චයො.

දිස=පෙක්ඛනෙ;

සමානසදසභවනනයාදිතුපමානා දිසා සමෙම රීරික්ඛකා. 5. 43

ආයාවා ණානුබන්ධෙ 5·90· දවිපද සි.

සරාදෙ, ණානුබන්ධෙ- සවරාදි වූ ණානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, එඹනං- එකාර ඔකාර දෙදෙනාහට, යථාකකමං-පනතින්, ආයාවා හොන්තීති- ආය ආව යන ආදෙශයෝ වෙත් නු සි, තසස- ඔහට, ආවාදෙසො- ආව යන ආදෙශ වෙ. සරං- ශරය, ලුනාතීති- කපා නු සි, සරලාවො- සරලාව නම් වෙ. සරං යන දවිතීයාන්තය උපපද කොට ඇති ලූ=චෙජ්දනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'සරං ලුනාති' යන වාක්‍යයෙහි 'කුවණි' 5·41 යන සූත්‍රයෙන් කතෘකාරකයෙහි අණ්ප්‍රත්‍යය කොට, ඔකාර ද* ආවා දෙශ ද අමාදිසමාස ද කට සුතු.

කුම්භං- ඝටය, කරොතීති- කෙරෙ නු සි, කුම්භකාරො- කුම්භකාර නම් වෙ. කුම්භං යන දවිතීයාන්තයා උපපද කොට ඇති කර=කරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් කී නියෙන් අණ්ප්‍රත්‍යයාදි කට සුතු.

කුවීති- කුවි යනු, කිං-කුමට යැ? කම්මකාරො යන තැන්හි අණ්ප්‍රත්‍යය එතා වන පිණිස සි. එත්ථ- මෙ කම්මකරෙ යන තැන්හි, භාව—පෙ—ඝකා ඉති- 'භාවකාරකෙසවඤ්ඤකා' 5·44 යන සූත්‍රයෙන්, අපපච්චයො- අප්‍රත්‍යය වෙ.

දිස- දිස යන ධාතු, පෙක්ඛනෙ- බැලීමෙහි වැටෙ.

සමානසදසභවනනයාදිතුපමානා දිසා සමෙම රීරික්ඛකා 5·43· සමානසදසභවන්නයාදිතො යැ උපමානා යැ දිසා යැ කතෙම යැ රීරික්ඛකා යැ ඝනු පද සි.

---

* 5. 82.

සමානාදීහි යාදීහි වොපමානෙහි පරා දිසා කම්මකාරකෙ රීරිකඛකා හොනති. 'රානුබඤ්ඤෙ'නන්තරාදිසස්ස'ති 4·132 දිසස්ස ඉස්භාගස්ස ලොපෙ, 'රීරිකඛකෙසූ'ති 3·85 සමානස්ස සාදෙසෙ ච, 'සමානො විය දිසතී'ති සදී; සදිකෙඛා.

කෙ,

න තෙ කානුබන්ධිනාගමෙසු. 5. 85

තෙ එඹා කානුබඤ්ඤ නාගමෙ ච න හොනතීති එතතා භාවෙ, සදිසො.

උපමානෙහි- උපමානවාචී වූ, සමානාදීහි- සමානාදීන් කෙරෙන් ද, යාදීහි ච- යාදීන් කෙරෙන් ද, පරා- පර වූ, දිසා- දිස=පෙකඛනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්, කම්මකාරකෙ- කර්මකාරක යෙහි, රීරිකඛකා හොනති- රී රිකඛ ක ප්‍රත්‍යයො වෙත්. රී යැ රිකඛ යැ ක යැ යන මෙ ප්‍රත්‍යයො තුන්දෙන වෙති යි සෙයි. සමානාදීහු නම් සූත්‍රොක්ත සමාන අසදෘස භවන්ත යන මොහු යි. යාදීහු නම් ය තය ත එත ඉම අමු කිං තුමහ අමහ යන සබ්බාදි යෙහි පඨිත ශබ්දයො යි.

රානු—පෙ—ඉනි- 'රානුබඤ්ඤෙ'නන්තරාදිසස්ස' 4·132 යන සූත්‍ර යෙන්, දිසස්ස- දිස යන ධාතුහුගෙ, ඉස්භාගස්ස ලොපෙ-ඉස්භාග ලොප ද, රීරිකඛකෙසූති- 'රීරිකඛකෙසූ' 3·85 යන සූත්‍රශෙෂන්, සමානස්ස- සමානශබ්දයහට, සාදෙසෙ ච- සකාරාදෙශ ද කළ කල්හි, සමානො විය- සදෘශයක්හු මෙන්, දිසතීති- දක්නා ලැබෙ නු යි, සදී- සදී නම් වෙයි; සදිකෙඛා- සදිකඛ නම් වෙ.

කෙ- කප්‍රත්‍යය කළ කල්හි,

න තෙ කානුබන්ධිනාගමෙසු 5·85 ප්‍රතිෂෙධසූත්‍ර යි. නිපද යි.

කානුබඤ්ඤෙ- කානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ද, නාගමෙ ච- නකාරාගමවිශයෙහි ද, තෙ එඹා- එ එ, ඔ, ආ යන මොහු, න හොනතීති- නො වෙත් නු යි එතතාභාවෙ- එවිය නු වූ කල්හි, සදිසො- සදිසො යනු වෙ.

ප්‍රථමාන්ත වූ සමානශබ්දයා උපපද කොට ඇති දිස= පෙකඛනෙ යන ධාතු දිස් කියා තුන් තැනකැ නිබඳයි. 'සමානො විය දිසතී' යන වාක්‍යයෙහි උපමානවාචී වූ සමානශබ්දයා කෙරෙන් පර වූ දිස=පෙකඛනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පර වැ 'සමානසදිසෙ' 5·43 යනාදි සූත්‍රයෙන් කර්මකාරකයෙහි රීප්‍රත්‍යය වෙයි.

සමානා රෙ රීරිකඛසෙසු. 5. 125

සමානසඳ්‍දතො පරස්ස දීඝස්ස ර හොති වා රීරිකඛසෙසූසී පකෙඛ දස්ස රාදෙසෙ, සරි; සරිකෙඛා; සරිසො.

සඛඛාදීනමා. 3. 86

රීරිකඛසෙසු සඛඛාදීනමා හොති. අඤඤදී; අඤඤදිකෙඛා; අඤඤදිසො.

නතකිමිමානං ටාකීවී. 3. 87

රිකඛප්‍රත්‍යය වෙයි. ඝප්‍රත්‍යය වෙයි. රාත්‍රුඛඛිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි දිස යන ධාතුහුගෙ ඉස්භාගයඝට 'රාත්‍රුඛකෙ'නනසරාදිසු'4·132 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි. 'විසෙසනමෙඝතෙන' 3·11 සී හො 'සඃාදි සඃාදිනෙඝතෙ' 3·1 සී හො සමානශබ්දයා හා සමාස වෙයි, රී රිකඛ ඝ ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි සමානශබ්දයඝට 'රීරිකඛ ඝසු'3·85 යන සූත්‍රයෙන් සකාරාදෙශ වෙයි සදී, සදිකෙඛා යනු වෙ. ඝප්‍රත්‍යයාගෙ ඝකාර අත්‍රුඛඛි ය; ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ලඹු වූ උපාන්තයඝට 'ලහුස්සුපන්තස්ස'5·83 සී එකාරාදෙශ ද පත්තෙහි, 'න තෙ කාත්‍රුඛඛිනාගමෙසු' සී ප්‍රතිෂෙධ වෙයි. සදිසො යනු වෙ.

සමානා රෙ රීරිකඛසෙසු 5 125· කිපද සී.

රීරිකඛසෙසු- රී රිකඛ ඝ ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, සමානසඳ්‍දතො පරස්ස- සමානශබ්දයා කෝරෙන් පර වූ, දීඝස්ස- දීඝ යන ධාතුඝට, වා- විකල්පයෙන්, ර හොතීති- රකාරාදෙශ වෙ ත්‍රු සි, පකෙඛ- පක්ෂඝයක්හි, දස්ස- දකාරඝයඝට, රාදෙසෙ- රකාරාදෙශ ඝළ කල්හි, සරි යනාදි වේ. වාක්‍ය ද සිද්ධ ද අර්ථ ද ඝට කී නියෙනි.

සඛඛාදීනමා 3 86· දහිපද සී.

රීරිකඛසෙසු- රී රිකඛ ඝ ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, සඛඛාදීනං- සඛඛාදීන්ට, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ. අඤඤදී යනාදි වෙ. 'අඤඤ විය දිස්සති' යනු විග්‍රහ සි. අනික්ඛ්‍ත මේන් දක්නා ලැබෙ ත්‍රු සි යන අර්ථ සි.

නතකිමිමානං ටාකීවී 3·87· නතයිම්මානං යැ ටාකීවී යැ යනු පදඝ සි.

රීරිකඛතොසු නත්ථකිංඉමසද්දානං වාකිරී හොනති යථාක්කමං. එකාරා සබ්බාදෙසත්ථා. භවාදී; භවාදිතෙකා; භවාදිසෝ. යාදී; යාදිතෙකා; යාදිසෝ. තාදී; තාදිතෙකා; තාදිසොවවාදි*

තුම්හඅම්හානන්තු අයං විසෙසෝ:

තුම්හාමහානං නාමෙකත්තම්. 3. 88

රීරිකඛතොසු තුම්හඅම්හානං† නාමා හොනේකත්තම්ං යථාක්කම්ං. නාදී; මාදී. නාදිතෙකා; මාදිතෙකා. නාදිසෝ; මාදිසෝ. එකත්තන්ති කිං? තුම්හාදිසෝ; අම්හාදිසෝ

රීරිකඛතොසු- රී රිඛඛ ක ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, නත්ථකිංඉමසද්දානං- නත්ථ කිං ඉම ශබ්දයන්ට, යථාක්කමං- පනතින්, වාකිරී හොනති- වා කී රී යන මෙ ආදෙශයෝ වෙත්. වත්තාරා- වත්තාරයෝ, සබ්බාදෙසත්ථා- සර්‍වාදෙශය ප්‍රයොජන් හෝවේ ඇත්තා හු සි. භවාදී යනාදී වේ. 'භවං වීය දිස්සති, යෝ වීය දිස්සති, සෙයා ‡ වීය දිස්සති' යනු විග්‍රහ සි. භවං වීය- භවත්හු මෙන්. යෝ වීය- යම්කිහු මෙන්. සෙයා ‡ වීය- ඔහු මෙන්

තුම්හඅම්හානන්තු- තුම්හඅම්හශබ්දයන්ගෙ ච්‍යාඝි, අයං- මේ තෙමෑ, විසෙසෝ- වෙනස සි:

තුම්හාමහානං නාමෙකත්තම්.[3.88] තුම්හාමහානං යෑ නාමා යෑ එකත්තම්ං යෑ යනු පද සි.

රීරිකඛතොසු- රී රිඛඛ ක ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, එකත්තම්ං- එකවචනයෙහි වැටෙන්නා වූ, තුම්හඅම්හානං- තුම්හ අම්හ ශබ්දයන්ට, යථාක්කම්ං- පනතින්, නාමා හොනති- නා මා යන ආදෙශයෝ වෙත්. නාදී යනාදි වෙ. 'තවම්ව දිස්සති, අහම්ව දිස්සති' යනු විග්‍රහ සි. තවම්ව- නා මෙන්. අහම්ව- මා මෙන්.

එකත්තන්ති- එකවචනයෙහි වැටෙන්නා වූ යනු, කිං- කුමට යෑ? තුම්හාදිසෝ, අම්හාදිසෝ- යන තැන්හි බහුවචනවිෂයෙහි

---

* 'නාදී තාදිඛඛා තාදිසොවවාදි' ඝණ්ඨ්.

අයමුදාහරණඝණ්ඨාමෝ පවත්තයිඛ්බායඝණ්ඨසුත්තඝණ්ඨාභිධම්ම දෙසනා; සුත්තානානං සම්මාදිට්ඨිදීපනං යථාපරිපාටියා උදාහරණානි භවන්තු ඉති කත්වා. තතොව කිඤ්චාපතෙන සුත්තෙන කිම්මානං කීවිආදෙසාපි විධීයතෙත්ථ, තත්ථාපි න තෙසමුඝාතසාමුදාහරණානි දත්තානි; ගන්ථලඝුභාවං ච සමාඛඛාය. තෙසං පන උදාහරණානි 'කීදී, කීදිඛඛා, කීදිසෝ; ඒදී, ඒදිඛඛා, ඒදිසෝ'ති සුතඛඛානි ඉවත්තෙඛඛි.

† 'තුම්හඅම්හසද්දානං' ඝණ්ඨ්. ‡ 'භෝ' ති ඝණ.

වි=වියෙ;

භාවකාරතොඤ්ඡඝණ්ඡකා. 5. 41

භාවෙ කාරතො ච ක්‍රියතථා අඝණ්ඡකා හොනති බහුලං. අ; ඉසෙසකාරෙ, *

එඛනමයවා සරෙ. 5. 89

සරෙ පරෙ එඛනමයවා හොනති යථාසකමනති තසස අයා දෙසො. 'වයනං, වියනීති වා' වියො. නී=පාපුණනෙ; † විපුබෙබා, 'විනයනං, විනෙතීති වා' විනයො. රු=සද්දෙ; 'රවනං' රවො.

නා මා යන ආදෙශ නො වන පිණිස යි. මෙ ප්‍රත්‍යුදාහරණයෙහි 'තුමෙහ විය දිසසති, අමෙහ විය දිසසති' යි බහුත්වයෙන් විග්‍රහ යැ. 'ඛ්‍යසජ්ජනෙ දිසරසසා' 1.33 සි දිඝ වෙයි‡.

වි- වි යන ධාතු, වියෙ- රැස් කිරීමෙහි වැටෙ.

භාවකාරතොඤ්ඡඝණ්ඡකා 5.44. ද්විපද යි.

ක්‍රියතථා- ධාතූහු තොරෙන් පර ව, භාවෙ- භාවයෙහි ද, කාරතො ච- කාරකයෙහි ද, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, අඝණ්ඡකා හොනති- අ ඝ ණ් ඡ ක ප්‍රත්‍යයො වෙත්. මෙහි ණකාරඝකාර කකාරයෝ එ ඒ කාර්‍ය්‍ය ප්‍රයොජන නොට ඇති අනුබන්ධයො ය; එහෙයින් අකාරමාත්‍රයෙක් ම වෙයි.

අ- අප්‍රත්‍යය වෙ; ඉසස- ඉකාරයහට, එකාරෙ- එකාරාදෙශ කළ කල්හි, *

එඛනමයවා සරෙ 5.89. නිපද යි.

සරෙ පරෙ- සවරයා පර කල්හි, එඛනං- ධාතූහු සඛන්ධි වූ එකාරඛකාරයන්ට, යථාසකමං- පනතීන්, අයවා හොනතීති- අය අව යන ආදෙශයෝ වෙත් නු යි, තසස- එ කරන ලද එකාරයහට, අයාදෙසො- අය්‍යාදෙශ වෙ. වයනං- රැස් කිරීම හො, වියතීති වා- රැස් කරනු ලැබේ නු යි හො, වියො- වය නම් වෙ. නී- නී යන ධාතු, පාපුණනෙ- පැමිණීමෙහි වැටෙ; විපුබෙබා-

---

* 5. 82. † 'පාපනන' කළුවි.

‡ තුමහාදිසො.යනාදිය විරිනඝන්‍යයෙහින් මෙසෙ ම දිඝ කොට සාධන ය. සාරත්‍ථවිලාසිනී පඤ්චිකාටීකායෙහි 'සඛ්‍යාදිනමා' 3.86 යන සූත්‍රයෙන් ආකාර දෙශ කොට ම සාධන යි. තුමහඅම්හඝබ්දයා සඛ්‍යාදියට ඇතුළත් ද වන් නාහු ය.

භූ=සත්තායං; 'භවනං' භවෝ. ගහ=උපාදානෙ; පපුබ්බා; 'පගහ' ණාභනං' පගහහෝ. ගහමදදරරණසරවරවරාදයෝ ගහාදයෝ.

කර=කරණෙ; කිවජ්ජතෙ දුමහි, අකිවජ්ජතෙසු ඊසංසුවූප පදෙසු, 'දුකෙඛන කරියතීති, කරණං වා' දුක්කරං. 'සුඛෙන කරියතීති, කරණං වා' ඊසක්කරං; සුකරං.

චජ=හානියං; ඝණි; 'වජ්ජතෙ' වාගෝ. පව=පාකෙ; නිපුබ්බා; ඝ; 'නිපවතී'ති නිපකෝ. ඛිප=පෙපරණෙ; ඝ; 'ඛිපතී'ති ඛිපෝ *

විපුළී සි; විනයනං- භික්ඛිම හෝ, විනෙතීති වා- භික්ඛවා නු සි හෝ, විනයෝ- විනය නම් වෙ. භාවකතීං දෙක්හි අප්‍රත්‍යය කොට ප්‍රාදිසමාස කට යුතු.

රෑ- රෑ යන ධාතු, සද්දෙ- ශබ්දයෙහි වැටෙ; රවනං- ශබ්ද කිරීම, රවෝ- රව නම් වෙ. භූ- භූ යන ධාතු, සත්තායං- ඕමෙහි වැටෙ; භවනං- වීම, භවෝ- භව නම් වෙ. ගහ- ගහ යන ධාතු, උපාදානෙ- ගැන්මෙහි වැටෙ; පපුබ්බා- පපුළී සි; පගහණාභනං- † ප්‍රග්‍රහ කිරීම, පගහහෝ- පගහහ නම් වෙ. පපුළී වූ ගහ=උපාදානෙ යන ධාතු ඝ. ප්‍රාදිසමාස සොට ගහා රූපහට දිවිබ කරනු.

ගහ—පෙ—වරාදයෝ- ගහ=උපාදානෙ, මද=උම්මාදෙ, දර=දරණෙ, රණ=සද්දෙ, සර=ගතිහිංසාඛ්‍යානාසු, වර=අවරණී චජාසු, වර=ගතිහකඛනෙසු යනමෙ ආදිහු, ගහාදයෝ- ගහාදිහු නම් වෙත්. ගහාදිධාතූන් කෙරෙන් භාවයෙහි කරන ලද අප්‍රත්‍යය පුලිඳු ය සි යම කී හෙයින් ගහාදිහු නම් මොහු ය සි දක්වනු පිණිස ගහාදීන්ගෙ නිදේශය කරන ලදි.

කර- කර යන ධාතු, කරණෙ- කිරීමෙහි වැටෙ; කීවජ්ජතෙ- කෘවර්ජ්‍රාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, දුමහි- දුහබදයා ද, අකිවජ්ජතෙසු- අකෘවර්ජ්‍රාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, ඊසංසු ව- ඊසං ය සු ය යන මොවුන් ද, උපපදෙසු- උපපද කල්හි, දුකෙඛන- දුකින්, කරියතීති- කරනු ලැබෙ නු සි හෝ, කරණං වා- කිරීම හෝ, දුක්කර- දුක්කර නම් වෙ. සුඛෙන- සුවයෙන්, කරියතීති- කරනු ලැබෙ නු සි හෝ, කරණං වා- කිරීම හෝ, ඊසක්කරං- ඊසක්කර නම් වෙ. සුකර- සුකර නම් වෙ.

---

* 'ඛිපකා' සබ්බත්ථ. † 'ඔගහණං' ති සමහර.

පි=තපපනෙ.

සුවණ්ණානමිඝඩ්වඩ් සරෙ. 5. 136

ඉවණ්ණුවණ්ණන්නානං ක්‍රියත්‍ථානමිඝඩ්වඩ් හොන්ති සරෙ කිඛිති ඉයඩ්. 'පිනෙති'ති පියො.

හු=සත්තායං; අභිපුබ්බො.

සී. 5. 47

ක්‍රියත්‍ථා සී හොති බහුලං භාවකාරකෙසු.

ඊසංඝබ්දයා සුකරබ්යෙහි වැටෙන හෙයින් 'සුඛෙන කරීයතීති, කරණං වා' යි කියන ලදි. 'ඊසමකිලෙජ්ජන කරීයතීති කරණා වා' යනු විග්‍රහ යි. 'සබ්‍යාදි සබ්‍යාදිනෙකන්ථං' [3 1] යි සමාස වෙ. සුකරං යනු ප්‍රාදිසමාස යි.

වජ-වජ යන ධාතු, හානියං- හැරීමෙහි වැටෙ; ඝණ්-ඝණ්ප්‍රත්‍යය වෙ; වජනං- හැරීම, චාගො- වාග නම් වෙ. පව-පව යන ධාතු, පාකෙ- පිසීමෙහි වැටෙ; නිපුඛෙකා- නිපුණී යි; ඝ- ඝප්‍රත්‍යය වෙ; නිපවන්ති- ඥානපරිපාකයට යෙනු යි, නිපඤ්ඤා- නිපඤ්ඤ නම් වෙ ඛිප්-ඛිප යන ධාතු, පෙරණෙ- දැමීමෙහි වැටෙ; ඝ- ඝප්‍රත්‍යය වෙ; ඛිපතීති- දමා නු යි, ඛිපොං- ඛිප නම් වෙ.*

පි- පි යන ධාතු, තපපනෙ- පිනවීමෙහි වැටෙ.

සුවණ්ණානමිඝඩ්වඩ් සරෙ [5·136·] නිපද යි.

සරෙ- සවරයා පර කල්හි, ඉවණ්ණුවණ්ණන්නානං ක්‍රියත්‍ථානං- ඉවණ්ණන්ත උවණ්ණන්තධාතූන්ට, කිඛි- කිසි තැනෙක්හි, ඉයඩ්වඩ් හොන්තීති- ඉයඩ් උවඩ් යන මොහු වෙත් නු යි, ඉයඩ්-† ඉයඩ් වෙ. පිනෙතීති- පිනවා නු යි, පියො- පිය නම් වෙ.

හු- හු යන ධාතු, සත්තායං- වීමෙහි වැටෙ; අභිපුබ්බො- අභිපූහී යි.

සී [5·47·] එකපද යි.

ක්‍රියත්‍ථා- ධාතුහු කෙරෙන් පර වැ, භාවකාරකෙසු- භාවකාරක දෙක්හි, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, සී හොති- සීප්‍රත්‍යය වෙ.

---

* 'ඛිපඤ්ඤා- ඛිපඤ්ඤ නම් වෙ' සියලු. † 'ඉයඩ් හොති' සී සත්‍ය.

සිස්ස. 5. 159

ක්‍රියත්ථා පරස්ස සිස්ස ලොපෝ හොතීති සිලොපෙ, 'අති භවතී'ති අතිභූ. එවං සයම්භූ. අම, ගම=ගමනෙ; සිම්හි, 'සිම්හි ලොපෝ'නන්තබ්‍යඤ්ඤනස්සා'ති 5·94 මලොපෝ. 'උරසා ගච්ඡතී'ති උරගෝ.

දෘ=දෘනෙ; 'අනෝ'ති 5·48 ක්‍රියත්ථා භාවකාරකෙසුතෝ. 'දත්ති, දීයතීති වා' දානං. සංපුබ්බෙඛ, 'සම්මා පදීයතෙ යස්ස' තං සම්පදානං. අපආපුබ්බෙඛ, 'අපාදදාති එතස්මා'ති අපාදානං. කර=කරණෙ; අධිපුබ්බෙඛා; 'රා නස්ස ණෝ'ති 5·171 ණෝ. 'අධිකරී යති එතස්මි'න්ති අධිකරණං.

සිස්ස 5·159· එකපද සි.

ක්‍රියත්ථා පරස්ස- ධාතුහු කෙරෙන් පර වූ, සිස්ස- සිහට, ලොපෝ හොතීති- ලෝප් වෙ නු සි, සිලොපෙ- සිහට ලෝප් කළ කල්හි, අභිභවතීති- මැඛ පවති නු සි, අතිභූ- අතිභූ නම් වෙ. ප්‍රාදිසමාස සි. (සයම්භූ- සයම්භූ යනු ද, එවං- මෙසෙ මැ සි.) 'සයං භවතී'ති සයම්භූ; ස්‍යාදිසමාස සි. සයං- තෙමෙ ම, භවතීති- වෙ නු සි, සයම්භූ- සයම්භූ නම් වෙ.

අම- අම යන ධාතු ද, ගම- ගම් යන ධාතු ද, ගම්නෙ- ගමන්හි වැටෙ; සිම්හි- සිප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, සිම්හි—පෙ—ත්‍ති- 'සිම්හි ලොපෝ'නන්තබ්‍යඤ්ඤනස්ස' 5·94 යන සූත්‍රයෙන්, මලොපෝ-ධාතුහුගෙ මකාරයහට ලෝප් වෙ. උරසා- ළය කරණ කොට ගෙන, ගච්ඡතීති- යෙ නු සි, උරගෝ- උරග නම් වෙ; සඵියා සි. අමාදි සමාස සි.

(දෘ- දෘ යන ධාතු, දෘනෙ- දීමෙහි වැටෙ;) අනෝති- 'අනෝ' 5·48 යන සූත්‍රයෙන්, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන් පර ව, භාවකාරකෙසු- භාව කාරක දෙක්හි, අනෝ- අනප්‍රත්‍යය වෙ. දත්ති- දීම හොා, දීයතීති වා- දෙනු ලැබෙ නු සි හොා, දානං- දාන නම් වෙ. සංපුබ්බෙඛ- ධාතුහු සං ප පුළු කළ කල්හි, යස්ස- යමක්හට, සම්මා-මනා කොට, පදීයතෙ-දෙනු ලැබෙ ද, තං- එ, සම්පදානං- සම්පදාන නම් වෙ. අපආපුබ්බෙඛ- එම ධාතු අප ආ පුළු කළ කල්හි, එතස්මා- මොහු කෙරෙන්, අපාදදාති- පහ වෙ නු සි, අපා දානං- අපාදාන නම් වෙ. මෙ දෙ තැන්හි ම ප්‍රාදිසමාස සි. (කර- කර් යන ධාතු, කරණෙ- කිරීමෙහි වැටෙ.) අධිපුබ්බෙඛා- අධි පුළු සි; 'රා නස්ස ණෝති- 'රා නස්ස ණෝ' 5·171 යන සූත්‍රයෙන්,

ගහ=උපාදනෙ;

තථනරුතං වඨණලා. 1. 52

තථනරුතං වඨණලා හොනති වා යථාකකමනති තස්ස ණාදෙසෙ, 'ගණ්හිතබබං' ගහණං.

පද=ගමනෙ; නිපුබෙබා.

පදුදීනං කිවී. 5. 92

පදුදීනං යුක් හොති කිවිපපවයෙ. 'නිපතති' නිපජ්ජනං. පී=තපපනෙ; අනමහි, 'වනා'දිනා 1·45 නාගමෙ ච, 'න තෙ' 5·85 ඉවවාදිනා එ න හොති. 'පිති' පීනනං. විජ=භයචලනෙසු; සංපුබෙබා; 'සංවිජති' සංවෙජනං. 'අසුසුත්‍රාපී'ති 5·87 එත්තා භාවෙ, සංවිජනං. කුධ=කොපෙ; 'කුජ්ඣති සීලෙනා'ති කොධනො.

ණො- ප්‍රත්‍යයනකාරයහට ණකාරාදෙශ වෙ. එතසම්ං- මෙහි, අධිකරියතීති- පිහිටුවනු ලැබෙ නු සි, අධිකරණං- අධිකරණ නම් වෙ. ආධාරයෙහි සි. ප්‍රාදිසමාස සි.

(ගහ- ගහ යන ධාතු, උපාදනෙ- ගැන්මෙහි වැටෙ;)

තථනරුතං වඨණලා 1·52· දවිපද සි.

තථනරුතං-තථ න ර යන මොවුන්ට, යථාකකමං-පනතීන්, වඨණලා- ව ඨ ණ ල යන මොහු, වා හොනතීති- විකල්පයෙන් වෙත් නු සි, නසස- නකාරයහට, ණාදෙසෙ- ණකාරාදෙශ කළ කල්හි, ගණ්හිතබබං- ගැන්ම්, ගහණං- ගහණ නම් වෙ.

පද- පද යන ධාතු, ගමනෙ- ගම්න්හි වැටෙ; නිපුබෙබා- නිපූර්ව සි.

පදුදීනං කිවී 5·92· දවිපද සි.

පචචයෙ- ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, පදුදීනං- පදුදිධාතූන්ට, (කිවි- කිසි තැනෙක්හි,) යුක් හොති- යුක් වෙ. නිපතති- හෙව්ම, නිපජ්ජනං- නිපජ්ජන නම් වෙ. ප්‍රාදිසමාස සි. (පී- පී යන ධාතු, තපපනෙ- පිනවීමෙහි වැටෙ.) අනමහි- අනප්‍රත්‍යය ද, වනාදිනා- 'වනා'දි 1·45 සූත්‍රයෙන්, නාගමෙ ච- නකාරාගම ද කළ කල්හි, න තෙ ඉති- 'න තෙ' 5·85 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, එ න හොති- එකාරාදෙශ නො වෙ. පිති- ප්‍රීති තොම, පීනනං- පීනන නම් වෙ. විජ- විජ යන ධාතු, භයචල

භික්ඛ=යාචනෙ;

ඉත්ථියමණකතිඛයක්යා ච. 5. 49

ඉත්ථිලිඞ්ග භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියත්ථා අආදයෝ හොනතෝ ච * බහුලං. අ, 'භික්ඛනං, භික්ඛියතීති වා' භික්ඛා; ආපපච්චයෝ. ණෝ, 'කාරණං' කාරා; චාරකං. යථාකථඤ්චි සද්දා නිපඵන්නති; රුළ්හිතෝ අත්ථනිච්ඡයෝ. † භිද=විදාරණෙ; කති, 'භෙදනං, භිජ්ජතෙති වා' භිත්ති. රුජ=භඞ්ගෙ; කෝ, 'රුජ්ති'ති

නෙසු- භය චලන දෙක්හි වැටෙ; සංපුබ්බෝ- සංපූජී සි; සංවිත්ති- කලකිරීම කෙරෙම, සංවෙජනං- සංවෙජන නම් වෙ. අඤ්ඤත්‍රාපිති- 'අඤ්ඤත්‍රාපි' 5.67 යන සූත්‍රයෙන්, එත්තාවතාවෙලහු වූ උපාත්තයහට, එඩිය නු වූ කල්හි, සංවිජනං- යනු වෙ. කුධ- කුධ යන ධාතු, කොපෙ- කිපීමෙහි වැටෙ; සිලෙන- ප්‍රකාශීන්, කුජ්ඣතීති- කිපෙ නු සි, කොධනෝ- කොධන නම් වෙ.

භික්ඛ- භික්ඛ යන ධාතු, යාචනෙ- ඉල්වීමෙහි වැටෙ.

ඉත්ථියමණකතිඛයක්යා ච 5.49. ඉත්ථියං යැ අණකතික යක්යා යැ ච යැ යනු පද සි.

ඉත්ථිලිඞ්ග- ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, භාවෙ- භාවයෙහි ද, කාරකෙ ච- කාරකයෙහි ද, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, අආදයෝ හොනති- අ ආදි ප්‍රත්‍යයෝ වෙති; අනෝ ච- අනප්‍රත්‍යය ද වෙ. අ- අප්‍රත්‍යය වෙ; භික්ඛනං- සිඟීම හෝ, භික්ඛියතීති වා- සිඟනු ලැබෙ නු සි හෝ, භික්ඛා- භික්ඛා නමු; ආපපච්චයෝ- 'ඉත්ථියමන්වා' 3.26 සී ආප්‍රත්‍යය වෙ. ණෝ- ණප්‍රත්‍යය වෙ; කාරණං- කිරීම, කාරා- කාරා නම් වෙ; චාරකං- දහගෙය සි.

කිරීම පමණක් කාරා නම් වත් හොත් කාරාශබ්දය දහගෙය කෙසෙ වාච්‍ය වේ ද යන්නාහට පරිහාර දක්වන්නාහු 'යථාකථඤ්චි' යනාදි කීහු.

සද්දා නිපඵන්නති- ශබ්දා නිෂ්පන්නති තොමෑ, යථාකථඤ්චි- යම් කිසි පරිද්දෙකින් වන්නී ය; අත්ථනිච්ඡයෝ- අර්ථනිශ්චය තෙමේ, රුළ්හිතෝ- රුඪිවශයෙන් වන්නෙ සි.

භිදා භිද යන ධාතු, විදාරණෙ- පැළීමෙහි වැටෙ; කති- කතිප්‍රත්‍යය වෙ; කකාර අනුබන්ධ සි; භෙදනං- බිඳීම හෝ,

---

* 'හොවාච්‍යනෝ ච' කළුවි. † 'නිච්ඡොනි' ඉති කළුවි.

රූජා. විද=ඤ්ඤණෙ; යක්, 'වෙදනං, විදන්ති එතායාති වා' විජ්ජා. අජ, වජ=ගමනෙ; පපුබෙබා; යො, 'පබ්බජනං' පබ්බජ්ජා; 'වවගඡ බයඤ්ඤ'න්ති * යොගවිභාගා වස්ස බකාරෙ, දවිත්තං. වන්ද=අභිවාදන ථුතීසු; අනො, 'වන්දනං' වන්දනා.

ඉකිනී සරූපෙ. 5. 52

ක්‍රියත්‍ථස්ස සරූපෙ'භිධෙයෙ ක්‍රියත්‍ථා පරෙ ඉකිනී හොන්ති. ඉ, 'වව ඉච්චයං ධාතු එව' වචි. කිමහි, යුධි. නි, සරූපෙ නිමහි 'කරොතිස්ස ඛො'නි 5·133 විකරණස්ස ඤුවිතඤ්ඤා. 'ඝත්තරි ලො'නි 5 18 ලො. පවති.

භිජ්ජතෙති වා- † බිඳුනා ලැබෙ නු සි හොෘ, භිත්තිං- භිත්ති නම් වෙ. 'ලහුඤ්ඤුපන්නස්ස' 5·83 සි පැමිණි එකාර 'න තෙ කානුබන්ධ නාගමෙසු' 5·85 සී ප්‍රතිෂෙධ වෙයි. පරරූප වෙයි. භිත්තී යනු වෙ.

රූජ- රූජ යන ධාතු, භඞ්ගෙ- බිඳීමෙහි වැටෙ; කො- ඝප්‍රත්‍යය වෙ; රූජතීති- පෙළා නු සි, රූජා- රූජා නමු; කානු බන්ධ ගෙයින් ඔබ නිවෘත්ති ය සි. විද- විද යන ධාතු, ඤ්ඤණෙ- දැන්මෙහි වැටෙ; යක්- යක්ප්‍රත්‍යය වෙ; වෙදෙත්තං- දැන්ම හොෘ, එතාය- මෙ කරණ කොට් ගෙන, විදන්තීති වා- දනිත් නු සි හොෘ, විජ්ජා- විජ්ජා නමු. අජ- අජ යන ධාතු ද, වජ- වජ යන ධාතු ද, ගමනෙ- ගමන්හි වැටෙ; පපුබෙබා- පපුණී සි; යො- යප්‍රත්‍යය වෙ; පබ්බජනං- පැවිදි වීම, පබ්බජ්ජා- පබ්බජ්ජා නමු; වවගඡ බයඤ්ඤන්ති- 'වවගඡබයඤ්ඤ' * යන, යොගවිභාගා- යොගවිභාග යෙන්, වස්ස- වකාරයහට, බකාරෙ- බකාරාදෙශ කළ කල්හි, දවිත්තං- දීඝ වෙ. වන්ද- වන්ද යන ධාතු, අභිවාදනත්‍ථුතීසු- ප්‍රණාම ය සතුති ය යන මෙ දෙක්හි වැටෙ; අනො- අනප්‍රත්‍යය වෙ; වන්දනං- වැඳීම, වන්දනා- වන්දනා නමු.

ඉකිනී සරූපෙ 5·52· දවිපදයි.

ක්‍රියත්‍ථස්ස- ධාතුහුගෙ, සරූපෙ'භිධෙයෙ- සවරූපය කිව මනා කල්හි, ඉකිනී- ඉ කි නි ප්‍රත්‍යයොෘ, ක්‍රියත්‍ථා පරෙ- ධාතුහු කෙරෙන් පර වූවාහු, හොන්ති- වෙත්. සරූප නම් වව යනාදි ධාතුප්‍රකෘති සි. ඉ- ඉප්‍රත්‍යය වෙ; වව ඉති- වව යන, අයං ධාතු එව- මෙ ධාතුව මැ, වවි- වවි නම් වෙ. කිමහි- කිප්‍රත්‍යය

---

* 1. 48. † 'ඔජ්ජතීති වා' සමහර.

කථම්භූතෝ ඉච්චාදි? ඝණන්තෙන කාරසද්දෙන ඡට්ඨී සමාසෝ* *

භුජ=පාලනජෙඛ්ඛාහාරෙසු;

සීලාදිකඛසඤ්ඤුවයඝඤසු ණී. 5. 53

ක්‍රියත්ථා ණී ගොති සීලාදිසු පතීයමානෙසු. 'උණ්හං භුඤ්ජති සීලෙනා'ති උණ්හභොජී. පා=පූතෙ, 'ආසසා ණාවිමහි යුක්' 5 91

කළ කල්හි, යුධී- යුධි යනු වෙ; 'යුධ ඉච්චයං ධාතු එව' යනු විග්‍රහ සි. තී- තිප්‍රත්‍යය වෙ; සරූපෙ තිමහි- ධාතුසවරූපයෙහි විහිත තිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, කරොතිසස ඛොතී- 'කරොතිසස ඛො' 5·133 සි කියා, විකරණසස- විකරණයාගෙ, ඤූපිතත්තා- ඤූපිත බව හෙයින්, ඝත්තරි ලොති- 'ඝත්තරි ලො' 5·18 යන සූත්‍රයෙන්, ලො- ලවිකරණ වෙ. පවති- යනු වෙ.

'පව ඉච්චයං ධාතු එව' යන වාක්‍යයෙහි පව=පෘතෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'ඉකිතී සරූපෙ' යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසවරූපයෙහි තිප්‍රත්‍යය වෙයි. ධාතුසවරූපයෙහි විහිත තිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි 'ඝත්තරි ලො' 5·18 යන සූත්‍රයෙන් ලවිකරණ වෙයි. ලකාර අප්‍රයොගී වෙයි. පවති යනු වෙ.

අකාරොති- අකාරො යන, ආදි- මෙ ආදිය, කථං- කෙසෙ වෙ ද යත්? ඝණන්තෙන- ඝණ්ප්‍රත්‍යයානන්ත වූ, කාරසද්දෙන- කාරශබ්දයා හා, ඡට්ඨීසමාසෝ- ෂෂ්ඨීසමාස වෙ.

කර=කරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'කරණං' යන වාක්‍යයෙහි භාවයෙහි ඝණ් කොට නිපැද වූ කාරශබ්දයා හා අශබ්දයා හා ෂෂ්ඨීසමාස වෙයි. 'අසස කාරො' අකාරො; අසස- අවණ්ණයාගෙ,† කාරො- උච්චාරණය, අකාරො- අකාර නම් වෙ.

භුජ- භුජ යන ධාතු, පාලන- රක්‍ෂා කිරීමෙහි ද, ‡ අජ්ඣොහාරෙසු- අභ්‍යවහරණයෙහි § ද වැටෙ.

සීලාදිකඛසඤ්ඤුවයඝඤසු ණී 5·53· දිවපද සි.

සීලාදිසු පතීයමානෙසු- සීලාදියක් ගම්‍යමාන කල්හි, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, ණී ගොති- ණිප්‍රත්‍යය වෙ. සීලෙන-

---

* 'ඡට්ඨීසමාසෝ, අසස කාරො අකාරෝ' ම.

† 'අසස- අඝබ්දයාගෙ' යි විරුද්ධ.

‡ 'පාලනෙ- රක්‍ෂා කිරීමෙහි වැටෙ' යි සහ.

§ අභ්‍යවහරණය නම් භොජනය යි.

ඉති යුක්; 'ඛීරමාභිකඛඤ්ඤං පිබති'ති ඛීරපායී. 'අවස්සං කරොතී'ති අවස්සකාරී; 'සතමවස්සං දදාති'ති සතදූසී.

ප්‍රකෘතීන් හෙවත් සවභාවයෙන්, උණ්හං- උෂ්ණය, භුඤ්ජතීති- අනුභව කෙරෙ නු සි, උණ්හභොජී- උණ්හභොජී නම් වෙ.

උණ්හං යන ද්විතීයාන්තයා උපපද කොට ඇති භුජ=පාලන පෙඛාහාරෙසු යන ධාතුහු කෙරෙන් 'උණ්හං භුඤ්ජති සීලෙන' යන වාක්‍යයෙහි මෙයින් ණිප්‍රත්‍යය වෙයි; 'ලහුඤ්චුපපන්නස්ස' 5.53 යි ඔ වෙයි; අමාදිසමාස වෙයි; උණ්හභොජී යනු වෙ. මේ සිලාර්ථයෙහි උදාහරණ සි.

පා- පා යන ධාතු, පානෙ- පිමෙහි වැටෙ; ආසඃ ණාපිමහි යුක් ඉති- 'ආසඃ ණාපිමහි යුක්' 5.91 යන සූත්‍රයෙන්, යුක්- යුක් වෙ; ආභිකඛඤ්ඤං- නැවත නැවත, ඛීරං- ක්ෂීරය, පිබතීති- * බොනු සි, ඛීරපායී- ඛීරපායී නම් වෙ.

ඛීරං යන ද්විතීයාන්තෙනොපපද වූ පා=පානෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'ඛීරමාභිකඛඤ්ඤං පිබති' * යන වාක්‍යයෙහි මෙයින් ණිප්‍රත්‍යය වෙයි; යුක් වෙයි; අමාදිසමාස වෙ; ඛීරපායී යනු වෙ. ආභීක්ෂ්ණ්‍යයෙහි උදාහරණ සි.

අවස්සං- අවශ්‍යයෙන්, කරොතීති- කෙරෙ නු සි, අවස්ස කාරී- අවස්සකාරී නම් වෙ.

අවස්සං යන අසඞ්ඛ්‍යයා උපපද කොට ඇති කර=කරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'අවස්සං කරොති' යන වාක්‍යයෙහි ආවශ්‍යකාර්‍යයෙහි මෙයින් ණිප්‍රත්‍යය වෙයි; වෘද්ධි ද නිගහීතලොප් ද වෙයි; සාදිසමාස වෙයි; අවස්සකාරී යනු වෙ.

සතං- ශතයක්, අවස්සං- එකාන්තයෙන්, දදාතීති- දෙ නු සි, සතදූසී- සතදූසී නම් වෙ.

'සතමවස්සං දදාති' යනු විග්‍රහ සි. අමාදිසමාස ව විභක්ති ලොප් නො වෙයි; නිගහීතයහට වගීාන්ත වෙයි; සෙස්ස අන්‍ය නාරසදෘශ සි. මෙ උදාහරණත්‍රය ආවශ්‍යකාර්‍යයෙහි සි. මෙහි සීල නම් ප්‍රකෘතිය; ආභීක්ෂ්ණ්‍ය නම් නැවැත නැවැත වීම ය; ආවශ්‍යක † නම් අවශ්‍යකර්තව්‍ය ය සි. මෙ තුන ගම්‍යමාන කල්හි ධාතුහු කෙරෙන් ණිප්‍රත්‍යය වෙයි.

---

* 'පිවතීති' යි සා්‍ය. † 'අවශ්‍ය නම්' ම යි යුදු.

කත්තරි භූතෙ කතවන්තුකතාවී. 5. 55

භූතෙ-පරිසමත්තෙ අත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියාතො කතවන්තු කතාවී හොන්ති කත්තරි 'අභූඤ්ජී'ති භූතත්තවා; භූතත්තාවී. සු= සවනෙ; 'අසුණී'ති සුතවා; සුතාවී

කෙනා භාවකම්මෙසු. 5. 56

භාවෙ කම්මෙ ච භූතෙ කෙනා හොති. ආස=උපවෙසනෙ; 'ආසන'මාසිතං. ඤ්ඳි

රුද=රොදනෙ;

වා ක්වි. 5. 85

තෙ එඛආ ක්වි වා න හොන්ති කාතුබන්ධානාගමෙසු. 'රොදනං' රුදිතං; රොදිතං

කත්තරි භූතෙ කතවන්තුකතාවී 5·55· තිපද සි.

භූතෙ ය සී සෙසි; පරිසමත්තෙ අත්ථෙ- පරිසමාප්ත වූ අර්ථයෙහි, වත්තමානතො- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියාතො- ධාතුහු කෙරෙන් පරව, කත්තරි- කර්තෘකාරකයෙහි, කතවන්තුකතාවී- කතවන්තු ප්‍රත්‍යයෝ, හොන්ති- වෙත්. අභූඤ්ජීති- අනුභව කෙළෙනු සි, භූතත්තවා- භූතත්වනතු නම් වෙසි; භූතත්තාවී- භූතත්තාවී නම් වේ. සු- සු යන ධාතු, සවනෙ- ඇසීමෙහි වැටෙ; අසුණීති- ඇසීනු සි, සුතවා- සුතවනතු නම් වෙසි; සුතාවී- සුතාවී නම් වේ

කෙනා භාවකම්මෙසු 5·56· දිපද සි.

භූතෙ- භූතාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ ධාතුහු කෙරෙන් පරව, භාවෙ- භාවයෙහි ද, කම්මෙ ච- කර්මකාරකයෙහි ද, කෙනා හොති- ක්ත ප්‍රත්‍යය වෙ. ආස- ආස යන ධාතු, උපවෙසනෙ- හිඳීමෙහි වැටෙ; ආසනං- හිඳීම, ආසිතං- ආසිත නම් වෙ. ඤ්ඳි- 'ඤ්ඳි බ්‍යඤ්ජනසස' 5·170 සි ඤ්ඳිආගම වෙ. ධාතුහු අකර්මක හෙයින් කර්මයෙහි නො වෙ

රුද- රුද යන ධාතු, රොදනෙ- හැඬීමෙහි වැටෙ.

වා ක්වි 5·86· දිපද සි.

කාතුබන්ධානාගමෙසු- කාතුබන්ධානාගමයන් පර කල්හි, තෙ එඛආ- එ එ, ඔ, ආ යන ආදෙශයෝ, ක්වි- කිසි තැනෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, න හොන්ති- නො වෙත්. රොදනං- හැඬීම, රුදිතං- රුදිත නම් වෙසි; රොදිතං- රොදිත නම් වෙ.

'කරීයිත්ථා'ති සතෝ;

ගමාදිරඤං ලොපෝ'ඤඤස්ස. 5. 109

ගමාදීනං රකාරඤඤානඤ්චානන්තස්ස ලොපෝ හොති තකාරාදෙ කානුබන්ධෙ පච්චයෙ කානන්තඤ්චජ්ජිතෙති * රලොපෝ

යා=පාපුණනෙ;

ගමනත්ථාකම්මකාධාරෙ ච. 5. 59

ගමනත්ථතෝ අකම්මකතෝ ච ක්‍රියත්ථා ආධාරෙ කෙත්තා හොති කත්තරි භාවකමෙසු ච. 'යාතවන්තෝ'සම්'නති යාතං; යාතං. 'යාතවන්තෝ' යාතා. 'යානං' යාතං. 'යාසිත්ථා'ති යාතෝ;

රුද=රොදනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'රොදනං' යන වාක්‍යයෙහි භාවයෙහි කෘත්‍රප්‍රත්‍යය වෙයි; ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ලහු වූ උපාන්තයාහට 'ලහුඋපන්තස්ස' 5.83 යි පැමිණි ඔකාරය හට, 'න තෙ කානුබන්ධිනාගමෙසු' 5.85 යි නිත්‍යයෙන් ප්‍රතිෂෙධ පත්තෙහි, 'වා ඛවි' 5.86 යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙයි; රුදිතං යනු වෙ. නු වූ පක්ෂයෙහි රොදිතං යනු වෙ.

කරීයිත්ථාති- කරන ලද නු යි, කතොං- කත නම් වෙ, කම්යෙහි කත වූ තැනි.

ගමාදිරඤං ලෙපෝ'ඤඤස්ස 5.109. නිපද යි.

කානන්තඤ්චජ්ජිතෙ- කාන කා වර්ජිත කොට ඇති, තකාරාදෙ- තකාරය ආදි කොට ඇති, කානුබන්ධෙ පච්චයෙ- කානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, ගමාදීනං- ගමාදිධාතූන්ගෙ ද, රකාරඤඤානඤ්ච- රකාරාඤඤධාතූන්ගෙ ද, අන්තස්ස- අන්තයහට, ලොපෝ හොතීති- ලොප් වෙ නු යි, රලොපෝ- රකාරයහට ලොප් වෙ

යා- යා යන ධාතු, පාපුණනෙ- පැමිණීමෙහි වැටෙ.

ගමනත්ථාකම්මකාධාරෙ ච 5.59. ගමනත්ථා යැ අකම්මකා යැ ආධාරෙ යැ ච යැ යනු පද යි.

ගමනත්ථතෝ- ගම්නාර්ථ වූ ද, අකම්මකතෝ ච- අකර්මක වූ ද, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, ආධාරෙ- ආධාරකාරකයෙහි ද, කත්තරි- කර්තෘකාරකයෙහි ද, භාවකමෙසු ච- භාව කර්ම දෙක්හි ද, කෙත්තා හොති- කෘත්‍රප්‍රත්‍යය වෙ. අසම්ං- මෙහි, යාත

---

* 'ඤ්ඤානඤ්ඤාවජ්ජිතෙති' ම.

පථොෂ 'ආසිතවතෙනෝ'සම්'නති ආසිතං; ඨානං. 'ආසිතවතෙනෝ' ආසිතා. 'ආසන'මාසිතං; සඳි-

හෙතා කත්තරි වත්තමානෙ. 5. 64

ආරද්ධාපරිසමත්තෙ අත්ථෙ වත්තමානතෝ ක්‍රියත්ථා හෙතා හොති කත්තරි.

කත්තරි ලෝ. 5. 18

ක්‍රියත්ථතෝ අපරොක්ඛෙසු කත්තුවිහිතමානන්තත්‍යාදිසු ලෝ හොති. ලකාරෙ 'ඤිලසෙසෝ'ති 5·163 විඤ්ඤෙසනත්ථෝ. 'පචති'ති පවත්තෙතා-

---

වත්තෙතාති- ගියොතු සි, යාතෝ- යාත නම් වේ; ඨානං- සථාන ඨ සි. ආධාරයෙහි කත්ත සි. යාතවතෙනෝ- ගියාහු, යාතා- යාත නම් වෙත්; * කතීෘයෙහි කත්ත සි. යානං- යාම, යාතං- යාත නම් වෙ; කම්ම අවිවක්ඛිත හෙයින් භාවයෙහි කත්ත සි. යාසිත්ථාති- යන ලදු නු සි, යාතෝ- යාත නම් වෙ; පථෝ- මාගී ඨ සි. කම්මයෙහි කත්ත සි. මෙ ගමනාර්ථධාතූන්ට උදාහරණ සි-

අසම්ං- මෙහි, ආසිතවතෙනෝති- හුන්නු තු සි, ආසිතං- ආසිත නම් වෙ; ඨානං- සථාන ඨ සි. ආධාරයෙහි කත්ත සි. ආසිතවතෙනෝ- හුන්නාහු, ආසිතා- ආසිත නම් වෙත්; කතීෘයෙහි කත්ත සි. ආසනං- හිඳීම, ආසිතං- ආසිත නම් වෙ; සඳි- සඳිආගම වේ. භාවයෙහි කත්ත සි. ආස=උපවෙසනෙ ඨන ධාතුහු අකම්මක හෙයින් කම්මයෙහි නො වෙ-

හෙතා කත්තරි වත්තමානෙ 5·64· නිපද සි.

ආරද්ධා- පටන් ගන්නා ලදින්, අපරිසමත්තෙ අත්ථෙ- අපරිසම්පන්න වූ අර්ථයෙහි, වත්තමානතෝ- වැවෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, කත්තරි- කතීෘකාරකයෙහි, හෙතා හොති- හෙතුප්‍රත්‍යය වේ.

කත්තරි ලෝ 5·18· දව්පද සි.

අපරොක්ඛෙසු- පරොක්ෂ වර්ජිත කොට ඇති, කත්තුවිහිත මානන්තත්‍යාදිසු- කතීෘකාරකයෙහි කරන ලද මාන නත්‍ය ආදීන් පර කල්හි, ක්‍රියත්ථතෝ- † ධාතුහු කෙරෙන් පර ව, ලෝ හොති- ලව්කාරණ වේ. ලකාරෙ- ලකාර තෙමෙ, සඳිලසෙසති-

---

* 'යාතා- යාතා නම් වෙත්' සි සම්මර. † 'ක්‍රියත්ථා' සි සත්‍ය.

'මානෝ'ති 5·65 කත්තරි මානෙ, * පචමානෝ...

භාවකම්මෙසු. 5. 66

වත්තමානත්ථේ වත්තමානතෝ ක්‍රියත්ථා භාවෙ කම්මෙ ච මානෝ හොති.

කෙය්‍යා භාවකම්මෙසුපරොක්ඛෙසු මානන්නන්‍යාදිසු. 5. 17

භාවකම්මවිහිතෙසු පරොක්ඛාවජ්ජිතෙසු මාන්නන්තන්‍යාදීසු පරෙසු කෙය්‍යා හොති ක්‍රියත්ථා. කකාරෝ අවුද්ධ්‍යත්ථෝ. භාවෙ, 'හූයතෝ'ති හූයමානං. කම්මෙ, 'පචතෙ'ති පචමානෝ...

'ඤ්ඵිලසෙස' 5·163 යන සූත්‍රයෙහි, විසෙසනත්ථෝ- විශෙෂණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. පවතීති- පිසෙ නු සි, ප්‍රවතෙතා- ප්‍රවන්ත නම් වෙ.

පව=පාකෙ යන ධාතු පවි සි කියා තිබෙ සි; වතීමානාවීයෙහි වැටෙන්නා වූ ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'නෙතා කත්තරි වත්ත මානෙ' 5·64 යන සූත්‍රයෙන් කතීෘකාරකයෙහි නන්තප්‍රත්‍යය වෙසි; කතීෘකාරකයෙහි කරන ලද නන්තප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ධාතුහු සොරෙන් පර වැ 'කත්තරි ලොා' 5·13 යන සූත්‍රයෙන් ලොකරණ වෙසි; පවතෙතා යනු වෙ...

මානොති- 'මානෝ' 5·65 යන සූත්‍රයෙන්, කත්තරි- කතීෘකාරකයෙහි, මානෙ- මානප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, පචමානෝ-යනු වෙ...

භාවකම්මෙසු 5·66· එකපද සි.

වත්තමානත්ථේ- වතීමානාවීයෙහි, වත්තමානතෝ- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, භාවෙ- භාවයෙහි ද, කම්මෙ ච- කර්මයෙහි ද, මානෝ හොති- මානප්‍රත්‍යය වෙ.

කෙය්‍යා භාවකම්මෙසුපරොක්ඛෙසු මානන්නන්‍යාදිසු 5·17· සතරපද සි.

භාවකම්මවිහිතෙසු- භාවකර්ම දෙක්හි කරන ලද, පරොක්ඛාවජ්ජිතෙසු- පරොක්ෂා වර්ජිත කොට ඇති, මානන්නන්‍යාදිසු පරෙසු- මාන නන්ත න්‍යාදීන් පර කල්හි, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන් පර වැ, කෙය්‍යා හොති- ක්‍යවිකරණ වෙ.

---

* 'මානෝ' ඉති කත්ථචි.

නෙ සසපුබ්බානාගතෙ. 5. 67.

අනාරද්ධෙ අතීතෙ වත්තමානතො ක්‍රියාතො තෙ නත්තමානා සසපුබ්බා හොනති සච්චයෙ. සදි. කත්තරි, 'පච්චසතී'ති පච්චස නෙනා; පච්චසමානො. භාවෙ, 'භූයිසසතෙ'ති * භූයිසසමානං. කම්මෙ, 'පච්චිසසතෙ'ති † පච්චිසසමානො.

කර=කරණෙ;

කකාරොඅවුද්ධ්‍යතෙ- ‡ අවෘද්ධිය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ යි. ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ඉවණ්ණවණ්ණානන්ත ධාතූන්ට 'යුවණ්ණානමෙඔඅවයෙ' 5·82 යි පැමිණි වෘද්ධිය ද කානුබන්ධප්‍රත්‍යයා පර කල්හි 'න තෙ කානුබන්ධිනාගමෙසු' 5·85 යි ප්‍රතිෂෙධ වන හෙයින් 'කකාරොඅවුද්ධ්‍යතෙ'·යි ‡ කිහු.

භාවෙ- භාවයෙහි මානප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, භූයතෙති- වීම නු යි, භූයමානං- භූයමාන නම් වෙ. කම්මෙ- කම්යෙහි මාන ප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, පච්චතෙති- පිසනු ලැබෙ නු යි, පච්චමානො- පච්චමාන නම් වෙ.

නෙ සසපුබ්බානාගතෙ 5·67· තෙ යැ සසපුබ්බා යැ අනාගතෙ යැ යනු පද යි.

අනාරද්ධෙ අතීතෙ- පටන් නො ගන්නා ලද අතීයෙහි, වත්තමානතො- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියාතො- ධාතූහු කෙරෙන් පර ව, තෙ නත්තමානා- ඒ නත්ත මාන ප්‍රත්‍යයො, සච්චයෙ- සවකිය විෂයෙහි හෙවත් කතෘකාරකම්යෙහි, සසපුබ්බා හොනති- සස පූර්ව වූවාහු වෙත්. සසන්ත ප්‍රත්‍යය, සසමාන ප්‍රත්‍යය යන මොහු වෙති යි සෙ යි.

සදි- සදිආගම වේ. කත්තරි- කර්තෘකාරකයෙහි, පච්චසතීති- මතු පිසෙ නු යි, පච්චසනෙනා- පච්චසන්ත නම් වෙ; පච්චසමානො- පච්චසමාන නම් වෙ. භාවෙ- භාවයෙහි, භූයිසසතෙති- අනාගතයෙහි වීම නු යි, භූයිසසමානං- භූයිසසමාන නම් වෙ. කම්මෙ- කම්යෙහි, පච්චිසසතෙති- මතු පිසනු ලැබෙ නු යි, පච්චිසසමානො- පච්චිසසමාන නම් වෙ.

(කර්- කර යන ධාතු, කරණෙ- කිරීමෙහි වැටෙ.)

---

* 'භූයිස්සතීති' ඉති බහූසු. † 'පච්චිස්සතීති' ම.

‡ 'අවුඩ්ඪතො' යි සන්‍ය.

§ 'ලහූස්සුපන්තසස' 5. 83 යි. පැමිණි වාක්‍යය ද 'න තෙ' 5. 85 යනාදින් ම ප්‍රතිෂෙධ වන්නෙ යි.

තුංතායෙතවෙ භාවෙ භවිස්සති ක්‍රියායං තදත්‍ථායං. 5. 61

භවිස්සති අත්‍ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්‍ථා භාවෙ තුංතායෙ තවෙ හොනති ක්‍රියායං තදත්‍ථායං පතීයමානායං. 'තුංතූන තබෙබසු වා'ති 5.119 වා ආකාරො අසඤත්‍ර පරරූපං. 'කරණාය' ගච්ඡති-කාතුං ගච්ඡති, කත්තුං; කත්තායෙ වා. තවෙ; 'කරස්සා තවෙ'ති 5.118 ආ. කාතවෙ.

භාවෙති කිං? කරිස්සාමීති ගච්ඡති. ක්‍රියායන්ති කිං? භික්ඛිස්සං ඉච්චස්ස ජටා තදත්‍ථායන්ති කිං? ගච්ඡිස්සතො තෙ භවිස්සති භත්තං හොජනාය.

තුංතායෙතවෙ භාවෙ භවිස්සති ක්‍රියායං තදත්‍ථායං 5.61

තුංතායෙතවෙ යැ භාවෙ යැ භවිස්සති යැ ක්‍රියායං යැ තදත්‍ථායං යැ යනු පද සි

භවිස්සති අත්‍ථෙ වත්තමානතො- භවිෂ්‍යදර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්‍ථා- ධාතූහු කෙරෙන් පරව, තදත්‍ථායං- තුමාදි ප්‍රකෘතියගේ ක්‍රියාව ප්‍රයොජන කොට ඇති, ක්‍රියායං- ගමනාදි ක්‍රියාව, පතීයමානායං- ගම්‍යමාන කල්හි, භාවෙ- භාවයෙහි, තුංතායෙතවෙ හොනති- තුං තායෙ තවේ ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්, තුංතූන තබෙබසු වාති- 'තුංතූනතබෙබසු වා' 5.119 යන සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, ආකාරො- ධාඛන්නයහට ආකාරාදෙශ වේ. අසඤත්‍ර- ආකාරාදෙශ නු වූ පක්‍ෂයෙහි, පරරූපං- පරරූප වෙ. කරණාය- කිරීම පිණිස, ගච්ඡති- යෙයි යන අර්ථයෙහි, කාතුං ගච්ඡති යනු වෙ. කත්තුං; කත්තායෙ වා- කත්තුං කත්තායෙ සී කියා හොවෙ. තවේ- තවෙප්‍රත්‍යය වේ; කරස්සා තවේති- 'කරස්සා තවෙ' 5.118 යන සූත්‍රයෙන්, අ- ආකාරාදෙශ වේ. කාතවෙ- යනු වෙ.

මෙ තුමාදි ප්‍රත්‍යයාන්තයන් කෙරෙන් 'තාදත්‍ථ්‍යෙ' 2.27 යන සූත්‍රයෙන් වතුර්‍ථි ස වෙයි. මෙ සූත්‍රයෙහි හා අනන්තරසූත්‍රයෙහි හදුළු ප්‍රත්‍යයන් සදෙනා අන්න කොට ඇත්තවුන් සමාහාරයෙන් අසඛ්‍ය හෙයින් 'අසඛ්‍යෙහි සබ්බාසං' 2.120 සී වතුර්‍ථි ලොප් වෙ. කාතුං- කරන පිණිස, ගච්ඡති- යෙ. කත්තුං, කත්තායෙ, කාතවෙ යන තැන්හි දු මෙ ම අර්ථ සි.

භාවෙති-භාවයෙහි වෙති සි යනු, කිං- කුමට යැ? කරිස්සාමීති ගච්ඡති- යන තැන්හි කතෘයෙහි තුමාදීන් නො වූ ඉණිස සි. කරිස්සාම සී කතෘවිවක්‍ෂිත බැවින් තුං නො වෙ. එසෙ මැ සි; 'කටාදිකං කරිස්සාමි' සී සකර්මක හෙයින් මෙහි ක්‍රියාවගෙ ප්‍රධානත්‍වය නැති. කරිස්සාමීති- කෙරෙම් සි, ගච්ඡති- යෙ.

ගහ=උපාදනෙ;

පුබ්බඤ්ඤතුකානං. 5. 63

එකො කත්තා යෙසං ව්‍යාපාරානං, තෙසු යො පුබ්බා, තදත්ථතො ක්‍රියත්ථා තුනඤ්ච්චානඤ්චා හොන්ති භාවෙ. සදි.

සදිලොසෙ. 5. 163

සදිලානමෙ හොති ඤවි. 'ගණ්හනං කත්වා' යාති- ගහෙතුන් යාති, ගහෙත්වාන, ගහෙත්වා වා.

ක්‍රියාඅනන්ති- ක්‍රියාවක් ගම්‍යමාන කල්හි වෙති යනු, කිං- කුම ට යැ? භික්ඛිස්සං ඉච්චස්ස ජවා- යන තැන්හි ක්‍රියාස්වරූප නු වූ ජවාවන් ගම්‍යමාන කල්හි තුමාදීන් නො වන පිණිස සි. 'භික්ඛි ස්සං-භික්ඛනං කරිස්සං' සී අවිවක්ෂිත කර්ම බැවින් ක්‍රියාවගෙ ම මෙහි ප්‍රාධාන්‍යය යැ; ජවාවො තදත්ථයෙහි වෙති; ක්‍රියාරූප නො වෙත්. අස්ස- මොහුගෙ, ජවා- ජවාවො, භික්ඛිස්සං ඉති- භික්ෂා කෙරෙමි සි කියා සි.

තදත්ථායනති- තදර්ථ වූ ක්‍රියාවක් ගම්‍යමාන කල්හි වෙති යනු, කිං- කුමට යැ? ගවජ්ඣස්සතො තෙ භවිස්සති භත්තං හොජ නාය- යන තැන්හි තදර්ථ වූ ක්‍රියාවෙන් පිටත් තැන්හි තුමාදීන් නො වන පිණිස සි. හොජනාය සී හොජනය භාව වෙයි; ගම් හුගෙ ක්‍රියාව වනාහි තදර්ථ නො වෙ. ගවජ්ඣස්සතො තෙ- යන් නා වූ තට, භත්තං- ආහාරය, හොජනාය- අනුභව පිණිස, භවි ස්සති- වන්නෙ සි.

ගහ- ගහ යන ධාතු, උපාදනෙ- ගැන්මෙහි වේ.

පුබ්බඤ්ඤතුකානං 5.63. පුබ්බා යැ එතඤ්ඤතුකානං යැ යනු පද සි.

එකො කත්තා- එක් කර්තෘයෙක්, යෙසං ව්‍යාපාරානං- යම් ක්‍රියාකෙනකුන්ට ද, තෙසු- ඒ ක්‍රියාවන් අතුරෙහි, යො- යම් ක්‍රියාවෙක්, පුබ්බා- පූර්ව ද, තදත්ථතො- ඒ පූර්වක්‍රියාව අර්ථ කොට් ඇති, ක්‍රියත්ථා-ධාතුහු කෙරෙන්, භාවෙ-භාවයෙහි, තුනඤ්චාන ඤවා හොන්ති- තුන ඤ්චාන ඤවා යන මෙ ප්‍රත්‍යයො වෙත්. සදි- සදිආගම වෙ.

සදිලොසෙ 5 163. සදිලස්ස යැ ඒ යැ යනු පද සි.

සදිලානං- සදිආගම් ලැවිකරණයන්ට, ඤවි- කිසි තැනෙක්හි, ඒ හොති- එකාරාදෙශ වෙ. ගහණ්හනං කත්වා- ග්‍රහණය කොට,

අසස රුධාදිතනා,

මං වා රුධාදීනං. 5. 93

රුධාදීනං කුවි මං වා හොති පච්චයෙනි පකෙඛ මං. භවං අපි මඤ්ඤබඛිතනා අකාරා පරො.

ණො නිග්ගහීතස්ස. 5. 179

ගහස්ස නීගහීතස්ස ණො හොති. ගණ්හිතූන, ගණ්හිත්වාන, ගණ්හිත්වා.

එකකතතුකානනති කිං? භුත්තසම්ං දෙවදත්තෙන යඤ්ඤදද්දත්තෙනා වජති. පුබ්බානි කිං? භුඤ්ජති ච පචති ච. අපපවා නදිං පබ්බතො භවති, අතිකකම්ම පබ්බතං නදීති භුධාතුස්ස සඛබඛ සම්භවා එකකතතුකතා පුබ්බකාලතා ච ගම්‍යතෙ.

යානි- යෙ සි යන අවයෙගි, ගහෙතූන යානි-යනු වෙ; ගහෙත්වාන ගහෙත්වා වා-ගහෙත්වාන ගහෙත්වා සී කියා හො වෙ.

අසස- මෙ ගහ=උපාදනෙ යන ධාතුහුගෙ, රුධාදිතනා- රුධාදි බව හෙයින්,

මං වා රුධාදීනං 5.93. තිපද සි.

පච්චයෙ- ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, රුධාදීනං- රුධාදිධාතූන්ට, කුවි- කිසි තැනෙක්හි, වා- විකල්පයෙන්, මං හොතීති- මංආගම වේ නු සි, පකෙඛ- පක්ෂයෙක්හි, මං- මංආගම වේ. භවං අපි- වන්නෙ ද, මඤ්ඤබඛිතනා- මඤ්ඤබඛ බව හෙයින්, අකාරා පරො- ධාතුහුගෙ අකාරයා කෙරෙන් පර ව වේ.

ණො නිග්ගහීතස්ස 5.179. දිපද සි.

ගහස්ස- ගහ=උපාදනෙ යන ධාතුහු සම්බන්ධී වූ, නීගහීතස්ස- නිගහීතයහට, ණො හොති- ණකාරාදෙශ වේ. * ගණ්හිතූන යනාදි වෙ.

එකකතතුකානනති- එකකතීඃක වූ ධාතූන්ට ය යනු, කිං- කුමට යැ? භුත්තසම්ං දෙවදත්තෙන යඤ්ඤදද්දත්තෙනා වජති- යන තැන්හි අනෙකකතීඃකධාතූන් විෂයෙහි තූනාදීන් නො වන පිණිස සි. මෙහි ක්‍රියාවන් දෙදෙනාගෙ පූර්‍වාපරත්වය ඇද්ද එකකතීඃකත්වය නැති හෙයින් තූනාදීහු නො වෙත්.

---

* 'ණ ප්‍රත්‍යය වේ' සී සන්ය.

පුබ්බාති- පූර්වක්‍රියාව අර්ථ කොට ඇති ධාතුහු කෙරෙන් වෙති යි යනු, කිං- කුමට යැ? භූඤ්ජති ච පවති ච- යන තැන්හි තුනාදීන් නො වන පිණිස යි. මෙහි එකකතීෘකත්වය ඇද්ද ක්‍රියාවන් දෙදෙනා එකවිට පැමිණි බැවින් එකක්හට පූර්වත්වය නැත් නු යි තුනාදීහු නො වෙත්.

පබ්බතෝ- පර්වතය තෙමේ, නදිං- නදියට, අප්පත්වා- නො පැමිණ, හවති- වෙයි; පබ්බතං- පර්වතය, අතික්කමම- ඉක්ම, නදී භවතීති- නදිය වෙ නු යි කියා, සබ්බත්ථ- හැම තැන්හි, භූධාතුස්ස සම්භවා- භූධාතුහුගෙ සම්භවය හෙතු කොට ගෙන, එකකතෘකතා- එකකතීෘකත්වය ද, පුබ්බකාලතා ච- පූර්වකාලත්වය ද, ගම්‍යතෙ- දන්නා ලැබේ.

'පාපත්තං කත්වා' යන වාක්‍යයෙහි පසුවී වූ ආප=පාපුණනෙ * යන ධාතුහු කෙරෙන් 'පුබ්බෙකකත්තුකානං' 5·63 යි ත්වා ප්‍රත්‍යය කොට, පරරූප කොට, නඤ්සමාස කළ කල්හි අපත්වා යනු වේ.

'අතික්කමනං කත්වා' යන වාක්‍යයෙහි අතිපූර්වී වූ කම=පද වික්ෂේපෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් මෙයින් ත්වාප්‍රත්‍යය කොට, ප්‍රාදිසමාස කළ කල්හි 'පෙය්‍ය වා ත්වාසස සමාසෙ' 5·166 යි ත්වාහට ප්‍ය වෙයි; පකාර අප්‍රයොගී වෙයි; යකාරයහට 'වගග ලසෙහි තෙ' 1·49 යි මකාරාදෙශ වේයි; අතික්කමම යනු වේ.

සියලු ප්‍රථමාන්‍යාවිෂයෙහි භූධාතුහුගේ සම්භවය වෙයි; පදවී යෙහි සත්තාව්‍යභිචාරයක් නැති හෙයින් සියලු වස්තූන්ගේ ආත්මලාභසමකාලව ම සත්තාව ඇති බැවින් සත්තාවට පෙර ටුව මැ † අප්‍රාප්තිය ඇති බැවින් පර්වතයාගෙ නදියට අප්‍රාප්තිය පූර්ව යි; ආත්මලාභසමකාලව ම සත්තාව වන බැවින් භවනය පසු යි. භවනයට පෙරටුව මැ † අතික්‍රමණය වන බැවින් නදියගෙ පර්වතය ඉක්මීම පූර්ව යි; ඉක්ම වන බැවින් භවනය පසු යි. එහෙයින් මෙහි එකකතීෘකත්වය ද පූර්වකාලත්වය ද හැරෙ යි දත යුතු.

---

* 'පත්තං කත්වා' යන වාක්‍යයෙහි පත, පථ-ගමනෙ' යි සත්‍ය. විරිතසත්‍ය යෙහි ත් ණු පත්‍යධාතුයෙන් ම සාධිත ය. එකල ව්‍යාඛ්‍යාතෘන් ම දක්වන පරරූපකරණය නිරර්ථක ය. අඤ්ඤිකා පදසාධනවිකා කාශිකාදියෙහි ප පූර්ව ආපධාතුයෙන් මී සාධිත ය. ²එකල පරරූපය ද සාර්ථක වන්නෙ යි.

† 'පෙරටුව මැ' යි සත්‍ය.

යෙහුය්‍යවුත්තියා ලිඞ්ගං දස්සිතං තත්ථ සබ්බසෝ
විසෙසෝ පන විඤ්ඤූහි ඤෙය්‍යෝ පාඨානුසාරතෝ.

තබ්බාදයෝ.

—()—

ඉදානි ත්‍යාදයෝ වුච්චන්තෙ.

පව=පාකෙ; පවි ඉති ඨිතෙ, ක්‍රියත්ථා, බහුලම්නි ව සබ්බත්ථ වත්තතෙ.

වත්තමානෙ නිඅනන්තිඨිම්මන්තෙඅන්තෙසෙවෙහඑමෙහ. 6. 1

වත්තමානෙ-ආරද්ධාපරිසමත්තෙ අත්ථෙ වත්තමානතෝ ක්‍රියත්ථා ත්‍යාදයෝ හොන්ති. තෙසම්පනියමෙ,

---

ලිඞ්ගා- යථොක්ත වූ ස්ත්‍රීපුන්නපුංසක ලිඞ්ගය තෙම්, යෙහුය්‍ය වුත්තියා- බාහුල්‍යවෘත්තියෙන්, දස්සිතං- දක්වන ලද. තත්ථ- ඒ ලිඞ්ගයෙහි, සබ්බසෝ- සර්ව්‍වප්‍රකාරයෙන්, විසෙසෝ පන- විශෙෂය වනාහි, විඤ්ඤූහි- නුවණැත්තවුන් විසින්, පාඨානුසාරතෝ- පාළි අනුසාරයෙන්, ඤෙය්‍යෝ- දත යුත්තෙ සි.

තබ්බාදයෝ.

—()—

ඉදානි- දැන්, ත්‍යාදයෝ- ත්‍යාදීන්, වුච්චන්තෙ- කියනු ලැබෙත්.

පව- පව ධාතු, පාකෙ- පිසීමෙහි වැටෙ; පවි ඉති- පවි යි කියා, ඨිතෙ- සිටි කල්හි, ක්‍රියත්ථා- ක්‍රියත්ථා ධාතු ද, බහුලං ඉති ව- බහුලං ධාතු ද, සබ්බත්ථ- සියලු ත්‍යාදි කාණ්ඩයෙහි, වත්තතෙ- වැටෙ.

වත්තමානෙ නිඅනන්තිඨිම්මන්තෙඅන්තෙසෙවෙහඑමෙහ 6. 1

වත්තමානෙ ඇ ති අන්ති යනාදිය හා දිවිපද යි.

වත්තමානෙ ඇ යි සෙයි; ආරද්ධා- පටන් ගන්නා ලදින්, අපරිසමත්තෙ අත්ථෙ- නො නිමි අර්ථයෙහි, වත්තමානතෝ- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, ත්‍යාදයෝ හොන්ති- ති ආදි ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. තෙසම්පි- ඒ ත්‍යාදීන්ගෙ ද, අනියමෙ- නියමයක් නැති කල්හි,

පුබ්බපරවජ්ජකානමෙකානෙකෙසු තුම්හාමහසෙසෙසු මෙ මෙ මජ්ඣිමුත්තමපඨමා. 6. 14

එකානෙකෙසු * තුම්හාමහසද්දවචනීයෙසු තදඤ්ඤඤ්ඤසද්දවචනීයෙසු ච කාරකෙසු පුබ්බවජ්ජකානං පරවජ්ජකානඤ්ච මජ්ඣිමුත්තමපඨමා දෙව දෙව හොන්ති යථාක්කමං ක්‍රියඤ්ඤාති එකමහි වත්තබ්බෙ එකවචනං කි.

ති අන්ති ඉති † පඨමො; ආදෙ නිද්දිට්ඨත්තා. සි ථ ඉති මජ්ඣිමො; මපෙක්ඛ නිද්දිට්ඨත්තා. මි ම ඉති උත්තමො; උත්තම සද්දො'යං සභාවතො තිපපභූතීනමන්තභූයමාහ. එවං පරවජ්ජෙක'පි යථාක්කමං යොජනීයං.

පුබ්බපරවජ්ජකානමෙකානෙකෙසු තුම්හාමහසෙසෙසු මෙ මෙ මජ්ඣිමුත්තමපඨමා 6.14. පුබ්බපරවජ්ජකානං යැ එකානෙකෙසු යැ * තුම්හාමහසෙසෙසු යැ දෙව දෙව යැ මජ්ඣිමුත්තම පඨමා යැ යනු පද සි.

එකානෙකෙසු- එකාච් අනෙකාච්යෙහි වැටෙන්නා වූ, * තුම්හාමහසද්දවචනීයෙසු- තුම්හ අම්හ ශබ්දයන් විසින් කිය යුතු වූ ද, තදඤ්ඤඤ්ඤසද්දවචනීයෙසු ච- ඔවුන් කෙරේන් අන්‍ය වූ තශබ්දාදීන් විසින් කිය යුතු වූ ද, කාරකෙසු- කාරකයන් හෙ රෙහි, පුබ්බවජ්ජකානං- පූර්ෂථිකයන්. සම්බන්ධී වූ ද, පරවජ්ජකානං ච- පරෂථිකයන් සම්බන්ධී වූ ද, මජ්ඣිමුත්තමපඨමා- මධ්‍යම උත්තම ප්‍රථම වූ, දෙව දෙව- ප්‍රත්‍යයො දෙදෙනෙක් දෙදෙනෙක්, ක්‍රියඤ්ඤා- ධාතුහු කෙරෙන් පර ව, යථාක්කමං- පනවින්, හොන්තීති- වෙත් නු සි, එකමහි වත්තබ්බෙ- එකාච් යක් කිය යුතු කල්හි, එකවචනං- එකවචන වූ, ති- තිප්‍රත්‍යය වෙ.

මෙහි යථාක්‍රමභූයන් තුම්හශබ්දප්‍රයොගයෙහි මධ්‍යමපුරුෂ වූ සි ථ යන ප්‍රත්‍යයන් දෙදෙනාගෙ වීම යැ; අම්හශබ්දප්‍රයොග යෙහි උත්තමපුරුෂ වූ මි ම යන දෙදෙනාගෙ වීම යැ; තශබ්දාදි ප්‍රයොගයෙහි ප්‍රථමපුරුෂ වූ ති අන්ති දෙදෙනාගෙ වීම සි. සෙස්සෙහි ද මෙ ම ක්‍රම සි.

ති අන්ති ඉති- ති අන්ති යනු, පඨමො- ප්‍රථමපුරුෂ සී; ආදෙ නිද්දිට්ඨත්තා- ආදියෙහි දක්වන ලද හෙයිනි. සි ථ ඉති- සි ථ යනු, මජ්ඣිමො- මධ්‍යමපුරුෂ සි; මපෙක්ඛ නිද්දිට්ඨත්තා-

---

* 'තුම්හඅම්හ' කඤ්චි. † 'ති අන්තීති' කඤ්චි.

ත්‍යාදිසු පරභූතෙසු කත්තුකම්මභාවවිහිතෙසු ක්‍යාලාදයො * භවන්තීති 'ක්‍යෝ භාවකම්මෙසවපරොක්ඛෙසු මානන්තත්‍යාදිසු' 5·17, 'කත්තරි ලො' 5·18 ඉච්චාදිනා තෙසං විධානතො† ත්‍යාදයො කත්තුකම්මභාවෙසෙව විඤ්ඤායන්තීති කත්තරි තිම්හි ලොප පවත්තති.

බහුම්හි වත්තබ්බෙ අන්ති.

ඞවි විකරණානං 5. 161

විකරණානං ඞවි ලොපො හොතීති ලසසාකාරස්ස ලොපො. පවත්තති පවසි; පවත්තති

ම්ඛ්‍යයෙහි දක්වන ලද නොයිනි. මි ම ඉති- මි ම යනු, උත්තමො- උත්තමපුරුෂ යි; අයං උත්තමසද්දො- මෙ උත්තමශබ්දය තෙම්, සභාවතො- සභාවයෙන්, තිපපභූතීනං- තිශබ්දාදීන්ගෙ, අත්ත ඛ්‍යමාහ- අත්තද්‍රව්‍යය කියා. පරඤ්ඤකෙ'පි- පරෂ්ඨිකයෙහි ද්‍ය, ඨථාකකමං- පත්තීන්, එවං- මෙසෙ ම, යොජනීයං- යෙදිය යුතු යි.

කත්තුකම්මභාවවිහිතෙසු- කර්තෘකර්මීභාවයෙහි කරන ලද, ත්‍යාදිසු පරභූතෙසු-ත්‍යාදීන් පර කල්හි, ක්‍යාලාදයො භවන්තීති- ක්‍යවිකරණ ලවිකරණාදීහු වෙත් නු යි, ක්‍යෝ භාව—පෙ— කත්තරි ලොති- 'ක්‍යෝ භාවකම්මෙසවපරොක්ඛෙසු මානන්තත්‍යා දිසු' 5·17, 'කත්තරි ලො' 5·18 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, තෙසං විධානතො-එ ක්‍යාලාදීන්ගෙ විධානය හෙතු කොට ගෙන, ත්‍යාදයො- ත්‍යාදීහු, කත්තුකම්මභාවෙසෙව- කර්තෘකර්මීභාව යෙහි ම, විඤ්ඤායන්තීති- දන්නා ලැබෙත් නු යි, කත්තරි- කර්තෘ කාරකයෙහි කරන ලද, තිම්හි- තිප්‍රත්‍යය පර කල්හි, ලො- ලවිකරණ වෙ. පවත්තති- යනු වෙ.

බහුම්හි වත්තබ්බෙ- බහුවචනයක් කිය යුතු කල්හි, අන්ති- අන්තිප්‍රත්‍යය වෙ.

ඞවි විකරණානං 5·161· දම්පද යි.

විකරණානං-විකරණයන්ට, ඞවි-කිසි තැනෙක්හි, ලොපො හොතීති- ලොප් වෙ නු යි, ලසස- ලවිකරණයාගෙ, අකාරස්ස- අකාරයාහට, ලොපො- ලොප් වෙ. පවත්තති යනු වෙ.

---

* 'ක්‍යාදයෝ' ඉති කඤ්චි. † 'විධානා' ඉති පදසාධනෙ.

හිම්මෙඤ්ඤස. 6. 57

අකාරඤ්ඤ දීඝො හොති හිම්මෙඤ්ඤු. පවාමි; පවාම.

පරඡ්ඡකෙක, පවතෙ; පවතෙන්ත; පවසෙ; පවවෙහ; පවෙ; පවමෙහ.*

කාමෙම, 'ඤ්ඤා භාවකාමෙම'ඤ්ච්චාදිනා 5·17 ඤ්ඤා.

පව=පාකෙ ඝඤ ධාතු පව හි කියා තිබෙයි; අකාර උච්චාරණ පිණිස ය; වර්තමානාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'වත්තමානෙ තිඅන්‍යි' 6·1 යනාදි සූත්‍රයෙන් ත්‍යාදීහු වෙති; ඔවුනු දු පුරුෂවචනකාරකානියමයෙන් පත්තෙහි, 'පුබ්බපරඡ්ඡකානං' 6·14 යනාදිසූත්‍රයෙන් නියම කළ හෙයින්, ඡෙඝකාරකයාගෙ එකත්වයක් විවක්ෂිත කල්හි පූර්ඝඡ්ඣසම්බන්ධී වූ ප්‍රථමපුරුෂෙකවචන වූ ති වෙයි; වන්නෙ ද, භාවකර්මකර්තෘයෙහි විහිත ත්‍යාදීන් පර කල්හි ඤ්ඤාලාදීන්ගෙ විධානසාමර්ථ්‍යයෙන් සාධනත්‍රයෙහි ත්‍යාදීහු දන්නා ලදහු නු සි, කර්තෘකාරකයක් විවක්ෂිත කල්හි කර්තෘකාරකයෙහි ති වෙයි; බහුත්වයක් විවක්ෂිත කල්හි බහුවචන වූ අන්ති වෙ; කර්තෘකාරකයෙහි කරන ලද ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ධාතුහු කෙරෙන් පර ව 'කත්තරි ලො' 5·18 යන සූත්‍රයෙන් ලවිකරණ වෙයි; ලකාර අප්‍රයොගී වෙයි; අකාර චකාර යෙහි සංහිත වෙයි; පවති යනු වෙ. ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ලවිකරණයහට 'ඣවි විකරණානං' 5·161 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි; පවන්ති යනු වෙ. සො- හෙ තෙම, † පවති- දැන් පිසෙ; තෙ- ඔහු, පවන්ති- දැන් පිසෙත්; ඣං- තො, පවසි- පිසෙහි; ‡ තුම්හෙ- නෙපි, පවථ- පිසහු? §

හිම්මෙඤ්ඤස 6·57· දීර්ඝපද සි.

හිම්මෙඤ්ඤු- හි ම් ම යන ත්‍රිමාවුන් පර කල්හි, අකාරඤ්ඤ- විකරණසම්බන්ධී වූ අකාරයහට, දීඝො හොති- දීර්ඝ වෙ. පවාමි; පවාම- යනු වෙ. අහං- මම, පවාමි- පිසෙම්; මයං- අපි, පවාම- පිසමු; පරඡ්ඡකයෙහි දු අපි මෙසෙ මැ සි.

පරඡ්ඡකෙක- පරඡ්ඡකයෙහි දු උදාහරණ කියනු ලැබෙ. පවතෙ යනාදි වෙ.

කාමෙම- කාම්යෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. ඤ්ඤා භාවකාමෙමසු ඉති- 'ඤ්ඤා භාවකාමෙමසු' 5·17 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, ඤ්ඤා- ඤ්ඤවිකරණ වෙ.

---

* 'පවාමෙන' ඉති සඞ්ඛ්‍යා, 'පවාමොති ඤෙව දීඝං කත්වා පඨන්ති, තඤ්ච 'බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝඤ්ඤා'නි 1.33 දීඝො'- ඉති ටීකා.

† 'එතෙම' ඊ සමහර. ‡ 'පිසෙසි' ඊ සමහර. § 'පිසථ' ඊ සමහර.

කායස්ස. 6. 37

ඩ්‍රියත්‍ථා පරස්ස කායස්ස ඊඤ්ඤ් වා හොති. ඤකාරෝ ආදෑව් යවත්‍ථෝ. පවීයති, පවවති.

ගුරූපුබ්බා රස්සා රෙ නෙනන්තීනං. 6. 74

ගුරූපුබ්බස්මා රස්සා පරෙසං නෙනන්තීනං රෙ වා හොති. පවීයරෙ, පවීයන්ති, පවවරෙ, පවවන්ති; පවීයසි, පවවසි; පවීයථ, පවවථ; පවීයාමි, පවවාමි; පවීයාම, පවවාම. පවීයතෙ, පවවතෙ; පවීයරෙ, පවීයන්තෙ, පවවරෙ, පවවන්තෙ; පවීයසෙ, පවවසෙ; පවීයවෙහ, පවවවෙහ; පවීයෙ, පවෙව; පවීයමෙහ, පවවමෙහ. *

භාවෙ, භූ=සත්තායං; භාවස්සෙකත්තා එකවච්චනමෙව්. තඤ්ච පඨමපුරිසෙයෙව සම්භවති. භූයති දෙවදත්තෙන; භූයතෙ වා. දෙවදත්තස්ස සම්පති භවනන්ති අත්‍ථෝ. නෙහීඤ්ඤ් බහුලං විධානා.

කායස්ස 6-37· එසපද සි.

ඩ්‍රියත්‍ථා- ධාතුහු කෙරෙන්, පරස්ස- පර වූ, කායස්ස- කාය හට, වා- විකල්පයෙන්, ඊඤ්ඤ් හොති- ඊඤ්ඤ් වෙ. ඤකාරෝ- ඤකාර තෙමෑ, ආදෑව්යවත්‍ථෝ- ආදෑවැ ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. පවීයති, පවවති- යනු වෙ. සෝ- හෙතෙම, පවීයති- දැන් පිසනු ලැබෙ, පවවති- පිසනු ලැබෙ.

ගුරූපුබ්බා රස්සා රෙ නෙනන්තීනං 6-74· ගුරූපුබ්බා යැ රස්සා යැ රෙ යැ නෙනන්තීනං යැ යනු පද සි.

ගුරූපුබ්බස්මා- ගුරු අක්ෂරයක්හු පූර්‍ව කොට ඇති, රස්සා- හ්‍රස්වාක්ෂරයා කෙරෙන්, පරෙසං- පර වූ, නෙනන්තීනං- නෙනන්තීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, රෙ හොති- රෙ වෙ. පවීයරෙ යනාදි වෙ. තෙ- ඔහු, පවීයරෙ- පිසනු ලැබෙත්; පවීයන්ති- පිසනු ලැබෙත්; පවවරෙ- පිසනු ලැබෙත්; පවවන්ති- පිසනු ලැබෙත්. ත්වං- තො, පවීයසි- පිසනු ලැබෙහි; පවවසි- පිසනු ලැබෙහි. තුමෙහ- තෙපි, පවීයථ- පිසනු ලබවු; පවවථ- පිසනු ලබවු. අහං- මම, පවීයාමි- පිසනු ලැබෙමි; පවවාමි- පිසනු ලැබෙමි. මයං- අපි, පවීයාම- පිසනු ලබමු; පවවාම- පිසනු ලබමු. පර ඡවිභායෙහි දු අවී මෙම නියා සි.

භාවෙ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. භූ- භූ යන ධාතු, සත්තායං- වීමෙහි වැටෙ; භාවස්ස- භාවයා තමා, එක

---

* 'පවීයාමෙහ පවවාමෙහ' ඉති ඉඛ. 275.

ක්‍රියඤ්ඤා කත්තරි තප්‍යාදි කම්මසඞ්කඤ්ච සකම්මකා
භාවෙ චාකම්මකා කම්මාවවනිවජ්ජායමසඤ්ඤතෝ.

භවිස්සති සත්තිස්සනත්තිස්සසිස්සථස්සාමිස්සාමස්සතෙස්සතෙන
සස්සෙස්සවෙහස්සංස්සාමෙහ 6. 2

භවිස්සති - අනාරද්ධේ අපේ වත්තමානතෝ ක්‍රියතෝ සුතප්‍යාදයෝ හොන්ති.

අජ්ඣාදීනං බ්‍යඤ්ජනසඞ්ඛ්‍යේ. 6. 35

ක්‍රියතෝ පරෙසං අජ්ඣාදීනං ඊජ්ඣාදීනඤ්ච * බ්‍යඤ්ජනසඞ්ඛ්‍යේ හොති වා. වවත්ථිතවිභාසායං. සෙසති සජ්ඣාදීනං සප්‍යාදී

තප්‍යා- එකක් බව හෙයින්, එකවචනමෙව- එකවචන ම වෙයි. තඤ්ච- හෙ ද, පඨමපුරිසෙයෙව්- ප්‍රථමපුරුෂයෙහි ම, සම්භවති- සම්භව වන්නෙ යි. දෙවදත්තෙන- දෙවදත්තයා විසින්, භූයති- වීම යි; භූයතෙ වා- භූයතෙ කියා හෝ වෙ. අපි එම යි. දෙවදත්තස්ස- දෙවදත්තයාගෙ, සම්පති- දැන්, භවනන්ති අත්ථෝ- වීම ය යන අර්ථ යි. පුථිඤ්චිකයෙහි භූයති යනු වෙයි. පරඤ්චිකයෙහි භූයතෙ යනු වෙ. බහුලංවිධානා- බහුලං විධානඤ් හෙතු කොට ගෙන, ඉඝ- මෙ භාවයෙහි, ඊඤ්- ඊඤ් තෙම, න- නො වෙ

තප්‍යාදි- තප්‍යාදිප්‍රත්‍යයෝ, සකම්මකා ක්‍රියතෝ- සකර්මක ධාතූහු කෙරෙන්, කත්තරි- කර්තෘකාරකයෙහි ද, කම්මසඞ්කඤ්ච- කර්මකාරකයෙහි ද, හොන්ති- වෙති. අකම්මකා- අකර්මක ධාතූහු කෙරෙන් ද, කම්මාවවනිවජ්ඣායං- විද්‍යමාන වූ කර්ම අවිවක්ෂිත කල්හි, අඤ්ඤතෝ ච- සකර්මකධාතූහු කෙරෙන් ද, භාවෙ ච- භාවයෙහි ද, කත්තරි ච- කර්තෘකාරකයෙහි ද, හොන්ති- වන්නාහු යි. හොන්ති යනු අධ්‍යාහාර යි.

භවිස්සති සත්තිස්සනත්තිස්සසිස්සථස්සාමිස්සාමස්සතෙස්සතෙන සස්සෙස්සවෙහස්සංස්සාමෙහ 6.2. භවිස්සති යැ සත්තිස්සනත්ති යනාදි හා දර්පද යි.

භවිස්සති- භවිස්සති ය යි සෙයි; අනාරද්ධේ අපේ- පටන් නො ගන්නා ලද අර්ථයෙහි, වත්තමානතෝ- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියතෝ- ධාතූහු කෙරෙන් පර ව, සුතප්‍යාදයෝ හොන්ති- සුති ආදිප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

අජ්ඣාදීනං බ්‍යඤ්ජනසඞ්ඛ්‍යේ 6.35. නිපද යි.

---

* 'සජ්ඣාදීනඤ්ච' ඉති කත්ථචි.

සඤ්ඤ අවයවෝ* අධිප්පෙතෝ 'සද්දි බ්‍යඤ්ජනසසා'නි 5·170 සිද්ධොපි තාදිසු පරහුතෙසු එතෙසමෙවාති නියමත්ථෝයමාරම්භෝ.

ලසසාගාරසස ලොපෙ, † පවිසසති; පවිසසරෙ, පවිසසනති; පවිසසසි; පවිසසථ; පවිසසාමි; පවිසසාම. පවිසසතෙ; පවිසසරෙ, පවිසසනෙත; පවිසසසෙ; පවිසසවෙහ; පවිසසං; පවිසසාමෙහ.

කරිස්සති, පවිසිසසති.

කාසසස සෙ. 6. 49

කාසසස වා ලොපො හොති සෙ. පවිසසති, පවිසිසසති; පවිසිසසරෙ, පවිසිසසනති, පවිසසරෙ, පවිසසනති, පවිසිසරෙ, පවි

ක්‍රියතෙ පරෙසං-ධාතුහු කෙරෙන් පර වූ, අආදීනං--අආදීන් සම්බන්ධී වූ ද, ඊආදීනං- ඊආදීන් සම්බන්ධී වූ ද, සසආදීනඤ්ච- සසආදීන් සම්බන්ධී වූ ද, බ්‍යඤ්ජනසස- බ්‍යඤ්ජනයහට, වා-විකල්පයෙන්, ඉඤ් හොති- ඉඤ් වෙ. වචනිත්‍රවිභාසායං- මෙ වාශබ්දය ව්‍යවසිතවිභාෂායෙහි වැටෙ. සෙසති- සස යි, සසාදීනං- සසාආදීන්ගෙ ද, සසත්‍යාදීනඤ්ච- සසතිආදීන්ගෙ ද, අවයවෝ- අවයව තෙම, අධිප්පෙතෝ-කැමැති වන ලදි. සද්දි බ්‍යඤ්ජනසසාති- 'සද්දි බ්‍යඤ්ජනසස' 5·170 යන සූත්‍රයෙන්, සිද්ධොපි- ඉකාර සිද්ධ වුව ද, අයං ආරම්භෝ- මෙ සූත්‍රය, තාදිසු පරහුතෙසු- තාදීන් පර කල්හි, එතෙසමෙවාති- මෙ අර්සසආදීන්ට ම සද්දිආගම වන්නෙ ය යන, නියමත්ථෝ- නියමය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි.

ලසස- ලවිකරණයාගෙ, අකාරසස ලොපෙ- ‡ අකාරයා ලොප් කළ කල්හි, පවිසසති යනාදි වෙ. සෝ- හෙ තෙම, පවිසසති- අනාගතයෙහි පිසන්නෙ සි; තෙ- ඔහු, පවිසසනති- අනාගතයෙහි පිසන්නාහු සි; මත්තෙහි ද උකතානුසාරයෙන් අර්ථ බිණිය යුතු.

කරිස්සති- කරිෂ්‍යයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. පවිසිසසති- යනු වෙ. සෝ- හෙ තෙම, පවිසිසසති- අනාගතයෙහි පිසනු ලැබෙ.

කාසසස සෙ 6·49· දවිපද සි.

සෙ- සසප්‍රත්‍යයා පර කල්හි, කාසසස- කාවිකරණයහට, වා-විකල්පයෙන්, ලොපො හොති- ලොප් වෙ. පවිසසති යනාදි වෙ.

---

* 'සසවවාදීනඤ්චාවයවෝ' කඤ්චි. † 'ලොපෙ' කඤ්චි.
‡ 'අකාරලොපෙ' යි සනය.

සසන්ති ඉච්චාදි.* කත්තුසමං. කෙය්‍යාව විසෙසෙ. භාවේ, භූසිස්සති, භවිස්සති. භූසිස්සතෙ, භවිස්සතෙ—

නාමෙ ගරහාවිම්හයෙසු. 6. 3

නාමසද්දෙ නිපාතෙ සති ගරහායං විම්හයෙ ච ගම්‍යමානෙ සසත්‍යාදයෝ හොන්ති. ගරහායං, සාපි නාම පවිස්සතීච්චාදි. විම්හයෙ, අච්ඡරියං වත හො, අබ්භුතං වත හො, අඤ්ඤා නාම පවිස්සතීච්චාදි—

භූතෙ ඵළංඛඤ්ඤංමහාආළ්‍යෙවහංඅමෙහ. 6. 4

භූතෙ- පරිසමත්තෙන අපේච්ච වත්තමානතො ක්‍රියාතො ඵාදයෝ හොන්ති. භූතානජ්ජතනෙ වකඛමානත්තා ඉමෙ භූතාජ්ජතනෙ† භූතසාමඤ්ඤෙ ච භවන්ති.

කත්තුසමං- කතෘකාරකය හා සම සි. කෙය්‍යාව- කෘත්‍යකරණය ම්, විසෙසෙ- වෙනස සි. භාවේ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබේ. භූසිස්සති යනාදි වේ. භූසිස්සති- අනාගතයෙහි වීම සි—

නාමෙ ගරහාවිම්හයෙසු 6.3· දවිපද සි.

භූතවර්තමානවිභක්තීන් යථාසම්භවයෙන් ප්‍රාප්ත කල්හි සසත්‍යාදි විධානය සඳහා මෙ සූත්‍රය ආරබ්ධ සි.

නිපාතෙ- අසඛ්‍ය වූ, නාමසද්දෙ සති- නාමශබ්දයා විද්‍යමාන කල්හි, ගරහායං- නිඳුවක් ද, විම්හයෙ ච- ආශ්චර්‍යයක් ද, ගම්‍යමානෙ- හැඟෙන කල්හි, සසත්‍යාදයෝ හොන්ති- සසති ආදිහු වෙති. ගරහායං-නිඳුවක් ගම්‍යමාන කල්හි නාමශබ්දයා හා යොගයෙහි සසනිප්‍රත්‍යය කියනු ලැබේ. සාපි නාම පවිස්සති ඉති- සාපි නාම පවිස්සති යන, ආදි-මේ ආදිය වේ. සාපි නාම- හොත්, පවිසසති-පිසන්නී ද. විම්හයෙ- ආශ්චර්‍යයක් ගම්‍යමාන කල්හි නාම ශබ්දයා හා යොගයෙහි සසනිප්‍රත්‍යය කියනු ලැබේ. අච්ඡරියං —පෙ—පවිසසති ඉති- අච්ඡරියං වත හො, අබ්භුතං වත හො, අඤ්ඤා නාම පවිස්සති යන, ආදි- මේ ආදිය වේ. අඤ්ඤා නාම- අඤ්ඤයෙක් නම්, පවිස්සති- පිසන්නෙ ද; හොභවත්ති, වත්තා- එකාන්තයෙන්, අච්ඡරියං- ආශ්චර්‍යයෙකි; හොභවත්ති, වත- එකාන්තයෙන්, අබ්භුතං- අද්භුතයෙකි—

භූතෙ ඵළංඛඤ්ඤංමහාආළ්‍යෙවහංඅමෙහ 6.4· භූතෙ යැ ඵළං ඝනාදිය හා දවිපද සි.

---

* 'පවිසසන්තිවාදි' සහවි.

† 'භූතානජ්ජතනෙ' ඉති සඛ්‍යත්. තථාපි ලිපිඝරඛ්‍යාමයෙව.

අහඤ්ඤතරහයතෝ අඩ්ඩරත්තං වා තදුපඩ්ඩඪං
අනෙතා කත්වාන විඤ්ඤුදයෝ අහෝ අජ්ජතනෝ ඉති.
තදඤ්ඤඤ්ඤ පන යෝ කාලෝ සෝ'නජ්ජතනසඤ්ඤිතෝ.

ආඒඤ්ඤාදිඝඩඤ්ඤ් වා. 6. 15

ආආදෙ, ඒආදෙ, සඤ්ඤාආදෙ ච ක්‍රියඤ්ඤස්ස අඤ්ඤ් වා හොති.

එඤ්ඤාඨඤ්ඤෙඝඅඅඒඨ්ඨානං ඔඅඅංඝඨඤ්ඤෙඨෝවෙහාක්. 6. 38

ආසඝවරිතොව අකාරෝ ගයහතෙ; න පරොකෙඛ විහිතොං ඨෝ පනනෙන නිදෙඝා තාදිසමබ්භාසියෙව; තඤ්ඤෙව වා නිඤ්ඤි තත්තා. නිඤ්ඤයකරණමෙති හි සුත්තකාරාචිණ්ණං.

භූතෙ ය සී සෙසි; පරිසමත්තෙ අත්ථෙ- පරිසමාප්ත වූ අර්ථයෙහි, වත්තමානතෝ- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියඨෝ- ධාතුහු කෙරෙන්, ඒආදයෝ හොන්ති- ඒආදිප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. භූතානජ්ජතනෙ- භූතානද්‍යතනයෙහි, වකඛමානත්තා- ආඋආදි වූ ද අඋආදි වූ ද ප්‍රත්‍යයන්ගෙ වක්ඛ්‍යමාන බව හෙතු කොට ගෙන, ඉමෙ- මේ ඒආදීහු, භූතාජ්ජතනෙ- භූතාද්‍යතනයෙහි ද, * භූතසාමඤ්ඤෙ ච- භූතසාමාන්‍යයෙහි ද, භවන්ති- වෙත්.

අහඤ්ඤ- දිනයාගෙ, උභයතෝ- දෙකොටියෙන්, අඩ්ඩරත්තං වා- අර්ධරාත්‍රියක් හෝ හෙවත් පසළොස්පැයක් හෝ, තදුපඩ්ඪං වා- එයින් අර්ධයක් හෝ හෙවත් සත්පැසමාරක් හෝ, අනෙතා කත්වාන- ඇතුළත් කොට, අහෝ- දිවාභාගය තෙම, අජ්ජතනෝ ඉති- අජ්ජතනකාලය සි කියා, විඤ්ඤුදයෝ- දත යුත්තෙ ය. තදඤ්ඤඤ්ඤ- එයින් අන්‍ය වූ, යෝ කාලෝ- යම් කාලයෙක් ඇද් ද, සෝ පන- එ කාලය වනාහි, අනජ්ජතනසඤ්ඤිතෝ- අනද්‍යතන යයි දන්නා ලදි.

ආඒඤ්ඤාදිඝඩඤ්ඤ් වා 6·15· සිපද.සි.

ආආදෙ- ආආදීන් පර කල්හි ද, ඒආදෙ- ඒආදීන් පර කල්හි ද, සඤ්ඤාආදෙ ච- සඤ්ඤාආදීන් පර කල්හි ද, ක්‍රියඨස්ස- ධාතුහට, වා- විකල්පයෙන්, අඤ්ඤ් හොති- අඤ්ඤ් වෙ.

එඤ්ඤාඨඤ්ඤෙඝඅඅඒඨ්ඨානං ඔඅඅංඝඨඤ්ඤෙඨෝවෙහාක් 6·38· දුවිපද.සි.

අකාරෝ- මේ සූත්‍රයෙහි අකාර තෙම, ආසඝවරිතොව- ආකාරයා හා සඝවරිත වූයෙ ම, ගයහතෙ- ගන්නා ලැබෙ සි; න පරොකෙඛ විහිතොං- පරොක්ෂායෙහි විහිත වූයෙ නෝ ගන්නා

---

* 'භූතානජ්ජතනෙ- භූතානද්‍යතනයෙහි ද' සි සන්‍ය.

'එය්‍යාථාදීනං ඔආදයෝ වා හොන්ති යථාසකමන්ති ඊස වා ත්‍ථෝ. අපවිත්‍ථෝ, පවිත්‍ථෝ, අපවත්‍ථෝ, පවත්‍ථෝ.

ආර්‍ය්‍යමහාසඝාසඝමහානං වා. 6. 33

එතෙසං වා රසෝ හොතීති පකෙඛ රසෙ ච, අපව්, පව්, අපව්, පව්.

ළංසිංඝංසු. 6. 39

උම්චවස්ස ඉංසු අංසු වා හොන්ති. අපවිංසු, පවිංසු; අපවංසු, පවංසු; අපවුං, පවුං.

ලැබෙ. ථෝ පන- ථකාර වනාහි, අනෙන නිද්දෙසා- ආදෙශින්ට අන්තයෙහි දැක්වූ හෙයින්, තාදිසමබ්භි යෙව- සියලු ආඛ්‍යාතික ප්‍රත්‍යයන්ට අන්තයෙහි නිර්දිෂ්ට වූ තු ආදීන් සමබන්ධ වූයෙ ම, ගය්හතෙ- ගන්නා ලැබෙ; තස්සෙව වා නිස්සිතත්තා- එ ථකාර යාගෙ ම හෝ ග්‍රහණය හෙයින් හෝ යි. 'නිස්සිතත්තාති ගහිතත්තා' යනු පඤ්ඤිකා යි. නිස්සයකරණම්පි හි- නිශ්‍රයකරණය ද, සුත්තකාරාවිණ්ණං- සූත්‍රකාරයන් විසින් ආචිණ්ණ යි. මෙ සූත්‍රයෙහි අකාරය භූතයෙහි හා අනජ්ජතනයෙහි අකාර ගත යුතු ය; පරොක්ඛායෙහි අකාර නො ගත යුතු ය. ථකාර වනාහි ආදෙශින්ට කෙළවර දැක්වූ හෙයින් සියලු ආඛ්‍යාතිකප්‍රත්‍යයන්ට කෙළවර දැක්වූ 'තුඅනතු' 6.10 යනාදි සූත්‍රයෙහි ථකාර ම ගත යුතු ය යනු අභිප්‍රාය යි.

එය්‍යාථාදීනං- එය්‍යාථාදීන්ට, යථාසකමං- පනතින්, ඔආදයෝ- ඔආදීහු, වා හොන්තීති- විකල්පයෙන් වෙත් නු යි, ඊස- ඊප්‍රත්‍යයෙහට, වා- විකල්පයෙන්, ත්‍ථෝ- ත්‍ථෝ යනාදෙශ වේ. අපවිත්‍ථෝ යනාදි වේ. සෝ- හෙතෙම, අපවිත්‍ථෝ- අතීතයෙහි පිසී. මත්තෙහි ද මෙ ම නය යි.

ආර්‍ය්‍යමහාසඝාසඝමහානං වා 6.33. දවිපද යි.

එතෙසං- මෙ ආර්‍ය්‍යාදීන්ට, වා- විකල්පයෙන්, රසෝ හොතීති- හ්‍රස්ව වෙ නු යි, පකෙඛ- පක්‍ෂයෙක්හි, රසෙ ව- හ්‍රස්ව ද කළ කල්හි, * අපව්, පව් යනාදි වේ.

ළංසිංඝංසු 6.39. ළංස ඇ ඉංසුංසු ඇ යනු පද යි.

ළං ඉති- ළං ඝන, අස්ස- මොහට, වා- විකල්පයෙන්, ඉංසු අංසු හොතීති- ඉංසු අංසු යනාදෙශයෝ වෙත්. අපවිංසු, පවිංසු යනාදි වේ. තෙ- ඔහු, අපවිංසු- අතීතයෙහි දිසූ. මත්තෙහි ද මෙ ම නය යි.

---

* 'රසෙඝ- හ්‍රස්ව කළ කල්හි' යි. සන්‍ය.

ඔස්ස අඉඋපථෙසු. 6. 42

ඔසස අඅාදයො වා හොනති. අපව, පව; අපවි, පවි; අපවිත්‍ථ, පවිත්‍ථ; අපවත්‍ථ, පවත්‍ථ; අපවිත්‍ථො, පවිත්‍ථො; අපවත්‍ථො, පවත්‍ථො.

සි. 6. 43

ඔස්ස සි වා හොති. අපවිසි, පවිසි; අපවසි, පවසි; අපවො, පවො.

මහාත්‍ථානමුස්සඳ. 6. 45

මහාත්‍ථානමුස්සඳ වා හොති. ඊඅාදිසම්බන්‍ධනමෙව ගහණං. අපවුත්‍ථ, පවුත්‍ථ.

ඉංස්ස ච සිස්සඳ. 6. 46

ඉමිචචසස සිස්සඳ වා හොති මහාත්‍ථානස්සව බහුලං. ඤකාරො අාදයවයවත්‍ථො. අපවසිත්‍ථ, පවසිත්‍ථ, අපවිත්‍ථ, පවිත්‍ථ, අපවත්‍ථ, පවත්‍ථ; අපවිසිං, පවිසිං, අපවසිං, පවසිං, අපවිං, පවිං; අපවුමහ,

---

ඔස්ස අඉඋපථෙසු 6·42· දසිපද සි.

ඔසස- ඔප්‍රත්‍යයඝට, වා- විකල්පයෙන්, අාදයො හොනති- අාදිහු වෙත්. අපව, පව යනාදි වෙ. ඛං- නො, අපව- අතීත යෙහි පිසී.

සි 6·43· එකපද සි.

ඔසස- ඔප්‍රත්‍යයඝට, වා- විකල්පයෙන්, සි හොති- සි යන අාදෙශ වෙ. අපවිසි, පවිසි යනාදි වෙ.

මහාත්‍ථානමුස්සඳ 6·45· මහාත්‍ථානං යැ උස්සඳ යැ යනු පද සි.

මහාත්‍ථානං- මහා ත්‍ථ යන මොවුන්ට, වා-විකල්පයෙන්, උස්සඳ හොති- උස්සඳ වෙ. ඊඅාදිසම්බන්‍ධනං එව- ඊඅාදීන් හා සම්බන්‍ධ වූ ම මහාත්‍ථයන්ගෙ, ගහණං- ගැන්ම සි. අපවුත්‍ථ, පවුත්‍ථ- යනු වෙ. තුමෙහ- තෙපි, අපවුත්‍ථ- අතීතයෙහි පිසූ. මත්තෙහි දු මෙම නය සි.

ඉංස්ස ච සිස්සඳ 6·46· තිපද සි.

ඉං ඉති- ඉං යන, අසස- මොහට ද, මහාත්‍ථානස්සව- මහා ත්‍ථ යන මොවුන්ට ද, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, වා- විකල්පයෙන්, සිස්සඳ හොති-සිස්සඳ වෙ.* ඤකාරො-ඤකාර තෙම, අාදයවයවත්‍ථො- අාදයවය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ සි. අපවසිත්‍ථ, පවසිත්‍ථ †

---

* 'සුස්සඳ හොති- සුස්සඳ වෙ' සී සත්‍ය. † 'අපවිසිත්‍ථ පවිසිත්‍ථ' සී සියලු.

පවුම්හ; අපවුම්හා, පවුමහා, * අපවසිමහ, පවසිමහ, අපවසිමහා, පවසිමහා, අපවිමහ, පවිමහ, අපවිමහා, පවිමහා, අපවමහ, පවමහ, අපවමහා, පවමහා. පරවජ්කෙක, අපවිත්, පවිත්, අපවත්, පවත්, අපව, පව, අපවා, පවා; අපවු, පවු, අපවූ, පවූ; අපවිසෙ, පවිසෙ, අපවසෙ, පවසෙ; අපවිවහං, පවිවහං, අපවවහං, පවවහං; අසස වා අමාදෙසෙ, අපවං, පවං, අපව, පව; අපවිමෙහ, පවිමෙහ, අපවමෙහ, පවමෙහ.

කමෙම, අපවිසිතෙවා, පවිසිතෙවා, අපවියතෙවා, පවියතෙවා, අපවිතෙවා, පවිතෙවා, අපවවතෙවා, පවවතෙවා, අපවිසි, පවිසි, අපවිසී, පවිසී, අපවි, පවි, අපවී, පවී; අපවිසිංසු, පවිසිංසු, අපවිංසු, පවිංසු, අපවියංසු, පවියංසු, අපවවංසු, පවවංසු, අපවියුං, පවියුං, අපවවුං, පවවුම්චවාදි.

භාවෙ, අභූයිතෙවා, භූයිතෙවා, අභූයතෙවා, භූයතෙවා, අභූයි, භූයි, අභූයී, භූයී. අභූයිත්, භූයිත්, අභූයත්, භූයත්, අභූය, භූය, අභූයා, භූයා.

'සම්භාවනෙ වා'ති 6·12 ඉතෝ වෙති වත්තතෙ.

මායොගෙ ඒආදි. 6. 13

මායොගෙ සති ඒආදයො ආආදයො ච වා හොන්ති.

යනාදි වෙ. උත්තමපුරුෂයෙහි අපවිසිං, පවිසිං යනාදි වෙ. අහං- මම, අපවිසිං- අතීතයෙහි පිසීමි; මයං- අපි, අපවුම්හ- අතීත යෙහි පිසුම්හ. පරවජ්කෙක- පරෂ්චිකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. අපවිත්, පවිත් යනාදිය ඔව. අපි සූජ්ඡාචිකයෙහි කී නියෙන් දත යුතු. අස්ස- අප්‍රත්‍යයඝට, වා- විකල්පයෙන්, අමාදෙසෙ- අංආදෙශ කළ කල්හි, අපවං, පවං යනාදි වෙ. කමෙම- කම්යෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. අපවිසිතෙවා යනාදි වෙ. අපවිසිතෙවා- අතීතයෙහි පිසන ලදි. භාවෙ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. අභූයිතෙවා යනාදි වෙ. අභූයිතෙවා- අතීත යෙහි වීම සි.

සම්භාවනෙ වාති- 'සම්භාවනෙ වා'6·12 යන, ඉතෝ- මෙ සූත්‍ර යෙන්, වෙති- වා යනු, වත්තතෙ- වැවෙන්නෙ සි.

මායොගෙ ඒආදි 6·13· දවිපද සි.

මායොගෙ සති- ප්‍රතිෂෙධාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ මා යන අසම්බ්‍යයා හා යොගයක් ඇති කල්හි, ඒආදයො- ඒආදීහු ද,

---

* 'අපවුම්හා පවුම්හා අපවම්හ පවම්හ අපවම්හා පවම්හා' ඉති ම.

අසකකාලත්ථෝ'යමාරම්භෝ.* මා භවං පුනපි එවරූපම්පවිත්ථෝ † ඉච්චාදි. වාවිධානතෝ සසත්‍යාදිඑය්‍යාදිඛ්බාදයෝ'පි හොන්ති· මා භවං පවිසසති, මා භවං පවෙය්‍ය, මා භවං පවතු ඉච්චාදි.

අනජ්ජතනෙ ආඋඔඅඔඅමහාඅඔඤ්ඤංසෙවහංඤ්ඤංමහසෙ 6. 5

අවිජ්ජමානජ්ජතනෙ භූතෙ'ත්ථේ ‡ වත්තමානතෝ ක්‍රියත්ථා ආආදයෝ හොන්ති. වා තේ රසෙස ච, අපවත්ථ, පවත්ථ, අපව, පව, අපවා, පවා; අපවු, පවු, අපවූ, පවූ; ඔ; අපව, පව, අපවි, පවි, අපවත්ථ, පවත්ථ, අපවත්ථෝ, පවත්ථෝ, අපවසි, පවසි, අපවෝ, පවෝ; අපවත්ථ, පවත්ථ; අපවං, පවං, අපව, පව; අපවම්හ, පවම්හ, අපවම්හා, පවම්හා. අපවන්ථ, පවන්ථ; අපවන්ථූං, පවන්ථූං; අපවසෙ, පවසෙ; අපවවහං, පවවහං; අපවසිං, පවසිං, අපවිං, පවිං; අපවම්හසෙ, පවම්හසෙ.

ආආදයෝ ච- ආආදීහු ද, වා හොන්ති-විකල්පයෙන් වෙත්. අයං ආරම්භෝ- මේ සූත්‍රය තෙම, අසකකාලත්ථෝ- අසකකාලාර්ථ සි. භූතය හා අනද්‍යතනකාලය හැර අන්‍යකාලයෙහි මේ ප්‍රයොජන කොට ඇත්තෙ ය සි සෙසි.

භවං- පින්වත් තෙම, පුනපි- නැවැත ද, එවරූපං- මෙබඳු වූ ඔදනයක්, § මා අපවිත්ථෝ- නහමක් පිසෙවා; මෙහි මාශබ්දය එෂ්‍යත්ක්‍රියාව වළකා.

වාවිධානතෝ- ඊආදීන්ගෙ විකල්පවිධානය හෙතු කොට ගෙන, සසත්‍යාදිඑය්‍යාදිඛ්බාදයෝ'පි- සසත්‍යාදි එය්‍යාදි ඛ්බාදීහු ද, හොන්ති- වෙත්. මා භවං—පෙ—පවතු ඉති- මා භවං පවිසසති, මා භවං පවෙය්‍ය, මා භවං පවතු යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. භවං- පින්වත් තෙම, මා පවිසසති- මතු නො පිසන්නෙ සි. මා පවෙය්‍ය- මතු නො පිසන්නෙ සි. මා පවතු- මතු නො පිසෙවා.

අනජ්ජතනෙ ආඋඔඅඔඅමහාඅඔඤ්ඤංසෙවහංඤ්ඤංමහසෙ 6. 5.

අනජ්ජතනෙ යෑ ආඋඔ යනාදි හා ද්විපද සි.

අවිජ්ජමානජ්ජතනෙ- අවිද්‍යමාන වූ අද්‍යතන ඇති, භූතෙ'ත්ථේ වත්තමානතෝ- භූතාර්ථයෙහි වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතූහු තොරෙන්, ආආදයෝ හොන්ති- ආආදීහු වෙත්. වා- විකල්ප'

---

* 'අසකකාලත්ථෝයමාරම්භෝ' ම්. ඉධාපි බහුසු.

† 'එවරූපම්පවිත්ථෝ' කත්ථචි. ‡ 'භූතත්ථේ' සබ්බත්ථ.

§ 'ඔදනං- ඔදනයක්' ගී සත්‍ය.

කමෙම්‍ම, අපවීයත්ථ, පවීයත්ථ, අපවව්‍හත්ථ, පවව්‍හත්ථ, අපවීය, පවීය, අපවීයා, පවීයා, අපවව, පවව, අපවවා, පවවා; අපවීය්‍ය, පවීය්‍ය, අපවීය්‍ය, පවීය්‍ය, අපවවු, පවවු, අපවවූ, පවවූ ඉච්චාදි. භාවෙ, අභූයත්ථ, භූයත්ථ, අභූය, භූය, අභූයා, භූයා. අභූයත්ථ, භූයත්ථ.

'මායොගෙ ඊආආදී'ති 6·13 ඉමිනා මායොගේ'පි ආආදයෝ * මා භවං අපවත්ථ ඉච්චාදි.

පරොකෙඛ අඤ්ඤත්‍රඅමහත්තත්‍රෙපොවොඅතීතෙ. 6. 6

අපවවකෙඛ භූතානජ්ජතනේ'තේ † වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා අආදයෝ හොන්ති. 'අපරොකෙඛසු'ති ‡ වචනා න විකරණූ පඤ්ඤත්තී.

යෙන්, තේ- ආකාරයහට තේ ද, රස්සෙ ච- හ්‍රස්ව ද කළ කල්හි, අපවත්ථ, පවත්ථ යනාදි වෙ. සෝ- හෙතෙම, අපවත්ථ- අතීත රාත්‍රියගෙ මධ්‍යමයාමයෙහි පටන් යට පිසී. ඊ මත්තෙහි දු මෙම නය යි. ඔ- ඔ ප්‍රත්‍යය වෙ. අපව, පව යනාදි වෙ.

කමෙම- කර්මකාරකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ, අපවීයත්ථ, පවීයත්ථ—පෙ—අපවවූ, පවවූ ඉති- අපවවූ, පවවූ යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ. භාවෙ- භාවකාරකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ, අභූයත්ථ, භූයත්ථ යනාදි වෙ.

මායොගෙ ඊආආදීති- 'මායොගෙ ඊආආදී' 6·13 යන, ඉමිනා- මෙ සූත්‍රයෙන්, මායොගේ'පි- මා ශබ්දයා හා යොග යක් ඇති කල්හි දු, ආආදයෝ- ආආදීහු වෙත්. මා භවං අපවත්ථ ඉති- මා භවං අපවත්ථ යන, ආදි- මෙ ආදිය වෙ.

පරොකෙඛ අඤ්ඤත්‍රඅමහත්තත්‍රෙපොවොඅතීතෙ 6·6. දීපදයි.

'අක්ඛානං පරං, අක්ඛෙහි වා පරං' යන වාක්‍යයෙහි සමාස වෙයි; මෙ ම නිපාතනයෙන් පරශබ්දයාගෙ පූර්වනිපාතනය වෙයි; අක්ඛශබ්දයාගෙ ආදිහට ඔකාරයෙක් වෙයි; පූර්වස්වර ලොප් වෙයි; පරොකඛං යනු වෙ. පරොකඛ නම් ඉන්ද්‍රියගන්ට අවිෂය යි.

---

* 'ආආදයෝ හොන්ති' ඉති ම. ඉඛ ච කත්ථචි.

† 'භූතානජ්ජතනාතේ' කත්ථචි. ‡ 5. 17.

§ 'අපවත්ථානි අතීතරත්තියා පඨමියාමතො පරං සෝ අපවානි අත්ථෝ. සීහළභාසාය කතෙ පදසාධනවිවරණෙ සෝ අපවත්ථ- අතීතරත්තියා මජ්ඣිම යාමතෝ පඨාය හෙට්ඨා අපවානි වුත්තං' යි ටීකා. 'අතීතායා රත්තෝ පඨමාඝේතා භාම්‍යාසා පූර්‍යාඝේත සහිතෝ දිවසෝ'ඤ්ඤතඃ' යි තත්‍රබොධිනී.

පරොක්ඛායසද්දෙ. 5. 70

පරොක්ඛායං පඨමෙකත්තසරං සද්දරූපං දෙව හවති.

ලොපෙ'නාදිබ්‍යඤ්ඤනස්ස. 5. 75

දවිතෙන පුබ්බස්සාදිතෙ'ඤඤස්ස බ්‍යඤ්ජනස්ස ලොපෙ හොති. පපව; පපවු; පපවෙ; පපවිත්ථ, ඉඤ්ඤාවපකෙඛ සංයොගාදිලොපෙ; පපත්ථ; * පපව, පපවිම්හ පපවිත්ථ, පපත්ථ; † පපවිංසු; පපවිත්ථො, පපත්ථො; ‡ පපවිම්හා; පපවි; පපවිම්හ. එවං සබ්බෙසු'පි.

අපච්චක්ඛ- අප්‍රත්‍යක්ෂ වූ, භූතානජ්ජතනෙ'ත්ථෙ- භූතානද්‍යතනාර්‍ථයෙහි, වත්තමානතො- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතූහු කෙරෙන්, අආදයො හොන්ති- අආදීහු වෙත්. අපරොක්ඛසූති- 'අපරොක්ඛසු' සී ද්‍ර වච්නා- කී හෙයින්, න විකරණුපපත්ති- විකරණයන්ගෙ උත්පත්තිය නැති.

පරොක්ඛායසද්දෙ 5·70· දවිපද සි.

පරොක්ඛායං- පරොක්ෂාර්‍ථයෙහි කරන ලද ප්‍රත්‍යයක් පර කල්හි, පඨමං- ප්‍රථම වූ, එකත්තසරා සද්දරූපං- එකත්තවර වූ ශබ්ද රූපය තෙම, ද්වෙ භවන්ති- දවිත්‍ව වෙ.

ලොපෙ'නාදිබ්‍යඤ්ඤනස්ස 5·75· ලොපෙ යැ අනාදිබ්‍යඤ්ජනස්ස යැ යනු පද සි.

දවිතෙන පුබ්බස්ස- දවිත්‍වයෙහි පූර්‍වයා සම්බන්ධී වූ, ආදිතො- ආදිවර්‍ණයා කෙරෙන්, අඤඤස්ස බ්‍යඤ්ජනස්ස- අන්‍ය වූ බ්‍යඤ්ජනයහට, ලොපෙ හොති- ලොප් වෙ. පපව, පපවු යනාදි වෙ.

පව=පාකෙ යන ධාතු පච් සි කියා තිබෙයි; අප්‍රත්‍යක්ෂ වූ භූතානද්‍යතනයෙහි වැටෙන්නා වූ ධාතූනු කෙරෙන් පර ව 'පරොක්ඛ අඨ්ඨකා'6·6 යනාදිසූත්‍රයෙන් පූර්‍වෂට්ක සම්බන්ධී වූ ප්‍රථමපුරුෂෛකවචන වූ අ වෙයි; පරොක්ෂාර්‍ථයෙහි විහිත වූ ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ලව්කරණ නො වෙයි; පරොක්ෂාර්‍ථයෙහි කරන ලද ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි ප්‍රථම වූ එකත්තවර වූ ශබ්දරූපය තෙම 'පරොක්ඛායසද්දෙ' 5·70 යන සූත්‍රයෙන් පව් පව් සි කියා දවිත්ව වෙයි; දවිත්වයෙහි පූර්‍වයා සම්බන්ධී වූ ආදිබ්‍යඤ්ජනයා කෙරෙන් අන්‍ය වූ බ්‍යඤ්ජනයහට 'ලොපෙ'නාදිබ්‍යඤ්ජනස්ස' යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි;

---

* 'පපවත්ථ' ඉති සබ්බත්ථ. † 'පපවත්ථ' ඉති බ්‍රහ්මායුසු. ‡ 'පපවත්ථො' ඉති සබ්බත්ථ. { සීඝවුපි ලිපිකර බ්‍රහ්මායෙව.

භාවෙ,

භූසස වුක්. 6. 17

අආදිසු භූසස වුක් හොති.

පුබ්බස්ස අ. 6. 18

අආදිසු දවිතෙත පුබ්බස්ස භූසස අ හොති.

චතුත්ථදුතියානං තතියපඨමා. 5. 78

දවිතෙත පුබ්බං චතුත්ථදුතියානං තතියපඨමා හොනති යථාසකමනති බසාරෙ,* බහුව. බහුවිති

පර අසාර වසාරයෙහි සංහිත වෙයි; පපව යනු වෙ. සො- හෙ තෙම්, පපව- අතීතයෙහි ඉසිලු. මත්තෙහි දු අවී මෙම නය සි.

ඉඤභාවපකෙඛ- ඉඤගම † නු වූ පඤයෙහි, සංයොගාදි ලොපො- සංයොගාදිහට ලොප් වේ. පපත්ථ යනු වෙ. කමෙම්වි- කම්කාරකයෙහි දු, එවං- මෙසෙ බැ සි. ඝ්‍යවිකරණ නො වන හෙයින් සම්භාරකයෙහි දු රූප මෙ ම නය සි සෙයි.

භාවෙ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ.

භූසස වුක් 6·17· දවිපද සි.

අආදිසු- අආදීන් පර කල්හි, භූසස-භූධාතුහට, වුක් හොති- වුක් වේ.

පුබ්බස්ස අ 6·18· දවිපද සි.

අආදිසු- අආදීන් පර කල්හි, දවිතෙත පුබ්බස්ස- දවිතයෙහි පූර්ව වූ, භූසස- භූධාතුහට, අ හොති- අකාරාදෙශ වේ.

චතුත්ථදුතියානං තතියපඨමා 5·78· දවිපද සි.

දවිතෙත පුබ්බං- දවිතයෙහි පූර්ව වූ, චතුත්ථදුතියානං- චතුර්ථදවිතීයාක්ෂරයන්ට, යථාසකමං- පනතීන්, තතියපඨමා හොනතීති- තෘතීයප්‍රථමාක්ෂරයෝ වෙත් නු සි, බසාරෙ- බසාරු දෙශ කළ කල්හි, බහුව-යනු වේ.

භූ=සත්තායං යන ධාතුනු කෙරෙන් භාවෙයෙහි පරොක්ෂා අප්‍රත්‍යය වෙයි; අප්‍රත්‍යයා පර කල්හි භූධාතුහට 'භූසස වුක්' 6·17 යන සූත්‍රයෙන් වුක් වෙලි; වන්නෙ, 'ඤකානුබන්ධාදෙනතා' 1·20

---

* 'බසාරෙ' කසථි. † 6. 35

එය්‍යාදෙ වානිපතනියං සසාදයොසාමත්තියං සසාදයොහොනති විභාසා. විඩ්ඩිරපපච්චයොපනිපාතතොකාරණවෙකල්ලතොවා ක්‍රියාසාතිපතනමනිප්ඵත්තිති ක්‍රියාතිපත්ති. එතෙ ච සසාදයොසාමත්තියාතීතානාගතෙසෙවහොනති. නවත්තමානෙ; තත්‍ර ක්‍රියාතිපත්ත්‍යසම්භවා.

යන පරිභාෂාසූත්‍රානුසාරයෙන් අන්ත්‍යාවයව වෙයි; උකාර උච්චාරණ පිණිස යැ, කකාර අන්ත්‍යාවයව පිණිස යැ, වකාරමාත්‍ර යෙක් තිබෙයි; පරොක්ෂාර්ථයෙහි කරන ලද ප්‍රත්‍යය පර කල්හි ප්‍රථම වූ එකාක්ෂර වූ ශබ්දරූපය තෙම 'පරොක්ෂායඤ්ච' 5·70 යන සූත්‍රයෙන් භූ භූ කියා ද්විත්ව වෙයි; ද්විත්වයෙහි පූර්ව වූ ආදි ව්‍යඤ්ජනයා කෙරෙන් අන්‍ය වූ ව්‍යඤ්ජනයහට 'ලොපොඅාදි ව්‍යඤ්ජනස්ස' 5·75 යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි; ද්විත්වයෙහි පූර්වයහට 'රස්සොපුබ්බස්ස' 5·74 යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්ව වෙයි; ද්විත්වයෙහි පූර්ව වූ භූධාතුහට 'පුබ්බස්සඅ' 6·18 යන සූත්‍රයෙන් අකාරාදෙශ වෙයි; ද්විත්වයෙහි පූර්ව වූ චතුර්ථාක්ෂරයහට 'චතුත්ථදුතියානං තතියපඨමා' 5·78 යන සූත්‍රයෙන් තෘතීයාක්ෂරයෙක් වෙයි; බහුව යනු වෙ තෙන- ඔහු විසින්, බභූව- වීම ලු. පර ෂට්කයෙහි බහුවිත්ථ යනු වෙ. අවි එ මැසි

එය්‍යාදෙ වානිපතනියං සසාදයොසාමත්තියං සසාදයොහොනති විභාසා 6·7· එය්‍යාදෙ යැ වා යැ අතිපතනියං යැ සසාදයොසු යනාදි හා සතරපද සි.

• එය්‍යාදෙ විසයෙ- අනන්තරසූත්‍රයෙන් විධීයමාන වූ එය්‍යාදීන් වන විෂයෙහි, ක්‍රියාතිපතනියං- ක්‍රියාතිපත්තිය ගම්‍යමාන කල්හි, විභාසා-විකල්පයෙන්, සසාදයොහොනති- සසාදිප්‍රත්‍යයොවෙත්. විඩ්ඩිරපපච්චය- විරූඪප්‍රත්‍යයන්ගෙ, උපනිපාතතොලඝු භීමෙන් හොඅ, කාරණවෙකල්ලතොවා- කාරණවෛකල්‍යයෙන් හොඅ, ක්‍රියාය- ක්‍රියාවගෙ, අතිපතනං යැ සී සෙයි; අතිපඵත්තිති- නොනිපැද්ම, ක්‍රියාතිපත්තිති- ක්‍රියාතිපත්ති නම් වෙ. එතෙ ච සසාදයොවා- මෙ සසාදීහු ද, සාමත්තියා- ප්‍රයොගසාමර්ථ්‍යයෙන්, අතීතානාගතෙසෙවහොනති- අතීතාර්ථයෙහි හා අනාගතාර්ථයෙහි ම වෙනි. නවත්තමානෙ- වර්තමානාර්ථයෙහි නොවෙත්; කුමක් හෙයින් ද යත්? තත්‍ර- එ වර්තමානකාලයෙහි, ක්‍රියාතිපත්ත්‍යසම්භවා- ක්‍රියාතිපත්තියගෙ සම්භවයක් නැති හෙයිනි.

'ආ්' 6·33 ඉච්චාදිනා වා රසෙස, අපවිසස, පවිසස, අපවිසසා, පවිසසා; අපවිසසංසු, පවිසසංසු; සෙසසස 'එය්‍යාඨා'දිනා 6·38 වා අකාරෙ, අපවිසස, පවිසස, අපවිසෙස, පවිසෙස; අපවිසසථ, පවිසසථ; අපවිසසං, පවිසසං; අපවිසසමහ, පවිසසමහ, අපවිසසමහා, පවිසසමහා. අපවිසසථ, පවිසසථ; අපවිසිංසු, පවිසිංසු; අපවිසසසෙ, පවිසසසෙ; අපවිසසවෙහ, පවිසසවෙහ; අපවිසිං, පවිසිං; අපවිසසාමහසෙ, පවිසසාමහසෙ.

කමෙම, අපවිසිසස, පවිසිසස; අපවිසිසසා, පවිසිසසා; කය්‍යස්ස වා ලොපෙ, අපවිසස, පවිසස, අපවිසසා, පවිසසා, අපවිසස, පවිසස, අපවිසසා, පවිසසා; අපවිසිසසංසු, පවිසිසසංසු, අපවිසසංසු, පවිසසංසු, අපවිසසංසු, පවිසසංසු ඉච්චාදිම්හාසෙ, අභුසිසස, භුසිසස, අභුසිසසා, භුසිසසා. අභුසිසසථ, භුසිසසථ වාති කිං? දකඛිණෙය්‍ය වෙ ගම්සසති, න සකටං පරියාහවිස්සති.

හෙතූපලෙඛෙය්‍යඵස්සංඵස්සාසිඵස්සාථඵස්සාමිඵස්සාමඵඵ එරංඵථොඵස්සවොහාඵස්සංඵස්සාමෙහ. 6. 8

හෙතුභූතායං ඵලභූතායං ච ක්‍රියායං වත්තමානතො ක්‍රියත්‍ථා ඵය්‍යාදයො වා හොන්ති.

ආ්' ඉති- 'ආ්' 6·33 යන, ආදිනා- මෙ ආදි සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, රසෙස- හ්‍රස්ව කළ කල්හි, අපවිසස, පවිසස යනාදි වෙ. සො- හෙතෙම, අපවිසස- කාරණවෙකල්‍යයෙක් නො වී නම් පිසුයෙ සි. මත්තෙහි දු අවී මෙ ම නය සි.

සෙසසස- සෙසප්‍රත්‍යයඝට, එය්‍යාඨාදිනා- 'එය්‍යාඨා'දි 6·38 සූත්‍රයෙන්, වා- විකල්පයෙන්, අකාරෙ- අකාරාදෙශ කළ කල්හි, අපවිසස, පවිසස යනාදි වෙ.

කමෙම- කම්කාරකයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. අපවිසිසස පවිසිසස යනාදි වෙ. කය්‍යස්ස-කය්‍යකරණයඝට, වා-විකල්පයෙන්, ලොපෙ- ලොප් කළ කල්හි, අපවිසස, පවිසස යනාදි වෙ. භාවෙ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ, අභුසිසස, භුසිසස යනාදි වෙ. වාති- වා යනු, කිං- කුමට යැ? දකඛිණෙය්‍ය-පෙ-පරියාහවිස්සති- දකඛිණෙය්‍ය වෙ ගම්සසති න සකටං පරියාහවිස්සති යන තැන්හි සසාදීන් නො වන පිණිස සි.

හෙතූපලෙඛෙය්‍යඵස්සංඵස්සාසිඵස්සාථඵස්සාමිඵස්සාමඵඵ එරංඵථොඵස්සවොහාඵස්සංඵස්සාමෙහ 6·8· දම්පද සි.

එයෙය්‍යාසෙය්‍යානඤං ටෙ. 6. 75

එය්‍ය එය්‍යාසි එය්‍යම්වෙවසං ටෙ වා හොති. පවේ, පවේය්‍ය...

එය්‍යුංඝ්‍යුං. 6. 47

එය්‍යුම්වවස්ස උං වා හොති. පවුං, පවෙය්‍යුං. පවේ, පවේය්‍යාසි; වා ඔකාරෙ, පවෙය්‍යාථො, පවෙය්‍යාථ; පවෙය්‍යාමි...

එය්‍යාමස්සෙමු ච. 6. 78

එය්‍යාමස්ස එමු වා හොති; උ ච. පවෙමු, පවෙය්‍යාමු, පවේය්‍යාම. පවෙථ; පවෙරං; පවෙථො; පවෙය්‍යවෙහා; පවේ, පවෙය්‍යං; පවෙය්‍යාමෙහ... කමෙම, පවීයෙ, පවීයෙය්‍ය, පවෙව, පවෙවය්‍ය; පවීයුං, පවීයෙය්‍යුං, පවවුං, පවෙවය්‍යුම්චවාදි... භාවෙ, භූයෙ, භූයෙය්‍ය. භූයෙථ...

හෙතුභූතාය්‍යං- හෙතු වූ ද, ඵලභූතාය්‍යං ච- ඵල වූ ද, ක්‍රියාය්‍යං- ක්‍රියායෙහි, වත්තමානතො- වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථා- ධාතුහු සෙ රෙන්, එය්‍යාදයො- එය්‍යාදිප්‍රත්‍යයො, වා හොන්ති- විකල්ප යෙන් වෙත්.

එයෙය්‍යාසෙය්‍යානඤං ටෙ 6·75· දබ්බපද සි.

එය්‍ය එය්‍යාසි එය්‍යං ඉති- එය්‍ය එය්‍යාසි එය්‍යං යන, එසං- මොවුන්ට, වා- විකල්පයෙන්, ටෙ හොති- ටෙ වෙ. පවේ, පවේය්‍ය- යනු වෙ...

එය්‍යුංඝ්‍යුං 6·47· එය්‍යුංඝ්‍ය ඝැ උං යැ යනු පද සි.

එය්‍යුං ඉති- එය්‍යුං යන, අඝ්‍ය- මොහට, වා- විකල්පයෙන්, උං හොති- උං වෙ. පවුං, පවෙය්‍යුං යනාදි වෙ. වා- විකල්ප යෙන්, ඔකාරෙ- 'එය්‍යාථා'දි[6·38] සූත්‍රයෙන් ඔකාර කළ කල්හි, පවෙය්‍යාථො-යනු වෙ...

එය්‍යාමස්සෙමු ච 6·78· එය්‍යාමස්ස යැ එමු ඝැ ච යැ යනු පද සි.

එය්‍යාමස්ස- එය්‍යාමප්‍රත්‍යයහට, වා- විකල්පයෙන්, එමු හොති- එමු වෙයි; උ ච-උකාරයෙක් ද වෙ. පවෙමු යනාදි වෙ... කමෙම- කැමියෙහි, පවීයෙ යනාදි වෙ... භාවෙ- භාවයෙහි, භූයෙ යනාදි වෙ... වාති- වා යනු, එව- වැටෙ; * දකඛිණෙය්‍ය වෙ ගම් ඝසති න සකටං පරියාහවිඝසති- ඝුන නැන්හි, එය්‍යාදීන්

---

* 'වාති කිං' සි·සන්‍ය.

වාතෙව; දකඛිණෙන වෙ ගමිස්සති න සකටං පරියා භවිස්සති.

පාතො පවෙය්‍ය වෙ භුඤ්ජෙ ඉවෙවඤ්ච පවත්තක්‍රියා
හෙතුභූතානි විඤ්ඤෙය්‍යා ඵලත්තානුභවක්‍රියා.

සත්‍යාරහෙසෙඛ්‍යාදි. 6. 11

සත්තියං අරහත්තෙ ච ක්‍රියාඤ්ඤා එය්‍යාදයෝ හොන්ති. භවං ඛලු භත්තං පවෙය්‍ය; භවං සමත්තෝ; * භවං අරහොඃ

සම්භාවනෙ වා. 6. 12

සම්භාවනෙ ගම්‍යමානෙ ධාතූනා වුච්චමානෙ ච එය්‍යාදයෝ හොන්ති විභාසා. අපි භවං ගිලිතං පාසාණං පවෙය්‍ය උදරග්ගිනා. සම්භාවෙමි-සද්දහාමි, භවං පවෙය්‍ය; භවං පවිස්සති; භවං අපවි

නො වත පිණිස සි. වෙ- ඉදින්, දකඛිණෙන ගම්ස්සති- දක්ෂිණ භාගයෙන් ගියෙ වී නම්, න සකටං පරියාභවිස්සති- ශකටය නො පෙරැළී යන්නෙ සි සෙසි.

වෙ- ඉදින්, පාතො පවෙය්‍ය- උදැසන පිසුයෙ වී නම්, භුඤ්ජෙ ඉති- කෑයෙමි වෙසි යන, එත්- මෙහි, පවත්තක්‍රියා- පවත ක්‍රියා තොමෝ, හෙතුභූතානි- හෙතු වූව සි, විඤ්ඤෙය්‍යා- දත යුත්තී ය; අනුභවක්‍රියා තු- අනුභවක්‍රියාව වනාහි, ඵලනති- ඵල වූව සි, විඤ්ඤෙය්‍යා- දත යුත්තී සි

සත්‍යාරහෙසෙඛ්‍යාදි 6·11· දිවිපද සි.

සත්තියං- සාමර්ත්‍යයෙහි ද, අරහත්තෙ ච- අර්හාර්ථයෙහි ද වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්තා- ධාතුහු කෙරෙන් පර ව, එය්‍යාදයෝ හොන්ති- එය්‍යාදිප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. භවං- පින්වත් තෙම, ඛලු- එකාන්තයෙන්, භත්තං- බත, පවෙය්‍ය- පිසන්නෙ සි; භවං- පින්වත් තෙමෙ, සමත්තෝ- බත් පිසීමට සමර්ථ සි; භවං- පින්වත් තෙමෙ, අරහොඃ- බත් පිසීමට යොග්‍ය සි. මෙ පදද්වය පූර්වපද යාගෙ අර්ථවිවරණය පිණිස කථිත සි

සම්භාවනෙ වා 6·12· දිවිපද සි.

සම්භාවිතෙ-සම්භාවනාවක්, ගම්‍යමානෙ-ගම්‍යමාන කල්හි ද, ධාතූනා වුච්චමානෙ ච- ධාතුහු විසින් සම්භාවනාව කියන ලබන

---

* 'භතෝ' කත්ථචි.

පඤ්හාපත්ථනාවිධිසු. 6. 9

පඤ්හාදිසු ක්‍රියත්ථතො එය්‍යාදයො හොනති

පඤ්හා සම්පුච්ඡනං ඉට්ඨාසිංසනං යාචනං දුවේ
පත්ථනා භත්තියා වාථ න වා ව්‍යාපාරණා විධි.

පඤ්හ, කිං සො භත්තං පවෙය්‍ය, උදාහු බ්‍යඤ්ජනං වා ? පත්ථනායං, අහො වත සො පවේය්‍ය මෙ. විධිමහි, භවං භත්තං පවෙය්‍යා...

තුණතුහිථම්මතංඅනතංසසුවෙහාඑආමසෙ. 6. 10

කල්හි ද, විභාසා- විකල්පයෙන්, එය්‍යාදයො හොනති- එය්‍යාදීහු වෙත්. භවං- පින්වත් තෙමෑ, ගිලිතං- ගලන ලද, පාසාණං අපි- පහණකු දු පවා, උදරග්ගිනා- ජඨරාග්නියෙන්, පවෙය්‍ය- පිසන් නෙසි. භවං- පින්වත් තෙමෑ, පවෙය්‍ය- පිසන්නෙ වී නම්, සම්භාවෙමි- ය යි සෙයි; සද්දහාමි- හදහම්. භවං- පින්වත් තෙමෑ, පච්ඡති- මතු පිසන්නෙ වී නම්, භවං- පින්වත් තෙමෑ, අපවි- පිසුයෙ වී නම්, සම්භාවෙමි-ය යි සෙයි; සද්දහාමි- හදහම්...

පඤ්හාපත්ථනාවිධිසු 6 9· එකපද යි.

පඤ්හාදිසු- ප්‍රශ්නාදියෙහි වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථතො- ධාතුහු කෙරෙන්, එය්‍යාදයො හොනති- එය්‍යාදිප්‍රත්‍යයො වෙත්.

පඤ්හා- ප්‍රශ්න නම්, සම්පුච්ඡනං- විචාරීම ය; පත්ථනා- ප්‍රාර්ථනා නම්, ඉට්ඨාසිංසනං- ඉෂ්ටයක් කැමෑති වීම ය, යාචනං- යාච්ඤාව ය යන, දුවෙ- දෙදෙන ය; විධි- විධි නම්, භත්තියා වා- ආදරයෙන් හෝ, අථ- නැවැත, න වා- අනාදරයෙන් හෝ, ව්‍යාපාරණා- මෙහෙයීම යි.

පඤ්හ- ප්‍රශ්නයෙහි එය්‍යාදීන්ගෙ ප්‍රයොග කියනු ලැබෙ; සො- හෙතෙම, භත්තං පවෙය්‍ය කිං- බත් පිසෙ ද, උදාහු- නොහොත්, බ්‍යඤ්ජනං වා- බ්‍යඤ්ජන පිසෙ ද? පත්ථනායං- ප්‍රාර්ථනායෙහි එය්‍යාදිප්‍රයොග කියනු ලැබෙ; සො- හෙතෙම, මෙ- මට, පවෙය්‍ය- පිසුයෙ වී නම්, අහො වත- යෙනෙකි. විධිමහි- විධියෙහි එය්‍යාදිප්‍රයොග කියනු ලැබෙ; භවං- පින්වත් තොම, පත්තං- පාත්‍රය, පවෙය්‍ය- පිසෙව්...

තුණතුහිථම්මතංඅනතංසසුවෙහාඑආමසෙ 6·10· එකපද යි.

පඤ්හපත්ථනාවිධිසෙවිතෙ හොන්ති ක්‍රියත්ථෝ. පචතු, පවන්තු.

හියසනෝ ලොපෝ. 6. 48

අතෝ පරස්ස හිස්ස වා ලොපෝ හොති. පව, පවාහි. ථස්ස වා වෙහාක්. පවථවෙහා, පවථ. පවාම්; පවාම. පවන්ති, පවන්තෝ; පවසු, පවවෙහා; පවෙ, පවාමසෙ කමේම, පවියතු, පචවතු; පවියන්තු, පවවන්තු ඉච්චාදි භාවෙ, භූයතු. භූයතං

පවිතුං පයුත්තනීති * ඒවනිච්ඡායං,

පයොජකබ්‍යාපාරෙ ණාපි ච. 5. 16

කත්තාරං යෝ පයොජෙති, තස්ස ව්‍යාපාරෙ ක්‍රියත්ථා ණිණාපී හොන්ති බහුලං. 'අස්සා ණානුබන්ධෙ'ති 5·84 ආ. පයෝජකබ්‍යාපාරෙ ණිණාපිතං ඛ්‍යාතා තදන්තස්ස ක්‍රියත්ථාති පාචිසද්දතෝ ත්‍යාදයෝ.

පඤ්හපත්ථනාවිධිසු- ප්‍රශ්නප්‍රාර්ථනාවිධියෙහි වැටෙන්නා වූ, ක්‍රියත්ථතෝ- † ධාතූහු කෙරෙන් පර ව, එතෙ හොන්ති- මේ තු ආදි ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්. පවතු යනාදි වෙ. සෝ- හෙතෙම, පවතු- පිසෙවා.

හියසනෝ ලොපෝ 6·48· හිස්ස යැ අතෝ යැ ලොපෝ යෑ යනු පද සි.

අතෝ පරස්ස- අකාරයා කෙරෙන් පර වූ, හිස්ස- හිහව, වා- විකල්පයෙන්, ලොපෝ හොති- ලොප් වෙ. පව, පවාහි- යනු වෙ. ථස්ස- ථප්‍රත්‍යයහට, වා- විකල්පයෙන්, වෙහාක් හොති- වෙහාක් වෙ. පවථවෙහා යනාදි වෙ කමේම- කම්යෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. පවියතු යනාදි වෙ භාවෙ- භාවයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ. භූයතු, භූයතං- යනු වෙ

පවිතුං- පිසන්නට, පයුත්තනීති- * මෙහෙයයි යන, වචනිච්ඡායං- වචනිච්ඡාවක් ඇති කල්හි,

පයොජකබ්‍යාපාරෙ ණාපි ච 5·16· සිපද සි.

කත්තාරං- කර්තෘහු, යෝ- යමෙක් තෙම, පයොජෙති- මෙහෙයෙ ද, තස්ස- ඒ ප්‍රයෝජකයාගෙ, ව්‍යාපාරෙ- ප්‍රේෂණා ඥ්‍යෂණාදි ලක්ෂණ වූ ක්‍රියායෙහි, ක්‍රියත්ථා- ධාතූහු කෙරෙන්,

---

* 'පියුත්තනීති' කත්ථචි. † 'ක්‍රියත්ථා' සී සභ්‍ය.

ණීණාප්‍යාපිහි වා. 5. 20

ණ්‍යාද්‍යනෙනහි ක්‍රියතේහි අපරොක්ඛසු කාන්තුවිහිත මානන්තන්‍යාදිසු ලොා හොති විභාසා. 'යුවණ්ණානමෙඔපචව යෙ'ති 5·52 එකාරෙ 'එඔනමයවා සරෙ'ති 5·39 නස්ස අයාදෙ සෙ ච, පාචයති අඤ්ඤත්‍ර, පාවෙති පාවයරෙ, පාවයන්ති, පාවෙන්ති ඉවවාදි සාසෙ,

දීඝෝ සරස්ස. 5. 139

සරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස දීඝෝ හොති ක්‍යෙ. පාචීයති; පාවී යරෙ. පාචීයන්තීච්චාදි. වුත්තනයෙන ඤෙය්‍යං පයොජකබ්‍යාපාරෙ ණීණාප්‍යන්තානං සකාවකත්තා න භාවෙ රූපනයො.

බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, ණීණාපි හොන්ති- ණී ණාපි ප්‍රත්‍යයො වෙත්. අස්සා ණානුබන්ධෙති- 'අස්සා ණානුබන්ධෙ' 5·84 යන සූත්‍ර යෙන්, ආ- ආකාරාදෙශ වෙ. පයොජකබ්‍යාපාරෙ- ප්‍රයොජක යාගෙ ක්‍රියායෙහි, ණීණාපීනං විධානා- * ණී ණාපි ප්‍රත්‍යයන්ගෙ විධානය හෙතු කොට ගෙන, තදන්තස්ස- එ ණී ණාපි ප්‍රත්‍යයන් අන්ත කොට ඇත්තහුගෙ, ක්‍රියත්ථස්ස- ධාතු ඛව ඇත් නු සි. † පාවිසද්දතො- පාවිශබ්දයා කෙරෙන් හෙවත් පාවි යන ප්‍රත්‍යය ධාතුහු කෙරෙන්, ත්‍යාදයො- ත්‍යාදීහු වෙත්.

ණීණාප්‍යාපිහි වා 5·20· දවිපද සි.

අපරොක්ඛසු- පරොක්ෂා වර්ජිත කොට ඇති, කාන්තුවිහිත මානන්තන්‍යාදිසු- කර්‍තෘකාරකයෙහි කරන ලද මානන්තන්‍යාදීන් පර කල්හි, ණ්‍යාද්‍යනෙනහි ක්‍රියත්ථෙහි- ණී ය ණාපි ය ආපි ය යන මෙ ප්‍රත්‍යයන් අන්ත කොට ඇති ධාතූන් කෙරෙන් පර ව, විභාසා- විකල්පයෙන්, ලොා හොති- ලවිකරණ වෙ. යුවණ්ණාන මෙඔපචවයෙති- 'යුවණ්ණානමෙඔපචවයෙ' 5·52 යන සූත්‍ර යෙන්, එකාරෙ- පාචිධාතුහුගෙ අන්තයහට එකාර ද, එඔන මයවා සරෙති- 'එඔනමයවා සරෙ' 5·39 යන සූත්‍රයෙන්, තස්ස අයාදෙසෙ ච- එ එකාරයහට අයාදෙශ ද කළ කල්හි, පාවයති- යනු වෙ අඤ්ඤත්‍ර- ලවිකරණ නු වූ පක්‍ෂයෙහි, පාවෙති- යනු වෙ සො- හෙතෙම, පාවෙන්ති- පිසවා. ‡ මත්තෙහි දු මෙ ම නය සි.

කමෙම- කාමීකාරකයෙහි,

දීඝෝ සරස්ස 5·139· දවිපද සි.

---

* 'විධානතො' සී සන්‍ය. † 'ඇත් නො සි' ඇතැම්.

‡ 'පිසෙවා' සී බොහෝ.

අකම්මකාපි හොන්තෙව ණිණාපෙන්තා සකම්මකා
සකම්මකා දිවිකම්මායසු දිවිකම්මා ච තිකම්මකා.

භවිස්සති, පාවයිස්සති, පාවෙස්සති; පාවයිස්සරෙ, පාවයිස්සන්ති, පාවෙස්සරෙ, පාවෙස්සන්තිච්චාදි. කමෙම, පාවියිස්සති; භාවලොපෙ; පාවිස්සතීච්චාදි. භූතෙ, අපාවයිත්ථ, පාවයිත්ථ, අපාවයත්ථ, පාවයත්ථ, අපාවෙත්ථ, පාවෙත්ථ, අපාවයි, පාවයි, අපාවයී, පාවයී; අපාවයිංසු, පාවයිංසු, අපාවයංසු, පාවයංසු.

එඛන්තා සූත්‍රං. 6. 40

එආදෙසතො ඔආදෙසතො ච පරස්ස උම්චචස්ස සුං වා හොති. අපාවයසුං, පාවයසුං, අපාවෙසුං, පාවෙසුං, අපාවයුං, පාවයුම්චච්චාදි. ඵංසස සුමෙව විසෙසෙ. කමෙම, අපාවියිත්ථ, පාවියිත්ථ, අපාවියත්ථ, පාවියත්ථ, අපාවියි, පාවියි, අපාවියී, පාවියී ඉච්චාදි. අනජ්ජතනෙ, අපාවයත්, පාවයත්, අපාවෙත්, පාවෙත්, අපාවය, පාවය, අපාවයා, පාවයා; අපාවයු, පාවයු, අපාවයූ, පාවයූ ඉච්චාදි. කමෙම, අපාවියත්, පාවියත්, අපාවිය, පාවිය, අපාවියා, පාවියා ඉච්චාදි. පරොක්ඛෙ,

---

ඤෙ- ඤාවිකරණයා පර කල්හි, සරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස- සවරාන්ත වූ ධාතුහට, දීඝො- දීඝ වෙ. පාවියති යනාදි ඒව. වුත්තනයෙන- කියන ලද ක්‍රමයෙන්, ඤෙය්‍යං- දත යුත්තෙ සි. පයොජකබ්‍යාපාරෙ ණිණාපෙන්තානං- ප්‍රයොජකබ්‍යාපාරයෙහි කරන ලද ණිණාපිප්‍රත්‍යයාන්තයන්ගෙ, සකම්මභාවතා- සකම්ක බව හෙයින්, න භාවෙ රූපනයො- භාවයෙහි රූපක්‍රමය නැති.

අකම්මකාපි- අකර්මකධාතූහු ද, ණිණාපෙන්තා- ණිණාපෙන්ත වූවාහු, සකම්මකා හොන්තෙව- සකර්මක වෙත් මැ සි; සකම්මකා- සකර්මකධාතූහු, දිවිකම්මකා අසසු- දිවිකර්මක වෙති. දිවිකම්මකා ව- දිවිකර්මකධාතූහු ද, තිකම්මකා අසසු- තිකර්මක වෙති.

භවිස්සති- භවිෂ්‍යදර්ථයෙහි උදාහරණ කියනු ලැබෙ; මත් තෙහි දු මෙබඳු තන්හි මෙ ම නයයි.

එඛන්තා සූත්‍රං 6.40. එඛන්තා යැ සූත්‍රයැ යනු පද සි.

එආදෙසතො ව- එ ආදෙශය හෙවත් ද, ඔආදෙසතො ව, ඔ ආදෙශය හෙවත් ද, පරස්ස- පර වූ, ඵං ඉති- ඵං යන, අස්ස- මොහට, වා- විකල්පයෙන්, සුං හොති- සුං වෙ, අපාවය සුං යනාදි වේ. ඵංසස- ඵංහට, සුමෙව- සුං කිරීම ම, විසෙසතො- වෙනස සි.

රස්සෝ පුබ්බස්ස. 5. 74

දමිතෙන පුබ්බස්ස සරෝ රස්සෝ හොති. පපාවයි; පපාවයු. පපාවයෙ, පපාවයිත්ථ, පපාවෙත්ථ ඉච්චාදි සමෙම, සබ්බං සාත්ත සමං. අනිපජ්ජනිඤ්ඤං, අපාවයිස්ස, පාවයිස්ස, අපාවයිස්සං, පාවයිස්සා; අපාවයිස්සංසු, පාවයිස්සංසු ඉච්චාදි. සමෙම, අපාවියිස්ස, පාවියිස්ස, අපාවියිස්සං, පාවියිස්සා, අපාවිස්ස, පාවිස්ස, අපාවිස්සං, පාවිස්සා ඉච්චාදි. හෙතූළෙසු, පාවයෙ, පාවයෙය්‍ය; පාවයුං, පාවයෙය්‍යුම්ච්චාදි. සමෙම, පාවියෙ, පාවියෙය්‍ය; පාවියෙය්‍යුම්ච්චාදි. සාදිසු, පාවයතු, පාවෙතු; පාවයන්තු, පාවෙන්තු ඉච්චාදි. සමෙම, පාවියතු, පාවියන්තු ඉච්චාදි. ණාපිම්හි, පාවාපයති, පාවාපෙතීච්චාදි. ණ්‍යන්තසමං. පාවයිතුමපයුත්තීති ණ්‍යන්තතොපි ණි.

ණිණාපිනං නෙසු. 5. 160

ණිණාපිනං ලොපො හොති නෙසු ණිණාපිසූති පුබ්බ ණිලොපෙ, පාවයති, පාවෙතීච්චාදි. සඛ්‍යත්ථ ඤෙය්‍යං. ණාපි වෙවං.

භූවාදිනයො.

රස්සෝ පුබ්බස්ස 5·74· දමිපද සි.

දමිතෙන පුබ්බස්ස- දමිත්තයෙහි පූර්‍වයාගෙ, සරෝ- සවර තෙම්, රස්සෝ හොති- හ්‍රස්ව වෙ. පපාවය යනාදි වෙ. ණාපිම්හි- ප්‍රයොජකව්‍යාපාරයෙහි ණාපිප්‍රත්‍යය කළ කල්හි, පාවාපයති යනු වෙ. පාවයිතුං- පිසවන්නට, පයුත්තීති- මෙහෙයයි යන විවක්‍ෂාවක් ඇති කල්හි, ණ්‍යන්තතොපි- ණ්‍යන්තයා කෙරෙනු දු, ණි-. ණිප්‍රත්‍යය වෙ.

ණිණාපිනං නෙසු 5·160· දමිපද සි.

ණිණාපිනං- ණිණාපිප්‍රත්‍යයන්ට, නෙසු ණිණාපිසු- ඒ ණිණාපිප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි, ලොපො හොතීනි- ලොප් වෙ නු සි, පුබ්බණිලොපෙ- පූර්‍වණිනට ලොප් කළ කල්හි, පාවයති, පාවෙතියනු ද වෙ.

පව=පාකෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් 'පවිතුං පයොජයති' යන වාක්‍යයෙහි 'පයොජකව්‍යාපාරෙ ණාපි ව' 3·35 සි ණි වෙයි. 'අසස ණානුබන්ධෙ' සි ආකාරාදශ කොට නිපද වූ පාවි ධාතුහු කෙරෙන් 'පාවයිතුං පයොජයති' යනි වාක්‍යයෙහි එම සූත්‍රයෙන් ප්‍රයොජකව්‍යාපාරයෙහි නැවත ණිප්‍රත්‍යය කොට

'අධ්‍යනා විකරණප්පභෙදප්පකාසනත්ථං රුධාදීනං අට්ඨගණානං ආදිභූතස්සෙකෙකස්ස ක්‍රියත්ථස්ස කානිචි රූපානි උදාහරීයන්තෙ. රුධ=ආවරණෙ. ත්‍යාදි.

මඤ්ච රුධාදීනං. 5. 19

රුධාදිතෝ අපරොක්ඛේ‍ය කත්තුවිහිතමානන්තත්‍යාදිසු ලොහොති; මඤ්චානන්තසරා පරෝ. රුන්ධති; රුන්ධරෙ, රුන්ධන්තිච්චාදි. කමෙම, 'මං වා රුධාදීනා'නති 5·93 වා මං. රුන්ධියති, රුජ්ඣතීච්චාදි. පචි විය සබ්බත්ථ ඤෙය්‍යං.

රුධාදිනයොං.

ඒ ණිප්‍රත්‍යයා පර කල්හි පූර්‍ව ණිගට මෙයින් ලොප් කොට පර ඉකාර පමුඛවා නිපැදවූ පාවිධාතුහු කෙරෙන් ණිප්‍රත්‍යය ද ලඝුකරණය ද ඒ අය ද කළ කල්හි පාවයති යනු වෙයි. 'ණිණා ප්‍යාපිහි වා'යි 5·20 ලඝුකරණ නො කොට ඉහට ඒ කළ කල්හි පාවෙති යනු වෙ.

ණාපි ව- ණාපිප්‍රත්‍යය ද, එවං- මෙසෙ මැ යි.

භූවාදිනයොං.

අධ්‍යනා- දැන්, විකරණප්පභෙදප්පකාසනත්ථං- විකරණප්‍රභෙද ප්‍රකාශ කරනු පිණිස, රුධාදීනං- රුධාදි වූ, අට්ඨගණානං- අට ගණයන්ගෙ, ආදිභූතස්ස- ආදියෙහි වූ, එකෙකස්ස ක්‍රියත්ථස්ස- එකි එකී ධාතුවක්හු සම්බන්ධි වූ, කානිචි රූපානි- කිසි රූප කෙනෙක්, උදාහරීයන්තෙ- කියනු ලැබෙත්.

රුධ- රුධ යන ධාතු, ආවරණෙ- වැළකීමෙහි වැටෙ.

මඤ්ච රුධාදීනං 5·19· ත්‍රිපද යි.

අපරොක්ඛේ‍ය- පරොක්ෂා වර්ජිත කොට ඇති, කත්තුවිහිත මානන්තත්‍යාදිසු- කර්තෘයෙහි කරන ලද මානන්තත්‍යාදීන් පර කල්හි, රුධාදිතෝ- රුධාදි ධාතුගණයා කෙරෙන් පර ව, ලොහොති- ලඝුකරණ වෙයි; අනන්තරා පරෝ- අනන්තරාදය කෙරෙන් පර වූ, මඤ්ච- මංආගම ද වෙ. රුන්ධති යනාදි වෙ. සොහෙතෙම, රුන්ධති- වළකා. කමෙම- කර්මකාරකයෙහි, මං වා රුධාදීනකුති- 'මං වා රුධාදීනං' 5·93 යන සූත්‍රයෙන්, මං- මං නෙම, වා- විකල්පයෙන් වෙ. රුන්ධියති, රුජ්ඣතීච්චාදි- රුන්ධියති රුජ්ඣති යනාදි වෙ. සබ්බත්ථ- හැම තැන්හි, පචි විය- පච පාසෙ යන ධාතුහු මෙන්, ඤෙය්‍යං- දත යුතු යි.

රුධාදිනයොං.

දිව=කීළාවිජිගිංසාවොහාරජුතිට්ඨිගතීසු.

දිවාදිහි සක්. 5. 21

දිවාදීහි ලවිසයෙ යක් හොති. කකාරො කාතුබ්බකාරි යත්තො. එවමුපරි ච. දිබ්බති; දිබ්බරෙ, දිබ්බන්තීච්චාදි. කමෙම, දිවීයති, දිඛති; දිවීයරෙ, දිවියන්ති, දිබ්බරෙ, දිබ්බන්තීච්චාදි.

දිවාදිනයො.

තුද=ව්‍යථනෙ.

තුදාදිහි ඔා. 5. 22

තුදාදීහි ලවිසයෙ ඔා හොති. තුදති, තුදන්තීච්චාදි. කමෙම, තුදීයති, තුදූති; * තුදීයරෙ, තුදීයන්ති, තුදූරෙ, * තුදූන්තී චාදි.

තුදාදිනයො.

ජී=ජයෙ.

ජ්‍යාදිහි ඤා. 5. 23

ජිආදීහි ලවිසයෙ ඤා හොති. ජිනාති, ජිනන්තීච්චාදි. කමෙම, ජීයති, ජීයරෙ, ජීයන්තීච්චාදි.

ජ්‍යාදිනයො.

කී=දබ්බවිනිමයෙ.

දිව- දිව යන ධාතු, කීළා- කෙළීම ය, † විජිගිංසා- දනතු කැමැති බව ය, වොහාර- ව්‍යකති ය, ජුති- ශොභා ය, ට්ඨි- සොත්‍ර ය, ගතීසු- ගමන ය යන මෙතෙක් අර්ථයෙහි වැටෙ.

දිවාදිහි සක් 5.21. දිවිපද හි.

දිවාදීහි- දිවාදිධාතූන් කෙරෙන්, ලවිසයෙ- ලවිකරණවිභ යෙහි, යක් හොති- යක්විකරණ වෙ. දිබ්බති- කෙළී

තුද- තුද යන ධාතු, ව්‍යථනෙ- පෙළීමෙහි වැටෙ.

තුදාදිහි ඔා 5.22. දිවිපද හි.

තුද - පෙ — ඔා හොති-කවිකරණ වෙ. තුදති- පෙළා

ජී- ජී යන ධාතු, ජයෙ- දිනීමෙහි වැටෙ. ජිනාති-දිනෙ

කී- කී යන ධාතු, දබ්බවිනිමයෙ- ද්‍රව්‍ය පෙරැළි කිරීමෙහි ‡ වැටෙ.

---

* 'තුජ්ජති, තුජ්ජරෙ' ඉති ම.

† 'කෙළි ය' යි බොහෝ.

‡ 'පෙරැළීමෙහි' යි සමහර.

ක්‍යාදිහි ඤණා. 5. 24

කීආදීහි ලවිසයෙ ඤණා හොති.

ණානාසු රසෙසා. 6. 32

ඤණාඤ්‍යාසු ක්‍රියාවාචිසස රසෙසා හොති. කිණාති; කිණන්තී චවාදි. කමෙම, කීයති; කීයරෙ, කීයන්තීචවාදි.

ක්‍යාදිනයො.

සු=සවනෙ.

සවාදිහි කෙණා. 5. 25

සුආදීහි ලවිසයෙ කෙණා හොති. සුණොති; සුණන්තීවවාදි. කමෙම, සූයති; සූයරෙ, සූයන්තීචවාදි.

සවාදිනයො.

තන=විත්‍ථාරෙ.

තනාදිතොා. 5. 26

තනාදීහි ලවිසයෙ ඔ හොති. තනොති; තනොන්තීවවාදි. පරවජ්ජෙක,

ඔවිකරණසසු පරවජ්ජෙක. 6. 76

ඔවිකරණසස උ හොති පරවජ්ජකවිසයෙ. තනුතෙ; තන්‍ව නෙනවවාදි. කමෙම,

තනාසසා වා. 5. 138

ණානාසු රසෙසා 6 32. දීපද සි.

ඤණාඤ්‍යාසු- ඤණාඤ්‍යා ඨන මොවුන් පර කල්හි, ක්‍රියාවාචිසස- ධාතුහට, රසෙසා හොන්- හ්‍රස්ව වෙ. කිණාති- විකිණී ගනී.

තන- තන ඨන ධාතු, විත්‍ථාරෙ- පැතිරීමෙහි වැටෙ.

තනාදිතොා 5 26. තනාදිතො ඔ ඨ ඨ යනු පද සි.

ඔවිකරණසසු පරවජ්ජෙක 6 76. ඔවිකරණසස ඔ උ ඨ පරවජ්ජෙක ඨ යනු පද සි.

පරවජ්ජකවිසයෙ- පරාවිකවිෂයෙහි කරන ලද, ඔවිකරණසස- ඔවිකරණයහට, උ හොති- උකාරාදෙශ වෙ. තනොති-* පැතිරෙ.

තනාසසා වා 5 138. තනාසස ඔ ආ ඔ වා ඔ යනු පද සි.

---

* සියලු ඤ්‍යායෙහි ම 'තනොති' සි තිබෙ. එ මුල් උදාහරණපදය ගෙන අවු කීමයි.

තනාසස ආ හොති වා කෞ. තායති; තඤ්ඤති; තායරෙ, තායනති, තඤ්ඤරෙ, තඤ්ඤනතීවවාදි.

තනාදිනයො.

චුර=ථෙය්‍යෙ.

චුරාදිතො ණි. 5. 15

චුරාදීහි ක්‍රියතෙහි සකතෙ ණි පරෙ හොති බහුලං. චොරයති, චොරෙති; චොරයරෙ, චොරයනති, චොරෙනතීවවාදි. කමෙම, චොරීයති; චොරියරෙ, චොරියනතීවවාදි.

චුරාදිනයො.

නාෲදයො.

කෞ- කාවිකරණයා පර කල්හි, තනාසස- තන=විත්‍ථාරෙ ඝන ධාතුනට, වා- විකල්පයෙන්, ආ හොති- ආකාරාදෙශ වෙ.

චුර- චුර ඝන ධාතු, ථෙය්‍යෙ- සොරකම් කිරීමෙහි වැටෙ.

චුරාදිතො ණි 5.15. දවිපද සි.

චුරාදීහි ක්‍රියතෙහි- චුරාදිධාතූන් කෙරෙන්, සකතෙ- සවාථියෙහි, ණි- ණිප්‍රත්‍යය තෙම, පරෙ- පර වූයෙ, බහුලං- ඉෂ්ට පරිද්දෙන්, හොති- වෙ.

අර්‍ථයක් නො දක්වූ හෙයින් සවාථිය මැ ග්‍රහණ කු සි 'සකතෙ'ය සි කියන ලදි. චුර=ථෙය්‍යෙ ඝන ධාතුහු කෙරෙන් 'චුර ඉච්චයං ධාතු එව' ඝන වාක්‍යයෙහි 'චුරාදිතො ණි' 5.15 ඝන සූත්‍රයෙන් සවාථියෙහි ණිප්‍රත්‍යය කොට 'ලහුසුපනතසස' 5.93 සි උකාරයහට ඔකාර කොට නිපැද වූ චොරි ධාතුහු කෙරෙන් කී නියෙන් තිප්‍රත්‍යය ලවිකරණ ඒ අර්‍ථාදෙශ කල කල්හි චොරයති ඝනු වෙ. චොරයති- සොරකම් කෙරෙ.

නාෲදයො.

---

1 පරත්ථාය මයා ලද්ධං යං කම්මං * පදසාධනං
පුඤ්ඤඤ්ච තෙන ලොකෝ'යං සාධෙතු පදමච්චුතං.

2 සුද්ධාසයෙන පරිසුද්ධගුණොදිතෙන
සාරෙන සාරයතිසඞ්ඝතිසෙවිතෙන
රම්මෙ'නුරාධනගරෙ වසතම්බුජෙන
විද්වාලිනං නිජවිසුද්ධිකුලද්ධජෙන,

3 මානෙනෙතන තථාගතං පටිපදායොගෙන† සද්ධාලුනා
නිච්චාඛණ්ඩතපෝ'නලෙහි නිඛිලපාපාරිසන්තාපිනා
සද්ධම්මවහයසීහතෙලසිතියා වාමීකරත්ථාලිනා
නානාවාදිකුදිට්ඨිභෙදපටුනා වාණීවධූසාමිනා,

---

1 පරත්ථාය- පරවැඩ පිණිස, පදසාධනං කත්වා- පදසාධන නම් ප්‍රකරණය කොට, යං- යම් කුශලයෙක්, මයා- මා විසින්, ලද්ධං- ලබන ලද ද, තෙන පුඤ්ඤෙන- ඒ කුශලය කරණ කොට ගෙන, අයං ලොකෝ- මේ ලොවැසි තෙම, අච්චුතං පදං- නිර්‍වාණ පදය, සාධෙතු- සිද්ධ කෙරෙවා.

2 සුද්ධාසයෙන- ඊර්ෂ්‍යාදිමලාපගමයෙන් පවිත්‍ර වූ අදහස් ඇති, පරිසුද්ධ- පිරිසිදු වූ, ගුණ- සීලාදිගුණයෙන්, උදිතෙන- පහළ වූ, සාරෙන- කිසිවෙකින් අවල හෙයින් සාර වූ, සාර- එසෙ ම සාර වූ, යතිසඞ්ඝ- තපස්වීසමූහයා විසින්, නිසෙවිතෙන- සෙවුනා ලද, රම්මෙ- රම්‍ය වූ, අනුරාධනගරෙ- අනුරාධපුරයෙහි, වසතා- වසන්නා වූ, විද්වාලිනං- පණ්ඩිත නැමැති භෘඞ්ගයන්ට, අම්බුජෙන- පද්මයක් බඳු වූ, නිජ- සවකීය වූ, විසුද්ධිකුල- පරිසුද්ධ වූ කුලයට, ධජෙන- කොතුවක් බඳු වූ,

3 පටිපදායොගෙන- ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදීම කරණ කොට ගෙන, තථාගතං- සම්බුදුහු, මානෙනෙතන- පුදන්නා වූ, සද්ධාලුනා- ශ්‍රද්ධා බහුල වූ, නිච්ච- නිරන්තර වූ, අඛණ්ඩ- නොකඩ වූ, තපෝ'නලෙහි- තපස් නැමැති විහිනින් කරණ කොට ගෙන, නිඛිලපාපාරි- සියලු පාප කැමැති සතුරන්, සන්තාපිනා- තවන සුලු වූ, සද්ධම්මවහය- සද්ධර්ම නම් වූ, සීහතෙල- සිංහතෙලයා ගෙ, සිතියා- සිටීමට, වාමීකරත්ථාලිනා- සවර්ණාභරණයක් බඳු වූ, නානාවාදි- නොයෙක් වාදීන්ගෙ, කුදිට්ඨි- කුත්සිත වූ දෘෂ්ටියගෙ, භෙද- බිඳීමෙහි, පටුනා- දක්ෂ වූ, වාණීවධූ- වාග්වධුවට හෙවත් සරස්වතියට, සාමිනා- වලඳහ වූ,

---

* 'කම්මාන' ම. † 'පටිපදායොගෙහි' බහුසු.

4 සත්ථුනෝ කාරුණිකතා ගතවතෝ පාරං පරං ඨිතා
පඤ්ඤාතුම්පාදපඤ්ඤරගතෝ යෝ සද්ධසත්ථාදිසු
මොග්ගල්ලායනවිස්සුතෙනිහ සුවච්ඡාපෝ විනීතෝ යථා
සෝ'යාසි පිඬදස්සීනාමයතිදං බ්‍යත්තං සුඛප්පත්තියා.

5 වුත්තෝනා ච වුත්තමූපභොගිනියා සඞ්ඝාය
පීනපයොධරවතාපගසෙවිකාය
රම්භාවිහාරවධ්ධයා තිලකභූතෙන
සත්තෙන කපිනසමඵභයමාතුලෙන.

---

4 කාරුණිකතා- පතළා වූ කරුණා ඇති, සත්ථුනෝ- සියලු ශාස්තෘයන්ගෙ, පාරං- පරතෙරව, පරං- වෙසෙසින්, ගතවතා- පැමිණියා වූ, ඨිතා- ප්‍රඥප්ත වූ බුදුබව ඇති, ඉහ- මේ ලොකයෙහි, මොග්ගල්ලායනවිස්සුතෙන- මෞද්ගල්‍යායන නමින් ප්‍රසිද්ධ වූ, ථෙරෙන- සථවිරොත්තමයා විසින්, පාදපඤ්ඤරගතෝ- තමාගෙ පාදපඤ්ඤරයට පැමිණියා වූ, යෝ- යම්කෙක් තෙම, සද්ධසත්ථාදිසු- ශබ්දශාස්ත්‍රාදියෙහි, සුවච්ඡාපෝ විනීතෝ- ගිරා පොහාවයකු මෙන්, විනීතා- ශික්ෂාවන්ත වූ, සෝ පිඬදස්සීනාමයති- එ ප්‍රියදර්ශී නම් තපස්වී තෙම, සුඛප්පත්තියා- ශ්‍රොතෘජනයාගෙ සුව සෙ දැන්ම පිණිස, ඉදං- මෙ පදසාධන නම් ප්‍රකරණය, බ්‍යත්තං- සුප්‍රකට කොට, අකාසි- කෙළෙ සි.

5 වුත්තෝනා- උතුම් වූ, භූපභොගිනියා- උපභොගයට සුදුසු කෙත්වත්ආරම්ආදිය දේ හෙ නොහොත් මහත් සම්පත් ඇත්තාවූ, පීනපයොධරා- පුන් පියොවුරු ඇත්තාවූ දේ හෙ නොහොත් පිරුණු දිය ඉරන්නා වූ, වනූපගා- වලහොය (වලවෙගහ) ම, සෙවිතාය- සෙවිතා (පරිවාරිකා) කොට ඇත්තා වූ, සකාය- සවකීය වූ (තමන් අයත් වූ), රම්භාවිහාරවධ්ධයා- (රූ හුණු දෙලොස්දහස්රට වළලෙහෙනෙර ඉඳිවිට කඳලිවිහාරයෙන් උපලක්ෂිත වූ) කදලිවිහාරග්‍රාම නාමැති වනිතාවට, තිලකභූතෙන- තිලකායමාන වූ (තිලකයක් මැනි වූ) හෙවත් කදලිවිහාරග්‍රාම නායක වූ, සත්තෙන- (ගුළුවිෂයෙහි පවත් සත්ත්වොචිතප්‍රඥ ඇති හෙයින්) පණ්ඩිත වූ, කපිනසමඵභයමාතුලෙන- කපිනාධිකාරි නම් වූ මාමිලණුවන් විසින්, වුත්තෝනා ච- (සූත්‍රානුක්‍රමය හැර පදසිද්ධි පිළිවෙළට අනුකූල වන පරිදි මුගලන්විහරණ ඇසුරු කොට එක් ප්‍රකරණයක් රචනා කළ මැනවැ සි) අයඤ්ච ලද්ධෝ- (මෙ පදසාධන නම් ප්‍රකරණය කළෙ සි.)

6 දෙවීරාජවිහාරමහි රමේ නිවසතා සතා
ඉදසෙසදං පියදස්සිතෙථරෙන විහිතං හිතං.

පදසාධනං නිට්ඨිතං.

---

6 රමේම- රම්‍ය වූ, දෙවීරාජවිහාරමහි- දෙවීරාජවිහාරයෙහි, නිවසතා සතා-නිවාසී වූ, නොහොත්, නිවසතා- නිවාසී වූ, සතා- අතිප්‍රශස්ත ගුරුශුශ්‍රූෂාහෙතුවෙන් සාධු වූ, පියදස්සිතෙථරෙන- ප්‍රියදර්ශී ස්ථවිරයන් විසින්, පදස්ස හිතං- පදයට හිත වූ (පද සිද්ධියට උපකාර වූ), ඉදං- මෙ පදසාධන නම් ප්‍රකරණය, විහිතං- කරන ලදි.

1 යස්සාතුලං සමධිගම්ම පරපසාදං
සම්පාදිතං පරහිතං විපුලං මසෙදං
සෝ සඞ්ඝරක්ඛිතඉනිරිතනාමධෙය්‍යා
භානුව භාතු සුචිරාය මහාදිසාමි.

2 සද්ධාධනස්ස පටිපත්තිපරායනස්ස
සල්ලෙඛියෙන ලිඛිතාඛිලකිඛ්ඛිසස්ස
ඔදුම්බරාභිහිතපබ්බතවාසිකස්ස
මෙධඞ්කරවහයමහායතිපුඞ්ගවස්ස

3 සීලාදිසෙට්ඨපටිපත්තිපරානුගෙන
සිස්සෙසාරසෙන සපරත්ථරතෙන තෙන
ආනන්දනාමපිතෙන තපොධනෙන
සඞ්ඛපතො නිගදිතො පදසාධනෙථො.

පදසාධනඅනුසඞ්ඛ්‍යා සිං.

සිද්ධිරස්තු.

පදසාධනෙ
සූත්‍රානාමනුක්‍රමණිකා.

පිටසංඛ්‍යා.	සූත්‍රාසංඛ්‍යා.	පිටසංඛ්‍යා.	සූත්‍රාසංඛ්‍යා.
2 අ අාදයො නිතාලීස වණණා	1.1	36 ආමන්තණෙ	2.40
277 අඊසඅාදීනං බ්‍යඤ්ජන	6.35	250 ආයාවා ණානුබන්ධෙ	5.90
184 අනභිසමාඝුසිතෙ	3.49	62 ආයො නො ච සඛා	2.159
170 අවවාදයො සත්තාඋපනෙ	3.(10)	63, 64, 81 ආරඛසමා	2.173
232 අජ්ජසජ්ජපරජ්ජෙ	4.107	140 ආ සඛ්‍යායාසත්තාදෙ'න	3.94
203 අජ්ජාදීහි තනො	4.21	248, 261 ආසාණාපිපීහි ඝුක්	5.91
249, 258 අඤ්ඤත්‍රාපි	5.87	246 ආසෙ ච	5.29
219 අඤ්ඤස්මිං	4.121	260 ඉකිති සරූපෙ	5.52
40 අතෙඝ	2.110	75 ඉතො'ඤ්ඤත්‍රෙ පුමෙ	2.184
35 අතො යොනං වාතෙ	2.43	228 ඉතොතෙතෙනානුතො	4.96
284 අතජ්ජතනෙ ආඋඔසු	6.5	259 ඉත්‍රියඹණක්ඛිඝයක්යා ච	5.49
257 අතො	5.48	107, 185, 211 ඉත්‍රියමන්‍රා	3.26
167 අන් සරෙ	3.75	143, 164, 178 ඉත්‍රිය භාසිත	3.67
127 අපාදඤ්ච පදතෙඝ	2.234	116 ඉමඤ්ඤාණිත්‍රිය ෙට	2.127
237 අභූතතබ්භාවෙ කාරඝු	4.119	117 ඉමඤ්ඤිදං වා	2.203
228 අභ්‍යාදීහි	4.97	59 ඉයුවණණාජඤ්ඤිලා	1.9
203 අමාහිවෙවා	4.23	282 ඉංඤ ච සිඤ්	6.46
153 අමාදි	3.10	88, 132 උභඝොහි වො	2.172
119 අමුඤ්චාදුං	2.204	132 උඛ්‍යඤ	2.52
62, 104 අමෙවාදීහි	2.80	189 උවණණඤ්ඤාවඞ් සරෙ	4.129
123 අම්හි තංමංතවංමම	2.229	281 ඌංඤිංඤවංසු	6.39
220 අයුඝවිතීඝංසෙ	4.49	295 එඔතතා සුං	6.40
38 අයුනං වා දීඝො	2.61	254, 294 එඔනමයවා සරෙ	5.89
171 අවාදයො ඛුඛාඋපනෙ	3.(11)	23, 203 එඔනාම වණෙණ	1.37
150 අසඛ්ඛං මිහනිසමපහති	3.2	14 එඔනං	1.31
148, 149 අසඛෙඛහි සඛඛාසං	2.120	48 එඝවවාදීහතො	2.137
245, 249, 293 අසසා ණානුබ	5.84	139 එඝඤානමා	3.102
104 අංඛං නපුංසඝෙ	2.154	139, 150, 188 එඝත්ථතායං	2.121
99 අං නපුංසුඝෙ	2.113	69, 71, 103 එඝවචනයොසව	2.66
83 ආ	2.166	220 එඝාඤාඤ්ඤහායෙ	4.55
281, 289 ආඊඋඌමහාසඤාඤ	6.33	280, 289 එයඤ්ඨසෙ අආඊඨා	6.38
280 ආඊසාදියවඤ් වා	6.15	288 එය්‍යාදෙ වාතිපහතිය	6.7
195 ආණි	4.5	290 එය්‍යාමඤසඤු ච	6.78
139 ආදිඤ	1.16	,, එය්‍යුංඤ්ඤු	6.47
229 ආඤ්ඤිහි	4.98	,, එයෙය්‍යාඤෙය්‍යඤා වෙ	6.75

පිළිසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.	පිළිසංඛ්‍යා..	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
299 ඔවිසාරණස්සු පරවජ්ජොක	6.76	37, 50 ගසිතං	2.119
282 ඔසඝ අඉත්‍ථත්තෙ	6.42	68 ගසසං	2.189
245 කඟා චජානං ඝාතුබන්ධෙ	5.98	88 ගාවුම්හි	2.74
204 කණ්ණෙයය්‍යණෙය්‍යකයිය	4.25	90 ගුහානං ච නහානා	2.72
236 කතිම්හා	4.115	276 ගුරුපුබ්බා රසසා රෙ නෙත	6.74
263 කත්තරි භූතෙ කතවනාතු	5.55	246 ගුහාදිහි යක්	5.32
248 කත්තරි ල්තුණකා	5.33	82 ගෙ අ ච	2.60
260, 265, 274 කත්තරි ලොං	5.18	71 ගෙ වා	2.67
193 කත්තුකාවිධවාදිහි ණෙය්‍ය	4.3	186 ගොතොං වා	3.(14)
39 කත්තුකරණෙසු තතියා	2.18	182 ගොඅවමෙළෙ චාලොපෙ	3.46
230 කත්‍රෙළෙඛුත්‍රාත්‍රඛෙහිධ	4.100	37 ගොං සඤ්ඤාලපනෙ	1.12
233 කථම්භූතං	4.109	88 ගොසඝාගසිහිනාංසු ගාව	2.69
232 කදාකුදාසදාධුනෙදානි	4.106	15 ගොසඝාවඩ්	1.32
56, 101 කම්මාදිතොං	2.81	186 ගොසඝාවඩ්	3.38
38 කමෙම දුතියා	2.2	173, 183 ගොස්සු	3.25
268 කරසඝා තවෙ	5.118	91, 94 ඝපතෙඩස්මිං නාදීනං	2.47
260 කරොතිසඝ ඛොං	5.133	170, 172 ඝපසඝාඤ්ඤතසඝාපප	3.24
7 කාදයොං බ්‍යඤ්ජනා	1.6	107 ඝපා සඝස්ස සඝා වා	2.103
168 කාපපත්‍රෙ	3.108	61, 91 ඝබ්‍රහ්මාදිතෙ	2.62
34, 121 කිමංසිසු සහ නාපුං	2.202	91 ඝා	1.11
120 කිං සස්මිංසු වානිජ්ජියං	2.201	91, 93, 107 ඝොං සඝංසඝා	2.65
119 කිංසඝ සොං ශබ්බාසු	2.200	245 ඤ්‍යණ්හි	5.28
167 කුපාදයොං නිවවමඝ්‍යාදි	3.13	15 ඩබුබණ්ඩො	1.18
231 කුඝිංඝහං	4.104	126 ඩංඩාකං නම්හි	2.232
87 කුතොං	2.87	287 චතුත්‍රථදුතියානං තතිය	5.78
48 කොධාදිහි	2.109	22, 221 චතුත්‍රථදුතියෙසෙවසං	1.35
263 කොතා භාවඝමෙමසු	5.56	41 චතුන්හි සම්පදානෙ	2.26
276 ඛ්‍යඝස්ස	6.37	137 චතුරොං වා චතුඝස්ස	2.210
278 ඛ්‍යඝස්ස සෙඝ	6.49	142 චතුඝස්ස චුලොං දසෙ	3.100
299 ඛ්‍යාදිහි ක්ඛණා	5.24	146 චත්තාලීසාදෙ වා	3.96
266, 274, 275 ඛ්‍යොං භාවඝමෙම	5.17	175 චත්‍රෙළ	3.19
239 ක්‍රියත්‍රථං	5.14	238 වි ක්‍රියත්‍රෙළහි	3.14
249 ඛවඤ්ඤ්	5.41	300 චුරාදිතොං ණි	5.15
274 ඛවි විකරණානං	5.161	16 ජඤ්ඤයත්‍රතඝස්ස	1.17
47 ඛවෙ වා	2.112	44 ජඤ් සම්බන්ධෙ	2.41
256 ඛ්‍වි	5.47	141 ජතීහි ලොං ච	3.104
257 ඛ්‍විම්හි ලොපොත්තබ්‍යඤ්ඤ	5.94	142 ජඝස්ස ඝොං	3.101
,, ඛ්‍විඝස්ස	5.159	221 ජා ඔඔමා	4.54
196 ඛත්තා ගියා	4.7	19 ජා ලොං	1.46
264 ගමනත්‍රථාඛම්මඛාධාරෙ ච	5.59	197 ජනපදනාමඝමා ඛත්තියා	4.9
,, ගමාදිරානං ලොපොත්ත	5.109	219 ජඤාදිහි නා	4.69
89 ගවං සෙත	2.71	76, 79, 94 ජන්තුහෙත්‍රථඤ්ඤප	2.117

පිඨසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
79, 87 ජන්ත්‍වාදිතො නො ච	2.86
298 ජ්‍යාදිභි ක්ත්‍වා	5.23
102 ඣලා වා	2.115
59 ඣලා සඝ්‍ය ඒනා	2.83
42 ඤකානුබන්ධාඤ්ඤතා	1.20
247, 249, 278 ඤි බ්‍යඤ්ජනඝ්‍ය	5.170
248, 265, 269 ඤිලඝ්‍ය	5.163
51 ටවාඅං ගෙ	2.229
165 ට නඤ්ඝ්‍ය	3.74
15, 35 ටනුබන්ධානෙකාවණණා	1.19
164 ට නාන්තුනං	3.57
138 ට පඤ්චාදිභි වුද්දඝභි	2.171
112, 116 ට සඝමාස්මිංඝ්‍යාය	2.134
65, 82 ටා නාඝමානං	2.175
132 ටි ඝනිමහා	2.170
83 ටි ස්මිනෝ	2.176
74 ටෙ සිඝ්‍යසිඝමා	2.135
65 ටෙ ස්මිනෝ	2.160
64 ටොටෙ වා	2.174
222 ඩෙ සනිඝ්‍ය තිඝ්‍ය	4.139
198 ණ රාගා නෙන රත්තං	4.11
299 ණානාඝ්‍ය රඝෙඝා	6.32
205 ණීඝෝ	4.26
296 ණීණාපිතං නෙඝ්‍ය	5.160
294 ණීණාපෘඃපිභි වා	5.20
210 ණෝ	4.34
214 ණෝ ච පුරිඝා	4.48
227 ණෝ තඃ	4.85
270 ණෝ නිගගභීතඝ්‍ය	5.179
188 ණෝ වාපවෙව	4.1
135 ණණං ණණබ්‍යානං නිතෝ	2.51
198 ණ්‍ය කුරුඝිවිභි	4.10
193 ණ්‍ය දිවවාදිභි	4.4
112 තඝඝ්‍ය නෝ සබ්බාඝු	2.133
208 තතෝ සම්භූතමාගතං	4.31
209 තඤ්ච වඝත්ථි විදිතෝ භතෙතා	4.32
203 තත්‍ර භවේ	4.20
258 තථාගතානං ථඝණලා	1.52
32 තදම්භාදීනි	1.47
299 තනාඝ්‍යා වා	5.138
,, තනාදිතෝ වා	5.26
226 තපාදිභි ස්ඝි	4.81

පිඨසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
201 තමඝීතෙ තං ජානාති ඝණි	4.14
212 තමඝ්‍ය පරිමාණං ණීඝෝ	4.41
205 තමඝ්‍ය සිපප. සිල. පණ්‍ය.	4.27
225 තමෙඤඝඝඤිනි මනතු	4.78
125 තයාතඤීනං භි වා තඝ්‍ය	2.215
218 තරතමිඝඝිකියිඤ්ඨාභිඝයෙ	4.64
17, 24 තවගඟ්ගවරණානං යෙ	1.48
125 තවම්මතුඤ්හං මඤ්හං සෙ	2.231
222 තඝ්‍ය සූරණෙඝාදඝාදිතෝ	4.51
215 තඝ්‍ය භාවඝාමම්ඝ්‍ය තත්තා	4.59
218 තඝ්‍ය විඝාරාවයවෙඝු	4.66
208 තඝ්‍ය සංවත්තනි	4.30
210 තඝ්සිදං	4.33
150 තං නප්‍රංඝකං	3.9
52 තං නම්භි	2.218
206 තං හත්‍ථකරහනි ගවජතුඤ්ජ	4.28
113 තාය වා	2.55
231 තා හඤ්ච	4.103
141 තිඝෙ	3.95
136 තිඝෙවාචතඝෙඝා යොම්භි	2.207
93 තිං සභාපරිඝාය	2.106
137 තීණිවත්තාරි නප්‍රංඝකෙ	2.208
292 තුඅත්තතුඝිථම්මතං අත්තනං	6.10
298 තුදාදිභි ඝ්‍යො	5.22
122 තුම්හඝ්‍ය තුවංතුවම්භි ච	2.214
253 තුම්හාම්හානං තාමෙඝාස්ම්භි	3.88
268 තුංතායෙතවෙ භාවෙ භවි	5.61
241, 268 තුංතුනතඛෙඛ්‍යු වා	5.119
114 තෙනිමාතෝ ඝඝ්‍ය ඝඝාය	2.56
183, 206 තෙන ඝතං කීතං	4.29
201 තෙන නිබ්බත්තෙත	4.18
130 තෙමෙ නාඝෙ	2.236
267 තෙ ඝඝප්‍රබ්‍රහ්මානාඝතෙ	5.67
51 තොනාතිතා ඝඝමාස්මිං	2.219
228 තො පඤ්චමඝ්‍යා	4.95
111 තඝ්‍යෙතෙනාතං තඝ්‍ය ඝෙ	2.130
226 දණ්ඩාදිතවිඝාරී වා	4.80
3 දඝාදෙ ඝරා	1.2
298 දිවාදිභි යක්	5.21
209 දිඝ්‍යත්තඤෙඤුදු'පි පවවයා	4.120
179 දීඝාහොවඝඝෙඝාදෙඝෙඝභි	3.45
294 දීඝෝ ඝරඝ්‍ය	5.139

පිළිසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
74 දුතියඤ්ච භයාඤ්ච	2.136
124 දුතියෙ යොම්හි වා	2.233
134 දුවිත්‍තා නම්හි වා	2.222
235 ඕතීහෙධා	4.112
145 ඕසඤ්ඤා වි	3.97
33 මෙ මෙකාතොකෙසු තාම	2.1
4 මෙ මෙ සවණ්ණං	1.3
65 ධමේමා වාඤ්ඤදත්‍ථෙ	2.(7)
234 ධා සඞ්ඛ්‍යාහි	4.110
230 ඛි සඛ්ඛා වා	4.101
199 නඤ්ඤත්‍තනිත්‍තුයුත්තෙසත්තා	4.12
130 න චවාහාහෙවයොහෙ	2.239
96 නජ්ජා යොඤ්ඤවාමී	2.169
165 නඤ්	3.12
247, 251, 258 න තෙ කාඤ්චබන්ධි	5.85
185 නදුදිතො සී	3.27
20 න මෙ වා	1.28
100 න නිඤ්ඤ ටා	2.138
118 නෑතො සඤ්ඤ	2.89
136 නම්හි නිවතුඤ්ඤාමිච්චියං	2.206
134 නම්හි භුක්වාදීනං සත්‍තා	2.49
82 නම්හි වා	2.165
77 නං ක්‍ඛිතො	2.76
125 නංසෙසවසම්බන්ධම්මං	2.212
151 නාතො'මපඤ්චම්යා	2.123
279 නාමෙ ගරහාවිම්හයෙසු	6.3
92 නාම්මාදීහි	2.63
115 නාම්හනිම්	2.128
61 නාම්හි	2.193
68 නාම්හි	2.187
124 නාසම්ඤ්ඤ තයාමයා	2.230
57 නාසම්ඤ්ඤ රඤ්ඤ	2.224
60 නාසම්ඤ්ඤස	2.84
100 නාඤ්ඤ සා	2.108
89 නාඤ්ඤා	2.73
55, 101 නාසෙසතො	2.82
27 නිගහිතං	1.38
99 නීනං වා	2.44
75 නෙස්මිනො සඛ්වි	2.185
77 නො	2.78
61 නොත්‍තාතුම්වා	2.196
66 ත්‍තාත්‍තානසවා	2.181

පිළිසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
63 තොත්‍තාසෙස්වි	2.161
252 තාතකිම්මානං වාතීවී	3.87
186 තාත්‍තුඤ්ඤ සීමිහි තො වා	3.36
50, 85 තාත්‍තුනං නෙනා	2.217
51 තාසඤ්ඤ ච ට වංසෙ	2.94
50, 101 තාසඤ්ඤං	2.150
84 තුතු වතාතුමන්ත්‍වාවතාතු	1.25
,, තුතුඤ්ඤ	2.153
265 තෙනා තාතරි වත්‍තාමා	5.64
171 ත්‍යාදයෝ තත්‍තාඤ්ඤත්‍තෙ	3.(13)
7 පඤ්චව පඤ්චඤා වඝඝා	1.7
139 පඤ්චම්යං පරඤ්ඤ	1.15
43 පඤ්චමීඤ්ඤවඩ්ඪිඤ්ඤා	2.28
138 පඤ්චාදීනං චුද්දසත්‍යාගම	2.92
292 පඤ්හපත්‍ථනාවිධිසු	6.9
33 පඨමාත්‍ථමතෙහ	2.39
258 පදුදිනං ඤවි	5.92
100 පදුදිහි සි	2.107
293 පයොජකඛ්‍යාපාරෙ	5.16
241 පරරූපමයඤ්ඤාරෙ බ්‍යඤ්ජ	5.95
29 පරඤරඤ්ඤ	1.40
171 පරියාදයෝ ගිලානාඤ්ඤ	3.(12)
286 පරොඤ්ඤායඤ්චව	5.70
285 පරොඤ්ඤ අඵඵත්‍ථඤ්ඤ	6.6
10 පරෝ ඤවි	1.27
6 පරෝ දීඝෝ	1.5
169 පාදයෝ ගතාඤ්ඤත්‍තෙ පඨ	3.(9)
178 පාපාදීහි භූමියා	3.41
84 පිතාදිනාමනාත්වාදීනං	2.179
210 පිතිතො භාතරි රෙයාණි	4.36
93 පිඤ්ඤිය	1.10
273 පුඛපරවජ්ඣාඤානමෙඤා	6.14
106 පුඛපරාපරදඤඛිණුත්තරා	2.(4)
151, 152 පුඛඤමාමාදිතෝ	2.122
287 පුඛඤඤ අ	6.18
110 පුඛාදීහි ඡඡි	2.145
269 පුඛෙඛ'ඤඤත්තුඤාඤං	5.63
5 පුඛෙඛා රඤෙඤා	1.4
59, 101 පුමඤාමම්ඨාමඛ්ඛානං	2.194
68 භූමා	2.186
79 භූමාලපනෙ වෙඤවා ෆ	2.98
135 භූමෙ නයොවනඤාතරෝ	2.203

පිළිසං-ඛ්‍යා.	සුත්තසං-ඛ්‍යා.
203 පුරතෝ ණෝ ච	4.22
168 පුරිසෙ වා	3.109
80 බහුකනිත්‍යතං	2.50
236 බහුම්හා ධා ච පවවාසත්‍ථේ	4.116
272 බහුලං	1.58
141 බාවත්තාලීසාදෙ	3.98
3, 8 බ්‍රහ්මු නිගහගීතං	1.8
12, 15, 18, 20, 164 බ්‍යඤ්ජනෙ	1.33
62 බ්‍රහ්මස්සු වා	2.192
53 භවතෝ වා හොතෙනා	2.148
277 භවිස්සති ස්සනිස්සන්තිස්සසි	6.2
266 භාවකාමෙමසු	5.66
241 භාවකාමෙමසු තබ්බානීයා	5.27
250, 254 භාවකාරකෙසවඤ්ඤේ	5.44
279 භූතෙ ඊඃ-ඔඵඉං-මිනාඅා	6.4
52 භූතෝ	2.151
287 භූස්ස වුක්	6.17
204 මජ්ඣාදිත්වීතමා	4.24
297 මඤ්ඤ රුධාදීනං	5.19
227 මනාදීනං සක්	4.128
49 මනාදීහි ස්මිං-සං-නාසමා	2.146
179, 208 මනාඤ්ඤාපාදිනමෝ	3.59
196 මඵුතෝ සසඤ්ඤේ	4.8
96 මඵුබ්බකා සරාගමනතා	1.21
221 ම පඤ්චාදිකතීහි	4.52
27, 29, 31 මයඩ්-සරෙ	1.44
123 මයමසම්මාමනස්ස	2.211
118 මස්සාමුස්ස	2.131
54 මහත්තාරහත්තානං ටා වා	2.152
270, 297 මං වා රුධාදීනං	5.93
211 මාතාපිතූහිවාමහෝ	4.38
,, මාතිතෝ ච භගිනියං ජෝ	4.37
214 මානෙ මත්තෝ	4.46
266 මානෝ	5.65
227 මායාමෙධාහි වී	4.89
283, 285 මියොගෙ ඊඅාආදි	6.13
282 මිහාළානමුඤ්ඤ	6.45
187 යඤ්ඤාදිත්වීනි ච	3.28
194 යමිහි ගොස්ස ච	4.130
14, 96 යවාංසරෙ	1.30
92 යඃ	2.105
95 යං පිතෝ	2.75

පිළිසං-ඛ්‍යා.	සුත්තසං-ඛ්‍යා.
230 යා ඝි-	4.102
256 යුවණණානම්‍යඩ්ඩ්වඩ්	5.136
245, 294 යුවණණානමෙම්ඔඋවව	5.82
11 යුවණණානමෙම් ලුත්තා	1.29
187 යුවණණණි නී	3.30
,, යුවා නී	3.35
67 යුවාදීනං සුඞ්සවානඩ්	2.180
,, යුවා සසිතෝ	2.195
94 යෙ පසිවණණස්ස	2.118
30 යෙවඞ්සුඤ්ඤෙසු	1.42
31 යෙ සං-සස	1.43
55, 70 යොනාමාතෝ	2.158
106 යොනමෙවී	2.140
99, 104 යොනං නී	2.114
76 යොනං නොතෙ ප්‍රමෙ	2.77
66 යොනං නොතෙ වා	2.183
128 යොනං ඞිසවපඤ්චම්‍යා	2.233
134 යොම්හි ඔත්‍යා දුවෙවෙ	2.221
80 යොම්හි වා සඞවි	2.97
72, 99 යොලොපනිසු දිසා	2.90
72 යොසුප්‍රඞිසස් ප්‍රමෙ	2 95
63 යොසවංඞිසු චාරඩ්	2.163
85, 104 ස්වාදෙ නතුසස	2.93
57 රඤ්ඤෙරඤ්ඤදසසරාජිතෝ	2.225
74, 94 රත්‍යාදිහි තො ස්මිතෝ	2.57
139 ර සඞ්ඛ්‍යාතෝ වා	3.103
83 රසසාරඩ්	2.178
296 රසෙසා ප්‍රඞ්ඛසස	5.74
92 රසෙසා වා	2.64
195 රාජතෝ ඤෙඤු ජාතියං	4.6
57 රාජසස රඤ්ඤදං	2.223
56 රාජසි නාම්හි	2.125
54 රාජාදියුවාදිහිවා	2.156
243, 257 රා නසස ණෝ	5.171
211, 251 රාත්‍රඞ්ඝෙ'හසරෙ	4.132
251 රීරිකඛකෙසු	3.85
247 ලඝුස්සුපනාසස	5.83
78, 87 ලා යොනං වෝ ප්‍රමෙ	2.85
28 ලොපෙ	1.39
72 ලොපෙ	2.116
183 ලොපෙ	4.123
286 ලොපෙ'නාදිබ්‍යඤ්ජනස්ස	5.75

පිටසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.	පිටසංඛ්‍යා.	සූත්‍රසංඛ්‍යා.
218 ලොපො'මුසමා	2.88	22, 203, 245 සරමිනා මෙ	1.34
194 ලොපො'වණ්ණවණණා	4.131	188, 201 සඛ්‍යාමාදිසඃ යුව	4.124
81 ල්තුපිතාදිනමසෙ	2.164	168 සරෙ සාද් කුස්සුත්තර	3.107
81, 248 ල්තුපිතාදිනාමා සිමිහි	2.59	8 සරෝ ලොපො සරෙ	1.26
17, 24, 25, 30 වඟහලසෙහි	1.49	82 සලොපො	2.167
29, 30 වඟෙහ වඟහසෙහා	1.41	42 සසසාය මතුනියා	2.46
190 වඤ්ඣාදිතො ණානාණායනා	4.2	173 සහසස සෝ'සුදනෙ	3.78
11 වණණපරෙන සවණණා	1.24	29 සංයොගාදිලොපො	1,53
272 වත්තමානෙ නිඅතනීසිඊ	6.1	191, 193 සංයොගෙ සබ්බ	4.125
69 වත්තනා සනඤ්ඤා නො	2.191	107 සංඛානං	2.102
246 වදදිහි යො	5.30	247 සාසසස සිස් වා	5.117
14, 18, 258 වහාතරහා චාගමා	1.45	200 සාසස දෙවතා පුණණ	4.13
226 වත්තවවණණා	4.79	71 සාසසංසෙ චානඩ්	2.190
263 වා සබ්බ	5.86	282 සි	6.43
152 වා තනියාසත්තමීනා	2.124	115 සිමිහනපුංසකසසායං	2.129
172 වානෙඩාසුදනෙ	3.17	122 සිමිහං	2.213
55 වාමිනානඩ්	2.157	70 සිස්මිං නානපුංසකසස	2.68
235 වාරසඛ්‍යාය සකඛත්තුං	4.114	73 සිසසාග්ගිතො නි	2.149
16 විනිසෙසවෙ වා	1.36	34 සිසෙසා	2.111
34 විඩිබ්බිසෙසනනත්තසස	1.13	261 සීලාතිඛඛසුදවසසසෙ	5.53
162 විසෙසනමෙඩාසෙත	3.11	41 සුඤ්ඤ සසස	2.53
142 විසනිදසෙසු පඤ්චමසස	3.99	43, 114, 117 සුනංහිසු	2.91
234 වෙඩාජඤං	4.111	57 සුනංහිසූ	2.126
27 වෙ වා	1.51	69 සුමනා ච	2.188
73 වෙවොසු ලුසස	2.96	127 සුමනොමහසසාසමා	2.205
216 සඤාසඤ	4.122	90 සුමිහි වා	2.70
238 සකිං වා	4.117	60 සුහිසු නක්	2.197
15 සඛෙඩානො'නවයවො'නු	1.23	132 සුහිසුහසෙසා	2.58
223 සඛඛාය සවවුතීසාස	4.50	40 සුහිසවසෙස	2.100
179 සඛඛාහි	3.42	82 සුහිසවාරඩ්	2.168
213 සඤ්ඤානං නාරඩාදිත්ථි	4.45	237 සො විජඣාපඩාරෙසු	4.118
223 සතාදිනාමි ච	4.53	65 සමානංසු වා	2.162
54 සතො සබබ	2.147	126 සමාහිහි තුමහා	2.216
9 සත්තමියං පුබබසස	1,14	44 සමාස්මිත්තනං	2.45
45 සත්තමාධාරෙ	2.34	67 සමාස්මිත්තනං නානෙ	2.182
291 සත්තරහසෙවයාදි	6.11	61 සමාසස නා බ්‍රහමා ච	2.198
227 සුඛාදිත්ව	4.84	40 සමාහිස්මිත්තනං මහාසිමිහි	2 99
229 සබබාදිතො සත්තමියා	4.99	77 ස්මිනො නි	2.79
252 සබබාදිනමා	3.86	108 ස්මිනො සසං	2.104
107 සබබාදිනං නමිහි ච	2.101	126 ස්මිමහි තුමහාමහානං	2.228
109 සබබාදිහි	2.139	58 ස්මිමහි රසෙසුදරාජිනි	2.226
233 සබබාදිනි පඩාරෙ ථා	4.108	150 සාදි සාදිනෙඩාසඤං	3.1
231 සඛෙඩාසඤ්ඤදයතෙහි	4.105	299 සවාදීහි ක්‍රණා	5.25
250 සමානසඤ්ඤනවත්තයාදි	5.43	109, 116, 121 සසංසසාසසායෙ	2.54
252 සමානා රෙ රිරිඩඛසොසු	5.125	113, 116, 119 සසා වා හොනිමා	2.48
178 සමාසන්ත්‍ව	3.40	26 හසඝ ම්පලලාසො	1.50
58 සමාසෙ වා	2.227	212 හිතෙ රෙය්‍යණ්	4.39
176 සමාහාරෙ නපුංසකං	3.20	86 හිමවතො වා ඔ	2.155
219 සම්භෙ සාණණණ්ඩා	4.68	275 හිම්මෙසවසස	6.57
283, 291 සඤ්ඤාවනෙ වා	6.12	293 හිසසතො ලොපො	6.48

289 හෙතුඵලෙසෙවය්‍යඵලය්‍යං 6.8

පදසාධනෙ

උදාහටපදානමනුක්‍රමණිකා.

———ඃ◌ඃ———

23 අකරමහසතෙ
,, අකරමහසෙ හෙ
207 අකඛිකං
,, අකඛිසො
27 අකඛි රුජති
,, අකඛිං රුජති
74 අඟි
,, අඟිනි
207 අඩුලියා ඛණති
24 අවචනතං
279 අවජරියං-පෙ-අඤ්ඤා නාම පවිසසති
183 අජසසගාවො
185 අජා
232 අජ්ජ
18 අජ්ජතගෙහ
203 අජ්ජතනො
231 අඤ්ඤදත්‍ථු
252 අඤ්ඤුදිකෙඛා
,, අඤ්ඤුදිසො
,, අඤ්ඤුදී
110 අඤ්ඤුසසං
,, අඤ්ඤුසසා
221 අට්ඨමො
142 අට්ඨාදස
,, අට්ඨාරස
102 අට්ඨි
,, (හො) අට්ඨි
,, අට්ඨිං
,, අට්ඨී
,, අට්ඨිනි
179 අඩ්ඩරත්තං
270 අතිකකවම පබබතං නදී
170 අතිමාලො
179 අතිරත්තො
228 අතො
18 අත්තත්ථං
,, අත්තදත්ථං
61 අත්තනා
60 අත්තනෙඞි
61 අත්තනෙසු
60 අත්තනෙහි
61 අත්තනො
,, අත්තසස
60 අත්තෙනඞි
61 අත්තෙසු
60 අත්තෙහි
49 අත්‍ථසා
,, අත්‍ථෙන
230 අත්‍ර
119 අද්‍ධං
59 අද්‍ධනා
60 අද්‍ධනි
,, අද්‍ධමහා
,, අද්‍ධමහි
,, අද්‍ධසමා
,, අද්‍ධසමිං
59 අද්‍ධසස
60 අද්‍ධා
59 අද්‍ධුනා
,, අද්‍ධුනො
60 අද්‍ධුමහා
,, අද්‍ධුසමා
59 අද්‍ධුසස

60 අඩෙඩ
59 අඩෙඩන
206 අඩම්මෙසා
234 අඩවලො ධවලො ජායතෙ
257 අඩිකරණං
232 අඩ්ඩතා
116 අතෙන
204 අනතිමො
282, 283, 284 අපව
,, ,, ,, අපවත්ථ
284 අපවත්ථුං
281, 282, 284 අපවතො
283, 284 අපවමහ
284 අපවමහසෙ
283, 284 අපවමහා
,, අපවමෙහ
,, 284 අපවවහං
283 ,, අපවසි
,, අපවසිත්ථ
283 අපවසිමහ
,, අපවසිමහා
282, 284 අපවසිං
283, ,, අපවසෙ
,, ,, අපවං
281 අපවංසු
283, 284 අපවා
281, 282, 284 අපවි
282, 283 අපවිත්ථ
281, 282 අපවිතො
283 අපවිමහ
,, අපවිමහා
,, අපවිමෙහ
,, අපවිවහං
282 අපවිසි
,, අපවිසිං
283 අපවිසෙ
289 අපවිසස
289 අපවිසසථ
,, අපවිසසමහ
,, අපවිසසමහා
,, අපවිසසවෙහ
,, අපවිසසසෙ
,, අපවිසසං
,, අපවිසසංසු
,, අපවිසසා
,, අපවිසසාමහසෙ
,, අපවිසසිං
,, අපවිසසිංසු
,, අපවිසෙස
282, 284 අපවිං
281 අපවිංසු
,, අපවි
285 අපවිය
,, අපවියත්ථ
283 අපවියතො
,, අපවියංසු
285 අපවියා
283 අපවියි
,, අපවියිතො
289 අපවියිසස
,, අපවියිසසංසු
,, අපවියිසසා
283 අපවියිංසු
,, අපවියි
285 අපවියු
283 අපවියුං
285 අපවියූ
283, 284 අපවු
282 අපවුත්ථ
,, අපවුමහ
283 අපවුමහා
281 අපවුං
283, 284 අපවූ
282, ,, අපවො

287 අපවව
,, අපවවත්‍ථ
283 අපවවතො
,, අපවවංසු
285 අපවවෘ
283 අපච්චි
283 අපච්චිතො
289 අපච්චිස්‍ස
,, අපච්චිස්‍සා
283 අපච්චිංසු
,, අපච්චි
285 අපච්චු
283 අපච්චුං
285 අපච්චූ
172 අපගතකාළකො
232 අපරජ්ජු
179 අපරරත්තං
295 අපාවය
,, අපාවයත්‍ථ
,, අපාවයතො
,, අපාවයසුං
,, අපාවයංසු
,, අපාවයා
,, අපාවයි
,, අපාවයිතො
296 අපාවයිස්‍ස
,, අපාවයිස්‍සංසු
,, අපාවයිස්‍සෘ
295 අපාවයිංසු
,, අපාවයී
,, අපාවයු
,, අපාවයුං
,, අපාවයූ
296 අපාවියිස්‍ස
,, අපාවියිස්‍සෘ
,, අපාවියූස්‍ස
,, අපාවිස්‍සෘ
295 අපාවිය
,, අපාවියත්‍ථ
,, අපාවියතො
,, අපාවියා
,, අපාවියි
,, අපාවියිතො
,, අපාවියී
,, අපාවෙත්‍ථ
295 අපාවෙතො
,, අපාවෙසුං
257 අපාදුනං
291 අපි භවං ගිලිතං පාසාණං පවෙය්‍ය උදරගතිනා
270 අපපබා නදිං පබ්බතො භවති
165 අබ්‍රාහ්මණො
216 අභාවත්තනං
228 අභිතො
9 අභිභායතනානං
257 අභිභූ
283, 285 අභූය
,, ,, අභූයත්‍ථ
,, අභූයතො
,, 285 අභූයෘ
,, අභූයි
,, අභූයිත්‍ථ
,, අභූයිතො
289 අභූයිස්‍ස
,, අභූයිස්‍සත්‍ථ
,, අභූයිස්‍සෘ
283 අභූයී
203 අමවෙවෘ
119 අමූ
118 අමූනා
,, අමූමහා
,, අමූමහි
119 අමූසං

119 අමුඤා
,, අමුඤෝ
118 අමුසමා
,, අමුසමිං
,, අමුසස
119 අමුසසං
,, අමුසසා
118, 119 අමුං
,, ,, අමූ
119 අමුනි
118, 119 අමුහි
,, ,, අමුසං
,, ,, අමූසානං
,, ,, අමූසු
,, ,, අමූහි
104 අම්බුනි
,, අම්බුමහි
,, අම්බූසම්ං
92 අමම
,, අවමා
124, 126 අමිහා
112, 116 අමහා
124, 126 අමහාකං
253 අමහාදිසෝ
112, 116 අමහි
123, 124 අමෙහ
125 අමෙහහි
127 අමෙහසු
125 අමෙහහි
115, 116 අයං
54 අරහනෙතා
,, අරහං
,, අරහා
75 අරියවුත්තයෝ
,, අරියවුත්තිනෙ
,, අරියවුත්තිනෝ
,, අරියවුත්තිමහි
75 අරියවුත්තිසමිං
,, අරියවුත්තී
216 අලසතා
,, අලසත්තං
171 අවකොකිලං
262 අවසසකාරි
172 අසමෝ
154 අසිවජ්ජනෙතා
118, 119 අසු
55 (හෝ) අසම
,, අසමනා
56 අසමනි
56 අසමහි
,, අසමසමිං
55 අසමං
54, 55, 112, 116, 124 අසමා
126 අසමාකං
55 අසමානං
,, අසමානෝ
127 අසමාසු
112, 116 අසමිං
55, 56 අසෙම
,, අසෙමන
112, 116 අසස
114, 117 අසසං
113, 114, 116, 117 අසසා
114, 117 අසසාය
122 අහං
179 අහොරත්තං
292 අහො වත සෝ පවෙය්‍ය මෙ
216 ආකාසත්තං
,, ආකිඤ්චඤ්ඤං
229 ආදිතෝ
74 ආදිමහි
,, ආදිසමිං
,, ආදෙ

176 ආධිපච්චපරිණාමෝ
30 ආනන්තරිකඤ්ඤමාහු
,, ආනන්තරිකං යමාහු
219 ආපූපිකං
103 ආයුසා
114, 117 ආසං
263, 265 ආසිතං
265 ආසිතා
17 ඉවෙවව
110 ඉතරිස්සං
,, ඉතරිස්සා
228 ඉතෝ
233 ඉත්ථං
17 ඉත්තෙව
117 ඉදං
232 ඉදානි
230 ඉධ
18 ඉධම්ජඞ්ඝති
116 ඉම්මහා
,, ඉම්මහි
,, ඉම්සමා
,, ඉම්සමිං
,, ඉම්සස්ස
,, 117 ඉමං
,, ඉමා
117 ඉමානි
116 ඉමාහි
,, 117 ඉමාය
117 ඉමායං
116 ඉමායෝ
117 ඉමාසං
,, ඉමාසානං
,, ඉමාසු
116 ඉමාහි
,, ඉමිනා
117 ඉමිස්සං
116, 117 ඉමිස්සා
117 ඉමිස්සාය
115, 117 ඉමේ
116 ඉමෙහි
,, ඉමෙසං
,, ඉමෙසානං
,, ඉමෙසු
,, ඉමෙහි
74 ඉසයෝ
,, ඉසි
,, ඉසී
,, ඉසෙ
,, (හෝ) ඉසෙ
230 ඉහ
255 ඊසකාරං
261 උණ්හොජී
204 උදරියං
152 උපකුම්භමායතනං
,, උපකුම්භං කතං
151 උපකුම්භං තිට්ඨති
152 උපකුම්භං දෙති
,, උපකුම්භං නිධෙහි
151 උපකුම්භං පස්ස
152 උපකුම්භා අපෙහි
,, උපකුම්භෙන කතං
,, උපකුම්භෙ නිධෙහි
183 උපගූ
152 උපගූරූ
,, උපඝහි
243 උපට්ඨානීයෝ
152 උපනගරං
179 උපරත්ති
13 උපෙතෝ
220 උභයං
132 උභින්නං
,, උභෝ
,, උභොහි
,, උභොසු

132 උහොහි
155, 257 උරගො
212 එකකං
220 එකකො
235, 236 එකකඛභුං භුඤ්ජති
100 එකචවාහි
48 එකවෙව
,, (හො) එකවෙව
234 එකජ්ඣං
231 එකදා
234 එකධා කරොති
144 එකාමිසති
121 එකං
,, එකා
220 එකාකී
139 එකාදස
224 එකාදස අධිකා අසඤ්ං විසතියං
222 එකාදසමො
224 එකාදසං; සතං
222 එකාදසො
139 එකාරස
121 එකිඤ්ං
,, එකිඤ්ා
144 එකූනතිංසති
,, එකූනතිංසා
143 එකූනවිසති
144 (හො) එකූනවිසති
,, එකූනවිසතිං
222 එකූනවිසො
121 එකො
219 එණෙය්‍යං
232 එතරහි
228 එතෙනා
230 එත්ථ
116 එභි
23 එස අත්ථො
116 එසං
,, එසානං
,, එසු
23 එසො අත්ථො
116 එහි
172 ඔතිණ්ණහංසො
203 ඔදකො
153 ඔදනං භුත්තවා
219 ඔදුම්බරං
207 ඔළුම්පිකො
191 කවවානො
,, කවවාඨනො
91 කඤ්ඤදං
,, කඤ්ඤා
20 කඤ්ඤා ඉව
91 කඤ්ඤානං
,, කඤ්ඤාහි
,, 92 කඤ්ඤාය
92 කඤ්ඤායං
91 කඤ්ඤායො
20 කඤ්ඤාව
92 කඤ්ඤාසු
91 කඤ්ඤාහි
,, කඤ්ඤිදං
20 කඤ්ඤිදව
8 කතමා චානන්ද අනිචචසඤ්ඤා
128 කතං අමෙහි
130 කතං තයා
,, කතං තයා ව මයා ව
128 කතං තුමෙහි
130 කතං තුමෙහි ව අමෙහි ව
,, කතං තෙ
128 කතං නො
130 කතං මයා
,, කතං මෙ

128 කතං වෝ
132 කති
236 කතිකඛත්තුං
132 කතින්නං
,, කතීහි
,, කතීසු
,, කතීහි
264 කතෝ
241, 248 කත්තබ්බං
242 කත්තබ්බා
268 කත්තායෙ
193 කත්තුකෙය්‍යෝ
268 කත්තුං
230 කත්ථ
233 කථං
232 කදා
168 කදුණ්ඩං
219 කපාසිකං
201 කම්මකෝ
250 කම්මකරෝ
156 කම්මජං
101 කම්මන්තා
,, කම්මනි
,, කම්මමහා
,, කම්මමහි
,, කම්මසමා
,, කම්මසමිං
,, කම්මස්ස
,, කම්මා
,, කම්මූනා
,, කම්මූනෝ
,, කමේම
,, කමේමන
120 කම්හා
,, කම්හි
243 කරණීයං
232 කරහ
268 කරිසසාමීති ගච්ඡති
120 කසමා
,, කසමිං
,, කස්ස
231 කහං
119 කං
120 කා
219 කාකං
241 කාතබ්බං
242 කාතබ්බා
268 කාතවෙ
191 කාතියානෝ
268 කාතුං
121 කානි
168 කාපුරිසෝ
206 කාසිකං
120 කායෝ
259 කාරා
168 කාලවණ්ණං
198 කාසාවං
58 කාසිරඤ්ඤස්ස
,, කාසිරඤ්ඤු
,, කාසිරඤ්ඤු
,, කාසිරඤ්ඤූ
,, කාසිරාජමහා
,, කාසිරාජමහි
,, කාසිරාජසමා
,, කාසිරාජසමිං
,, කාසිරාජස්ස
,, කාසිරාජා
,, කාසිරාජිනි
,, කාසිරාජිනෝ
,, කාසිරාජේ
,, කාසිරාජෙන
299 කිණන්ති
,, කිණාති
29 කිත්ති

29 කිමිති
120 කිමහි
,, කිසම්ං
,, කිසස
121 කිං
232 කිං සො හතතං පවෙ
යය? උදහු බයඤජනං වා
299 කියති
,, කියනති
,, කියරෙ
9 කුහොසථ
228 කුතො
230 කුත්ර
232 කුදා
168 කුපුරිසො
,, කුබ්රාහමණො
186 කුමාරී
1 3, 250 කුමභකාරො
231 කුහිං
114, 121 කෙ
,, ,, කෙන
,, කෙහි
120 කෙසං
,, කෙසානං
,, කෙසු
119 කෙහි
,, කො
185 කොකිලා
194 කොණඩඤඤො
258 කොධනො
49 කොධසා
,, කොධෙන
198 කොරබෙයා
204 කොලෙයයකො
201 කොසමබි
204 කොසිනාරකො
198 කොසුමහං

26 කාහාමං
230 කව
237 ඛණඩසො කරොති
198 ඛතති
,, ඛතතියො
,, ඛතතෙහයා
21 ඛනති පරමං
207 ඛඩිසො
,, ඛාණිතතිසො
255 ඛිපං
262 ඛීරපායී
204 ගඩෙහයෙයා
51, 102 (හො) ගචඡ
52 ගචඡතං
51, 52 ගචඡතා
52 ගචඡති
183 ගචඡතී
51 ගචඡතො
52 ගචඡනනමහා
,, ගචඡනනමහි
,, ගචඡනනසමා
,, ගචඡනනසමිං
51 ගචඡනනසස
,, 101, 102 ගචඡනනං
50, 51, 52, 101, 102 ගචඡනනා
52 ගචඡනනානං
101, 102 ගචඡනනානි
186 ගචඡනතී
52, 102 ගචඡනතෙන
51 ගචඡනතෙනන
50, 51 ගචඡනතෙහා
51 ගචඡසස
50, 51, 101, 102 ගචඡං
51, 102 ගචඡා
130 ගචඡාම තුමෙහ චී මයඤච
268 ගචඡිසසතො තෙ භවි
සසති හතතං හොජනාය

219 ගජානා
270 ගණ්හිතූන
,, ගණ්හිත්වා
,, ගණ්හිත්වාන
30 ගන්ත්වා
205, 226 ගන්ධිකෝ
226 ගන්ධී
246 ගබ්භං
204 ගබ්භෝ
90 ගවමහි
,, ගවසමා
,, ගවසම්ං
89 ගවස්ස
88, 89, 90 ගවං
8', 90 ගවා
90 ගවේ
89 ගවේන
90 ගවේසු
15 ගවේළකං
88 ගවෝ
258 ගහණං
269 ගහෙතූන යාති
,, ගහෙත්වා
,, ගහෙත්වාන
153 ගාමගතෝ
228 ගාමතෝ
156 ගාමනිගමගතෝ
204 ගාම්භයා
90 ගාවමහා
,, ගාවමහි
,, ගාවසමා
,, ගාවසම්ං
89 ගාවස්ස
88 ගාවං
89, 90 ගාවා
186 ගාවී
88 ගාවූං
90 ගාවේ
89 ගාවේන
90 ගාවේසු
88 ගාවෝ
86 (හෝ)ගුණව
,, ගුණවතං
,, ගුණවතා
,, ගුණවති
186 ගුණවතී
86 ගුණවතෝ
,, ගුණවන්තමහා
,, ගුණවන්තමහි
,, ගුණවන්තසමා
,, ගුණවන්තසම්ං
85, 86 ගුණවන්තස්ස
86, 104 ගුණවන්තං
85, 86, 104 ගුණවන්තා
86 ගුණවන්තානං
104 ගුණවන්තාති
186 ගුණවන්තී
86 ගුණවන්තෙන
,, ගුණවන්තේන
,, ගුණවන්තෙභි
,, ගුණවන්තේසු
,, ගුණවන්තෙහි
85, 86 ගුණවන්තෝ
86 ගුණවස්ස
86, 104 ගුණවං
84, 86 ගුණවා
90 ගුන්නං
157 ගුන්නං කණ්ඨා
සමජ්ඣානඛ්‍රතම්ා
47 ගුමෙඛ
,, ගුමෙඛා
247 ගුයහං
155 ගුළෝදනෝ
88, 186 ඝෝ

88 (හො) ගො
186 ගොතමී
216 ගොතා
,, ගොතතං
105 ගොත්‍රභු
,, (හො) ගොත්‍රභු
,, ගොත්‍රභුනා
87 ගොත්‍රභුනො
,, ගොත්‍රභුවො
105 ගොත්‍රභුං
87, 105 ගොත්‍රභූ
105 නොත්‍රභූනි
90 ගොතං
89 ගොභි
219 ගොමයං
225 ගොමා
90 ගොසු
89 ගොභි
238 ඝටං කරොති
206 ඝාතිකං
9 චක්ඛායතනං
103 චක්ඛු
,, චක්ඛූ
,, චක්ඛූනි
138 චතස්සන්නං
,, චතසෙසා
212 චතුක්කං
221 චතුත්ථො
142 චතුද්දස
234 චතුධා කරොති
137 චතුන්නං
179 චතුභූමං
,, චතුභූමි
137 චතුරො
,, 138 චතුභි
,, ,, චතුසු
,, ,, චතූභි
138 චත්තාරි
145 චත්තාරිස
,, චත්තාරිසං
223 චත්තාරිසං; සතං
145 චත්තාරිසා
137 චත්තාරො
10 චත්තාරොමෙ
145 චත්තාලිස
,, චත්තාලිසං
,, චත්තාලිසා
216 චඳනත්තං
254 චයො
255 චාගො
209 චාතුමමහාරාජිකා
216 චාපල්‍යං
205 චාපිකො
99 (හො) චින්ත
173, 183 චින්තයු
99 චින්තං
,, චින්තා
,, චින්තානි
,, චින්තෙන
,, චින්තෙනන
18 චිනිත්වා
142 චුද්දස
245 චෙය්‍යං
142 ඡොද්දස
300 ඡොරයති
,, ඡොරයනති
,, ඡොරයරෙ
,, ඡොරීයති
,, ඡොරීයනති
,, ඡොරීයරෙ
,, ඡොරෙති
,, ඡොරෙනති
224 ඣ අධිකා අසම්ං සතෙ
19 ඣ අභිඤ්ඤූ

221 ඡට්ඨමෝ
" ඡට්ඨෝ
19 ඡළභිඤ්ඤෑ
172 ජීනතරෑ
219 ජනතා
161 ජනෙසුතෝ
79 ජනතවෙ
" ජනතවෝ
" (හෝ) ජනතු
" ජනතුනෝ
" ජනතුයෝ
" ජනතූ
178 ජාතිභූමං
225 ජාතිමා
207 ජාලිකෝ
172 ජිතමාරෝ
298 ජිනනති
" ජිනාති
" ජීයති
" ජීයනති
" ජීයරෙ
225 ජුතිමා
30 තඛණං
24 තවජං
300 තඤ්ඤති
" තඤ්ඤනති
" තඤ්ඤරෙ
30 තඤ්ඣි
" තණ්ඩහති
22 තතියජ්ඣානං
221 තතියෝ
231 තත්ර
21 තත්‍රාභිරති
233 තථා
32 තද්ධමිනා
231 තදා
299 තනුතෙ
299 තනෝති
" තනොනති
30 තන්තනං
299 තම්නෙෂෙ
227 තපසී
32 තමෙව
30 තමඵලං
112 තමහා
" තමහි
220 තයං
125, 126 තයා
127 තයි
32 තයිදං
135 තයෝ
186 තරුණී
125 තව
123 තවං
112 තසමා
" තසමිං
" තසස
114 තසසං
113, 114 තසසා
114 තසසාය
12 තසිදං
" තසෙදං
231 තහං
" තහිං
112, 113, 115, 123 තං
32 තං ඉදං
" තං ඉමිනා
" තං එව
30 තං ඛණං
" තං ඛහති
" තං දනං
" තං ඵලං
22 තං වනං
30 තං හි

113 තා
253 තාදිකෙඛා
" තාදිසෙ
" තාදී
115 තානි
227 තාපසො
113 තාභි
" 114 තාය
300 තායති
" තායනති
" තායරෙ
114 තායං
113 තායො
13, 213 තාරකිතං
114 තාසං
" තාසානං
" තාසු
113 තාහි
212 තිකං
235 තිකඛත්තුං
146 තිවත්තාරිස
" තිවත්තාලිස
" තිවත්තාලිසති
128 තිට්ඨථ තුමෙහ
" තිට්ඨථ වො
" තිට්ඨාම තෙ
" තිට්ඨාම මයං
219 තිණමයං
135 තිණණ්ණං
" තිණණං
234, 235 තිධා
146 තිනවුති
" තිපඤ්ඤාස
" තිපණ්ණාස
179 තිභූමං
146 තියාසිති
" තිසටඨි
146 තිසතතෙ
" තිසතෙරි
136 තිසස්සං
114 තිසසං
113, 114 තිසසා
114 තිසසාය
136 තිසෙසා
147 තිසෙසා ඒසතියො
145 තිංස
144 තිංසති
145 තිංසං
144 තිංසා
137 තීණි
135, 136 තීහි
" " තීසු
" " තීහි
298 තුදති
" තුදනති
" තුදීයති
" තුදීයනති
" තුදීයරෙ
" තුද්‍යති
" තුද්‍යනති
" තුද්‍යරෙ
124, 126 තුමහං
" " තුමහාකං
253 තුමහාදිසො
122, 124 තුමෙහ
125 තුමෙහඤි
127 තුමෙහසු
125 තුමෙහහි
" තුයහං
122, 123 තුවං
112, 115 තෙ
146 තෙඅසිති
" තෙවත්තාරිස
" තෙවත්තාලිස

146 තෙවුතානාලිසති
15 තෙ'ජජ
235 තෙධා
112 තෙන
146 තෙනවුති
,, තෙපඤ්ඤාස
,, තෙපණ්ණාස
112 තෙභි
141 තෙරස
144 තෙවිසති
146 තෙසට්ඨි
,, තෙසත්තති
,, තෙසත්තාරි
112 තෙසං
,, තෙසානං
,, තෙසු
,, තෙහි
141 තෙළස
15, 21 ත්‍යජජ
111 ත්‍යං
253 ත්‍යාදිකෙඛා
,, ත්‍යාදිසො
,, ත්‍යාදී
8 ත්‍වමසි
126 ත්‍වමහා
125, 126 ත්‍වයා
127 ත්‍වයි
122, 123 ත්‍වං
195 දකඛි
289, 291 දකඛිණෙන වෙ
ගමිස්සති න සකටං
පරියාහවිස්සති
76, 103 දණ්ඩි
103 (හ්මා) දණ්ඩි
226 දණ්ඩිකො
77, 103 දණ්ඩිනං
,, දණ්ඩිනා
77 දණ්ඩිනි
187 දණ්ඩිනී
77 දණ්ඩිනෙ
76, 77 දණ්ඩිනො
77 දණ්ඩිමහා
,, දණ්ඩිමහි
,, දණ්ඩියො
,, දණ්ඩිසමා
,, දණ්ඩිසමිං
,, දණ්ඩිස්ස
,, 103 දණ්ඩිං
76, 77, 103, 226 දණ්ඩී
77 දණ්ඩීනං
103 දණ්ඩීනි
77 දණ්ඩීහි
,, දණ්ඩිසු
,, දණ්ඩීහි
155 දධිභොජනං
226 දයාවා
12 දස ඉමෙ
183 දස ගවං
155 දසසතෙන පහාතබ්බා
248 දෘතා
161 දෘතසොණෙඩා
257 දෘතං
243 දෘනීයො
249 දෘයකො
197 දෘසදපි
95 (හො) දෘසි
,, දෘසියං
,, දෘසියා
,, දෘසියො
,, දෘසිං
,, දෘසී
,, දෘසීනං
,, දෘසීහි
,, දෘසීසු

95	දූසිහි
,,	දූස්‍යං
,,	දූස්‍ය
,,	දූස්‍යෝ
172	දීන්නසුඛිකා
298	දිබ්බති
,,	දිබ්බන්ති
,,	දිබ්බරෙ
,,	දිවියති
,,	දිවියන්ති
,,	දිවියරෙ
25	දිස්සතෙ
179	දීඝරත්තං
,,	දීඝරත්ති
128	දීයතෙ අමහං
130	දීයතෙ තව
,,	දීයතෙ තව ච් මම ච
,,	දීයතෙ තුමහඤ්ච අමහඤ්ච
128	දීයතෙ තුමහං
130	දීයතෙ තෙ
128	දීයතෙ නෝ
130	දීයතෙ මම
,,	දීයතෙ මෙ
128	දීයතෙ වෝ
169	දුක්කතං
255	දුක්කරං
221	දුතියෝ
18	දුවඞ්ගිකං
134	දුවින්නං
,,	දුවෙ
194	දෙවෙවා
246	දෙය්‍යං
216	දෙවදත්තත්තං
212	දෙණිකෝ
209	දෙවාරිකෝ
145	ධාතුනිංසති
220	ධායං
146	ධාඅසීති
,,	ධාවත්තාරීස
,,	ධාවත්තාලීස
,,	ධාවත්තාලීසති
140	ධාදස
222	ධාදසෝ
146	ධාතාවුති
,,	ධාපඤ්ඤාස
,,	ධාපණ්ණාස
144	ධාවීසති
146	ධාසට්ඨි
,,	ධාසත්තති
,,	ධාසත්තරි
212	දවිකං
235	දවිකඩ්ඪකුං
146	දවිවත්තාරීස
,,	දවිවත්තාලීස
,,	දවිවත්තාලීසති
234, 235	දවිධා
146	දවිනවුති
134	දවින්නං
146	දවිපඤ්ඤාස
,,	දවිපණ්ණාස
,,	දවියාසීති
,,	දවිසට්ඨි
,,	දවිසත්තති
,,	දවිසත්තරි
134	දවීහි
,,	දවීසු
,,	දවීහි
,,	දෙ
146	දෙඅසීති
,,	දෙවත්තාරීස
,,	දෙවත්තාලීස
,,	දෙවත්තාලීසති
235	දෙඩ්ඩා
146	දෙනවුති

146 දෙවපඤ්ඤස
,, දෙවපණ්ණාස
147 දෙවීසතියෝ
146 දෙවසට්ඨි
,, දෙවසත්තති
,, දෙවසත්තරි
24 ධඤ්ඤං
9, 15 ධනමමඤ්ඤි
128 ධනං අමහං
130 ධනං තව
,, ධනං තව ච මම ච
,, ධනං තුමහඤ්ච අමහඤ්ච
128 ධනං තුමහං
130 ධනං තෙ
128 ධනං නො
130 ධනං මම
,, ධනං මෙ
128 ධනං වො
30 ධම්මඤ්චරෙ
164 ධම්මසම්මතො
153 ධම්මං සුණනෙතා
,, ධම්මං සුණමානො
206 ධම්මිකො
176 ධවඛදිරපලාසං
,, ධවඛදිරපලාසා
238 ධවළි කරොති
,, ධවළි භවති
,, ධවළි සියා
216 නඝියං
96 නජ්ජායො
,, නජෙජා
84 නත්තාරො
96 නදියො
,, 186 නදී
112 නමහා
,, නමහි
223 නීවුතං; සහං
112 නසම්ා
,, නසම්ං
,, නසස
114 නසසං
113, 114 නසසා
114 නසසාය
112, 113, 115 නං
113 නා
187 නාගිනී
,, නාගී
115 නානී
113 නාභි
113, 114 නාය
114 නායං
113 නායෝ
226 නාවිකො
114 නාසං
,, නාසානං
,, නාසු
113 නාහි
172 නිකෙඛාසම්බි
32 නිජකො
255 නිපකො
258 නිපජ්ජනං
32 නියකො
215, 216 නීලතා
,, ,, නීලත්තං
198 නීලං
162 නීලුප්පලං
112, 115 නෙ
,, නෙන
,, නෙභි
,, නෙසං
,, නෙසානං
,, නෙසු
,, නෙහි
206 පඤ්ඩිකො

18 පගෙව
255 පගහහො
282, 283, 284, 293 පව
293 පවතං
260, 274 පවති
293 පවතු
275 පවතෙත
282, 283, 284 පවත්ථ
284 පවත්තුං
281, 282, 284 පවත්තො
274, 293 පවථ
293 පවථවෙහා
„ පවනතං
274 පවනති
293 පවනතු
275 පවනෙත
265 පවනෙතා
266 පවමානො
283, 284 පවමහ
284 පවමසෙ
283, 284 පවමහා
275, 283 පවමෙහ
283, 284 පවවහං
275 පවවෙහ
293 පවවෙහා
274, 282, 284 පවසි
282 පවසිත්ථ
283 පවසිමහ
„ පවසිමහා
282, 284 පවසිං
275, 283, 284 පවසෙ
293 පවසු
283, 284 පවං
281 පවංසු
283, 284 පවා
276, 293 පවාම
293 පවාමසෙ
275, 293 පවාමි
293 පවාහි
281, 282, 284 පවි
282, 283 පවිත්ථ
281, 282 පවිත්තො
283 පවිමහ
„ පවිමහා
„ පවිමෙහ
„ පවිවහං
282 පවිසි
„ පවිසිං
283 පවිසෙ
289 පවිසස
278 පවිසසති
„ පවිසසතෙ
„ 289 පවිසසථ
„ පවිසසනති
„ පවිසසනෙත
267 පවිසසනෙතා
„ පවිසසමානො
289 පවිසසමහ
„ පවිසසමහා
278 පවිසසරෙ
„ 289 පවිසසවෙහ
„ පවිසසසි
„ 289 පවිසසසෙ
„ „ පවිසසං
289 පවිසසංසු
„ පවිසසා
278 පවිසසාම
„ පවිසසාමි
289 පවිසසාමහසෙ
278 පවිසසාමෙහ
289 පවිසිං
„ පවිසිංසු
„ පවිසෙස
282, 284 පවිං
281 පවිංසු

281 පවී
285 පවීය
276 පවීයති
293 පවීයතු
276 පවීයතෙ
285 පවීයන්ති
283 පවීයන්තෝ
276 පවීයථ
,, පවීයනති
293 පවීයනතු
276 පවීයනෙන
,, පවීයමෙහ
,, පවීයරෙ
,, පවීයවෙහ
,, පවීයසි
,, පවීයසෙ
283 පවීයංසු
285 පවීයා
276 පවීයාම
,, පවීයාමි
283 පවීසි
,, පවීසිනෝ
289 පවීසිස්ස
278 පවීසිස්සති
,, පවීසිස්සනති
,, පවීසිස්සරෙ
289 පවීසිස්සංසු
,, පවීසිස්සා
283 පවීසිංසු
,, පවීසී
285 පවීසු
283, 290 පවීසුං
285 පවීසූ
276, 290 පවීසෙ
290 පවීසෙය්‍ය
,, පවීසෙය්‍යුං
283, 284 පවුසි
282 පවුස්සු
283 පවුමහ
,, පවුමහා
281, 290 පවුං
283, 284 පවූ
275, 290, 293 පවෙ
290 පවෙථ
,, පවෙථෝ
,, පවෙමු
,, පවෙය්‍ය
291 පවෙය්‍ය වෙ භූසෙජ්ජ
290 පවෙය්‍යවෙහා
,, පවෙය්‍යං
,, පවෙය්‍යාථ
,, පවෙය්‍යාථෝ
,, පවෙය්‍යාම
,, පවෙය්‍යාමි
,, පවෙය්‍යාමු
,, පවෙය්‍යාමෙහ
,, පවෙය්‍යාසි
,, පවෙය්‍යුං
,, පවෙරං
282, 284 පවෝ
285 පවව
276 පවවති
293 පවවතු
276 පවවතෙ
30 පවවතතසෙසදව
,, පවවතතං එව
285 පවවන්ති
283 පවවන්තෝ
276 පවවථ
,, පවවනති
293 පවවනතු
276 පවවනෙන
266 පවවමානෝ
276 පවවමෙහ

276 පවච්ඡරෙ
,, පවච්ඡෙහ
,, පවච්ඡි
,, පවච්ඡෙ
283 පවච්ඡුං
285 පවච්ඡා
276 පවච්ඡාම
,, පවච්ඡාමි
283 පඤ්ඤ
,, පඤ්ඤෙහා
289 පඤ්ඤස
278 පඤ්ඤසති
,, පඤ්ඤසන්ති
267 පඤ්ඤසමානො
278 පඤ්ඤසරෙ
289 පඤ්ඤසංසු
,, පඤ්ඤසා
283 පඤ්ඤංසු
,, පඤ්ඤි
285 පඤ්ඤු
283, 290 පඤ්ඤුං
285 පඤ්ඤූ
276, 290 පඤ්චෙ
290 පඤ්චෙවය්‍ය
,, පඤ්චෙවය්‍යුං
228 පඤ්ඣතො
138 පඤ්ච
212 පඤ්චකං
182 පඤ්චගවධනො
183 පඤ්චගු
142 පඤ්චදස
224 පඤ්චදස භිනා අසමී සතෙ
234 පඤ්චධා
138 පඤ්චන්නං
,, පඤ්චභි
235 පඤ්ච භුඤ්ජති
221 පඤ්චමො
144 පඤ්චවිසති
138 පඤ්චසු
,, පඤ්චහි
197 පඤ්චාලි
,, පඤ්චාලො
227 පඤ්ඤවා
224 පඤ්ඤසුං; සතං
9, 10 පඤ්ඤින්ද්‍රියං
227 පඤ්ඤසු
157 පටස්ස සුකතා
28 පටිසල්ලානො
25 පට්ඨතෙ
100 පඨමානි
144 පණ්ණුවිසති
201 පදකො
100 පදමහි
,, පදසා
,, පදසි
,, පදසමිං
,, පදෙ
,, පදෙන
169 පනෙතවාසි
142 පන්නරස
286 පපව
,, පපවි
,, පපවිඤ්ඣ
,, පපවිතො
,, පපවිමහ
,, පපවිමෙහ
,, පපවිරෙ
,, පපවිවෙහා
,, පපවු
,, පපවෙ
,, පපඤ්ඣ
,, පඳතො
296 පපාචය

296 පපාවයිසු
,, පපාවයු
,, පපාවයෙ
,, පපාවෙසු
260 පබ්බජ්ජා
161 පබ්බතට්ඨෝ
187 පඝනපාණිනී
24 පඝෙසනා
187 පරචිත්තවිදූනී
228 පරිතෝ
171 පරියඝේඛතෝ
18 පරියනනං
93 පරිසතිං
,, පරිසාය
,, පරිසායං
214 පලමත්තං
128 පසසති අමෙහ
,, පසසති තුමෙහ
130 පසසති තුමෙහ ව අමෙහ ව
128 පසසති නෝ
,, පසසති වෝ
172 පහූතධනෝ
235 පහූතෙ වාරෙ භුඤ්ජති
205 පංසුකූලිකෝ
216 පාවකනනං
295 පාවය
294, 296 පාවයති
296 පාවයතු
295 පාවයසු
,, පාවයසෙ
294 පාවයන්ති
296 පාවයනතු
294 පාවයරෙ
295 පාවයිසුං
,, පාවයිංසු
,, පාවියා
,, පාවියි
295 පාවියසෙ
296 පාවියිසස
295 පාවියිසසති
,, පාවියිසසන්ති
,, පාවියිසසරෙ
296 පාවියිසසංසු
,, පාවියිසසා
295 පාවියිංසු
,, පාවියි
,, පාවියු
,, 296 පාවියුං
,, පාවියූ
296 පාවයෙ
,, පාවයෙයය
,, පාවයෙයයුං
169 පාවරියෝ
296 පාවාපයති
,, පාවාපෙති
,, පාවිසිසස
,, පාවිසිසසා
,, පාවිසස
295 පාවිසසති
296 පාවිසසා
295 පාවිය
294 පාවියති
296 පාවියතු
295 පාවියසු
,, පාවියසෙ
294 පාවියන්ති
296 පාවියනතු
294 පාවියරෙ
295 පාවියා
,, පාවියි
,, පාවියිසෙ
,, පාවියිසසති
,, පාවියී
296 පාවියෙ

296 පාවියෙය්‍ය
,, පාවියෙය්‍යුං
294, 296 පාවෙති
296 පාවෙතු
295 පාවෙසි
,, පාවෙසො
294 පාවෙනති
296 පාවෙනතු
295 පාවෙසුං
,, පාවෙස්සති
,, පාවෙස්සනති
,, පාවෙස්සරෙ
216 පාවචං
28 පාතුකාමො
18 පාතුරහෙසුං
10 පාතොව
218 පාපතමො
,, පාපතරො
178 පාපභූමං
218 පාපිඨතරො
,, පාපිටෙඨා
,, පාපියො
,, පාපිසිකො
165 පාමනපුතෙතනා
206 පාරදාරිකො
84 පිතරෙ
83 පිතා
211 පිතාමහි
,, පිතාමහො
,, පිතුවජ්ජා
154 පිතුසදිසො
256 පියො
198 පිතං
258 පිතනං
210 පුගගලිකං
216 පුට්ඨජ්ජනතතනං
29 පුඨමසසා
29 පුඨංසා
213 පුඨහිතො
110 (හො) පුබබ
179 පුබබරතතං
110 පුබබං
,, පුබබා
,, පුබෙබ
,, පුබෙබා
68 පුම
,, පුමමහි
,, පුමසමිං
,, පුම්සස
,, පුමං
,, පුමා
,, පුමාතා
,, පුමාතෙ
69 පුමාතෙසු
,, පුමාසු
68 පුමුනා
,, පුමුතො
,, පුමුසස
,, පුමෙ
,, පුමෙන
69 පුමෙසු
203 පුරාණො
,, පුරාතනො
214 පුරිසතාසං
,, පුරිසමතතං
9 පුරිසුත්තමො
28 පුලලිඞගං
,, පුංලිඞගං
208 පෙතතිකං
211, 212 පෙතෙතයෙය්‍යා
24 පොකඛරසෙණු
208 පොතොහවිකො
214 පොරිසං
216 පොරොහිතිය්‍යං

155 එරසුනා ඡින්නවා
157 එලානං තිතෙනා
,, එලානං සුතිතෙනා
199 ඵුසති
,, 200 ඵුසෙසා
219 බන්ධිතා
287 බහුව
,, බහුවිත්‍ථ
27 බවහාබාධො
80 බහවෙ
,, බහවො
,, බහු
,, (හො) බහු
236 බහුකතතුං
,, බහුකතතුං මාසසස භුඤ්ජති
234 බහුධා
236 බහුධා දිවසසස භුඤ්ජති
80 බහුනා
,, බහුනො
,, බහුන්නං
,, බහුමහා
,, බහුමහි
,, බහුසමා
,, බහුසමිං
,, බහුසස
,, බහුං
,, බහූ
,, බහූනං
,, බහූහි
,, බහූසු
,, බහූහි
27 බහවාබාධො
206 බෘදරිසො
141 බාරසූ
144 භාවිසති
100 භිලසා
100 භිලෙන
24 බුජ්ඣති
37 (හො) බුද්ධ මං පාලය
32 බුද්ධම් සරණම්
44 බුද්ධමහා
46 බුද්ධමහි
44 බුද්ධසමා
46 බුද්ධසමිං
42 බුද්ධසස පුප්ඵං දෙමි
45 බුද්ධසස විහාරෙ
39 බුද්ධං පණමාමි
38 බුද්ධා
35 බුද්ධා තිට්ඨන්ති
43, 45 බුද්ධානං
44 බුද්ධා පභා නිවත්තති
38 බුද්ධා මං පාලෙථ
42 බුද්ධාය
225, 226 බුද්ධිමා
39 බුද්ධෙ
46 බුද්ධෙ පසන්නා
40 බුද්ධෙන දෙසිතො ධම්මො
41 බුද්ධෙන ලොකො සුවඩ්ඪති
40, 41, 44 බුද්ධෙභි
46 බුද්ධෙසු
40, 41, 44 බුද්ධෙභි
34 බුද්ධා තිට්ඨති
61 බ්‍රහම
62 බ්‍රහමති
,, බ්‍රහමමහි
,, බ්‍රහමසමිං
,, බ්‍රහමසස
61 බ්‍රහමා
62 බ්‍රහමානං
,, බ්‍රහමූනා
,, බ්‍රහමූනො
,, බ්‍රහමූසස
,, බ්‍රහමූනා

61, 62 බ්‍රහෙම
158 බ්‍රාහ්මණකණ්ඩනතා
156 බ්‍රාහ්මණදෙය්‍යං
53 භව
,, භවතා
,, භවතෝ
,, භවතාසස
,, භවතාසං
,, භවතෝ
,, භවතෙන
,, භවතෙනත
,, භවතෙනා
,, භවසස
52, 53 භවං
291 භවං බලු භතතාං පවෙය්‍ය
භවං සමතෙතා භවං අරහෝ
292 භවං භතතාං පවෙය්‍ය
53 භවා
253 භවාදිකෙඛා
,, භවාදිසෙ
,, භාවාදී
279 භවිසසති
,, භවිසසතෙ
255 භවෙ
194 භාතබෙබා
79 භිකඛවේ
78, 79 භිකඛවෙ
259 භිකඛා
268 භිකඛිසසං ඉචචසස ජටා
78 භිකඛු
,, (හෝ) භිකඛු
79 භිකඛුනා
187 භිකඛුනී
79 භිකඛුනෙ
,, භිකඛුමහා
,, භිකඛුමහි
,, භිකඛුසමා
79 භිකඛුසමිං
,, භිකඛුසස
,, භිකඛුං
78, 79 භිකඛූ
,, ,, (හෝ) භිකඛූ
79 භිකඛූනං
,, භිකඛූහි
,, භිකඛූසු
,, භිකඛූහි
259 භිතති
263 භුතතවා
,, භුතතාවී
283, 285 භූස
293 භූයතං
276 භූයති දෙවදතෙතන
293 භූයතු
276 භූයතෙ
283, 285 භූයතෙ
,, භූයතෙෙ
266 භූයමානං
283, 285 භූයා
,, භූයි
,, භූයිතෙ
,, භූයිතෙෙ
289 භූයිසස
279 භූයිසසති
,, භූයිසසතෙ
289 භූයිසසථ
267 භූයිසසමානං
289 භූයිසසා
283 භූයී
290 භූයෙ
,, භූයෙථ
,, භූයෙයය
9 භොගිනෙ
53 භොතා
,, භොතෙතා

53 (හෝ) හොන්න
,, හොන්නස්ස
,, හොන්නා
,, හොන්නේ
,, හොන්නෙන
,, හොන්නෝ
24 මජ්ජං
229 මජ්ඣතෝ
204 මජ්ඣිමෝ
93 මති
94 (හෝ) මතී
,, මතියං
,, මතියා
,, මතියෝ
,, මතිං
,, මතී
,, (හෝ) මතී
,, මතීනං
,, මතීහි
,, මතීසු
,, මතීහි
173 මත්තානෙකගජං
208 මත්තිකං
212 මත්තෙතයෙය්‍යා
94 මත්‍යං
24, 94, 97 මත්‍යා
94 මත්‍යෝ
49 මනම්හා
,, මනමහි
,, මනසා
,, මනස්මි
,, මනසෝ
,, මනසමා
,, මනාසම්
,, මනෂ්‍ය
,, මිනං
,, මනා
197 මනුසෙසා
49 මනෙ
,, මනෙන
,, මනෝ
125 මම
123, 126 මමං
157 මමානුකුබ්බං
,, මමානුකුරුමානෙ
123 මයං
125, 126 මයා
127 මයි
125 මයඤ්
54 මහමනෝ
,, මහං
,, මහා
164 මහාසද්ධා
186 මහී
123 මං
197 මාගධෝ
199 මාඝි
,, 200 මාඝෝ
211 මාතාමහෝ
,, මාතාමහී
,, මාතුවජා
97 මාතුයා
253 මාදිකෙඛා
,, මාදිසෝ
,, මාදී
197 මානවෝ
,, මානුසෝ
219 මානුසසකං
285 මා භවං අපවත්ථ
284 මා භවං පවතු
,, මා භවං පවිසසති
,, මා භවං පවෙය්‍ය
,, මා භවං පුනපි එවරූප
මපවිතෙත්ථ

227 මායාවී
200 මාහිසෙ
72, 73 මුනයො
,, මුනි
73 (හො) මුනි
,, මුනිනා
,, මුනිනො
,, මුනිමහා
,, මුනිමහි
163 මුනිසීහො
73 මුනිසමා
,, මුනිසම්මං
,, මුනිසස
,, මුනිහි
,, මුනිං
,, මුනී
,, (හො) මුනී
,, මුනීනං
,, මුනීහි
,, මුනීසු
,, මුනීහි
26 මුයහති
153 මුහුත්තසුඛං
227 මෙධාවී
210 මොගහල්ලායනං
187 යක්ඛිනී
,, යක්ඛී
229 යතො
10 යතොදකං
229 යත්ථ
,, 230 යත්ර
233 යථා
170 යථාරත්තං
231 යදා
227 යසවා
,, යසස්සී
230 යහිං

111 යං
,, යා
97 යාගූ
,, (හො) යාගූ
,, යාගුයං
,, යාගුයා
,, යාගුයො
,, යාගුං
,, යාගූ
,, (හො) යාගූ
,, යාගූනං
,, යාගූහි
,, යාගූසු
,, යාගූහි
264 යානං
,, යානා
,, යානතො
253 යාදිකෙඛා
,, යාදිසො
,, යාදී
21 යානි ව අනතලිකෙඛ
14 යානීධ
200 යාමො
28 යාවඤ්ච්ඡ
260 යුධි
187 යුවති
67 යුවසස
66 යුවං
65, 66 යුවා
66 යුවානං
,, 67 යුවානා
,, ,, යුවානෙ
67 යුවානෙහි
,, යුවානෙසු
,, යුවිනෙහි
66 යුවානො
67 යුවිනො

66 සුවේ
156 සුපදුරු
111 සෝ
189 රඤ්ඤසඃපවචං
,, රඤ්ඤපවචං
57 රඤ්ඤඃසස
58 රඤ්ඤං
57 රඤ්ඤු
58 රඤ්ඤඃ
57 රඤ්ඤයු
160 රඤ්ඤු ගුරුපුත්තෝ
159 රඤ්ඤු මාගධස්ස ධනං
94 රත්තියං
,, රත්තියා
,, රත්තෝ
,, රත්‍යං
,, රත්‍යා
254 රවෝ
189 රඤ්ඤි
,, රඤ්ඤෝ
182 රාජගවෝ
196 රාජඤ්ඤු
177 රාජදන්තෝ
216 රාජපුරිසත්තං
157 රාජපුරිසෝ
160 රාජස්සපුරිසා
154 රාජඝතෝ
58 රාජානං
193 රාජාපචවං
57 රාජිනා
58 රාජිනි
57 රාජිනෝ
,, රාජ්ඤිං
,, රාජ්ඤි
58 රාජ්ඤු
57 රාජ්ඤි
,, රාජෙඝි
58 රාජෙසු
57 රාජෙහි
209 රුක්ඛමූලිකෝ
146 රුක්ඛා පතිතෝ
25 රුච්චතෙ
260 රුජා
297 රුජ්ඣති
263 රුදිතං
297 රුන්ධති
,, රුන්ධන්ති
,, රුන්ධරෙ
,, රුන්ධීයති
263 රොදිතං
25 ලුපපතෙ
209 ලොකික්කෝ
260 වචි
191 වච්ඡාතෝ
,, වච්ඡායනෝ
246 වජ්ජං
82 (භෝ) වත්ත
48 වත්තබ්බ
,, වත්තඛ්බා
157 වත්තමානසාමීප්‍යං
83 වත්තරි
69 වත්තඝානානං
,, වත්තඝානෝ
81, 82 වත්තා
83 වත්තානං
82 වත්තාරං
,, 83 වත්තාරා
,, වත්තාරානං
,, වත්තාරෙ
,, වත්තාරෙඝි
83 වත්තාරෙසු
82 වත්තාරෙහි
81, 82 වත්තාරෝ
82 වත්ථු

82 වත්තුනො
83 වත්තුසු
82 වත්තුසස
83 වත්තූනං
82 වත්තූහි
,, වත්තූහි
249 වධකො
,, වධිතා
98 (හො) වධූ
,, වධූයං
,, වධූයා
,, වධූසයා
,, වධූං
,, වධූ
,, වධූනං
,, වධූහි
,, වධූසු
,, වධූහි
260 වන්දනා
225 වලිමා
179 වසසාරත්තං
245 වාක්‍යං
12 වාතිරිතං
,, වාතෙරිතං
204 වානෙය්‍යො
12 වාමුරු
,, වාමොරු
206 වාරත්තිකො
195 වාරුණි
186 වාරුණී
200 වාරුණො
195 වාසිට්ඨා
22 විකෙඛපො
,, විගහඛො
260 විජ්ජා
254 විනයො
14 සියාකාසි
184 විසාලක්ඛිා
144 වීසති
224 වීසති අධිකා එතාසමා සතා
223 වීසං; සතං
205 වෙණිකො
207 වෙතනිකො
193 වෙඛවෙරො
,, වෙනෙතෙය්‍යා
201 වෙනයිකො
,, වෙය්‍යාකරණෙ
86 (හො) වෙසසභූ
,, වෙසසභූවෙ
,, වෙසසභූවෙ
,, වෙසසභූ
,, (හො) වෙසසභූ
14 ව්‍යාකාසි
236 සකිං භුඤ්ජති
25 සඤ්ඤතෙ
63 සඛ
65 සඛමහා
,, සඛසමා
64 සඛං
62, 63, 65 සඛා
64, 65 සඛානං
63, 64 සඛානො
,, ,, සඛායො
65 සඛාරසමා
64 සඛාරං
65 සඛාරා
64 සඛාරානං
,, සඛාරෙ
,, සඛාරෙහි
65 සඛාරෙසු
64 සඛාරෙහි
63, 64 සඛාරෙ
64, 65 සඛිනා
63, 64 සඛිනො

65	සඛිමහා	108	සබ්බසසං
,,	සඛියමා	107	සබ්බසසා
64	සඛීසස	108, 109	බබ
65	සඛීනං	109	සංඝා
64, 65	සඛෙ	,,	සබ්බානි
63	(හො) සඛෙ	107, 108	සංඝාය
64	සඛෙඛි	108	සඛ්ඛායං
65	සඛෙසු	,,	සබ්බාසං
64	සඛෙහි	,,	සඛ්ඛාසානං
156	සඞ්ඝස්ස දානඤ්ච	106, 109	සඛෙඛ
210	සඩහිකං	107	සඛෙඛසං
232	සඩ්ඩු	,,	සඛෙඛසානං
1	සණ්ඩසණ්ඩකො	106	සඛෙඛා
2	සතඤ්ඤසී	54	සඛි
	සතමත්තං	93	සහකිං
	සතාරකෙඛා	176	සහාපරිසාය
	සතීමො	93	සහාය
	සත්තදස	,,	සහායං
	සත්තමො	257	සම්පදානං
2	සත්තරස	291	සම්භාවෙමි සද්දහාමි භවං අපච්චි
3	සත්ථාරා	,,	සම්භාවෙමි සද්දහාමි භවං පවිසසති
62	සදා	,,	සම්භාවෙමි සද්දහාමි භවං පවෙයය
251	සදිසෙඛා	30	සම්මතො
,,	සදිසො	21	සම්මදකඛාතො
,,	සදී	257	සයම්භු
227	සඳ්ධා	250	සාලාවෙ
173	සප්පතෙතා	252	සරිසෙඛා
109	(හො) සබ්බ	,,	සරිසො
87	සබ්බඤ්ඤුනො	,,	සරී
,,	සබ්බඤ්ඤූ	25	සල්ලතෙ
229	සබ්බපථ	173	සහප්පතෙතා
,, 230	සබ්බත්ර	87	සහඤ්ඤුනො
33	සබ්බථා	,,	සහඤ්ඤුවො
31	සබ්බදා	,,	සහඤ්ඤූ
230	සබ්බධි		
237	සබ්බසො		

223 සහස්සිමෝ
31 සංයතෝ
28 සංරම්භෝ
258 සංවිජනං
„ සංවෙජනං
70, 113 සා
207 සාකටිකෝ
206 සාකුණිකෝ
14 සාගතං
205, 206 සාතිකං
71 (හෝ) සාන
„ සානස්ස
„ සානං
„ සානා
„ සානෙ
70, 71 සානෝ
279 සාපි නාම පවිස්සති
193 සාමණෙරෝ
205 සාරද්දිකෝ
28 සාරම්භෝ
248 සාසියෝ
243 සිනානීයං
157 සිස්සානං පණ්ඩවමෝ
247 සිසෙසා
12 සීතුදකං
„ සීතොදකං
164 සීලධනං
226 සීලවං
169 සුකතං
255 සුකරං
226 සුඛී
299 සුණන්ති
„ සුණෝති
263 සුතවා
„ සුතාවී
201 සුත්තන්තිණකා
216 සුරියත්තා
71 (හෝ) සුව
238 සුවණ්ණං කුණ්ඩලී කරොති
71 සුවා
299 සුයති
„ සුයන්ති
„ සුයරෙ
24, 198 සෙබෙබා
23, 112 සෝ
210 සොගතං
200 සොගතෝ
216 සොවෙය්‍යං
15 සෝ'යං
209 සොරභ්‍යං
142 සොරස
10 සෝ'හං
142 සොළස
111 සස්‍යා
„ සස්‍යා
14 සවාගතං
15 සවායං
214 හත්ථමත්තං
225 හලිද්දිමා
86 හිමවන්තෙනා
„ හිමවා
203 හියත්තනෝ
228 හෙට්ඨතෝ
80 හෙතයෝ
„ හෙතවෙ
„ හෙතවෝ
„ හෙතූ
„ (හෝ) හෙතූ
„ හෙතූයෝ
„ හෙතූං
„ හෙතූ
„ (හෝ) හෙතූ
205 හෙමන්තිකෝ

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

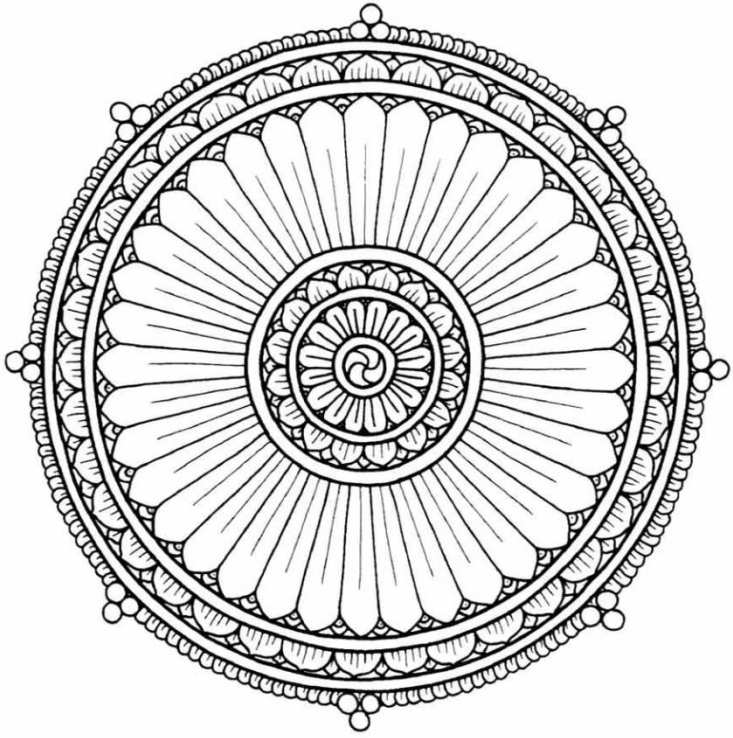

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු